ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ
ΚΑΤΑ ΒΑΡΛΑΑΜ,
ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΑΡΚΟΥΔΟΥ

DE
PVRGATORIO IGNE
ADVERSVS BARLAAM
PETRI ARKVDII.

Romæ, Typis & impen. Sac. Cong. de Propag. Fide. 1637.

Superiorum permissu.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

A. Torniellus Viceſg.

DE mandato Reuerendiſſ. P.M.S.P.A. eleganter tùm Latinè tùm Græcè conſcripta à Domino Pantaleone Ligaridio perlegi, eaque cenſeo digniſſima in lucem prodire poſſe. 1. April. 1637.

Georgius Buſtronius Societatis Ieſu Penitentiarius S. Petri.

Imprimatur.

F. Hyacinthus Lupus Magiſter, & Socius Reuerendiſſ. P. M. Sacr. Pal. Apoſt. Ord. Prædic.

BEATISSIMO PATRI
VRBANO VIII.
PONTIFICI MAXIMO

Pantaleon Ligaridius Chius.

PYthagoræ præceptum hoc fuit B. P. dexteram ne facile cuiuis inijcito, nisi vel ijs, qui eisdem studijs addicti sunt, vel solis parentibus. Significabat opinor illo dexteræ symbolo, amicitiæ coniunctionem non debere fortuitam esse, sed habendam electè cum ijs, quibus nos, aut propinquitas, aut alia necessitudo copulauit: Et appositè quidem: quia manus [illegible]dis par habenda est ratio, vt cecinit Pindarus. [illegible] namque [illegible], quæ salutationis est index, futuræ amicitiæ vestigia relinquit in eorum animis, quos Mercurij quasi catenis deuincit, & trahit. Huic ego præcepto B. P. obtemperans, Petro Arcudio, tanquam paren[illegible], & Græcarum literarum addicto studijs, quibus ego doce[illegible]is nouem iam annos operam nauo, amicam & auxiliar[illegible] manum non modo viuenti porrigere non detractaui, verum etiam mortuo præsentem opem ferre volui, tanquam homini de recta religione optimè merito: cùm plurimos ad Romanæ Ecclesiæ gremium reuocauerit: Corona enimuero donare par est illam huius viri dexteram, quæ aliorum semper studuit commodis, Hæreticorumque ac Schismaticorum, insidias fraudesque omnes dissipauit. Plurimæ sunt eius lucubrationes in luce propositæ, sed quæ post obitum tenebras habent, haud paucæ sunt. Ex quibus has ego potissimùm eligendas arbitratus sum con-

tra Barlaam olim ab eo susceptas: quas aureis tuis Apibus dicare constitui, vt maiorem operi præclaro gratiam conciliarem, & illius autoris satisfacerem voluntati: Tibi enim Pontifici summo, qui, vt cum Pindaro loquar, summum virtutum omnium apicem, & celsissimum dignitatis fastigium obtines, ille etiam ingenij sui fætus iam inde donasset, nisi præpropera mors, vitæ stamine reciso, propositum hominis, spemque omnem corrupisset. Quapropter ego partes ipsius suscipiens, eius etiam exequi consilia volui, & meæ fidei commissa, sarta tecta seruare. Quod perficere nunc aggredior, & quasi iusta persoluo, cum ad pietatem, qua illum prosequor significādam, tùm ad instaurādam tanti viri memoriam, quæ in obliuionem ventura esset, nisi tuis sempiternis ignibus aleretur, fulgentissimisque Solis tui radijs ab omni obscuritatis periculo vindicaretur. Excipe igitur B. P. posthumum hunc, sed non degenerem Arcudij fætum, nec despice quidquid hoc fuit in illo producendo, tibique sistendo laboris mei, quem nunc pro primitijs offero, maiores, vt spero prouentus in posterum allaturus: Hos enim solum interea reddo fructus ex agro Græci collegij forte decerptos, tibique tanquam supremo Dei Vicario dedico & consecro, sempiternum, rerum omnium conditorem, ac dominum enixè precatus, vt Petri Sedes diuturno tempore tibi stabilis sit, ad commune Christianæ Reipublicæ commodum, priuatamqne nostræ gentis incolumitatem.

ΤΩ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΩ ΟΥΡΒΑΝΩ ΤΩ ΟΓΔΟΩ ΑΚΡΩ ΑΡΧΙΕΡΕΙ

Παντελεήμων Λιγαρίδης ὁ Χῖος.

Υθαγόρειος νόμος ἐκέλευε, Πάτερ μακαριώτατε, ἄλλῳ τῳ μὴ δοῦναι τὴν δεξιὰν, εἰ μὴ τοῖς σπουδασταῖς καὶ γεννήτορσι. Σημαίνει δ' ἐγῷμαι τὸ σύμβολον, μὴ δεῖν εἰκῆ καὶ μάτην ὡς ἔτυχεν, ἕρμαιον ποιεῖσθαι τῆς φιλίας τὸ σπούδασμα, ἀλλ' ἀτεχνῶς ἐξαίρετον εἶναι, καὶ μάλιστα ἔκκριτον, ἀπὸ γονέων ἀρχόμενον, καὶ εἰς φιλοσόφους παυόμενον. καὶ μάλα ἐν δίκῃ, ὅτι χεῖρες καὶ ἦτορ, ἔφη που Πίνδαρος, τὴν ἴσην ἔχουσι φύσιν καὶ δύναμιν. καὶ γὰρ διὰ τῆς ἐπαφῆς, ἡ ὑπὸ προσηγορίας δεξιὰ ταῖς ψυχαῖς κέντρον καὶ κνίσμα τῆς μελλούσης φιλίας ἐνίησιν, οἱόντινας Ἑρμαϊκὰς σειρὰς τοὺς δακτύλοις συνεπισείουσα καὶ συσφίγγουσα. Τούτῳ ἄρα κἀγὼ νόμῳ πειθόμενος, χεῖρα βοηθείας ὀρέξαι τῷ πεπτωκότι Πέτρῳ Αρκούδῃ οὐκ ὤκνησα, ἐμῷ συνήθει, καὶ χρηστῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ τὴν ταχίστην καὶ μετὰ θάνατον ἀρωγὴν, καὶ ξυνέμπορον παλάμην οἱ ἐπιδοῦναι διέκρινα, τῷ πολλοὺς πολλάκις χειραγωγήσαντι ἐς τὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας σεβάσμια θέατρα, καὶ στεφανῶσαι τῆς ἐκείνου στεφανώτιδα δεξιὰν, ὑπὲρ τῆς πίστεως μυριάκις πονήσασαν, καὶ οὐκ ὀλίγα τεύχη συντάξασαν, πᾶσαν ἐπιβουλὴν σχισματικῶν, καὶ προσβολὴν αἱρετικῶν, μάλα ῥᾳδίως ἀναχαιτίζουσαν. ἐξ ὧν ᾠήθην δεῖν ὀλίγ' ἄττα τῶν αὐτοῦ ἀπανθισμάτων, τοῦτο δὴ τὸ κατὰ Βαρλαὰμ ἐναγώνιον σύγγραμμα, ταῖς χρυσαῖς σου μελίτταις χαρίσασθαι, πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ χρέους, καὶ τοῦ πόθου ἐκπλήρωσιν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ, σοὶ τῷ κορυφαιοτάτῳ ἀρχιερεῖ, τῷ καὶ πινδαρικῶς φράσαι, κορυφουμένῳ ἀρετῆς πᾶν εἶδος καὶ ἀξίας ἀξίωμα, τὰς ὠδῖνας τῶν αὐτοῦ λόγων ἀφιερώσασθαι προυμεμελετήκει, ἀλλ' ὀξὺ φθάσας ὁ θάνατος, φεῦ τοῦ πάθους, τὰς ἐλπίδας ἐθέ-

ρισεν. ἀνθ' ὅτου ἐγὼ τὸν ἄνδρα διαδεχόμενος, τὰ μυστήρια τῆς ἐκείνου διανοίας ἀποπληρῶσαι ἠξίωκα, καὶ τὴν πιστευθεῖσάν μοι παρακαταθήκην ἐσπούδακα, σῶάν τε καὶ ἀκραιφνῆ διασώσασθαι. καὶ δὴ ἐπεχείρησα τὰ ἐλλειπῆ ἐκτελέσαι, καὶ ἀντισηκῶσαι τὰ νομιζόμενα, τοῦτο μὲν ἅμα ποιῶν, πρὸς ὑπόδειγμα τῆς πατρικῆς πρὸς ἐκεῖνον φιλοστοργίας, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀμαυρωθείσης μνήμης αὐτοῦ, καὶ σχεδὸν ἤδη συντεθνηκυίας. Τοιγάρτοι ἀναζωπυρωθήσεται τῷ σῷ ἀσβέστῳ φωτὶ θερμαινόμενος, καὶ μικρὸν ἀναλάμψῃ ταῖς σαῖς αὐγοειδεστάταις ἀκτῖσιν ἀγλαϊζόμενος. δέχοιο δ' αὐτὸς φιλοφρόνως, ὡς εἴωθας, ἀμβροσίας γέμων καὶ νέκταρος, τὸν ἐν τοῖς ἐσχάτοις οὐκ ἔσχατον γόνον τοῦ Ἀρκουδίου, ἐκζωπυρῶν αὐτὸν τοῦτον καὶ θάλπων φιλοστοργότερον. δρέποιο ἐπίσης ἀφειδῶς μὴ φειδόμενος, ὃ καὶ τελειοτέραν ἀπ' ἐμοῦ καρπῶν συλλογὴν κομισόμενος, τῆς ἐμῆς σπουδῆς τὰ πρωτόλεια, θειότατε Οὔρβανε, ἅπερ ἐκ τῶν σῶν λειμωναρίων ἐσύλησα, τοῦ ἑλληνομουσείου διὰ σὲ γεγονὼς, καὶ διὰ σὲ μέχρι νῦν μένων τρόφιμος. ὅθεν σοὶ τῷ ἐπιγείῳ θεῷ, τῷ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι μεριζομένῳ, ὁλοψύχως χαρίζομαι, καὶ σοὶ τῷ οὐρανίῳ πατρὶ, τῷ κἀμοὶ τὰ μουσεῖα τῶν λόγων ἀναπετάσαντι, δῶρον προσφέρω φιλοτιμούμενος. Δοίη δέ σοι ἄρα Θεὸς ὕψου χρόνον πατεῖν ἐπιμήκιστον, πρὸς πάγκοινον τῆς χριστεπωνύμου πολιτείας ὠφέλειαν· ναὶ μὴν καὶ πρὸς ἄγκυραν καὶ ἀναψυχὴν τοῦ ἡμετέρου γένους, καὶ τῆς ἑλληνίδος γλώττης ἐπίδοσιν.

ΕΙΣ
ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΝ ΑΡΧΙΕΡΕΑ
ΟΥΡΒΑΝΟΝ
ΤΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἐπίγραμμα.

ΔΕχνυσο ὑψιθόωκε Πάτερ μελίγλωσσε μελίττας
Ἑλλαδικῶν χαρίτων, ἡδὺ πόνημα Πέζου.
Κεῖνος ἀριστοπόνοισι φρεσὶν μέλι πήξατο θεῖον
Ἄξιον Οὐρβανῷ τῷ μελιφυρτολόγῳ.
Εἰ δέ γε βαιὸς ἔοικε πόνος, καὶ σῶμα μελίττης
Εἰ καὶ τυτθὸν, ὅμως νέκταρ ἀποσταλάει.

ΕΙΣ ΤΑΣ ΟΥΡΒΑΝΙΤΙΔΑΣ μελίττας.

ΤΡεῖς ὥρας, τρισσὰς χάριτας, τρισσάς τε θεαίνας
Ἄντα ἐριζούσας, ἔννεπον ὑμνοπόλοι.
Τρεῖς δὲ ἁμιλλῶνται γλῶσσαι τρισσῇσι μελίτταις,
Οὐδετέρη κρατέει, Οὐρβανὸς εἷς ἐν ὅλαις.

Παντελεήμονος Λιγαρείδου τοῦ Χίου.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΦΩΤΑΤΟΝ ΠΕΤΡΟΝ ΑΡΚΟΥΔΗΝ

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἤριπες ὦ Πέτρος πεπετρωμένῃ πίστει Πέτρου,
　Ἤριπες ἀρραγέος Πέτρε θεηλογίης.
Ἄρκυσι δεσμεύθης Ἀρκούδιος, αἰὲν ἀφύκτοις
　Ἄρκυσι μοιριδίαις καὶ ξαλίκεσσι μόρου.
Νῦν παλάμας κροτέουσιν ἀλιτροὶ σχισματολάτραι
　Σέο ἀποφθιμένου βιβλοθετροβέος.
Αἱρέσεων πρόπολοι πατρῷα καινοτομοῦντες
　Δόγματα, ὀρχεῦνται ποσσὶν ὑπηνεμίοις,
Ὅττι ἀπεσβέσθη Ῥώμης λύχνος, ἀστέρον Ἑώας,
　Φαιήκων κρύφθη παμφανέων Φαέθων,
Πίστιος ἰθυνῶν ἀπλανῆ λόγον, ἱερομύστης
　Ἴχνια εἰσβαίνων εὐαγέων πατέρων.
Ἀλλὰ θανὼν λαλέει συγγράμμασι, τεύχεα τούτου
　Μυρία, ὡς γλῶσσαι πᾶσι μένουσι λάλαι.
Ὕμμι ματαιολόγοις ἐκφθέγξεται, οὔποτε λήξει
　Ἀντεπιχειρήσων φαυλεπιφαυλοτάτοις.
Ἀνδράσι δ' εὐσεβέεσσι γενήσεται ἄλλος ἀπ' ἀστέρων
　Ἀρκτοῦρος σοφίης, πίστιος ἀρκτοφύλαξ.

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ,

ΚΑΤΑ ΒΑΡΛΑΑΜ,

ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΑΡΚΟΥΔΟΥ.

DE

PVRGATORIO IGNE

ADVERSVS BARLAAM

PETRI ARCVDII.

ΠΡΩΤΟΝ ΠΡΟΒΑΛΛΕΤΑΙ

Τὸ κείμενον τοῦ Βαρλαὰμ, εἶτα, ἡ ἀπόκρισις Πέτρου τοῦ Ἀρκούδου.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἰ μὲν περὶ ὧν ἀλλήλοις ἀμφισβητοῦμεν, αἰδεσιμώτατοι κύριοι καὶ πατέρες, νίκη μόνον ἦν τὸ προκείμενον, καὶ μηδενὸς ὁτιουνοῦν ἄλλου ἐποιούμεθα λόγον, ἢ τοῦ νικᾶν ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν. οὔτ' ἂν ἐποιοῦμεν εἰκότα, οὔτ' ἂν ἀλλήλων δικαίως ἠνεχόμεθα δήπου. ἐπεὶ δὲ ἡμῖν τε πόνον ὑποστᾶσι καὶ τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν τοσοῦτον, ὑμῖν τε τόσον δ' ὑπὲρ τῆς προκειμένης ἡμῶν συνελεύσεως προκαταβαινουμένοις σπουδῆς, οὐδὲν ἕτερον τὸ προκείμενον, ἢ τὸ τὴν ἀλήθειαν ἀναφανεῖσαν ἀμφοτέρους ἀσπάζεσθαι, καὶ ὡς κταῖον ἡγήσασθαι ἕρμαιον. μεγάλη ἂν εἴη ἐλπὶς, σὺν Θεῷ συλλήπτορι, πάντα πράξασι καὶ νῦν ἀμφοτέρους ἀπαλλάξαι ἀλλήλων. τοῦτο μὲν οὖν οὐκ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νυνὶ τούτου ζητήματος ἐλπίς ἐστι γενήσεσθαι μόνον. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἴσως τῶν ἄλλων, τῶν ἡμῖν ἀδυνάτων, δυνατῶν ὄντων πάντως παρὰ κατὰ τὰ λόγια φάναι. ἀλλ' ἐκείνων μὲν εἵνεκα μέλει Θεῷ καὶ μελήσει, τοῦ, πολλῶν ὄντων οἷς ὀνομάζεται, μὴ ἀπαξιώσαντι καὶ ἀπὸ τῆς εἰρήνης κληθῆναι. πάντως οὐκ εἰς κενὸν ἡμᾶς τρέχειν ἀφήσει, οὐδὲ τὸν τοσοῦτον ἡμῶν ἀμφοτέρων ματαιώσει ἀγῶνα. ἀλλ' αὐτὸς γενόμενος σύνδεσμος καὶ λίθος ἀκρογωνιαῖος, συνάψει ἀλλήλοις ἡμᾶς τὰ διεστῶτα ἑαυτοῦ μέλη. καὶ ἀλλήλους ὡσεὶ ἓν ἅπαντας σῶμα, ὑπὸ μίαν κεφαλὴν ἑαυτὸν ἀπεργάσεται. περὶ οὗ δὲ προεθέμεθα νυνὶ ζητήματος σκέψασθαι, περὶ τούτου τὸν νῦν ποιητέον λόγον, ὑπὸ Θεῷ ἡγεμόνι ἀρξαμένοις ἐντεῦθεν.

DE PVRGATORIO IGNE aduerſus Barlaam, Petri Arcudij.

Primum proponitur textus Barlaam, deinde reſponſio Petri Arcudij.

TEXTVS.

SI de quibus ambigimus Reuerendiſsimi DD. & Patres ad victoriam tantum adſpiraremus, & nullius alterius rei rationem haberemus, niſi omnino vincere quæreremus, neque rationi conſentanea faceremus, neque certè nos inuicem meritò ſuſtineremus. Verum quoniam nobis, qui tantum laborem ſubijmus in hoc tam longo itinere, & vobis qui tantum ſtudij, vt nos conueniretis, impendiſtis, aliud propoſitum non eſt, quam verum vbi conſtiterit, ambos amplecti, & lucrum inopinatum, & exoptatum exiſtimare: maxima eſſet ſpes nos Deo adiuuante, rebus tranſactis ex animi ſententia, ſic tandem ab inuicem diſceſſuros. Hoc igitur non tantum in præſenti quæſtione ſpes eſt, vt fiat, ſed etiam fortaſſis in omnibus alijs rebus, quæ ſunt nobis impoſſibiles, fient poſſibiles, vt ita dicam ſecundum diuina Eloquia. Cœterum de illis cura eſt Deo, & erit, qui cum multis nominibus, quibus nominatur, etiam vocari à Pace non dedignatur, omnino non patietur in vanum nos currere, neque tantum amborum certamen temerè euadere permittet; ſed ipſe factus coniunctio, & lapis angularis coniunget nos inuicem, qui ſumus diſiuncta illius mẽbra, & omnes ad inuicem tanquam vnum corpus effectos ſub ſe vno capite conſtituet. Nunc verò de quæſtione, quam propoſuimus conſiderare verba faciemus, Deo auctore, hinc ſumpto principio.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Τίς οὐκ ἂν ἐκπλαγείη τοιοῦτον προοίμιον αὐτοῦ λέγοντος ἀκούων; εἴποις ἂν μηδὲν ὅλως τῆς ἀληθείας τὸν Βαρλαὰμ περὶ τιμότερον ἡγεῖσθαι, καὶ ταύτην βούλεσθαι ὁλοψύχως ἀσπάσασθαι. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει. ἀλλὰ τῆς ἀληθείας δειχθείσης, ὁ κολοιὸς ἔσται κολοιός. τὸ γοῦν προοίμιον ἀμφοτέροις ἁρμόζει, σκεπτέον δὲ μετ' ἐπιστασίας καὶ ἄνευ προλήψεως ἐκ τῶν ἑπομένων τίνι τὸ δίκαιον ἀπονεμητέον, ἡμῖν ἢ τοῖς δυσπειθέσι τῶν γραικῶν, τοῦτο μὲν ὑπ' ἀμαθίας, τοῦτο δὲ ὑπὸ πονηρίας οὐδέποτε ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀμείβεσθαι.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Πῦρ καθαρτήριον καὶ κόλασιν διὰ πυρὸς πρόσκαιρον, καὶ τέλος ἔχουσαν, ὅλως ἡμεῖς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων οὐ παρειλήφαμεν διδασκάλων, οὐδὲ τὴν τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίαν ἴσμεν φρονοῦσαν, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν. τὰς μέντοι τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων εὐχὰς ἐπὶ τὰς πρόσθεν πρεσβείας παρ' αὐτῶν ἀνύειν δύνασθαι, τοῦτο καὶ πάνυ τιθέμεθα πιστεύοντες τοῖς ἀποφηναμένοις περὶ τούτου πατράσιν. ὅτι μὲν αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί, καὶ μηδὲν αὐταῖς συνεπισπασάμεναι πονηρόν, τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσὶν ἄξιαι, αἱ τὰ τῶν καταχρησαμένων τῷ παρόντι βίῳ πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῶν αὐτῆς ἡδονῶν, καὶ μηδένα τοῦ καλοῦ λόγον πεποιημένων αἰωνίου κολάσεως, τοῦτο μὲν φρονοῦμεν καὶ λέγομεν. καὶ ὑμᾶς οὕτω διειλημμένους τὸν λόγον ἐπαινοῦμέν τε καὶ θαυμάζομεν, καὶ τῷ θεῷ χάριν ὁμολογοῦμεν, ὧν ἠκούομεν περὶ ὑμῶν πρότερον καταγνόντες, ὡς οὐ καλῶς εἰρημένων. ἐφ' ὧνπερ καὶ εἴρητο, ὅτι καὶ αἱ μέσως πως περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ κακὸν ἔχουσαι, καί τινα ὡς σῶμα περιβαλλόμεναι παθητὸν διὰ μέσου ἐπιφερόμεναι ἁμαρτήματα μὴ θανάσιμα, οὔτε τῇ αἰωνίῳ ὑπάγοιντο ἂν δίκῃ (οὐ γὰρ ἄξιον τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ ὅπερ οὖν δοκεῖ καὶ ἡμῖν). οὔτε τῆς τοῦ θεοῦ τεύξονται δόξης, μὴ καί τινα τίσαι δίκην ὧν δέον οὐκ ἐπετέλεσαν, καὶ τὸν

ἐκεῖ-

RESPONSIO.

QVis non obstupesceret huiusmodi procœmium audiēs? Dixeris nihil omnino antiquiùs veritate Barlaam existimare, & hanc velle toto corde amplecti: Id autem nō ita se habet, sed Veritate ostensa, gracculus erit gracculus. Procœmium igitur vtrisque quadrat. Considerandum autem est cum animaduersione, & sine præoccupatione ex consequentibus, cui Ius attribuendū est. quamuis Græcorū ægrè sibi persuadendi consuetudo partim ob imperitiā, partim propter malignitatem, nunquam in melius cōmutatur.

TEXTVS.

IGnem purgatorium, & punitionem per ignem ad tempus, & finem habituram, nos omninò à nostris Doctoribus nō accepimus, neque Orientalem Ecclesiam scimus ita sentire, vt & aliàs diximus. Porro Ecclesia pro defunctis, preces cum ijs, quæ ipsorū obitum antecesserunt precibus coniunctas aliquid præstare posse; hoc etiam statuimus credentes ijs, quæ hac de re à Patribus sunt decreta; quod quidem & piorum animæ, & nullius vitij sibi consciæ, æterna vita sint dignæ; & quæ præsenti vita abusæ sunt ad fruitionem carnis eiusq; voluptatum, nulla virtutis ratione habita, æterno supplicio. hoc & sentimus & profitemur. Vosq; hoc ipsum profitentes laudamus, atque admiramur, & Deo gratias agimus pro ijs, quæ de vobis antehac audierimus, damnantes vt nō recte dicta. à quibus etiā hoc dictum fuit, quod & illæ quæ medio quodammodo se habent inter virtutē & vitiū, & nonnulla, (vtpote corpus indutæ passioni obnoxiū) peccata cōtraxerunt nō mortalia, neque æterni supplicij rei sint futuri, (neque enim hoc diuinæ benignitati fuerit consentaneum, quod & nobis videtur) neque Diuinæ gloriæ participes sint futuri, priusquam pœnam quandam luerint eorū, quæ oportuerat,

ἐκεῖθεν ὑποθέμενοι μολισμὸν ἐν τούτῳ δὴ καθαρτηρίῳ πυρὶ καθὼς ὑμεῖς ἐν τῇ περὶ τούτου ἀπολογίᾳ ἐξέθεσθε. ἐνταῦθα δὴ ἡ διαφορὰ, κἀνταῦθα ἐστὶν ἃ οὐχ ὁμολογοῦμεν ὑμῖν. τὸ μὲν γὰρ μὴ τῆς αἰωνίου ταύτας εἶναι ἀξίας κολάσεως καλῶς λέγεται, καὶ ἀντιφῆσαι οὐκ ἔστιν, τὸ δὲ καὶ καθαρτηρίου ἐπιδεηθῆναι πυρὸς, τοῦτο πρόσκομμα γίνεται, καὶ περὶ τούτου διαφερόμεθα. περὶ τούτου καὶ δὴ ποιητέον τὸν λόγον. οὕτως αὐτὸ διῃρημένοις. τὰ περὶ τούτου ζητούμενα διχῇ μὲν διῄρηται, θάτερον δὲ αὖθις τῶν δύο τὴν εἰς δύο τομὴν καὶ διαίρεσιν ἐπιδέχεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Καλῶς ἔφησε τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν μὴ φρονεῖν τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. τὴν παροῦσαν δηλονότι ἐννοῶν τὴν ἀπεσχισμένην ὑπὸ τῆς ὀρθῆς, καὶ ὑγιοῦς πίστεως. ἡ γὰρ παλαιὰ καὶ μάλα ἐφρόνει, ὑποτεταγμένη οὖσα τῇ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς ῥώμης. οὐδὲ παρειληφέναι, φησὶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, διδασκάλων, τοῦτ᾽ ἐστι σχισματικῶν, καὶ αἱρετικῶν. οὐ γὰρ οἴονται νοεῖν Βασίλειον τὸν μέγαν, καὶ ἕτερον σύγκλιας, οὐδ᾽ ἄμφω τὼ Γρηγορίω τὸν θεολόγον καὶ τὸν Νύσσης, οὐδὲ Ἰσίδωρον τὸν πηλουσιώτην, οὐδὲ Οἰκουμένιον, καὶ Θεοδώρητον; ἀλλ᾽ αὐτ᾽ αὐτῶν οἴεται εἶναι τὸν Καβάσιλαν, τὸν Παλαμᾶν, τὸν Καματηρὸν, τὸν Φουρνὴν, τὸν Ψελλὸν, τὸν Μοσκάμπαριν, τὸν Βουλγαρίαν, καὶ τῶν ἄλλων βαρβαρωθέντων, καὶ νοῦν, καὶ γλῶτταν γραικῶν αἰσχρὰ ὀνόματα. προσθείην δὲ, καὶ Μάρκον τὸν ἐφέσου, εἴπερ ἦν τοῦ Βαρλαὰμ παλαιότερος. ἡμεῖς οὖν, ἐξεναντίας ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν πατέρων ἁγίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πῦρ τὸ καθαρτήριον παρειλήφαμεν. εἰ καὶ μὴ ὡς ἄρθρον πίστεως ὁμολογοῦμεν, οὐ γὰρ τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου κεκύρωται. καίπερ καὶ τοῦτον καὶ ἄλλοις τρόποις καθάρσεως ὁμολογεῖν ἡμᾶς ἐστὶν ἀναγκαῖον κατὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν ἁμαρτημάτων; καὶ μὴ νομίζειν πάντα τὰ ἁμαρτήματα ὁμοίως καὶ ἐπίσης βασανίζεσθαι τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ, καθάπερ οἴεται ὁ Βαρλαὰμ ἡμᾶς νομίζειν· ἡμεῖς γὰρ πιστεύομεν τοὺς συγχωρητι-

tuerat, non præſtitorum, & contractam inde labẽ exemerint, atque expiarint, in hoc, videlicet, igne purgatorio; quemadmodum vos in veſtra hac de re apologia expoſuiſtis, in hoc diſcrepamus, neque eadẽ vobiſcũ ſentimus. Illud enim, animas illas æternum ſuppliciũ non mereri, recte dicitur, neque ei cõtradici poteſt. Illud verò, quod purgatorio igne egeãt, offendiculum fit, & de eo vobiſcum diſſentimus. De hoc etiam faciẽdus nobis eſt ſermo, ita ipsũ partientibus. Vniuerſam autẽ hac de re quæſtionẽ in duo capita partiemur, quorum ſingula rurſus in duas partes ſecabimus & diuidemus.

RESPONSIO.

BEne dixit Eccleſiam Orientalem non ita ſentire de igne Purgatorio, præſentem nimirum intellige, quæ abſciſſa eſt à recta, & ſana fide; Vetus enim & valde ſentiebat, cum eſſet ſubiecta Apoſtolicæ Eccleſiæ veteris Romæ. nec accepimus, inquit, à noſtris Doctoribus, hoc eſt, ſchiſmaticis, & hæreticis. Non enim fieri poteſt, vt intelligat Baſilium Magnum, & alterum Baſilium Seleuciæ; neque ambos Gregorios, Theologum, & Nyſſenum; neque Iſidorum Peluſiotam, neque Oecumenium, & Theodoretum; ſed loco illorum exiſtimat eſſe Cabaſilam, Palamam, Camaterũ, Phurnem, Pſellum, Moſchambarim, Bulgariam, & aliorum barbarorum, & mente, & lingua Græcorum turpia nomina. Adderem etiam Marcum Epheſium, ſi eſſet antiquior Barlaamo. Nos igitur è contrario ab Orientalibus antiquis ſanctis, & ſapientiſſimis viris ignẽ purgatorium accepimus: Quamuis non tanquam articulũ fidei confitemur. Non enim hoc à Florentino Concilio ſancitum eſt; quamuis & hos, & alios modos purgationis confiteri nos eſt neceſſarium iuxta quantitatem, & qualitatem peccatornm: & non putamus (eo modo, quo exiſtimat Barlaam nos exiſtimare) omnia peccata æqualiter puniri. Nos enim credimus eos, qui peccata quædam venia-

lia

ρητικά τινα πλάσματα ἁμαρτήσαντας τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ καθαίρεσθαι καὶ πολλῷ μᾶλλον τοὺς θανατίμως παίσαντας, λέγω δὴ τοὺς ἁμαρτίαν εἰς θάνατον ἐνεργήσαντας τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ παιδεύεσθαι, μόνον τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα μὴ εἴη ἀνεξομολόγητον, ἀλλὰ τῇ ἐξομολογήσει καὶ μετανοίᾳ προσῶς κεκαθαρμένον· ὁμολογοῦμεν δ᾽ ὅμως αὐτὸ διὰ πυρὸς ἀναμφιβόλως τοῖς ἁγίοις πατράσι τῶν ἀνατολικῶν πειθόμενοι, ἐξ ὧν καὶ πολλῷ μᾶλλον, καὶ πρότερον ἐκ τῆς θείας γραφῆς τὰς ἀφορμὰς λαβόντες οἱ τῆς δύσεως διδάσκαλοι Ἱερώνυμος, Ἀμβρόσιος, Αὐγουστῖνος, Γρηγόριος ὁ διάλογος, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι, οὕσπερ καὶ ἡ τῶν γραικῶν ἐκκλησία, ὡς ἁγίους σέβεταί τε καὶ λαμπρῶς ἑορτάζει καὶ πανηγυρίζει, τοῦτ᾽ αὐτὸ ἐπίστευσαν καὶ σαφῶς ἐκήρυξαν. ὥστε πῦρ καθαρτήριον νοεῖσθαι τὸ αἰώνιον τῆς γεέννης, οὐκ ἔστιν ὅπως νοῦν ἔχων φαίητις ἄν. ἐκεῖνο γὰρ οὐ καθαίρει, οὐδὲ τὸν τῆς ψυχῆς ῥύπον ἀποσμήχει, ἀλλὰ μόνον ἀλαμπὲς ὄν, καὶ κολαστικὸν ἀληθῶς, ἀλλ᾽ ἐς ὑπερβολὴν ἐκκαίει καὶ βασανίζει τοὺς ἀλάστορας, οἵτινες αἰωνίως ἐρρυπωμένοι διατηροῦσι, καὶ οὐδέποτε καθαροὶ γίνονται, ἀλλ᾽ ὑπερηφανίαν εἰς ὕψος λαλοῦντες, καὶ βλασφημοῦντες τὸν ὑπεράγαθον θεὸν, τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραδίδονται. εἰ γὰρ καθαροὶ ἐγίνοντο, πάντως ἂν ἐθεραπεύοντο, καὶ ἔδει μετὰ ὠριγένους φλυαρεῖν οὐ μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς δαίμονας τῷ μακρῷ χρόνῳ ποτὲ κεκαθαρμένους σωθήσεσθαι. οἱ γοῦν πατέρες ὀνομάζοντες αὐτὸ καθαρτήριον, οὐδαμῶς τὸ αἰώνιον τῆς γεέννης αὐτοὺς νοεῖν εἰκὸς ἐστὶν, ᾧ καθαρθῆναι δι᾽ εὐχῆς ἔχομεν. ὑμᾶς γὰρ τούτου πεῖραν λαβεῖν, μὴ τοῦτο πιστεύοντας, τῶν ἀδυνάτων. οὐκοῦν τοὔνομα τοῦτο δηλοῖ. νῦν δὲ ἄκουε, καὶ τὰ ἑξῆς.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΠΡῶτον μὲν γὰρ ἐστὶ ζητητέον. εἰ τινῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις μετὰ θάνατον ἀνθρώποις παρὰ τοῦ κτίσαντος χορηγεῖται. δεύτερον δὲ, εἰ διὰ κολάσεως, ἢ ἁπλῶς τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ ταῖς τῆς ἐκκλησίας ἐξιλεούμενος λιταῖς. εἰ δὲ διὰ κολάσεως, πό-

lia commiſerunt, igne purgatorio expiari, ſed multo magis eos, qui peccatum ad mortem patrarunt, purgatorio igne puniri, tantum ſi eiuſmodi peccatum non ſit inconfeſsũ, ſed exomologeſi, & pœnitentia aliquatenus purgatum. Confitemur tamen ipſum per ignẽ purgari: ſine vlla dubitatione à SS. Patribus edocti Orientalibus, & perſuaſi. Ex quibus & multo magis ac prius è ſancta ſcriptura occaſione accepta, Occidentales Doctores Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius Magnus Dialogus, & multi alij, quos etiam Eccleſia Græcorum veneratur, & ſplendidè eorum feſta agit, & celebrat, hoc ipſum crediderunt, & clarè vt præcones enunciarunt. Itaque ignem purgatorium intelligẽdum eſſe perpetuũ gehènnæ, nemo eſt, qui ſi ſit prudens dixerit. Ille enim non purgat, neque ſordes animi abſtergit, ſed tãtũ obſcuriſſimus exiſtens, & punitiuus verè, ſed mirabiliter cõburit, & cruciat ſceleſtos: qui perpetuò cùm ſint ſordibus affecti, nunquã fiunt puri, ſed ſuperbiam in altũ euomentes, & blaſphemantes ter optimũ maximũ Deum perpetuo igni traditi ſunt. Si enim puri euaderent, omnino ſanarentur. Et opus eſſet cum Origene nugari non ſolũ homines, ſed etiã dæmones longo tẽpore aliquando purgatos ſaluari. Igitur Patres nũcupantes ipſum ignem purgatorium, minimè ignẽ gehennæ, tanquam illos in æternũ cruciaturum ipſos intelligere veriſimile eſt: Quo purgari in votis habemus; Vos enim huius experimentum accipere, qui iſtum non creditis, nulla ratione fieri poteſt. Non igitur hoc nomen id ſignificat. Nunc verò audi & quæ ſequuntur.

TEXTVS.

PRimum quidem quærendum venit, an quorũdam peccatorum remiſſionem poſt obitũ hominibus creator largiatur. Secundo, an punitione adhibita, an ſimpliciter diuina benignitate Eccleſiæq; precibus placatus. Si autem

περὶ ἄλλης τινὸς καθάρσεως, οἷον εἱρκτῆς, ἢ ζόφου, καὶ αἰτίας, ἢ καὶ ἐξ ἀνάγκης πυρὸς, καὶ τούτου σωματικοῦ. ὁποῖον ὑμεῖς διατείνεσθαι. οὕτως οὖν τούτου διῃρημένου, ὑμεῖς μὲν τελευταίῳ ἐπὶ τρίτῳ (τοῦτο δὲ ἐστὶ διὰ κολάσεως τῆς διὰ καθαρτηρίου πυρὸς) τὰς ψυχὰς διεληθούσας ἐπὶ τὴν αἰώνιον ἀφικέσθαι ζωὴν, οὐ τιθέμεθα, ὅτι μήτε παρά τινος τῶν διδασκάλων, αὐτὸ παρειλήφαμεν, ἔτι τε καὶ φόβος οὐ μικρὸς ὑποθρύπτει ἡμᾶς, μὴ πῦρ πρόσκαιρον ὑποθέμενοι παροδικόν τε, καὶ καθαρτήριον, τῷ παντὶ λυμηνώμεθα τῆς ἐκκλησίας πληρώματι. τοῦ γὰρ θεοῦ καὶ σωτῆρος εἰς αἰώνιον πῦρ ἀποφηναμένου τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπελεύσεσθαι. ὁποῖον δὴ τοῦθ' ὑποληπτέον τὸ πῦρ, τοῦτο μόνον. ἴσασιν οἱ πιστοὶ, καὶ περὶ τούτου ταῖς ἀκοαῖς ἐκπαίδων ἐνήχηνται, καὶ πρὸς τοῦτο ἀφορῶντες κἀκεῖνο δεδιότες μάλιστα πάντων, τὸν λόγον ἀπευθύνουσι πάντα καὶ πρᾶξιν. εἰ δὴ νῦν ἐκεῖνο τὸ πρόσκαιρον ὀνομάσωμεν πῦρ, δέος μὴ τοῦθ' ὑποπτεύσαντας εἶναι οἱ πιστοὶ τὸ αἰώνιον, καὶ πάντα ἤδη τοιοῦτο νομίσωσι πῦρ, κἀντεῦθεν τὰ τοῦ ὠριγένους νοσήσωσι, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως μνήμην τῶν ψυχῶν ἐπικίσωσι τέλος κολάσεως θέμενοι. ὅθεν ὡς πολλὰ μὲν ἕψεται ἄτοπα, πολλὴν δὲ ἐπάξονται περὶ τὴν οἰκείαν πολιτείαν ἀμέλειαν, καὶ πολλὴν χορηγήσουσιν ὕλην τῷ αἰωνίῳ κολάσει. οὐδεὶς ἀγνοεῖ. διὰ ταῦτα οὖν οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν εἰρήκαμεν τοιοῦτον οὐδὲν, οὐδ' ὅλως ἐροῦμεν. ὅτι δὲ αὖθις ἁμαρτιῶν ἄφεσις δίδοται τοῖς συγγνωστὰ πταίσασιν ἐκ θεοῦ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος λύσιν, ὅπερ ἦν τὸ πρῶτον τῶν ζητουμένων τούτων, καὶ τῶν διδασκάλων λεγόντων ἀκούομεν, ὃν ἐκεῖνοι διδάσκουσι τρόπον. περὶ τοῦ μέσου δὲ δὴ καὶ δευτέρου ὁ λόγος λοιπός. τοῦτο δὲ ἐστὶν ἢ διά τινος κολάσεως. κολάσεως δὲ οἷον εἱρκτῆς, ἤτινος ζόφου, ἢ ἁπλῶς διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν, ἱλεουμένων αὐτὸν, τὰ τοιαῦτα ἀφιέναι ἁμαρτήματα. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου τανῦν οὐ καιρὸς εἰπεῖν. πρὸς δὲ τὰ παρ' ὑμῶν εἰσενηνεγμένα τὸν λόγον τρεπτέον, καὶ δεικτέον, ὡς οὐδαμῶς τὸν ἑαυτῶν λόγον καθαρτηρίου πυρὸς ἐπεμνημόνευσαν οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας διδάσκαλοι, καὶ ἅπερ ἡμῖν προει-

per punitionem, vtrum alia quapiam expiatione, videlicet carceris, vel caliginis & doloris, vel etiam necessario ignis atq; huius quidē corporei qualem vos affirmatis. Sic itaq; diuisa quæstione, nos postremo hoc modo supra tertiū (est verò hic per punitionē, quę fit per ignē purgatoriū) animas per hunc transmissas ad vitam æternam peruenire nequaquam statuimus, quod neque à quoquam Doctorū hoc traditum acceperimus, ac præterea nō exiguus metus nos incessat, ne temporarium, atq; purgatorium ignem statuētes, vniuersum Ecclesię cōsensum labefactemus: cū enim Deus ac Saluator noster peccatores in ignē ęternū abituros pronunciet, hunc solum ignem agnoscunt fideles, eoq; ipsorū aures à pueris personant, & ad hūc respicientes, eumq; maxime omnium metuētes dicta, factaq; sua omnia moderantur & corrigunt. Si verò hunc nouiter temporarium etiam vocauerimus ignem: verendū est ne fideles hūc existimantes ęternum, etiam omnē iam talem esse ignem putent, atq; hinc in Origenis errorē prolabantur, æterniq; supplicij memoriam animis suis excutiant, finem pœnæ statuentes. Ex quo multa quidē secutura absurda, cū & magnam arrepturi sint circa vitam suam recte instituendam negligentiam, & magnam suppeditaturi æterno supplicio materiam, nemo ignorat. his igitur de causis nūquam in hunc vsque diē tale quidquam statuimus, neq; omnino statuemus. Quod verò rursus Deus post migrationem è corpore peccata remittat ijs, qui venialia cōmiserunt, quod & primum erat eorū, quę in quæstionē venerunt, hoc etiam à Doctoribus dicētibus audiuimus, ita vt illi docēt. de media verò & secunda quęstione sermo est reliquus. Ea autē est, an per aliquam punitionē; punitionē, inquā, veluti carceris, aut caliginis cuiusdam, aut verò & simpliciter per clemētiam Dei, & Ecclesię preces ipsum placemus, vt alia peccata remittat. Sed de hoc quidē in præsentia dicendi locus non est. Ad ea verò,

κεμήσατε, ἔπειτα τούτου συστατικά· ἐξηγητέον κατὰ δύναμιν αὐτίκα:

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἐνταῦθα συγχωρεῖ ὁ Βαρλαὰμ δίδοσθαι ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τοῖς ἀνθρώποις μετὰ θάνατον διὰ εἱρκτῆς καὶ ζόφου, καὶ αἰκίας. οὐ μὴν διὰ πυρός· ὅτι, φησὶ, μήτε παρά τινος τῶν διδασκάλων αὐτὸ παρειλήφαμεν. καὶ μὴν ὀλίγον ἀνάμεινον, καὶ παράξωσι πολλοὺς μάρτυρας, ἐξ ὧν φανήσῃ ψευδόμενος. ἀγνοεῖς ὑπ' ἀμαθίας τούτους οὐκ ἀνέγνως (καί τοι διδάσκαλος ὢν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ σοφώτατον σεαυτὸν ἐπιγραφόμενος) ἢ ἀναγνοὺς ὑπὸ πονηρίας ἀπεσιώπησας. καὶ δέδοικας, φῂς, μὴ πῦρ καθαρτήριον συγχωρήσας, λυμαίνεσθαι δόξῃς τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας. ὢ τῆς ἀνευλαβοῦς εὐλαβείας· ὥσπερ ἂν εἴη τῶν δυσκολωτάτων διαιρεῖν καὶ χωρίζειν τὸ πρόσκαιρον πῦρ ἀπὸ τοῦ διαιωνίου· καθάπερ ὁ θεολόγος Γρηγόριος διαιρεῖ τὸν ἐμπρυσμὸν τὸν καθάρσιον ἀπὸ τοῦ ὀλεθρίου. καὶ πρὸς τὸ τέλος, δεικτέον, φῂς, ὡς οὐδαμῶς τῶν ἑαυτῶν λόγων καθαρτηρίου πυρὸς ἀπεμνημόνευσαν οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας διδάσκαλοι. Τίς οὗτος ἀποδείξεως τρόπος; θῶμεν γὰρ μηδένα τῶν παλαιῶν μνημονεῦσαι πυρὸς καθαρτηρίου (ὅπερ ψευδέστατόν ἐστιν, ὡς κατωτέρω ἀποδείξομεν, καὶ γὰρ ἐμνημόνευσαν) τί οὖν; διὰ τοῦτο οὐ πιστευτέον; καὶ μὴν πολλὰ ἔχομεν, οἷς χρεὼν πιστεύειν ἀγράφοις οὖσι κατὰ παράδοσιν. οἱ δὲ ἅγιοι, ὅπερ ἔν τισι τόποις οὐ τρανῶς ἐκήρυξαν, ἀλλαχοῦ φανερώτερον διασαφηνίσαντες φαίνονται. αὐτίκα, ὁ μὲν Βασίλειος ἐν ταῖς εὐχαῖς τῆς πεντηκοστῆς οὐ μνημονεύει πυρὸς, ἐν τῇ ἐξηγήσει εἰς τὸν Ἡσαΐαν οὐχ' ἅπαξ μνημονεύει. ὁ δὲ Χρυσόστομος καθόλου φθέγγεται περὶ τῶν κεκοιμημένων, οὐκ εἰκῆ, φησὶ, προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων γίνονται, οὐκ εἰκῆ ἱκετηρίαι, οὐκ εἰκῆ ἐλεημοσύναι. Ταῦτα

πάντα

quæ à vobis allata sunt sermo est referendus, & demõstrandum, Ecclesiæ nostræ Doctores purgatorij ignis nusquam meminisse, & quę à vobis dicta, siue testimonia prolata sunt, ad hunc adstruendum, constituendumq; pertinentia, ea statim, volente Deo, pro viribus explicabimus.

RESPONSIO.

HIc Barlaam cõcedit dari remissionẽ peccatorum hominibus post obitum, per carcerem, & caliginem, & dolores, non tamen per ignem. Quoniam, inquit, neque ab aliquo ex nostris Doctoribus istud accepimus. Atqui, expecta parum, & adducam tibi multos testes, ex quibus mendax apparebis: Igitur, vel ob imperitiam hos non legisti, cũ tamen sis magister in Israel, & sapientissimum teipsum inscribas, vel cũ legeris ob malitiam eos siluisti, & times, inquis, ne igne purgatorio concesso complemẽtum Ecclesiæ labefactare videaris. o religionem irreligiosam! tanquam si esset res difficillima diuidere, & separare temporaneum ignẽ à perpetuo, quemadmodum Gregorius Theologus diuidit combustionẽ purgatoriam à perniciosa. & circa finẽ, ostendendum est, inquis, quod nullibi in suis scriptis purgatorij ignis mentionem fecerunt nostræ Ecclesiæ Doctores. Quis iste modus demonstrationis est? Demus enim neminem ex antiquis cõmemorasse ignem purgatorium, quod falsissimũ est, vt paulo infra ostendemus, quippe commemorarunt. Quid igitur? propterea non est credendũ, atqui multa habemus, quæ sunt non scripta per traditionem, quæ opus est credere: Porro Sancti, quod alicubi nõ clare prædicarunt, alibi clarius explanarunt: verbi gratia, Basilius quidem in precibus Pẽtecostes non mentionẽ facit ignis, expositione in Isaiam non semel facit: Chrysostomus verò vniuerse loquitur, de dormientibus: Nõ frustra, inquit, oblationes pro ijs, qui decesserunt fiunt, non frustra supplicationes, non

ταῦτα τὸ πνεῦμα διέταξε. καὶ ἀλλαχοῦ, πολλὴν ὠφέλειαν καρποῦσθαι τοὺς κεκοιμημένους μαρτυρεῖ. οὐ μνημονεύει δὲ εἱρκτῆς, καὶ ζόφου, καὶ ἀνιαρῶν. διὰ τοῦτο ταῦτα πάντα ἡμεῖς ἀρνησάμεθα· καὶ μὴν ταῦτα πάντα καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖς εἶναι, καὶ διὰ τούτων κολαζομένους τινὰς σώζεσθαι.

Καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου φησὶν ὁ Βαρλαάμ, διὰ ταῦτα νῦν καὶ τὸ προκείμενον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποβλητέον ἂν εἴη τῆς ἐκκλησίας, ὡς ῥαθυμίαν ἐμποιοῦν τοῖς σπουδαίοις, ἐπιπεῖθον αὐτούς, μὴ πᾶσι τρόποις ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὸν παρόντα βίον ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ὡς προσδοκωμένης ἑτέρας καθάρσεως.

Ἡ πέμπτη σύνοδος ἐκπομπεύουσα τὰ Ὠριγένους ἀσεβήματα ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα φησὶν, ὅτι πάντων ἀσεβῶν ἀνθρώπων, καὶ προσέτι δαιμόνων ἡ κόλασις πέρας ἔχει, καὶ ἀποκατασταθήσονται ἀσεβεῖς τε καὶ δαίμονες εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν τάξιν. εἶτα ἐπάγει, ταῦτα δὲ λέγοντες, ῥαθύμους μὲν ποιοῦσι τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὸ πληροῦν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ αὐτοὺς ἀποτρέποντες, καὶ πρὸς τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον ἀποπλανῶντες.

Καὶ πῶς ὅτι οἱ πειθόμενοι τοῖς Ὠριγένους φληνάφοις, οἴονται μετὰ τὴν πολλὴν ἀσέβειαν, καὶ ἀμετανόητοι καταβαίνοντες εἰς ᾅδην, σωτηρίας τυχεῖν, καὶ σφάλλονται. τί οὖν κοινὸν τοῖς τοιούτοις, καὶ τοῖς καθαιρομένοις τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ; καὶ τίς ἀμετανοήτως ἀπελεύσεσθαι προσδοκᾷ εἰς τὸ καθαρτήριον; τὸν γὰρ μὴ ἐκ καρδίας συντετριμμένον περὶ πάντων, ἃν παρανόμως ἔδρασε, καὶ τῇ ἐξομολογήσει καὶ μετανοίᾳ ἐκκαθαρθέντα, τούτου τυγχάνειν ἀδύνατον.

Ἀλλά, φησὶν ὁ Βαρλαάμ, ὡς προσδοκωμένης ἑτέρας καθάρσεως. ἐρωτῶ οὖν, εἰ αἱ τινῶν ψυχαὶ τὰς τιμωρίας τοῦ ᾅδου, τὸν ἀτελεύτητον σκώληκα, καὶ τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον φυγοῦσαι, κολάζονται διὰ εἱρκτῆς, ζόφου, ἀνιαρῶν, ὀδύνης, λύπης, καὶ στεναγμῶν· καὶ εἰ μὲν κολάζονται, καὶ καθαίρονται, ἀποβλητέα ἂν εἴη ἡ τοιαύτη γνώμη ἐκ τῶν δογμάτων

των

frustra eleemosynæ, hæc omnia dispoſuit Spiritus ſanctus. & alibi: Multam vtilitatem conſequi dormièntes teſtatur, non facit verò mentionem carceris, & caliginis, & aliarum moleſtiarum, propterea hæc omnia nos inficiabimur? atqui hæc omnia, & ipſe fateris eſſe in Inferno.

Et in fine libri ait Barlaam, has ob cauſas nunc etiam propoſitum dogma de purgatorio igne exterminandum eſt ab Eccleſia, vt negligentiam ſedulorum animis inducens, ac perſuadens ipſis, ne omnibus viribus adnitantur, vt in hac vita ſeipſos expurgent, cum alia, poſt hanc vitam, expurgatio expectetur.

In quinta Synodo dum Origenis impietates patefiunt inter alia, & hæc ex oratione Iuſtiniani circa finem habentur: Omnium impiorum hominum, ac præterea dœmonum pœnam finem habituram eſſe, reſtitutionemq; iri, tum impios homines, tum dæmones in priſtinum ordinem ſuum. & ſtatim adiungit: Hæc cùm dicunt, ignauos homines efficiũt in Dei præceptis exequendis, eos auertentes ab anguſta, & arcta via, & in latæ, & ſpatioſæ errorem inducentes.

Et re vera qui adducuntur vt credant nugas Origenis, exiſtimant poſt multam impietatem, & impœnitentiam deſcendentes in Infernum ſalutem conſecuturos, & errant. Quid igitur commune eſt huiuſmodi hominibus, cũ ijs, qui igne purgatorio expiantur, & quis impœnitẽs expectat iturus in ignem purgatorium? Qui enim ex corde de omnibus nõ conteritur, quæ impiè geſſit, & cõfeſſione auriculari, & pęnitentia nõ ſe purgat, purgatoriũ aſſequi fieri nõ poteſt.

Sed, inquit, Barlaam, tanquã quæ expectetur altera purgatio. Quæro igitur ſi nonnullorum animæ pœnas Inferni, nimirũ vermem inextinguibilem, & ſtridorem dentium, & ignẽ æternũ cùm euaſerint, puniuntur per carcerẽ, caliginẽ, dolorem, moleſtias, mœrorem, & ſingultus, & ſiquidem puniuntur, & purgantur, reijcienda eſſet hæc ſentẽtia ex dog-

matibus

των τῆς ἐκκλησίας, ῥαθυμοτέρους ἀπεργάζουσα τοὺς πιστοὺς, ὡς προσδοκωμένης ἑτέρας καθάρσεως. εἰ δὲ ταῦτα λῆρος, τί ἑαυτῷ μάχεται ὁ Βαρλαάμ, πῆ μὲν συγχωρῶν κάθαρσιν δι' ἄλλων ἀνιαρῶν καὶ βασάνων, πῆ δὲ μὴ συγχωρῶν κάθαρσιν διὰ πυρός.

Πρὸς τούτοις, ὁ χριστώνυμος λαὸς καίπερ εἰδὼς τὰς αἰωνίους ποινὰς τοῦ ᾅδου, οὐ παύεται ἁμαρτάνειν, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ ἀπόλλυται. καὶ μάταιος πρόφασις ἐστὶ λέγειν, τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον ποιεῖν αὐτοὺς ὀκνηροτέρους πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῶν ἔργων. εἰ γὰρ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον οὐ ποιεῖ, σχολῇ γε ἂν τὸ καθαρτήριον ποιήσει. καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου φάσκοντος, πᾶν ὁτιοῦν δεινὸν κολαστήριον τοῦ κόσμου τούτου, κουφότερον εἶναι πολλῷ τῷ μέτρῳ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΤΗν μὲν ἀπὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν, καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ματθαῖον θείου εὐαγγελίου εἰσενηνεγμένην ὑμῖν μαρτυρίαν, αὐτόθεν ὅπερ ἡμῖν ἄνωθεν εἴρηται, οὐ πολλὸν ποιησόμεθα λόγον. (ἐνάλλαξον τὴν περίοδον οὑτωσί, ἵνα μὴ βαρβαρίσῃς, περὶ μὲν τῆς ἀπὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν, καὶ τοῦ κατὰ Ματθαῖον θείου εὐαγγελίου εἰσενηνεγμένης ὑμῖν μαρτυρίας, οὐ πολλὸν ποιησόμεθα λόγον. ἄλλως γὰρ ἀνανταπόδοτος ἡ αἰτιατική, καὶ οὐχ ἑλληνίζεις.) δῆλα γὰρ καὶ παντί, ἄφεσιν μέν τινων ἁμαρτημάτων μετὰ θάνατον χορηγήσεσθαι τισί, καὶ πάνυ δηλοῦντα. οὕτω δὲ τρόπῳ καὶ εἰ διὰ κολάσεως, καὶ ταύτης διὰ πυρὸς οὐδ' ὑπεκφαίνονται ὅλως. ὅτιγε μὴν ταῦτα τὸ καθαρτήριον πῦρ οὐκ εἰσάγουσιν οὐδαμῶς, καὶ ἡλίου φανώτερον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΤΑῦτα ἐστὶ φανερὰ περὶ τοῦ καθαρτηρίου καθόλου καὶ ἀποδεικτικά, εἰ καὶ μὴ κατ' εἶδος διεξέρχεται περὶ τοῦ καθαρ-

matibus Ecclesiæ, quæ negligētiores efficit fideles, tanquã alia purgatio expectetur. Si verò hæc nugæ sunt, cur sibi ipse Barlaam repugnat, partim quidem purgationem concedens, per alias molestias, & pœnas; partim verò minime concedens purgationem per ignem?

Ad hæc fidelis populus, quamuis sciat æternas pœnas Inferni, non cessat peccare, & maxima pars illius perit, & frustra fit excusatio, dicere ignem purgatorium efficere eos negligentiores ad bona opera: si enim ignis æternus non efficit, frustra purgatorius efficiet, idque sancto Augustino asserente, quodcunque malum punitiuum huius mundi, longe leuius esse, quam sit ignis purgatorius.

TEXTVS.

DE Testimonio ex libris Maccabæorum, & Euangelio sancti Matthæi nobis allato, non multa verba faciemus; manifesta enim sunt vnicuique, & valde significant remissionem nonnullorum peccatorum post mortem quibusdam tribui, quonam vero modo, & an per punitionem, & eam per ignem omnino non subostendunt. Quod verò hæc purgatorium ignem penitus non inducant, sole clariora sunt.

RESPONSIO.

HAec manifesta sunt, quod intelligantur de Purgatorio vniuersè, & recipienda sunt, quamuis non in

τηρίου πυρός. οὐ γὰρ πάντα ἀληθεύεται τὰ μέρη ἐν ἑνὶ χωρίῳ τῆς θείας γραφῆς. οὐδὲ καὶ ἡ λέξις τῆς ἀναψύξεως τὸ πῦρ ἀφορᾷν δοκεῖ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΤΙ γάρ φησι κοινὸν ἀφήσει (ἀνάγνωθι ἀφέσει) οὐ γὰρ δέον ἰωνίζειν, καὶ καθάρσει διὰ πυρὸς καὶ κολάσεως. ἢ γὰρ κολάσεως, ἢ ἀφήσεως (λέγε ἀφέσεως) χρεία, καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΞΕνον δοκεῖ τῷ Βαρλαὰμ κοινὸν εἶναί τι ἀφέσει, καὶ καθάρσει διὰ πυρὸς, καὶ κολάσεως. καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν. ἢ γάρ φησι, κολάσεως, ἢ ἀφέσεως χρεία, καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοῖν. ὥσπερ ἂν εἴη ἀδύνατον, πρότερον παιδευθῆναί τινα κατά τι διὰ κολάσεως προσκαίρου. εἶτα ἀφεθῆναι. ἐρωτητέον οὖν αὐτὸν, τί δοξάζει περὶ τῶν ψυχῶν, αἳ κολάζονται διὰ εἱρκτῆς, ζόφου, καὶ ἀνιαρῶν, εἶτα διὰ θυσιῶν, καὶ ἄλλης ἀγαθοεργίας, ἐλευθερίας, καὶ σωτηρίας τυγχάνουσι, καὶ, ὅ, τι ἂν τύχῃ αὐτὸς ἀπολογησάμενος, ἐροῦμεν καὶ ἡμεῖς περὶ τοῦ πυρὸς. πολλὰ γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ σιωπῶνται, ἅτινα ἐξ ἀνάγκης προσυπακούονται. καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο καὶ μὴ θέλων μαρτυρεῖ, τῷ γὰρ, φησὶν, εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ προστίθησι πλέον οὐδέν. ὥστε καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ προσυπακούεσθαι τὰ ἄλλα. εἰ γὰρ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι οὐκ ἀφεθήσεται, ἄρα κολασθήσεται, καὶ καυθήσεται.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΠΙ αὐτὸ δὲ δὴ τὸ πολυθρύλλητον ἴωμεν, καὶ τὸ τοῦ μακαρίου Παύλου ῥητὸν ἐξετάσωμεν, ὅ, τι νοεῖ, μάλιστα μὲν

ſpecie differant de purgatorio igne,non enim omnes partes verificantur in vno loco ſacræ Scripturæ, quamuis vox refrigerij ignem reſpirare videtur.

TEXTVS.

QVid enim, inquit, commune eſt remiſſioni,& purgationi per ignem & punitionem; vel enim punitione opus eſt,vel remiſſione,& non vtroque ſimul.

RESPONSIO.

MIrum videtur Barlaamo cõmune eſſe aliquid remiſſioni,& purgationi per ignem,& punitionem;reddit rationẽ: vel enim,inquit,punitione,vel remiſſione opus eſt, & nõ vtriſque ſimul. quaſi verò fieri nõ poſſit,vt quis prius pœnam patiatur ſecundũ quid per punitionem ad tempus; deinde dimittatur. Quærendũ igitur eſt ab ipſo,quid cẽſet de animabus,quæ puniuntur per carcerẽ, tenebras, & alias pœnas;deinde per ſacrificia, & bona opera libertatẽ,& ſalutem conſequuntur: Et quidquid ipſe reſpõderit,dicemus & nos de igne purgatorio:multa enim in ſacra Scriptura ſilentio teguntur,quæ de neceſſitate ſubintelligũtur. Et ipſe quoque id velit,nolit,teſtificatur. Etenim, inquit, ei qui in Spiritum Sanctũ blaſphemat,non remittetur, neque in hoc ſæculo,neque in futuro,& nihil præterea addit.Et ipſe confitetur reliqua ſubintelligenda eſſe; ſi enim in futuro ſæculo non remittetur, igitur punietur, & comburetur.

TEXTVS.

AD illud igitur maximopere peruulgatum accedamus, & textum B. Pauli diſcutiamus quidnam intelligat.

ταῖς τῶν διδασκάλων ἀκολουθοῦντες ἐξηγήσεσί τε καὶ θεωρίαις τῶν ἡμετέρων. ἰδ' ἴσμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔτι τὸν νοῦν ἄνωθεν πᾶσι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐπιστήσαντες (ὡς ἐνὸν) καὶ κατ' ἴχνος τοῖς λόγοις ἑπόμενοι, ἕως ἂν τὸν ἀληθῆ τοῦ κήρυκος νοῦν δυνηθείημεν ἅψαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

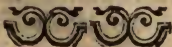
ΤΟ παρὸν χωρίον τοῦ Παύλου ἀσαφείας γέμει. καὶ ἔστιν ἐξ ἐκείνων τῶν πολλῶν ἕν, ὃ φησὶ Πέτρος ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν ἐπιστολῶν Παύλου, ἐν αἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσι, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ἐν τοῖς τοιούτοις δὲ τοῖς πλείοσι τῶν ἐξηγητῶν ἀκολουθητέον. οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Βαρλαὰμ φθεγγόμενος περὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ὀρθῶς φρονεῖ, καὶ κρίνει. δῆλον γὰρ δή, φησί, τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τὸν ἕνα τὰ ἀληθῆ δύνασθαι συνιέναι. εἴγε εἰσὶ δύο ἀγαθοὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα. ἐγὼ γοῦν πρῶτον μὲν δύο καλούστε κἀγαθούς, Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ Γρηγόριον τὸν κατ' ἐξοχὴν θεολόγον ζυγοστατήσω πρὸς τὸν ἕνα Χρυσόστομον. εἶτα καὶ ἄλλους ἐξόχους εἰς μέσον ἄξω μαρτυροῦντας τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, τελευταῖον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον μάρτυρα παρέξω τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

Præſertim Doctorum noſtrorum expoſitionibus, & contẽplationibus inſiſtentes. Quin & ipſi prætereа mentem adhibebimus altius omnibus, quæ ab Apoſtolo dicta ſunt, quantum fieri poteſt, & per veſtigia eius rationibus inhærentes: donec verum ſcopum Præconis aſſequi poterimus.

RESPONSIO.

PRæſens locus Pauli obſcuritate eſt plenus, & eſt vnus ex illis multis, de quibus ſanctus Petrus dicit, in Epiſtolis Pauli eſſe nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem, in his verò maiorem partem Interpretum eſſe ſequendam. Sic enim & ipſe Barlaam loquens de Gregorio Nyſſeno recte ſentit, & iudicat: Manifeſtum enim eſt, inquit, multos rectius, quam vnum aliquem veritatem aſſequi poſſe. Siquidem duo boni præſtant vni. Ego igitur primum quidem duos egregios Baſilium Magnum, & Gregorium per excellentiam Theologum conferam cum vno Chryſoſtomo. Deinde & alios præſtantiſſimos in medium adducam, qui teſtentur ignem purgatorium; tandem & ipſum Chryſoſtomum teſtem exhibebo ignis purgatorij.

TE-

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΤΩΝ

ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ

Περὶ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου.

ΠΑρελθέτω τοιγαροῦν εἰς τὸ μέσον πρῶτος ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πραγματείᾳ τῇ εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐν κεφαλ. δ. ἐν ἐκείνοις τοῖς ῥήμασιν· ὅτι ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν, καὶ τῶν θυγατέρων Σιὼν, καὶ τὸ αἷμα Ἱερουσαλὴμ ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν ἐν πνεύματι κρίσεως, καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Τρανῶς τὰ αὐτὰ παρὰ Ἰωάννῃ ὁ λόγος προαγορεύει περὶ τοῦ κυρίου λέγοντι, ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Περὶ δὲ ἑαυτοῦ, ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ἐπεὶ γοῦν ἀμφότερα συνῆψεν ὁ κύριος, τό, τε ἐξ ὕδατος εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸ ἐκ πνεύματος εἰς ἀναγέννησιν, καὶ ὁ λόγος αἰνίσσεται ἀμφότερα τὰ βαπτίσματα, μήποτε τρεῖς εἰσὶν αἱ ἐπίνοιαι τοῦ βαπτίσματος; ὅ, τε τοῦ ῥύπου καθαρισμὸς, καὶ ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἀναγέννησις, καὶ ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως βάσανος, ὥστε τὸ μὲν ἐκπλύνειν πρὸς τὴν ὧδε ἀπόθεσιν τῆς ἁμαρτίας λαμβάνεσθαι, τὸ δὲ, πνεύματι καύσεως, πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν. δέονται δὲ αἱ μὲν κατ' ἄγνοιαν ἁμαρτίαι οἱονεὶ ῥύπος τις οὖσαι, τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζουσαι, καὶ τῷ φυσικῷ κάλλει αὐτῆς λυμαινόμεναι, τοῦ ἐκ τῆς πλύσεως καθαρισμοῦ. αἱ δὲ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι τῶν ἑκουσίως ἐξαμαρτανόντων μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν, αἷμα προσαγορεύονται, δεόμεναι τῆς ἐν τῷ καύματι κρίσεως. ἐπεὶ οὖν ὁ ἐξομολογούμενος, καὶ πλυθῆναι ἀξιοῖ, καὶ καθαρισθῆναι, καὶ τὴν μὲν ἀνομίαν πλύσεως φησὶ δεῖσθαι, τὴν δὲ ἁμαρτίαν καθαρισμοῦ, λέγων ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με, οἱ μὲν πάντη ἀνήκοοι τῶν θείων μαθημάτων,

TESTIMONIA

SANCTORVM PATRVM ORIENTALIVM De igne Purgatorio.

PRodeat itaque in medium primus Magnus Basilius tractatu in Esaiam cap. 4: super illis verbis, Quia abluet Dominus sordes filiorũ & filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem expurgabit de medio eius, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. Perspicuè, inquit, ea ipsa hic sermo designat, quæ Ioannes aliquando de Dño dixit, quia ipse est, qui vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne. De seipso autẽ, Ego quidẽ vos baptizo in aqua ad pœnitentiam. Quando igitur vtraque coniunxit Dominus illud, ex aqua in pœnitentiam; & illud, ex spiritu in regenerationem, & vtrũque baptisma Scriptura designat. Vtrum forte tres sunt baptismatis acceptiones? expurgatio, scilicet, sordiũ, regeneratio per spiritum; & ea quæ fit in igne segregationis probatio. Sic illud, abluet, pro depositione peccati accipiatur, quę in hac vita fit, hoc autẽ in spiritu iudicij, & spiritu ardoris ad eam referatur probationẽ, quæ per ignẽ fiet in futuro sæculo. Equidem peccata per ignorantiam admissa vtique cum sint veluti sordes quædam, quæ animi splendorẽ exterminant, & naturæ eius decori officiunt, egent purgationẽ per lotionem. quæ verò ad mortẽ ducunt peccata eorũ, nempe qui post acceptam cognitionẽ, certa animi destinatione flagitia committunt, sanguis vocantur, & hæc quidẽ indigent ardore, seu exæstuatione iudicij. Itaque quisquis cõfitetur, seq; ablui orat, & emũdari, suam quidẽ iniquitatem fatetur egere ablutione, & peccatum emũdatione, dum dicit; Amplius laua me ab iniquitate, & à peccato meo munda me. Illi quidem, qui rudes sunt prorsus, & inscij diuinorum,

μάτων, πρὶν μαθεῖν τὸν λόγον ἡμαρτηκότες· οἱονεὶ ἐρρυπωμένοι, τοῦ ἀπὸ ὕδατος δέονται καθαρισμοῦ· οἱ δὲ μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύοντες ἑαυτοὺς, αἵματος ὄντες ἔνοχοι, τοῦ ἐκ τοῦ πυρὸς δέονται καθαρισμοῦ.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ ἐννάτῳ κεφαλαίῳ τῆς αὐτῆς πραγματείας διασαφηνίζων ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, καὶ καυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ἀνομία, οὕτω φησὶ κατὰ ῥῆμα. ἔχει δέ τινα ἡ ἀπειλὴ εὐεργεσίας ἔμφασιν, ὅτι καυθήσεται ἡ ἀνομία ὡς πῦρ. τὴν γὰρ παρασκευασθεῖσαν ὕλην ἐκ τῆς ἀνομίας ἀφανισμῷ παραδοθῆναι ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ᾠκονόμηται. καὶ ὡς ἄγρωστις φησὶ ξηρὰ βρωθήσεται ὑπὸ πυρὸς καὶ καυθήσεται ἐν τοῖς δάσεσι τοῦ δρυμοῦ. ἕως μὲν ἐγκέχωσται τοῖς γηΐνοις πάθεσιν ἡ ψυχὴ, ὡς ἄγρωστις τὰ πάθη αὐτῆς ἐκ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς ἐκφυόμενα διέρπει, δι' ἀλλήλων τὴν γένεσιν ἔχοντα, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις γενόμενα. ὡς γὰρ ἡ ἄγρωστις πολυγονώτατόν ἐστιν ἐν βοτάναις, καὶ οὐδαμοῦ καταλήγει αὐτῆς ἡ γέννησις, ἀλλ' ἀεὶ τὸ πέρας τῆς πρώτης γενέσεως, ἀρχὴ τοῦ ἐφεξῆς γίνεται. τοιαύτη καὶ ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἐστὶ φύσις, αὐτὴ ἑαυτὴν διαδέχεται, καὶ γεννᾷ μὲν ἡ πορνεία πορνείαν, ἡ δὲ ἐν τῷ ψεύδει συνήθεια, ψεύδους γίνεται μήτηρ, καὶ ὁ ἐν κλοπαῖς μελετήσας, κατατολμᾷ ῥαδίως τοῦ ἀδικήματος. ἡ γὰρ προλαβοῦσα ἁμαρτία, ἀφορμὴ τοῦ ἁμαρτάνειν γίνεται. ἐὰν οὖν γυμνώσωμεν τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἐποιήσαμεν αὐτὴν ξηρὰν ἄγρωστιν, ἀξίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ καθαρτικοῦ πυρὸς καταβρωθῆναι. καὶ κατωτέρω. ἐὰν μὲν οὖν μὴ γένηται ὡς ἄγρωστις ξηρὰ ἡ ἁμαρτία ἡμῶν, οὐ βρωθήσεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, οὔτε κατακαυθήσεται. καὶ κατωτέρω. ὅτι διὰ θυμὸν ὀργῆς κυρίου συγκέκαυται ἡ γῆ ὅλη, δείκνυσιν ὅτι τὰ γήϊνα τῷ πυρὶ τῷ κολαστικῷ παραδίδοται ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς ψυχῆς, καθὰ καὶ ὁ κύριος ὑποφαίνει λέγων, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί ἤθελον εἰ ἤδη ἐκάη. καὶ ἔσται ὁ λαὸς ὡς ὑπὸ πυρὸς κατακεκαυμένος ἄνθρωπος. οὐκ ἀφανισμὸν ἀπειλεῖ, ἀλλὰ τὴν κάθαρσιν ὑποφαίνει κατὰ τὸ

rum dogmatum, priusquam eruditi essent Dei verbum, peccarunt, tanquam eluuie quadam inquinati, opus habent aspergine aquæ, vt eluantur. Qui verò post acceptam vitæ notitiam consulto, ac studio seipsos reddunt obnoxios sanguini, opus est vt tales, purgari per ignem.

Et cap.9. super illis verbis, Et succēdetur iniquitas, sicut ignis, habet comminatio quandam beneficij speciem, quia comburetur, sicut ignis iniquitas. Nam paratam ex iniquitatē materiam aboleri, pro hominum beneficio, à bonitate Domini constitutum est. Et sicut gramen aridum deuorabitur ab igne, & comburetur in densitatibus siluæ. Dum demergitur in terrenis affectibus anima, sicut gramen affectus animæ serpunt, e sensu carnis pullulantes, mutuo nexu nascentes, & alios de alijs producentes. Nam veluti gramen supra modum inter herbas geniculatum est, nec vnquam eius generatio desinit, sed semper primæ generationis finis, fit sequentis principium, talis est & peccatorum natura, ipsa seipsam suscipit. gignit libido libidinem, consuetudo mendacij, fit mendacij mater, & qui in furtis meditandis versatur, facilè malum hoc audet inferre. Peccatum enim præcedens occasio fit iterum peccandi. Si igitur per confessionem peccata aperuerimus, siccum id gramen reddidimus, vt à purgatorio igne deuorari mereatur. Et paulo post, Si non euaserit vt gramen aridum nostrum peccatum, ab igne non deuorabitur, nec comburetur. Et iterum; Propter furorem iræ Domini combusta est omnis terra. ostendit terram pro animæ beneficio igni tradi punitionis, sicut Dominus subostendit dicens, Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur. Et rursus; Et erit populus sicut ab igne combustus vir; non interitum minatur, sed purgationem subostendit secundum Apostoli dictum, quod si cuius opus ar-

 serit,

παρὰ τῷ ἀποστόλῳ εἰρημένον. ὅτι εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως ὡς διὰ πυρός.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ πνεύματος ἁγίου πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον ἐν κεφ. ιε. σχεδὸν ἐν τῷ τέλει, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί. Τὸ τοῦ πυρὸς βάπτισμα τὴν ἐν τῇ κρίσει δοκιμασίαν λέγων, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος, ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖον ἐστὶ τὸ πῦρ δοκιμάσει. καὶ πάλιν. ἡ γὰρ ἡμέρα κυρίου δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται.

Καὶ σημείωσαι, ὅτι ὁ διδάσκαλος οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δίς, ἀλλὰ πλειστάκις τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐπαναλαμβάνων δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἐν παραδρομῇ, καὶ ὡς ἔτυχε ταῦτα φρονεῖ; ἀλλὰ καθ' ἡδονὴν, καὶ θυμηρέστατα αὐτῷ τυγχάνει τὰ λεχθέντα.

Ὁ σκοτεινὸς Φώτιος παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ τῷ συλλέξαντι διαφόρους ἐξηγήσεις τῶν ἁγίων πατέρων εἰς τὰς ἐπιστολὰς Παύλου, τῇ τοῦ Χρυσοστόμου γνώμῃ κατακολουθῶν ἐπισημειοῦται, ὅτι ὁ Βασίλειος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ἡσαΐου, δεύτερον ἐπιμνησθεὶς τοῦ ῥητοῦ ἐπὶ καθάρσει αὐτὸ ἐδέξατο.

Ὁ δὲ Οἰκουμένιος οὕτω φησίν. ἆρα μὴ καὶ οὕτως δυνάμεθα νοῆσαι; οἱ μὲν οἰκοδομήσαντες τὴν εὐκατάφλεκτον ὕλην τέλεον ἐκβέβληνται, ἐζημίωνται γὰρ πάντα αὐτῶν τὰ σπουδάσματα. αὐτὸς δὲ σωθήσεται. τίς; ὁ ἐποικοδομήσας τὸν χρυσὸν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τοὺς τιμίους λίθους. εἰπὼν γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι μισθὸν λήψεται, νῦν λέγει ποῖον μισθὸν, τουτέστι τὴν σωτηρίαν. σωθήσεται λέγει ἐπωδύνως καὶ αὐτὸς, ὡς εἰκὸς τὸν διὰ πυρὸς παριόντα. καὶ ἐκκαθαιρόμενον τὸν ἐνόντα αὐτῷ βραχὺν ῥύπον. Θεοῦ γὰρ μόνου τὸ τελέως ἀναμάρτητον. οἱ δὲ ἄνθρωποι, κἂν ὦσι μάλιστα δίκαιοι, οὐ τέλεον εἰσὶ καθαροί. εἴρηται γὰρ καὶ τῷ Μαλαχίᾳ, ὅτι ὡς πῦρ ἐν χωνευτηρίῳ, καὶ ὡς πόαν πλυνόντων πλυνεῖ, καὶ καθαριεῖ ὁ Θεὸς τινάς.

Σημείωσαι ὅτι ὁ Οἰκουμένιος οὐ σφόδρα ἁρμοζόντως ἐπεξηγεῖται τὴν παρομοιότητα, καὶ μεταφορὰν τῶν ἀρχιτεκτόνων, ᾗ χρῆται ὁ ἀπόστολος. ὅμως ἐπιγινώσκει τὸ καθαρτήριον διὰ πυρὸς,

ferit, damnum patietur, ipſe verò ſaluabitur; ſic tamen tanquam per ignem.

Idem vir ſanctus in lib. de Spiritu ſancto ad Amphilochiũ cap. 15. prope finẽ, Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne, ignis baptiſmũ vocans examinationem iudicij, vt ait Apoſtolus; Vniuſcuiuſq; opus, quale ſit ignis, probabit. Et rurſus, Dies enim Dñi declarabit, quia in igne reuelatur.

Et nota, quod Doctor, non ſemel, neq; bis, ſed multoties eadem fere reſumit, quod nõ per tranſennam, & obiter hæc ſapit, ſed hæc illi ſunt valde grata, quæ recenſuit.

Tenebricoſus Photius apud Oecumenium, qui collegit in Epiſtolas Pauli expoſitiones quorundam Patrũ, ſequens ſententiam Chryſoſtomi, refert etiam expoſitionem Baſilij dicens, quod Baſilius in Commentarijs in Eſaiam, ſecundo hunc textum repetens, de purgatione ipſum intellexit.

Oecumenius autẽ ipſe ità exponit, num etiam hoc pacto poſſumus intelligere? qui ſuperædificauerit materiã facile cõbuſtibilem, omnino proiectus eſt, detrimentũ enim paſſa ſunt ipſius ſtudia; ipſe verò ſaluus erit. Quisnam? qui ſuperædificauerit aurum & argentum, & lapides precioſos. Cum enim de ipſo dixiſſet, quod mercedem accipiet, nunc ait qualem mercedẽ, hoc eſt, ſalutem. Saluus autem erit cũ dolore, & ipſe vt par eſt eum, qui per ignem trãſit, modicarumq; inhærentiũ ſibi ſordiũ indiget purgatione; nam Dei ſolius eſt perfecta impeccabilitas. Homines autẽ quantumlibet iuſti non ſunt omnino mundi. dictum eſt enim, quod in multis omnes peccamus, & nemo mundus à peccato, etiam ſi vnius diei fuerit vita ipſius. Dictum quippe eſt à Malachia etiam quod vt ignis in fornace, atque herba lauantium lauabit, & purgabit aliquos Deus.

Nota Oecumenium non admodum rectè interpretari ſimilitudinem Architectorũ, quam vſurpat Apoſtolus; agnoſcere tamen purgatorium per ignẽ; præſertim etiam in ho-

καὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κἂν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς καλοῖς, καὶ ὁσίοις, ἅτε μηδενὸς εὑρισκομένου χωρὶς ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνου Τοῦ Θεοῦ. ἐκ τούτου δὲ ἔστι συλλέξασθαι, ὅτι δίδοται τὰ συγχωρητικὰ ἁμαρτήματα, ἅπερ οἱ αἱρετικοὶ οὐ προσίενται.

Ὁ Θεοδώρητος διττῶς ἐξηγεῖται τὸ κείμενον τοῦ ἀποστόλου. ἕνα μὲν τρόπον οὕτως. Οἱ διδάσκαλοι τὰ θεῖα παιδεύουσιν, οἱ δὲ ἀκούοντες κατὰ τὸ τῆς γνώσεως αὐθαίρετον τὸ πρακτέον αἱροῦνται. ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμέραν βάσανος ἔσται, καὶ ἐξέτασις ἀκριβής. καὶ τοὺς μὲν εὖ βεβιωκότας καθάπερ χρυσὸν, καὶ ἄργυρον τὸ πῦρ λαμπροτέρους ἀποφανεῖ. τοὺς δὲ τῆς κακίας ἐργάτας δίκην ξύλων, καὶ χόρτου, καὶ καλάμης καταναλώσει. ὁ δέγε διδάσκαλος τὰ προσήκοντα διδάξας οὐκ εἰσπραχθήσεται δίκας, ἀλλὰ σωτηρίας ἀξιωθήσεται. Τοῦτο γάρ φησιν, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, τουτέστιν ὁ διδάσκων, τὸ δὲ ἔργον κατακαήσεται, ἀντὶ τοῦ οἱ πονηρὸν ἑαυτοὺς κατασκευάσαντες ἔργον. οὕτως δὲ ἀναγνόντες ἀκριβῶς εὑρήσομεν τὴν τῶν γραμμάτων διάνοιαν. εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρὸς, ἀντὶ τοῦ κατακαυθήσεται αὐτοῦ τὸ ἔργον ὑπὸ τοῦ πυρὸς, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, τουτέστιν ὁ διδάσκαλος. οὐ γὰρ αἴτιος τῆς τούτων ἐπὶ τὸ χεῖρον τροπῆς. αὐτὸς γὰρ τὴν προσήκουσαν διδασκαλίαν προσήνεγκεν.

Καθ᾽ ἕτερον δὲ τρόπον οὕτως ἑρμηνεύει. εἰ δέτις οὐ βούλεται τὸ, ὡς διὰ πυρὸς τῷ ἔργῳ προσαρμόσαι, ἀλλὰ τῷ διδασκάλῳ, οὕτως νοησάτω. ὅτι ὑπὲρ μὲν ἐκείνων οὐκ εἰσπραχθήσεται δίκας, σωθήσεται δὲ διὰ πυρὸς καὶ αὐτὸς δοκιμαζόμενος, εἴπερ ἄρα ἔχει τὸν βίον τῇ διδασκαλίᾳ κατάλληλον. Ἐν ἀμφοτέραις δὲ ταῖς ἐξηγήσεσιν ὁ Θεοδώρητος τὴν λέξιν τοῦ, σωθήσεται ἐπὶ καλοῦ, καὶ σωτηρίας λαμβάνει, ὡς καὶ ὁ Βασίλειος, καὶ Οἰκουμένιος, καὶ οἱ λοιποί.

Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος ἐν τῷ γ. κεφαλ. τοῦ Μαλαχίου ἐξηγούμενος ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, αὐτὸς εἰσπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων, καθιεῖται χωνεύων, καὶ καθαρί-

ζων

minibus bonis, & sanctis, quia nemo sine crimine, nisi solus Deus. Ex hoc autem potest colligi, quod dantur peccata venialia, quæ hæretici non admittunt.

Theodoretus dupliciter exponit textum Apostolicum, vno quidem modo ita: Doctores diuina docent, auditores verò iuxta libitum cognitionis faciendum eligunt; sed die manifestationis Saluatoris examen erit, & excussio diligens. Et eos, qui rectè vixerunt, vt aurum, & argentum ignis illustriores reddet. Operatores verò malitiæ instar lignorum, & fœni, & stipulæ penitus destruet. Doctor verò, qui conuenientia docuit, non punietur, sed dignus fiet, vt salutem consequatur: hoc enim, inquit, ipse verò saluabitur, hoc est, qui docet; opus verò comburetur, pro, qui se ipsos malignum opus præpararunt. Sic verò legentes diligenter reperiemus mentem Scripturæ, si cuius opus arserit detrimentnm patietur, sic verò tanquam per ignem, pro comburetur ipsius opus ab igne, ipse verò saluabitur, hoc est Doctor. Non enim causa est in peius horum mutationis, ipse enim conuenientem doctrinam attulit.

Alio verò modo sic exponit; Si quis verò illud tanquam per ignem non vult operi aptare, sed Præceptori, sic exponat, quod pro ijs, quæ rectè docuit, non luet pœnas, sed saluabitur per ignem, & ipse probatus: Si quidem habet vitam doctrinæ correspondentem. In vtrisque verò expositionibus Theodoretus vocem, saluabitur, in bonam partem accipit, vt etiam Basilius, & Oecumenius, & reliqui.

Idem Theodoretus in 3. capite Malachiæ exponens illa verba; Ipse ingreditur quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & sedebit conflans, & emundans argentum, & aurum, & purgabit filios Leui, & colabit eos, quasi aurum; & argentum, infert. Sic etiam B. Paulus ait; quoniam

ζων ὡς τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον, καὶ καθαρίσει τοὺς υἱοὺς λευὶ, καὶ χεεῖ αὐτοὺς, ὥσπερ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον· φάσκει ἐπάγων. οὕτω καὶ ὁ μακάριος Παῦλος φησὶν, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖον ἐστὶ τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴτινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται, εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, ἡγοῦμαι δὲ διὰ τῶν εἰρημένων τὸν προφήτην μὴ μόνον ἐκεῖνο σημαίνειν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθαρσιν, καὶ γὰρ ἐν τούτῳ γε μυστικῶς τοὺς προσιόντας ἀναχωνεύει, καὶ νεουργεῖ τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος χρώμενος: οὕτω γὰρ καὶ ὁ μέγας Ἰωάννης φησὶν, αὐτὸς ἡμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ. (μιμεῖται τὸν Βασίλειον) καὶ μέντοι καὶ τῇ θείᾳ χάριτι χρώμενος καθάπερ τινὶ πόᾳ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκαθαίρει τὸν ῥύπον. συνάπτων οὖν ὁ Θεοδώρητος τῷ Μαλαχίᾳ τὸν Παῦλον, δείκνυται ἐπὶ καθάρσει, καὶ τὸ τοῦ Παύλου κατὰ τὸν Θεοδώρητον λαμβάνεσθαι. Φέρεται δὲ τοῦ Θεοδωρήτου γνώμη τὶς θαυμαστὴ, καὶ λαμπροτάτη, οὕτως ἔχουσα. τοῦτο τὸ πῦρ πιστεύομεν καθαρτήριον, ἐν ᾧ καθαρίζονται αἱ ψυχαὶ καθάπερ χρυσίον ἐν χωνευτηρίῳ.

Ἀλλὰ ταύτην τὴν γνώμην οἱ Γραικοὶ οὐκ ἀποδέχονται. καὶ τί πρὸς ἡμᾶς; εἰ κατὰ τὸ αὐτῶν παλαιὸν ἔθος οἱ μεταγενέστεροι τῶν γραικῶν ἐξήλειψαν ταύτην, καὶ ἀφανισμῷ παρέδωκαν; ἥτις μέντοι παρὰ τοῖς λατίνοις εὑρίσκεται, καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἀντιγράφοις ἑλληνιστὶ γραφεῖσα φαίνεται.

Νῦν ἐλθέτω εἰς τὸ μέσον καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ κατὰ πάντα ὁμόφρων. ὅστις ἐν τῷ εἰς τὴν ἁγίαν πεντηκοστὴν ἐξηγούμενος ἐκεῖνα, τὰ ῥήματα, ἐν γλώσσαις πυρίναις· ἐν γλώσσαις φησὶ, διὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον οἰκείωσιν. πυρίναις δὲ ζητῶ πότερον διὰ τὴν κάθαρσιν. οἶδε γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν καὶ πῦρ καθαρτήριον, ὡς πολλαχόθεν βουλομένοις ὑπάρχει μαθεῖν. ἢ διὰ τὴν οὐσίαν. πῦρ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ πῦρ καταναλίσκον τὴν μοχθηρίαν. καὶ ἐν τῷ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα τρανῶς φησὶν, οἶδα πῦρ καθαρτήριον, ὃ Χριστὸς ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, πῦρ καὶ αὐτὸς ἀναγωγῆς λόγοις

niam in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Existimo autem prædictis verbis Prophetam, non solum illud significare, verum etiam purgationem Spiritus sancti. Etenim in hoc mysticè accedentes conflat, & renouat igne Spiritus vtens, sic etiam & magnus Ioannes fatetur, Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne (imitatur magnum Basilium) & profectò diuina gratia etiam vtens, veluti quadam herba sordes peccatorum expurgat. Igitur Theodoretus coniungens Paulum cum Malachia Propheta, iuxta eius sententiam potest textum Pauli pro purgatione accipere. Fertur verò Theodoreti sententia quædam mira, & illustrissima, quæ sic habet: Hunc credimus ignem purgatorium quo purgantur animæ tanquam aurum in conflatorio.

Cæterum hanc sentētiam Græci non recipiunt, sed quid ad nos? si posteriores Græcorum secundum antiquum ipsorum morem hanc delerunt, & obliterarunt. Quæ tamen apud Latinos extat, & in antiquis exemplaribus apparet fuisse græcè scripta.

Nunc prodeat in medium etiam Magnus in Theologia Gregorius, & magno Basilio in omnibus consentiens, qui oratione in sanctam Pentecostem exponēs illa verba, quod Spiritus apparuerit in linguis igneis: In linguis, inquit, propter cognationem eam, quam cum Verbo habet. Cur autem in linguis igneis? vtrum propter purgationem (ignis enim Purgatorij Scriptura meminit, quemadmodū cuiuis discere promptum est) an verò propter essentiam? Deus enim noster ignis est, & quidem ignis improbitatem absumens. Et in oratione de baptismo; Noui, inquit, ignem purgantem, ad quem mittendum Christus in terram venit, qui & ipse per anagogen, ignis appellatur. Huius porrò

ignis

καλύμενος, ἀναλωτικὸν τοῦτο τῆς ὕλης, καὶ τῆς πονηρᾶς ἐστὶν ἕξεως, ὃ καὶ ἀναφθῆναι τάχιστα βούλεται, ποθεῖ γὰρ τῆς εὐεργεσίας τὸ τάχος, ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἄνθρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν. οἶδα καὶ πῦρ οὐ καθαρτήριον, ἀλλὰ κολαστήριον, εἴτε καὶ σοδομιτικὸν, ὃ πᾶσιν ἁμαρτωλοῖς ἐπιβρέχει θείῳ, καὶ καταιγίδι μιγνύμενον. Ταῦτα εἰσὶ φανερὰ τοῖς ὀρθῶς νοοῦσι, καὶ συμφωνοῦσι τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ ἐν οἷς φησὶν (ὡς ἀνωτέρω φθάσαντες εἴπομεν) ὅτι τὰ γήϊνα τῷ πυρὶ τῷ κολαστικῷ παραδίδοται ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς ψυχῆς, καθὰ καὶ ὁ κύριος ἀποφαίνει λέγων, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί ἤθελον, εἰ ἤδη ἐκάη; ἐπ' εὐεργεσίᾳ φησὶ τῆς ψυχῆς, ὁ γὰρ ἀπόστολος λέγει, οὗτος δὲ σωθήσεται οὕτως ὡσεὶ διὰ πυρός. διὸ καὶ ὁ Θεολόγος ἐπάγει λέγων, ποθεῖ γὰρ τῆς εὐεργεσίας τὸ τάχος. ὥστε περὶ πυρὸς καθαρτικοῦ ἀγαθοῦ ἀναλωτικοῦ τῆς ὕλης, καὶ τῆς πονηρᾶς ἕξεως φθέγγεται ὁ Γρηγόριος. Τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος ὀνομάζει κολαστικὸν. διότι τούτῳ προσκαίρως κολάζονται, καὶ καθαίρονται αἱ ψυχαὶ, καὶ ἔστι τὸ πῦρ τὸ αὐτὸ τῆς γεέννης διαφόρως κολάζον, καὶ ἐργαζόμενον, καθάπερ φησὶν ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ διάλογος, ὁ ἥλιος κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὑποκειμένων διάφορα ἐνεργεῖ καὶ τὰ ἀποτελέσματα. ὁ δὲ Γρηγόριος ἵνα νοήσωμεν κολαστικὸν, τὸ ἀτελεύτητον προστίθησιν, εἴτε σοδομιτικὸν. ὅπερ ἐν τῷ εἰς τὰ φῶτα περὶ τὸ τέλος προσαγορεύει τελευταῖον βάπτισμα, οὑτωσὶ γράφων κατὰ Ναυάτου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν. τυχὸν ἐκεῖ τῷ πυρὶ βαπτισθήσονται τῷ τελευταίῳ βαπτίσματι τῷ ἐπιπονωτέρῳ, καὶ μακροτέρῳ, ὃ ἐσθίει ὡς χόρτον τὴν ὕλην, καὶ δαπανᾷ πάσης κακίας κουφότητα. Ὁ δὲ Δαμασκηνὸς, κατὰ μίμησιν τούτων τῶν διδασκάλων διαιρῶν τὸ βάπτισμα ἐν τῷ. πς. κεφαλ. τοῦ τετάρτου βιβλίου τῶν θεολογικῶν, καὶ ἐξηγούμενος ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ, φησί. πυρὶ δὲ λέγεται βαπτίζειν Χριστὸς, ἐν εἴδει γὰρ πυρίνων γλωσσῶν ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὴν τοῦ πνεύματος χάριν ἐξέχεεν, ὡς φησιν αὐτὸς ὁ κύριος, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτίσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ

ignis ea est vis, vt crassiorem materiam, vitiosamq; animi constitutionẽ absumat, eumq; proinde celerrimè Christus accendi vult. Cupit enim nos quamprimũ beneficio affici, vtpotè qui nobis quoque ignis carbones auxilij causa porrigat. Noui etiam alterum ignẽ non purgatorium, sed scelerum vindicem, siue sodomiticum, quem sulphure & procella permixtũ Deus in peccatores omnes fundit, hæc clarà sunt rectè intelligentibus, & cõcordant cum magno Basilio in ijs, quæ paulo superius retulimus, quoniam terrenæ igne punitiuo traduntur in beneficio animi. Quemadmodũ & Dominus subostendit dicens, Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? in beneficio, inquit, animæ; nã Apostolus dicit, hic verò saluabitur sic, quasi per ignẽ. Idcircò & Theologus infert dicẽs, Cupit enim beneficij celeritatem. Itaque de igne purgatorio bono, qui consumit materiam, & malignũ habitum, loquitur Gregorius. Hunc verò magnus Basilius nominat punitiuum, quoniam hoc ad tempus puniuntur, & purgantur animæ, & est iste ignis idẽ, qui gehennæ diuersimodè puniẽs, & operans, quemadmodum dicit magnus Gregorius Dialogus, sed iuxta diuersitatem subiectorũ diuersa exercet & effecta. Gregorius verò, vt intelligamus per ignẽ punitiuum eum qui caret fine, addit, siue sodomiticũ, quem in oratione in Sancta lumina circa finem appellat postremum baptisma, sic scribens aduersus Nouatũ, & suos sequaces, In altero æuo igne fortasse baptizabuntur, qui postremus est baptismus, nec solum acerbior, sed & diuturnior, qui crassam materiã instar fœni depascitur, vitijq; omnis leuitatem absumit. Damascenus verò ad imitationẽ horum Doctorum baptismum diuidit in diuersa significata, in 76. cap. quarti libri Theologicorũ, & exponens illa verba, In Spiritu sancto, & ignẽ, ait, Igne verò dicitur Christus baptizare, nam in specie ignearũ linguarũ super sanctos Apostolos gratiam Spiritus effudit, vt inquit

ὃυ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. ἢ διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος πυρὸς κολαστικὸν βάπτισμα. κολαστικὸν βάπτισμα ὀνομάζει καθὼς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τὸ πρόσκαιρον πῦρ, καὶ καθαρτήριον, καὶ τοῦτο τίθησιν ἐν τῇ διαιρέσει ἕκτον. κατωτέρω δὲ μετὰ τοῦ Γρηγορίου τελευταῖον τίθησι βάπτισμα ὄγδοον, ὅπερ ἀποφαίνεται μὴ εἶναι σωτήριον (ὥστε τὸ ἀνωτέρω ἕκτον κολαστικὸν εἶναι σωτήριον) ἀλλὰ τῆς μὲν κακίας ἀναιρετικὸν, οὐκέτι γὰρ κακία, καὶ ἁμαρτία πολιτεύεται. κολάζον δὲ ἀτελεύτητα (ὥστε τὸ ἀνωτέρω πέμπτον μὴ κολάζειν ἀτελεύτητα. τὸ δὲ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ περὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ ὁ μέγας Βασίλειος λαμβάνει ἐπὶ καλοῦ φάσκων, περανῶς τὰ αὐτὰ τῷ Ἰωάννῃ ὁ λόγος προαγορεύει, περὶ τοῦ κυρίου λέγοντι, ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί. περὶ δὲ ἑαυτοῦ, ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ἐπεὶ γοῦν ἀμφότερα συνῆψεν ὁ κύριος τό, τε ἐξ ὕδατος εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸ ἐκ πνεύματος εἰς ἀναγέννησιν, καὶ ὁ λόγος αἰνίττεται ἀμφότερα τὰ βαπτίσματα. μήποτε τρεῖς εἰσὶν αἱ ἐπίνοιαι τοῦ βαπτίσματος, ὅ, τε τοῦ ῥύπου καθαρισμὸς, καὶ ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἀναγέννησις, καὶ ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως βάσανος. ὥστε τὸ μὲν ἐκπλύνειν πρὸς τὴν ὧδε ἀπόθεσιν τῆς ἁμαρτίας λαμβάνεσθαι. τὸ δὲ πνεύματι κρίσεως, καὶ πνεύματι καύσεως πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν. συνῳδὰ λέγει καὶ ὁ Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τοὺς καλέσαντας, καὶ μὴ ἀπαντήσαντας, περὶ τὸ τέλος. ἐποικοδομοῦντες τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως μὴ ξύλον, μηδὲ χόρτον, μηδὲ καλάμην ὕλην ἀσθενῆ, καὶ ῥαδίως δαπανωμένην, ἵνα ἂν πυρὶ κρίνηται τὰ ἡμέτερα, ἢ καθαίρηται, ἀλλὰ χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους τὰ μένοντα, καὶ ἰσάμενα. ταῦτα πράσσοιτε. καὶ ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει. τοῦτο δηλώσει σαφῶς ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ἡμέρα, καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ᾧ πάντα κρίνεται, ἢ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα. ὅπερ οὖν φησὶν ὁ Βασίλειος, ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως βάσανος, ὁ Γρηγόριος λέγει κρίνηται, ἢ καθαίρηται. καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως ὁ Βασίλειος προσαρμόζει τοῖς πνεύ-

ipse Dñs, Quoniam Ioannes quidẽ baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto, & igne, nõ post multos hos dies. Vel propter futurũ ignẽ punitiuum sic vocat baptismũ. Punitiuum baptismum appellat, quemadmodum, & magnus Basilius temporaneũ ignem, & purgatoriũ, & hunc ponit Damascenus in sexta parte diuisionis, inferius verò vnà cum Gregorio postremũ ponit baptisma octauum, quẽ ostendit non esse salutarẽ. (quare, quẽ superius sextũ ponit punitiuum, necesse est esse salutarẽ) sed malitię destructiuũ, nõ enim amplius malitia, & peccatum geritur, sed sine fine punit. Itaque qui superius est quintus baptismus nõ sine fine punit. Illud verò in Spiritu sancto, & igne ante Damascenum magnus Basilius in bonam partẽ accipit dicẽs, Perspicuè ea ipsa hic sermo designat, quæ Ioannes de Dño dicit, quia ipse est, qui vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne; de se ipso verò, Ego quidem vos baptizo in aqua ad pœnitentiam. Quoniam verò vtraque coniunxit Dñs, illud ẽx aqua in pœnitentiã, & illud ex spiritu in regenerationẽ & vtrũq; baptisma Scriptura designat, num fortè tres sunt baptismatis acceptiones? expurgatio, scilicet, sordium, regeneratio per spiritũ, & ea q̃ fit in igne segregationis probatio. ita vt illud abluet pro depositione peccati accipiatur, quæ in hac vita fit. hoc autẽ in spiritu iudicij, & spiritu ardoris, ad eã referatur probationem, quę per ignem fiet in futuro sęculo. His consona docet idem Gregorius, in oratione ad eos, qui acciuerunt, & nõ occurrerũt, circa finẽ: Superstruentes fundamento fidei, non lignũ, non fœnũ, non stipulam (leuẽ materiam, facilèq; cõsumendam, cũ actiones nostræ igne iudicabũtur, aut purgabuntur) sed aurum, argentũ, lapides preciosos, res firmas, & stabiles, hæc velim faciatis &c. Et in oratione de moderatione in disputationibus seruanda, fermè eadẽ enũciat: hoc reuelationis dies perspicuè declarabit, ignisq; ille postremus, quo nostra omnia expenduntur,

ματι χρίσεως, καὶ πνεύματι καύσεως δοκιμαζομένοις τὴν κάθαρσιν, λέγων· οἱ δὲ μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύοντες ἑαυτοὺς, (ἅμαρτες οἵτινες ἔνοχοι) τοῦ ἐκ τοῦ πυρὸς δέονται καθαρισμοῦ. πρὸς τοῦτο δὲ συμβάλλεται κἀκεῖνο τοῦ Γρηγορίου, ἐπεὶ τὸ πυρὸς ἄνθρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν. δοκεῖ γάρ μοι ἀφορᾶν πρὸς τὸ τοῦ Ἡσαΐου. λαβὸν γὰρ τὸ Σεραφὶμ διὰ τῆς λαβίδος ἄνθρακα, ἐκάθηρε τὰ χείλη τοῦ προφήτου, ὅθεν ἐπεὶ ὁ Χριστὸς ἐστὶ πῦρ καταναλίσκον ἀναγωγικῶς, οἱ ἱερουργοῦντες τῇ ἱερᾷ κοινωνίᾳ θιγγάνοντες τῶν χειλέων, καὶ ταύτης μετέχοντες φασὶ, τοῦτο ἥψατο τῶν χειλέων μου, καὶ ἀφελεῖ κύριος τὰς ἀνομίας μου, καὶ τὰς ἁμαρτίας μου περικαθαριεῖ. οὕτω γοῦν καὶ ὁ Θεὸς τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ καθαρίζει τοὺς δεομένους καθάρσεως.

Ο αὐτὸς Θεολόγος ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, αὐτὸν τὸν πολύαθλον ὀνομάζει πῦρ καθαρτήριον τῆς φαύλης ὕλης καὶ μοχθηρᾶς. πάντως οὐκ ἐπὶ κακοῦ λαμβάνων τὴν λέξιν. οὐ γὰρ Ἀθανάσιος ἦν πῦρ αἰώνιον τοῦ ᾅδου, μὴ ἐπανορθοῦν τοῖς λαοῖς, καὶ ἑαυτοὺς καθαίρων, ἀλλὰ πάντοτε κολάζων.

Καὶ ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας, διττὸν ἐμπρησμὸν ἐπιγινώσκει ὁ διδάσκαλος καθάρσιον, καὶ ὀλέθριον. τοῦτο οὖν ἐστὶ πῦρ καθαρτήριον. ἐμπρησμὸς καθάρσιος πολλοῖς τῶν σωζομένων οἰκειούμενος, καὶ ἐμπρησμὸς ὀλέθριος τοῖς διαβόλοις, καὶ ἀμετανοήτοις χορηγούμενος.

Οὐ χρὴ δὲ ἀγνοεῖν, ὅτι κοινὴν τὴν θείαν γραφὴν οἱ πάνσοφοι πατέρες, ὅ, τε μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ Θεολόγος διεξηγηθέντες, καὶ μυηθέντες, ἥκιστα διαφωνοῦσιν ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὁμονοοῦσιν. Τοῦ γοῦν Βασιλείου φάσκοντος, τὴν παρασκευασθεῖσαν ὕλην ἐκ τῆς ἀνομίας ἀφανισμῷ παραδοθῆναι ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ᾠκονόμηται· καὶ ἐὰν γυμνώσωμεν τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, καὶ ποιήσωμεν αὐτὴν ξηρὰν ἄγρωστιν, ἀξίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ καθαρτικοῦ πυρὸς καταβρωθῆναι. τίς οὕτω τολμηρὸς ὥστε φάναι τὸν Γρηγόριον κοινωνὸν ὄντα τῆς φιλίας, καὶ τῶν καλλίστων μαθημάτων,

aut purgantur. Quod igitur, ait Basilius, quod in igne fit iudicij examē, Gregorius dicit iudicabūtur, vel purgabūtur. Et in fine huius expositionis Basilius aptat ijs, qui probātur spiritu iudicij, & spiritu cōbustionis purgationē dicēs. Qui verò post acceptam vitę notitiam cōsultò, ac studio seipsos reddunt obnoxios sanguini, opus est, vt tales purgari per ignē. Ad hoc autem cōducit & illud, quod ait Gregorius, quando & ignis carbones præbet nobis in auxiliū, videtur enim mihi respicere ad illud Esaiæ; Accipiens enim Seraphim phorcipe carbonē, purgauit labia Prophetæ. Quocirca quia Christus est ignis consumens anagogicè, qui sacris operantur, sacra cōmunione tangētes propria labia, & eam participantes, aiunt, Hoc tetigit mea labia, & auferet Dn̄s iniquitates meas, & peccata mea purgabit. Sic igitur & Deus igne purgatorio purgat eos, qui purgatione indigēt. Idē Theologus oratione in magnū Athanasium sexcētis in certaminibus victorē, ipsum appellat ignem purgatorium, malę & vitiosę materiæ. certe dictionē non in malam partē accipiens. Non enim, Athanasius, est ignis ęternus Inferni, nō adiuuans populos, & eos purgans, sed perpetuò puniēs. Et in oratione de moderatione in disputationibus seruanda, duplex incendium agnoscit Doctor, alterum, quo animæ labes expiantur, & applicatur multis, qui saluantur, alterum, quod est exitiale, ac funestum, quod diabolis, & impœnitentibus exhibetur:

Est autem obseruandū, quod cū simul Diuinam Scripturam celebratissimi Patres, magnus, inquā, Basilius, & Theologus percurrerint, & edocti fuerint, nulla ratione inuicem dissentiunt, sed & validè cōueniunt, cum igitur Basilius dicat, Paratam ex iniquitate materiam aboleri pro hominum beneficio à bonitate Dn̄i constitutum esse, & si per confessionē peccatum aperuerimus, siccum id gramen reddētes, à purgatorio igne deuorari merebitur, Quis adeò audax est,

vt dicat,

τῶν, μὴ κοινωνεῖν κατὰ ταῦ δόγμα καὶ τοῖς νοήμασι τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ;

Ποῦ δὲ θήσομεν τὸν ἀδελφὸν Βασιλείου Γρηγόριον τὸν Νύσσης; ὅστις ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῶν πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων νηπίων, ζητεῖ, πῶς περὶ τῶν οὕτω τετελευτηκότων χρὴ φρονεῖν, καὶ ἔχειν; ὄψεται ἄρα κἀκείνη ἡ ψυχὴ τὸν κριτὴν; παραστήσεται μετὰ τῶν ἄλλων τῷ βήματι; ὑφέξει τῶν βεβιωμένων τὴν κρίσιν; λήψεται τὴν κατ᾽ ἀξίαν αἰτίδοσιν; ἢ πυρὶ καθαιρομένη κατὰ τὰς τοῦ εὐαγγελίου φωνὰς; ἢ τῇ δρόσῳ τῆς εὐλογίας ἐναποψύχουσα; φωνὰς τοῦ εὐαγγελίου ὁ Νύσσης νοεῖ, ἅς τινας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βασίλειος παρεισάγει εἰς τὸν Ἡσαΐαν, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη. ὁ δὲ περιτιθεὶς σχόλιον ἐν τοῖς λόγοις τὸν Νύσσης λέγων σαφῶς, ὅτι καθάρσιον πῦρ ὁ πατὴρ (δηλονότι ὁ Νύσσης) τὰς μετὰ τὴν τελευτὴν ἑκάστου τῶν ἡμαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἀξίως πρὸ τελευτῆς ἐν φλογὶ βασάνους φησὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραβολὴν περί τε τοῦ πλουσίου, καὶ τοῦ Λαζάρου, οὕτωσὶ ταῦτα λέγων, αἱρετικός ἐστι, καὶ κακῶς ἐξηγεῖται τὰς θείας φωνὰς. Τὸ γὰρ πῦρ τὸ αἰώνιον οὐ καθαίρει τοὺς ῥύπους τῶν βασανιζομένων, καθάπερ ἐνταῦθα μαρτυρεῖ ὁ διδάσκαλος. Καὶ σημείωσαι ὅτι τὴν οὖσαν ἱστορίαν, ὡς παραβολὴν δέχεται ὁ παρερμηνευτής. ὅτι δὲ ἱστορία, δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Λαζάρου, καὶ τῶν πέντε ἀδελφῶν τοῦ πλουσίου εἰ καὶ ὡς παραβολὴν ταύτην ὁ Χριστὸς προβάλλεται. οὔπω γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀναστάσεως γενομένης, οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐκεῖ γλῶσσαν, καὶ δίψαν, καὶ τὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ εὑρισκόμενα. Ὁ αὐτὸς διδάσκαλος ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τοὺς πενθοῦντας ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου πρὸς τὸν ἀΐδιον μεθισαμένοις περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς οὕτω διέξεισιν. Ἰσόθεον γάρ ἐστι τὸ αὐτεξούσιον. ὡς ἂν οὖν καὶ ἡ ἐξουσία μένοι τῇ φύσει, καὶ τὸ κακὸν ἀπογένοιτο, ταύτην εὗρεν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίνοιαν, τὸ ἐᾶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἐν οἷς ἐβουλήθη γενέσθαι, ἵνα γευσάμενος τῶν κακῶν. ὧν ἐπεθύμησε, καὶ τῇ πείρᾳ μαθὼν, οἷα ἀνθ᾽ οἵων ἠλλά-

vt dicat, Gregorium, qui ſocius eſt amicitiæ, & præclarorum ſtudiorum, non etiam eum eſſe participem magno Baſilio intelligentia in omni dogmate?

Quo loco verò ponemus fratrē Baſilij magni, Gregoriū Nyſſenum; qui in oratione de infantibus, qui prȩmaturè abripiuntur, quærit nō longè à principio, quid de his ſentiendū ſit, quomodo de his, qui hoc pacto obierunt, iudicandū? aſpiciet ne & illa anima iudicem? ſiſtetur & illa cū cæteris ante Tribunal? ſubibit anteactæ vitæ iudiciū? dabit ne dignas pœnas expurgata igni, iuxta Euangelij dicta? An verò potius rore benedictionis erit recreata? Dicta Euangelij Nyſſenus intelligit, quæ frater eius Baſilius adducit in Eſaiam, Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt ardeat? Qui autē addit ſcholium in verbis Nyſſeni dicens, Perſpicuum eſt, quod purgatoriū ignē Nyſſenus pœnas intelligat poſt obitū vniuſcuiuſque, qui peccarunt, & nō egerūt dignam pœnitentiam ante mortē, ſecundum Euangelicam parabolam de diuite, & Lazaro; hȩc aſſerēs hæreticus eſt, & prauè exponit diuinas voces, Ignis enim perpetuus non purgat ſordes eorū, qui puniuntur, quemadmodum hic teſtatur Doctor. Et nota, quod hiſtoriam vt parabolam accipit; qui prauè interpretatur. Quod autē ſit hiſtoria, conſtat ex ipſis nominibus Abrahami, Lazari, & quinque fratrū diuitis, quamuis vt parabolā ipſam Chriſtus proponat: nondum enim facta poſtrema reſurrectione nō eſt reperire ibi linguam, & ſitim, & quæ reperiuntur in hiſtoria. Idē auctor in oratione ad eos, qui lugent eos, qui ex hac vita ad ſempiternam tranſmigrant, de purgatorio igne ita diſſerit. Liberū enim volūtatis arbitrium eſt honor diuino ȩqualis. Quamobrē vt ſimul & humanæ naturȩ relinqueretur dignitas liberæ voluntatis, & ipſum auferretur malū, hanc diuina Sapientia rationē excogitauit, vt in ijs hominē eſſe ſineret, quæ ſibi ipſe elegiſſet, quo guſtatis malis, quæ concupiuerat,

λλάξατο, παλινδρομήσῃ διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἑκουσίως πρὸς τὴν πρώτην μακαριότητα, ἅπαν τὸ ἐμπαθές τε, καὶ ἄλογον, ὥσπερ τι ἄχθος ἀποσκεδάσας τῆς φύσεως· ἤτοι κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ προσευχῆς τε, καὶ φιλοσοφίας ἐκκαθαρθεὶς, ἢ μετὰ τὴν ἐνθένδε μετανάστασιν, διὰ τῆς τοῦ καθαρσίου πυρὸς χωνείας. ἐξηγούμενος δὲ φανερώτερον τοῦτο, προσέθηκε μεταφορὰν, καὶ παράδειγμα ἐπιστημονικωτάτου ἰατροῦ. ὥσπερ γὰρ, φησὶν, εἴ τις ἰατρικὸς ὤν, καὶ πᾶσαν ἐπιστήμην τῶν τε σωτηρίων, καὶ τῶν δηλητηρίων ἐκ τέχνης ἔχων, συμβουλεύων τῷ μειρακίῳ τὰ δέοντα, μὴ δυνηθείη διὰ συμβουλῆς κωλῦσαι τὸν ἀτελῆ κατὰ τὴν ἡλικίαν τε, καὶ τὴν φρόνησιν, ἐπιθυμητικῶς πρός τινα φθοροποιὸν καρπὸν ἢ πόαν διατεθέντα, ἔχων δὲ παντοίαν τῶν ἀλεξιφαρμάκων παρασκευὴν, ἐπιτρέψει τῷ παιδὶ μεταχεῖν τῶν βλαπτόντων, ἐφ᾽ ὧτε διὰ τῆς τῶν ἀλγεινῶν πείρας τὸ χρήσιμον τῆς πατρῴας συμβουλῆς μαθόντα, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς ὑγιείας γενόμενον, πάλιν διὰ τῶν ἀλεξιτηρίων ἐπαναγάγῃ πρὸς εὐεξίαν τὸν παῖδα, ἧς διὰ τῆς ἀτόπου τῶν δηλητηρίων ἐπιθυμίας ἐξέπεσεν, οὕτως ὁ γλυκύς τε, καὶ ἀγαθὸς τῆς φύσεως ἡμῶν πατὴρ, ὁ εἰδὼς, καὶ δι᾽ ὧν σωζόμεθα, ἐνώρισε μὲν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ δηλητήριον, καὶ τὸ μὴ μεταχεῖν συνεβούλευσε, κρατησάσης δὲ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ χείρονος, οὐκ ἠπόρησε τῶν ἀγαθῶν ἀντιφαρμάκων, δι᾽ ὧν ἐπαναγάγῃ πάλιν πρὸς τὴν τῆς ἀρχῆς εὐεξίαν τὸν ἄνθρωπον. Ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς τοιαύτης γνώμης φησὶ, μὴ δύνασθαι τὸν τοιοῦτον μεταχεῖν τῆς θειότητος, μὴ τοῦ καθαρσίου πυρὸς τὸν ἐμμιχθέντα τῇ ψυχῇ ῥύπον ἀποκαθήραντος. ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὁ αὐτὸς διδάσκαλος διχῇ διαιρεῖ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς τυχόντας τῆς δόξης. Τῶν μὲν, φησὶν, ἐντεῦθεν ἤδη διὰ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἐν ἀπαθείᾳ κατορθούντων βίον, οἵους γεγενῆσθαι τοὺς πατριάρχας τε, καὶ τοὺς προφήτας ἀκούομεν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς τε, καὶ μετ᾽ ἐκείνους δι᾽ ἀρετῆς τε, καὶ φιλοσοφίας ἀναδραμόντας ἐπὶ τὸ τέλειον, μαθητὰς λέγω, καὶ ἀποστόλους, καὶ μάρτυρας, καὶ πάντας τοὺς τὴν ἐνάρετον ζωὴν πρὸ τοῦ ὑλικοῦ τετιμηκότας βίου.

rat; experiendoq; discens, quæ quibus commutasset; ea cupiditate rursum incenderetur, vt vitiorum, perturbationumq; quæ rationi inimicæ sunt, onere deposito, vel in præsenti vita precibus, sapiētiæq; studio purgatus; vel post obitum per expurgantis ignis fornacem expiatus, ad pristinam vellet redire felicitatem: exponens autem hoc clariùs addit metaphoram, & exemplum scientissimi medici, qui cum non possit adolescentulo persuadere, vt abstineat à nonnullis noxijs ferculis, seu fructibus, permittit quidem illi vt vescatur, eò quod habeat antidotum, quo potest eum in pristinum statum reducere; Ita humanæ naturæ dulcissimus, atque optimus parens, cū quæ salutaria, quæque perniciosa essent homini planè nosset, illum admonuit, ne perniciosa contingeret; verum cum rei deterioris cupiditate victus esset, medicamentis non indiguit, quibus eum ad pristinam sanitatem reuocaret. In cuius sententiæ finem hæc inserit: Cum non possit is diuinitatis particeps fieri, nisi maculas animò immixtas purgatorius ignis abstulerit.

In eodē loco idem Doctor dupliciter diuidit homines, qui assecuti sunt gloriam; in eos scilicet, qui iam inde ab eo tempore, quo viuunt hic spiritalem, & à vitijs, ac perturbationibus alienam vitam instituunt, quales intelligimus Patriarchas, & Prophetas extitisse, & qui vna cum ipsis, & post ipsos virtutem, & sapientiæ studium ad perfectionem se erexerunt, Discipulos, & Apostolos, & Martyres dico, & quicunque corporeo in materiaq; demerso, honestum, & cum virtute coniunctum viuendi genus antepofuerunt; qui licet numerò pauciores fuerint, quam illi, qui ad deteriora deflexerunt, exemplo tamen, ac testimonio suo virtutem in carne coli, compararique posse testantur. & eos, qui post hanc vitam purgatorio igne materiæ labem, & propensionem ad malum abstergunt, & ad gratiam initio naturæ concessam, voluntaria bonorum

οἱ κἂν ἐλάττους ὦσι τῷ ἀριθμῷ τοῦ πλήθους τῶν πρὸς τὸ χεῖρον ἐπιῤῥεόντων, οὐδὲν ἧττον τὸ, δυνατὸν εἶναι διὰ σαρκὸς τὴν ἀρετὴν κατορθῶσαι μαρτυροῦνται. Τῶν δὲ λοιπῶν διὰ τῆς εἰς ὕστερον ἀγωγῆς ἐν τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ ἀποβαλόντων τὴν πρὸς τὴν ὕλην προσπάθειαν, καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀποκληρωθεῖσαν τῇ φύσει χάριν, διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμίας ἑκουσίως ἐπανιόντων. Ταῦτα ὁ διδάσκαλος καὶ λόγοις, καὶ παραδείγμασι στηρίξας, καὶ πολυπλασιάσας, συνίστησι τὴν ἀλήθειαν.

Ἀλλ᾽ ἄδικος ἂν εἴην, μὴ δ᾽ ὅλως μνημονεύσας τὴν ἀοίδιμον παρθένον, καὶ σοφωτάτην διδάσκαλον Μακρίναν, τὴν ἐν ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς, τῷ γνησιωτάτῳ ἀδελφῷ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ ἐς ἄκρον πεπαιδευμένην. ἧς ὁ ἕτερος ἀδελφὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης τοὺς λόγους περὶ ψυχῆς, καὶ ἀναστάσεως συνθέμενος ἐν εἴδει διαλέξεως ἐπεγράψατο τὰ Μακρίνια. ἐν οἷς φέρεται ἡ χρυσὴ αὕτη γνώμη, ὅτι δεῖ τὴν ψυχὴν, τὴν καθ᾽ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ γεγενημένην, πρὸς αὐτὸν ἐπανιέναι, οὐκ ἐπάνεισι δὲ, εἰ μὴ κεκαθαρμένη, καθαίρεται δὲ διὰ πυρὸς μετὰ τοῦτον τὸν βίον ἡτοιμασμένου. Ταύτην οὖν τὴν γνώμην κατὰ τὸ εἰωθὸς οἱ ἡμέτεροι Γραικοὶ ἐξείληφαν, ὅμως γε μὴν τοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ τοῦτο συνάγεται, ἐν οἷς, φησὶν ὁ ἅγιος, σκοπὸν εἶναι τῷ Θεῷ ἕνα τὸ, τελειωθέντος ἢ διὰ τὸν καθ᾽ ἕκαστον ἄνθρωπον, παντὸς τοῦ τῆς φύσεως ἡμῶν πληρώματος. τῶν μὲν εὐθὺς ἤδη κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἀπὸ κακίας κεκαθαρμένων· τῶν δὲ μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ πυρὸς τοῖς καθήκουσι χρόνοις ἰατρευθέντων, τῶν δὲ ἐπίσης, καὶ τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ τὴν πεῖραν παρὰ τὸν τῇδε βίον ἀγνοησάντων, πᾶσι προθεῖναι τὴν μετουσίαν τῶν ἐν αὐτῷ καλῶν, ἅπερ φησὶν ἡ γραφὴ, μήτε ὀφθαλμὸν ἰδεῖν, μήτε ἀκοὴν δέξασθαι, μήτε λογισμοῖς ἐφικτὸν γενέσθαι. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου φησὶ, τῶν τοιούτων οὖν ταῖς διὰ πυρὸς ἰατρείαις ἐκκαθαρθέντων τε, καὶ ἀφανισθέντων, ἕκαστον τῶν πρὸς τὸ κρεῖττον νοουμένων ἀντεπελεύσεται ἡ ἀφθαρσία, ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, ἡ χάρις, ἡ δόξα, ἡ δύναμις, καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτον, ἔν τε τῷ Θεῷ ἐπιθεωρεῖσθαι εἰκάζομεν,

καὶ

cupiditate redeunt. Hæc Nyssenus, qui & rationibus, & exemplis ea confirmando, & multiplicando verum adstruit.

Sed iniquus essem si omnino inclytam Virginem, & sapientissimam Magistram Macrinam non commemorarem, quam in sacris literis germanissimus eius frater Magnus Basilius ad summum sapientiæ gradum edocuit. Cuius alter frater Gregorius Nyssenus sermones de anima, & resurrectione per modum Dialogi, & disputationis composuit, quæ Macrinia inscripsit, in quibus fertur hæc aurea sententia: Quod opus sit animam, quæ secundum similitudinem Dei creata est, ad ipsum redire, non redit autem nisi purgata, non purgatur autem nisi per ignem paratum post hanc vitam. Hanc igitur sententiam iuxta consuetudinem nostrates Græcorum obliterarunt; nihilominus in consequentibus verbis, hoc idem colligitur, in quibus ait Sanctus: Propositum, atque consilium Dei hoc vnum esse, vt omni naturæ nostræ plenitudine singillatim per quosque homines iam perfecta, & absoluta, cum alij quidem iam statim per hanc vitam a vitiositate expiati, alij verò posthac, conuenientibus temporibus per ignem curati fuerint; alij autem ex æquo boni simul ac mali scientiam, atque experientiam per hanc vitam non habuerint, omnibus proponat participationem, & vsum bonorum, quæ in ipso sunt, quæ bona scriptura neque oculum vidisse, neque auribus accepisse, neque cogitationibus, & ratiocinationibus assequi, atque comprehendi posse dicit. Et in fine illius sermonis dicit: Talibus igitur cura conuenienti per ignem expurgatis, & expiatis quicquid in meliorem partem intelligitur, inuicem, & in locum eorum succedet, incorruptibilitas, vita, honor, gratia, gloria, potentia, & si quid aliud eiusmodi, vel in ipso Deo, vel in Imagine eius, quæ est natura humana cerni conijcimus, & existimamus.

καὶ τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις.

Τούτοις συναπτέον τὸν Βασίλειον ἐπίσκοπον Σελευκίας, καὶ τοῦ Χρυσοστόμου οἰκειότατον, καὶ προσφιλέστατον, πρὸς ὃν οἱ λόγοι, οἱ περὶ ἱερωσύνης, ἐν τῷ τέλει τοῦ τετάρτου λόγου εἰς τὸν Δαβίδ, οὕτω φάσκοντα· μὴ μείνωμεν θεραπευθῆναι πυρί.

Ἕπεται τοῖς προρρηθεῖσιν ἄλλος ἑταῖρος προσφιλέστατος, καὶ μαθητὴς τοῦ Χρυσοστόμου, Ἰσίδωρος φημί, ὁ Πηλουσιώτης, ὃς ἐν τῇ ἑκατοστῇ πεντηκοστῇ ἐπιστολῇ τοῦ πρώτου βιβλίου, ἐξηγούμενος τὴν παραβολὴν τοῦ σωτῆρος περὶ τοῦ σίτου, καὶ ἀχύρου οὕτω χαράττει τὴν ἐπιστολήν. εἰ μὴ ἀνέγνως τῶν ἀχυρμιῶν τὸν σῖτον διεκκρινόμενον, καὶ τὰ μὲν πυρί, τὰ δὲ ἀποθήκῃ τηρούμενα, οὐδ᾽ οὕτως εἶχες ἀπολογίαν τὴν ἄγνοιαν, πάντων τῶν καλλίστων ἐχούσης γνῶσιν τῆς φύσεως. ἃ γὰρ παθεῖν οὐ βουλόμεθα, ταῦτα καὶ μὴ ποιεῖν διδασκόμεθα, εἰ δὲ καὶ ἔνδον ἑαυτῶν τῶν χρηστῶν τὴν εἴδησιν ἔχομεν, καὶ τῷ θείῳ νόμῳ ταύτην σαφῶς παιδευόμεθα, τί ταῖς ἡδυπαθείαις ῥιπίζεις πνοαῖς ἄχυρον δίκην πρὸς αὐτὰς ἐκριπτούμενος; ὅρα τοίνυν, ὅτι πῦρ ἔχει τελευτὴν τὸ ἀβέβαιον, ἢ καθαρὸν, ἢ εἰς τέλος ἐκκαῖον;

Αὗται οὖν τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἀνατολικῶν αἱ μαρτυρίαι, ἐν αἷς χρὴ σκοπεῖν, καὶ σημειώσασθαι ταυτὶ τὰ ῥήματα, σωθήσεται, καθαρισμὸς, θεραπεία, πλύσις ῥύπου, κρίνηται, ἢ καθαίρηται, καθαρὸν. ἅτινα οὐχ οἷόν τε ἁρμόζειν ταῖς αἰωνίαις ποιναῖς τοῦ ᾅδου.

Ταῦτα οὖν τῶν ἀνατολικῶν. λείπεται δὲ τούτοις προσθεῖναι πρὸς μείζονα τῆς ἀληθείας σύστασιν, τοὺς δυτικοὺς ἁγίους τῷ αὐτῷ πνεύματι ἐμπνευσθέντας, καὶ ταὐτὸ φρονοῦντας.

Ὁ τοίνυν ἅγιος Ἀμβρόσιος ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ προρρηθέντος ἀποστολικοῦ ῥητοῦ φησίν, ἀλλ᾽ ὅταν ὁ Παῦλος λέγῃ, οὕτως ὡσεὶ διὰ πυρός, δείκνυσιν, ἐκεῖνον μὲν σωθήσεσθαι, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ πυρὸς ἀναδεχόμενον, ἵνα διὰ πυρὸς ἐκκαθαρθείς, σώζηται· καὶ οὐχὶ ὥσπερ οἱ ἄπιστοι αἰωνίῳ πυρὶ εἰς τὸ διηνεκὲς τιμωρῆται. Καὶ ἐν τῷ ριη. Ψαλμῷ ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ ἐξηγού-

μενος

His consociandus est Basilius Episcopus Seleuciæ Chrysostomi familiaris intimus, & contubernalis, ad quem libri de Sacerdotio in quarta de Dauide oratione in ipso fine; Ne expectemus, inquit, vt igne curemur.

Sequitur prædictos alter Chrysostomi socius, & discipulus Isidorus Pelusiota, qui trecentesimam quinquagesimam primi libri editione Byllij ad Lampetũ, eiusmodi verbis exarat Epistolam, explicando parabolam Christi de tritico, & paleis: Si parabolam illam non legisti, in qua triticum à paleis distinguitur, atque illæ igni, hoc antẽ apothecę seruatur, ne sic quidem tamen causam tuam ignoratione tueri potes; quippe cum præclarissimarum rerum omnium cognitionem natura habeat; nam quæ perpeti nolumus, eadem ne quidem facere docemur. Quod si & virtutum cognitionem in animis nostris insitam habemus, & eam ex diuina lege perspicuè discimus. Ecquid voluptatis ventis iactaris palearum instar ad eas proiectus? vide igitur inconstantiam igne terminari vel purgante, atque expiante, vel ad extremum vsque inflammante.

Hæc sunt testimonia Sanctorum Patrum Græcorum, quę probant ignem purgatorium. In quibus notanda sunt illa verba, saluabitur, purgatio, curatio, lotio sordium, expiatio, quæ nulla ratione possunt aptari omni ex parte sordidissimis pœnis Inferni, quæ in æternum cruciant, & non ad tempus emundant.

Hæc igitur Orientalium Patrum. Restat vt his addamus ad maiorem confirmationem veritatis Occidentales Sanctos, qui eodem spiritu afflati idem senserunt.

Sanctus igitur Ambrosius in expositione prædicti Apostolici textus ait, Sed cum Paulus dicit, Sic tamẽ per ignẽ; ostendit illum quidem saluum futurũ, sed pœnas ignis passurum. Vt per ignem purgatus fiat saluus. Et non sicut perfidi æterno igne in perpetuum torqueantur. Idem in Psal-

mum

μθμος ἐκεῖνον τὸν σίχον, τοῦ ξε. ψαλμοῦ διήλθομθμ διὰ πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν· δι' ὕδατος ἑρμηνεύει τὸ βάπτισμα, διὰ πυρὸς τὸ καθαρτήριον: ἐνταῦθα φησὶν, δι' ὕδατος· ἐκεῖ διὰ πυρὸς. δι' ὕδατος, ἵνα ἀπολυθῶσι τὰ ἁμαρτήματα: διὰ πυρὸς, ἵνα κατακαυθῶσιν.

Ὁ δὲ θαυμάσιος Αὐγουσῖνος ἐν τῷ λζ. ψαλμῷ μὴ ἀριθμηθείω, φησὶν, ἐν ἐκείνοις, οἷς μέλλει εἰπεῖν, πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, μηδὲ ἐν τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με. ἀλλ' ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ καθαρίσειάς με, καὶ τοιοῦτον με ἀπεργάσαιο, ὥστε μὴ χρείαν ἔχειν ἤδη τοῦ παιδευτικοῦ πυρὸς, δι' ἐκείνους οἳ σωθήσονται, οὕτω μθμτοι, ὡσεὶ διὰ πυρὸς. διὰ τί; εἰμὴ ὅτι ἐνταῦθα οἰκοδομοῦσιν ἐπὶ τὸν θεμέλιον ξύλα, χόρτον, καλάμην. εἰ δὲ ᾠκοδόμησαν χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους ἀπ' ἀμφοτέρου τοῦ πυρὸς ἀσφαλεῖς εἶησαν ἄν, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ αἰωνίου πυρὸς, ὃ εἰς τὸν αἰῶνα μέλλει κολάσειν τοὺς ἀσεβεῖς, ἀλλὰ κἀξ ἐκείνου τοῦ παιδεύοντος τοὺς διὰ πυρὸς σωθησομθμους. λέγεται γὰρ αὐτὸς δὲ σωθήσεται οὕτω μθμτοι, ὡσεὶ διὰ πυρὸς. καὶ διότι λέγεται σωθήσεται. καταφρονεῖται τὸ πῦρ ἐκεῖνο, καὶ μάλα γε, καίπερ σωθήσεται διὰ πυρὸς, ὅμως γε μθμτοι χαλεπώτερον ἔσαι ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ἢ πᾶν ὁτιοῦν δύναται ἄνθρωπος πάσχειν ἐν τούτῳ τῷ βίῳ.

Ὁ μακάριος Ἱερώνυμος ἐξηγούμθμος ἐκεῖνο τοῦ Ἀμμῶς ἐν κεφαλ. δ. καὶ ἐγένεσθε ὡς δαλὸς ἐξεσπασμθμος ἐκ πυρὸς. κατ' ἐκεῖνο, φησὶν, ὃ ἀναγινώσκομθμ παρὰ τῷ ἀποσόλῳ, αὐτὸς δὲ σωθήσεται ὡσεὶ διὰ πυρὸς. ὅς τις οὖν σώζεται διὰ πυρὸς, ὡσεὶ δαλὸς ἐκ πυρώσεως ἐκσπᾶται.

Ἕπεται Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν τοῖς οἰκουμθμικοῖς τῶν λατίνων διδασκάλοις ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τῶν διαλόγων ἐν κεφαλ. λθ. ὅς τις σαφινίζων τὸ κείμθμον τοῦ ἀποσόλου, εἰ καὶ, φησί. τοῦτο περὶ τοῦ πυρὸς τῆς θλίψεως ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ δύναται νοηθῆναι, ὅμως ἐάν τις τοῦτο περὶ τοῦ πυρὸς τῆς μελλούσης καθάρσεως λάβῃ, σκεπτέον ἀκριβῶς, ὅτι ἐκεῖνον διὰ πυρὸς φησὶ, σωθήσεσθαι, οὐχὶ

mum 118. explicans illum versiculum Psalmi 65. Transiuimus per ignē, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, exponit per aquam Baptismum, per ignem Purgatorium. hic, inquit, per aquam, illic per ignem. Per aquam, vt abluantur peccata, per ignem, vt exurantur.

S. Augustinus in Psalmum 37. Ne connumerer, inquit, inter illos, quibus es dicturus, Itē in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & angelis eius, neque in ira tua corripias me, sed in hac vita purges me, & talem me reddas, cui non sit opus emendatorio igne. Propter illos, qui saluabuntur, sic tamen quasi per ignem. Cur ita? nisi quia hic superædificant supra fundamentum ligna, fœnum, stipulam. Si verò superædificarent aurum, argentum, lapides preciosos, ab vtroque igne vtique securi essent, non tantum à sempiterno igne, qui in æternum est cruciaturus impios, sed etiam ab eo, qui punit per ignem eos, qui saluabuntur: dicitur enim, ipse verò saluabitur, sic tamen quasi per ignem; & quoniam dicitur, saluabitur, despicitur ille ignis, ita planè. Quamuis saluus erit per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quam quicquid potest homo pati in hac vita.

B. Hieronymus exponens illud Amos Prophetæ cap. 4. Facti estis sicut torris raptus de incendio, iuxta illud, inquit, quod in Apostolo legimus, Ipse autem saluus erit, quasi per ignem, qui ergo saluatur per ignem, quasi torris de incendio rapitur.

Sequitur Gregorius Magnus, qui apud Latinos inter Oecumenicos Doctores censetur, in quarto libro Dialogorum cap. 39. explicans textum Apostoli, Quamuis, inquit, hoc de igne tribulationis in hac vita nobis adhibita possit intelligi; tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum solicitè est, quia illum per ignem dixit saluari, non qui super hoc ferrum, æs, vel plumbum ædifi-

cat,

οὐχὶ τὸν οἰκοδομοῦντα σίδηρον, χαλκὸν, ἢ μόλιβδον· τουτέστιν ἁμαρτήματα μείζονα, καὶ διὰ τοῦτο σκληρότερα, καὶ ἑπομένως ἄλυτα, ἀλλὰ ξύλον, χόρτον, καλάμην, ἤγουν, ἁμαρτήματα μικρὰ, καὶ κουφότατα, ἅτινα τὸ πῦρ ῥαδίως δαπανᾷ. Σημείωσαι ὅτι τὰ συγχωρητικὰ ἁμαρτήματα κατὰ τὸν μέγαν Γρηγόριον τῷ πυρὶ καθαίρονται, ὅπερ συνάγει ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων.

Ἔχεις τοίνυν τοσούτους διδασκάλους μάρτυρας τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. καὶ ὁ μὲν κύριος δεῖν ἵστασθαι, φησὶ, πᾶν ῥῆμα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων, ἢ τριῶν, ἐγὼ δὲ παρήγαγόν σοι εἰς μέσον ἓξ τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν ἀνατολικῶν, τέτταρας δὲ τοὺς κορυφαίους τῶν δυτικῶν. σὺ δὲ ἁμαρτάνεις οὐράνιον ὅσον, ὡς κατωτέρω σαφέστερον δείξομεν. καὶ οὐδένα διδάσκαλον εἰσφέρεις, εἰ μὴ τὸν Χρυσόστομον, κἀκεῖνον οὐκ ἀρνούμενον τὸ καθαρτήριον πῦρ, ἀλλ᾽ ἑτέρως ἐξηγοῦντα τὸν ἀπόστολον, παρ᾽ ὃ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι. ἀλλαχοῦ μέντοι φανερῶς διαγορεύοντα, καὶ ὁμολογοῦντα τὸ καθαρτήριον πῦρ, εἴπερ ἐν ᾅδου δι᾽ εἴσκεσθαι τοῦτο φαίη τις ἄν. ἀνάγνωθι τὸν λόγον εἰς τὴν Χριστοῦ γένναν, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἐπειδὰν ἐκ χειμῶνος κρυεροῦ τὸ θερμὸν ἔαρ ἐκλάμψῃ, κατωτέρω πού φησιν. εἰ δὲ δεῖ καὶ ἕτερον μυστήριον θεωρῆσαι, καταμάθωμεν ἀκριβῶς, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν προσφέρουσιν αὐτῷ τεχθέντι, ἐπειδὴ ἦν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένον τὸ, αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων. ἐν ταῖς προσφοραῖς προετυποῦτο μᾶλλον. ἐν τῷ χρυσῷ δηλοῦντες τὴν τῶν οὐρανίων ἀγγέλων δοξολογίαν, ἐν τῷ λιβάνῳ τὴν τῶν ἐπιγείων ἀνθρώπων γονυκλισίαν, ἐν τῇ σμύρνῃ τὴν τῶν ἐν ᾅδου κατεχομένων ψυχῶν ἱκεσίαν. ἐνταῦθα ὁ διδάσκαλος ἐξ ἀνάγκης νοεῖ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. οἱ γὰρ ἐν ᾅδου τοῦ ἐσχάτου ὄντες, οὐχ ἱκετεύουσιν, ἀλλὰ βλασφημοῦσι τὸν ὑπεράγαθον Θεόν. εἶτα τῶν μαθητῶν τοῦ ἥρωος λαμπρῶς ὁμολογούντων, καὶ φανερῶς φασκόντων. τοῦ Πηλουσιώτου καὶ τοῦ συνηκείας θεραπευθῆναι πυρὶ, καὶ πῦρ καθαῖρον, ἢ εἰς τέλος ἐκκαῖον, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν διδάσκαλον πῦρ νοεῖν.

Ἀλλ᾽ ἐρωτήσειεν αὖ τις, τίς ἠνάγκασε τὸν Χρυσόστομον, οὕ-

cat, ideſt peccata maiora, & idcirco duriora, atque ſunt iam inſolubilia, ſed lignum, fœnum, ſtipulam, ideſt peccata minuta, atque leuiſſima, quæ ignis facilè conſumit.

Habes igitur tot Doctores teſtes ignis purgatorij, & Dominus quidem ait, Oportere ſtare omne verbum in ore duorum, vel trium teſtium: ego verò adduxi tibi in medium ſex digniſſimos ex Orientalibus, quatuor verò primarios ex Occidentalibus; tu verò erras toto cœlo; vt paulò infra clariſſimè oſtendam; & nullum affers Doctorem, niſi Chryſoſtomum, & illum quidem non inficientem ignem purgatorium; ſed aliter exponentem Apoſtolum, præter illud, quod exponunt reliqui Doctores. Alibi tamen clarè enunciantem, & confitentem ignem purgatorium. Siquidem in inferno hunc reperiri dixerit aliquis; legenda eſt oratio eius in Chriſti Natiuitatem, cuius initium, Quando tranſacta frigida hyeme calidum vernum illuxerit. Inferius alicubi dicit, Si autem oportet & aliud myſterium contemplari, perdiſcamus diligenter, aurum, thus, & myrrham offerunt ipſi Naſcenti; quoniam de illo ſcriptum erat, Ipſi flectet omne genu Cœleſtium, terreſtrium, & infernorum; hoc in oblationibus Magis, præfigurabatur, cum in auro ſignificaretur Cœleſtium Angelorum glorificatio; in thure terreſtrium hominum genuflexio; in myrrha degentium in inferno animarum ſupplicatio. Hic Doctor de neceſſitate purgatorium ignem intelligit: qui enim in extrema parte Inferni ſunt, non ſupplicant, ſed benigniſſimum Deum blaſphemant.

Sed quæret aliquis, quis coëgit Chryſoſtomum ita exponere Paulum, aliter, quam cæteri Doctores? Erant propugnatores Origenis, qui ex duabus dictionibus, ſaluari, & ignis, confirmabant illius ſententiam, Chryſoſto-

τως ἐξηγήσασθαι τὸν Παῦλον, ἀλλοτρίως παρ᾽ ὃ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι ἦσαν οἱ ὑπερασπίζοντες τοῦ Ὠριγένους, ἐκ τοῖν δυοῖν λεξιδίοιν τούτοιν, τοῦ σώζεσθαι, καὶ τοῦ πυρὸς, βεβαιοῦντες τὴν ἐκείνου γνώμην. ὁ δὲ Χρυσόστομος κατὰ τούτων ἐφεῦρε τὴν ἐξήγησιν ταύτην, σωθήσεται, τουτέστιν εἰς τὸ μηδὲν, καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν οὐχωρήσει, οὐχὶ, φησὶ, καὶ αὐτὸς οὕτως ἀπόλλεται ὡς τὰ ἔργα εἰς τὸ μηδὲν χωρεῖν, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ πυρί. καὶ κατωτέρω, μὴ γὰρ ἐπειδὴ πῦρ ἤκουσας, νομίσῃς, εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖν τοὺς καιομένους. καὶ ἐν τῷ τέλει ἐκείνου τοῦ λόγου, εἰπὼν σωθήσεται, οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν ἐπίτασιν τῆς τιμωρίας ἠνίξατο, ὡσανεὶ λέγων. αὐτὸς δὲ μένει διηνεκῶς κολαζόμενος· οὕτως ὁ Χρυσόστομος, ὅς τις κατὰ Ὠριγένους ταῦτα ἐπενόησεν, ὁ γὰρ Ὠριγένης ἐκ τούτου τοῦ χωρίου ἔδοξε περαίνειν, καὶ τοὺς δαίμονας σωθήσεσθαι.

Ἔστι δὲ θαυμαστὴ, καὶ ἀγχινοίας πλήρης τοῦ Χρυσοστόμου ἡ ἐξήγησις· δυοῖν γὰρ ὄντων ἐσχάτοιν, καὶ ἐκ διαμέτρου ἐναντίοιν καὶ ἄκροιν, ὁ μὲν Ὠριγένης ἄδικον σωτηρίαν κατενόησεν, ὁ δὲ Χρυσόστομος δικαίαν διηνεκῆ κόλασιν συνελέξατο, τῶν δὲ λατίνων οἱ πατέρες ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ τὴν λέξιν τοῦ σώζεσθαι πολλοῖς παραδείγμασι σαφῶς ἀπέδειξαν παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ παίποτε ἐπὶ καλοῦ λαμβανομένην, τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο ῥαδίως συνάγεται, καὶ ἐκ τῆς ἑπομένης λέξεως κίνησιν δηλούσης τῆς (διὰ) καὶ διάβασιν. οὐ γὰρ λέγει Παῦλος σωθήσεται ἐν τῷ πυρὶ ἀλλὰ διὰ πυρὸς, οἱ δὲ ἀνατολικοὶ πατέρες εὐλαβούμενοι τὸν διδάσκαλον σιωπῇ ἐτίμησαν.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσόστομος, καὶ ἄκων βεβαιοῖ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ, καὶ γάρ φησιν, ἡμῖν ἔθος λέγειν ἐν τῷ πυρὶ σώζεται, περὶ τῶν μὴ κατακαιομένων καὶ τεφρουμένων εὐθέως ὑλῶν. οὕτως ὁ διδάσκαλος, ἀλλ᾽ οὐ λέγομεν σώζεσθαι διὰ πυρός.

Ἀλλ᾽ εἴποι τὶς ἂν, ὅτι οἱ νεήλυδες τῶν γραικῶν πιστεύουσι τὰς ψυχὰς πολλῶν εὑρίσκεσθαι ἐν τῷ ᾅδῃ, κἀκεῖ οὖσαι προσδοκῶσι τυχεῖν ἱλασμοῦ παρὰ Θεοῦ διὰ τὰς γινομένας ὑπὲρ αὐτῶν ἐλεημοσύνας, προσευχὰς, θυσίας, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ κολάζεσθαι ἄλλοις αἰτίαις δύνανται ἀποτίσαι τὸ χρέος, καὶ τῷ χρόνῳ ποτὲ ἐλευθεροῦσθαι.

mus vero aduersus hos adinuenit hanc expositionem, saluabitur, hoc est, ad nihilum non redigetur: non enim, inquit, & ipse sic peribit, quemadmodum opera ad nihilum redactus, sed manebit in igne. Et infra: Non enim, inquit, quandoquidem ignem audisti, eos existimabis in nihilum redacturos; & in fine illius sermonis, saluabitur, nihil aliud, quam vehementiam pœnæ innuit. quasi dicens, ipse vero manebit perpetuò cruciandus; sic Chrysostomus, qui contra Origenem hanc expositionem excogitauit. Origenes enim ex hoc loco concludere videbatur etiam Dæmones saluandos.

Est autem interpretatio admiranda, & acuminis plena Chrysostomi, ex duobus enim extremis, & è diametro contrarijs, Origenes quidem iniustam salutem colligebat; Chrysostomus verò iustam, perpetuam punitionem. Porro Patres Latinorum in Concilio Florentino, dictionem, saluari, multis exemplis Sacræ Scripturæ clarè ostenderunt, semper accipi in bonam partem, quod etiam facilè colligitur ex dictione sequenti, quæ motum, & transitum præpositio, Per, significat; non enim dicit Paulus, saluabitur in igne, sed per ignem. Orientales verò Patres propter reuerentiam Doctoris, silentio eum honorarunt.

Sed & ipse Chrysostomus etiam inuitus hoc idem confirmat in eadem homilia: Nam, inquit, etiam nobis in vsu est dicere, in igne saluatur, de ijs materijs, quæ non prorsus comburuntur, & fiunt cineres; sic Doctor; sed non dicimus saluari per ignem.

Sed dixerit aliquis, quod recentiores Græcorum credũt multorum animas in inferno reperiri, & ibi manentes expectare, vt consequantur misericordiam à Deo propter eleemosynas, orationes, sacrificia, quæ fiunt pro ipsis, & hoc ipso quod puniuntur alijs molestijs possunt soluere debitum, & aliquando liberas fieri.

Τί οὖν κωλύει ἐν τοῖς ἀναιρεθεῖς τὸ καθαρτήριον πῦρ νοεῖσθαι; ὁ γὰρ Βασίλειος ἐν ταῖς εὐχαῖς τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ᾅδου, καὶ ἀναιρεθῶν μνημονεύει οὑτωσὶ γράφων, ὁ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παντελείῳ ἑορτῇ, καὶ σωτηριώδει ἱλασμοὺς μὲν ἱκεσίους ὑπὲρ τῶν κατεχομένων ἐν ᾅδῃ καταξιώσας δέχεσθαι· μεγάλας τε παρέχων ἡμῖν ἐλπίδας ἄνεσιν τοῖς κατεχομένοις τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀναιρεθῶν, καὶ παραψυχὴν παρὰ σοῦ καταπέμπεσθαι.

Ὁ αὐτὸς δὲ ἐν τῇ σοφωτάτῃ εἰς τὸν Ησαΐαν ἐξηγήσει οὐχ ἅπαξ ὀνομάζει πῦρ καθαρτήριον, ὥστε καὶ τὸν Χρυσόστομον τὰ αὐτὰ νοεῖν. οἱ δὲ ἡμέτεροι, οὐκ οἶδα, τί παθόντες ἑαυτοὺς κρείττους, καὶ σοφωτέρους τῶν πατέρων Βασιλείου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ ἑτέρου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, καὶ ἄλλων ἡγοῦνται εἶναι, καὶ φεύγουσι δεδοικότες ὥσπερ τι ἀποτρόπαιον ὀνομάσαι πῦρ καθαρτήριον. καὶ ὅμως τόπους διαφόρους τοῦ ᾅδου, καὶ μονὰς πολλὰς, ὡς τοῦ παραδείσου πιστεύουσι. καὶ οὐκ ἐπίσης αὐτοὺς κολάζεσθαι οἴονται, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου βασανιζομένους. οὐ γὰρ τοὺς ἀμετανοήτους, καὶ ἀπελπισμένους. τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ καθαρτήριον.

Νῦν δὲ δέχου καὶ ταύτας τὰς μαρτυρίας ἐκ τοῦ πεντηκοσταρίου, Σαββάτῳ πρὸ τῆς πεντηκοστῆς εἰς τοὺς κεκοιμημένους ᾠδὴ η. τροπάριον β. ῥῦσαι πυρὸς τοῦ φοβεροῦ (ἀκούεις) δήμους φιλάνθρωπε ἐκκλησίας σου σεπτῆς, καὶ σῶσον μοναστῶν συστήματα ἱερωμένων πληθὺν χορείας λειτουργῶν σου ἐνθέων. καὶ ἐκ τῆς παρακλητικῆς. Σαββάτῳ εἰς τοὺς κεκοιμημένους ἐκ τῆς τρίτης ᾠδῆς τοῦ τρίτου ἤχου. ῥῦσαι γεέννης, πυρὸς τε ζοφερῶν τοῦ ᾅδου, φιλάνθρωπε, σκηνωμάτων τοὺς δούλους σου, τοὺς πιστεῖ δέσποτα κεκοιμημένους τῇ σῇ ἐλπίδι. καὶ ᾠδή θ. τοῦ δ. ἤχου εἰς τοὺς αὐτούς. ὁ φύσει ὑπάρχων ἀγαθὸς, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει, καὶ χρηστότητι ῥῦσαι ἐκ σκότους ἐξωτέρου τοὺς ἐπικεκλημένους σὸν ὄνομα ἐκ πίστεως δικαιώσας, καὶ χάριτι τούτους λαμπρυνὰς ὡς φιλάνθρωπος. καὶ εἰς τὴν θ. ᾠδὴν, ἦχος βαρὺς, Σαββάτῳ εἰς τοὺς κοιμηθέντας, φησί. ῥῦσαι πυρὸς τῆς γεέννης

δέσπο-

Quid igitur prohibet inter alias sæuas molestias intelligere ignem purgatorium? etenim Basilius Magnus in precationibus Pentecostes, & infernum, & molestias commemorat, sic scribens: Qui & in hac perfectissima festiuitate, & salutifera Pentecostes propitiationes quidem supplices pro ijs, qui in inferno continentur, dignatus es suscipere, & magnas spes nobis præbes te ipsis remissionem earum, quæ ipsos occupant molestiæ, & consolationem demittere.

Idē Doctor in doctissima expositione in Esaiā non semel nominat ignē purgatorium; quare & Chrysostomum eadē intelligere. Nostratibus verò, nescio quid in mētē venerit, vt se ipsos præstātiores, ac doctiores Patribus Basilio, Gregorio Theologo, & altero Gregorio Nysseno, & alijs, existiment esse, ac fugiant, tanquam aliquid execrandum, timentes nominare ignem purgatorium. Et tamen loca diuersa Inferni, & mansiones multas, vt Paradisi credunt, & non æqualiter ipsos puniri existimant, eos potissimum, qui in spe resurrectionis vitæ æternæ puniuntur: non enim impœnitentes, & desperatos. Hoc igitur est purgatoriū.

Nunc verò & hæc testimonia ex libro qui vocatur Pentecostarium, suscipe. Dies Sabbathi ante Pentecostem in dormientes octauo cantico troparion secundo sic habet: Eripe ab igne horrendo (audis) populos benignè, Ecclesiæ tuæ sanctæ, & salua sacrorum Monachorum cœtum, multitudinem Chori eorum, qui tibi diuinè ministrant. Et ex hoc libro Paracleticæ die Sabbatho in dormientes ex tertia Ode tertij toni, Eripe benignè à gehenna, & igne, & ab oscuris inferni tabernaculi tuos seruos, qui fide Domine dormierunt in tua spe. Et Ode nona quarti toni in eosdem, Qui natura es bonus, diues in misericordia, & bonitate eripe à tenebris exterioribus eos, qui inuocarunt tuum nomen ex fide iustificans, & tua gratia hos clarificans, vt hominum amator. Et in nonam Odem tonus grauis die Sabbato

διάποτα τοὺς ἐξ ἡμῶν μεταστάντας. Τῆς πλευρᾶς σου τῇ λόγχῃ τῆς ἁμαρτίας τὸ χειρόγραφον τούτων, ὡς μόνος φιλάνθρωπος ῥήξας, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀξιῶν λαμπρότητος.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα παραπλήσια ζητοῦσιν εὑρεῖν ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς. ἀλλὰ περὶ τῶν κεκοιμημένων διαλεγομένοις, καὶ εὐχομένοις ὑπὲρ αὐτῶν, ἀρκεῖ καὶ ταῦτα. δυοῖν οὖν ἔσται θάτερον, ἢ μετὰ Ὠριγένους ὑμᾶς ἀνάγκη φρονεῖν, καὶ τούτους φάναι δύνασθαι τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης ἐλευθερωθῆναι, ὅπερ ἀσεβὲς, καὶ μόνον ἐννοεῖν, μήτιγε δὴ καὶ λέγειν, ἢ πῦρ ἕτερον πρόσκαιρον ὁμολογεῖν. οὗπερ ἀπαλλαγῆναι τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων εὔχεσθε. ὁ γὰρ ᾅδης διαφόρους ἔχει τόπους. ἐκεῖ γὰρ καὶ χῶρος ἦν τῶν προπατόρων πατριαρχῶν, προφητῶν, καὶ ἁγίων. καὶ ἄλλος τόπος τῶν νηπίων, τοῦτο μὲν ἑλλήνων, τοῦτο δὲ ἑβραίων τηνικαῦτα ἄνευ περιτομῆς, νῦν δὲ ὁπωσδήποτε, καὶ χριστιανῶν χωρὶς βαπτίσματος ἀπερχομένων. ἄλλος τόπος τῶν μετανοούντων, καὶ μὴ τελέως κεκαθαρμένων. ὕστατος καὶ χείριστος τόπος τῶν ἁμαρτωλῶν, δηλονότι τῶν ἀμετανοήτων, καὶ τῶν δαιμόνων. ὑπὲρ ὧν ἡ ἐκκλησία οὐ δεῖται τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ πρεσβεύει, ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνων εὔχεται τῶν δυναμένων τῆς κολάσεως ῥυσθῆναι τῶν αἰκιζομένων τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ. τὸ δὲ πῦρ τὸ καθαρτήριον ταὐτόν ἐστιν ὅπερ τῆς γεέννης, εἰ καὶ διαφόρως ἐνεργεῖ καὶ κολάζει. διὸ μὴ θορυβήτω τὶς ἀκούων γεέννης πῦρ αἰώνιον, καὶ τὰ τοιαῦτα, ταὐτὸ γὰρ σημαίνει.

Καὶ ταῦτα πρὸς τὸ σαθρὸν, καὶ ψευδέστατον βιβλίον τοῦ Βαρλαὰμ ἀποχρώντως ἀποδείξεως ἔχει. δειχθέντος γὰρ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς μαρτυρίαις τῶν προκρίτων διδασκάλων γραικῶν, καὶ λατίνων, ἔρρει παντελῶς τὰ πομφολυγοπαμφλάσματα τοῦ Βαρλαάμ. καὶ προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις οὐκ ἂν ἔδοξέ μοι προσῆκον, εἰ μὴ ἄρα μέμφοιτο, ὅτι λίαν συντόμως ἀποκρίνομαι. διὸ καὶ καθ' ἕκαστα διεξερχόμενος, ἐπισημειώσω τὰ ψεύδη αὐτοῦ, καὶ τὰς ἁμαρτίας.

bato in dormientes: ait, Eripe Domine ab igne gehennæ eos, qui à nobis migrarunt, destruens tua lancea lateris chirographum eorum peccati, vt solus hominum amator, & dignos eos faciens splendore Sanctorum.

Sunt verò & alia similia in libris Ecclesiasticis obuia, sed de dormientibus cum differimus, & pro illis precamur, etiã hæc nobis satis sunt. Alterum igitur ex duobus, vel cum Origene vos necesse est sentire, & hos dicere posse ab igne gehennæ liberari, quod impium est, vel tantum cogitare, ne dum & dicere, vel ignem alterum temporalem necesse est vos confiteri, à quo liberari animas dormientium precamini. Quippe infernus habet diuersa loca, ibi enim & locus erat progenitorum Patriarcharum, Prophetarum, & Sanctorum: & alius locus erat infantium; partim quidem gentilium, partim verò hebræorum tunc temporis sine circumcisione; nunc verò quomodocumque & Christianorũ sine baptismo decedentium: tertius locus pœnitentium, & non perfectè purgatorum: vltimus & pessimus peccatorũ nimirum impęnitentium, & dæmonum, pro quibus Ecclesia Deum non orat. Sed pro ipsi precatur, qui possunt à punitione liberari, qui puniuntur igne purgatorio. Porrò ignis purgatorius idem est, qui & gehennæ, quamuis diuersimodè operetur, & puniat. Quare non turbetur aliquis audiens ignem æternum, gehennæ & similia. Idem enim significant.

Et hæc quidem ad marcidum, & mendacissimum librum Barlaami sufficienter habent demonstrationem. Ostenso enim purgatorio igne testimonijs præcipuorum Doctorum Græcorum, & Latinorum, ruunt penitus omnia quę bullis turgent Barlaami, & addere dictis non mihi visum est consentaneum, nisi fortè conquæreretur, quod valdè breuiter respondeo. Idcirco & singula differens, notabo ipsius mendacia, & errata.

ΟΤΙ ΔΙΔΟΤΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ, ΚΑΙ κρίσις τοῖς ἀνθρώποις ἐν τῷ θανάτῳ, καὶ διὰ τοῦτο αἱ τῶν ἁγίων ψυχαὶ καθὸ ψυχαὶ, μακάριαι εἰσὶν ἐν οὐρανῷ, καὶ ἀγγέλοις συνδιαιτώμεναι καθορῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

Αἱ δὲ τῶν ἀσεβῶν ἐν τῷ ᾅδῃ εὐθὺς κολάζονται.

ΤΟ' καθαρτήριον προϋποτίθεται γίνεσθαι μερικὴν κρίσιν παρὰ τὴν καθόλου ἤδη ἡ θεία γραφὴ τὴν μισθαποδοσίαν τῶν καλῶν ἔργων καὶ τιμωρίαν, τῶν αἰσχρῶν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ καὶ κρίσει εἰκότως ἀπονέμει, ὅμως οὐκ ἀρνεῖται τὴν μερικὴν κρίσιν ἐν τῷ θανάτῳ. ὥσπερ οὖν ἀπόφασις γίνεται μερικὴ ἑνὶ ἑκάστῳ θνήσκοντι καὶ τινὲς μὲν ἀρχὴν λαμβάνουσι τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν, τινὲς δὲ τῆς κολάσεως τῶν τιμωριῶν, καὶ ὅμως τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν τηρεῖσθαι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, αἱ θεῖαι γραφαὶ μαρτυροῦσιν, τότε γὰρ γίνεται ἡ ἀπόφασις ἔμπροσθεν παντὸς τοῦ κόσμου ἀριδηλότατα μετὰ πολλοῦ ἐπαίνου, καὶ ἀνωτάτης τιμῆς τῶν δικαίων, καὶ αἰσχύνης τῶν ἀσεβῶν, οὕτω καὶ κρίσις γίνεται ἑνὶ ἑκάστῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ θανάτου, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς φοβερᾶς κρίσεως.

Ο'τι δὲ τοῦτο ἀληθὲς, οὐδεμία ἀμφιβολία παρὰ τοῖς εὐσεβέσι γέγονε πώποτε, ἀκριβῶς εἰδόσι, καὶ πιστεύουσι τὴν ψυχὴν τοῦ λῃστοῦ εἶναι μετὰ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. καὶ τὰς ψυχὰς τῶν προπατόρων Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, καὶ προφητῶν, ἃς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ ᾅδου ἠλευθέρωσεν, ἀπεληλυθέναι εἰς οὐρανοὺς μετὰ Χριστοῦ, τοῦ κἀκείνους ἀνοίξαντος, καὶ τὴν πρὸς ὄλβιον αἰχμαλωσίαν αἰχμαλωτεύσαντος, καὶ εἰς τὰς ἐπουρανίους σκηνὰς εἰσοικίσαντος. ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ τῶν κατὰ τὸν Ἰούδαν ἐν ᾅδου τανῦν βασανίζεται, ἔξεστιν ἐκ τοῦ ἐναντίου συλλογίσασθαι, καὶ καταμαθεῖν. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι τυχόντες τῆς αἰωνίου ζωῆς μακαρίζονται, οὗτοι ἐξ ἀνάγκης ταῖς τιμωρίαις τοῦ ᾅδου κολαζόμενοι ταλανίζονται. ἔστι δὲ καὶ τὸ αἴτιον

 εἰπεῖν

TITVLVS QVOD DATVR PARTICVLARIS sententia, & iudicium hominibus in morte, & propterea Sanctorum animæ, quatenus animæ beatæ sunt in Cœlo, & cum Angelis versatæ intuentur faciem Dei, Impiorum verò in inferno statim puniuntur.

IGnis purgatorius supponit fieri particulare iudicium bonorum operum, & punitionem malorum: diuina verò Scriptura hoc merito attribuit diei postremo, non tamen negat particulare iudicium in morte, quemadmodum igitur sententia fertur particularis vnicuique dum moritur, & quidam incipiunt bonis perfrui, alij verò pœnarum molestias sentire, & nihilominus sententiam in die Iudicij fieri diuina Scriptura testatur, tunc enim profertur sententia coram vniuerso manifestissime cum maxima laude, & summo honore iustorum, & dedecore impiorum, sic etiam iudicium fit vnicuique in die mortis, & in die horrendi iudicij.

Quod autem hoc verum sit nulla est ambiguitas, neque vnquam facta est apud pios, cum diligenter norint & credant animam latronis esse cum Christo iuxta infallibilem ipsius promissionem, & animas progenitorum Abraham, Isaac, & Iacob, & aliorum Patriarcharum, & Prophetarum, quas Christus Dominus ex vinculis inferni liberauit, ascendisse in Cœlum vnà cum Christo, qui, & illos aperuit, & felicissimam captiuitatem captiuam duxit, & in cœlestia tabernacula cohabitare fecit. Quod anima Iudæ, & similium in inferno nunc puniatur, licet è contrario ratiocinari, & perdiscere. Si enim illi consecuti vitam æternam beatificantur, isti de necessitate supplicijs æternis puniti, ærumnis afficiuntur. Possumus autem & ratio-

εἰπεῖν, διὰ τί ἐν ἀκαρῆ ἡ τοιαύτη κρίσις γίνεται; πάρεσι γὰρ ὁ κριτὴς, ὅς ὢν Θεὸς, καὶ ἄνθρωπος, κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ Θεοῦ πάντα πληροῖ, καὶ πανταχοῦ ἐστι· κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου πάντα γινώσκει, ἀληθῶς γὰρ ἔφησεν ὁ κορυφαῖος πρὸς τὸν Χριστὸν. κύριε σὺ πάντα οἶδας. πάρεστιν ὁ κατήγορος. ἤγουν ὁ διάβολος, καθὼς ὀνομάζεται ἐν τῇ ἀποκαλύψει, κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, κύκλῳ περιερχόμενος, καὶ βρύχομενος ὡς λέων, καὶ ὡς λύκος ὠρυόμενος, καὶ ὡς κύων ὑλακτῶν. πάρεστιν ὁ μάρτυς τὸ συνειδὸς τῆς ψυχῆς, ἥτις χωρισθεῖσα τοῦ σώματος ἑαυτὴν ἀκριβῶς γινώσκει, οὐδὲ πάθει λήθης, ἢ ἀγνοίας κατέχεται· ὥστε μηδὲν ἐμποδὼν εἶναι τοῦ μὴ δύνασθαι γενέσθαι τὴν μερικὴν κρίσιν. τοῦτο δὲ ῥαδίως περαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἁγίων, καὶ τιμωρίας τῶν ἀσεβῶν. οὐ γὰρ ἂν χωρὶς κρίσεως τὸ θεῖον καὶ τούτους τιμᾶν, κἀκείνους κολάσαι ἠξίωσεν, ὅπερ σαφέστερον ἔρχομαι ἀποδείξων.

Ὁ Ἐκκλησιαστὴς ἐν κεφαλ. ια. φησί· κοῦφον ἔναντι κυρίου ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς ἀποδοῦναι ἀνθρώπῳ κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. Ἐν τῷ λευϊτικῷ. κεφ. ιθ. φησὶν ὁ Θεὸς, οὐ κοιμηθήσεται ὁ μισθὸς τοῦ μισθωτοῦ παρὰ σοὶ ἕως πρωΐ. ὁ γοῦν Θεὸς, ἵνα μὴ ἐναντίος ἑαυτῷ ὑπάρχῃ, οὐκ ἀναβαλεῖται τὸν μισθὸν τῶν ἁγίων ἕως τῆς ἐσχάτης κρίσεως. ἔτι δὲ, ἐλπὶς ἀναβαλλομένη ἐπὶ μακρὸν καιρὸν, κολάζει τὸν ἐλπίζοντα, κατὰ τὸ ἐν παροιμίαις. κεφ. ιγ. κρείσσων ἐναρχόμενος βοηθῶν καρδίᾳ τοῦ ἐπαγγελλομένου καὶ εἰς ἐλπίδα ἄγοντος. ὁ γοῦν Θεὸς, ἵνα μὴ λυπῇ τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων, οὐκ εἰς ἐλπίδα ἄγει, ἀλλ᾽ εὐθὺς μετὰ θάνατον ἀποδίδωσι τὸν μισθόν.

Πρὸς Ἑβραίους ἐν κεφ. θ. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν. τουτοισὶ τοῖς ῥήμασιν ὁ ἀπόστολος τοῦτο βούλεται δηλοῦν, ὅτι ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ἡ πρώτη σκηνὴ, ἤγουν ἡ παλαιὰ διαθήκη εἶχε στάσιν, ἐστήκει αὕτη καὶ ἐφυλάττετο, οὔπω φανερὰ καὶ γνωστὴ ἦν ἡ ὁδὸς τῶν ἁγίων. οὐ γὰρ ἴσχυον εἰσιέναι οἱ ἱερεῖς, οὔτε ὁ λαὸς ἐπιβαίνειν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἀλλ᾽ ἀπείργοντο.

nem reddere, cur in instanti hoc iudicium fit. Adest enim iudex, qui cum sit Deus & homo secundum formam Deitatis omnia implet, & vbique est secundùm formam humanam omnia nouit, verè enim dixit Princeps Apostolorum ad Christum, Domine tu omnia nosti, adest accusator, nimirùm Diabolus, vt appellatur in Apocalypsi, accusator fratrum nostrorum, qui circuit, & tanquam leo rugit, & vt lupus vlulat, & vt canis latrat. Adest testis conscientia animæ, quæ separata à corpore perspicuè nouit, neque passione obliuionis, aut ignorantiæ continetur: Itaque nihil impedit, quominus possit fieri particulare iudicium. Id autem facilè concluditur, & ex fruitione Sanctorum, & punitione impiorum, non enim Deus sine iudicio & hos honorare, & illos punire voluisset. Quod clarius probabo.

Ecclesiastes cap. 11. ait, facilè est coram Deo in die obitus retribuere homini iuxta vias eius. Et in Leuit. cap. 19. dicit Deus, non manebit merces mercenarij tui apud te vsque mane. Itaque Deus, ne sibi contrarius esse videatur, non procrastinabit mercedem Sanctorum ad extremum iudicium. Propterea spes, quæ differtur in longum tempus punit sperantem, iuxta illud, quod habetur cap. 13. in Prouerbijs. Melior est qui incipit corde adiuuare eo, qui promittit, & in spem ducit. Deus itaque ne affligat animas Sanctorum, non in spem ducit, sed statim post mortem reddet mercedem.

Ad Hebræos cap. 9. hoc significante Spiritu sancto non dum propalatam esse Sanctorum viam adhuc priore tabernaculo habente statum: his verbis Apostolus. hoc vult significare, quoniam quandiu primum tabernaculum, idest vetus testamentum stabat, & seruabatur, non dum manifesta, & nota erat via Sanctorum, non enim poterant ingredi Sacerdotes, neque populus ascendere in Sancta San-

καὶ τοῦτο ἐδήλου ἄβατον ἔτι εἶναι τὸν οὐρανόν. διὸ καὶ πάντες, καίπερ δικαιότατοι, εἰς τὸν ᾅδην κατέβαινον. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν ὁμοῦ κατ' αὐτὸν καὶ τὸν τύπον εἶναι, καὶ τὸ τυπούμενον, τὴν σκιὰν, καὶ τὴν ἀλήθειαν. τύπος δὲ ἦν τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ χριστὸς ἔσχισε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ, τέλος ἔλαβεν ὁ τύπος, καὶ ἡ ὁδὸς τῶν ἁγίων εἰς τὸν οὐρανὸν ἐφανερώθη. τὸ δὲ μόνον τὸν ἀρχιερέα εἰσιέναι ἐν αὐτοῖς, τύπος ἦν καὶ τοῦτο, τοῦ, τὸν χριστὸν μόνον τὸν ἀληθινὸν ἀρχιερέα ἀνεληλυθέναι εἰς τὸν οὐρανόν. ἀλλὰ λοιπὸν ἀνελθὼν, συνήγαγε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. ἦν μὲν γὰρ πρὸ τούτου ἄβατος, νῦν δὲ διὰ χριστοῦ βατὸς γέγονε. μέτειθι τὸν Θεοφύλακτον, καὶ τὸν Οἰκουμένιον.

Τοῦτο δὲ προετυποῦτο καὶ ἄλλως, ὡς ἔνεστιν ἰδεῖν ἐν τῷ λε. κεφαλ. τῶν ἀριθμῶν. ἦσαν γὰρ πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἠδύνατο ἐπαναστραφῆναι ὁ φονεύσας εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ. οὕτως οὖν ἀποθανόντος τοῦ χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, οἱ φυγαδευθέντες ἅγιοι εἰς τὴν ἑαυτῶν οὐράνιον πατρίδα ἴσχυον ἐπανακάμψαι.

Ἔτι πρὸς ἑβραίους ἐν κεφ. ιβ. οὐ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει. ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶν-Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων. καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ. Ἐνταῦθα ὁ ἀπόστολος περιγράφει τὴν ἄνω θριαμβεύουσαν πόλιν, καὶ ἐκκλησίαν, ἥτις συνίσταται ἐκ διαφόρων ταγμάτων ἀγγέλων, πρωτοτόκων, τουτέστι πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, καὶ τῶν λοιπῶν δικαίων. οἵτινες τὰ οὐράνια ἀγαθὰ τῶν μακάρων ἀπολαύουσιν, ἅπερ πρότερον μόνον οἱ ἄγγελοι ἀπήλαυον. τοῦτο δὲ ὁ θεῖος χρυσόστομος παγκάλλως ἐξηγούμενος ὑπερφυῶς ἁρμόζει τῷ μακαρίῳ Φιλογονίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ λέγων οὑτωσί.

Διὸ μάλιστα μακαρίζω τὸν ἅγιον τοῦτον, ὅτι εἰ καὶ μετετάξατο, καὶ πόλιν ἀφεὶς τὴν παρ' ἡμῖν, εἰς ἑτέραν μετέβη πόλιν τὴν τοῦ Θεοῦ. καὶ καταλιπὼν τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, εἰς ἐκείνην τελεῖ,

ctorum, sed prohibebantur, & hoc significabat Cœlum esse inaccessibile; idcircò & omnes quamuis essent iustissimi in infernum descendebant, non enim fieri poterat, vt simul & typus esset & quod figurabatur, & vmbra & veritas, figura verò erat Cœli Sancta sanctorum, sed quia Christus scidit velum templi, finem accepit figura, & via Sanctorum in Cœlum manifestata est.

Quod autem solus Pontifex ingrederetur in illis, hoc etiam figura erat, quòd solus Christus verus Pontifex ascendisset in Cœlum, sed deinceps eo ascendente congregauit genus humanum, quippe prius erat Cœlum inuium, nunc verò factum est per Christum accessibile. lege Theophylactum, & Oecumeniũ. Id verò præfigurabatur, & alio modo, vt videre est in 35. cap. numerorum. Erant enim Ciuitates refugiorum, & postquam esset mortuus sacerdos magnus, poterat reuerti occisor in terram possessionis suæ. Ita igitur mortuo Christo magno Pontifice, Sancti qui erant fugati, & exules, poterant redire in Cœlestem ipsorum patriam.

Præterea ad Hebræos cap. 11. non enim accessistis ad tractabilem montem &c. sed accessistis ad Sion montem, & Ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in Cœlis, & Iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorem Iesum. Hìc Apostolus describit supernam triumphantem Ciuitatem, & Ecclesiam, quæ constat ex diuersis ordinibus Angelorum, primogenitorum, hoc est, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, & reliquorum iustorum, qui cœlestibus bonis beatorum fruuntur. Quibus prius soli Angeli fruebantur. hoc verò D. Chrysostomus pulcherrimè exponens supra modum accomodat beato Philogonio Episcopo in 5. tomo sic asserens.

Quam-

τὴν τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ τὰς ἑορτὰς ταύτας ἀφεὶς, πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων μετέστη πανήγυριν. ὅτι γὰρ καὶ πόλις ἄνω, καὶ ἐκκλησία, καὶ πανήγυρίς ἐστιν, ἄκουσον τοῦ Παύλου λέγοντος. προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, οὐ διὰ τὸ πλῆθος δὲ τῶν ἄνω δυνάμεων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀφθονίαν, καὶ τὴν διηνεκῆ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, πανήγυριν τὰ ἐκεῖ πάντα καλεῖ. πανήγυριν γὰρ οὐδὲν ἕτερον ποιεῖν εἴωθεν, ἀλλ᾽ ἢ τὸ πλῆθος τῶν συνειλεγμένων, καὶ ἡ δαψίλεια τῶν ὠνίων, ὅταν πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ πάντα γεννημάτων εἴδη, καὶ προβάτων ποίμνια, καὶ βοῶν ἀγέλαι, καὶ ἱμάτια, καὶ ἕτερα τοιαῦτα εἰσάγηται. τῶν μὲν πωλούντων, τῶν δὲ ἀγοραζόντων. καὶ τί τούτων ἐστὶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς φησὶν; τούτων μὲν οὐδὲν, τὰ δὲ πολλῷ τούτων σεμνότερα. οὐ γὰρ πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ γεννημάτων εἴδη, ἀλλ᾽ ὁ καρπὸς ἐκεῖ πανταχοῦ τοῦ πνεύματος, ἀγάπη, καὶ χαρὰ, καὶ εὐφροσύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ ἀγαθωσύνη, καὶ πραότης μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας, οὐ προβάτων ποίμνια, καὶ βοῶν ἀγέλαι, ἀλλὰ πνεύματα δικαίων τετελειωμένων, καὶ ψυχῶν ἀρεταὶ, καὶ τρόπων κατορθώματα, πανταχοῦ τῶν οὐρανῶν ἐστιν ἰδεῖν. οὐχ ἱμάτια. καὶ ἐπιβλήματα, ἀλλὰ στεφάνους χρυσοῦ παντὸς τιμιωτέρους, καὶ βραβεῖα, καὶ ἔπαθλα, καὶ τὰ μυρία τοῖς κατορθοῦσιν ἀποκείμενα ἀγαθά, καὶ τὸ πλῆθος τῶν συνιόντων, πολλῷ σεμνότερον, καὶ πλέον. οὐ γὰρ ἐξ ἀστυκῶν τε, καὶ ἐπιχωρίων ἐστὶν ἀνδρῶν, ἀλλ᾽ ἔνθα μυριάδες ἀγγέλων, ἐκεῖ χιλιάδες ἀρχαγγέλων, ἀλλαχοῦ συμμορία προφητῶν, ἑτέρωθι μαρτύρων χοροὶ, ἀποστόλων τάγματα, σύλλογοι δικαίων, τῶν εὐηρεστηκότων ἁπάντων δῆμοι διάφοροι. ὄντως θαυμαστή τις ἐστὶν ἡ πανήγυρις, τὸ δὲ πάντων μεῖζον ὅτι ἐν μέσῃ τῇ πανηγύρει στρέφεται τούτων ἁπάντων ὁ βασιλεύς. εἰπὼν γὰρ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, ἐπήγαγε, καὶ κριτῇ πάντων Θεῷ. τίς ποτε εἶδεν ἐν πανηγύρει βασιλέα παρα-

μενό-

Quamobrem maximoperè gratulor huius Sancti felicitati, quòd quamquam translatus est atque hanc, quæ apud nos est, Ciuitatem reliquit, tamen in alteram transijt, Ciuitatem nempe Dei, ac digressus ab hac Ecclesia ad illam peruenit, quæ est primogenitorum descriptorum in Cœlis; ac relictis hisce festis transijt ad celebritatem Angelorum. Nam quod etiam supernè sit Ciuitas, Ecclesia, & celebritas, audi Paulum dicentem. Accessistis ad Ciuitatem Dei viuentis ad Hierusalem cœlestem, & Ecclesiam primogenitorum descriptorum in Cœlis; & ad innumerabilem Angelorum frequentiam. non solum autem ob multitudinem virtutum cœlestium, verum etiam ob abundantiam bonorum, & iuge gaudium, & lætitiam, panegyrim appellat totam illam vitam; nec enim alia res facere solet panegyrim, quàm mercium venalium copia, cum triticum, hordeum, & omnigenæ frugum species, ouium greges, bouum armenta, vestes, aliaque id genus plurima importantur, alijs quidem vendentibus, alijs verò commercantibus. Sed quid inquis, harum rerum est in Cœlis? harum quidem nihil, sed sunt his multò magis præclara. Non enim illic sunt triticum, hordeum, ac frugum variæ species; sed illic vbique fructus spiritus gaudium beneuolentia, bonitas, pax, & mansuetudinis summa exuberat copia. Non ouium greges, non bouũ armenta, sed spiritus Iustorum perfectorum, animarum virtutes, vitæque recta facta per omnes Cœlos videre licet. Non vestes, aut amictus, sed coronas quouis auro preciosiores, non brauia certaminum præmia, aliaque innumera bona reposita ijs, qui rectè fecerint. Ad hæc ibi est multitudo congregatorum lõgè tum copiosior, tum honoratior; neque enim constat ex viris vrbanis, indigenisque sed hic sunt Angelorum infinita millia, & Archangelorum, illìc sodalitia Prophetarum, alibi Martyrum Chori, Apostolorum ordines, cunei iustorum, omniumque qui fortiter rem gesserunt

μθμίντα, ἐνταῦθα μθὺ ἐδεὶς εἶδέ ποτε, ἐκεῖ δὲ διωνεκῶς οἱ παρόντες ὁρῶσιν, ὡς αὐτοῖς ἰδεῖν δωνατόν. καὶ παρόντα καὶ τῇ τῆς ἰδίας δόξης λαμπρότητι κοσμοῦντα τὲς σωιόντας ἅπαντας. καὶ αὗται μθὺ αἱ πανηγύρεις τῆς ἡμέρας μεσέσης πολλάκις καταλύονται, ἐκείνη δὲ ἐχ ἕτως. ἐ γὰρ περιόδες μlώων, ἐδὲ κύκλες ἐνιαυτῶν, ἐδὲ ἡμερῶν ἀριθμὸν ἀναμθύει, ἀλλ' ἔςηκε διωνεκῶς, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα ἀγαθά πέρας ἐκ ἔχει, τέλος ἐκ οἶδεν, ἐ γηρᾶν, ἐδὲ μαραίνεσθαι δωύαται, ἀλλ' ἔςιν ἀγήρω, καὶ ἀθάνατα. ἐδεὶς ἐκεῖ θόρυβος, καθάπερ ἐνταῦθα, ἐδεμία ταραχὴ, ἀλλὰ πολὺ ὁ κόσμος, ἁπάντων μετὰ τῆς πρεπέσης εὐταξίας, ὥσπερ ἐν κιθάρᾳ τινὶ, μετὰ ῥυθμᾶ τlὼ παναρμόνιον μελῳδίαν, καὶ πάσης ἡδίω μυσικῆς, τῷ δεσπότῃ τῆς κτίσεως ἑκατέρας ἀναπεμπόντων, καὶ τῆς ψυχῆς ἐκεῖ, καθάπερ ἐν ἱεροῖς ἀδύτοις, καὶ θείοις τισὶ μυςηρίοις τlὼ θείαν τελεμθύοις μυςαγωγίαν. πρὸς ταύτlω οὖν τlὼ μακαρίαν, καὶ ἀγήρω λῆξιν μετέςη σήμερον καὶ ὁ μακάριος Φιλογόνιος. σημείωσαι τὸ, σήμερον, ἐκ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρα τῆς κρίσεως. τὸ αὐτὸ τἆτο καὶ ἄλλοις ἁγίοις ἁρμόζεσιν οἱ Γραικοὶ Θεοδώρῳ, τῷ γραπ7ῷ ἐν ἑορτάζεσι σιωὶ τῷ πρωτομάρτυρι Στεφάνῳ, ἕτως ᾄδοντες. ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐτάγης ἐν ὑψίςοις, καὶ ἀγγέλων πανηγύρει περιχαρὴς προσελήλυθας.

Ἔτι ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποςόλων. κεφ. ζ. ὁ Στέφανος λιθαζόμθμος, καὶ ὅσον ἐπω ἀποθανέμθμος, ὁρᾷ τlὼ δόξαν τᾶ Θεᾶ, καὶ τὸν χριςὸν ἑςῶτα ἐκ δεξιῶν τᾶ πατρὸς, καὶ τὲς ἐρανοὺς ἀνεῳγμθύες, πρὸς τὶ δὲ, ἠνεώχθησαν αὐτῷ οἱ ἐρανοὶ, εἰ μὴ τlωικαῦ ἔμελλεν εἰσιέναι; καὶ τᾶ Ἰησᾶ δεῖται, ὅπως δέξηται, τὸ αὐτᾶ τὸ πνεῦμα. ἀνάγνωθι τὰ τροπάρια, καὶ τὲς ὕμνες τὲς ᾀδομθύες ἐν τῇ αὐτᾶ ἑορτῇ. καὶ σημείωσαι, ὅτι σχεδὸν περὶ ἑνὸς ἑκάςον τῶν ἁγίων κοινῶς ἐν τῷ τέλει τᾶ σιωαξαρίε λέγεται, ἐξεδήμησε πρὸς κύριον. Ἔτι δὲ ἐν τῇ ἀποκαλύψει. κεφ. ϛ. λέγεται, ἐδόθησαν ἑκάςοις ςολαὶ λευκαί. τἆτο διὰ τὴν τῆς ψυχῆς μακαριότητα: καὶ ἐν τῷ. ζ. κεφαλ. ἆτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς ςολὰς, τὰς λευκὰς εἰσὶν ἐνώπιον τᾶ θρόνε τᾶ Θεᾶ, καὶ λατρεύεσιν αὐτῷ ἡμέρας

καὶ

ferunt varij cœtus. Profectò miranda Panegyris est. Iamque id maius est omnibus, quod in media frequentia versatur horum omnium Rex. Etenim vbi dixisset ad innumerabilium Angelorum frequentiam, subiecit, & ad Iudicem vniuersorum Deum. Quis vnquam vidit in Panegyri prodeuntem regem? hic quidem nemo vidit, illic autem, qui adsunt, perpetuò vident, quatenus illum videre licet, non solum præsentem, verum etiam suæ gloriæ splendore condecorantem vniuersum cœtum. Et nostræ quidem celebritates sub meridiem plerumque soluuntur, ille verò non itē: neque enim mensium in orbem recursus, neque annorum circuitus, neque dierum numerum expectat, sed stat perpetuò, illiusque bona finem non habent, nec senescere, nec marcescere possunt, sed sunt tum senij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus quemadmodum hic, nulla turbatio, sed ingens omnium cum ordine decenti compositio, haud secus atque in cithara quapiam modulatissimum cōcentum, & quauis musica suauiorem reddentium vtriusque creaturæ Domino, dum anima illic velut in sacris adytis, diuinisque mysterijs diuinorum arcanorum mystagogiam peragit. Ad hanc beatam requiem transijt hodierna die D. Philogonius. Nota illud, hodie, non enim in extremo die Iudicij. Eundem locum applicant Græci nonnullis Sanctis in suis libris Ecclesiasticis, dicunt enim de Theodoro Grapto γραπτῷ, hoc est, literis inciso, quem celebrant vna cum Stephano Protomartyre, in numero Ecclesiæ primogenitorum in excelsis collocatus es, & ad celebritatem Angelorum valde lætus accessisti.

Præterea in actibus Apostolorum cap. 7. Stephanus lapidibus obrutus, & paulò post moriturus vidit gloriā Dei, & Christum stantem a dextris Patris, & Cœlos apertos, ad quid autem aperti sunt ei Cœli, si tunc temporis non erat ipse ingressurus, & Christum precatur vt accipiat spiritum

καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. ταῦτα τὰ ῥήματα σημαίνουσιν αὐτοὺς εἶναι ἀληθῶς ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὁρᾷν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ εἶναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ.

Ἔτι ὁ ψαλμῳδὸς ἐν τῷ. ξζ. ψαλμῷ προγράφων τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου, φησίν· ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν. τοὺς παλαιᾶς διαθήκης ἐλευθερώσας ὁ σωτὴρ ἐκ τοῦ ᾅδου ἀνήγαγε μεθ᾽ ἑαυτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν. μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὴν ἐν τῷ ᾅδῃ τοῦ κυρίου κατάβασιν καὶ εἰς τὸν ληστὴν, οὗ ἡ ἀρχὴ, ὢ τῶν ξένων, καὶ παραδόξων πραγμάτων, ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου φάσκων, ὁ δὲ κύριος σκυλεύσας τὸν θάνατον, καὶ τὸν ᾅδην πατήσας, καὶ τοὺς μοχλοὺς συντρίψας, καὶ τὸν διάβολον δήσας, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐλευθερώσας, πάντας εἰς οὐρανοὺς ἀνεκόμισεν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν. τὸ αὐτὸ μαρτυρεῖ καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ τόμῳ, λόγῳ. ια. εἰς τὸ, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς. ἀνεπέτασε, τὰς πύλας τοῦ ᾅδου, καὶ πάντας τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ δεθέντας μεθ᾽ ἑαυτοῦ λαβὼν, εἰς οὐρανοὺς, πρὸς τὸν πατέρα ὡς γίγας ἀνέδραμε. καὶ ὁ Οἰκουμένιος ἐξηγούμενος τὸ ἔννατον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους, τοῦτ᾽ αὐτὸ μαρτυρεῖ λέγων, ἀλλὰ λοιπὸν (ὁ χριστὸς) συνήγαγε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἦν μὲν γὰρ πρὸ τούτου ἄβατος (ὁ οὐρανός) νῦν δὲ διὰ τοῦ χριστοῦ βατὸς γέγονεν.

Ἔτι ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς φιλιππησίους κεφ. α. φησὶ, καὶ τί ἐρήσομαι οὐ γνωρίζω. συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι· πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον, τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι᾽ ὑμᾶς. ὅπου ὁ χρυσόστομος. τί λέγεις; μέλλων ἐντεῦθεν πρὸς τὸν οὐρανὸν μεθίστασθαι, καὶ μετὰ χριστοῦ εἶναι, οὐ γνωρίζεις τί αἱρήσῃ; καὶ κατωτέρω. τίς ἔμπορος, εἰπέ μοι, θησαυρῶν μυρίων πλήρη τὴν ὁλκάδα ἔχων, παρὸν εἰς λιμένα καταδραμεῖν καὶ ἀναπαύεσθαι, εἵλετο θαλαττεύειν ἔτι; τίς ἀγωνιστὴς, παρὸν στεφανωθῆναι, εἵλετο ἀγωνίζεσθαι; τίς πυκτεύων, παρὸν ἀναδήσασθαι τὸν στέφανον, εἵλετο πάλιν εἰς τὸν ἀγῶνα εἰσιέναι, καὶ κατακόπτειν τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν; ποῖος στρατηγὸς, ἐξὸν ἀπαλλαγῆναι τοῦ πολέ-

eius. lege troparia & hymnos, qui canuntur in eius festiuitate. Et nota quod ferè de singulis Sanctis communiter in fine collectæ dicitur, migrauit ad Dominum. Præterea in Apocalypsi c. 6. dicitur. Datæ sunt singulis stolæ albæ, hoc quidem, ait, propter beatitudinem animæ, & in c. 7. hi qui amicti sunt stolis albis stant ante Thronum Dei, & seruiunt ei die, ac nocte in templo eius, hæc verba significant eos esse re vera in Cœlo, & videre faciem Dei, id enim illud vult esse in conspectu Throni Dei, cernere Deum.

Præterea Dauid psal. 67. describens triumphum Ascensionis Domini ait, ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem. nam progenitores, Patriarchas, Prophetas, & Sanctos veteris testamenti cum liberasset Saluator ex inferno secum adduxit in Cœlum. Testatur hoc etiam D. Chrysostomus in oratione in descensum Domini ad Inferos, & in latronem, cuius initium, ò miras res, & paradoxas in fine orationis ait. Dominus autem spolians mortem, & infernum conculcans, & vectes ferreos confringens, & diabolum ligans, & hominem liberans, omnes in Cęlos reduxit, cum surrexisset a mortuis. Idem testatur in 7. tom. oratione ij. in illud, quæcunque ligaueris super terram. aperuit portas inferi, & omnes, qui ab ipso erant ligati, secum accipiens in Cęlum ad Patrem tanquam Gigas rediijt currens. Oecumenius etiam exponens nonũ caput epistolæ ad Hebræos hoc idem testatur dicens, sed deinceps Christus cõduxit genus humanum, erat enim antea inaccessum Cęlum, nunc verò factum est per Christum accessibile.

Præterea Paul. ad Philip. c. 1. Quid eligam ignoro, coarctor autem è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo multo magis melius, permanere autem in carne magis necessarium propter vos, vbi Chrysostomus, quid est quod dicis? nosti, & pro comperto habes, futurum te esse cum Christo, & hæsitas, ac dicis, quid eligã nescio?

μὲν μετ' εὐδοξείας, καὶ τροπαίων, καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς βασιλείοις ἀναπαύεσθαι, καταδείξαιτ' ἂν ἔτι καὶ ἱδρυμένους, καὶ παρατάττεσθαι; πῶς οὖν τὸν οὕτω κατάπικρον ζῶν βίον, ἔτι ἐνταῦθα μένειν βούλει;

Ἐκ τούτων οὖν τῶν χρυσῶν ῥημάτων τοῦ διδασκάλου, καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων λαμπρῶς παρίσταται ὁ σκοπὸς τοῦ χρυσορρήμονος πατρὸς, καὶ ὅτι οὐ τὴν γνώμην μετέβαλε, ἥντινα νέος ὢν ἐφρόνει, καὶ ξυνεγράψατο ἐν τῷ ἑβδόμῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή, πολλὰ παρεκάλεσα χθὲς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. τοῦ Ε. τόμου, τοῦ περιέχοντος διαφόρους λόγους εἰς διαφόρους τῶν ἁγίων γραφῶν περικοπάς. ἥντινα γνώμην ἀλλαχοῦ ἡμεῖς λεπτομερῶς ἐνιστάμενοι καθ' ἡμῶν αὐτῶν προὐτεινάμεθα, καὶ ταύτης τὴν λύσιν ἐν τῷ προσήκοντι χωρίῳ ἐπιφέρομεν. ἢ πάντως νοθεύεται ταῦτα, καὶ οὐκ εἰσὶ τῆς χρυσῆς σάλπιγγος ἐναντία ὄντα τοῖς προρηθεῖσιν. ἢ ὅλως τὴν ὁλόκληρον ἀνάστασιν νοεῖ ὁ διδάσκαλος. τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ παράδειγμα τοῦ ἀδὰμ, καὶ τῆς θείας γραφῆς δέον ὂν συνεκδοχικῶς ἐκ μέρους τῆς ψυχῆς τὸν ἅγιον νοεῖσθαι. ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις παραδείγμασιν φαίνεται.

Ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ πράξει τρίτῃ φυλ. 449. φέρεται ἀπόδειγμα συνοδικὸν Θεοδώρου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, ὃν ἀποδέχεται πᾶσα ἡ σύνοδος, ἐν ᾧ ὁ διδάσκαλος περὶ τῶν σωμάτων καὶ λειψάνων τῶν ἁγίων καὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ταῦτα φησίν. οὗτοι γὰρ αὐτοὶ ταμεῖα Θεοῦ, καὶ καθαρὰ καταγώγια γεγόνασι, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀκηλίδωτα ἔσοπτρα. Ἀλλὰ καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐν χειρὶ Θεοῦ πεφήνασιν ὡς γέγραπται. ζωὴ γὰρ ὢν ὁ Θεὸς καὶ φῶς, καὶ οἱ ἐν χειρὶ Θεοῦ ὄντες ἅγιοι, ἐν ζωῇ καὶ φωτὶ ὑπάρχουσιν. καὶ διὰ τοῦτο τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ, οὗτοι ζῶντες ἐν παῤῥησίᾳ τῷ Θεῷ παρεστήκασι. πηγὰς σωτηρίους ὁ δεσπότης χριστὸς τὰ τῶν ἁγίων ἡμῖν παρέσχετο λείψανα, πολυτρόπως τὰς εὐεργεσίας τοῖς ἀσθενοῦσι πηγάζοντα, μῦρον εὐωδίας βρύοντα, καὶ δαίμονας ἀπελαύνοντα. καὶ ὡς φησὶν ὁ μέγας διδάσκαλος, καὶ τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος, τὰ τῶν μαρτύρων ὀστᾶ νόσους φυγαδεύουσιν, ἀσθενεῖς θεραπεύουσι,

& paulò infrà, ecquis mercator naui vectus innumerabilium thesaurorum plena, si liceat subire portum, ac requiescere, mari adhuc iactari malit? Ecquis athleta cum liceat corona potiri adhuc certare postulet? Ecquis pugil cum coronam possit induere malit rursus in certamen descēdere, & suum ipsius caput concidendum prębere? Ecquis dux exercitus, qui in bello cũ gloria, & trophæis liberari queat, & cum Rege in regia quietus degere, seque oblectare, adhuc, & sudare præoptet, & in aciem prodire? quomodo igitur hanc acerbam viuendo vitam, adhuc vis hic manere?

Ex his igitur aureis verbis Doctoris, & ex his, quæ postea sumus dicturi, clarè constat mens aurea verba fundentis Patris, vel dicendum est, eum mutasse sententiam, quam habuerit iuuenis, & conscripsit in septimo sermone, cuius initium, multũ hesterna die rogaui vestram charitatẽ, quod reperitur in 5. tomo, qui tomus continet varios sermones in diuersas sacræ Scripturæ periodos: quam sententiã nos alibi perpartes nobis obijcientes, eius solutionem loco cõuenienti attulimus; vel dicendum est, hæc esse adulterina, & non esse illius aureæ tubæ, cum prædictis sint contraria. Vel tandem totalem, & integram resurrectionẽ intelligit Doctor, id enim requirunt exempla Adæ, & diuinę Scripturæ cũ per figuram synecdochen ex parte animæ necesse sit totum hominem intelligere, & Chrysostomum quoque idem intelligere, cum etiam in alijs exemplis idẽ appareat.

In septima Synodo act. 3. fol. 449. fertur exemplar Synodicum Theodori Patriarchę Hierosolymorum, quem recepit tota Synodus, in quo doctor ipse de corporibus, & reliquijs, & animabus Sanctorum hęc disserit: Hi enim ipsi ærarium, & loca, in quibus reponuntur thesauri, & habitacula mũda, sanctiq; Spiritus purissima specula facti sunt, sed & ipsorũ animæ in manu Dei sunt, vt scriptum est. Cũ enim vita sit Deus, & lux, Sancti quoque qui in manu Dei sunt in

vita

τυφλοῖς τὸ βλέπειν χαρίζονται, λεπροὺς καθαίρουσι, πειρασμοὺς καὶ αἰτίας διαλύουσι, καὶ ταῦτα διὰ χριστοῦ, τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐνοικήσαντος. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ καλῶς ὁ ψαλμῳδὸς ἐκελάδησε, θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. καὶ αὖθις, τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσεν ὁ κύριος, πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.

Διὸ δὴ παυσάσθωσαν ἑαυτοὺς Γραικοὺς ἀποκαλοῦντας τοιαύτας ἀρνούμενοι τῶν ἁγίων τῶν ἀνατολικῶν μαρτυρίας. ἡμεῖς δὲ αὐτεισάξομεν τὰ λοιπὰ ῥητὰ τῶν διδασκάλων.

Διονύσιος οὖν ὁ Ἀρεοπαγίτης ὁ Παυλοδίδακτος ἐν τῷ περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας κεφ. ζ. διαλεγόμενος περὶ τῶν ἁγίων, ὅσον οὔπω τεθνηξομένων, οὕτω φησίν. ὅλους αὐτοὺς ἀπολείψεσθαι τὴν χριστοειδῆ λῆξιν, εἰδότες, ὅταν ἐπὶ τὸ πέρας ἔλθωσι τοῦ τῆδε βίου τὴν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτῶν ὁδόν, ὡς ἐγγυτέραν ἤδη γεγενημένην, ἐμφανέστερον ὁρῶσι, καὶ τὰς δωρεὰς τῆς θεαρχίας ὑμνοῦσι, καὶ θείας ἡδονῆς ἀποπληροῦνται, τὴν ἐπὶ τὰ χείρω ῥοπὴν οὐκ ἔτι δεδοικότες, ἀλλ' εὖ εἰδότες ὅτι τὰ κτηθέντα καλὰ, βεβαίως, καὶ αἰωνίως ἕξουσι. καὶ κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ φησί. τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων εἶναι ἐν φωτὶ, καὶ χώρᾳ ζώντων, εἰς κόλπους Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ ἐν τόπῳ, οὗ ἀπέδρα ὀδύνη, καὶ λύπη, καὶ στεναγμός, ταῦτα δὲ ἐπεξηγεῖται εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ψυχῶν, ταῦτα μὲν οὖν φησιν (ὡς εἶμαι) δῆλα τὰ τῶν ἁγίων μακαριώτατα, γέρα. τί γὰρ ἂν γένοιτο τῆς παντελῶς ἀλύπου, καὶ φωτιστικῆς ἀθανασίας ἰσόῤῥοπον; εἰ καὶ τὰ μάλιστα ταῖς ἡμῶν ἀναλόγοις σημασίαις, αἱ παντὸς ὑψηλότεραι νοὸς ἐπαγγελίαι σημαινόμεναι, τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἀληθείας ἀποδεούσας ἔχουσι τὰς ὀνομασίας. ἀληθὲς γὰρ εἶναι τὸ λόγιον ὀπτέον, ὅτι ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. κόλποι δέ εἰσιν, ὡς οἶμαι (σημείωσαι) τῶν μακαρίων πατριαρχῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων ἁπάντων; αἱ θειόταται καὶ μακαριστὰι λήξεις, αἱ τοὺς θεοειδεῖς ὑποδεχόμεναι πάντας εἰς τὴν

ἐν

vita & luce consistunt,& ideo pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.Isti viuentes fiducialiter Deo astiterunt. fontes salutares Christus Dominus Sanctorũ nobis reliquias præbuit,quæ multis modis beneficijs infirmantes irrigant, vnguentũ suauitatis emanant, & dęmones abigũt, & sicut dicit magnus Doctor ab immortalitate cognominatus(idest Athanasius) martyrũ ossa languores fugant, infirmos curant,cœcis videre donant, leprosos mundant,tẽtationes,& mærores dissoluunt; & hæc per Christũ,qui habitauit in illis, & benè Psalmista cecinit; Mirabilis Deus in Sanctis suis,& rursus,Sanctis, qui sunt in terra eius, mirificauit omnes voluntatis eius inter illos.

Quapropter cessent se ipsos appellare Græcos, qui hæc testimonia Sanctorum Orientalium inficiantur; Nos verò inducemus reliqua dicta Doctorum.

Dionysius igitur Areopagita à Paulo edoctus in cap. 7. de Ecclesiastica hierarchia disserens de Sanctis in morte constitutis dicit, eos optimè nosse, se totos percepturos exactissimam ad Christi speciem: cum ad præsentis vitæ finem peruenerint,viamq. ad immortalitatem suam è vicino iam clarius intuẽtes,diuinitates iam laudant munera, diuinaq; lætitia gestiunt, non iam ad deteriora conuersionem metuentes,sed parata bona se firmiter,perpetuòq; habituros probè noscentes.Et in eodem capite dicit,animas Sanctorum statui in lumine,& regione viuẽtium,in sinus Abrahæ,Isaac,& Iacob,in loco vbi aufugit dolor, & mestitia,& gemitus.hæc autem interpretatur esse beatitudinẽ animæ, sic enim scribit.Hæc, vt reor,sunt perspicua beatissima Sanctorum præmia.Quid enim immortalitati perfectæ, omniq; tristitia vacuæ, ac plenæ perpetui luminis conferri possit? licet multum sanè promissiones illę sublimiores nostra mẽte sint, quæ vocabulis nobis congruis designantur, longè tamen inferiores earũ re,& veritate appellationes habent.

Verum

ἐν αὐταῖς ἀγήρω, καὶ μακαριωτάτην τελείωσιν.

Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος, καὶ μεγαλομάρτυς ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ φησὶν, ὅτι ὁ χριστὸς ἀπὸ ἀνατολῆς μεταπεμψάμενος (τὸν Ἰγνάτιον) τῶν ἑαυτοῦ παθημάτων μάρτυρα ἐκάλει, τοῦ διαλυθῆναι ἀπὸ κόσμου εἰς Θεόν. καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ κατωτέρω, ὕδωρ ζῶν, ἀλλόμενον ἐν ἐμοὶ ἔσωθεν μοι λέγει, δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. ἐν τῇ αὐτῇ. ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν. ἐκεῖ παραγενόμενος ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι. ταῦτα δὲ φησὶν ὁ πλήρης τοῦ ἀποστολικοῦ πνεύματος Ἰγνάτιος, οὐχ ἑαυτὸν ἐπαινῶν, πόῤῥω γὰρ τῆς τοιαύτης εὐηθίας ὁ ἅγιος, μᾶλλον δὲ σαφοῦς μανίας, ὡς εἰώθασι φλυαρεῖν, ἵνα μὴ εἴπω βλασφημεῖν οἱ ἡμέτεροι, ὅταν ἀκούωσιν ἐπαινουμένους τοὺς ἁγίους, φάσκοντες εἶναι ἐγκώμια, τουτέστι, ὡς αὐτοὶ ἑρμηνεύουσι, ψευδῆ. ἀρνούμενοι τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἁγίων, καθὸ ψυχαὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὴν κόλασιν τῶν ἀνόμων ἐν τῷ ᾅδῃ. καὶ οὕτως ὁμολογουμένως ἀποφαίνονται τὴν ἑαυτῶν ἐκκλησίαν εἶναι συντεθειμένην ἐκ ψεύδους, καὶ τοῖς τῆς θείας γραφῆς μαρτυρούσης, ὀφθαλμὸν μὴ ἑωρακέναι, μήτε οὖς ἀκηκοέναι, μήτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀναβεβηκέναι ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. τίς οὖν ἔσται ἐκεῖνος ὁ ῥήτωρ, κἂν ἐν τοῖς ἔξωθεν τοὺς εὐγλωττοτάτους Θουκυδίδην, Ξενοφῶντα, καὶ Δημοσθένην εἴποις, κἂν ἐν τοῖς ἡμετέροις τοὺς ῥητορικωτάτους τὸν κατ' ἐξοχὴν θεόλογον Γρηγόριον, τὸν μέγαν βασίλειον, καὶ τὸν χρυσοῤῥήμονα ὀνομάσαις, κἂν αὐτὸν τὸν θεοδίδακτον Παῦλον φαίης, ὅς τις δυνήσεται τοιοῦτόν τι μέγα καί τηλικοῦτον εἰπεῖν περὶ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἐξισοῦσθαι ταῖς θείαις ἐπαγγελίαις; ἀλλ' οὐχ' οὕτως ὁ χρυσόστομος ἐν τῇ τρίτῃ ὁμιλίᾳ πρὸς φιλιππησίους, ὅπου φησὶν. Πενθῶμεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὴ ἀποθνήσκοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶντας. χαίρωμεν δὲ ἐπὶ τοῖς δικαίοις, μὴ ζῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τετελευτηκόσιν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ ζῶντες τεθνήκασιν, οὗτοι δὲ καὶ ἀποθανόντες, ζῶσι. ἐκεῖνοι καὶ ἐνταῦθα ὄντες, ἐλεεινοὶ πᾶσιν εἰσὶν, ἐπειδὴ Θεῷ προσκρούουσιν, οὗτοι καὶ ἐκεῖ μεταστάντες μακάριοι, ὅτι πρὸς

Verum enim profecto illud existimādum est eloquiū, quod oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Dominus diligentibus se. Sinus autem sunt, vt reor (nota) beatorum Patriarcharum, & reliquorum omnium Sanctorum diuinissimæ, ac beatissimæ requies, quæ diuinos omnes viros recipiunt in senectutis expertè, & beatissimam perfectionem.

Ignatius Deipherus, & Magnus Martyr in Epist. ad Romanos dicit, quòd Christus ab Oriente accersens (Ignatiū) vocabat eum fieri testem suarum passionum, vt dissolueretur à mundo in Deum. Et in eadē Epistola paulò infra, aqua viua saliens in me intus mihi dicit, veni ad Patrem. In eadē Epistola, sinite me accipere lumen purum, eò accedens homo Dei ero. Hæc verò dicit Apostolici Spiritus Ignatius plenus, non se ipsum laudans, lōgè enim abest à tali ineptia Sanctus, immò verò à manifesta dementia, vt solent nugari, ne dicam blasphemare nostri, quando audiunt laudari Sanctos dicentes, esse Encomia, hoc est, vt ipsi interpretantur, mendacia, negantes fruitionē Sanctorum, quatenus animæ in Cœlo, & punitionem impiorum in Inferno. Ac ita haud dubiè enunciant, ipsorū Ecclesiam esse cōpositam ex mendacio. licet diuina Scriptura testetur, oculum non vidisse, neque aurē audiuisse, neque in cor hominis ascendisse, quæ præparauit Deus diligētibus ipsum. Quis igitur ille erit rhetor, quamuis inter externos eloquentissimos Thucididem, Xenophontem, & Demosthenē dixeris, quamuis inter nostrates disertissimos per excellentiam Theologū Gregoriū, Magnum Basilium, & aureū illud os nominaueris, quamuis ipsum Paulum à Deo edoctum fassus fueris, qui poterit tale aliquid magnum dicere de amicis Dei, vt æquare possit diuinis pollicitationibus? At nō ita Chrysostomus in 3. hom. ad Philippenses, vbi dicit lugeamus peccatores non solum morientes, sed etiam viuentes. De iustis gaudeamus, nō so-

τὸν χριστὸν ἀπῆλθον. οἱ ἁμαρτωλοὶ ὅπου ἂν ὦσι πόῤῥω τοῦ βασιλέως εἰσὶν, διὰ τοῦτο δακρύων ἄξιοι, οἱ δὲ δίκαιοι αὖ τε ἐνταῦθα, αὖτε ἐκεῖ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσὶ. κἀκεῖ μᾶλλον, καὶ ἐγγύτερον οὐ διὰ εἰσόδου, οὐ διὰ πίστεως, ἀλλὰ πρόσωπον. φησὶ πρὸς πρόσωπον. μὴ τοίνυν ἁπλῶς κλαίωμεν τοὺς ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν ἁμαρτίαις, οὗτοι θρήνων ἄξιοι, οὗτοι κοπετῶν, καὶ δακρύων. ποία γὰρ ἐλπὶς, εἰπέ μοι, μετὰ ἁμαρτημάτων ἀπελθεῖν, ἔνθα οὐκ ἔστιν ἁμαρτήματα ἀποδύσασθαι; ἕως μὲν γὰρ ἦσαν ἐνταῦθα, ἴσως ἦν προσδοκία πολλὴ, ὅτι μεταβαλοῦνται, ὅτι βελτίους ἔσονται, ἂν δὲ ἀπέλθωσιν εἰς τὸν ᾅδην, ἔνθα οὐκ ἔστιν ἀπὸ μετανοίας κερδᾶναι τὶ (ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ, φησὶ, τὶς ἐξομολογήσεταί σοι) πῶς οὐ θρήνων ἄξιοι; ἐνταῦθα μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν κόλασιν.

Ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἀποστόλων, περὶ τοῦ Παύλου ἡ ανατολικὴ ἐκκλησία οὕτω μελῳδεῖ. νῦν οὐδαμῶς ἐν αἰνίγματι, οὐδὲ ἐν ἐσόπτρῳ χριστὸς σοὶ ἐμφαίνεται. πρὸς πρόσωπον δὲ μᾶλλον ὁρᾶται πρόσωπον, τελείως σοί τὴν γνῶσιν ἀποκαλύπτων τῆς θεότητος.

Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ κυρίου, καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ ᾅδῃ κατάβασιν, περὶ τὸ τέλος εἰσάγει τὸν κύριον οὕτω διαλεγόμενον μετὰ τοῦ Ἀδάμ. λοιπὸν ἔγειρε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ἐξήγαγέ σε ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ γῆς παραδείσου. ἀποκαθιστῶ σε οὐκέτι ἐν παραδείσῳ, ἀλλ' ἐν οὐρανίῳ θρόνῳ. καὶ κατωτέρω. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν ἀπὸ τῆς ὀδύνης εἰς εὐφροσύνην, ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν, ἀπὸ φυλακῆς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἐπὶ τὴν ἄνεσιν, ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἐπὶ τὴν τοῦ παραδείσου τρυφὴν, ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ ζωῇ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου, ἦν, συνέθετο, ὅτι ἐν τῷ ὄρει καθήμενος, εἶχε τὴν μὲν καρδίαν νήφουσαν, τὸν δὲ κύριον δεικνύοντα αὐτῷ τὰ μακράν. καὶ γάρ ποτε καθήμενος πάλιν ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἀναβλέψας εἶδεν ἐν τῷ ἀέρι αἰ-

ερχό-

lùm morientes,ſed etiam viuentes. De iuſti gaudeamus,nõ ſolum dum viuunt, verùm etiam poſtquam mortui fuerint. Nam illi quidem etiam dum viuunt, mortui ſunt; hi verò etiam cùm mortui fuerint, viuunt. Illi etiam dum hìc ſunt, omnium elicere miſericordiam debēt, quoniam Deum offendunt: hi verò illuc etiam tranſlati beati ſunt, quoniam ad Chriſtum ſunt profecti.Peccatores vbi vbi ſunt, procul à Rege ſunt;propterea lacrymis digni.Iuſti autem,ſiue hìc, ſiue ibi cum Rege ſunt, atque ibi quidem multo magis, ac propius,non quaſi quodam interiecto veſtibulo,non per fidem,ſed facie,inquit, ad faciem. Non igitur vniuersè ploremus mortuos,ſed eos qui in peccatis: hi lamentis digni, hi eiulatu,hi lacrymis. Quæ enim,dic mihi,ſpes eſt vnà cum peccatis eò diſcedere,vbi peccata exuere non licet?donec enim hic erant,magna forſitan erat ſpes,fore vt conuerterentur,vt meliores euaderent,at ſi in infernum abierint,ibi nihil lucri ex pœnitentia reportari poteſt. Nam in inferno, inquit, quis confitebitur tibi? quomodo non lamentis digni? lugeamus eos,qui hoc modo decedunt. Hìc teſtatur Sanctus,& fruitionem Iuſtorum,& punitionem peccatorũ.

In feſto Apoſtolorum de Paulo Orientalis Eccleſia ita canit, nunc nulla ratione in ænigmate, neque in ſpeculo Chriſtus tibi apparet, ſed magis facie ad faciem videtur, perfectè tibi notitiam Deitatis reuelans.

Sanctus Epiphanius oratione in diuini Corporis ſepulturam,& in infernum Domini deſcenſum circa finem,ſic introducit Dominum loquentem cum Adam: Surge eamus hinc.Eduxit te hoſtis ex terra Paradiſi;ego verò te non amplius in Paradiſo,ſed in cœleſti throno colloco.Et inferius: Surgite,eamus hinc,à dolore ad lætitiam,ex ſeruitute in libertatem, ex carcere in cœleſtem Hieroſolymam, ex vinculis in libertatem, ex captiuitate ad Paradiſi delitias, è terra in cœlum.

ἐρχόμενόν τινα, πολλοῦτε τῶν ἀπαντώντων γινομένων τὴν χαρὰν, εἶτα καὶ θαυμάζων, καὶ μακαρίζων τὸν τοιοῦτον χορὸν, ηὔχετο μαθεῖν, τί ἂν εἴη τοῦτο, καὶ εὐθὺς ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ, ταύτην εἶναι τοῦ Ἀμοῦν τὴν ψυχὴν, τοῦ ἐν τῇ νιτρίᾳ μοναχοῦ. ἦν δὲ οὗτος ἀσκητὴς ἕως γήρως διαμείνας, καὶ τὸ διάστημα δὲ τὸ ἀπὸ τῆς νιτρίας ἕως τοῦ ὄρους, ἔνθα ἦν ὁ Ἀντώνιος, ἡμερῶν ὡς δεκατριῶν. οἱ τοίνυν μετὰ τοῦ Ἀντωνίου βλέποντες τὸν γέροντα, ἠξίωσαν μαθεῖν, καὶ ἤκουσαν ὅτι ἄρτι τετελεύτηκεν ὁ Ἀμοῦν. καὶ πρὸς τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀντωνίου φησὶν Ἀθανάσιος. ταῦτα εἰπὼν (ὁ Ἀντώνιος) καὶ ἀσπασαμένων ἐκείνων, αὐτὸς ἐξάρας τοὺς πόδας, καὶ ὥσπερ φίλους ὁρῶν τοὺς ἐλθόντας πρὸς αὐτὸν ἀγγέλους, καὶ δι' αὐτοὺς περιχαρὴς γενόμενος, ἐφαίνετο γὰρ ἀνακείμενος ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ, ἐξέλιπε, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας.

Καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου οἱ γραικοὶ ἐν τοῖς ἑαυτῶν μηναίοις. μαρτίου. ιδ. οὕτω φασὶν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ δυσὶν ἀδελφοῖς τῷ μὲν ἑνὶ ἡσυχάζοντι ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελλίῳ, τῷ δὲ ἑτέρῳ μήκοθεν οἰκοῦντι ὅρασις ὁμοία ἐφάνη. εἶδον τοίνυν ἑκάτεροι. καὶ ἰδοὺ ὁδός τις θαυμαστὴ ἀπὸ τοῦ ὁσίου τοῦ κελλίου μέχρι τοῦ οὐρανοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἀνετείνετο ἐκλαμπρῶν τινῶν ἱματίων σπειρικῶν ἐστρωμμένη ὅλη, ἐν αὐτῇ δὲ οἵτινες ἄνδρες ἐξαίσιοι λαμπάδας κατέχοντες, καὶ ἐν ὀρδίνως τρόπῳ εὐθείᾳ βαστάζοντες ἀνήρχοντο. ἀνὴρ δέ τις ἕτερος λευχείμων καὶ αὐτὸς φωτοειδὴς πλησίον αὐτοῦ ἑστηκὼς ἤρετο τούτους, εἰ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἣν κατανοοῦσι θαυμάζοντες, ἐπίστανται τίνος ἐστί; τῶν δὲ ἀγνοεῖν εἰπόντων, ἔφη ὁ φανείς, αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς, δι' ἧς ὁ τοῦ θεοῦ ἀγαπητὸς βενέδικτος εἰς οὐρανοὺς ἀνέρχεται. ταῦτα ἔλαβον οἱ γραικοὶ ὀλίγα τινὰ ἐναλλάξαντες, σχεδὸν ἐκ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν διαλόγων τοῦ μεγάλου γρηγορίου κεφαλαίῳ τριακοστῷ ἑβδόμῳ, μεθερμηνευθέντα ἐκ τῆς λατίνων φωνῆς ὑπὸ ζαχαρίου τοῦ Πάπα.

Ἔτι ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῇ. ιη. ὁμιλίᾳ εἰς βαρλαὰμ τὸν μάρτυρα, οὕτως ἄρχεται ταύτης. πρότερον μὲν τῶν ἁγίων οἱ θάνα-

Sanctus Athanasius in vita Magni Antonij, quam ipse composuit, Antonij, inquit, hoc mirum erat, quod in monte sedens habebat cor vigilans, & Dominum ostendentē sibi, quæ procul gerebantur. Nam rursus aliquando in monte sedens, & sursum aspiciens vidit in aere quendam ascendētem, & magnam fieri lætitiam eorum, qui occurrebant. Deinde etiam admirans, & huiusmodi chorum beatum existimans, precabatur scire, quidnam hoc esset, & statim venit vox ipsi, hanc esse animam Ammonis, qui in Nitria Monachus morabatur, erat autē is Asceta, qui in meditationibus diuinis vsque ad senectutem exercendo se perseuerauerat, & spatium à Nitria vsque ad montem, vbi residebat Antonius tredecim dierum erat. Qui igitur aderant cum Antonio videntes senem admirantem voluerunt scire, & audierunt, quod modò obijt Ammon. Et circa finē illius vitæ de eodē Antonio ait Athanasius, hæc cùm dixisset Antonius, & illi amplexati eum essent, erigēs pedes, & tanquam amicos intuens, qui ad eum venerant, Angelos, & propter eos valdè lætus factus (apparebat enim iacēs hilari vultu) defecit, & ad Patres appositus est.

Et de Sancto Benedicto Græci in ipsorum Menæis. mense Martio 14. die vbi celebrant eius festū in eius Synaxario, sic habēt, eadem hora (quando exhalauit animam) duobus fratribus, vni quidē in propria cella quiescenti, alteri verò lōgius habitanti, visio similis apparuit. Vidit igitur vterque & ecce via quædam admirabilis à cella sancti viri ad cœlū vsque versus orientem extendebatur, ex pulcherrimis quibusdam holosericis aulæis tota strata, & ornata, in ipsa verò & quidam viri egregij cū lampadibus, recto ordine ascendebant; vir autē alter quidam in vestibus albis, & ipse splendidus ibi propè stans, hos interrogabat, vtrum viam hanc, quam aspiciētes admirabantur, scirent cuiusnam essent? his verò ignorare dicētibus, dixit qui apparuit, hæc est via, per

quam

θάνατοι κοπετοῖς ἐκοσμοῦντο, καὶ δάκρυσιν. ἔκλαυσε σφοδρῶς Ἰωσὴφ τὸν Ἰακὼβ τεθνεῶτα. ἐκόψαντο καὶ τὴν Μωϋσέως τελευτὴν οὐ μικρῶς Ἰουδαῖοι. πολλοῖς καὶ τὸν Σαμουὴλ τετιμήκασι δάκρυσι. νῦν δὲ ἐπὶ ταῖς τῶν ὁσίων τελευταῖς σκιρτῶμεν. ἡ γὰρ τῶν λυπηρῶν μετὰ τὸν σταυρὸν μεταβέβληται φύσις· οὐκ ἔτι θρήνοις τοὺς τῶν ἁγίων δορυφοροῦμεν θανάτους, ἀλλ' ἐνθέοις χορείαις τοῖς ἐκείνων ἐπορχούμεθα τάφοις. ὕπνος γὰρ τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος, μᾶλλον δὲ πρὸς κρείττω ζωὴν ἐκδημία.

Ἔτι ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς ἔπαινον τῆς ἀδελφῆς Γοργονίας, ταῦτα φησὶ περὶ τὸ τέλος. κρείσσω μὲν οὖν εὖ οἶδα καὶ μακρῷ τιμιώτερα τὰ παρόντα σοι νῦν (νῦν φησὶν οὐχ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως) ἢ κατὰ τὰ ὁρώμενα, ἦχος ἑορταζόντων, ἀγγέλων χορεία, τάξις οὐρανία, δόξης θεωρία, τῆς τε ἄλλης, καὶ τῆς ἀνωτάτω Τριάδος ἔλλαμψις καθαρωτέρα τε, καὶ τελεωτέρα, μηκέτι ὑποφευγούσης τὸν δέσμιον νοῦν, καὶ διαχεομένην ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλ' ὅλης ὅλῳ νοὶ θεωρουμένης τε, καὶ κρατουμένης καὶ προσαστραπτούσης ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ὅλῳ τῷ φωτὶ τῆς θεότητος. πάντων ἀπολαύοις, ὧν ἔτι ὑπὲρ γῆς εἶχες τὰς ἀπορροίας, διὰ τὸ γνήσιον τῆς πρὸς αὐτὰ νεύσεως. καὶ ἐν τῷ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον περὶ τὸ τέλος, εἰς χεῖρας σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου, τελευταῖον εἰπὼν, τοῖς ἀπάγουσιν αὐτῷ ἀγγέλοις, οὐκ ἀηδῶς ἐναπέψυξεν. καὶ κατωτέρω. καὶ νῦν ὁ μὲν ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, κἀκεῖ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς οἶμαι, προσευχόμενος. οὐδὲ γὰρ ἀπολιπὼν ἡμᾶς, παντάπασιν ἀπολέλοιπεν. καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τέλει. εἰδὲ μετασταίημεν, δέξαιο κἀκεῖθεν ἡμᾶς ταῖς σεαυτοῦ σκηναῖς. ὡς ἂν ἀλλήλοις συζῶντες, καὶ συνεποπτεύοντες τὴν ἁγίαν καὶ μακαρίαν Τριάδα, καθαρώτερόν τε, καὶ τελεώτερον, ἧς νῦν μετρίως δεδέγμεθα τὰς ἐμφάσεις, ἐνταῦθα σταίημεν τῆς ἐφέσεως, καὶ ταύτην λάβοιμεν ὧν πεπολεμήκαμεν, καὶ πεπολεμήμεθα τὴν αἰτίδοσιν. τὰ αὐτὰ φησὶν ὁ διδάσκαλος περὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, Κυπριανοῦ, καὶ τῶν ἄλλων.

quamDeo amabilis Benedictus in Cœlos ascēdit. Hæc acceperunt Græcis paucis nonnullis mutatis fermè à 2. libro Dialogorum Magni Gregorij cap. 37. ex Latinorum lingua græcè translata à Zaccharia Pontifice.

Præterea Basilius Magnus hom. 18. in Barlaam martyrē; sic eam exorditur. Primum quidem Sanctorum mors planctu, & lacrymis cohonestabatur, vehementer mortuum Iacobum defleuit Ioseph, & Mosis mortem Iudæi haud parū planxerunt, Samuelem quoque multis lacrymis ornarunt. Nunc vero morientibus sanctis exultamus. Tristium namq; post Crucem Domini immutata est natura. Iam nō amplius Sanctorum obitus lamētationibus prosequimur, sed tripudijs diuinis circum ipsorum sepulchra, veluti choreas ducimus, somnus enim iustis est mors, immò potius migratio ad vitam meliorem.

Præterea Gregorius Theologus in laudem sororis Gorgoniæ circa finem orationis hæc habet. Equidem nō dubito, quin ijs, quæ oculis cernūtur, multò præstantiora sint ea, quibus nunc frueris nempè sonus epulantium, Angelorum chorea, cœlestis ordo, gloriæ contemplatio, cum alius tum supremæ Trinitatis purior, & perfectior illuminatio nō iam vinctam mentem, ac per sensus diffusam suffugiētis, sed totam sese toti menti contemplandam, & tenendam præbentis, totoq; diuinitatis lumine animis nostris affulgētis. Omninò, inquam, his frueris, quorū etiam, dum adhuc in terra esses, ob sinceram ad ea mentis erectionē riuulos habebas. Et in oratione in laudem Basilij circa finem. Atque ipse ad Angelos eos, à quibus abducebatur, postremis his verbis habitis, in manus tuas commendo spiritum meum, animam lætus exhalauit. Et paulò infra, de eodem, Et nunc ille quidē in Cœlis est, illìc etiam, vt reor, sacrificia pro nobis offerens, & pro populo preces fundēs, neque enim ita nos reliquit, vt prorsus reliquerit. Et in ipso fine orationis, nos

postea

Ὁ Μεταφραστὴς ἐν τῷ βίῳ τοῦ θαυματουργοῦ καὶ μυροβλύτου Νικολάου πρὸς τὸ τέλος φησίν. ἀλλ' ὁ μὲν οὕτω τὸν ἐπίκηρον τοῦτον καὶ βραχὺν καταλείπει βίον, διαβαίνει τε πρὸς τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ μακαρίαν ζωὴν, καὶ λαμπρότησιν ἀγγέλων συνὼν, καὶ συναγαλλόμενος, καὶ τὸ τῆς τριάδος φέγγος ὁρῶν, τρανώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, τὸ δὲ τούτου σῶμα τὸ τίμιον χερσὶν ὁσίαις ἐπισκόπων καὶ τοῦ κλήρου παντὸς, λαμπροφορείᾳ τιμώμενον τῷ ἐν Μύροις εναπετέθη ναῷ.

Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν σχεδὸν ἀπ' ἀρχῆς. σήμερον ὁ Ἀδὰμ ἀνακεκαίνισται, καὶ χορεύει μετ' ἀγγέλων εἰς οὐρανὸν ἀναπτάμενος.

Ὁ δὲ χρυσόστομος ἐν τῷ. ξε. λόγῳ, τῷ εἰς τὰς παρθένους, καὶ μάρτυρας Βερενίκην, καὶ Προσδόκην, καὶ Δομνίναν τὴν ἐ αὐτῶν μητέρα, τόμῳ. ε. τὴν ὑπόθεσιν ἐξηγούμενος παραβάλλει τοὺς ἐξοχωτάτους ἄνδρας τῆς παλαιᾶς διαθήκης μετὰ τῶν εὐαγγελικῶν μαρτύρων. ἐκείνους φησὶν φοβηθῆναι τὸν θάνατον, τούτους αὐτοῦ καταφρονῆσαι, καὶ εἰς οὐδὲν λογίσασθαι. ὀνομάζει δὲ ὁ διδάσκαλος τὸν Ἀβραὰμ, τὸν Ἰακὼβ, τὸν Ἠλίαν, ἐν τοῖς μάρτυσι δὲ ἀριθμεῖ, κἂν αὐτὰς εἴποις τὰς τρυφερὰς παρθένους, καὶ κόρας. καὶ τὸν λόγον ἀποδίδωσι διὰ τί τοῦτο. τὸ μὲν γὰρ πρότερον ὁ θάνατος εἰς τὸν ᾅδην κατῆγε, νυνὶ δὲ ὁ θάνατος πρὸς τὸν χριστὸν παραπέμπει. τὸ αὐτὸ δείκνυσιν ὁ χρυσόστομος παράγων τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου ἐκ τῶν ῥημάτων τῆς ἐπιστολῆς πρὸς φιλιππησίους κεφ. β. εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω, καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετε, τί φῄς; (λέγει ὁ χρυσόστομος) ἀποθνήσκεις Παῦλε καὶ κοινωνοὺς καλεῖς τῆς ἡδονῆς τοὺς ἀνθρώπους; τί γέγονεν εἰπέ μοι; οὐκ ἀποθνήσκω, φησὶν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν μείζονα ἀναβαίνω ζωήν. τέλος, ἐπάγει ὁ χρυσόστομος; τοὺς Ἰουδαίους τεσσαράκοντα ἡμέρας θρηνῆσαι τὸν Ἰακὼβ, τὸν Μωϋσῆν, διότι ὁ θάνατος τότε ἦν θάνατος, νυνὶ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ὑμνῳδίαι, καὶ εὐχαὶ, καὶ ψαλμοὶ, δηλούντων ἁπάντων, ὅτι ἡδονὴν

posteaquam ex hac vita migrauerimus,illic quoque taberculis tuis excipe, vt simul viuentes,& sanctam,ac beatam Trinitatem,cuius nunc exiguam speciem,& imaginē accepimus,purius, pleniusq. cernentes,desiderijs nostris finem statuamus,ac bellorum eorum, quæ intulimus,vel pertulimus, hoc præmium referamus. Similia tradit Theologus de Athanasio, Cypriano suo parenti, & alijs.

Metaphrastes in vita patratoris miraculorum, & vnguētum scaturientis Nicolai circa finem,ait: Sed hic quidē sic relicta hac caduca, & breui vita,ad illam longam, & beatā transit,& splendoribus Angelorum consociatus cōgaudet, lumēq. Trinitatis clarius,& purius aspicit.Huius verò corpus venerandum pijs manibus Episcoporum,ac totius Cleri,splendidæ vestis gestatione honoratur, & in templo Mirensi deponitur.

Gregorius Thaumaturgus oratione primn in annunciationem fermè à principio, hodie, inquit, Adam renouatus est,& cum Angelis tripudiat in Cœlum aduolans.

S.Ioannes Chrysostomus tom.5.orat.65.in Virgines,& Martyres,Berenicem, & Prosdocen, & Domninam matrē illarum.hoc idem argumentum tractans,opponit veris sanctis veteris legis, quamuis eminentibus & præcipuis, martyres Euangelicos,illos ait,tanquam malam,& horrendam timuisse mortem,hos eam despexisse,& floccifecisse.nominat autem Abrahamum,Iacobum,Heliam. Inter martyres enumerat, vel ipsas tenerrimas puellas, & virgines, quas mortē paruipendisse,& lætas occubuisse testatur.Et reddit rationem quare hoc,quod prius mors ad inferos ducebat, nunc verò mors ad Christum transmittit.Quod totum probat Chrysostomus,adducto exemplo Pauli,cupiētis dissolui,& esse cum Christo, adductis præterea eiusdē verbis ex epistola ad Philippenses c.2. etsi immolor supra sacrificiū, & obsequium fidei vestræ gaudeo,& congratulor omnibus

τὴν ἔχει τὸ πρᾶγμα. οἱ γὰρ ψαλμοὶ εὐθυμίας σύμβολον. εὐθυμεῖ γάρ τις (φησὶν) ἐν ὑμῖν, ψαλλέτω.

Ἔτι ὁ χρυσόστομος ἐν τῷ. β. λόγῳ εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Βαβύλαν τόμῳ. ε. καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ, καὶ ἑλλήνων περὶ τὸ μέσον. αὐτὸν μὲν (φησὶ τὸν Βαβύλαν) εἶχε λοιπὸν ὁ οὐρανὸς, τὸ πρὸς τὴν ἀριστείαν διακονησάμενον ἡ γῆ, καὶ διενείματο ἡ κτῆσις τὸν ἀθλητὴν. καὶ τοίγε ἐνῆν, καὶ μετατεθῆναι κατὰ τὸν Ἐνὼχ, καὶ ἁρπαγῆναι κατὰ τὸν Ἠλίαν, οὓς ἐζήλωσεν. ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς φιλάνθρωπος ὢν, καὶ μυρίας ἡμῖν τοῦ σώζεσθαι προφάσεις διδοὺς, καὶ ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων διέτεμεν ἡμῖν τὴν ὁδὸν, ἱκανὴν παρακαλέσαι πρὸς ἀρετὴν, τὰ τῶν ἁγίων λείψανα, παρ᾽ ἡμῖν τέως ἀφεὶς. μετὰ γὰρ τὴν διὰ τοῦ λόγου δύναμιν, δευτέραν ἔχουσι τάξιν οἱ τῶν ἁγίων τάφοι, πρὸς τὸ διεγείρειν εἰς τὸν τῶν ἴσων ζῆλον τὰς τῶν θεωμένων αὐτοὺς ψυχάς.

Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει ὁ χρυσόστομος καινῷ τινι τρόπῳ εἰς ἔπαινον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ, ἐμερίσατο (φησὶν) ὁ Θεὸς πρὸς ἡμᾶς τοὺς μάρτυρας, τὰς ψυχὰς λαβὼν, αὐτὸς τὰ σώματα ἡμῖν ἔδωκεν, ἵνα ἔχωμεν ὑπόμνησιν ἀρετῆς διηνεκοῦς τὰ ἁγιατάτων ὀστέα. εἰ γὰρ ὅπλα τις ἀγωνιστοῦ βλέπων ἡμαγμένα, ἀσπίδα, καὶ δόρυ, καὶ θώρακα, κἂν ἁπάντων νωθρότατος ᾖ, εὐθέως ἐξάλλεται, καὶ θερμότερος γίνεται, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπηδᾷ ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ὅπλων λαβὼν παράκλησιν, πρὸς τὸ τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρῆσαι πράγμασιν, ἡμεῖς οὐχ ὅπλα ὁρῶντες, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου τὸ καταξιωθὲν αἱμαχθῆναι διὰ τὴν εἰς χριστὸν ὁμολογίαν, κἂν ἁπάντων ὦμεν δειλότεροι, πῶς οὐ πολλὴν ἕξομεν προθυμίαν ὥσπερ τινος πυρὸς τῆς ὄψεως ταύτης εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἐμπιπτούσης, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα καλούσης ἡμᾶς; διὰ τοῦτο παρακατέθετο ἡμῖν τὰ σώματα τῶν ἁγίων ὁ Θεὸς, ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἀναστάσεως, ἵν᾽ ἔχωμεν ὑπόθεσιν φιλοσοφίας μεγίστης. ταῦτα ὁ χρυσόστομος.

Πρὸς ὅδε λέγουσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ τιμωρητέα ἐστὶ μετὰ τοῦ σώματος (καὶ τοι τοῦ χρυσοστόμου ἐνταῦθα τοὐναντίον λέγοντος) φαμὲν

vobis. Id ipsum autē & vos gaudete, & cōgratulamini mihi. Vbi Chrysostomus, quid ais? moreris Paule, & socios vocas voluptatis homines? quid factum sit dic mihi? non morior, inquit sed ad maiorem ascendo vitam; tādem infert Chrysostomus, Iudęos per quadraginta dies se verberasse, & defleuisse Iacobum, & Moysen, quia mors tunc erat mors, nūc verò non ita, sed hymnodiæ fiunt, & precationes, & psalmi, quibus omnes significāt, quod hęc res voluptatem habeat. Quippe psalmi sunt signum lætitiæ, etenim æquo animo, inquit, est quis inter vos, psallat.

Præterea Chrysostomus in 2. orat. in S. martyrē Babylā to. 5. & aduersus Iulianum, & Gentiles circa mediū, Animā quidem, inquit, ipsius Cœlū habuit, corpus autem (quo tanquam ministro ad virtutis opera pręstanda vsus fuerat) terra. Sic vt Creatura ipsa Athletam diuiserit. Atqui poterat Babylas, vel exēplo Enoch transferri, vel Eliæ modo rapi, vt qui vtriusq. æmulator fuerat. At Deus qua est in humanum genus benignitate inter alias, quas infinitas salutis nostræ occasiones dedit, & hanc quoque viam nobis à se munitam esse voluit, idoneum ad virtutē capessendam stimulū relictis scilicet interim apud nos sanctorum reliquijs; nam post sermonis facultatem, ipsa certè sanctorū sepulcra proximum locum obtinēt, ad hominū animas in ipsos Sanctos intuentium, ad virtutem earumdē æmulationē excitandas.

Idem resumens modo quodam nouo in laudē sancti martyris Iuliani, iterat. Deus nobiscū partitus martyres est: accipiēs enim ipse animas, largitus est nobis corpora, vt sancta ipsorum ossa, quasi virtutis eorum immortalis iugē memoriam habeamus. Nam si quis aspiciens arma alicuius Athletæ cruentata, scutum videlicet, lanceam, & thoracē, quamuis omniū inertissimus sit, statim prosilit, & animosior factus ad bellum procurrit ex armorum aspectu, hortatione ad idem aggrediēdum accepta, Nos cū non arma, sed ipsū

μὲν πρῶτον, εἴπερ ἦν ἀληθὲς, ἔδει μὴ δύνασθαι τὴν ψυχὴν καθ᾽ αὐτὴν κολασθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ, τοὐναντίον μαρτυροῦντος τοῦ πλουσίου παρὰ τῷ Λουκᾷ, μήτε τοῦ λῃστοῦ τὴν ψυχὴν τῶν αἰωνίων ἀπολαύειν ἀγαθῶν. λέγοντος τοῦ κυρίου, σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.

Εἶτα οὐ κολάζεται μετὰ τοῦ σώματος τό γε νῦν ἔχον ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ μόνη, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ὑποκείμενον καὶ αἴτιον ἀποτελεσικὸν τοῦ ἁμαρτήματος. εἰσί γὰρ τινα ἔργα τῶν ἀνθρώπων μὴ δυνάμενα γενέσθαι, εἰ μὴ ὑπὸ παντὸς τοῦ συνθέτου, τοῦ συνισταμένου ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος, μήτε δεχθῆναι, εἰ μὴ εἰς ἅπαν τὸ σύνθετον. ὁποῖα εἰσὶν πάντα τὰ ἀποτελούμενα ἐκ τῶν ὀργανικῶν δυνάμεων. οἷον ἐστὶ, τὸ, φθέγγεσθαι, τὸ, ὁρᾶν, τὸ ἀκούειν, τὸ ὀσφραίνεσθαι, καὶ τὰ ὅμοια, ἅτινα διαλυθέντος τοῦ συνθέτου, οὐκ ἔτι πάρεισιν, οὐδὲ πλέον εὑρίσκεται. καὶ εἴπερ τοιαύτη ἦν ἡ ἁμαρτία, πάντως τὸ ἐπιχείρημα συνεπέραινεν ἄν. ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἐστὶν ἐνέργεια τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς θελήσεως ἀποτελεῖσθαι πέφυκε. καὶ ἐν μόνῃ τῇ θελήσει κυρίως καθίδρυται. διαλυθέντος οὖν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἁμαρτία ὁλοσχερῶς, καὶ μόνως ἐν τῇ θελήσει εὑρίσκεται, καὶ δι᾽ αὐτῆς ἐν τῇ ψυχῇ. οὐχὶ δὲ ἐν τῇ νενεκρωμένῃ σαρκί. ἐκεῖ δὲ κολάζεται ἡ ἁμαρτία, ἢ καθαίρεται, ὅπου εὑρίσκεται.

Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ἄν, τίς ἡ ἀνάγκη γενέσθαι τὴν καθόλου κρίσιν προηγησαμένης τῆς μερικῆς; καὶ τῶν μὲν δικαίων κομισαμένων (καθὸ ψυχαί) τὴν ἐπαγγελίαν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῶν δὲ ἁμαρτωλῶν τὰς ποινὰς τῶν κολαζομένων;

Τούτου γε πολλὰ εἰσὶ τὰ αἴτια. πρῶτον μὲν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. ὁρῶμεν γὰρ πολλοὺς τῶν δικαίων πιέζεσθαί τε, καὶ θλίβεσθαι, καὶ ἑνὶ λόγῳ εἰπεῖν, ἀδικεῖσθαι. καὶ πολλοὺς τῶν ἁμαρτωλῶν τοῖς προσκαίροις ἀγαθοῖς περιρρεομένους καὶ δοκοῦντας, εὐδαίμονας εἶναι. τινές δ᾽ εἰσὶν, οἳ τοπάζουσιν τὸν Θεὸν ταῦτα μὴ ὁρᾶν, ἢ τούτων αὐτῷ μὴ μέλλειν. ἵνα οὖν οἱ ἄνθρωποι γνῶσι τὸ

πᾶν

Sancti corpus ob Christi confessionem aspersum sanguine videamus, licet simus omnium timidissimi, quo pacto hoc aspectu, velut igne in mentem nostram illapso, ad idem certamen nos prouocati non longè alacriores euademus? Propterea nimirum Deus apud nos corpora Sanctorum ad resurrectionis vsque tempus deposuit, vt ingentis philosophiæ materiam habeamus. Sic Chrysostomus.

Ad illud verò quod aiunt, quòd anima vnà cum corpore punienda est, quamuis oppositũ Chrysostomus tradat. primum dicimus, si hoc esset verum, oporteret non posse animam per se ipsam puniri in Inferno, cum oppositum testetur diues apud Lucam, neque latronis animam æternis bonis frui, dicente Domino, hodie mecum eris in paradiso.

Deinde non punitur anima vnà cum corpore in præsentia, sed sola, eo quod ipsa sit subiectum, & causa efficiens peccati. Sunt enim nõnulla opera hominum, quæ non possunt fieri, nisi à toto composito, quod ex anima, & corpore cõstat, neque recipi, nisi in totum compositum. qualia sunt omnia, quæ efficiuntur à potentijs organicis, quale est loqui, videre, audire, olfacere, & similia, quæ dissoluto cõposito non amplius adsunt, neque amplius reperiũtur; & si tale esset peccatum, omnino argumentum concluderet, sed non ita se habet, peccatum enim est operatio liberi arbitrij, & propriè à voluntate solet effici, & in sola voluntate propriè residet. Igitur dissoluto homine peccatum totaliter, & solum in voluntate reperitur, & per ipsam in anima, non autem in mortificata carne. Ibi verò punitur peccatum, vel purgatur, vbi reperitur.

Quæ cùm ita sint, dixerit aliquis, quæ igitur necessitas est fieri vniuersale iudicium, cum præcesserit particulare? & iusti quidem receperint, quatenus animæ promissionem æternorum bonorum, peccatores autem pœnas punitorũ?

Huius rei multæ sunt causæ. Prima quidem ex parte Dei, vide-

πᾶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πανσόφως κυβερνᾶσθαι, ἤρεσε τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀποδοῦναι τὰ ἆθλα τοῖς καλοῖς τε κἀγαθοῖς, καὶ τοῖς πονηροῖς τὰς τιμωρίας. ὅπως πάντες ἀναγκασθῶσι κηρύττειν, καὶ λέγειν, δίκαιος εἶ κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου.

Δεύτερον αἴτιον, ὅτι τὸν χριστὸν τὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἀδίκως κατακριθέντα, καὶ ἀνάξια πολλὰ παθόντα αὐτοὶ ὄψονται. δηλονότι εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, καθήμενον ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ κρίνοντα τοὺς ἀσεβεῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου. ὅθεν ἡ ἀτιμία τοῦ πάθους μεταγραφήσεται εἰς δόξαν τοῦ κρίνοντος ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ σύμπαντος, καὶ πληρωθήσεται τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων.

Τρίτον, ὅπως ἡ ἀνταπόδοσις τῶν δικαίων ὁλομερὴς εἴη. ἡ γὰρ μισθαποδοσία τῆς δικαιοσύνης ἐστὶ τιμὴ, καὶ δόξα, καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς ἄκρον δικαιοσύνης φθάσαντες, οἱονεί τινες μικροὶ καὶ ἀσεβεῖς ἀπεκτάνθησαν, προσῆκον ἐστὶν, ἵνα ἐν τῷ δημοσίῳ θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης, ἡ δικαιοσύνη αὐτῶν ἀνακηρυχθῇ, καὶ εἰς τὸν τούτων ἀριθμὸν ἀνήκουσιν οἱ ἅγιοι μάρτυρες οἵ τινες ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν διωξάντων τυράννων ἐθνικῶν, ἢ αἱρετικῶν, ἀρχόντων, καὶ βασιλέων ἐστεφανωμένοι παραστήσονται.

Τέταρτος λόγος τοῦ γενέσθαι τὴν καθόλου κρίσιν. εἰς σύγχυσιν καὶ ὀνειδισμὸν τῶν ὑποκριτῶν. εἰσὶ γάρ τινες, οἱ μὴ δόξης ἁγιωσύνης ἀποθανοῦσιν, ἀληθῶς ὄντες ἀσεβεῖς, καὶ παράνομοι, ὁποῖοι εἰσὶν οἱ αἱρετικοὶ; καὶ ὁ παρὼν ψευδοπατριάρχης τῆς πόλεως καλβινιανὸς ὢν, κἀκεῖνα τὰ καθάρματα ὁ Φώτιος, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Ἐφέσου Μάρκος, καὶ οἱ παραπλήσιοι.

Πέμπτος λόγος, ἵνα αἱ ψυχαὶ ὁμοῦ καὶ τὰ σώματα κριθῶσιν. ἐν γὰρ τῇ μερικῇ κρίσει μόναι αἱ ψυχαὶ κρίνονται, καὶ ἆθλον, ἢ ποινὴν δέχονται. ἀλλ' ἐν τῇ καθόλου κρίσει πάσαι

οἱ

videmus enim multos Iustorum vexari, & affligi, & vt vno verbo dicam, iniuriam pati, & multos peccantium temporaneis bonis affluẽtes videri esse felices. Nõnulli verò sũt, qui opinantur, Deũ hęc non videre vel horum non esse ipsi curam. Vt igitur homines noscant vniuersum à Deo sapiẽter gubernari, placuit Deo in vltima die coram omnibus Angelis, & hominibus reddere præmia bonis, & honestis, & malis pœnas, vt omnes cogantur prædicare, ac dicere; Iustus es Domine, & recta iudicia tua.

Secunda causa, quod Christum, qui ante homines iniustè iudicatus est, & multa indigna passus, ipsi videbunt, nimirum in quem transfixerunt, sedentem super thronũ gloriæ, & iudicantem impios coram Angelis, & toto mundo. Vnde ignominia passionis cõuertetur in gloriam iudicantis in theatro totius orbis, & adimplebitur illud Apostolicum, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum.

Tertia causa vt retributio iustorum fiat totalis nam merces iustitiæ est honor, & gloria. Et quoniam multi homines in summum gradũ iustitiæ peruenientes, quasi quidam scelesti, & impij occisi sunt, conueniens est, vt in publico theatro totius orbis iustitia illorum publicetur, & in eorum numerum spectant Sancti Martyres, qui in oculis Persecutorum Tyramnorum gentilium, vel hæreticorum Principum, & Regum coronati adstabunt.

Quarta causa, vt fiat generale iudicium in confusionem, & opprobrium hypocritarum sunt enim nonnulli, qui cum opinione sanctitatis moriuntur, cùm rę vera sint impij, & transgressores legis; quales sunt hæretici, & præsens Pseudopatriarcha Cõstantinopolitanus, qui est caluinista, & ille Quisquiliæ Photius, Palamas, Marcus Ephesius, & similes.

Quinta ratio, vt animæ simul cum corporibus iudicentur, nam in particulari iudicio solæ animæ iudicantur, &

præ-

οἱ ἄνθρωποι φανήσονται. καὶ ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ μετὰ τῶν σωμάτων ἢ μᾶλλον, ἢ ἀγαθὰ ἔπραξαν, οὕτως ἐστὶ χρεία μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἵνα αἱ ψυχαὶ μετὰ τῶν σωμάτων ἆθλα, ἢ τιμωρίας δέξονται.

Ἕκτος λόγος, καὶ ὕστατος καὶ κυρίως ἐστὶν, ἵνα μὴ μόνον τὰ ἀγαθὰ, ἢ τὰ πονηρὰ, ἅπερ ἐν τῷ βίῳ ἐπράξαμεν, ἆθλα ἢ ποινὰς δέξωνται, ἀλλ' ἵνα τὰ ἀγαθὰ, ἢ τὰ πονηρὰ, ἅπερ φύονται ἐκ τῶν καλῶν ἔργων, ἢ πονηρῶν τῶν ἡμετέρων, αὐξηθῶσιν, ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου ἐπαίνων, ἢ ψόγων δημοσίᾳ τύχωσιν.

Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅσους στεφάνους ἕξει ὁ μέγας Βασίλειος ὁ τοσαῦτα ξενοδοχεῖα, γυμνάσια, μοναστήρια, καὶ κοινόβια ἐποικοδομήσας, ἅτινα ἐπὶ μήκιστον χρόνον διέμειναν. ἐν οἷς ἐξοχώτατοι ἄνδρες ἤκμασαν, καὶ σοφώτατα συγγράμματα συνθεὶς τῇ τοῦ Θεοῦ καταλέλοιπεν ἐκκλησίᾳ. πόσους στεφάνους κτήσεται ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου ὁ χρυσορρήμων τοῖς ἑαυτοῦ χρυσοῖς γράμμασι, καὶ ἡρωϊκαῖς πράξεσι. πόσοις διαδήμασι στεφανωθήσεται Αὐγουστῖνος ὁ διαυγέστατος ἀστὴρ, καὶ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησίας. πόσοις ὁ θεολογικώτατος καὶ γρήγορος νοῦς Γρηγόριος. πόσαις εὐφημίαις στεφθήσεται ὁ νέκταρος ὄζων, καὶ ἀμβροσίας ῥέων Ἀμβρόσιος. πόσοις στέμμασι κοσμηθήσεται ὁ ἠθικώτατος, καὶ μέγας ἕτερος Γρηγόριος, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν πατέρων. ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ πόσα κολαστήρια, καὶ πόσους αἰκισμοὺς ἀφορήτους πείσονται τὰ ἀχάριστα ἐκεῖνα κτίσματα, τὰ ὑπερδανέστατα, καὶ ἀναιδέστατα, ἀνδράποδα. ὁ σκοτεινὸς Φώτιος, ὁ κορυφαιότατος τοῦ σχίσματος, ὁ βλάσφημος Παλαμᾶς καὶ πολύθεος καὶ διὰ τοῦτο ἄθεος, καὶ ὁ Ἐφέσιος τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καθάπερ Ἄρειος, Μακεδόνιος, Νεστόριος, καὶ Εὐτυχὴς, ἔχθιστος ἀντίπαλος. οἵτινες ἅπαν τὸ γένος τῶν ἑλλήνων ἀπώλεσαν, καὶ προσέτι τοῖς ἑαυτῶν φθοροποιοῖς συγγράμμασι μέχρι τέλους διαφθείρειν οὐ παύονται.

Ἀλλὰ κατὰ τῶν εἰρημένων φαίη τις ἄν. πρῶτον ὅτι ἡ ἡμετέρα ψυχὴ οὐ ποιεῖ ἔργα ἀνταποδόσεως ἄξια, εἰ μὴ μόνον ὅσα

ἐν

præmium, vel supplicium recipiunt, & quoniam animæ cum corporibus peccauerunt, vel bona egerunt, ita etiam oportet post resurrectionem, vt animæ cum corporibus præmia vel supplicia recipiant.

Sexta ratio, & vltima, & propria est, vt non solum bona, vel mala, quæ in vita fecimus, premia, vel pœnas recipiant, sed etiam vt bona vel mala, quæ ex bonis, vel malis nostris operibus oriuntur, augeantur vsque ad consumationem sæculi, & in consumationem sæculi laudes, aut vituperia publicè obtineant.

Hinc constat, quot coronas habebit Magnus Basilius, qui tot hospitia, gymnasia, monasteria, & cœnobia construxit, quæ in longum tempus durarunt, in quibus præstantissimi viri floruerunt, & doctissima scripta componens Ecclesiæ Dei reliquit. Quot coronas acquiret vsque ad consumationem mundi aureum illud os, suis aureis scriptis, & heroicis actionibus. Quot diadematis coronabitur Augustinus splendidissima stella, & Ecclesiæ doctor eximius. Quot apprimè Theologus, & vigilantissima mens Gregorius. Quot laudibus decorabitur, qui nectar olet, & ambrosiam effluit Ambrosius? Quot insignibus ornabitur moralissimus, & magnus alter Gregorius, & reliqui Patres. E contrario verò, quot supplicia, & cruciatus non ferendos patientur ingratæ illæ vilissimæ creaturæ, & impudentissima mancipia, obscurissimus Photius, Corypheus schismatis, & blasphemus Palamas, & multorum Deorum cultor, & propterea Atheus, & Marcus Ephesius Oecumenici Concilij, velut alter Arius, & Macedonius, Nestorius, & Eutyches infensissimus hostis, qui totum genus Græcorum destruxerunt. Et insuper suis scriptis letalibus vsque ad finem corrumpere non cessant.

Cæterum aduersus prædictos dixerit aliquis, primum quidem, quod nostra anima non efficit opera digna retributio-

ἐν τῷ σώματι. τὸ γὰρ ποιεῖν τοιαῦτα ἔργα ἐν τῷ παρόντι βίῳ νοεῖται, ἐν τούτῳ γὰρ ἡ ψυχὴ ζωοποιεῖ, καὶ ὁδηγεῖ τὸ σῶμα κατὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ. β. πρὸς Κορινθίους, ἐν τῷ. ε. κεφαλαίῳ, πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. καθάπερ οὖν ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος οὐ ποιεῖ τοιαῦτα ἔργα, οὕτως οὐδὲ ἔστιν ἀξία κομίσασθαι τὸν μισθὸν ἄνευ τοῦ σώματος.

Ἀποκρίνομαι, διάφορον εἶναι τὸν τρόπον τοῦ κερδαίνειν τὴν μισθαποδοσίαν, καὶ τοῦ κομίζεσθαι τὸν μισθὸν ἐφ' ὅσον ἀνήκει εἰς τοῦτο, εἰς τὸ εἶναι τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος πρὸς τὸ κερδαίνειν δυοῖν ἕνεκα. τοῦτο μὲν ὅτι τὸ κερδαίνειν ἐστὶν ἴδιον τῶν ὁδοιπόρων, ἡ δὲ ὁδὸς τῶν ὁδοιπορούντων διώρισται τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ παρόντι βίῳ. ἔξω γὰρ τούτου ἀποθανόντες οὐκ ἰσχύουσιν οἱ ἄνθρωποι, μήτε ποιεῖν ἔργα ἄξια μισθαποδοσίας, μήτε ἔργα πονηρὰ τῆς κολάσεως. τοῦτο δὲ ὅτι μάλιστα τὸ κρεῖττον μέρος τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἀνθρώπου οὐ πέφυκε γίνεσθαι ἄνευ σώματος, ὡς δῆλον ἐστὶν ἐν τοῖς μαρτυρίοις, ἐν τῷ φυλάττειν τὴν παρθενίαν, ἐν τῇ ἀπαρνήσει τοῦ κόσμου, καὶ πάντων τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν, ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν βρωμάτων, καὶ ἐν ταῖς νηστείαις, ἐν τῇ πολυειδεῖ τοῦ σώματος κακουχίᾳ, ἐν τοῖς ἔργοις τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τοῖς παραπλησίοις. ἐν δὲ τῷ λαμβάνειν τὸν μισθὸν, ὅπερ ἐστὶν ἡ μακαρία τοῦ Θεοῦ θεωρία, ἡ ψυχὴ οὐκ ἔχει χρείαν τοῦ σώματος. ἡ γὰρ τοιαύτη θεωρία οὐ γίνεται δι' ἀντανακλάσεως τοῦ νοὸς πρὸς τὰ φαντάσματα. καθάπερ ὁ ἡμέτερος νοῦς νοεῖ, ὅταν ᾖ ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ γίνεται διά τινος φωτὸς τῆς δόξης, καὶ ὕψωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς ὑπερβαίνουσαν τὴν φυσικὴν δύναμιν, καὶ τὸν εἰωθότα τρόπον τοῦ νοεῖν.

Ἀλλὰ καὶ τούτου δεύτερον ἐστὶν ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ μακαρία τοῦ Θεοῦ θεωρία οὖσα τελεία τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονία, πάντως πληροῖ (ἵν' οὕτως εἴπω) καὶ παύει πᾶσαν τὴν ὄρεξιν τῆς ψυχῆς. ἀλλ' ἡ ψυχὴ χωρισθεῖσα τοῦ σώματος κλίσιν ἔχει, καὶ ῥέπει πρὸς τὸ λαμβάνειν τὸ σῶμα, ὅπερ οὐ γενήσεται, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

ἄρα

butionis, nisi tantum existens in corpore. efficere enim huiusmodi opera in præsenti vita intelligitur, quippe, in hac vita anima viuificat, & dirigit corpus, iuxta illud Apostoli in 2. ad Corint. cap. 5. omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit siue bonum, siue malũ. Quemadmodum igitur anima sine corpore non efficit eiusmodi opera; ita, etiam non est digna, vt recipiat mercedem sine corpore.

Respondeo diuersum esse modum lucrandi, & recipiendi mercedem, quantum spectat ad hoc, vt anima sit cum corpore, vel extra corpus, quippe anima indiget corpore ad hoc vt lucrum faciat duas ob causas. partim quidem, quod lucrum est precium viatorum, via verò viatorum est determinata hominibus à Deo in hac vita; extra enim si moriantur non valent homines, neque facere opera digna retributionis, neq. opera mala punitionis: partim verò quod præstantior pars rectè gestorum hominis potissimum, non solent fieri sine corpore, vt manifestum est in martyrijs, in conseruanda virginitate, in renunciatione mundi, & omniũ temporalium bonorum, in abstinendo à cibis, & in ieiunijs, & in mortificatione multiplici corporis, in operibus eleemosynæ, & similibus. In recipiendo verò mercedẽ, quæ est beata Dei visio, anima nõ indiget corpore, eiusmodi enim speculatio non fit per reflexionem mentis ad phantasmata, quemadmodum nostra mens intelligit, quando existit in, corpore, sed fit quod quoddam lumen gloriæ, & eleuationem humanæ mentis, quæ superat naturalem potentiam, & consuetum modum intelligendi.

Sed contra hoc secundum est argumentum, quod beata Dei visio, cum sit perfecta hominis felicitas omninò explet vt ita dicam, & cessare facit omnem appetitum animæ, sed anima separata à corpore inclinationem habet, & vergit ad recipiendum corpus, quod vtique non fiet, nisi post resur-

ἄρα ἡ ψυχὴ οὖσα κεχωρισμένη τοῦ σώματος, κλίσιν τε ἔχουσα πρὸς ἐκεῖνο, ἐν τῷ μεταξὺ οὐκ ἔχει τελείαν εὐδαιμονίαν.

Ἀποκρίνομαι, ὅτι ἡ ψυχὴ χωρισθεῖσα τοῦ σώματος διττὴν ἔχει τὴν ἔφεσιν, μίαν μὲν καὶ πρώτην, καὶ κυρίαν ἔφεσιν τοῦ ὁρᾶν τὸν Θεόν, ἐν ᾗ θεωρίᾳ τυγχάνει πᾶσα τῆς ψυχῆς ἡ εὐδαιμονία, καὶ πληροῦται παντάπασιν ἡ τοιαύτη ἔφεσις τῆς ψυχῆς. δευτέραν δὲ ἔχει ὄρεξιν, καὶ κλίσιν πρὸς τὸ σῶμα, ἥτις οὐ πληροῦται εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. τίνος οὖν χάριν αὐτὴ ἡ ἀναβολὴ οὐ θορυβεῖ, οὔτε λυπεῖ τὴν ψυχήν; τρεῖς αἰτίαι ἀποδοθῆναι δύνανται τούτου. Πρώτη, ὅτι ἡ ψυχὴ κεχωρισμένη βεβαιοτάτην ἔχει ἐλπίδα ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ ἀναλήψεσθαι τὸ σῶμα. δευτέραν ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχουσα τὴν θέλησιν πάντως συμφωνοῦσαν τῷ θείῳ θελήματι, ὁρῶσα δὲ τὸν Θεὸν κἀκεῖνον θέλοντα γενέσθαι τὴν τοιαύτην ἀναβολὴν ἕως τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, τοῦτ' αὐτὸ ὑπερφυῶς στέργει, καὶ βούλεται, ὅπερ βούλεται ὁ Θεός. Τρίτη δ' αἰτία ἐστίν, ὅτι ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναβολῆς ἥδιστα, καὶ ἐνδοξότατα δέξεται τὸ σῶμα. ἐν γὰρ τῇ κοινῇ τῶν ἁγίων πάντων ἀναστάσει, δόξῃ, καὶ εὐφροσύνῃ, ἡδίω καὶ αὐτὴ χαρήσεται. τὸ γὰρ ὁμοῦ δοξασθῆναι, καθώς που φησὶν ὁ χρυσόστομος λόγῳ. κη. πρὸς Ἑβραίους, μεγάλην ἡδονὴν ἔχει.

Ἐνσταίη δ' ἄν τις καὶ τοῦτο εἰπών. ὁ γὰρ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ἐν τῷ. ια. κεφαλ. περὶ τῶν προφητῶν φησί, κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, οὗτοι πάντες, φησί, μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Πρὸς τοῦτο οὖν εἴποι τίς ἄν, ὅτι ὁ Παῦλος ἐπαγγελίαν νοεῖ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ χριστοῦ, ἣν ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο τοῖς πατράσιν τῷ Ἀβραάμ, τῷ Ἰσαάκ, τῷ Ἰακώβ, καὶ τῷ Δαβίδ. ὅθεν ὁ χριστὸς ἔλεγε τοῖς ἀποστόλοις, πολλοὶ βασιλεῖς καὶ προφῆται ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι,

ἃ ἀκού-

rectionem. Igitur anima existens separata à corpore, & inclinationem habens ad illud, interim non habet perfectam felicitatem.

Respondeo quod anima separata à corpore duplicē habet appetitum, alterū quidem, & primum, & propriū videndi Deum, in qua visione consistit tota animæ beatitudo, & expletur omnimodè eiusmodi appetitus animæ. Secūdū verò appetitū habet, & inclinationē ad corpus, qui non adimpletur, nisi post resurrectionem. Cur igitur ipsa dilatio non turbat, neque molestat anima? tres causæ huius reddi possunt. Prima, quòd anima separata certissimam habet spem tempore conuenienti recipiendi corpus. Secunda, quòd anima habet omninò voluntatem concordem diuinæ volūtati; videns etiam ipsum Deum volentem fieri hanc dilationem vsque ad diem Iudicij, hoc idē supra modum amplectitur, & vult quod vult Deus. Postremò scit, quod ex eiusmodi dilatione iucundissimè, & gloriosissimè recipiet corpus, etenim in communi omnium Sanctorum resurrectione, gloria, & lætitia iucundius & ipsa lætabitur: simul enim glorificari, quemadmodum alicubi ait Chrysostomus serm. 28. ad hebr. magnam voluptatem habet.

Obijciet autem quispiam, & hoc dicens, nam Paulus in epistola ad Hebræos c. 11. de prophetis dicit, iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & in fine eiusdem capitis, hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consumarentur.

Ad hoc igitur dixerit aliquis, quod Paulus promissionem intelligit Incarnationem Christi, quam Deus promisit Patribus Abrahamo, Isaaco, Iacobo, & Dauidi. Vnde Christus dicebat Apostolis, multi Reges, & Prophetæ voluerūt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, aut audire quæ

audi-

ἀ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ὥστε οἱ ἅγιοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης οὐκ ἐκομίσαντο ταύτην τὴν ἐπαγγελίαν· ἥτις γέγονε κοινὴ καὶ τοῖς ἁγίοις τῆς νέας διαθήκης.

Ἢ δυνάμεθα εἰπεῖν, ἐπαγγελίαν νοεῖν τὸν Παῦλον, τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ψυχῆς. συγκρίνοντα τοὺς ἀνθρώπους τῆς παλαιᾶς διαθήκης τοῖς ἁγίοις τῆς νέας διαθήκης. πρὸ τοῦ γὰρ ὑπῆρχεν ὁ οὐρανὸς κεκλεισμένος· καὶ οὐδαμῶς οἱ ἅγιοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης προὔφθασαν, καὶ προέβησαν τοὺς ἡμετέρους.

Τρίτη ἐξήγησις ἐστὶν, ὅτι ἐπαγγελίαν νοεῖ ὁ ἀπόστολος τὴν κοινὴν ἀνάστασιν. ὁ γὰρ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ αἰχμάλωτος ὢν ἐν Βαβυλῶνι ἀπήλπιζε τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, καὶ οὐκ ἤλπιζε τὴν ἀνάστασιν. ὁ γοῦν Θεὸς ἐν τῇ ὁράσει τοῦ Ἐζεκιὴλ ἐν τῷ. λζ. κεφαλαίῳ, ἐπαγγέλλεται ἀνοίξειν τοὺς τάφους, καὶ ζωοποιῆσαι τὰ ὀστᾶ τῶν τεθνεώτων. ὅθεν ὁ χριστὸς ἐν τῷ πέμπτῳ τοῦ Ἰωάννου, κεφ. φησὶν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστὶν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. (τοῦτο λέγει διὰ τὸν λάζαρον μετ' ὀλίγον ἀναστησόμενον, καὶ διὰ τοὺς ἤδη ὑπὸ χριστοῦ ἀναστάντας.) Ταύτην οὖν τὴν ἀνάστασιν καλεῖ ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἐν κεφαλ. ιγ. ἐπαγγελίαν λέγων, ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν. ὅθεν λέγεται ὁ χριστὸς πρωτότοκος τῶν νεκρῶν. τὴν αὐτὴν μαρτυρεῖ Παῦλος ἐν ταῖς αὐταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, ἐν τῷ. κς. κεφαλαίῳ κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν λατίνων, τούτοις τοῖς ῥήμασι. Καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος. εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα, καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἀπὸ Ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; καὶ διὰ τοῦτο προσέθηκεν ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι, σημαίνων τῇ τοιαύτῃ λέξει τὴν τελείαν εὐδαιμονίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος, ὁ δὲ νοῦς τοῦ ἀποστόλου ἐστὶν· ὅτι βουλόμενος ὁ

Θεὸς

auditis,& non audierunt. Itaque Sancti veteris testamenti non acceperunt hanc promissionem, quæ facta est communis etiam Sanctis noui testamenti.

Vel possumus dicere, promissionem intelligere Paulum felicitatem animæ, facta comparatione hominum veteris testamenti cum Sanctis noui testamenti, etenim antea erat clausum Cœlum,& minimè Sancti veteris testamenti, anticipauerunt, & præuenerunt nostros.

Tertia expositio,quod promissionem intelligat Apostolus communem resurrectionem, etenim populus Israeliticus cùm in Babylone esset captiuus,desperabat reditum in patriam,& non sperabat resurrectionem,Deus igitur in illa visione Ezechielis cap. 37. pollicetur se reseraturum sepulcra,& viuificaturum ossa mortuorũ. Vnde Christus in c. 5. Ioannis Euangelistæ, Amen Amen, inquit, dico vobis quod venit hora, & nunc est,quando mortui audient vocem filij Dei,& qui audierint,viuent. Hoc ait propter Lazarũ paulò post resurrecturum,& propter alios, qui iam à Christo suscitati fuerunt. Hanc igitur resurrectionem vocat Lucas in actibus Apostolorum c. 13. promissionem dicens, nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs nostris resuscitans Iesum. Vnde Christus dicitur primogenitus mortuorum; hanc eandem repromissionem testatur Paulus in Actibus Apostolorum c. 26. his verbis, & nunc in spe, quæ ad Patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto iudicio subiectus, in quam duodecim tribus nostræ nocte, ac die deseruientes sperant deuenire. De qua spe accusor à Iudæis, Rex, quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat? Et propterea addidit Paulus, ne sine nobis consumarentur, significans illa dictione perfectam felicitatem animæ, & corporis. Sensus autem Apostoli est, quod volens Deus restaurare numerum Angelorum, qui ceci-

Θεὸς ἀνακτήσασθαι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκπεπτωκότων ἀγγέλων διὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ηὐδόκησεν ἕκαστον εὐθὺς θανόντα ἀνίστασθαι, ἀλλ᾽ ἀνέμεινε πληρωθῆναι τοὺς προωρισμένους ἀνθρώπους, ὅπως γεννηθῶσιν, καὶ πληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σωζομένων, καὶ διώρισεν ἡμέραν, ἐν ᾗ πάντες ὁμοῦ μετὰ τῶν σωμάτων ἀναστήσονται. ἵνα δὲ μείζονα πίστιν τούτου ἡμῖν ποιήσῃ, ἀνέστησεν ἡμῖν τὸν χριστὸν, τὴν ἀπαρχὴν τῶν κεκοιμημένων, ὅστις ἅπαξ θανὼν οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύσει, οἱ δὲ λοιποί τινες, οἱ θαυμασίως ἀναστάντες, πάλιν ἀπέθανον.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Πρῶτον μὲν οὖν ὑμᾶς εἰδέναι βουλόμεθα, ὅτι ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ χρυσοῦς καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν γλῶτταν, ἔργον ἐποιήσατο ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κήρυκος ἑρμηνείαν, ὥσπερ καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης γραφῆς παλαιᾶς τε, καὶ νέας. λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀνάγραπτον ἐν τῷ ἐκείνου φέρεται βίῳ, καὶ ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν, ὡς παντὸς μᾶλλον ἀληθῶς εἰρημένῳ· ἐγχειρῆσαι τῷ πράγματι βουληθέντα, πολλὰ μὲν ἰλιγγιᾶν, ἀφορῶντα πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων τοῦ ἀποστόλου, πολλὰ δὲ δεδιέναι μὴ κατόπιν λειφθῇ τῆς διανοίας ἐκείνου. ὅθεν ἐπ᾽ εὐχὴν τρεψάμενον, καὶ πολλὰ δεηθέντα τοῦ Παύλου συλλαβέσθαι οἱ πρὸς τὸ προκείμενον σπούδασμα, οὕτως ἅψασθαι καὶ τοῦ ἔργου. τὸν δὲ μακάριον Παῦλον τοῦτο μὲν ἀποδεξάμενον τὸ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ μέτριον, τοῦτο δὲ καὶ δηλῶσαι βουλόμενον, ὡς κατὰ νοῦν αὐτῷ εἴη ἑρμηνέα θ᾽ ἑαυτοῦ γενέσθαι τὸν Ἰωάννην, ὀφθῆναι παρεστῶτά τε αὐτῷ καθημένῳ, καὶ λοιπὸν ἁψαμένῳ τοῦ δὴ τοῦ ἔργου, καὶ πρὸς τὸ οὖς ὑποψιθυρίζοντα. ὀφθῆναι δὲ Πρόκλῳ τῷ καὶ μαθητῇ Ἰωάννου, καὶ διαδόχῳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. καὶ τὰ ἑξῆς.

ceciderunt per homines,noluit ſingulos ſtatim mortuos reſuſcitare, ſed expectauit, vt explerentur homines prædeſtinati, & naſcerentur, & adimpleretur numerus ſaluandorum, & determinauit diem in quo omnes ſimul cum corporibus reſurgent. Vt autem maiorem fidem horum nobis præberet, ſuſcitauit nobis Chriſtum primitias dormientium, qui ſemel mortuus non amplius moritur, mors illi vltra non dominabitur. Reliqui verò quidam, qui miraculoſè reſurrexerunt, rurſus mortui ſunt.

TEXTVS.

PRimum quidem volumus vos ſcire, quod B. Ioannes aureus & animo, & lingua, opus ſibi aſſumpſit, interpretationem Epiſtolarum Præconis Pauli, vt etiam totius Sacræ Scripturæ veteris & nouæ. Dicitur autem de ipſo, & fertur literis proditum in eius vita (& nos credimus omnium maximè eſſe verè dictum) cum vellet rem aggredi, multum quidem quaſi vertigine correptum æſtuaſſe, quò ſe vertere neſcientem, defixis oculis in profunditatem ſenſuum Apoſtoli, multum verò timuiſſe ne aſſequeretur mentem illius. Vnde ad orationem conuerſum multum rogaſſe Paulum, vt ipſi opem ferret ad propoſitum opus elaborandum, ſic tandem rem aggreſſum fuiſſe: Beatum verò Paulum partim quidem illius modeſtia mentis delectatum, partim verò & hoc ſignificare volentem, quod ipſi ex animi ſententia eſſet, Ioannem fieri ipſius interpretem, apparuiſſe ipſi ſedenti opus aggreſſo, & ad aurem inſuſurraſſe. Hanc porrò viſionem non Chryſoſtomo, ſed Proclo apparuiſſe, qui fuit diſcipulus Ioannis, & ſucceſſor in Conſtantinopolitana ſede, & quæ deinceps ſequuntur.

Θεὸς ἀνακτήσασθαι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκπεπτωκότων ἀγγέλων διὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ηὐδόκησεν ἕκαστον εὐθὺς θανόντα ἀνίστασθαι, ἀλλ᾽ ἀνέμεινε πληρωθῆναι τοὺς προωρισμένους ἀνθρώπους, ὅπως γεννηθῶσιν, καὶ πληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σωζομένων, καὶ διώρισεν ἡμέραν, ἐν ᾗ πάντες ὁμοῦ μετὰ τῶν σωμάτων ἀναστήσονται. ἵνα δὲ μείζονα πίστιν τούτου ἡμῖν ποιήσῃ, ἀνέστησεν ἡμῖν τὸν Χριστὸν, τὴν ἀπαρχὴν τῶν κεκοιμημένων, ὅστις ἅπαξ θανὼν οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύσει, οἱ δὲ λοιποί τινες, οἱ θαυμασίως ἀναστάντες, πάλιν ἀπέθανον.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Πρῶτον μὲν οὖν ὑμᾶς εἰδέναι βουλόμεθα, ὅτι ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσοῦς καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν γλῶτταν, ἔργον ἐποιήσατο ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κήρυκος ἑρμηνείαν, ὥσπερ καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης γραφῆς παλαιᾶς τε, καὶ νέας. λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀνάγραπτον ἐν τῷ ἐκείνου φέρεται βίῳ, καὶ ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν, ὡς παντὸς μᾶλλον ἀληθῶς εἰρημένῳ· ἐγχειρῆσαι τῷ πράγματι βουληθέντα, πολλὰ μὲν ἰλιγγιᾶν, ἀφορῶντα πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων τοῦ ἀποστόλου, πολλὰ δὲ δεδιέναι μὴ κατόπιν λειφθῇ τῆς διανοίας ἐκείνου. ὅθεν ἐπ᾽ εὐχὴν τρεψάμενον, καὶ πολλὰ δεηθέντα τοῦ Παύλου συλλαβέσθαι οἱ πρὸς τὸ προκείμενον σπούδασμα, οὕτως ἅψασθαι καὶ τοῦ ἔργου. τὸν δὲ μακάριον Παῦλον τοῦτο μὲν ἀποδεξάμενον τὸ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ μέτριον, τοῦτο δὲ καὶ δηλῶσαι βουλόμενον, ὡς κατὰ νοῦν αὐτῷ εἴη ἑρμηνεία θ᾽ ἑαυτοῦ γενέσθαι τὸν Ἰωάννην, ὀφθῆναι παρεστῶτά τε αὐτῷ καθημένῳ, καὶ λοιπὸν ἁψαμένῳ τοῦ δὲ τοῦ ἔργου, καὶ πρὸς τὸ οὖς ὑποψιθυρίζοντα. ὀφθῆναι δὲ Πρόκλῳ τῷ καὶ μαθητῇ Ἰωάννου, καὶ διαδόχῳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. καὶ τὰ ἑξῆς.

ciderunt per homines,noluit ſingulos ſtatim mortuos reſuſcitare, ſed expectauit, vt explerentur homines prædeſtinati, & naſcerentur, & adimpleretur numerus ſaluandorum, & determinauit diem in quo omnes ſimul cum corporibus reſurgent. Vt autem maiorem fidem horum nobis præberet, ſuſcitauit nobis Chriſtum primitias dormientium, qui ſemel mortuus non amplius moritur, mors illi vltra non dominabitur. Reliqui verò quidam, qui miraculoſè reſurrexerunt, rurſus mortui ſunt.

TEXTVS.

PRimum quidem volumus vos ſcire, quod B. Ioannes aureus & animo, & lingua,opus ſibi aſſumpſit,interpretationem Epiſtolarum Præconis Pauli, vt etiam totius Sacræ Scripturæ veteris & nouæ. Dicitur autem de ipſo,& fertur literis proditum in eius vita (& nos credimus omnium maximè eſſe verè dictum) cum vellet rem aggredi, multum quidem quaſi vertigine correptum æſtuaſſe, quo ſe vertere neſcientem, defixis oculis in profunditatem ſenſuum Apoſtoli, multum verò timuiſſe ne aſſequeretur mentem illius. Vnde ad orationem conuerſum multum rogaſſe Paulum, vt ipſi opem ferret ad propoſitum opus elaborandum, ſic tandem rem aggreſſum fuiſſe: Beatum verò Paulum partim quidem illius modeſtia mentis delectatum, partim verò & hoc ſignificare volentem, quod ipſi ex animi ſententia eſſet, Ioannem fieri ipſius interpretem, apparuiſſe ipſi ſedenti opus aggreſſo, & ad aurem inſuſurraſſe. Hanc porrò viſionem non Chryſoſtomo, ſed Proclo apparuiſſe, qui fuit diſcipulus Ioannis, & ſucceſſor in Conſtantinopolitana ſede, & quæ deinceps ſequuntur.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Περὶ τοῦ Χρυσοστόμου.

Τί οὖν ἐροῦμεν περὶ τοσούτου, καὶ τηλικούτου ἀνδρὸς εὐγλωττοτάτου, καὶ χρυσορρήμονος, ὃν οἱ μὲν παλαιοὶ παῖδες τῶν γραικῶν πολλαῖς εἴδεσιν ὕβρεων ἐκδεδομένον αἰκισάμενοι, ἐξορίᾳ, λιμῷ, λοιμῷ, πολέμοις, πολιορκίαις συνεχέσιν, ἐρημίᾳ ἀφάτῳ, θανάτῳ καθημερινῷ, μαχαίραις Ἰσαυρικαῖς, στενοχωρίᾳ, ἀλλοτρίᾳ γῇ βαρβάρων, ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ τοιούτου ἀρχιερέως, καὶ ἀρχιποίμενος ἔδειξαν εἶναι. οἱ δὲ μεταγενέστεροι τὰ ἑαυτοῦ λαμπρὰ συγγράμματα τοὐναντίον λέγειν παρ᾽ ὃ γέγραφε προσβιάζονται. καὶ τὸν μακάριον Πρόκλον εἰσάγουσιν ἱστοροῦντα, ὡς τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ χριστοδίδακτος Παῦλος, καὶ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ ἄκρος θεολόγος εἰς τὸ οὖς αὐτῷ διελέγετο, σαφηνίζων αὐτῷ ἄρρητα μυστήρια, καὶ δυσκατανόητα. ὅπερ ἔγωγε ἀληθέστατον εἶναι νομίζω. καὶ γὰρ καὶ ἄλλοις, καὶ Γρηγορίῳ τῷ διαλόγῳ τοῦτο συνέβη γενέσθαι. ὑπὲρ οὐ δοῦλοι, καὶ ἀπόστολοι, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν εἴδει περιστερᾶς φωτίζον ὡδήγησε. τί οὖν ἐροῦμεν; τί δ᾽ ἄλλο ἤ, ὅπερ καὶ ἀληθές ἐστι, ὅτι ὁ Πρόκλος οὐ φησὶν σαφηνίζαι τὸν Παῦλον τῷ χρυσοστόμῳ πάντοτε τὰ δύσκολα, ἀληθεύεται γὰρ ἡ ὅρασις, κἂν μὴ διὰ παντὸς ὁ Παῦλος ἐφώτιζε τὸν χρυσόστομον, μήτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν μέγαν Γρηγόριον. καὶ περὶ τοῦ μεγάλου βασιλείου Ἐφραὶμ τῷ σύρῳ διαλεγομένου τὸ αὐτὸ τινὲς φασίν, ὅτι ἑώρων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅμως οὐδεὶς ποτὲ μηδένα τῶν διδασκάλων ἐξισωθῆναι τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ εἰπεῖν ἐτόλμησε. τοὺς προφήτας δὲ τίς ἂν ἀρνήσαιτο φωτίζεσθαι ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος; καὶ μὴν πλεῖστα ἀγνοοῦσιν ἐκεῖνοι προφῆται τυγχάνοντες. μάρτυς ὁ Ἐλισσαῖος ἐν τῇ τετάρτῃ βίβλῳ τῶν βασιλειῶν κ.γ. ζητῶν ψάλτην, ἵνα ἐκείνου ψάλλοντος ἐπ᾽ αὐτὸν ἔλθῃ τὸ πνεῦμα καὶ προφητεύσῃ. καὶ ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ τῆς σωμανίτιδος ἐπιλαμβανομένης τῶν ποδῶν τοῦ προφήτου καὶ τοῦ γιεζεὶ βουλομένου ἀπώσασθαι αὐτήν, εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος. ἄφες αὐτήν, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς κατώδυνος αὐτῇ, καὶ

κύριος

RESPONSIO.
De Chrysostomo.

QVid igitur dicemus de tanto, & tali viro eloquentissimo, & aurea verba fundente? quem quidē maiores Græcorum multiplici genere iniuriarũ expositum crucianteś exilio, fame, peste, bellis, crebris obsidionibus, incredlbili solitudine, quotidiana morte, gladijs Isauricis, angustijs, aliena terra barbarorũ, indignos se ipsos tali Pontifice, & Archipastore esse ostenderunt. Posteriores verò Græcorũ eius splendidis scriptis vim inferunt, & ea præter id, quod sonant, & Sanctus scripsit contrariũ dicere cogũt, & Beatum Proclum introducunt, qui narrat quod vas electionis à Christo edoctus Paulus, & tertij Cœli summus Theologus in aurē susurrabat exponens ipsi ineffabilia mysteria, & difficilia captu. Quod ego equidem verissimũ esse existimo, nam & alijs, & Gregorio Dialogo hoc fieri cōtigit; quem non serui, & Apostoli sed ipse spiritus Sanctus in specie columbæ illuminās dirigebat. Quid igitur dicemus? Quid aliud quàm quod verũ est, quod Proclus non ait, Paulũ exposuisse Chrysostomo semper quæ difficilia sunt. Verificatur enim visio quamuis nō semper Paulus illuminauerit Chrysostomum, neque Spiritus sanctus Magnũ Gregorium, & de Magno Basilio Ephræm Syrum alloquente idem nonulli aiunt, quod aspicerent Spiritum sanctum, & nihilominus nemo vnquam ausus est dicere. ex Doctoribus aliquem æquatum fuisse à Deo spiritæ Scripturæ: quis vnquã prophetas inficiatus est illuminari à spiritu Diuino, atqui multa ignorant, ipsi etiam cùm sint Prophetæ. Testis Elisæus in 4. lib. Regum. c. 3. qui quærit Psaltem, vt eo canente ad ipsum veniat spiritus, & prophetizet, & c. 4. cum Sunamitis apprehenderet pedes Prophetæ, & Iesi eam amo-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Περὶ τοῦ Χρυσοστόμου.

Τί οὖν ἐροῦμεν περὶ τοσούτου, καὶ τηλικούτου ἀνδρὸς εὐγλωττοτάτου, καὶ χρυσορρήμονος, ὃν οἱ μὲν παλαιοὶ παῖδες τῶν γραικῶν πολλαῖς εἴδεσιν ὕβρεων ἐκδεδομένον αἰκισάμενοι, ἐξορίᾳ, λιμῷ, λοιμῷ, πολέμοις, πολιορκίαις συνεχέσιν, ἐρημίᾳ ἀφάτῳ, θανάτῳ καθημερινῷ, μαχαίραις Ἰσαυρικαῖς, στενοχωρίᾳ, ἀλλοτρίᾳ γῇ βαρβάρων, ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ τοιούτου ἀρχιερέως, καὶ ἀρχιποίμενος ἔδειξαν εἶναι. οἱ δὲ μεταγενέστεροι τὰ ἑαυτοῦ λαμπρὰ συγγράμματα τοὐναντίον λέγειν παρ᾽ ὃ γέγραφε προσβιάζονται. καὶ τὸν μακάριον Πρόκλον εἰσάγουσιν ἱστοροῦντα, ὡς τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ χριστοδίδακτος Παῦλος, καὶ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ ἄκρος θεολόγος εἰς τὰ οὖς αὐτοῦ διελέγετο, σαφηνίζων αὐτῷ ἄρρητα μυστήρια, καὶ δυσκατανόητα. ὅπερ ἔγωγε ἀληθέστατον εἶναι νομίζω. καὶ γὰρ καὶ ἄλλοις, καὶ Γρηγορίῳ τῷ διαλόγῳ τοῦτο συνέβη γενέσθαι. ὅνπερ οὐ δοῦλοι, καὶ ἀπόστολοι, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν εἴδει περιστερᾶς φωτίζον ὡδήγησε. τί οὖν ἐροῦμεν; τί δ᾽ ἄλλο ἤ, ὅ περ καὶ ἀληθές ἐστι, ὅτι ὁ Πρόκλος οὐ φησὶν σαφηνίσαι τὸν Παῦλον τῷ χρυσοστόμῳ πάντοτε τὰ δύσκολα, ἀληθεύεται γὰρ ἡ ὅρασις, κἂν μὴ διὰ παντὸς ὁ Παῦλος ἐφώτιζε τὸν χρυσόστομον, μήτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν μέγαν Γρηγόριον. καὶ περὶ τοῦ μεγάλου βασιλείου Ἐφραὶμ τοῦ σύρου διαλεγομένου τὸ αὐτὸ τινὲς φασίν, ὅτι ἑώρων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅμως οὐδείς ποτε μηδένα τῶν διδασκάλων ἐξισωθῆναι τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ εἰπεῖν ἐτόλμησε. τοὺς προφήτας δὲ τίς ἂν ἀρνήσαιτο φωτίζεσθαι ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος; καὶ μὴν πλεῖστα ἀγνοοῦσιν ἐκεῖνοι προφῆται τυγχάνοντες. μάρτυς ὁ Ἐλισσαῖος ἐν τῇ τετάρτῃ βίβλῳ τῶν βασιλειῶν κ. γ. ζητῶν ψάλτην, ἵνα ἐκείνου ψάλλοντος ἐπ᾽ αὐτὸν ἔλθῃ τὸ πνεῦμα καὶ προφητεύσῃ. καὶ ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ τῆς Σωμανίτιδος ἐπιλαμβανομένης τῶν ποδῶν τοῦ προφήτου καὶ τοῦ γιεζὶ βουλομένου ἀπώσασθαι αὐτήν, εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος. ἄφες αὐτήν, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς κατώδυνος αὐτῇ, καὶ

κύριος

RESPONSIO.
De Chryſoſtomo.

QVid igitur dicemus de tanto, & tali viro eloquentiſſimo,& aurea verba fundente? quem quidē maiores Græcorum multiplici genere iniuriarū expoſitum cruciantes exilio,fame,peſte,bellis, crebris obſidionibus, incredlbili ſolitudine, quotidiana morte,gladijs Iſauricis, anguſtijs,aliena terra barbarorū,indignos ſe ipſos tali Pontifice, & Archipaſtore eſſe oſtenderunt. Poſteriores verò Græcorū eius ſplendidis ſcriptis vim inferunt, & ea præter id, quod ſonant,& Sanctus ſcripſit contrariū dicere cogūt, & Beatum Proclum introducunt, qui narrat quod vas electionis à Chriſto edoctus Paulus, & tertij Cœli ſummus Theologus in aurē ſuſurrabat exponens ipſi ineffabilia myſteria, & difficilia captu. Quod ego equidem veriſſimū eſſe exiſtimo, nam & alijs, & Gregorio Dialogo hoc fieri cōtigit; quem non ſerui,& Apoſtoli ſed ipſe ſpiritus Sanctus in ſpecie columbæ illuminās dirigebat. Quid igitur dicemus? Quid aliud quàm quod verū eſt, quod Proclus non ait, Paulū expoſuiſſe Chryſoſtomo ſemper quæ difficilia ſunt. Verificatur enim viſio quamuis nō ſemper Paulus illuminauerit Chryſoſtomum, neque Spiritus ſanctus Magnū Gregorium,& de Magno Baſilio Ephræm Syrum alloquente idem nonulli aiunt, quod aſpicerent Spiritum ſanctum,& nihilominus nemo vnquam auſus eſt dicere. ex Doctoribus aliquem æquatum fuiſſe à Deo ſpiritæ Scripturæ. quis vnquã prophetas inficiatus eſt illuminari à ſpiritu Diuino, atqui multa ignorant, ipſi etiam cùm ſint Prophetæ. Teſtis Eliſæus in 4.lib.Regum. c.3. qui quærit Pſaltem, vt eo canente ad ipſum veniat ſpiritus,& prophetizet, & c.4. cùm Sunamitis apprehenderet pedes Prophetæ, & Ieſi eam amo-

 uerет

κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἀνήγγειλέ μοι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς διδασκάλοις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τινὰ φανεροῖ καὶ σαφηνίζει, τινὰ δὲ οὔ. ἀνάγνωθι τὴν πρώτην ὁμιλίαν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου, εἰς τὸν Ἐζεκιὴλ ἐν ᾗ εὑρήσεις παρὰ τοὺς τρεῖς χρόνους, τὸν παρῳχημένον τὸν ἐνεστῶτα, καὶ τὸν μέλλοντα ἐνοῖς καταγίνεται ἡ προφητεία, ἔτι τὸν τρόπον καὶ τὴν ποιότητα τῶν προφητευόντων. τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς προφητίας οὐ πάντοτε, οὐδὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἅπτεται τοῦ προφήτου. ἐνίοτε γὰρ ἐκ τῶν παρόντων καὶ ἐνεστώτων, ἐκ δὲ τοῦ μέλλοντος οὐδαμῶς ἅπτεται· ποτὲ δὲ ἐκ τοῦ μέλλοντος. καὶ οὐκ ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος. πάλιν αὖθις ἐκ τοῦ μέλλοντος καὶ ἐνεστῶτος. καὶ ἐνίοτε ἐκ τοῦ παρόντος, καὶ παρεληλυθότος, καὶ μέλλοντος. καὶ πάλιν ἐν τῷ παρόντι ἐκ μέρους ἅπτεται, καὶ ἐκ μέρους οὐχ ἅπτεται. ἔστιν ὅτε ἐν τῷ μέλλοντι ἐκ μέρους ἅπτεται, καὶ ἐκ μέρους οὐχ ἅπτεται. ἃ πάντα τοῖς παραδείγμασιν ὑπερφυῶς ἐπεξηγεῖται Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ εἰς τὸν Ιεζεκιήλ. καὶ μέτιθι. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τῶν προφητῶν διαφόρως ἅπτεται, πόσῳ μᾶλλον τῶν διδασκάλων. ὅθεν διαφόρως τὴν θείαν γραφὴν μεστὴν οὖσαν νοημάτων, καὶ διαφόρων ἐννοιῶν, οἱ διδάσκαλοι ἐξηγοῦνται, καὶ τὸν γνήσιον νοῦν ζητοῦντες οἱ σπουδαῖοι, τοῖς πλείοσι τῶν διδασκάλων ἕπονται.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Λοιπὸς δὴ Γρηγόριος ὁ μακάριος ὁ τῆς Νυσσέων προεστάτης ἐκκλησίας, ὃς δὴ μᾶλλον τῶν ἄλλων δοκεῖ λέγειν ὑμῖν συνιστάμενον. Καίτοι βέλτιον ἦν σιωπῇ τὰ ἐκείνου τιμᾶσθαι, καὶ μηδαμῶς ἡμᾶς ἀναγκάζεσθαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἀπολογίαν φανερῶς ἐν τῷ μέσῳ ποιεῖσθαι. ῥητέον δ' οὖν ὅμως (ὡς ἔνεστι) τὴν εὐφημίαν φυλάξασι τῷ πατρί. ἄνθρωπος ἦν, ἀνθρώπῳ δὲ, κἂν ὅτι μάλιστα εἰς ἄκρον ἁγιωσύνης ἀφίκηται, οὐκ ἀδύνατον ἁμαρτεῖν· καὶ μάλιστα περὶ ἃ μηδεμία προέβη ἐξέτασις, μηδὲ κοινῇ συνελθόντες πατέρες τὸ δοκοῦν ἐψηφίσαντο. δῆλον γὰρ δὴ τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τὸν ἕνα τὰ ἀληθῆ δύνασθαι συνιέναι, εἴγε εἰσὶ δύο ἀγαθοὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα. τοῦ γοῦν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως μήπω ἐξητασμένου

μένου

ueret, dixit Elisæus, dimitte illam, quoniam Anima eius in amaritudine est. & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi; simili modo & Doctoribus Spiritus sanctus nonnulla manifestat, & explanat, quædam vero minime. Legas primam homiliam Magni Gregorij in Ezechielem, in qua reperies præter tria tempora præteritum, præsens, & futurum, in quibus versatur prophetia; modum, & qualitatem prophetantium, spiritus enim prophetiæ non semper, neque secundum eundem modum tangit prophetam. Quandoque enim ex præsentibus & non ex futuro tangit. Quandoque vero ex futuro, & non ex præsenti. Rursus ex futuro, & præsenti. Alias ex præsenti, & præterito, & futuro. Nonnunquam in præsenti ex parte tangit, & ex parte non tangit. Quæ omnia exemplis egregie explanat Gregorius Magnus in eadem 1. Hom. & adeas eam. Quod si Spiritus Prophetā diuersimode tangit; quanto magis Doctorem. Vnde diuerse diuinam Scripturam, quæ plena est sensuum, & diuersorum conceptuum, Doctores exponunt, & legitimum sensum quærentes studiosi, maiorem partem Doctorum sequuntur.

TEXTVS.

SVperest vnus B. Gregorius Nyssenæ Ecclesiæ Præsul, qui magis quam alij, quæ pro vobis faciunt, dicere videtur. Atqui satius erat illius auctoritatem silentio præterire, nullaque ratione nos cogere, eorum, quæ dixit, defensionem apertè in medium proferre. Dicēdum tamen nobis est, salua quoad eius fieri potest, Patris illius existimationē. Homo erat, homini verò, etiamsi ad culmen sanctimoniæ peruenerit, non est impossibile errare, & præcipuè ijs in rebus, de quibus nulla antea præcessit inquisitio, neque communibus Patrum suffragijs, atque sententijs aliquid est decretum.

μένου ζητήματος, τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἀποκαταστάσεως δόξης καὶ οὗτος γενέσθαι δοκεῖ, καὶ τέλος εἰσάγειν κολάσεως, μηδὲν ἄλλο ταύτην εἶναι ἀποφαινόμενος, ἢ κάθαρσιν τινὰ καὶ χωνείαν, καὶ πρὸς Θεὸν ἑλκυσμὸν διὰ ὀδύνης καὶ πόνων ὡς ἐσομένης ποτὲ τελείας ἀποκαταστάσεως πάντων, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν, ἵνα ᾖ, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸ πᾶν ἐν πᾶσι, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον.

Πρῶτον μὲν οὖν ἀπολογούμεθα ὑπὲρ τούτων, ὃ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν, ὡς εἰκὸς διαφθορὰς εἶναι ταύτας καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων τινῶν, καὶ τὰ Ὠριγένους φρονούντων, οἵ τινες ἤκμαζον πολλοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον μάλιστα καὶ Παλαιστίνην τόποις, ἵνα καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν φωστῆρα συνήγορον ἔχειν δοκῶσιν.

Ἐπὶ τούτῳ φαμὲν, ὡς εἰ καὶ δόξης τοιαύτης, ὡς ἀληθῶς, ὁ ἅγιος ἦν, ἀλλ' ἔτι ὄντος ἀμφισβητησίμου τοῦ δόγματος τότε, καὶ μήπω διακεκριμένου τελέως, ὡς εἴρηται, μηδὲ τῆς ἐναντίας δόξης ἀποβληθείσης, ὃ κατὰ τὴν πέμπτην ἐγένετο σύνοδον, ἔτι τῆς ἀκριβείας, ὡς ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς παρεσφάλη, θαυμαστὸν οὐδὲν, ὅπου γε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πολλοὶ τὸ τοιοῦτον ἔπαθον, Εἰρηναῖός τε, ὁ Λουγδουνῶν, καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἕτεροι. καὶ γοῦν οὗτοι λαβήν τινα παρέχον τοῖς διαβάλλουσιν, οἷς εἰρήκασιν. ὅτι δὲ ἀμφισβητήσιμον ἦν ποτὲ τὸ δόγμα, καὶ μήπω διακεκαθαρμένον ὅπως ἂν ἀκριβείας ἔχοι, μάρτυς ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸ βάπτισμα λόγῳ, περὶ τοῦ ἀσβέστου ἐκείνου πυρὸς φιλοσοφῶν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγων· εἰ μή τῳ φίλον νοῆσαι κἀνταῦθα τοῦτο φιλανθρωπότερον, καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως. ὁρᾷς, ὡς ἐφίησι τοῖς βουλομένοις νοῆσαι τὸ πῦρ ἐκεῖνο φιλανθρωπότερον; ἀλλὰ τῇ πέμπτῃ τῶν συνόδων ἀπανθρωποτάτη πασῶν ἡ τοιαύτη δόξα νενόμισται, καὶ ὡς λυμαντικὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν σπουδαίων ἐκλυτικὴ, τῷ ἀναθέματι ὑποβέβληται. καὶ τὰ εἰρημένα τοίνυν, εἴπερ εἰσὶν εἰρημένα τῷ θαυμαστῷ Γρηγορίῳ περὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου, κάθαρσιν μὲν οὐ μερικὴν ἀλλὰ τελείαν εἰσάγουσι, καὶ τελείαν πάντων ἀποκατάστασιν. Πείθουσι δὲ ἡμᾶς οὐδαμῶς, πρὸς τὴν κοινὴν ἀφορῶντας δόξαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ὡς

κανό-

cretum. Manifestũ enim est, multos rectius, quàm vnum aliquem veritatem assequi posse. Siquidem duo boni præstant vni. Cum itaque quæstio de pœna æterna nondum agitata, discussaq. esset, videtur etiã Gregorius Nyssenus eius opinioni ἀποκαταστάσεως, hoc est, redintegrationis, quã peccatores consequẽtur, accessisse, finemq. supplitij inferre: nihil aliud suppliciũ illud esse statuens, quàm purgationẽ quandam, & fornacem attractionemq. ad Deum per dolorem, & labores, tanquam futura tandem perfecta instauratione omnium etiam Dæmonum ipsorum, vt sit, inquit, Deus omnia in omnibus iuxta dictum Apostoli.

Patribus itaque hisce respondebimus; quod à Patribus nostris accepimus, vt æquũ est, hæc esse subdola, perniciosaque commenta hæreticorum quorundam, & Origeni assentientium quales multi per illa tempora viguerunt, potissimum in finitimis Aegypto & Palestina locis, vt etiam sanctum illud & magnum luminare patronum suæ opinionis habere viderentur.

Secundo loco dicimus quod tametsi etiam in tali opinione re vera Sanctus ille fuerit, existente tamẽ etiamnum tum temporis controuerso dogmate neque adhuc plene dijudicato, vt iam dictum est, neque contraria opinione reiecta (quod in Quinto Concilio factum fuit) nihil miri est si nonnihil à vero vt homo etiam ipse aberrarit, quod & alijs ante ipsum multis accidit; Irenæo videlicet Lugdunensium Episcopo, & Dionysio Alexãdrino, & alijs. Nam & hi dictis suis ansam quandam calũniatoribus præbuerunt. quod vero controuersum iam olim fuerit hoc dogma, neque ita repurgatum vt eius veritas esset certa, testis est Gregorius Theologus in libro de baptismo, vbi de inextinguibili illo igne disserens subiungit, Nisi quispiam malit etiam hic benignius id ipsum intelligere, & punientis dignitati conuenientius. Vides quo pacto liberum facit volentibus ignem

illum

κανόσι χρωμένους, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἕκαστος ἰδίᾳ γέγραφε σκοπουμένους ἐκ τούτων, οὐδὲ εἴτις ἄλλος περὶ καθαρσίου πυρὸς ἐναντία γέγραφεν, ἀνάγκην ἔχομεν παραδέξασθαι. οὐδὲ γὰρ ἡ γραφὴ διπλῆν κόλασιν καὶ διπλοῦν πῦρ, οὐθ' ἡ πέμπτη τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἡμῖν παραδέδωκεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΠΕρὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ὃν ἡμεῖς σύμφωνον ὄντα τῷ ἀδελφῷ Βασιλείῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν, φησὶν ὁ Βαρλαὰμ, ἄνθρωπον γεγονέναι, ἀνθρώπῳ δὲ, κἂν ὅτι μάλιστα εἰς ἄκρον ἁγιωσύνης ἀφίκηται, οὐκ ἀδύνατον ἁμαρτεῖν. καὶ μάλιστα περὶ ἃ μηδεμία προέβη ἐξέτασις, μηδὲ κοινῇ συνελθόντες πατέρες τὸ δοκοῦν ἐψηφίσαντο. Ὁ μέντοι Βαρλαὰμ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, καὶ δέον ἡμᾶς μᾶλλον αὐτῷ πιστεύειν, ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον ὄντι, ἢ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης. καὶ οὐκ αἰσθάνεται ὁ σκαιότατος, ὅτι ἄλλο μὲν πῦρ καθαρτήριον, ἐξ οὗ μετὰ τὸ καθαρισθῆναι δύναταί τις ἀπαλλαγῆναι, ἄλλο δὲ πῦρ οὐ καθαῖρον ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπεράντως κολάζον. ὅπερ κακῶς ἐφρόνει ὁ Ὠριγένης, οἰόμενος τέλος ἕξειν. εἶτα ὁ Βαρλαὰμ πάλιν αὖθις (πειρᾶται) λύσαι τὴν ἀπορίαν οὑτωσὶ γράφων. πρῶτον μὲν οὖν ἀπολογούμεθα ὑπὲρ τούτων, ὃ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν, ὡς εἰκὸς διαφθορὰς εἶναι ταύτας καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων τινῶν, καὶ τὰ Ὠριγένους φρονούντων, οἵτινες ἤκμαζον πολλοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον μάλιστα καὶ Παλαιστίνην τόποις, ἵνα καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν φωστῆρα συνήγορον ἔχειν δοκῶσιν.

Καὶ εἰ μὲν μέχρι τούτου ἔστη, οὐκ ἂν ἀπειθαίως ἐφρόνει, ὡς ἐροῦμεν κατωτέρω. ἀλλ' ὁ Βαρλαὰμ εὐήθης ὢν φαντάζεται τὸ δόγμα τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου μὴ διαφέρειν τῆς ἀποκαταστά-

σεως

illam benignius interpretari? sed & Quinto Cōcilio opinio illa omniũ maxime inhumana crudelisq; est visa, & tanquam Ecclesiæ perniciosa, & ad animi bona promouēda remissionē inducens, anathemati subiecta fuit. Quę dicta sunt igitur, tametsi à B. Gregorio de igne illo sint dicta purgationem quidem non particularē, sed perfectam inferunt, atque absolutam omnium redintegrationē. Nequaquam verò nobis fidem faciunt qui ad communem Ecclesiæ sententiam respicimus, & sacris Scripturis tanquam regula ac norma vtimur, neque quid vnusquisque peculiariter scripserit consideramus. neque si quis alius de Purgatorio igne alia quædam scriptis mandarit, ea amplecti necesse habemus. Neque enim Scriptura duplicem pœnam, & duplicem ignem, neque Quinta Synodus Oecumenica nobis tradidit.

RESPONSIO.

DE Gregorio Nysseno, quem nos concordem esse fratri suo Basilio, & reliquis clarè probauimus, Ait Barlaam, hominem fuisse, homini verò, quamuis ad summũ sanctitatis peruenerit, errare nō esse impossibile; præsertim circa eas res, de quibus nulla inquisitio antecessit, neque cōmuniter conuenientes Patres quod ipsis videbatur, sanxerunt. Profectò Barlaam, vt videtur, non est homo, sed opus est, nos magis illi credere, tanquam qui sit supra homines, quàm Gregorio Nysseno. Et non aduertit ineptissimus, quòd aliud est ignis purgatorius, ex quo post purgationem potest quis liberari, aliud verò ignis non purgans, sed tantum in continuum sine termino puniens. Quē malè sentiens Origenes æstimabat, finē habiturum. Deinde Barlaam rursus conatur soluere difficultatem sic scribens: Primũ itaque his respondebimus, quod à Patribus nostris accepimus. Vt æquum est, hæc esse subdola, perniciosaq. commēta hære-

σιαῖς τοῦ Ὠριγένους· ὅτι δὲ καὶ ἄλλους πατέρας οἴεται γεγονέναι ὠριγενιστὰς, καὶ ὀνομάζει Εἰρηναῖον τὸν Λουγδούνου, καὶ Διονύσιον τὸν Ἀλεξανδρέα καὶ ἑτέρους. ἐπειδὴ δὲ τύπον τὸ ῥητὸν οὐκ εἰς μέσον προφέρει, ἀλλὰ μόνον καταφάσκει τούτους οὕτω φρονῆσαι, ἡμεῖς ἀποφάσκομεν. εἰ δὲ ἐφρόνησαν, ἐφρόνησαν κατὰ τὸν βαρλαὰμ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, οὐχὶ τὸ δόγμα τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ μάλιστα τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ βιβλίῳ εἰς τὸν Ἐζεκιὴλ ἐξηγουμένου τὸ λς. κεφάλαιον φανερῶς τὸν ἱερομάρτυρα Εἰρηναῖον ἐν τοῖς γραικῶν συγγραφεῦσιν ἐναριθμοῦντος, καὶ μηδὲν τοιοῦτο φάσκοντος περὶ τοῦ δόγματος τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου· ὅπερ αὐτὸς φρονῶν τὸν Εἰρηναῖον μὴ φρονοῦντα ἤλεγξεν ἄν. ἔστι δὲ ὁ Εἰρηναῖος παλαιὸς ἀνὴρ πρὸ τοῦ ὠριγένους ἀκμάσας (ὥστε ψεύδεται ὁ βαρλαὰμ) μαθητὴς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἕλλην τὸ γένος καὶ τὴν φράσιν, καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὄζων, εἰ καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ πάμπλειστα ὄντα φροῦδα ἐγένετο, καὶ εἰς ἡμᾶς οὐκ ἔφθασαν εἰμὴ μόνον πέντε βιβλία μεταφρασθέντα εἰς τὸ λατινικὸν κατὰ βαλεντίνου, ἅπερ γέμει διδασκαλίας καὶ εὐσεβείας. περὶ δὲ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας, ἔστιν ἅγιος εἰ καὶ μαθητὴς γέγονεν ὠριγένους καὶ βιβλία φαίνεται γεγραφὼς, καὶ πολλὰς ἐπιστολὰς μαρτυροῦντος τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι, καὶ τοῦ Εὐσεβίου ἐν τῷ ἕκτῳ καὶ ἑβδόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας μακρὰ τεμάχη τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων αὐτοῦ πρεσβυτέρου τυγχάνοντος, ἔτι δὲ καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἀθρόον αὐτὸν ἀποφηναμένου, οὐδὲν τοιοῦτο εὕρηται, καὶ δειξάτωσαν τοὐναντίον οἱ βαρλααμῖται. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τελευταῖον ὁ βαρλαὰμ τὸν Νύσσης καὶ τὸν ὁμώνυμον Θεολόγον ὠριγενιστὰς ἀποφαίνειν ἀμαθῶς οἴεται. οὐκ οἶδα οὖν τί παθὼν τὸ τοῦ Θεολόγου παρέρριψεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ αὐτὸ ὀρθῶς νοοῦμεν εἰ δὲ αὐτὸς τῆς γνώμης οὐκ ἐπαΐει, τί πρὸς ἡμᾶς; ἔστι δὲ κοινὸν, καὶ πολυθρύλλητον τοῖς Θεολόγοις, ὅτι ὁ Θεὸς ἧττον παιδεύει τοὺς ἁμαρτωλοὺς παρ' ὃ ἡμάρτον, καὶ πέρα τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἀξίας στεφανοῖ τοὺς δικαίους. τοῦτο οὖν βούλεται ὁ Γρηγόριος λέγων ἢ ἀ-

μήτω

ticorum quorundam,& Origeni assentientium,quales multi per illa tempora viguerunt, potissimũ in finitimis Aegypto & Palestina locis, vt etiam sanctum illud, & magnũ luminare Patronum suæ opinionis habere viderentur.

Et quidem Barlaam si hucusque stetisset, non improbabiliter sensisset vt dicemus infra,cœterum Barlaam ineptus existens, imaginatur dogma ignis purgatorij non differre à dogmate Origenis reintegrationis. Deinde adhibet aliam solutionem,quamuis Gregorius ita senserit, non esse mirũ, cum & alij ita senserint,& alios Patres existimat factos esse Origenistas, & nominat Irinæum Lugdunensiũ Episcopum, & Dionysium Alexandrinum, & alios, quandoquidẽ vero horum dicta in medium nõ adducit, sed tantum affirmat illos sic sensisse,nos negamus, sed si senserint, senserũt secundum Barlaam ignem purgatorium non dogma redintegrationis, cũ Sanctus Hieronymus in 11. libro in Ezechielem exponens 36. caput manifeste sanctum Martyrem Irinæũ inter Græcos scriptores enumeret,& nihil tale asserat de dogmate ignis purgatorij, quod cum ipse sentiret, Irinæum non sentientem repræhendisset, est autem Irinæus antiquissimus vir,qui ante Origenẽ floruerit(vnde mẽtitur Barlaam)discipulus S.Policarpi, natione Græcus,& phrasem,& græcismum redolens,quamuis scripta ipsius cũ plurima essent,perierint, & ad nos non peruenerint, nisi quinque libri in latinum,versi contra Valentinum,qui sunt pleni doctrina,& pietate; De Dionysio vero Alexandrino qui est Sanctus, nihil tale reperitur,quamuis discipulus extiterit Origenis,& libros scripserit,ac multas epistolas teste S. Hieronymo inter Ecclesiasticos scriptores, & præterea teste Eusebio in 6.& 7. lib. Ecclesiasticæ historiæ, qui magna fragmenta Epistolarum, & aliorum eius scriptorum refert, & Magno Athanasio, qui illum in dogmatibus fidei innocentem ostendit,& contrarium ostendant Barlaamitæ. Bar-

μήτε φίλον νοῆσαι καὶ ταῦτα, τοῦ φιλανθρωποτέρου καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως.

Ὅτι δὲ ἐξέτασις περὶ τούτου οὐ προέβη, ἐννόει οὐ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Νύσσης, ἀλλ' οὐδὲ πώποτε ἐν τῷ καιρῷ τῆς πέμπτης συνόδου, καὶ ψεύδεται λέγων τοῦτο περὶ αὐτῆς. Ἐκείνη γὰρ τὰ Ὠριγένους ἀνεθεμάτισε, τοῦ δὲ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου οὐδεμίαν ὅλως μνείαν ἐποίησεν. ἀλλ' οὐδὲ ἔστιν ἀναγκαῖον, πολλὰ γὰρ πιστεύομεν μὴ συνοδικῶς κυρωθέντα. ἔπειτα δὲ τίς χρεία συνόδου, ὑμῶν ταύτην ἀτιμαζόντων; ἡ γὰρ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος, ὡς ἄρθρον πίστεως τοῦτο ἐδογμάτισε, καίπερ οὐ μνημονεύουσα τοῦ πυρὸς, καὶ πάντες ἐκεῖνοι οἱ θεῖοι πατέρες γραικοί τε καὶ Λατῖνοι τοῦτο ἐδέξαντο. καὶ οὐδὲ στέργεις ἐξαιρῶν τὸ πῦρ. ἐρώτησον οὖν τοὺς μεταγενεστέρους σου, τοὺς κατὰ σὲ σχισματικοὺς καὶ αἱρετικοὺς, τοὺς ἀρνουμένους τὰ δεσποτικὰ προνόμια τοῦ Πέτρου, καὶ αὐτὴν τὴν σύνοδον μὴ δεχομένους, καὶ εὑρήσεις διχονοίαν καὶ ἀσυμφωνίαν πρὸς ἀλλήλους.

Ὅτι δὲ οἱ ἅγιοι πατέρες καταδικάσαντες τὸν Ὠριγένην, οὐ κατεδίκασαν τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, ῥᾳδίως ἀποδείκνυται. Ὁ γὰρ μέγας Βασίλειος, ὡς σαφῶς ἐδείξαμεν, οὐχ ἅπαξ ὀνομάζει, καὶ ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀποδέχεται τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, καὶ ὅμως οὐκ ἐν ἑνὶ χωρίῳ ἐλέγχει τὸν Ὠριγένην. οὕτω γὰρ γράφει ἐν τῷ ἑαυτοῦ βιβλίῳ τῶν ὅρων κατ' ἐπιτομὴν ἐρωτήσει. σξζ. εἰ ὁ μέν τις δαρήσεται πολλὰς, ὁ δὲ ὀλίγας. πῶς λέγουσι τινὲς μὴ εἶναι τέλος τῆς κολάσεως. Ἀπόκρισις. Τὰ ἀμφίβολα καὶ ἐπικεκαλυμμένως εἰρῆσθαι δοκοῦντα, ἔν τισι τόποις τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις ὁμολογουμένων σαφηνίζεται. τοῦ οὖν Κυρίου ποτὲ μὲν ἀποφαινομένου, ὅτι ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. ποτὲ δὲ ἐκπέμποντος τινας εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. καὶ ἄλλοτε ὀνομάζοντος γέενναν πυρὸς, καὶ ἐπιφέροντες, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἔτι πάλαι διὰ τοῦ προφήτου περί τινων προειρηκότος, ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται. τούτων καὶ τῶν τοιού-

των

laam autem existimat imperitè ostēdere Nyssenum, & Synonymum esse Origenistas. Nescio igitur, quid illi in mentē venerit, & illud Theologi in mediū adiecit. Nos enim illud rectè intelligimus, si verò ipse sententiam nō percipit, quid ad nos? Est autem commune, & valde celebratū Theologis quod Deus minus punit peccatores, quam mereantur, vltra mensuram, & meritum coronat iustos. Hoc igitur sibi vult Gregorius dicens, sicui placet intelligere, hoc etiam in loco illud humanius, & dignum punientis.

Quòd verò inquisitiò de hoc non præcesserit, intellige non solum tempore Nysseni, sed neque vnquam alio tēpore quintæ Synodi, & mentitur dicens illud de ipsa. Illa enim Origenis opera ânathematizauit, ignis verò Purgatorij nullam penitus mētionem fecit, sed neque est necessariū, multa enim credimus, quæ synodicè non sunt sancita. Deinde, quæ necessitas est Synodi, vobis hanc âspernantibus? Nam Synodus Florentina, vt articulum fidei Purgatoriū dogmatizauit, quamuis mentionem non fecerit ignis. Et omnes illi sanctissimi Patres Græci, & Latini hoc receperunt, tu quoque concedis, excipiens ignē. Interroga igitur te posteriores, qui sunt tui similes schismatici, & hæretici, qui negant priuilegia Petri, & ipsam Synodum non recipiunt, & inuenies dissidium, minimeque concordiam ad inuicem.

Quod verò Sancti Patres reijcientes errores Origenis, non reiecerint ignem purgatorium, facile est probare. Nam Basilius Magnus, vt clare ostendimus, nō semel nominat & probat ex Scriptura ignem purgatoriū, & nihilominus non vno in loco damnat dogma Origenis. Sic enim scribit in suo libro Regularum compendiosè explanatarum. Interrogatione 267. Si vnus quidem vapulabit multis, alter verò paucis; quo pacto quidam dicunt, nullum finē supplicij fore ijs, qui pœna afficiuntur? Responsio. Quæ ambigua sunt ac videtur obscurè esse dicta, quibusdam locis diuinitus inspiratæ

των πολλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς κειμένων, ἓν καὶ τοῦτο τῆς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ ἐπιλαθομένους τῶν τοσούτων τοῦ Κυρίου ῥημάτων καὶ ἀποφάσεων, τέλος κολάσεως εἰς τὸ μᾶλλον κατατολμᾶν τῆς ἁμαρτίας, ἑαυτοῖς ὑπογράφειν. εἰ γὰρ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἔσται ποτὲ τέλος, τέλος ἕξει πάντως καὶ ἡ αἰώνιος ζωή. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦτο νοῆσαι οὐ κακαταδεχόμεθα, ποῖον ἔχει λόγον τῇ κολάσει τῇ αἰωνίῳ τέλος διδόναι; ἡ γὰρ τοῦ αἰωνίου προσθήκη ἐφ' ἑκατέρων ἴσως κεῖται. ἀπελεύσονται, φησὶν, οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. τούτων οὖν οὕτως ὁμολογουμένων, εἰδέναι χρὴ, ὅτι καὶ τὸ δαρήσεται πολλὰς, καὶ τὸ δαρήσεται ὀλίγας, οὐχὶ τέλος, ἀλλὰ διαφορὰν κολάσεως δηλοῖ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς δίκαιος κριτής ἐστιν, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πονηροῖς ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ; δύναται εἶναι ὁ μέν τις πυρὸς ἀσβέστου ἄξιος, καὶ τούτου ἤτοι μαλακωτέρου, ἢ μᾶλλον φλέγοντος. ὁ δὲ τις σκώληκος ἀτελευτήτου, καὶ τούτου πάλιν ἢ πραότερον ὀδυνῶντος, ἢ σφοδρότερον καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστου. καὶ ἄλλος, γεέννης διάφορα πάντως ἐχούσης τὰ κολαστήρια. καὶ ἕτερος, τοῦ ἐξωτέρου σκότους, ἔνθα ὁ μέν τις ἐν κλαυθμῷ μονὸν, ὁ δέ τις καὶ ἐν βρυγμῷ τῶν ὀδόντων, διὰ τὸ ἐπιτεταμένον τῶν πόνων γίνεται. καὶ ἐξώτερον δὲ σκότος ὑποφαίνει πάντως εἶναι τι καὶ ἐσώτερον. καὶ τὸ, εἰς πυθμένα ᾅδου ἐν παροιμίαις εἰρημένου, δηλοῖ, ὅτι εἰσί τινες ἐν τῷ ᾅδῃ μὲν, οὐκ ἐν πυθμένι δὲ ᾅδου, κουφοτέραν ὑπομένοντες τὴν κόλασιν. τοῦτο δὲ χαρακτηρίζειν ἐστὶ καὶ νῦν ἐν τοῖς τοῦ σώματος πάθεσιν, ὁ μὲν γάρ τις πυρέσσει μετὰ συμπτωμάτων, καὶ ἄλλων παθῶν, ὁ δέ τις πυρέσσει μόνον, καὶ οὕτως οὐχ ὁμοίως τῷ ἑτέρῳ. καὶ ἄλλος οὐ πυρέσσει μὲν, ὀδύνῃ δὲ τινι μέλους καταπονεῖται. καὶ οὗτος πάλιν ἑτέρου πλεῖον ἢ ἔλαττον. εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο τῷ Κυρίῳ τὸ, πολλὰς καὶ ὀλίγας κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς συνηθείας, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα. οἴδαμεν γὰρ πολλάκις τὸ τοιοῦτον ἦθος τοῦ λόγου, καὶ ἐπὶ τῶν ὑφ' ἑνός τινος πάθους κεκακωμένων παραλαμβανόμενον. οἷον ὅταν λέγομεν ἐπί τινος πυρέσσοντος μόνον, ἢ πόσας ὑπέμεινεν ἀνάγκας. ὥστε πολλὰς καὶ ὀλίγας δέρεσθαι πάλιν λέγω,

ratæ Scripturæ alibi ab alijs, quæ confessa, & aperta sunt; declarantur. Cum ergo Dominus pronunciarit: Ibunt hi in supplicium æternum, Iusti autẽ in vitam æternam: & alicubi Mittas eos in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius, atque ita nominet gehennam ignis: vbi vermis eorum non moritur & ignis non extinguitur: ac rursus per Prophetam de quibusdam prædixerit: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: Cũ hæc & huiusmodi sępę à diuinitus inspirata Scriptura proponantur; hoc quoque est diaboli artis, & astutiæ, vt multi homines veluti obliti talium tantarumq; Domini sententiarum, finẽ sibi audeant pœnarum in posterum adũbrare. Nam si æterni supplicij quandoque finis est futurus, omnino habebit & vita æterna finem. Sin in vita nõ sic Euangelici dicti sensum accipimus: quæ ratio est, supplicio æterno finẽ statuere? æterni enim adiunctio pariter in vtroque ponitur: Ibũt enim (inquit) hi in supplicium æternũ, iusti autẽ in vitam æternam. His igitur ita concessis, intelligendum est illud, Vapulabit multis: & illud vapulabit paucis, non finem, sed diuersitatẽ supplicij declarat. Si enim Deus iudex iustus est, non bonis solum, sed etiam improbis, reddens vnicuique iuxta opera sua, fieri potest, vt alius quidẽ dignus sit igne inextinguibili, atque hoc ipso vel lenius, vel acrius vrente: alius verò verme nũquam morituro, atque hoc ipso nihilominus vel mitius queque excruciante, vel seuerius, pro meritis videlicet vniuscuiusque, itemq. alius gehenna, habente prorsus ipsa etiam varia tormẽtorum genera: similiterq. alius exterioribus tenebris: quo in loco alius in fletu est solum, alius præter fletum, in stridore etiam dẽtium, propter cruciatuũ videlicet acerbitatẽ. Quin & hæ quoque tenebræ, quæ vocantur exteriores, alias etiam prorsus esse interiores significant. Et illud quod dictum est in Prouerbijs, In profundũ inferni; declarat quosdam esse quidem apud inferos, nõ ta-

men

ὐκ ἐν τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει ἡ συμπλήρωσις, ἀλλ' ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς κολάσεως γίνεται.

Ἔτι ἐν τῇ προτρεπτικῇ ὁμιλίᾳ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα περὶ τὸ τέλος. διὰ πρόσκαιρον ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν ἀθάνατα βασανίζομαι, δι' ἡδονὴν σαρκὸς τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραδίδομαι.

Πρὸς τούτοις ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς παρθένον ἐκπεσοῦσαν, πρὸς τὸ τέλος. ποῦ ἄρα ἡ ψυχὴ ἐκείνη καταδύσεται, ἡ ἐν ὄψεσι τοσούτων θεατῶν ἐξαίφνης ὀφθεῖσα αἰσχύνης ἀνάπλεως; ποίῳ δὲ σώματι τὰς ἀπεράντους ἐκείνας καὶ ἀνυποίστους ὑποστήσεται μάστιγας; ὅπου πῦρ ἄσβεστον, καὶ σκώληξ ἀθάνατα κολάζων, καὶ πυθμὴν ᾅδου σκοτεινὸς καὶ φρικώδης, καὶ οἰμωγαὶ πικραὶ, καὶ ὀλολυγμὸς ἐξαίσιος, καὶ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ πέρας οὐκ ἔχει τὰ δεινά;

Νομίζειν οὖν εἰκὸς ἐστὶ τὸν ἀδελφὸν Βασιλείου περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς διαλέγεσθαι, οὐ περὶ τῶν βλασφημιῶν τοῦ Ὠριγένους μηδεμίαν ὅλως μνείαν τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἀποδοκιμασθέντων ἀνθρώπων ποιούμενος.

Ἀλλ' ὁ θαυμάσιος Βαρλαὰμ ἔτι τὸν θεολόγον Γρηγόριον ὠριγενιστὴν ἀποφαίνει, οὗτινος μέντοι ἐν τῷ ἀπολογητικῷ λόγῳ ἀναγινώσκεται ταυτὶ τὰ ῥήματα. ἡμῖν δὲ οἷς τὸ κινδυνευόμενον ἐστὶ σωτηρία ψυχῆς τῆς μακαρίας τε καὶ ἀθανάτου, καὶ ἀθάνατα κολασθησομένης, ἢ ἐπαινεθησομένης διὰ κακίαν, ἢ ἀρετὴν, πόσον χρὴ δοκεῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἢ πόσης δεῖν τῆς ἐπιστήμης, ἰατρεῦσαι καλῶς, ἢ ἰατρευθῆναι, καὶ τὴν ζωὴν μεταθέσθαι, καὶ δοῦναι τὸν χοῦν τῷ πνεύματι;

Καὶ ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης. ἐκεῖ δὲ (φησὶ) τίς συνήγορος, ποία σκῆψις; τίς ψευδὴς ἀπολογία; ποία πιθανότης ἔντεχνος; τίς ἐπίνοια, κατὰ τῆς ἀληθείας παραλογίζεται τὸ δικαστήριον, καὶ κλέπτει τὴν ὀρθὴν κρίσιν, τοῖς πᾶσι πάντα ἐν ζυγῷ τιθεῖσαν, καὶ πρᾶξιν, καὶ λόγον, καὶ διανόημα, καὶ ἀντισηκοῦσαν τοῖς πονηροῖς τὰ βελτίονα, ἵνα τὸ ῥέπον νικήσῃ, καὶ μετὰ τοῦ πλείονος ἡ ψῆφος γένηται; μεθ' ἣν οὐκ ἔφεσις, οὐ κριτὴς ὑψηλότερος, οὐκ ἀπολογία δι' ἔργων δευτέρων, οὐκ

men in profundo, qui leuioribus scilicet pœnis afficiantur. Porro hoc ita esse etiam nunc possumus per similitudinem adũbrate in morbis corporis intelligere Siquidẽ est alius, qui præter febrẽ alias etiam aliorum morborũ accessiones habet: alius item, qui ex sola tantummodo febri laborat: & hic ipse diuerso modo atque alius. Similiterq. reperietur alius, qui febri quidẽ ipse non laborabit, dolore tamen mẽbri alicuius vehementer cruciabitur: & hic ipse itẽ alio aut acrius, aut remissius. Vsurpatum est autẽ etiam à Domino, multis, & paucis, ex vsu quotidie loquendi consuetudinis, quemadmodum alia etiam huiuscemodi nonnulla. Quãdoquidem scimus plerumque huiuscemodi formam loquendi etiam in ijs solitã esse vsurpari, qui ex vno aliquo morbo laborant. Veluti cum dicimus in aliquo, qui tantũmodo febricitat, aut ex oculo dolet admirantes; Hic quot sustinuit dolores, aut quot pertulit cruciatus? Quamobrẽ hoc, multis aut paucis vapulare (iterũ dico) nequaquam temporis longinquitatem, completionemuè, sed pœnæ diuersitatem significat.

Item in sermone adhortatorio ad sanctum baptismũ circa finem ait Basilius. Ob breuem peccati voluptatem æternum crucior: propter voluptatẽ carnis, æterno tradar igni.

Et in epist. ad virginem lapsam versus finem: vbi itaque anima illa mergetur, quæ in tot spectatorum conspectu de repente turpitudine plena visa est? quali vero corpore infinita illa, & intolerabilia flagella sufferet? vbi ignis inextinguibilis, & vermis indesinenter castigãs, & fundum inferni tenebricosum ac horrendum, & eiulatus amari, & vlulatus indecorus, & ploratus & stridor dentium, & finem non habent mala.

Porro consentaneũ est existimare fratrem Basilij Magni de igne purgatorio agere, non de erroribus Origenis, cum nullam mentionem damnatorum & dæmonum faciat.

ἔλαιον παρὰ τῶν φρονίμων παρθένων ταῖς ἐκλείπουσαις λαμπάσιν. οὐ μεταμέλεια πλουσίου, φλογὶ τηκομένου, καὶ τοῖς οἰκείοις ἐπιζητοῦντος διόρθωσιν. οὐ προθεσμία μεταποιήσεως, ἀλλὰ ἓν μόνον καὶ τελευταῖον καὶ φοβερὸν τὸ κριτήριον, καὶ δίκαιον πλέον, ἢ ὅσον ἐπίφοβον, μᾶλλον δὲ διὰ τοῦτο καὶ φοβερώτερον, ὅτι καὶ δίκαιον. ἡνίκα θρόνοι προτίθενται, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν προκαθέζεται, καὶ βίβλοι ἀνοίγονται, καὶ ποταμὸς πυρὸς ἕλκεται, καὶ τὸ φῶς, ἔμπροσθεν καὶ τὸ σκότος ἡτοιμασμένον καὶ πορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, τῆς ἐν Χριστῷ νῦν κρυπτομένης, καὶ ὕστερον αὐτῷ συμφανερουμένης. οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. ἣν ἤδη παρὰ τοῦ κρίνοντος αὐτοὺς λόγου, οἱ μὴ πιστεύσαντες κατεκρίθησαν. καὶ τοὺς μὲν τὸ ἄφραστον φῶς διαδέχεται, καὶ ἡ τῆς ἁγίας καὶ Βασιλικῆς θεωρία τριάδος ἐλλαμπούσης τρανώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, καὶ ὅλης ὅλον νοΐ μιγνυμένης, ἣν δὴ καὶ μόνην μάλιστα βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ τίθεμαι. τοῖς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων βάσανος. μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ ἀπερρίφθαι Θεοῦ, καὶ ἡ ἐν τῷ συνειδότι αἰσχύνη. πέρας οὐκ ἔχουσα.

Σκεψάσθωσαν οὖν ὁ Βαρλαὰμ τίνι λόγῳ ὁ Θεολόγος ὠριγενιστὴς ἐγένετο, καὶ τίς τὸν Βαρλαὰμ ἐδίδαξεν ἐκεῖνον σκαιῶς μᾶλλον δὲ πανούργως καὶ πονηρῶς ἐπεξηγεῖσθαι πρὸς ὀλίγ' ἄττα ἀφορῶντα, κἀκεῖνα διεστραμμένως ἐννοοῦντα τοὺς οἰκουμενικοὺς διδασκάλους αἱρετικοὺς Ὠριγενιστὰς ἀποφῆναι, μὴ αἰσχυνόμενον, ὥστε ψεύδεται λέγων τοὺς παλαιοὺς πατέρας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Νύσσης μὴ καταδικάσαι τὸν Ὠριγένην καὶ διὰ τοῦτο μάτην ψεύδεται τὸν Νύσσης ἐξαμαρτῆσαι.

Καὶ τὸ μεῖζον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Γρηγόριος τὴν κόλασιν τοῦ ᾅδου αἰώνιον ἀποφαίνεται. καθὼς ἐροῦμεν κατωτέρῳ καὶ τρανῶς παραστήσομεν. οὐ μὴν ἀρνητέον τὸ μιαρὸν σῖφος τῶν αἱρετικῶν πειραθῆναι κιβδηλεῦσαι καὶ καταμιᾶναι τὰ ἱερὰ συγγράμματα τοῦ διδασκάλου, καὶ τὸν ἅγιον γερμανὸν ταῦτα ἐπαινετῶς ἀνακαθᾶραι, οὕτω γὰρ γράφει ὁ φώτιος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ φίλ. 478.

Ari-

Sed egregius Barlaam etiam Gregorium Theologũ Origenistã facit; cuius tamen in apologetica oratione sunt hæc verba Nobis autem, qui de animæ salute periclitamur, quæ beata & immortalis est, atque immortalibus vel supplicijs, vel laudibus ob vitium, aut virtutem afficietur, quantũ tandem certamen propositum esse, quantaque arte opus esse existimnadũ est, vt rectè curemus, aut ipsi curemur, & vitã in melius commutemus, ac terram spiritui addicamus? Et in oratione de plaga grandinis; Illic autẽ (inquit) quis patronus? quæ causificatio? quæ falsa defensio? quod artificiosũ verborum lenocinium? quæ consilij solertia? Tribunal illud circũscribet, ac rectum iudicium eludet, quod omnia omnibus in statera collocat, actionem, sermonem, cogitationẽ, virtutesq. cum vitijs ex aduerso expendit, vt, quod propẽdet, victoriam obtineat, atque ab ampliore parte sententia stet, postquam non iam prouocatio superest, non sublimior iudex. nõ alia opera, per quæ quispiam pœnam deprecetur, non deficientibus lampadibus oleum, à prudẽtibus virginibus, aut à vendentibus acceptũ, non diuitis illius pœnitentia, flammæ ardore liquescentis, ac propinquis suis correctionem requirentis, non denique præstitutum vitæ in melius commutandæ tempus: sed & solum, & postremũ, ac formidabile illud Tribunal erit, magisq. etiam iustũ, quàm formidabile, imò, vt rectius dicam, idcirco formidabilius quia iustum. Quo quidem tempore Throni proponẽtur, & antiquus dierum sedebit, & libri aperientur, & igneus fluuius voluetur, & lux à fronte, & paratæ tenebræ: ac procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, nunc quidem in Christo absconditæ, verum postea simul cum ipso manifestandæ: qui autem mala egerunt, in resurrectionem Iudicij, quo etiam ij, qui non credunt, à verbo eos iudicante iam condẽnati sunt: atque illos quidẽ lux omne sermone præstantior excipiet, & sanctæ, regiæq. Trinitatis, purius iam &

Ἀνεγνώσθη βιβλίον τοῦ ἐν ἁγίοις Γερμανοῦ φέρον συγγραφέα, ὃς μετὰ τὸ Κυζίκου χειροτονηθῆναι Κωνσταντινουπόλεως ἐχρημάτισεν ἀρχιερεύς, ἀνταποδοτικὸς δὲ ἢ ἀνόθευτος τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει. ὃ ἴσον ἂν εἴη περὶ τῆς αἰσθητῆς τῶν βεβιωμένων ἀνθρώποις ἀνταποδόσεως. τῆς μὲν οὖν, ἐπιγραφῆς ἡ ἐπαγγελία τοιαύτη. ἀγωνίζεται δὲ ὁ λόγος τὸν ἐν ἁγίοις τῆς Νύσσης Γρηγόριον κατὰ τοῦτο συγγράμματα, τῆς Ὠριγένους παραχεῖν ἐλεύθερα λώβης. καὶ γὰρ οἷς τοῦ δαιμονίου φύλου καὶ τῶν εἰς κόλασιν ἀτελεύτητον παραπεμπομένων ἀνθρώπων ἡ λῆρος ἀποκατάστασις φίλον, οὗτοι δὴ (ἅτε τὸν ἄνδρα ὑψηλόν τε τοῖς δόγμασι, καὶ πολὺν τοῖς τῶν λόγων ῥεύμασιν εἰδότες, καὶ λαμπρὰν τῆς εὐσεβείας τὴν ὑπόληψιν εἰς πάντας αὐτῷ περιηχηθεῖσαν ὁρῶντες) ἐπεβάλλοντο παρενεῖραι τοῖς ἐκείνου φωτιστικοῖς καὶ σωτηρίοις λόγοις τὰ ζοφώδη καὶ ὀλέθρια τῆς Ὠριγένους ὀνειρώξεως ἀμβλωθρίδια, τῇ τοῦ ἀνδρὸς πολυωνύμῳ ἀρετῇ τε καὶ γνώσει τὴν αἱρετικὴν ὑποβαλεῖν λαθραίως διανοηθέντες ἀπόνοιαν. διότι τοῦτο μὲν προσθήκαις νόθοις, τοῦτο δὲ καὶ διαστροφῇ τῶν ὀρθῶν λογισμῶν βεβιασμένη, πολλὰ τῶν ἀμωμήτων ἐκείνου συνταγμάτων κατὰ κιβδηλείαν ἐπειράθησαν. καθ' ὧν Γερμανός, ὁ τῆς εὐσεβείας συνήγορος, ὀξὺ τῆς ἀληθείας ἐπαφεὶς τὸ ξίφος, καὶ νεκροὺς τῇ πληγῇ λιπὼν τοὺς πολεμίους, νικηφόρον καὶ πρωταγωνιστὴν τὸν καθ' οὗ τὰς ἐπιβουλὰς ἡ αἱρετικὴ φάλαγξ ἐρραδιούργει καὶ κατεσκεύαζε, παρεστήσατο.

Ἔστι μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ παρόντι λόγῳ καθαρός τε καὶ διειδής, καὶ τὰς ἐν ὀνόμασι τροπὰς εὐστόχως ὑποβαλλόμενος. καὶ τὴν μὲν φράσιν ἡδύνων, οὐχ ὑφειμένος δὲ πρὸς ψυχρότητα. γενναῖος μὲν καὶ ἐπιβαλεῖν τῇ προθέσει, ὅμοιος δὲ διελθεῖν τὰ ἀγωνίσματα. καὶ τοῦ μὲν ἀναγκαίου μηδὲν ἔξωθεν. παραπλέκων, οὐδὲν δὲ τῶν ὀφειλόντων ῥηθῆναι παρορῶν, οὔτε ταῖς κατασκευαῖς, οὔτε τοῖς ἐπιχειρήμασιν, οὔτε τοῖς ἐνθυμήμασιν. ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ τῶν εὐσεβῶν δογμάτων κανὼν ἀπαρέγκλιτος, οὕτω καὶ τῶν, εἴ τις ἐθέλει λόγους γράφειν δυνατοὺς καὶ σαφεῖς καὶ πνευματικὴν διδα-

clarius illuminantis, totamq. se cum tota mente miscentis, contemplatio (in qua ego vel sola regnum Cœlorum maxima ex parte positum esse cẽseo) hos autem simul cum alijs, vel potius ante alia, istud excruciabit, quod à Deo proiecti sint, atque iniustam in conscientia sempiternæ ignominiæ notam gerant.

Videat ergo Barlaam quanam ratione Theologus euaserit Origenista, & quis Barlaam docuit illius esse ineptũ, imò vero improbum interpretem, qui ad pauca respiciens, & ea peruerse intelligens Doctores Oecumenicos hæreticos Origenistas creare non erubescit. Itaque etiam mentitur antiquos Patres tempore Nysseni nõ damnasse Origenem, & propterea falso mentitur errasse Nyssenum.

Immo quod amplius est ipsemet Gregorius pœnam Inferni perpetuam esse censet, vt dicemus infra, & clare probabimus. non tamen negandũ est colluuiẽ hæreticorũ conatam fuisse adulterare, ac polluere sacra scripta huius Doctoris, & sanctum Germanũ laudabiliter ea expurgasse, sic enim scribit Photius in sua Bibliotheca ferè circa medium pag. 327.

Legi librum, auctore Germano, qui primũ Cyzigi ordinatus, post Constantinopolitanus Patriarcha fuit, qui liber inscribitur, retribuens & legitimus: quod proinde est, ac si dixeris: De vera, & legitima retributione, quod rependatur hominibus prout vixerint. Et hæc quidem tituli inscriptio. Contendit vero Grægorium Nyssæ Episcopum, eiusq. scripta ab Origenis errore esse immunia. Etenim quibus delirium illud placet, dæmonibus, & hominibus in æternã pœnam cõiectis liberationem inde expectandam illi (quod virum doctrina singularem, & eloquentia insignem eũ agnoscerent, claramque sanctitatis existimationem per omnium ora decantatam viderent) aggressi sunt claris & salutaribus eius scriptis, obscura ac perniciosa Origeniani somni vene-

διδασκαλίαν προτιμῶντας τῆς ἐπιδείξεως, καλὸν παράδειγμα, καὶ ἀξιοζήλωτον. ἐπιρραπίζει μὲν οὖν πρότερον τὸ αἱρετικὸν δόγμα, ὃ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον, καὶ τῶν ἐν ἁμαρτίαις καταλυσάντων τὸν βίον, κατά τινας ποινὰς ὡρισμένας εἰς τὸν χορὸν τῶν δικαίων μετελθεῖν τερατεύεται. ἐλέγχει δὲ τὸ μυθῶδες τοῦτο διασέβημα, πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν. δεύτεροι δὲ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων. οἷς καὶ προφητικὰς ἐπισυνάπτει μαρτυρίας τρανολογούσας, ὥσπερ αἰώνιον τὴν τῶν δικαίων ἀνεκλάλητον ἀπόλαυσιν, οὕτω καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀτελεύτητόν τε, καὶ ἀνυπόστατον κόλασιν. οὐκ ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ μόνον χρήσεων τὸ αἱρετικὸν καὶ ἀλλόφυλον καταβάλλει φρύαγμα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν. καὶ δὴ τὸ κραταιότερον, καὶ ἐκ λογίων αὐτοῦ ἐκείνου, ὧν κακομηχάνως ἡ αἵρεσις συνήγορον λαβεῖν ἠγωνίζετο. Διὰ δὴ τούτων ἁπασῶν τῶν ἱερολογιῶν, τὸ μὲν παθοποιὸν καὶ ψυχοφθόρον πάσης ἐκκλησιαστικῆς χοροστασίας ἀπελασενων αἰεδείχθη μυθολόγημα. τὸ δὲ τῆς εὐσεβείας μισοπόνηρον κρατύνων τε καὶ αὔξων φρόνημα. οὕτω δὲ προδιασκευάσας καὶ κραταιωσάμενος τὸ τῆς ἀληθείας ὀχύρωμα, ἐξ οὗ καταλαβεῖν ῥᾷον ἔμελλε τὸν πολέμιον. τὰ ῥητὰ λοιπὸν μετὰ ταῦτα τοῦ ἱεροῦ προάγει πατρὸς, οἷς οἱ κακοὶ καὶ πονηροὶ τῶν δογμάτων κάπηλοι τὸν οἶνον ὑδατιμιγνοῦντες κιβδηλεύειν αὐτὰ, μᾶλλον δὲ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐμελέτησαν διδάγματα. ταῦτα δὴ τὰ ἱερὰ ῥητὰ προθεὶς, ἑαλωκότας ἐπ' αὐτοφόρῳ τοὺς Ὠριγενιαστὰς, οἷς ἐκακούργουν, ἐθριάμβευσε. τοῦτο μὲν ἀπηρυθριασμέναις καὶ ἀναισχύντοις προσθήκαις ἐπινοθεύοντας διελέγχων τὰ ἀνόθευτα. τοῦτο δὲ, καὶ τὸ συνεχὲς ὑφορωμένοις τῆς προσθήκης, ἐκ πολλῆς ἄλλης αὐθαδείας τε καὶ ἀπονοίας, πρὸς τὴν αἱρετικὴν αὐτῶν ἐπίνοιαν, τὰ παρὰ πυρὶ προσδοκῆσαι κολάσεως τέλος. ἀλλ' αἱ μὲν ἄτοποι τοῦ βίου ἡδοναὶ τῶν σκιῶν καὶ ὀνειράτων διαφέρουσιν οὐδὲν πρὶν γὰρ ἢ τελεσθῆναι τὰ τῆς ἁμαρτίας, σβέννυται τὰ τῆς ἡδονῆς, αἱ δὲ ὑπὲρ τούτων κολάσεις τέλος οὐκ ἔχουσι. τὸ μὲν ἡδὺ πρὸς

na admiſcere, virtutiq. hominis, & doctrinæ celebri hæreticam occultè amentiam ſubijcere. Quare partim additamẽtis falſis, partim rectis argumentis violẽter detortis, multa ex irreprehenſibilibus eius monumentis calumniari conati ſunt contra quos Germanus pietatis Patronus acutum veritatis gladium ſtringens, & vulnere proſtratos hoſtes relinquens victorem, ſuperioremq. eum conſtituit, in quem hæretica colluuies inſidias ſtruxerat, & poſuerat. Huius ſtylus in hoc opuſculo, purus ac clarus, verborũq. tropos feliciter arripiens, phraſi venuſta, & eleganti, nó ad frigiditatem vergens, propoſito valide inſiſtens, par etiam, in cõtentionibus ſuſcipiendis, nihilq. citra neceſſitatem immiſcens, nihil quod dictu ſit neceſſarium prætermittens, tum conſtructione, & epicherematibus, tum enthymematibus, & eſt velut clara ſanæ doctrinæ norma. ita & illorum, ſi quis vehementes, claras, & gratas, & ſpiritualem doctrinam oſtentationi præferentes ſcribere orationes cupit, egregium eſt exemplum, & imitatione dignum. Notat primo hæreticum dogma, quod dæmones in antiquum ſtatũ, & eos qui in flagitijs ſuis moriũtur, poſt pœnas definitas in Beatorum numerum aggregandos nugatur. refellit vero fabulis plenam impietatem, primum è Domini verbis, hinc ex Apoſtolicis Decretis, quibus & Prophetarum teſtimonia adijcit, clare oſtendentia, vt æterna eſt Iuſtorum ineffabilis fruitio, ſic & peccantiũ ſempiternam atque infinitam pœnam futuram, uon modo autem teſtimonis allatis hæreticum atque profanum condemnat venenum, verum etiam è Sanctis Patribus. quin etiam validius, ex eiuſdem proprijs ſcriptis, quorum perfide hæreſis Patronum accipere aggreſſa eſt. ex his omnibus pijs ſentẽtijs & verbis calamitoſam illam, animæque pernicioſam fabulam à toto Clero Eccleſiaſtico illum amouere: piũ vero dogma, malitiam exoſam habens confirmare & erigere apparet. Ad eundem quoque modum in-

ſtrue-

ἀποθρασυνθέντας ἐκβιάζεσθαι. καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάσης τοὺς τοῦ ἀνδρὸς ἀπηλλαγμένους πόνους ἀποφαίνει αἱρετικῆς τε ἐπιβουλῆς, καὶ συκοφαντίας, ἀφορώσης εἰς ἀσέβειαν. ἡ δὲ ἀπαλλαγὴ, καὶ τῆς κακουργίας ὁ ἔλεγχος, ἔκ τε τῶν προηγουμένων τοῦ κεκακουργημένου χωρίου, καὶ τῶν ἑπομένων, κατασκευάζεται καὶ ἀνακαλύπτεται. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ τοῦ θεσπεσίου γρηγορίου μυρίων λόγων, τὸ ὀρθὸν διασωζόντων καὶ ἀνόθευτον. καὶ ταῦτα καλῶς ἀγωνισάμενος, καὶ ὡς οὐκ αὖτις ἄλλος ἄμεινον, εἰς σωτηρίους εὐχὰς καὶ δοξολογίας θεοῦ ἀποπερατοῖ τὸ φιλοπόνημα. οἱ δὲ λόγοι, οὓς ὑπεξελθεῖν ἐνέδραις τὸ ἀλλόφυλον ἐτεχνήσατο, καὶ ὁ παρὰ τῆς ἀληθείας ταχθεὶς στρατηγὸς τῆς λῃστρικῆς ἐφόδου κακῶν ἀπαθεῖς διεσώσατο, ὅ, τε περὶ ψυχῆς ἐστὶ πρὸς τὴν ἀδελφὴν μακρίναν διάλογος. καὶ δὴ ὁ κατηχητικὸς, καὶ ὁ περὶ τοῦ τελείου βίου τὴν εἰσήγησιν ἀναδεξάμενος.

Ἐκ τούτων δὲ ῥᾴδιον ἐστὶ συλλέξασθαι, καὶ ἐπισημειώσασθαι δύο τινὰ λόγου ἄξια, καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἱερὰ πονήματα τοῦ Νύσσης, ὡς τανῦν φέρεται μὴ εἶναι διεφθαρμένα. τοῦ ἁγίου γερμανοῦ ταῦτα εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ ἄπταιστον κάλλος ἀποκαταστάντος, τοῦ δὲ βαρλαὰμ δοξάζοντος μὴ εἶναι νενοθευμένα, εἰ μὴ μόνον τὸν ἅγιον εἶναι Ὠριγενιστὴν διὰ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. δεύτερον δὲ τὸν ἅγιον γερμανὸν ἔτι δὲ καὶ τὸν φώτιον πιστεῦσαι τὸ καθαρτήριον (ἕτερον ὂν παρὰ τὸ δόγμα τῆς ἀποκαταστάσεως) τοῦτο γὰρ εὑρίσκεται παρὰ τῷ Νύσσης, ὃν ὁ ἅγιος γερμανὸς ἐκάθηρε καὶ ὁ φώτιος ὑπερεπαινεῖ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος ἐκτὸς τοῦ ῥητοῦ τοῦ Παύλου αὐτος δὲ σωθήσεται οὕτως ὡσεὶ διὰ πυρὸς, ὅπερ ἐξηγεῖται κατὰ Ὠριγένους ὁ διδάσκαλος περὶ τῆς πέμπτης συνόδου οὐχ ἅπαξ ἐλέγχει καταδικάζων τὸ δόγμα τοῦ Ὠριγένους οὑτωσὶ γράφων ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ πρὸς Θεόδωρον τὸν ἐκπεσόντα. ὁ καταφρονηθεὶς νῦν, αὐτός ἐστιν ὁ τότε δικάζων. τοῦτον ἐννόει δι' ὅλου, καὶ τὸν ποταμὸν τοῦ πυρὸς, ποταμὸς γάρ φησι, πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. οὐκ ἔστι γὰρ παρ' ἐκείνου παραδοθέν-

ſtruere, ac munire veritatis vallum, vnde hoſtem arcere in promptu ſit. dicta reliqua deinde Sãcti Patris affert quibus improbi, ac nequam ſectarũ caupones vinum aquæ miſcẽtes adulterare illa, quin potius Eccleſiaſticas Doctrinas conati ſunt. has porro ſacras ſententias adducens de Origeniſtis in proprijs ſententijs cõuictis, quibus illi male vtebantur, triumphum egit. reprehendens, tum quod legitimæ quidem audacibus, & impudentibus additamentis continuantes, noua magna arrogantia & ſtupiditate ad hæreticam ſuam opinionem, ea audacter detorquerent; & vt breuiter dicam omnia, ſancti huius Patris ſcripta ab omni hæretica prauitate, & à calumnia, quæ in impietatem vergit immunia eſſe declarat. Hæc porro immunitas & improbitatis refutatio, & ex antecedentibus loci depreuati, & ex cõſequentibus conficitur, & demonſtratur; & ex alijs ſexcentis Beati Gregorij Nyſſeni libris, qui orthodoxè, & legitimè ſentiunt rectè excutiens, vt nemo melius, in ſalutares preces ac laudes Dei laborem finijt. libri autem quos inſidijs excipere hæretici moliti ſunt, & quos Germanus veritatis Propugnator primarius ab latronum inſultu ſine noxa ſeruauit, ſunt dialogus ad Macrinam ſororem de anima, & liber catecheticus, & ille, qui de perfecta vita narrationem continet. Sic Photius.

Ex his facile eſt colligere & notare duo quædam conſideratione digna; alterum lucubrationes Nyſſeni, vt nunc ſe habent, non eſſe corruptas, cum Sanctus Germanus iſtas in antiquam & ab errore immunem pulchritudinem redegerit, & ipſe Barlaam exiſtimet non eſſe adulteratas niſi ſolũ, quod Sanctus ſit Origeniſta propter ignem purgatorium. Alterum vero Sanctum Germanum, præterea etiam Photiũ credidiſſe ignem purgatorium, cũ aliud exiſtat à dogmate reintegrationis. hoc enim reperitur apud Nyſſenum, cuius librum S. Germanus purgauit, & Photius apprime laudat.

τὸ τῷ πυρὶ προσδοκῆσαι κολάσεως τέλος. ἀλλ᾽ αἱ μὲν ἄταποι τοῦ βίου ἡδοναὶ τῶν σκιῶν καὶ ἀνειράτων διαφέρουσιν οὐδὲν, πρὶν γὰρ ἢ τελεσθῆναι τὸ τῆς ἁμαρτίας, σβέννυται τὸ τῆς ἡδονῆς· αἱ δὲ ὑπὲρ τούτων κολάσεις τέλος οὐκ ἔχουσι. καὶ τὸ μὲν ἡδὺ πρὸς ὀλίγον, τὸ δὲ ἀνιαρὸν αἰώνιον. καὶ ἐν τῷ ἐννάτῳ λόγῳ εἰς τὴν προτέραν πρὸς Κορινθίους ἀπ᾽ ἀρχῆς. οὐ μικρὸν ἡμῖν τοῦτο τὸ προκείμενον ζήτημα, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν σφόδρα ἀναγκαίων, καὶ ὃ ἅπαντες ζητοῦσιν ἄνθρωποι, εἰ τέλος ἔχει τὸ τῆς γεέννης πῦρ. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἔχει, ὁ χριστὸς ἀπεφήνατο λέγων, τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει· καὶ ὁ Παῦλος δὲ φησὶ, δεικνὺς ἀθάνατον τὴν κόλασιν, ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον. καὶ ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ λόγῳ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν περὶ τὸ τέλος, οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτων ἕστηκε τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ χαλεπωτέρα δέξεται κόλασις τοὺς τοιούτους, καὶ ποταμὸς πυρὸς, σκώληξ ἰοβόλος, καὶ σκότος ἀτελεύτητον, καὶ ἀθάνατοι κολάσεις. τοὺς μνημονευθέντας ἱεράρχας καὶ οἰκουμενικοὺς διδασκάλους Γρηγόριον τὸν θεολόγον, Βασίλειον τὸν μέγαν, καὶ τὸν θεῖον χρυσόστομον, Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς παρὰ τῆς πέμπτης συνόδου προάγει μάρτυρας κατὰ Ὠριγένους, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ταῖς ἐκείνου ἐπιστολαῖς.

Λείπεται ἀκριβῶς ἐκζητῆσαι καὶ ἀνιχνεῦσαι, εἰ αὐτὸς ὁ Νύσσης σοφὸς ὢν καὶ εὐγλωττότατος, καὶ τοῦ μεγάλου βασιλείου γνήσιος ἀδελφὸς τυγχάνων, ἐφρόνησέ ποτε κἂν ἐν ὀνείρασι τὰ σαθρὰ καὶ διεστραμμένα καὶ βδελυρώτατα δόγματα τοῦ ὠριγένους. ὥστε τοὐναντίον ἅπαν φανῶς ἀποδειχθὲν ὁ βαρλαὰμ φανήσεται παντάπασι ψευδόμενος, μόνον τῷ ψευδῶς φάναι οἰόμενος ὡς περμορμολυκείοις τισὶν ἐξαπατᾶν τὰ βρεφύλλια, οὐ μὴν τοὺς νοῦν ἔχοντας, καὶ τὰ σοφὰ δόγματα τῶν πατέρων ἀνελισσομένους, καὶ ταῦτα τοῦ Νύσσης ἐν τῷ τέλει τῷ περὶ ψυχῆς ἀποδοκιμάζοντος τὴν ὠριγένους γνώμην τούτοις τοῖς ῥήμασι. τοὺς γὰρ βαθμοὺς τῶν ψυχῶν καὶ τὰς ἀναβάσεις, ἃς ὠριγένης εἰσάγει μηδὲν συνάδουσας ταῖς θείαις γραφαῖς μηδὲ προσηκούσας τοῖς

τῶν

Sed & Chrysostomus præter textum Paulinum, iste vero saluabitur quasi per ignem. quem Doctor exponit cōtra Origenem ante quintam Synodum non semel abijcit Origenem. sic enim scribit in prima epist. ad Theodorum monachum lapsum. Quem modo nihilo ducis, ipse tūc erit Iudex. In mente iugiter eum habeas, & fluuium ignis. fluuius enim igneus, rapidusque egrediebatur à facie eius; non est quod quisquam ei deditus igni, supplicij finē expectet. Verum improbæ sæculi huius voluptates ab vmbris somnijsq. nihil differunt; priusquam enim peccatum ad finē peruenerit, extinguitur voluptas: suppliciorum vero, quæ pro flagitijs suscipiuntur, nullus est finis, & dulce quidem ad breue tempus, quod vero cruciat est sempiternum. & hom. 9. in epist. 1. ad Corinth. à principio. Non leuis nobis hinc proposita quæstio est, sed de rebus valde necessarijs, quærunt plerique homines, ignis gehennæ sit ne finem habiturus? Non habiturum pronunciauit Dominus, cum diceret: ignis eorum non extinguetur, & vermis eorū non morietur. Paulus vero eum perennem ostendēs ait, de peccatoribus: pœnas dabunt in interitu æternas. Et in orat. 2. in eandem epistolam circa finem. Neque enim hactenus cōsistunt res nostræ, sed grauius supplicium huiuscemodi homines torquebit, igneus scilicet fluuius, vermis venenosus, tenebræ perpetuæ, immortales cruciatus.

Commemoratos Pontifices, & Oecumenicos Doctores Gregorium Theologū, Basilium Magnum, & diuinum Chrysostomū, Iustinianus Imperator pro quinta Synodo adducit testes contra Originem, vt est videre in eius epistolis.

Restat vt diligenter inquiramus & peruestigemus an ipse Nyssenus cum sit sapiens, & eloquentissimus, ac Magni Basilij germanus frater existens senserit vnquam vel in sōnijs putridá ac peruersa & fœtidissima dogmata Origenis. Ostenso enim clarè contrario, Barlaam penitus mendax ap-

τῷ χριστιανῶν δόγμασι παραλήπτέον.

Ἐν γοῦν τῇ πέμπτῃ συνόδῳ οἱ θεῖοι πατέρες ἀποσκορακίζοντες τοὺς φλυνάφους τοῦ ὠριγένους παράγουσι τὴν ἱστορίαν τοῦ λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου δεικνῦντες. τὸν μὲν αἰωνίως κολάζεσθαι, τὸν δὲ διὰ παντὸς εὐφραίνεσθαι. ταύτην οὖν ὁ Νύσσης εἰς φέρει ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ εἰς τοὺς μακαρισμοὺς καὶ ἐκ τοῦ περὶ φιλοπτωχίας. εἰς τοὺς μακαρισμοὺς τούτοις τοῖς ῥήμασιν. ἐπισκεψάσθω ἑαυτῷ ἐν τῷ κατὰ τὸν λάζαρον καὶ τὸν πλούσιον διηγήματι, ἐν ᾧ γυμνότερον τὸ τοιοῦτον δόγμα ἡμῖν σαφηνίζεται. μνήσθητι γάρ φησιν ὁ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν πλούσιον, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λάζαρος τὰ κακά. διὰ τοῦτο οὗτος μὲν παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. Καὶ ἐν τῷ περὶ φιλοπτωχίας παραγαγὼν τὴν αὐτὴν ἱστορίαν περὶ τοῦ πλουσίου τοὺς λόγους ποιούμενος φησίν. ἀξιοῖ γὰρ γενέσθαι μηνυτὴν τοῖς ἀδελφοῖς ἐκ τῶν νεκρῶν τινά, ὡς ἂν μὴ κἀκεῖνοι τῇ ὑπερηφανείᾳ τοῦ πλούτου βλαβέντες ἐν τῇ τρυφῇ τῆς σαρκὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ χάσμα τοῦ ᾅδου κατενεχθῶσι διὰ τοῦ λείου τῆς ἡδονῆς ὀλισθήσαντες. καὶ περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τοὺς πτωχοὺς τῇ νόσῳ διεφθαρμένους ἀποφεύγομεν, ἀλλὰ τίς ἐστιν αἰτία ἡ τῶν τοιούτων ἡμᾶς ἀφιστῶσα; τίς αὕτη; τὸ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἀπειλὴν τοῦ εἰπόντος, ὅτι πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. ἐφ' ὅσον γὰρ οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων, φησίν, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε, εἰ γὰρ ταῦτα οὕτως ἔχειν ᾤοντο, οὐ κἂν τοιαύτην ἔχον περὶ τῶν ἀρρωστούντων γνώμην, ὥστε ἀπωθεῖσθαι ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ μολυσμὸν οἴεσθαι τοῦ ἡμετέρου βίου τὴν περὶ τοὺς ταλαιπωρουμένους σπουδήν.

Καὶ πάλιν ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ εἰς τοὺς μακαρισμούς, εἰ μακαριστὸν ἐστὶν τὸ ἐκ τοῖς ἀπείροις αἰῶσιν ἀτελεστόντι καὶ ἐσαεὶ παρεκτεινομένην τὴν εὐφροσύνην ἔχειν, δ' εἰ δὲ πάντως γεύσασθαι καὶ τῶν ἐναντίων τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν (τουτέστιν ἐν τοῖς ἀπείροις αἰῶσιν ἀτελεστόντι καὶ ἐσαεὶ παρεκτεινομένην τὴν κόλασιν τῆς γεέννης ἔχειν) οὐκέτι χαλεπὸν ἐπισυνιέναι τοῦ λόγου τὸ βούλημα. διατὶ μακάριοι οἱ νῦν πενθοῦντες, αὐτοὶ γὰρ εἰς τοὺς ἀπεί-

parebit qui tantum mendacia fando existimat veluti quibusdam laruis & monstris decipere infantulos, non tamen viros cordatos, qui docta dogmata Patrum euoluunt; præsertim cùm Nyssenus in fine orationis de anima reijciat sententiam Origenis his verbis. Etenim animarũ gradus, & ascensus & descensus, quos Origenes inducit, vt nulla in re diuinis eloquijs cõcinnentes, neque Christianorum decretis congruentes, prætermittere par est.

Igitur in V. Synodo Diuini illi Patres reijcientes nugas Origenis adducunt Historiam Lazari & Diuitis probantes hunc quidem perpetuò puniri, hunc verò semper lætari. Hanc igitur Nyssenus affert in tertia oratione in beatitudines & in oratione de amandis pauperibus. In beatitudines his verbis. Consideret eum in illa narratione, quæ de Lazaro ac Diuite in Euangelio habetur, vbi eiusmodi doctrina nobis apertius declaratur: Memẽto enim, inquit, Abraham ad Diuitem quod receperis bona in vita tua: Similiter item Lazarus quoque mala, idcirco hic quidem solatio fruitur, tu verò cruciaris. Et in oratione de amandis pauperibus, adducens eandem Historiam, hæc verba facit de Diuite. Orat enim, vt ad Fratres nuncius ex mortuis mittatur aliquis, ne ipsi quoque diuitiarum splendore elati ac tumidi, & propter lubricum voluptatis prolapsi, in eundem inferni hiatum atque voraginem detrudantur. Et ante istud testimonium in eadem oratione assignat causam propter quam pauperes morbo corruptos fugiamus. Quid ergò inquit nos ab illis disiungit? quid tandem est? illud profectò, quod nõ timemus minas illius, qui dicit: discedite à me in ignem æternum: quatenus enim vni ex his non fecistis, nec mihi fecistis. Si enim hæc ita habere arbitrarentur, nunquam adduci in eam sententiam possent vt ægrotantes à se repellerent, nec studium, quod in calamitosos impenderetur, vitæ nostræ contagium existimarent.

Et

ρους αἰῶνας παρακληθήσονται.

Καὶ πρὸς τούτοις ἐν τῷ λόγῳ παράγει χριστιανοὺς τινὰς ἀναισθήτως ἔχοντας πρὸς τὰς ποινὰς τῆς κολάσεως, εἰδ᾽ ἔφησὶ καθάψαιτό τις αὐτῶν ὁ ἰατρεύων λόγος, οἷον διά τινων θερμῶν καὶ διακαιόντων φαρμάκων, λέγω δὴ τῶν σκυθρωπῶν τῆς μεγάλης κρίσεως ἀπειλῶν, καὶ διαβάτους τὴν καρδίαν τῷ φόβῳ τῶν προσδοκωμένων δριμίξειε γεέννης φόβον, καὶ πῦρ μὴ σβεννύμενον, καὶ κλαυθμὸν ἀδιάλειπτον, καὶ ἅπαντα τὰ τοιαῦτα οἷοντινα θερνά καὶ δριμέα φάρμακα τῷ νεναρκηκότι διὰ τῶν καθ᾽ ἡδονὴν παθημάτων ἐντρίβων καὶ ἀναθάλπων εἰς αἴσθησιν αὐτὸν ἀγάγοι, τοῦ ἐν ᾧ ζῇ βίου, μακαριστὸν αὐτὸν ἀπεργάσηται τὴν ὀδυνηρὰν αἴσθησιν τῇ ψυχῇ ἐμποιήσας.

Καὶ ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὴν μαγδαληνὴν, οὗ ἡ ἀρχή Φαρισαῖος ἀνὴρ περὶ τὸ τέλος, ἄδηλον ἐστιν, ἀδελφοὶ, τὸ τέρμα τοῦ βίου, ἀπαλλαγῆναι τῆς ζωῆς τῇ ἐπιμελείᾳ προφθάσωμεν, αἰσχρὸν γάρ ἐστιν τοὺς περὶ τὴν σωματικὴν ὑγίειαν σπουδάζοντας, πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι τὸν κύνα καὶ σείριον ἀστέρα ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ἵνα μὴ τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν τῷ σφοδρῷ τούτου καύσωνι διαφθαρῇ, καὶ νόσους ἀποτέξηται, τοῖς δὲ τὴν σπουδὴν τῆς ψυχῆς ποιουμένους τὴν ἄδηλον τοῦ θανάτου ἡμέραν καὶ τὴν φλόγα τοῦ βασανίζοντος ἐκείνου πυρὸς τοῦ διηνεκῶς κατακαίοντος, καὶ μηδεμίαν ἀνάψυξιν ἐπιδεχομένου, μὴ προλαμβάνειν.

Τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ λατινικὸν παρὰ Πέτρου φραγκίσκου τοῦ ζήνου μετενεχθὲν οὐ ῥᾳδίως εὑρίσκεται, διὸ ἡμεῖς πάλιν αὖθις ἐκ τοῦ λατινικοῦ αὐτὸ ἑλληνίσαμεν.

Ὅτι δὲ Βαρλαὰμ τοὐναντίον φρονῶν πρὸς ταύτας τὰς μαρτυρίας ὥσπερ ἐκκεκώφωται, καὶ πᾶν ἄλλο εἴποι τις ἂν φαίνεται ἀναγνοὺς ὁ σοβαρὸς καὶ ὑπέρσεμνος ὅτι τὴν ἱερὰν πέμπτην σύνοδον, καὶ τὰ ἱερὰ συγγράμματα τοῦ σοφωτάτου Νύσσης.

Et rursus in tertia oratione de beatudinibus circa finē: Si beatum iudicandum est in infinitis sæculis, nunquam finienda sed in perpetuum duratura lætitia frui, ac prorsus etiam contraria degustare naturam humanam oportet: hoc est (in infinitis sæculis nunquam finiendam sed in perpetuū duraturam gehennæ pœnam subire) nō amplius difficile est perspicere & intelligere sententiam Orationis cur beati sint qui nunc lugent: quoniam nimirum ipsi per infinita sæcula consolabuntur.

Et ante hanc sententiam adducit Christianos quosdam, qui nullum sensum habent ad pœnas gehennæ: sed si quis per sermonem medicum, veluti quibusdam calidis, perurentibusq. medicamentis futuri inquam iudicij horrendis, & acerbis minis eos perstrinxerit, & errore eorum, quæ in expectatione sunt, cor penitus penetrauerit terrorem gehennæ, ignem qui non extinguitur, vermem non emorientem, stridorem dentium, perpetuumq. fletum, & tenebras exteriores & alia vniuersa, veluti calida quædam & acria medicamenta voluptatis affectibus torpenti inferendo, refouendoq. eo vsq. redegerit eum, vt sentiat in qua vita versetur, beatum eum effecerit, sensu doloris animo eiq. iniecto. Et in oratione in Magdalenam, cuiq. initium Pharisæus Vir. Versus finem Orationis: Incertus est fratres, terminus vitæ; discessum è vita diligentia præuertamus. absurdum enim est, cum illi, qui corporis valetudinis rationem habent, se ipsos expurgent ante caniculæ exortum, ne, quod humidum in illis est vehementi ipsius ardore corrumpatur; & morbos pariat, eos qui animi curam gerunt, incertum mortis diem non anteuertere, & ardorem excruciantis illius ignis, qui æternum comburit, & nullum vnquam refrigerium admittit.

Græcum in Latinum Versum à Petro Francisco Zeno non facilè repetitur, qua propter nos rursus ex Latino

in

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἰ δὲ τὸν μακάριον Αὐγουστῖνον ἡμῖν προβαλεῖσθε, καὶ ἑτέρους κατ᾽ ἐκεῖνον τῶν λατίνων ἁγίων, ἄλλως ἐκδεξαμένους τὸν λόγον καὶ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ὑπειληφότας λεχθῆναι; πρῶτον καὶ φαίημεν ἄν, καὶ μάλα δίκαιον. μέχει τοῦ κἂν τῷ πυρὶ κατακαίοντι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Πρῶτον μὲν ἐν τούτῳ τῷ παραγράφῳ ἀπερισκέπτως, φησὶν ὁ βαρλαάμ, χρὴ ἦν μᾶλλον πιστεύειν τοῖς ἕλλησιν, ἢ τοῖς λατίνοις τῷ κήρυκι γεγραμμένα, οὐδεὶς τῶν ἑλληνικῶν ἀφιέντων ἁγίων ἄλλως φαίνεται συνιέναι καὶ ἑρμηνεῦσαι, εἰ ὡς ὁ μακάριος Ιωάννης, ἐκείνοις ἐχρῆν μᾶλλον πιστεύειν, τοσούτοις οὖσι καὶ τηλικούτοις; καὶ μὴν ἕλληνες εἰσὶν, καὶ ἐν τοῖς προφάτοις, οὓς παρήγαγον. ὥστε ψευδῆ, καὶ ἔδει σὲ ταῦτα τὰ ῥήματα ἐξ ἐναντίας οὕτω προφέρειν, ὥστε ἀληθεύειν, ἀλλ᾽ ἐπιλελῆσαι. εἰ οὖν τὰ ἑλληνικῶς τῷ κήρυκι γεγραμμένα, οὐδεὶς τῶν ἑλληνικῶν ἀφιέντων ἁγίων φαίνεται συνιέναι καὶ ἑρμηνεύσαι, ὡς ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἐκείνοις ἐχρῆν μᾶλλον πιστεύειν τοσούτοις οὖσι καὶ τηλικούτοις.

Ἔπειτα δὲ ὁ μακάριος Παῦλος, εἰ καὶ λέξεσιν ἐχρήσατο ἑλληνικαῖς, ὅμως τὰς φράσεις τῆς ἑβραϊκῆς διαλέκτου ἀκριβῶς ἐτήρησεν ἐν πάσαις ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς, καθὼς καὶ ἡ παλαιὰ θεία γραφὴ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμη-

νευ-

in Græcum vertimus. Porrò Barlaam contrariũ ſentiens ad hæc teſtimonia quaſi ſurdaſter euaſit, & quicquid aliud dixerit aliquis, legiſſe videtur ſuperbus, & inſolens quam ſacroſanctam quintam Synodum, & ſcripta ſapientiſſimi Nyſſeni.

TEXTVS.

SI vero Beatum Auguſtinum nobis obijcietis, & ſiquem alium Latinorum Sanctorum, qui vt ille aliter hæc verba ſit interpretatus, vt de purgatorio igne dicta eſſe exiſtimarit Primum quidem reſponderimus, valde æquum eſſe, vt Græci, quæ græca ſunt, melius norint. Neque vos ipſi diffitebimini, græcanicam linguam melius intelligere eos; quibus ea eſt vernacula. Quod ſi igitur, quæ græcè à Paulo ſcripta ſunt, nemo eorum, qui græca lingua, vt patria vtuntur, aliter intellexiſſe, aut interpretatus eſſe cognoſcitur, quam vt Beatus Ioannes Chryſoſtomus, certè illis potius; tot, tantique cum ſint, fides eſt accomodanda.

RESPONSIO.

PRimum quidem in hoc paragrapho inconſiderate ait Barlaam oportere nos magis credere Græcis, quàm Latinis ſic ſcribens: ſi igitur quæ græcè ſcripta ſunt à Præcone nemo Sanctorum, qui linguam Græcorum callent, videtur aliter intellexiſſe & expoſuiſſe, quàm ſicut Beatus Ioannes Chryſoſtomus, illis oporteret magis credere tot, tantisq. exiſtentibus. Atqui Græci ſunt & inter primos, quos tibi adduxi. Itaque mentiris, & oporteret te hæc verba è contrariò ſic enunciare, vt verificentur, ſed oblitus es: ſi igitur quæ græcè ſcripſit Præco nemo Sanctorum, qui linguam Græcorum callent, videtur intellexiſſe & expo-

νοθεῖσα σώζει τὰ χρώματα, οὐ τὰς χάριτας τῆς ἐκείνων γλώττης πάμπολυ διαφερούσας τῆς ἑλληνικῆς· καὶ κατὰ τοῦτο γραικοί τε καὶ λατῖνοι τὴν ἴσην καὶ ὁμοίαν δυσκολίαν ἔχουσι τῆς ἐξηγήσεως· καὶ οὐκ ἔστι φανερὰ τὰ ἑλληνικῶς τῷ κήρυκι γεγραμμένα. οὐ γὰρ ἕλλην, ἀλλ' ἑβραῖος ταρσεὺς ὁ Παῦλος ὑπῆρχεν. ὁ δὲ πολύγλωσσος, καὶ φιλοπονώτατος Ἱερώνυμος τῶν ἑλλήνων, ἑβραίων, καὶ χαλδαίων πρὸς τῇ λατινικῇ γλῶτταν ἐς ἄκρον μεμαθηκὼς πλεῖστα ξυνῆκε τῆς γραφῆς βέλτιον τῶν ἄλλων ἑρμηνέων.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Δευτέραν λύσιν ἐπάγει φάσκων, τοὺς μὲν γὰρ λατίνους ἁγίους, τὸ μὲν τῇ μεταφορᾷ τῆς γραφῆς οὐκ εὐπορησάσῃ λέξεως προσφυοῦς δηλώσεως ὃ καὶ τὸ ἑλληνικὸν βούλεται, φαμὲν ἂν εἰς τοιαύτην διάνοιαν ἀπαχθῆναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Καὶ μὴν οὐ μόνον λατῖνοι, ἀλλὰ καὶ γραικοὶ οὕτως ἐξηγήσαντο, ὡς προείπομεν· καὶ τοὺς λατίνους εἰδέναι τὰς μεταφορὰς, οὐχ ἧττον ἤπερ οἱ γραικοὶ, πᾶσιν ἐστὶ δῆλον. εἰ μὴ φαίη τις ἂν ὑπερηφάνως ἢ σοβαρῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ δυνηθῆναι φωτίσαι τοὺς λατίνους, καθάπερ τοὺς γραικούς. σὺ δὲ πτερυγίζεις καὶ οὐδὲν λέγεις. ὁ δὲ ὑψίνους, καὶ οὐρανοφάντωρ Αὐγουστῖνος οὐδενὶ τῶν ἑλλήνων παραχωρεῖ, εἰσὶ δὲ οὓς καὶ πολλῷ τῷ μέτρῳ τῇ ἀγχινοίᾳ, καὶ τῷ πλήθει τῶν συγγραμμάτων ὑπερηκόντισε.

fuisse vt Beatus Ioannes, illis oporteret magis credere, qui tot & tanti sunt.

Deinde verò Beatus Paulus quamuis dictionibus græcanicis vsus sit, tamen phrases hebraicæ linguæ in omnibus suis epistolis diligenter obseruauit. Quemadmodum & vetus diuina Scriptura in Græcorum linguam à Septuaginta versa, seruat figuras & gratias illius linguæ, quæ multum distant à Græcorum lingua. Et quantum ad hoc spectat, Græci, & Latini æqualem & similem difficultatem interpretationis habent, & non est dicere, quæ græcè Præco scripsit; nõ enim Græcus, sed Hebræus erat Paulus Tharsensis. Hieronyminus autẽ multarum linguarum peritus & multæ lectionis vir Græcorum, Hebræorum, & Chaldæorum linguã ad summum edoctus vltra latinam, multa intellexit scripturæ melius quàm cœteri expositores.

TEXTVS.

SEcundam affert solutionem dicẽs, Latinorum Sanctos, cùm propria sua lingua careat metaphora Scripturæ, & non abundet dictione apta, quæ significet, quod etiam phrasis græca, dicendum est in eum sensum abductos fuisse.

RESPONSIO.

ATqui non tantum Latini, sed etiam Græci sic exposuerunt, vt antea diximus; & Latinos callere metaphoras non minus quàm Græci, omnibus manifestum est; nisi quis velit dicere superbè, & audacter, Spiritum sanctũ non valuisse illuminare Latinos, sicut & Græcos. Tu verò frustra conaris, & nihil probas, celsa verò mente præditus Augustinus, & rerum cœlestium explanator nemini Græcorum cedit, sunt verò quos & subtilitate, ac multitudine scriptorum longo interuallo superauit.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τρίτην λύσιν ἐπιφέρει λέγων, τοὺς λατίνους μείζονι κακὸν ἀναιροῦντας συγχωρῆσαι τὸ ἔλαττον, ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν Αὐγουστίνου δείκνυται λόγων (ἔδει σε ταῦτα ἐπισημειώσασθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι) ἦσαν δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐπὶ πάσας εἷλκον ἁμαρτίας, πᾶσαν νομίζοντες εἶναι καθάρσιμον, ὡς καὶ τὴν αἰώνιον τέλος ἕξουσαν ποτὲ κόλασιν. τοῦτο οὖν βουλόμενος αἱρεῖν καὶ τῶν ψυχῶν ἀπελάσαι τῇ μέσῃ ταύτῃ συγχωρεῖ κολάσει παροδικὸν πῦρ, κἂν τῆς λέξεως ἴσως ἀσθενείας ἀπενεχθεὶς ἐπὶ τοῦτο.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἀλλ' ὦ καλὲ βαρλαὰμ ἔδει ἐκ τοῦ μυλικοῦ κάνθονος τοῦ βαλαὰμ διδαχθείης λαλεῖν. μάθε οὖν φρονεῖν, καὶ φθέγγεσθαι περὶ τηλικούτων ἀνδρῶν, οἰκουμενικῶν ὄντων διδασκάλων, κάλλιον καὶ σωφρονέστερον. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς, μεταβάλλονται πολλάκις τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ διδασκαλικῶς ἀποφαίνονται τὴν ἀλήθειαν. σὺ δὲ ληρεῖς ἔχων καὶ φθέγγῃ τὰ ἐρευγόμενα ἐκ τῆς κοιλίας σου. οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι τὰ τοῦ νοός. παράφρων τὸ παράπαν τυγχάνων.

Εἶτα τὸ κείμενον τοῦ Παύλου παρεξηγεῖται. καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ψεύδεται λέγων, ἐπεὶ τὰ δὲ οὕτω μὲν τοῦ Ἰωάννου, καὶ τῶν γραικῶν ἁγίων πάντων ἡρμηνευκότων τοῦτον τὸν λόγον, καὶ τὰ λοιπά. τίνες οὗτοι οἱ ἅγιοι πάντες οἱ γραικοὶ, οἱ ἡρμηνευκότες; ὁρᾷς ὅτι ψεύδῃ; ὧν δὲ τοὺς λατίνους οὐκ οἶστε εἶναι τὰ τῶν πατέρων γραικῶν μετιέναι συγγράμματα, καὶ ἀποσκορακίσαι τὸ ψεῦδος, ὧν ταῖς ἐπιμελείαις, καὶ εὐεργεσίαις πλουτοῦμεν τοὺς λαμπροὺς χαρακτῆρας τῶν τύπων. πάλαι γὰρ αἱ εἰκ-σανφεροῦσα τὰ τῶν ἑλλήνων συγγράμματα.

Καὶ σημείωσαι, ὅτι τοῦ Βασιλείου ἀποδεχομένου καθαρῶς καὶ

λαμ-

TEXTVS.

TErtiam ſolutionem affert dicens, Latinas maius quidpiam malum destruentes, cõceſſiſſe quod minus eſt, vt ex ipſis Auguſtini verbis probatur. (oportuit te hæc adnotaſſe) erant qui dictum Pauli ad omne peccatum trahebant, exiſtimantes omne peccatum purgatum iri, vt etiam æternum cruciatum finem aliquando habiturum. Hoc igitur volens deſtruere Auguſtinus, & ex animis hominum expellere, tranſitorium ignem hac media punitione cõceſſit. Fortaſſis etiã imperfectione dictionis in hoc abductus.

RESPONSIO.

SEd ò bone Barlaam, vtinam ſaltem tu ab Aſina illa Balaam piſtrino digna loqui didiciſſes; diſce igitur ſapere, & loqui de tantis viris Oecumenicis Doctoribus exiſtẽtibus melius, & modeſtius. Non enim, vt Vos, immutantur ſæpè in die, ſed more Doctorum verum ſtatuunt. Tu verò nugaris, & loqueris quæ ex ventre eructas, non enim dixerim quæ ex mente, cum penitus ſis amens. Deinde textum Pauli prauè exponit. Et ſtatim à principio mentitur dicens: Deinde verò ita quidem Ioanne, & omnibus Sanctis Græcorum ſic exponentibus hunc textum, &c. Quinam ſunt iſti omnes Sancti Græcorum, qui ita expoſuerunt? Vides quod mentiris? exiſtimaſti Latinos non poſſe adire ſcripta Græcorum Patrum; & extirpare tuum mendacium. Quorum induſtria, & beneficio ditati ſumus ſplendidis characteribus typorum. Diu enim ad nihilum redacta eſſent Græcorum opera.

Et nota, quod Baſilio Magno recipiente manifeſtè & clarè ignem purgatorium, neſcio qua de cauſa in medio affers.

λαμπρὸς τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, οὐκ οἶδα τίνος χάριν εἰσφέρεις εἰς μέσον ἔξω τοῦ προκειμένου τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ὅπερ σαφηνίζει ὁ μέγας Βασίλειος, ἐκεῖνο τὸ ψαλμικὸν ἐξηγούμενος, φωνὴ κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός. πῦρ λέγων, ἐκεῖνο διακόπτεται τῇ φωνῇ τοῦ κυρίου, ἵνα, ἐπειδὴ δύο εἰσὶ δυνάμεις, ἥτε καυστικὴ, καὶ ἡ φωτίζουσα, τὸ μὲν δριμὺ καὶ κολαστικὸν τοῦ πυρὸς τοῖς ἀξίοις τῆς καύσεως προσαπομείνῃ, τὸ δὲ φωτιστικὸν αὐτοῦ, καὶ λαμπρὸν τῇ φαιδρότητι τῶν εὐφραινομένων ἀποκληρωθῇ, ὅπερ παντελῶς πρὸς τὸ προκείμενον οὐ συντείνει, οὐδὲ ἀφορᾷ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἀλλ' Αὐγουστῖνος διαῤῥήδην εἴρηκε, φήσετε, περὶ τούτου, καὶ Ἀμβρόσιος, οἱ μακάριοι, καὶ Γρηγόριος ὁ Διάλογος. τοῦτο φαμὲν καὶ ἡμεῖς, καὶ οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι. εὖγε ὅτι ὁμολογεῖς τὴν ἀλήθειαν. ἀλλὰ, φησὶ, τῶν αἰδεσίμων τούτων ὄντων λατίνων, καὶ λατινικῶς γεγραφότων τὰ ἑαυτῶν, τὰ μὲν ὅλως οὐδὲν τι σαφῶς περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποφαίνονται, ἀλλ' ὅτι μόνον ὠφελοῦσι τοὺς τεθνεῶτας, αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι λειτουργίαι τε καὶ εὐχαὶ, διδάσκουσι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἐναντία τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ. καὶ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι, ὡς ἀλλαχοῦ εἰρήκαμεν, οὐχ ἅπαντα ἐν ταὐτῷ συναθροίσαντες εὐθὺς προσφέρουσιν. οὐδὲ φιλοσοφοῦσι κατὰ τὸν φώτιον, ὃς τὰ ῥητὰ τῶν λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ ἐκφαυλίζει καὶ εἰς οὐδὲν τίθεται. ὡς ἐναντία καὶ μαχόμενα τῇ θείᾳ γραφῇ, διότι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγεται τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι. ἔδει δὲ αὐτὸν ἀρνήσασθαι, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦτο εὕρηται. τί οὖν ἐρεῖ ὁ φώτιος πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἀνατολικῶν, πλείους

οὔσας

affers extra rem ignem æternum, quem Magnus Basilius declarat exponēs illud Psalmi, vox Domini intercidentis flāmam ignis, ignem dicens illum intercidi voce Domini, vt quandoquidem duæ sunt potētiæ, altera combustiua, & altera illuminatiua, illius, quod est acerbū, & punitiuum ignis ijs, qui digni sunt combustione, remaneant: Quod verò illuminatiuum illius, & splendidum, hilaritati lætātium adscribatur. Quod omninò ad propositum non conducit, neque spectat.

TEXTVS.

AT enim dicetis B. Augustinus, & B. Ambrosius, & Gregorius Dialogus id expressè tradunt. Hoc etiā nos fatemur, & nō possumus negare (euge quod verū fateris) sed inquit, cū viri Latini fuerint, & latinè sua scripserint, quædam, inquit, nihil clarè de purgatorio igne statuunt, sed docent, quod solum iuuant mortuos, quæ pro illis offeruntur sacrificia, & præces.

RESPONSIO.

AT hæc non sunt contraria purgatorio igni. Et Sacri Doctores, vt alibi diximus, non omnia vno in loco enunciant, & congerunt. Neque philosophantur, vt Photius, qui dicta Latinorum Sanctorum reijcienda censet, tāquam contraria processioni Spiritus sancti etiam ex Filio, quia in Euangelio dicitur Spiritus sanctus ex Patre procedere per filiū, & in Euangelio id nō habetur. Sed quid respōdebit Photius ad auctoritates Patrū Græcorum, quæ sunt multo plures quàm Latinorū? Et existimat se esse sapientissimū hoc ignorans, & nesciens. Legatis longissimam eius epistolam de his rebus, & inuenietis verissima esse, quę narro.

TEX-

ὔσας, ἢ τῶν λατίνων· καὶ οἴεται εἶναι σοφώτατος τοῦτο ἀγνοῶν, καὶ μὴ ἐπιστάμενος. ἀνάγνωτε τὴν παρ' ἡμῖν αὐτοῦ περὶ τούτων ἐπιστολὴν, καὶ εὑρήσεται ἀληθέστατα εἶναι ἃ διηγοῦμαι.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΔΕυτέραν ἐπιφέρει λύσιν οὑτωσὶ λέγων, τὰ δὲ καὶ σαφῶς τοῦτο διαγορεύονται. διατί οὖν οὐ δέχῃ τὰ σαφῶς τοῦτο διαγορεύοντα; ὅτι φησὶν τούτων μὲν οὐδέπω καὶ τήμερον ἀνεγνώσθη σύγγραμμα παρ' ἡμῖν. οὐδὲν μὲν, ὅ τι φησὶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, οὐδὲ περὶ ἄλλου τινὸς, ἢ ὅσον ὀλίγοις χρόνοις πρότερον περὶ τριάδος μόνον τοῦ Αὐγουστίνου, καὶ οἱ τοῦ Γρηγορίου διάλογοι μετενεχθέντες ἐκ τῆς ῥωμαίων εἰς τὴν ἑλλάδα διάλεκτον. τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ ἀγνοοῦμεν ἃ μηδέποτε εἴδομεν, μηδὲ ἀνέγνωμεν, μηδὲ ἠκούσαμεν; οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι καὶ ὅσοι τὴν ἑλλήνων ἀφίεσαν, εἰρήκασι περὶ τούτων οὐδέν. ψευδῆ, ἃ δὲ εἶπον λατῖνοι, ἡμῖν ἕλλησιν εἰσὶ πάντως ἀσύνετα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΨΕυδὴς ἡ πρόφασις, οὐ γὰρ μόνον τοὺς λατίνους οὐκ ἀνέγνωτε ἀγνοοῦντες τὴν ἐκείνων φωνὴν, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς παλαιοὺς τῶν ἑλλήνων, καίπερ εἰδότες τὴν ἐκείνων διάλεκτον, εἰ μὴ τῶν μεταγενεστέρων τοὺς σχισματικοὺς, καὶ αἱρετικούς.

Ὤφελον οὖν οἱ λατίνων πατέρες χάριν τοῦ Βαρλαὰμ μυηθῆναι τὰ γραμματικὰ τῶν ἑλλήνων, καὶ πιστευθῆναι. ἄλλως γὰρ μηδὲ μίαν πίστιν αὐτοὺς ἔχειν, καὶ ταῦτα τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν τοῦ σωτῆρος ἐκ περιουσίας καρπουμένους, ἀλλ' οὐχ οὕτω φρονεῖ ἡ πέμπτη σύνοδος ἐν τῇ τρίτῃ πράξει αὐτῆς περὶ τὸ μέσον φάσκουσα. ἀκολουθοῦμεν ἐν ἅπασι καὶ τοῖς ἁγίοις διδασκάλοις τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, Ἀθανασίῳ, Ἱλαρίῳ, Βασιλείῳ, Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ, Γρηγορίῳ τῷ Νύσης, Ἀμβροσίῳ, Αὐγουστίνῳ, Θεοφίλῳ, Κυρίλλῳ, Ἰωάννῃ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, Λέοντι, Πρόκλῳ, καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτῶν συγγραφέντα περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ πρὸς κατάκρι-

TEXTVS.

SEcundam solutionem infert sic dicens: Partim verò manifestè hoc fatentur. Cur igitur non recipis, quæ clarè istud fatentur? quoniam, inquit, nondum vsque in hodiernam diem eorum aliquid de hac quæstione, atque de alijs apud nos lectum est. Nisi ante paucos annos tantum de Trinitate Augustini, & Gregorij Dialogi ex Latina lingua translati sunt. Quid igitur mirum, si ignoramus quod nunquam vidimus, neque legimus, neque audiuimus? Etenim nostrates, & quotquot linguam Græcorum callent, de his nihil dixerunt. (Mentiris) Quæ verò Latini nobis Græcis dixerunt, sunt omninò inintelligibilia.

RESPONSIO.

FAlsa est excusatio, non enim solum Latinos non legistis minimè callentes eorum linguam, sed neque antiquas Græcorum, quamuis non ignoretis eorum dialectum, nisi tantum posteriorum schismaticorum, & hæreticorum scripta.

Debebant igitur Latinorum Patres gratia Barlaami initiari, & discere quæ spectant ad grammaticam Græcorum, vt crederentur fide digni. Aliter enim nullam fidem ipsis habendam esse: præsertim cum ex superabundante infallibili promissione Saluatoris fruantur. At non ita sentit quinta Synodus in tertia sua actione circa medium dicens; Sequimur in omnibus sanctos Doctores sanctæ Dei Ecclesiæ, Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Teofilum, Cyrillum, Ioannem Constantinopolitanum, Leonem, Proclum, & omnia ab ipsis

σιν τῶν αἱρετικῶν δεχόμεθα. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ Συνοδικῷ, ἀναθέματι ὑποβάλλονται ὅσοι μὴ κατ' ὄνομα τοὺς εἰρημένους διδασκάλους δεχόμενοι, οὐ πάντα τὰ παρ' ἐκείνων ὁμολογοῦσιν. ἰδίως δὲ τὸν ἅγιον Αὐγουστῖνον αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἥτε τρίτη, καὶ ἕκτη, καὶ ἑβδόμη ἐξοχώτατον διδάσκαλον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἅγιον ἐπεκήρυξαν· ὡς ἔστιν δῆλον ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῶν. ὑμεῖς οὖν καὶ οἱ παραπλήσιοι ὑμῶν σχισθέντες ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Πενθέκτας ἐνπεριπολεῖτε Συνόδους, ἐν αἷς οὐδὲ μίαν ὅλως μνήμην τῶν δυτικῶν ἁγίων ποιεῖτε. ὥστε σημεῖον ἐναργέστατόν ἐστι, ὑμᾶς ἐκ τότε ἀπαλλοτριωθέντας τολμᾶν ψευδῶς κανονίζειν τὴν μητέρα καὶ μητρόπολιν, καὶ διδάσκαλον τῶν ἐκκλησιῶν, περί τε γάμου ἱερέων, καὶ περὶ Σαββάτου παρεξηγουμένους τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ ἄλλον νόθον περὶ Σαββάτου εἰσφέροντας. τἀναντία τῶν ἀνατολικῶν πατέρων μαρτυρούντων. καὶ ὅμως οἰκουμενικὴν αὐτὴν καλεῖν οὐκ αἰσχύνεσθε; καίτοι τῆς πέμπτης περὶ τῆς πενθέκτης περὶ ἑκατὸν ἐτῶν συγκροτηθείσης. καὶ οἷον εἰπεῖν, φθονεῖτε τοῖς δυτικοῖς, καὶ αὐτοὺς μὴ εἶναι σοφοὺς διδασκάλους, καὶ οὐρανοπολίτας κἂν ἐβούλεσθε. ἀλλ' οὐχ οὕτως ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ τριακοστῇ δευτέρᾳ ὁμιλίᾳ πρὸς Ῥωμαίους. Ἐγώ, φησί, καὶ τὴν Ῥώμην διὰ τοῦτο φιλῶ, καίτοιγε αὐτὴν καὶ ἑτέρωθεν ἔχων ἐπαινεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ μεγέθους, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἀπὸ τοῦ κάλλους, καὶ ἀπὸ τοῦ πλήθους, καὶ ἀπὸ τῆς δυναστείας, καὶ ἀπὸ τοῦ πλούτου, καὶ ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων τῶν ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀφεὶς, διὰ τοῦτο αὐτὴν μακαρίζω, ὅτι καὶ ζῶν αὐτοῖς (ὁ Παῦλος) ἔγραφε καὶ εὔνους ἦν, καὶ τὸ ἅγιον σῶμα κατέχουσι, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐφίλει, καὶ παρὼν αὐτοῖς διελέχθη, καὶ τὸν βίον ἐκεῖ κατέλυσε. διὸ καὶ ἐπίσημος ἡ πόλις ἐντεῦθεν μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων. καὶ καθάπερ σῶμα μέγα καὶ ἰσχυρὸν ὀφθαλμοὺς ἔχει δύο λάμποντας, τῶν ἁγίων τούτων τὰ σώματα. οὐχ οὕτως ἐστὶν ὁ οὐρανὸς λαμπρὸς ὅταν ἀφῇ τὰς ἀκτῖνας ὁ ἥλιος, ὡς ἡ Ῥωμαίων πόλις τὰς δύο ταύτας λαμπάδας πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης ἀφιεῖσα. ἐκεῖ-

ſcripta de recta fide, & ad condemnationem hæreticorũ, recipimus. Sed & in eo, quod dicitur Synodicum anathemati ſubijciuntur quotquot nõ recipiunt nominatim prædictos Doctores, & omnia eorũ non profitentur. Specialiter verò ſanctæ, & œcumenicæ Synodi tertia, ſexta, ſeptima, Sanctum Auguſtinum præſtantiſſimũ Doctorem Eccleſiæ, & Sanctum prædicarunt, vt conſtat ex Actis ipſarũ. Vos verò, & ſimiles veſtri abſciſſi à Romana Eccleſia, quiniſextas ſomniatis Synodos in quibus nullam penitus mentionem Sanctorum Occidentalium facitis. Vt ſignum manifeſtiſſimum ſit, Vos ab illo tempore abalienatos audere falſo Canones adſcribere Matri, & Metropoli & Magiſtræ omnium Eccleſiarum de nuptijs Sacerdotum, & de Sabbato prauè interpretantes, & fingentes apoſtolicũ Canonem, & alterum ſpurium de Sabbato adducentes, contraria Orientalibus Patribus teſtantibus, & tamen Oecumenicam Synodum eam appellare non erubeſcitis, cum quinta Synodus ante Quiniſextam centũ annos anteà celebrata fuerit. Et vt ita dicam, inuidetis Occidentalibus, & velletis eos non eſſe ſapientes Doctores, & cœleſtes ciues. At non ita Chryſoſtomus in 32. homil. ad Romanos: Ego, inquit, & Romam propterea diligo tam etſi aliunde illam laudare queam, nempè à magnitudine, ab antiquitate, à pulchritudine, à multitudine, ab imperio, a diuitijs, & à rebus in bello fortiter geſtis, ſed his omnibus omiſſis, ob id illam beatã prędico, quod illis Paulus dum viueret ſcribebat, & adeò fuit beneuolus, adeò illos amauit, & coram diſſeruit, & poſtremò vitam apud eos finiuit. Cuius ſanctũ corpus ipſi poſſident: & propterea ciuitas illa hinc facta eſt inſignis, magis quam ab alijs rebus omnibus. Et tanquã corpus magnum, ac validum duos habet oculos fulgẽtes, Sanctorum videlicet horum corpora. Non ita cœlũ ſplendeſcit, quando radios Sol demittit, quemadmodũ Roma-

θεν ἁρπαγήσεται Παῦλος, ἐκεῖθεν Πέτρος. Εννοήσατε καὶ φρίξατε οἷον ὄψεται θέαμα Ῥώμη τὸν Παῦλον ἐξαίφνης ἀνιστάμενον ἀπὸ τῆς θήκης μετὰ Πέτρου, καὶ αἰρόμενον εἰς ἀπαντήσιν τοῦ κυρίου. οἷον ἀποστέλλει τῷ Χριστῷ ὡς, ῥόδον δῶρον ἡ Ῥώμη· οἵους στεφάνους ἡ πόλις περίκειται δύο, οἵας χρυσᾶς ἁλύσεις διέζωσαι, οἵας ἔχει πηγάς. διὰ ταῦτα θαυμάζω τὴν πόλιν, οὐ διὰ τὸν χρυσὸν τὸν πολὺν, οὐ διὰ τοὺς κίονας, οὐ διὰ τὴν ἄλλην φαντασίαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς στύλους τῆς ἐκκλησίας τούτους. Τίς μοι νῦν ἔδωκε περιχυθῆναι τῷ σώματι Παύλου, καὶ προσηλωθῆναι τῷ τάφῳ, καὶ τὴν κόνιν ἰδεῖν τοῦ σώματος ἐκείνου, τοῦ τὰ ὑστερήματα ἀναπληρώσαντος τοῦ Χριστοῦ; καὶ τὰ ἑξῆς.

Μὴ φοβοῦ μήτε δίσταζε Χρυσόστομε, ὅτι οὐ μόνον τὴν κόνιν τῶν ἁγίων τούτων σωμάτων ὄψει, καὶ προσηλωθήσῃ τῷ τάφῳ τῶν πρωτοκορυφαίων τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα πρότερον συνάψας ἐν οὐρανῷ τοῖς ἀποστόλοις ἰσαπόστολος ὢν, τὸ σὸν καθαρὸν λείψανον μετακομισθὲν, ἱεραρχοῦντος Οὐρβανοῦ Ὀγδόου, τοῦ τῶν ἑλλήνων φιλέλληνος, καὶ ἐνθρονισθὲν τοῖς ἀποστόλοις ὁμόστεγον ἔχεις. ἔστι ἐν τῷ περιφανεστάτῳ ναῷ τοῦ Πέτρου, ὅπου ἐστὶ μέρος τοῦ συναποστόλου Παύλου· καὶ αὐτὸς φυγὼν τὸν κρυερὸν χειμῶνα τῆς ἀπιστίας τῆς Θρᾴκης παρὰ Ῥωμαίοις λαμπρῶς ἱδρυνθήσῃ, καὶ κοσμηθείσῃ, ὅπου εὑρήσεις τὸν λαμπρότατον ἀστέρα τῶν καππαδοκῶν, τὸν σοὶ παραπλήσιον, καὶ κατ' ἐξοχὴν Θεολόγον Γρηγόριον, λαμπρῶς καὶ παγκάλως ἐς ὑπερβολὴν, πέρα θαύματος τῷ περιβλέπτῳ τεμένει κατακοσμηθέντα. ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ὁμωνύμου τοῦ τρισκαιδεκάτου, καὶ ἀειμνήστου μνήμης ἄκρου ἀρχιερέως, καὶ τοῖς γραικοῖς προσφιλεστάτου, τοῦ τὸ ἑλληνομουσεῖον ἐν Ῥώμῃ ἀνεγείραντος. Καὶ τὸν παγκαλλῆ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου νεὼν ἐκ βάθρων ἀναστήσαντος, καὶ δειμαμένου. ἔδει γὰρ τὸν ὀρθοδοξότατον καὶ ἀρειομάστιγα τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμον παρὰ τῶν ἄκρων ἀρχιερέων προσφυγόντα τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως ἐν Ῥώμῃ προθύμως εἰσδεξαμένην ζῶντα μεγάλως τιμηθῆναι· καὶ μετὰ θάνατον ἐν οὐρανῷ βασιλεύοντα ὑπὸ δυοῖν Γρηγορίοιν, τοῦ μὲν ἐν τῇ ἀνατολῇ πατριάρχου Κων-

norum Vrbs duos istos fulgores vbiq; terrarum emittens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Cõsiderate,& horrete quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repentè ex theca illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri. Qualem donum Christo mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur Vrbs ista? Qualibus catenis aureis cincta est? quales habet fontes? propterea admiror hanc Vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neq; propter aliam quamcunque rerũ speciem, sed propter columnas illas Ecclesiæ. Quis mihi nũc dabit circumuolui corpori Pauli, affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo deerant adimplentis stigmata illius gestantis, & quæ sequuntur.

Ne timeas, neq; dubites Chrysostome, quoniam non tantum puluerem horum Sanctorum corporum videbis, & affixus eris sepulchro principum Apostolorum, sed spiritũ prius coniungens in Cœlo cũ Apostolis, æqualis Apostolorum existens, sacris reliquijs tuis translatis, idq; tẽpore Vrbani VIII. Summi Pontificis,& Græcorum φιλέλλωνς, & sub altari, quasi in throno collocatis sub eodem tecto Apostolorum habitabis in celeberrimo tẽplo Petri, vbi est pars coapostoli Pauli, & ipse fugiens rigidam hyemẽ infidelitatis Thraciæ, apud Romanos splendidè collocaberis, & ornaberis; Vbi reperies Stellam illam splendididissimam Cappadocum tui similem, & per excellentiam Theologũ Gregorium, magnificè, & pulcherrimè ad hyperbolẽ vsq;, & vltra miraculum conspicuo sacello exornatũ à Gregorio eiusdem nominis xiij. & æternæ memoriȩ summo Pontifice, & Græcis beneuolentissimo, qui Græcorum collegium erexit Romæ. Et perelegans templum magni Athanasij à fundamentis erigendum curauit, atque construxit. Oportebat enim eum, qui catholicissimus erat, & Ariomastix, immortalitate donatũ ad petram fidei confugientem

à sum-

σαντινυπόλεως τῷ θαυμαστῷ λόγῳ ἐπαινεθῆναι· τῇ δὲ ἐν τῇ δύσει τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης ἱεράρχῃ τῆς πάνυ τοῖς ἔργοις, καὶ τῷ κατασκευασθέντι ναῷ ἐκλειφθῆσαι, καὶ καθιερωθῆναι. ἀλλ᾽ ἐπαινῶ μὴ ὅτι τὸν Βαρλαάμ, καὶ τοὺς ὁμοίους, οἱ φασὶν μὴ συνιέναι μηδὲ ἀκηκοέναι τὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν λατίνων. καὶ διὰ τοῦτο οἴονται αὐτοὺς ἀλλοτρίους εἶναι καὶ ἐλευθέρους πάσης ἀπιστίας. οὕτως εἶπον, μετὰ τὸ ἀναγνῶναι τὰ συγγράμματα τῶν ἑσπερίων, οἱ ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ συνόδῳ πατέρες γραικοί. οὐδέποτε εἴδομεν τοὺς δυτικοὺς ἁγίους, οὐδέποτε αἰέγνωμεν αὐτούς. ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι ἀναγνόντες αὐτοὺς ἀσπασίως ἐδέξαντο. νῦν οὖν οἴδαμεν, φασὶ, καὶ αἰέγνωμεν, καὶ στέργομεν αὐτούς. ὑμεῖς δὲ τὶ φατὲ; διατὶ μετὰ τοῦ Αυγουστίνου ἔχοντες τὸ περὶ τριάδος ἑλληνικὸν οὐ πιστεύετε τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, τῆς, διὰ, προθέσεως ἰσοδυναμούσης τῇ, ἐκ;

Αλλ᾽ ὁ ἀμαθέστατος φιλαδελφίας φησὶ τὴν, διὰ, μὴ λαμβάνεσθαι ἀντὶ τῆς, ἐκ. οὐ γὰρ λέγομεν τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι διὰ τοῦ πατρὸς. ἐπεὶ αὖ ἀρνήσαιτο καὶ τὸν κόσμον εἰς τὸ εἶναι παρῆχθαι ἐκ τοῦ υἱοῦ. θεολογοῦντος τοῦ Ιωάννου, πάντα δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ μὴ φάσκοντος πάντα διὰ τοῦ πατρὸς ἐγένετο. οὐδὲ τοῦ παμμάκαρος Βασιλείου ἀκούει λέγοντος ἐν τῷ τέλει τοῦ ὀγδόου κεφαλαίου περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς Αμφιλόχιον, τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ δημιουργεῖν τὸν πατέρα, ὅτι οὔτε ἀτελῆ τοῦ πατρὸς τὴν δημιουργίαν συνίστησιν, οὔτε ἄτονον τοῦ υἱοῦ παραδηλοῖ τὴν ἐνέργειαν. ἀλλὰ τὸ ἡνωμένον τοῦ θελήματος παριστᾷ, ὥστε ἡ δι᾽ υἱοῦ φωνὴ, ὁμολογίαν τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ἔχει, οὐκ ὅτι κατηγορίᾳ τῆς ποιητικοῦ αἰτίου παραλαμβάνεται. ἢ λεγέτω μὴ εἶναι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν δημιουργὸν τῆς κτίσεως, διότι ὁ υἱὸς οὐκ ἔστι προκαταρκτικὴ αἰτία τῆς δημιουργίας πάντα ὅσα ἔχει, λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς. καὶ ἰάσθω κακῷ τὸ κακὸν. οὐδὲ τοῦτο ἥκιστα κωλύει. φάθι καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς, τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύειν τὸν πατέρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὔτε ἀτελῆ τοῦ πατρὸς τὴν ἐκπόρευσιν συνίστησιν, οὔτε

ἀτο-

à ſummis Pontificibus, Liberio, & Iulio Romæ ſumma alacritate receptum, viuum ſummis honoribus affici; & poſt obitum regnantẽ in cœlo à duobus Gregorijs, altero quidem in Oriente nouæ Romæ Conſtantinopolis Patriarcha luculentiſſima oratione ſummis laudibus celebrari; altero verò, in Occidente veteris Romæ ſummo Hierarcha, fabricato tẽplo diuinis honoribus conſecrari. Sed redeo ad Barlaã, & ſimiles, qui aiunt, non intelligere, neq; audiuiſſe aliquid de operibus Latinorũ; & propterea exiſtimant ſe eſſe alienos ab omni infidelitate, & liberos. Sic dixerunt, poſtquã legerunt ſcripta Occidentalium, qui in Concilio Florentino fuerunt Patres græci. Nunquã vidimus Occidentales Sanctos numquam ipſos legimus: Sed illi poſtquam legerunt, eos libenter acceptarunt. Nunc igitur vidimus, aiũt, & legimus, & eos acceptamus. Vos verò quid dicitis? Quare vnà cum Auguſtino habentes librum illius in græcum verſum de Trinitate, non creditis, Proceſſionem Spiritus ſancti etiam ex Filio, & per Filium, cum præpoſitio, per, æquipolleat præpoſitioni, ex?

Cæterùm imperitiſſimus Philadelphiæ ait, præpoſitionem, per, non accipi pro præpoſitione, ex. Non enim dicimus Spiritum ſanctum procedere per Patrem. Iſte negaret vtiq; & Mundum productũ eſſe ex Filio, Ioanne theologicè aſſerente, omnia per ipſum facta eſſe, & non affirmante, omnia per Patrem facta eſſe. Neque beatum Baſilium audit dicentẽ in fine octaui capitis de Spiritu ſancto ad Amphilochium, Patrem per Filium creare, nec Patris imperfectam creationem conſtituit, nec imbecillam Filij operationem ſignificat; ſed duorum vnam, eandemq; voluntatẽ declarat. Itaque hæc vox per Filium, confeſſionem habet cauſæ principalis, non autem ſumitur ad reprehenſionem cauſæ efficientis. Vel dicat, non eſſe vnum, & eundẽ opificem creationis; quoniã Filius non eſt procatarctica cauſa

crea-

ἄτανον τοῦ υἱοῦ παρὰ δῆλοῖ τὴν ἐκπόρευσιν, ἀλλὰ τὸ ἰσώμενον τοῦ θελήματος παριστᾶ. ὥστε ἡ διʼ υἱοῦ φωνὴ ὁμολογίαν τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ἔχει, οὐκ ἐπὶ κατηγορία τοῦ προβλητικοῦ αἰτίου παραλαμβάνεται. Εἰ μὲν οὖν οὕτω νοεῖ ὁ φιλαδέλφίας, μεθʼ ἡμῶν, καὶ πρὸς ἡμῶν ἐστι, καὶ ψεύδεται λέγων, τὴν, διὰ, μὴ ἰσοδυναμεῖν τῇ, ἐκ. εἰ δὲ οὐχ οὕτως νοεῖ, ὁ Βασίλειος τῇ προρρηθείσῃ μαρτυρίᾳ καιρίαν βάλλει, καὶ ἡμῖν ἐξηγήσασθαι μὴ ὀκνήσητε, τί σημαίνει ἐνταῦθα ἡ διὰ πρόθεσις, φάσκουσιν, ἐκ πατρὸς διʼ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται. ὅπερ ἀναφανδὸν κηρύττει ὁ ἐκ Δαμασκοῦ πλήρης χάριτος Ιωάννης ἐν τῷ .ιγ. κεφ. τοῦ πρώτου βιβλίου περὶ θείων ὀνομάτων οὑτωσὶ φάσκων, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἐκφαντορικὴ τοῦ κρυφίου τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς, ἐκ πατρὸς μὲν διʼ υἱοῦ ἐκπορευομένη. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, πνεῦμα τοῦ πατρὸς, ὡς ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον. υἱοῦ δὲ πνεῦμα, οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ (νόει προκαταρκτικῶς) ἀλλʼ ὡς διʼ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. μόνος γὰρ αἴτιος ὁ πατὴρ (προκαταρκτικῶς) καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος κατὰ τὸν αὐτὸν νοῦν ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Μαρῖνον, οὐκ αἰτίαν, φησὶ, τὸν υἱὸν ποιοῦντες τοῦ πνεύματος σφᾶς αὐτοὺς ἀπέδειξαν, (νόει προκαταρκτικὴν) μίαν γὰρ ἴσασιν υἱοῦ, καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν υἱοῦ μὲν ἁπλῶς αἰτίαν· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλος γεννῶν τὸν υἱὸν, ἀλλὰ μόνος ὁ πατήρ. Πνεύματος δὲ αἰτίαν προκαταρκτικὴν, διότι καὶ ὁ υἱὸς ἐκπορεύεται, καὶ ἐπειδὴ οὐ προκαταρκτικῶς, διὰ τοῦτο λέγεται διʼ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι, καὶ οὐκ ἐξ αὐτοῦ. ἡ δὲ αἰτία προκαταρκτικὴ, καὶ μὴ προκαταρκτικὴ μία καὶ αὐτή ἐστι, καθάπερ ἐν τῇ δημιουργίᾳ. ἀλλʼ ἵνα καὶ διʼ αὐτοῦ προϊέναι δηλώσωσι, καὶ ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας, καὶ ἀπαράλλακτον παραστήσωσι. τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν ὁ Μάξιμος, ἥν περ ὁ Βασίλειος.

Ἔτι διατὶ οὐχ ὁμολογεῖτε τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον; ἀλλὰ φατὲ, μὴ συνιέναι τὴν λατίνων διάλεκτον; πῶς οὖν ἀσύνετοι ὄντες, καὶ παντελῶς νωθροὶ, δύνασθε δοῦναι γνώμην, καὶ φέρειν

κρίσιν

creationis. Quippe omnia, quæ habet Filius, accepit à Patre, & absurdo absurdum sanet. Si verò id minimè officit, dic & ipse vnà cũ magno Patre Basilio, Patrem per Filium producere Spiritum sanctũ, neq; imperfectam Patris productionẽ constituit, neq, imbecillam filij subostendit productionem, sed coniunctionem voluntatis exprimit. Itaq; vox, per filium, confessionem habet principalis causæ, non ad reprehensionẽ productiuæ causæ accipitur. Si igitur sic intelligit Philadelphiæ Antistes nobiscũ, & pro nobis facit, & mentitur dicens, præpositionem, per, non æquipollere præpositioni, ex. Si verò nõ ita intelligat, Basilius prędicta sententia letale illi vulnus infligit. Et nobis exponere non negligatis, quid significet hoc loco præpositio, per, affirmantibus ex Patre per Filiũ, Spiritus sanctus procedit. Quod clarè prædicat, & enunciat plenus gratiæ Ioannes Damascenus in 13. capite libri primi de diuinis nominibus. Sic asserens: Spiritus verò sanctus manifestatiua vis secretæ Deitatis Patris, ex Patre per Filiũ procedit; Et in fine eiusdem capitis, Spiritus Patris, tanquam ex ipso; intellige (procatarctice) sed tanquam per ipsum ex Patre procedẽs. Etenim solus causa est pater (procatarcticè.) Et sanctus Maximus iuxta eundem sensum in epistola ad Marinum; non causam, inquit, Filium facientes Spiritus, se ipsos probarunt (intellige procatarcticè.) Vnam enim norunt Filij, & Spiritus patrem causam. Nempè Filij quidẽ simpliciter causam, non enim est alius generans Filiũ, sed solus pater. Spiritus verò causam procatarcticã, quoniam Filius etiam producit. Et quoniã non procatarcticè, propterea dicitur Spiritus per ipsum procedere, & non ex ipso. porrò procatarctica causa, & non procatarctica vna, & eadem est, quemadmodum in creatione. Sed vt per ipsum procedere significent, & hoc modo coniunctionem substantiæ, & immutabilitatem exprimant. Eandem causam assignat

κρίσιν περὶ τῶν θεοφθόγγων, τῶν τοιούτων καὶ τηλικούτων ἱερῶν συγγραμμάτων; διὸ καὶ τὴν ἐπιφέρει τρίτην καὶ ἐναντίαν λύσιν ὁ Βαρλαὰμ μῦθον συνέθετο. ὅτι δὲ ἀληθὲς, ἔξεστι μαθεῖν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΤΡίτη λύσις φησὶ γὰρ, οὐ μὴν ἀλλὰ, καὶ τὰς τῶν πατέρων τούτων ἔχοι τὶς ἂν παραμυθήσασθαι ῥήσεις, καὶ μάλα καλῶς. (εἴπε καὶ μάλα κακῶς) ἐξ αὐτοῦ γὰρ τοῦ Μακαρίου Αὐγουστίνου, καὶ Γρηγορίου τοῦ διαλόγου φαίνεται δήλως, μήτ' αὐτοὺς, μήθ' ὅσοι τοῦτο εἰρήκασιν ἄλλοι ἐπ' ἐξουσίας διασκεψαμένους εἰπεῖν. καὶ αὐτόθεν ἐπιβαλόντας τῷ σκέμματι, καὶ ὡς ἀληθῆ συνθεμένους, ἀλλ' ὡς ἂν εἴποι τὶς, εἰσωθουμένους καὶ ἐν στενῷ τῶν λόγων ἐπειλημμένους, καὶ μεῖζον ἀναγκαζομένους κακὸν αἱρεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΛΕγε καὶ τὰς ἄλλας φλυαρίας ἀξίας οὔσας μυθολόγων, ἀλλ' οὐ σωφρόνων ἀνδρῶν. περιέμενον δὲ οἱ λατῖνοι (ὡς ἔοικε) τὸν Βαρλαὰμ, ἵνα αὐτοὺς σωφρονίσῃ, καὶ τὰ πίστεως διδάξῃ τὰ δέοντα. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μεταδιδάξῃ τὴν ὀρθὴν πίστιν εἰς τὴν κακοδοξίαν, καὶ φησὶ κατ' οἰκονομίαν τοὺς λατίνους φρονῆσαι τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. ὡσανεὶ ἔλεγε κατ' οἰκονομίαν τοὺς δυτικοὺς ψεύσασθαι. καὶ οὕτω πειρᾶται ὁ Βαρλαὰμ λύσαι τὰ ἄλυτα. καὶ δίδωσιν ἡμῖν ὑποπτεύειν τὴν παροῦσαν αἰκατολικὴν ἐκκλησίαν διὰ οἰκονομίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δι' ἀπείθειαν, ἀμάθειαν, καὶ ὑπερηφάνειαν ἐν πολλοῖς κακῶς φρονεῖν, καὶ πολλὰ σφάλλεσθαι. ἀλλ' οὐ τοσοῦτον θαυμάζω τοῦ Βαρ-

Sanctus Maximus, quam etiam Magnus Basilius.

Prætereà cur non confitemini Ignem purgatorium, sed dicitis non intelligere linguam Latinorum? Cur igitur cũ imperiti sitis, & penitus stupidi potestis dare sententiã, & ferre iudicium de diuinis scriptis talium, ac tantorum heroum? Idcircò, quam tertiam infert, & contrariam solutionem Barlaam, ebrius composuit. Quod autem sit verum, licet intelligere.

TEXTVS.

DIcit enim, verumenim verò & dicta horum patrum potest aliquis mitigando exponere, & satis benè. (dic & satis malè.) Ex ipso enim B. Augustino, & Gregoriano Dialogo manifestè constat, neq; ipsos, neq; quotquot alij istud dixerũt, in sua potestate considerasse, & è re nata rei propositæ, quam disquirendam suscepimus, adhibuisse animum, & vt vera cõposuisse, Sed, vt quispiã diceret, coactos, atq; intrusos, & in angustia sermonũ redactos, & constitutos, & maius malũ destruere necessitas dixisse.

RESPONSIO.

PErge, & persequere alias nugas non modestis, sed ebrijs dignas. nimirũ præstolabantur Latini, vt appareret, Barlaã, qui eos moderaretur, & necessaria fidei doceret. Vel, vt melius dicã, rectam fidem dedoceret in cacodoxiam. Atq; ait, dispensatiuè Latinos sensisse Ignem purgatorium; quasi dicat, dispensatiuè Occidentales falsa docuisse. Atq; ita Barlaam nititur soluere quæ solui non possunt, & præbet nobis occasionem suspicandi præsentem Ecclesiam Orientalem dispensatiuè, vel, vt melius dicam, obstinatè, imperitè, atq; superbè in multis malè sentire, &

Βαρλαὰμ περὶ πολλῶν ἐτῶν γεγονότος, ὅσον τῶν νῦν περιόντων, οἳ τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰ ψεύδη ἐκείνου ἐκπομπεῦσαι διὰ τύπου οὐκ ηὐλαβήθησαν· ἀμαθεστάτων ὄντων κἀκείνων, καὶ πληρεστάτων ψευδολογίας.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κράτους ἐπιχειρήσατε τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὅπερ πέμπτον μὲν ὑμεῖς τοῖς ἄλλοις ἐπιχειρήμασιν ἐνετάξατε, ἡμεῖς δὲ εἰς τόδε εἰσβαλόμεθα, οὐ δεῖ, ἡμᾶς ἀγνοεῖν, ὅτι εἰ οὕτως ἔχομεν γνώμης περὶ ἀλλήλων ἀμφότεροι, ὡς τὰ παρὰ τῆς ἑκάστης ἐκκλησίας κρατοῦντα ταῦτα ἡγεῖσθαι καὶ κύρια, οὐδὲ ποτ' ἂν ἀλλήλοις συνήλθομεν, οὐδ' εἰς λόγους ἤλθομεν ἄν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῶτον, καὶ μέγιστον τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως αἴτιον, τὸ πάσης ἀφειμένους προλήψεως, καὶ παντὸς ἔθους μὴ καὶ τῷ λόγῳ βοηθουμένου, γυμνὰ κρῖναι τὰ πράγματα, παραθεμένους παρὰ τὰ λόγια, καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν διδασκάλων, κανόσιν αὐτοῖς χρησαμένους, καὶ στάθμῃ πρὸς ταῦτα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΟΙ παλαιοὶ τῶν μακαρίων ἀνδρῶν, καὶ πατέρων, οἷον εἰπεῖν ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος, ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁ πολὺς ἐν τοῖς λόγοις Χρυσόστομος, ὁ ἀγχίνους Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἐκ τῶν θεοπνεύστων τοῦ σωτῆρος λογίων ᾔδεσαν τιμᾶν καὶ σέβειν τοὺς τοῦ Πέτρου διαδόχους, οὐχ ἧττον, ἢ αὐτὸν τὸν ἀπόστολον. ὅθεν ζητήσεως κινηθείσης περὶ κεφαλὴν, καὶ πρὸς πατέρα καὶ οἰκουμενικὸν τῆς ἁπανταχοῦ ἐκκλησίας διδάσκαλον συνδραμεῖν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν λύσιν δέξασθαι οὐκ ὀλιγώρως εἶχον. ἐκεῖνος

αἰάγ-

multũ errare. Sed non tantum admiror Barlaam, qui ante multos annos extitit, quantũ eos, qui nũc superstites sunt, qui ignorantiam, & mẽdacia illius prælo publicare nõ sunt veriti, cum & ipsi imperitissimi sint, & plenè mendaciorũ.

TEXTVS.

CVm verò etiam ab auctoritate Romanæ Ecclesiæ argumentamini, quod quidẽ quintum inter vestra argumenta, locum obtinet, nos autem hucusq; distulimus. Nõ oportet vos ignorare, quod si ita vtrinq; inter nos animis affecti essemus, vt quæ in singulis Ecclesijs obtinent, etiam rata, firmaq; duceremus, numquam simul conuenissemus, neq; colloquiũ inter nos instituissemus; sed illa primaria, & maxima nostri contientus causa fuit, vt omni præsumptione, & consuetudine, quæ ratione nõ nitatur, seposita, nudas res iudicemus, eas conferentes, examinantesq. ad sacram Scripturam, & declarationes Doctorum, vtentes ijs tanquam regulis & norma, à qua non deflectamus.

RESPONSIO.

ANtiqui beati Viri & Patres, quales sunt magnus athleta Athanasius, magnus Basilius, Theologus Gregorius, eloquentissimus Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, & multi alij à Deo inspiratis eloquijs Saluatoris nouerant honorare, & reuereri successores Petri, non minus quam ipsum Apostolum. Vnde quæstione mota, ad ipsum tanquam ad caput, & Patrẽ & œcumenicum totius Ecclesiæ magistrũ concurrere, & ab eo solutionem petere non negligebant. Ille, necessitate vrgente, concilia conuocabat, & eorum sententias apostolico more firmabat, tanquam quæ nullius ponderis essent, si ab ipso irrita fuissent.
Epi-

ἀνάγκης κατεπείγούσης, τὰς Συνόδους συνεκρότει, καὶ τὰς αὐτῶν ἀποφάσεις ἀποστολικῶς ἐκύρου, ὡς μηδενὸς ἀξίας οὔσας ὑπ' ἐκείνου ἀκυρωθείσας. Επισκόπους, καὶ πατριάρχας τῇ Ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ὁμοφρονοῦντας, καὶ συμπειθομένους, εἰς τοὺς ἑαυτῶν θρόνους ἀποκαθίστη. ἀσυμφωνοῦντας, καὶ μὴ πειθομένους τῶν ἰδίων ἐστέρησε, καὶ ἀπ' ἐκείνων κανονικῶς κατῆγεν. ἔκρινεν, ἤθους, μετεκίνει, ἀποστολικῇ αὐθεντίᾳ χρώμενος. ἐπεκράτησε δὲ τουτὶ τὸ ἐπαινετὸν ἔθος ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῇ νύμφῃ τοῦ Χριστοῦ τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ἄσπιλον, καὶ ἀμόλυντον ἀπ' ἀρχῆς τῶν καιρῶν τοῦ μηδέποτε εἰς φῶς ἐλθεῖν ὀφείλοντος τοῦ ἐξώλους καὶ προώλους ἀπολουμένου Φωτίου. πρότερον δὲ τόγε ἧκον εἰς τὰ μέλη, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μυστικοῦ σώματος βαθεῖα εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας κατεῖχεν. ὅθεν ἄξιον ἐστὶν ἐπισημειώσασθαι, τί περὶ ταύτης τῆς ἄκρας συμφωνίας τῶν μελῶν μετὰ τῆς κεφαλῆς οἱ πνευματοκίνητοι ῥήτορες διὰ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων γεγραφότες τοῖς ὀρθοδόξοις καταλελοίπασι. ταῦτα ἐν παραδρομῇ. οὐ γὰρ ἤλπιζον ποτὲ ἐκεῖνοι οἱ θαυμαστοὶ ἄνδρες θείᾳ δίκῃ τὸ γένος εἰς τοῦτο δυστυχίας καταντῆσαι, ὥστε ὑποταγῆναι τῷ αἰσχροτάτῳ, καὶ ἀσηγεστάτῳ Μωάμεθ.

Ο γοῦν μέγας Αθανάσιος αὐτοπροσώπως κληθεὶς παραγένετο εἰς Ρώμην πρὸς Ιούλιον περὶ τῶν αὐτοῦ κατηγορουμένων ἀπολογησόμενος. ἐν ᾗ πόλει συνέθετο ἐκείνην τὴν πολυθρύλλητον καὶ θαυμαστὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἥ τις παρὰ Ρωμαίοις καθ' ἑκάστην κυριακὴν ἐν τῇ πρώτῃ ὥρᾳ τῆς ἀκολουθίας, οὐχ ἧττον ἢ τὰ τοῦ Δαβὶδ ὑπὸ τῶν κληρικῶν μετὰ τοῦ δόξα, καὶ νῦν, δημοσίᾳ ἀναγινώσκεται. αἰτηθὼν οὖν πρὸς Ιούλιον, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀπολογίᾳ περὶ τὸ τέλος, προφέρει ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ γραφέντα τῷ Ιουλίῳ πρὸς τοὺς ἐν Αντιοχείᾳ ἐγκαλοῦντας τουτοισὶ τοῖς ῥήμασιν.

Εἰ γὰρ καὶ ὅλως, ὡς φατὲ, γέγονέ τι εἰς αὐτοὺς (τοὺς ἐπισκόπους) ἁμάρτημα, ἔδει κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν. ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα οὕτως παρὰ πάντων ὁρισθῇ τὸ δίκαιον. Επίσκοποι γὰρ

ἦσαν

Episcopos, & patriarchas Romanæ Ecclesiæ consentientes,& ei obedientes,in suos thronos restituebat,dissentiẽtes, & non obedientes proprijs priuabat, & ab ipsis canonicè deponebat. Iudicabat, innocentes declarabat, transmutabat, Apostolica vtens auctoritate. Durauit autẽ iste laudabilis mos à principio in Sponsa Christi sancta Dei Ecclesia immaculatus,& incontaminatus vsq;ad tempora perditissimi Photij, qui nunquam in lucem edi, sed ante tempus,& prorsus perire debuisset. Anteà verò quod spectat ad membra, & caput mystici corporis, profunda pax Ecclesiam occupabat. Vndè dignum est adnotare,quid de hac summa concordia membrorum cum capite Spiritu sancto afflati Patres per propria opera Orthodoxis scriptum reliquerunt; idque obiter: non enim sperabant aliquando illi admirandi Viri, Dei iudicio,genus Græcorum in hoc infelicitatis prouenturum esse,adeo vt subijceretur turpissimo, impurissimo,& scelestissimo Mahometo.

Igitur magnus Athanasius coram vocatus,profectus est Romam ad Iulium,responsurus de ijs,de quibus accusabatur. In qua Vrbe cõposuit illam diuulgatissimam, & celebratissimam confessionẽ fidei,quæ apud Romanos singulis diebus dominicis in prima hora recitandi officij, nõ secus atq; Dauidis psalmi à Clericis cũ gloria Patri, publicè recitatur. Igitur profectus ad Iulium, vt ipse testatur in secunda Apologia circa finem, profert pro se ipso quæ scripsit Iulius ad eos, qui accusabant, & morabantur Antiochiæ his verbis: Nam si,vt dicitis,omninò in culpa fuerũt, oportuit secundũ Ecclesiasticum canonem non isto modo iudicium fieri; oportuit scribere omnibus nobis, vt ita ab omnibus, quod iustum esset,decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgares Ecclesiæ, qui ista patiebantur; sed quam ipsi Apostoli suamet opera ad fidem instruxerant. Cur igitur, & in primis de Alexandrina ciuitate nihil nobis

ἦσαν οἱ πάσχοντες, καὶ οὐχ αἱ τυχοῦσαι ἐκκλησίαι αἱ πάσχουσαι, ἀλλ' ὧν αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι δι' ἑαυτῶν καθηγήσαντο. διατί δὲ περὶ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως μάλιστα οὐκ ἐγράφετε ἡμῖν; ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια; εἰ μὲν οὖν τοιοῦτον ἦν ὑποπτευθὲν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐκεῖ, ἔδει πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐκκλησίαν γραφῆναι. Νῦν δὲ οἱ ἡμᾶς μὴ πληροφορήσαντες, πράξαντες δὲ αὐτοὶ ὡς ἠθέλησαν, λοιπὸν καὶ ἡμᾶς οὐ καταγνόντας, βούλονται συμψήφους εἶναι. οὐχ οὕτως αἱ Παύλου διατάξεις, οὐχ οὕτως οἱ πατέρες παραδεδώκασιν. ἄλλος τύπος ἐστὶν οὗτος, καὶ καινὸν τὸ ἐπιτήδευμα. παρακαλῶ, μετὰ προθυμίας ἐνέγκατε. ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντος ἐστὶν ἃ γράφω. ἃ γὰρ παρειλήφαμεν παρὰ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ταῦτα καὶ ὑμῖν δηλῶ, καὶ οὐκ ἂν ἔγραψα, φανερὰ ἡγούμενος εἶναι ταῦτα παρὰ πᾶσιν, εἰ μὴ τὰ γενόμενα ἡμᾶς ἐτάραξεν.

Ὁ αὐτὸς Ἀθανάσιος περὶ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἀθῷον αὐτὸν ἀποδεικνύων τῶν διαβολῶν, οὕτω γράφων μαρτυρεῖ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥώμης. Διονυσίου τοῦ ἐπισκόπου μαθόντος περὶ τῶν ἐν Πενταπόλει, καὶ ζήλῳ τῆς εὐσεβείας γράψαντος, καθὰ προεῖπον, κατὰ τῆς αἱρέσεως Σαβελλίου, τὴν πρὸς Εὐφράνορα, καὶ Ἀμμώνιον ἐπιστολὴν, τινὲς τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀδελφῶν, φρονοῦντες μὲν ὀρθῶς, μὴ ἐρωτήσαντες δὲ αὐτὸν, ἵνα παρ' αὐτοῦ μάθωσι πῶς ἔγραψεν, ἀνῆλθον πρὸς τὴν Ῥώμην, καὶ κατειρήκασιν αὐτοῦ παρὰ τῷ ὁμωνύμῳ αὐτοῦ Διονυσίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης. κἀκεῖνος ἀκούσας, ἔγραψεν ὁμοῦ κατά τε τῶν τὰ Σαβελλίου δοξαζόντων, καὶ κατὰ τῶν φρονούντων ταῦτα, ἅπερ καὶ Ἄρειος λέγων, ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας, ἴσην καὶ κατὰ διάμετρον ἀσέβειαν λέγων εἶναι τήν τε Σαβελλίου, καὶ τὴν τῶν λεγόντων κτίσμα, καὶ ποίημα, καὶ γενητὸν εἶναι τὸν Θεοῦ λόγον. ἐπέστειλε δὲ καὶ Διονυσίῳ δηλῶσαι περὶ ὧν εἰρήκασι κατ' αὐτοῦ, καὶ ἀντέγραψεν εὐθὺς αὐτός; καὶ ἐπέγραψε τὰ βιβλία ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας. Ἐνταῦθα τὸ μισαρὸν ἐργαστήριον τῶν θεομάχων κατανόει, καὶ πῶς αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν τὴν

αἰσχύ-

bis ſcribere voluiſtis? An ignari eſtis, hanc conſuetudinem eſſe, vt primum nobis ſcribatur, vt hinc quod iuſtum eſt, definiri poſſit? Quapropter, ſi iſtic huiuſmodi ſuſpicio in Epiſcopũ concepta fuerat, id hic ad noſtram Eccleſiam referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minimè fecerunt, poſtquam iam egerint, quod libuit, ſuffragatores tuæ damnationis, cui non interfuimus, eſſe volunt. Nõ ita ſe habent Pauli ordinationes, non ita Patres docuerunt; alia forma eſt iſta, & nouũ ſtudium eſt. Obſecro vos cum alacritate audite, pro publico bono iſta ſcribo. Quę enim accepimus à B. Petro Apoſtolo, ea vobis ſignifico, non ſcripturus alioquin quæ nota apud omnes eſſe arbitror, niſi facta ipſa nos conturbaſſent.

Idem Athanaſius ſcribens de Dionyſio Epiſcopo Alexandrino, & innocentem eum oſtendens ab hæreſi Arianorum, ſic circa finem teſtatur poteſtatem Romanæ Eccleſiæ. Cum Dionyſius Epiſcopus certior factus de Pentapolitanis, zelo religionis epiſtolam, quemadmodũ dixi, contra hæreſim Sabellij ad Ammonium, & Euphranorem ſcripſiſſet, quidam ex Eccleſiæ fratribus, rectè quidẽ ſentientes, ſed non interrogantes eum, vt ab eo ſcirent, quomodo ſcripſerit, Romam aſcenderũt, ibiq; eum apud Dionyſium eiuſdem nominis Romanum Præſulem accuſauerunt. Ille verò, re intellecta, ſcripſit ſimul & contra Sabellij ſectatores, & contra eos, qui ſapiunt ea, propter quæ Arius ab Eccleſia eiectus fuit, æqualem aſſerens impietatem eſſe, & è diametro hæreſim Sabellij, & hæreſim eorũ, qui aiunt, creaturam, & opus, & factum eſſe Dei Verbum. Miſit vero & Dionyſio Alexandrino ſignificans ea, de quibus eum accuſarunt. Et reſcripſit ſtatim ipſe, & titulo inſcripſit libros Elenchi, & apologiæ. Hic ſceleratam officinam Chriſti rebellium perſpicias, atq; intelligas, & quomodo ipſi contra ſe ipſos infamiam excitarunt. Cum enim

αἰχμὴν ἐκίνησαν, Διονυσίου γὰρ τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης γράψαντος, καὶ κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα καὶ ποίημα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δείκνυται μὴ νῦν πρῶτον, ἀλλ' ἔκπαλαι παρὰ πάντων ἀναθεματισθεῖσα τῶν χριστομάχων Ἀρειανῶν ἡ αἵρεσις. ἐπειδὴ Διονυσίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπολογουμένου περὶ ἧς ἔγραψεν ἐπιστολῆς, φαίνεται καὶ αὐτὸς μήτε οὕτω φρονήσας, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, μήτε τὴν Ἀρείου ὅλως κακοδοξίαν ἐσχηκώς. καὶ ἀρκεῖ μὲν εἰς τελείαν κατάγνωσιν τῶν Ἀρειανῶν, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς συκοφαντίας αὐτῶν, τὸ καὶ μόνον ἀπολογήσασθαι τὸν Διονύσιον, καὶ περὶ ὧν οὗτοι τεθρυλλήκασιν. οὐ γὰρ ὡς φιλονεικῶν ἀντέγραψεν, ἀλλ' ἀπολογούμενος περὶ ὧν ὑπωπτεύθη. ὁ δὲ ἀπολογούμενος περὶ ὧν κατηγορήθη, τί ἕτερον ποιεῖ, ἢ λύει μὲν πᾶν ἔγκλημα ὑποπτευθὲν κατ' αὐτοῦ. ἐλέγχει δὲ καὶ ἐν τούτῳ συκοφαντοῦντας τοὺς Ἀρειομανίτας.

ΕΡΜΙΝΙΑ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ, ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΙΟΥΛΙΟΝ Επιστολῆς, περὶ τῆς μετανοίας Οὐρσακίου, καὶ Οὐάλεντος. κυρίῳ μακαριωτάτῳ Πάπα Ιουλίῳ, Οὐρσάκιος; καὶ Οὐάλης.

Εκ τῆς δευτέρας ἀπολογίας τοῦ ἁγίου Αθανασίου.

ΕΠειδὴ συνέστηκεν ἡμᾶς πρὸ τούτου, πολλά τε καὶ δεινὰ περὶ Αθανασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ γραμμάτων ὑποβεβληκέναι, γράμμασί τε τῆς σῆς χρηστότητος μεθοδευθέντες, τοῦ πράγματος χάριν, περὶ οὗ ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἠδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, ὁμολογοῦμεν παρὰ τῇ σῇ χρηστότητι, παρόντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων τῶν πρεσβυτέρων, ὅτι πάντα τὰ πρὸ τούτου ἐλθόντα εἰς ἀκοὰς ὑμῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ προειρημένου Αθανασίου, ψευδῆ καὶ πλαστά ἐστι, πάσῃ τε δυνάμει ἀλλότρια αὐτοῦ τυγχάνει. διό

Dionyſius Romanus Epiſcopus ſcripſerit etiam contra eos, qui afferunt facturam & opus Filium Dei, oſtenditur, hæreſim Chriſti rebellium Arianorum non modo primũ, ſed iam olim ab omnibus damnatam fuiſſe. Deindè cum Dionyſius Alexandrinus reſpondeat de ea epiſtola, quam ſcripſerat; apparet & ipſum neque ità ſenſiſſe, vt ipſi fatentur, neque omnino hæreſim Arij habuiſſe. Et ſufficit quidem ad perfectam condemnationem Arianorum, & ad probandas calumnias ipſorum, quas ipſi diuulgarunt, vel ſolum quod reſponderit Dionyſius. Non enim rixandi animo, ſed ſui purgandi reſcripſit. Certè qui ſuam innocentiam purgat, quid aliud facit, quam quod crimen diluit, & Arianos ſicophantas oſtendit?

EPISTOLA

AD IVLIVM ROMANO SERMONE tranſlata.

Domino beatiſſimo Papæ Iulio Vrſacius, & Valens.

QVandoquidem ſatis conſtat nos, ſuperioribus temporibus multa, & grauia de Athanaſio criminatos fuiſſe, & tuæ humanitatis literis admonitos, vt crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuiſſe; ideò confitemur tuæ humanitati coram vniuerſis noſtris fratribus Presbyteris, omnia quæ ante hac ad veſtras aures de Athanaſio perlata fuere, falſa, & ficta eſſe, & omnibus modis ab eo aliena. Ac proindè recipimus eius communio-

τε τούτο ἡδέως αὐτιποιούμεθα τῆς κοινωνίας τοῦ προειρημένου Αθανασίου, μάλιστα ὅτι ἡ θεοσέβειά σου, καὶ τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ καλοκαγαθίαν, τῇ πλαίνῃ ἡμῶν κατηξίωσε συγγνώμην δοῦναι. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι εἴποτε ἡμᾶς οἱ ἀνατολικοὶ θελήσωσιν. ἢ καὶ αὐτὸς Εὐσέβιος κακοτρόπως περὶ ταύτης εἰς κρίσιν καλέσαι, μὴ ἀπέρχεσθαι παρὰ γνώμην τῆς σῆς διαθέσεως. τὸν δὲ αἱρετικὸν Αρειον καὶ τοὺς ὑπερασπίζοντας αὐτοῦ, τοὺς λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ υἱός ἐστι, καὶ τοὺς ἀρνουμένους τὸν Χριστὸν θεὸν εἶναι Θεοῦ υἱὸν πρὸ αἰώνων, καθὼς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ λιβέλλῳ ἑαυτῶν ἐν τῇ Μεδιολαίῳ ἐπιδεδώκαμεν, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ἀναθεματίζομεν. ταῦτα δὲ τῇ χειρὶ ἑαυτῶν γράψαντες ὁμολογοῦμεν πάλιν, ὅτι τὴν Αρειανὴν αἵρεσιν καθὰ προείπομεν, καὶ τοὺς ταύτης αὐθέντας κατεκρίναμεν εἰς τὸν αἰῶνα. Εγὼ Οὐρσάκιος τῇ ὁμολογίᾳ μου ταύτῃ παρὼν ὑπέγραψα, ὁμοίως καὶ Οὐάλης.

Καὶ κατωτέρω μετὰ πολλὰ ἐν τῇ αὐτῇ ἀπολογίᾳ Αθανάσιος ἐπιφέρει· τίς τὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα θεωρήσας οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι καὶ Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος εἰκότως κατέγνωσαν αὐτῶν. καὶ μεταγινώσκοντες τοιαῦτα καθ' ἑαυτῶν ἔγραψαν, μᾶλλον ἑλόμενοι πρὸς ὀλίγον αἰσχυνθῆναι, ἢ αἰωνίως τὴν τῶν συκοφαντῶν ὑπομεῖναι τιμωρίαν.

Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Επιφάνιος μαρτυρεῖ ἐν τῇ. ξή. αἱρέσει φάσκων. Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης μετὰ λιβέλλων προσηλθόντες τῷ μακαρίτῃ Ιουλίῳ ἐπισκόπῳ ῥώμης ὑπεραπολογούμενοι τοῦ αὐτῶν σφάλματος, ὅτι ἐσυκοφαντήσαμεν τὸν πάπαν Αθανάσιον, ἀλλὰ δέξαι ἡμᾶς εἰς κοινωνίαν, καὶ εἰς μετάνοιαν.

Τὴν αὐτὴν Ιστορίαν διηγεῖται ἐν τῷ β. βιβλίῳ κεφ. κδ. ὁ Σωκράτης. ταῦτα γνόντες Οὐρσάκιος, καὶ Οὐάλης, οἱ περὶ τὸ ἀρειαίον δόγμα διαπύρως σπουδάζοντες καταγνόντες τότε τῆς προλαβούσης σπουδῆς ἐπὶ τὴν Ρώμην ἀνῆλθον, βιβλίον μετανοίας τῷ ἐπισκόπῳ Ιουλίῳ ἐπιδόντες. τῷ τε ὁμοουσίῳ συνέθεν-

nem, maximè quia tua in Deum pietas veniam, ſecundum genuinam ſuam probitatem, noſtro errore impartiri dignata eſt. Quin & hoc promittimus, nunquam, ſi aliquando Orientales, atque adeo ipſe Euſebius velit; maliitioſe de ea re in iudicium vocare, nos citra tuam ſententiam non eò abituros. Porro hæreticum Arrium, eiusq. propugnatores, qui dicunt, erat quando non erat Filius, aut eum ex non ente ad eſſentiam emiſiſſe, aut qui neget, Chriſtum Deum eſſe Dei Filium ante ſæcula, quemadmodum in priori libello noſtro Mediolani edidimus, & nunc, & ſemper anathemate damnamus, noſtraq; manu denuò proteſtamur, nos Arianam hæreſim, eiusq. auctores in æternum damnare. Ego Vrſacius cum præſens meæ Confeſſioni intereſſem, ſubſcripſi. Similiter & Valens.

Et poſt multa longè infra in eadem apologia, Athanaſius infert: Quis, iſtis conſpectis non pronunciauerit, Valentem, & Vrſacium meritò ſemetipſos improbaſſe? & ex pœnitentia culpam ſuam ſcriptis confeſſos eſſe? maluiſſeq; aliquantiſper pudefieri, quam in æternum ſycophantiarum pœnas luere?

Eandem hiſtoriam refert S. Epiphanius in 68. hæreſi, dicens: Vrſacius, & Valens cum libellis accedentes ad beatæ memoriæ Iulium Epiſcopum Romanum, de ſuo errore reſpondentes, quod calumniati ſumus Papam Athanaſium, tù verò nos ad communionem, & pœnitentiam ſuſcipe.

Idem narrat Socrates lib. 2. cap. 24. iuxta diuiſionem Græcorum, & 19. iuxta Latinorum: Quæ cum Vrſacius, & Valens, qui anteà præ magno deſiderio erga Arij dogma exarſerant, intellexiſſent, priore ſuo ſtudio abſe ipſis condemnato, Romam veniunt, pœnitentiæ libello, Epiſcopo Iulio tradito conſubſtantiali aſſentiuntur, ac literis

νέθεντο. καὶ γράμματα πρὸς Ἀθανάσιον διαπεμψάμενοι, κοινωνεῖν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ ὡμολόγησαν.

Ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ β. λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κεφαλαίῳ. ιϛ. ἐν τῷ διαλόγῳ Κωνσταντίου βασιλέως καὶ Λιβερίου τοῦ Πάπα τὴν αὐτὴν ἱστορίαν περὶ Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος οὕτω διέξεισι. πέντε μόνοι ἔκριναν τῶν συμπλευσάντων αὐτῷ ἐν τῷ Μαρεώτῃ, οὓς ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ ἐγκαλουμένου συστήσασθαι κατ᾽ αὐτοῦ ὑπομνήματα. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀποσταλέντων οἱ δύο τε θνήκασι, Θεόγνιος, καὶ Θεόδωρος. οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ζῶσι, τουτέστι Μάρης, καὶ Οὐάλης, καὶ Οὐρσάκιος. ἀπὸ τούτων τῶν ἀποσταλέντων κατὰ Σαρδικὴν τοῦ πράγματος τούτου ἕνεκα συνεκροτεῖτο ψῆφος, οἱ ἐν τῇ συνόδῳ βιβλία ἐπιδεδώκασι, συγγνώμην αἰτοῦντες, ἐφ᾽ οἷς ἐν τῷ Μαρεώτῃ κατὰ συκοφαντίαν ἐκ μονομεροῦς συνέθηκαν κατ᾽ Ἀθανασίου ὑπομνήματα, ἅτινα βιβλία αὐτῶν νῦν ἔχομεν μετὰ χεῖρας. τίνι τούτων δεῖ πείθεσθαι ἡμᾶς, βασιλεῦ, κοινωνεῖν; τοῖς πρότερον καταψηφισαμένοις, καὶ ἐκ δευτέρου συγγνώμην αἰτήσασιν, ἢ τοῖς νῦν τούτων καταψηφισαμένοις.

Καὶ σημείωσαι ὅτι ὁ μὲν βασιλεὺς Κωνστάντιος γινώσκων τὰς ψήφους τῶν ἄλλων κατὰ Ἀθανασίου μηδεμίαν ἰσχὺν ἔχειν, ἐβούλετο ἵνα ὁ Λιβέριος τὸν Ἀθανάσιον ὡς ὑπεύθυνον καταδικάσῃ. τοῦ δὲ μὴ βουλομένου, ἐξορίαν αὐτῷ τυραννικῶς κατεψηφίσατο.

Περὶ τῆς προθεσμίας τῶν συνόδων.

ΕΝ τῇ αὐτῇ ἀπολογίᾳ τὸν λόγον ποιούμενος Ἀθανάσιος περὶ Ἰουλίου τοῦ Πάπα, οὕτως εἰσάγει αὐτὸν φθεγγόμενον. ἀλλ᾽ ἴσως ἡ προθεσμία ἐνεπόδισε. γράψαντες γὰρ ἐμέμψασθε, ὅτι στενὴν τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου ὡρίσαμεν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἀγαπητοὶ, πρόφασις ἐστίν.

Σω-

ad Athanasium missis, de cętero cum illo se communicaturos fatentur.

Eandem historiam complectitur Theodoretus in 2. oratione historiæ Ecclesiasticæ cap.16. referens dialogum Imperatoris Constantij, & Liberij Papę. Quinq;tantũmodo,qui cũ eo vnà nauigarant in Mareote,iudiciũ de eo fecerunt, quos quidẽ aduersarij eius eò miserant, vt contrà eũ reum factum,commentarios contexerent. Atq;ex istis, qui missi erant,duo exierunt è vita,Theognis nimirum, & Theodorus;reliqui tres,hoc est Mares,Valẽs,& Vrsacius, etiã nunc supersunt. A quibus ad eam rẽ missis,in Concilio Sardicensi sententia de hac controuersia lata est.Qui etiã in eodem Conc. libellos supplices dederunt,postularũtq. veniã pro eo,quod cõmentarios vnius partis suffragijs per calũniam contra Athanasiũ in Mareote confecerãt. Quos libellos iam habemus in manibus. Vtris istorũ,Imperator, nobis credendum, communicandumq. est? Illis ne, qui primo eos condemnarint, secundo autem veniam petierint, an his, quorum iam sint condemnati sententijs?

Et nota,quod Imperator quidẽ Constantius aliorũ suffragia contra Athanasium sciens nullam vim habere, volebat,vt Liberius Athanasium tanquam reum condemnaret; Illo nolente,exilio ipsum tyrannicè mulctauit.

De Præfinito tempore indicendi Concilia, quod spectat ad Romanum Pontificem.

IN eadem Apologia verba faciens Athanasius de Iulio Pontifice,sic eum introducit loquentem. Sed fortassis præstitutum tempus prohibuit; scripsistis enim,& conquesti estis quod angustum tempus Concilij præfiniuimus; Verum & hoc, charissimi, excusatio est.

So-

Σωκράτης ἐν τῷ β΄. βιβλίῳ, κεφ. κ. προβάλλοντο δὲ οἱ μὲν ἀσθένειαν τοῦ σώματος. ἄλλοι δὲ τὸ στενὸν τῆς προθεσμίας ἐμέμφοντο, τὴν αἰτίαν ἐπὶ Ἰούλιον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ἀναφέροντες, καίτοι ἐνιαυτοῦ καὶ ἓξ μηνῶν διαγενομένων, ἀφ' οὗ ἥ τε σύνοδος ἐκεκήρυκτο, καὶ οἱ περὶ Ἀθανάσιον ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριβον, τὴν σύνοδον ἐπιμένοντες.

Καὶ ἐν τῇ οἰκουμενικῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ἐκεῖνοι οἱ θεῖοι πατέρες, ἐν οἷς ἦν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁ Μελέτιος τῆς Ἀντιοχείας, ὁ Ἀμφιλόχιος τοῦ Ἰκονίου, ὁ Γρηγόριος Νύσσης; καὶ Πέτρος οἱ ἀδελφοὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἀξιάγαστοι ἄνδρες κληθέντες ὑπὸ Δαμάσου τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης καὶ τῶν δυτικῶν ἀρχιερέων, εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ σύνοδον. οὕτω μετὰ πάσης εὐγνωμοσύνης καὶ φρονήσεως ἀποκρίνονται, καὶ ἐπιγινώσκουσι τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου, ἣν ὥρισεν ὁ Πάπας. ἄξιον δὲ καὶ αὐτῶν τῆς ἐπιστολῆς τῶν ῥημάτων μνησθῆναι. ἥνπερ ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ ε. βιβλίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κεφ. ι. αὐτολεξεὶ τέθηκεν, ἔχει δὲ οὕτως. Κυρίοις τιμιωτάτοις, καὶ εὐλαβεστάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς Δαμάσῳ, Ἀμβροσίῳ, Βρίτωνι, Οὐαλεριανῷ, Ἀσχολίῳ, Ἀνεμίῳ, Βασιλείῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἁγίοις ἐπισκόποις συνεληλυθόσιν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Ῥώμῃ, ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῶν συνεληλυθότων ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Κωνσταντινουπόλει ἐν κυρίῳ χαίρειν. μετά τινα οὕτω φασίν· ἦν μὲν οὖν, ὅπερ εἰρήκαμεν, ἀναγκαῖον, πλείονα ἡμᾶς προσασχοληθῆναι χρόνον. ἐπειδὴ μέν τοι τὴν ἀδελφικὴν περὶ ἡμᾶς ἀγάπην ἐπιδεικνύμενοι, σύνοδον ἐπὶ τῆς Ῥώμης, Θεοῦ βουλήσει συγκροτοῦντες, καὶ ἡμᾶς ὡς οἰκεῖα μέλη προσεκαλέσασθε; διὰ τῶν τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως γραμμάτων, ἵν' ἐπειδὴ τότε, τὰς θλίψεις μόνοι κατεδικάσθημεν, νῦν ἐν τῇ τῶν αὐτοκρατόρων περὶ τὴν εὐσέβειαν συμφωνίᾳ, μὴ χωρὶς ἡμῶν βασιλεύσητε, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ὑμῖν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν συμβασιλεύσωμεν, εὐχὴ μὲν ἦν ἡμῖν, εἰ δυνατὸν, ἅπασιν

ἀθρόως

Socrates lib.2.c.20. Alij verò corporis infirmitatẽ caussabantur; Alij de tẽporis præstituti quærebantur angustia, culpamq;illius rei in Iulium Episcopũ Romanum conferebant. Cum tamen ex eo tẽpore, quo tum Concilium indictum fuerat, tum Athanasius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annus, & sex menses præterijssent.

In 2. Synodo Oecumenica, quæ celebrata est Constantinopoli, tẽpore Theodosij Imperatoris, illi diuini Patres, inter quos erat Gregorius Theologus, Meletius Antistes Antiochenus, Amphilochius Præsul Iconiẽsis, Gregorius Nyssenus, & Petrus fratres Basilij Magni, & multi alij admirandi Viri vocati à Damaso Episcopo Romano, & ab Occidentalibus Pontificibus ad Romanam Synodũ, sic cũ omni benignitate, & prudentia respondent, & agnoscunt prȩstitutũ tempus Concilij, quod determinauit Pontifex. Dignum autẽ est etiam ipsorum verborum Epistolȩ cõmemorationẽ facere, quam Theodoretus in 5. lib. Ecclesiast. hist. c. 8. ad verbũ posuit. ita verò se habẽt: Dominis honorandissimis, & cũ primis reuerendis Fratribus, & Collegis, Damaso, Ambrosio, Britoni, Valeriano, Ascholio, Auemio, Basilio, & cȩteris sanctis Episcopis in celebri Vrbe Roma conuocatis Sancta Synodus Orthodoxorũ Episcoporum in ampla Vrbe Constantinopoli coactorum in Domino salutem. Post aliquot periodos sic fatetur: Itaque erat, vt diximus, pernecessarium, vt in his rebus ritè cõstituendis, plus tẽporis collocaremus. Iam verò quoniã vos, quo fraternam vestram erga nos charitatẽ declararetis, Concilio, Dei voluntate ac nutu, Romȩ coacto, nos, veluti mẽbra propria, per Imperatoris Sanctissimi literas accersiuistis, ne cũ nos soli iam anteà res acerbas subire coacti essemus, nunc, Imperatoribus de pietate consentientibus, sine nobis vos regnaretis, sed potius, vti loquitur Apostolus, vt nos vobiscum corregnaremus, est certè nobis in-

ἀθρόως καταλιποῦσι τὰς ἐκκλησίας, τῷ πόθῳ, ἢ τῇ χρείᾳ χαρίσασθαι. Τίς γὰρ ἡμῖν δώσει πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθησόμεθα, καὶ πρὸς ὑμᾶς καταπαύσομεν; ἐπειδὴ δὲ τοῦτο παντελῶς ἐγύμνου τὰς ἐκκλησίας, ἄρτι τῆς ἀνανεώσεως ἀρχομένας, καὶ τὸ πρᾶγμα παντάπασιν ἦν τοῖς πολλοῖς ἀδύνατον. συνεδεδραμήκειμεν γὰρ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τῶν πέρυσι γραμμάτων τῶν παρὰ τῆς ἡμετέρας τιμιότητος μετὰ τὴν ἐν Ἀκυληΐᾳ σύνοδον, πρὸς τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα Θεοδόσιον ἐπισταλθέντων, πρὸς μόνην ταύτην τὴν ἀποδημίαν τὴν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως παρεσκευασμένοι, καὶ περὶ ταύτης μόνης τῆς συνόδου, τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίαις μεινάντων ἐπισκόπων συγκατάθεσιν ἐπαγόμενοι. μείζονος δὲ ἀποδημίας μήτε προσδοκήσαντες χρείαν, μήτε προακούσαντες ὅλως πρὶν εἰς Κωνσταντινούπολιν συνελθεῖν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῆς προθεσμίας διὰ στενότητα, μήτε πρὸς παρασκευὴν μακροτέρας ἀποδημίας ἐνδιδούσης καιρὸν, μήτε πάντας τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κοινωνικοὺς ἐπισκόπους ὑπομνησθῆναι, καὶ τὰς παρ' αὐτῶν συγκαταθέσεις λαβεῖν, ἐπειδὴ ταῦτα, καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις ἕτερα τὴν τῶν πλειόνων ἄφιξιν διεκώλυσεν, ὃ δεύτερον ἦν, εἴς τε τῶν πραγμάτων ἐπανόρθωσιν, καὶ τὴν τῆς ὑμετέρας περὶ ἡμᾶς ἀγάπης ἀπόδειξιν τοῦτο πεποιήκαμεν, τοὺς αἰδεσιμωτάτους ἀδελφοὺς, καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν ἐπισκόπους Κυριακὸν, Εὐσέβιον, καὶ Πρισκιανὸν, προθύμως καμεῖν ἄχρις ὑμῶν δυσωπήσαντες, δι' ὧν καὶ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν εἰρηνικὴν οὖσαν, καὶ σκοπὸν ἑνώσεως ἔχουσαν ἐπιδείκνυμεν, καὶ τὸν ζῆλον ἡμῶν τὸν ὑπὲρ τῆς ὑγιοῦς πίστεως φανερὸν ποιοῦμεν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τὸ ὁρίσαι τὴν προθεσμίαν τῶν συνόδων ἴδιον ἦν καὶ ἔστι τοῦ Πάπα, οὗτινος χωρὶς γνώμης ἄκυρα ἐτύγχανον τὰ δεδογμένα ταῖς συνόδοις, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος τὸν Διόσκορον ἐν πολλοῖς ἄλλοις πταίσαντα, καὶ ἡμαρτηκότα, δι' οὐδὲν ἕτερον κυριώτερον ἐν μέρει, καὶ τόπῳ ἰσαίῳ κρινομένου προσέταξεν, εἰμὴ ὅτι σύνοδον ἐτόλμησε ποιῆσαι ἐπιτροπῆς

δίχα

optatis, si posset fieri, Ecclesijs penitus relictis, vestro desiderio, aut necessario potius Ecclesię negotio inseruire. Quis enim nobis dabit pennas, vt Columbę, & volabimus, & apud vos requiescemus? Verùm quoniam hoc modo Ecclesię nuper renouatę nudarentur, & res à plerisq; fieri non queat, propterea quod Cōstantinopoli *Mandato* literarum superiore anno à vestra reuerentia, post Concilium Aquileiense ad Sanctissimum Imperatorem Theodosium missarum, ad iter dūtaxat Constantinopolim vsq; faciendum nos pręparauimus, atq; de hoc vno Concilio celebrando, consensum Episcoporū, qui in prouincijs manserant, vnà nobiscum attulimus. idcirco neq; longiore itinere opus esse expectabamus, neque de vllo alio omninò antè acceperamus, quam Constantinopoli in vnum conuentum esset; huc accedit, quòd temporis pręstituti angustia, neq; ad longius iter parandum, neq; ad Episcopos in singulis prouincijs, qui sunt eiusdem nobiscum cōmunionis, de hac re commonefaciendas, neq; ad eorum consensus obtinendos, satis spatij dedit. Itaq; cum & hę res, & alię pręterea cōplures maiori parte Episcoporū impedimento sint; quominus ad vos veniant, idcirco quod secūdo in loco faciendum erat, tum ad statū rerum Ecclesiasticarū ritè ordinandū, tùm ad ostendendum, quanti vestram erga nos charitatem ęstimemus, illud certè fecimus. Quippe orauimus reuerendissimos, honorandissimosq; fratres, & collegas nostros Episcopos, Cyriacum, Eusebium, & Priscianū, vti laborē ad vos proficiscendi suscipere non grauarētur. Qui quidē non solum vobis exponent, quā nostra voluntas pacis studiosa sit, & quo pacto, nihil aliud quam Ecclesię cōcordiam sibi proponat, verū etiam, quàm ardenti studio ad sanā fidē tuendā accensi simus, perspicuè significabunt.

Igitur pręfinire tempus Conciliorum proprium erat, & est Romani Pontificis, sine cuius sententia, inualida erant,

δίχα τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου. ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, οὐδ᾽ ἐξὸν γενέσθαι.

Ἐκ τούτου δὲ ἔστι γνῶναι, καὶ ἄξιον ἐπισημειώσασθαι δύο τινά· ἕτερον μὲν, ὁντιναοῦν σύνοδον μὴ συγκροτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πάπα εἶναι ψευδοσύνοδον, καίπερ παρόντος τοῦ βασιλέως, ὁποῖα ἦν ἡ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τῶν Ἀρειανῶν, παρόντος τοῦ Κωνσταντίου, καὶ ἡ ἐν τῷ Ἀριμίνῳ, καὶ Φιλιππουπόλει, καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρῶτον, καὶ τελευταῖον ἡ ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτη τοῦ Ῥινοτμήτου αὐτὴν συναθροίσαντος ἄνευ τῶν λεγάτων τοῦ Πάπα. εἰ καὶ πλάττουσιν ἄλλους ψευδολεγάτους οἱ Γραικοί, τούτους μὲν ἀνωνύμους, τοῦτο δὲ πρωτοκαθεδρίαν μὴ ἔχοντας· ὥστε κηρύξαι τὴν σύνοδον, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὴν κυρίαν ἀποφῆναι τοῦ ἀρχιερέως ἐστὶ τῆς Ῥώμης, ἅτε δὴ τοῦ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸ κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου διακρίνοντος, καὶ μὴ δυναμένου σφαλῆναι. Καὶ τοῦτο διὰ τὸ προνόμιον τὸ χαρισθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κυρίου φάσκοντος, ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου. Συναθροίζονται δὲ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἐπίσκοποι ἐκ προστάγματος τοῦ Πάπα, ὅπως ἅτε σοφοὶ ὄντες, ἢ ὀφείλοντες εἶναι φανερώσωσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ γνώριμοι γένωνται τίνες ὀρθόδοξοι, καὶ τίνες τῆς κακοδοξίας μέτοχοι. καὶ καθάπερ αἱ σύνοδοι ἐξ ἐπισκόπων, καὶ μὴ λαϊκῶν συνίστανται, οὕτως ἐν τοῖς ἐπισκόποις ὁ πρῶτος ἔχει τὸ κῦρος, καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοφωνοῦσιν αὐτῷ, ἢ τοῖς τὸν τόπον αὐτοῦ ἐπέχουσι, καὶ οὕτω τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κελεύοντος (ὅστις ἐστὶν ἀρχαιότερος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ ἀποστολικὸς εἶναι νομίζεται) οἱ θεῖοι πατέρες, ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος, ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ κατὰ πάντα ἄλλος Βασίλειος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἀλεξανδρείας ἄκρος ἀγχίνους, καὶ μεγαλογνώμων Κύριλλος, καὶ οἱ λοιποὶ εἰρήνην ἦγον μετὰ τῶν ἐπισκόπων Ῥώμης, καὶ αὐτοὺς τὰ πρωτεῖα ἔχειν οὐ μόνον ἐν τῷ πρώτους ἀγορεύειν, καὶ ἐν τῇ πρωτοκαθεδρίᾳ, ἀλλ᾽ ἐν ἅπασι παρεχώρουν, καὶ ἐν τῷ βεβαιοῦν τὰς συνόδους, κυρίους ἐπεγίνωσκον.

quę Concilia ſtatuebant. Et propterea in Cōcilio Calchedonenſi Dioſcurus, qui multa alia peccata cōmiſerat, ob nullum aliud principalius in numero, & loco eorum, qui iudicabantur, ſtare iuſſus eſt, niſi quia Synodum auſus eſt facere ſine auctoritate Apoſtolicę Sedis, quod nunquam factum eſt, nunquam fieri licet.

Ex his licet aduertere duo quædam, quę digna ſunt adnotatione. Alterum quidē, quamcunq; Synodum non indictam à Papa eſſe pſeudoſynodū, quamuis ſit pręſens Imperator, qualis fuit Antiochiæ Arianorum præſente Conſtātio, & quæ celebrata eſt Arimini, & Philippopoli, & quę Epheſi prima vice, ac tandē quę in Trullo habita eſt quiniſexta, tēpore Conſtantini Mutilati naribus, qui eam congregauit ſine legatis Papæ, quamuis Gręci fingant alios pſeudolegatos, partim quidem innominatos, partim verò primam ſedē non tenentes. Itaq; publicare Synodū, deindè ipſam legitimam oſtendere Pōtificis eſt Romani; quippe qui iuxta magnū Baſilium, adulteratum diſcernit à probato, & non poteſt errare: Idq; ob priuilegiū donatū ipſi à Domino, aſſerente. rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Congregantur verò ab omnibus prouincijs Epiſcopi de mandato Papę, vt tanquam qui ſapientes ſunt, vel eſſe debent, exponant veritatē, & notificant, qui ſint orthodoxi, & qui malè ſentiant. Et quēadmodū Synodus ex Epiſcopis, & non laicis conſtat; ita inter Epiſcopos primus habet auctoritatē, reliqui verò ei cōueniunt, vel his, qui locū eius tenent. Atq; ita Eccleſiaſtico canone iubente, (qui antiquior eſt Nicæno Concilio, & Apoſtolicus eſſe cenſetur) diuini Patres, multorū certaminum victor Athanaſius, & magnus Baſilius, atq; in omnibus alter Baſilius, nimirum Gregorius Theologus, & Alexandriæ excelſo acumine, & magni conſilij Cyrillus, & reliqui erant pacifici cū Epiſcopis Romanis, & eos habere primatū, non ſolū quod primi

verba

σκον. καὶ ψεύδεται ὁ Νεῖλος φάσκων ἐν τῷ α. βιβλίῳ, ἤτοι λόγῳ ἀπ' ἀρχῆς, περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, μὴ ἄλλοτι τῆς Λατίνων καὶ Γραικῶν ἐκκλησίας αἴτιον εἶναι, ἢ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν Πάπαν οἰκουμενικῇ συνόδῳ τὴν τοῦ ἀμφισβητουμένου διάγνωσιν ἐπιτρέψαι. Ο Φώτιος ἄλλως φρονεῖ, τὸν Πάπαν τῆς ἀξίας ἐκπεπτωκέναι, διότι πιστεύει τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ. εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐκπέπτωκεν, ὁ Φώτιος οὐκ ἔστι πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Πάπα καταστα θείς. ποία δὲ σύνοδος τοῦ ἑαυτοῦ κρείττω ἔκρινεν, ἢ κατέκρινε; τίνι οὖν πιστευτέον, ἀμφοτέρων τοῦτε Φωτίου, καὶ τοῦ Νείλου ψευδομένων. Αλλὰ φησὶν ὁ Νεῖλος, τὴν τοῦ ἀμφισβητουμένου διάγνωσιν οὐκ ἐπιτρέπει.

Ψεύδεται, ἐπιτρέπει γὰρ, καὶ συγκαλεῖ τοὺς πατέρας, καὶ αὐτὸς πρότερον πολλάκις σύνοδον συγκροτήσας τῶν ἑσπερίων, μετ' αὐτῶν ἐρευνᾷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὺς αὐτοῦ ληγάτους ταύτην διδάξας, ἐπιστέλλει πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς, φέροντας αὐτὴν ἐκκειμένην, καὶ φανερὰν. Οἱ δὲ ἀνατολικοὶ τὰς ἀφορμὰς λαβόντες ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀρχιερέος ὀρθῶς κωδωνίζουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἢ τῶν αὐτοῦ ληγάτων, καὶ ἐπιψηφίζουσι, καὶ τὰς τῶν αἱρετικῶν πλεκτάνας δίκην νημάτων ἀράχνης ῥᾳδίως διαλύουσι, καὶ τρανοῦσι τὴν ἀλήθειαν. Ο δὲ Πάπας ἐπαινῶν ταύτην ἀσπασίως δέχεται, καὶ δοκιμάζων ἐπικυρεῖ τὰ δόξαντα.

Αλλ' ὁ καλὸς Νεῖλος ἐβούλετο ἂν ἄδειαν ἔχειν, καὶ πλάττειν πενθέκτας συνόδους, καὶ ψευδαποστολικῶς κανονίζειν τοὺς γάμους τῶν ἱερέων, καὶ τὰς νηστείας τοῦ σαββάτου ψέγειν, καὶ τὰ ἄζυμα ἰουδαΐζειν, καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην τῆς Πόλεως φαντάζεσθαι, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ἴσα τῷ Ρώμης μεγαλύνεσθαι, καὶ δικέφαλον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, οἷόν τι τέρας καθεστάναι οὐ φρίττει, καὶ ταῦτα ἐνίων ἀρχιερέων τῶν ἄλλων θρόνων αἱρεσιαρχῶν γεγονότων, καὶ τὰ νῦν πάντων αἱρετικῶν ὄντων, ὡς ἀποσχισμένων τῆς ῥωμαϊκῆς, ταύτης

verba fundebant, & primas sedes occupabant, sed in omnibus Orientales ipsis cedebant, & in confirmandis Cõcilijs eos dominos agnoscebant. Et sanè mentitur Nilus asserens in 1. lib. seu oratione à principio loquẽs de primatu Papę: Non aliam dissidij Ecclesiarum Latinarũ, & Gręcanicarum causam esse, quam quod Papa eius, quod cõtrouersum est, cognitionẽ, ac iudicium ad Oecumenicam Synodum deferre detrectet. Photius aliter sentit, Papam è dignitate cecidisse, quoniam credit, Processionẽ Spiritus sancti etiã ex Filio, & per Filiũ esse. Si verò ipse cecidit, Photius non est Patriarcha, cũ à Papa sit constitutus. Quę verò Synodus suũ iudicem iudicauit, & condẽnauit? Cui igitur credẽdum est, cum vterq; ęquè Photius, atq; Nilus mentiatur? Sed ait Nilus, quod controuersum est, iudicandum ad Synodũ non defert. Mentitur. Non enim detrectat, sed cõgregat Patres, & ipse prius conuocans Synodum Occidẽtalium cum ipsis inquirit veritatẽ, & suos legatos eam docens, mittit ad Orientales, qui eam expositam, & claram deferunt; Orientales verò accepta occasione ex Epistolis Põtificis, rectẽ discutiunt coram ipso, vel eius legatis, atq; decernunt, hęreticorumq; laqueos instar Aranearũ telas, facilè dissoluunt, & explanant veritatẽ. Pontifex verò laudans ipsam libenter recipit, & approbans decreta confirmat. Sed bonus Nilus vellet habere potestatem fingendi Quinisextas Synodos, & Canones condendi de nuptijs Sacerdotum, falsò citando Apostolos, & ieiunia Sabbati damnandi, & azyma iudaizandi, & Oecumenicum Patriarcham Constantinopolitanum imaginandi, & in Ecclesiasticis rebus æquè atq; Romanus Pontifex eũ magni fieri prædicandi. Atq; bicipitẽ Ecclesiam Christi, veluti quoddam monstrum constituere non horret. Præsertim cũ nonnulli Patriarchæ, & Pontifices aliarum sediũ hæresiarchæ euaserint, & modo etiam omnes hæretici sint, cum existant

se-

δ' εἰπεῖν, καὶ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, περὶ δὲ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τοῦ Θεολόγου φάσκοντος, μηδέποτε σφαλῆναι, καθὼς δίκαιον τὴν πρόεδρον τῶν ὅλων.

Ἀλλὰ φησὶν ὁ Νεῖλος ἐν τῷ β. βιβλίῳ, ἐγὼ δὲ λόγων πρὸς ταῦτα οὐκ ἀπορῶν, ἀπορῶ πρὸς τίνας τοὺς λόγους ποιήσομαι. εἰ μὲν γὰρ πρὸς Λατίνους· καὶ πῶς ἐστιν αὐτοῖς τε ἀντιλέγειν, καὶ τῶν λεγομένων καθίζειν κριτάς; ἂν δὲ πρὸς Γραικούς, οὐ δίκαια, οὐδὲ μέτρια πάσχειν ἂν φαῖεν Λατῖνοι, κριτῶν καθημένων, οὓς ἐχθροὺς τὰ ἐκκλησιαστικὰ νομίζουσιν. ἀλλ' ὦ καλὲ Νεῖλε τὸ τρίτον πῶς παρατρέχεις, καὶ διατὶ τοὺς παλαιοὺς τῶν πατέρων δυτικοὺς, καὶ ἀνατολικοὺς κριτὰς οὐ καθιστᾷς, ὧν μαρτυρίας πῇ μὲν εἰς μέσον ἤγαγον, πῇ δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ εἰς μέσον ἄξω. καὶ ἑνὶ λόγῳ εἰπεῖν, οἱ μεταγενέστεροι τῶν Γραικῶν δι' οὐδὲν ἕτερον φαίνονται χωρισθέντες τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι οἱ τῆς πόλεως Πατριάρχαι σατανικῷ τύφῳ πεφυσιωμένοι φέρειν ἄλλους ἀνωτέρους, καὶ μείζους εἶναι τῇ ὑπεροχῇ τῆς ἐξουσίας οὐ βούλονται. καὶ ἐπειδὴ ἡ ῥωμαίων ἐκκλησία ἀκριβῶς φυλάττει τὰ δόγματα τῆς ὑγιοῦς πίστεως, τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ; καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, τὸ ἄζυμον, εἰ καὶ τὸ ἔνζυμον τῶν Γραικῶν οὐ ψέγει; τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἁγίων καθὸ ψυχαὶ, τὸ πρωτεῖον τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ. οἱ Γραικοὶ φθονεροὶ ὄντες μὴ πρωτεύοντες, ἀλλ' ὑστεροῦντες, εἵλοντο ἐν τῷ ταρτάρῳ τῶν αἱρέσεων μᾶλλον εἶναι βεβυθισμένοι, ἢ τῇ ἀποστολικῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ πείθεσθαι.

Καί τοι ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος μετὰ τοσούτων χρόνων, καὶ μετὰ πλείστης δαπάνης τῆς Ῥώμης ἄκρων ἀρχιερέων συγκροτηθεῖσα, καὶ ταῖς τῶν ἀνατολικῶν, καὶ δυτικῶν ὑπογραφαῖς κυρωθεῖσα, ἀνεπίδεκτος τοῖς λοιποῖς τῶν Γραικῶν ἐφάνη, τῶν ἄλλων γενῶν τῶν χριστιανῶν ἀσπασίως ταύτην δεξαμένων. καὶ μάτην ἄρα ὁ Νεῖλος ἐφίεται ἰδεῖν σύνοδον, ἥνπερ αὐτὸς φαντάζεται, καὶ οὐδεπώποτε ὄψεται.

Ἕτερον

seiuncti à Romana, quod & idem est dicere, & à Christi Ecclesia. De vetere autem Roma Gregorius Theologus dicat, nunquam errasse, vt dignum est eam, quæ omnibus præsidet.

Sed inquit Nilus in 2. lib. Ego verò non quid respondeam, sed ad quos orationem meam instituam, ambigo. Nam si ad Latinos, qui fieri potest, vt & ipsis contradicam, & ipsi eorum, quæ à me dicentur, iudices sedeant? Si verò ad Græcos, iniquum, minimeq; consentaneum esse dicent Latini, eos iudices statui, quos in rebus Ecclesiasticis hostes censent.

Sed heus bone Vir Nile, quo tertium præterijsti? Cur antiquos Patres æquè Occidentales, atque Orientales iudices non constituis, quorum testimonia partim quidem in medium adduxi partim verò deinceps adducam. Et, vt vno verbo dicam, præsentes Græci ob nullũ aliud à Romana Ecclesia seiuncti videntur, quàm quod ipsa diligenter seruet dogmata sanæ fidei, nimirum Processionem Spiritus sancti etiam ex Filio, Ignem purgatorium, azymũ, quamuis & fermentatum Græcorũ non damnet, fruitionem Sanctorum, quatenus animę, primatũ Papæ in Ecclesiastica hierarchia, & quoniam Græci cum inuidi sint, non priores partes ducunt, sed inferiores, elegerunt in profundo hæreseon potius esse submersi, quam Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ obedire.

Atqui Florentina Synodus post tantum temporis, & cum ingentibus expensis Summorum Pontificum celebrata; & Orientalium Patrum, atque Occidentalium subscriptionibus confirmata, reliquis Græcorum visa est, non esse recipienda, cum aliæ Christianorum nationes, eam libenter susceperint. Frustrà igitur Nilus cupit videre Synodum, quam ipse imaginatur, & somniat, quamq; nunquam aspiciet.

Ἕτερον δὲ τούτῳ συγγενὲς, ἄξιον ἐπισημειώσασθαι, Ματθαῖον τὸν Βλαστάρην ἐν τῇ προθεωρίᾳ τοῦ νομοκανόνος τῇ δουλοπρεπεῖ κολακείᾳ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ὑπείκοντα ψεύδεσθαι. λέγει γὰρ οἰκουμενικὰς συνόδους ὀνομάζεσθαι, διότι ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης δεσπόζων ἐκ προστάγματος πάντας τοὺς ἐπισκόπους διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς οἰκουμένης εἰς ἕνα τόπον ἐλθεῖν κηδεύει. ὅπερ ἴδιον ἐστὶ κατὰ πρῶτον λόγον τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου, διαπρυσίως τοῦτο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κηδεύοντος, τοῦ δὲ βασιλέως ἐξυπηρετεῖν ταῖς συνόδοις ὀφείλοντος, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἔργοις τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἐν γὰρ τῷ δ. βιβλίῳ εἰς τὸν βίον αὐτοῦ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ταῦτα διέξεισι. Καὶ τοῖς κατ' ἔθνος δὲ ἄρχουσιν ὁμοίως τὴν κυριακὴν ἡμέραν νόμος ἐφοίτα γεραίρειν τῷ νεύματι βασιλέως, καὶ μαρτύρων ἡμέρας ἐτίμων, καιρούς τε ἑορτῶν ἐκκλησίαις ἐδόξαζον, πάντα τε καταθυμίως τὰ τοιαῦτα ἐπράττετο. ἔνθεν εἰκότως αὐτὸς ἐν ἑστιάσει ποτὲ δεξιούμενος ἐπισκόπους λόγον ἀφῆκεν, ὡς ἄρα εἴη καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος. ὧδέ πη αὐτοῖς εἰπὼν ῥήμασιν ἐφ' ἡμετέραις ἀκοαῖς. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεοῦ καθιστάμενος ἐπίσκοπος ἂν εἴην. Ἀκόλουθα δὴ τῷ λόγῳ διανοούμενος τοὺς ἀρχομένους ἐπεσκόπει, προὔτρεπέ τε, ὅσηπερ ἂν ἡ δύναμις, τὸν εὐσεβῆ μεταδιώκειν βίον. Καὶ ἐν τῷ γ. βιβλίῳ τοῦ αὐτοῦ βίου ἐν τῇ ἐπιστολῇ Κωνσταντίνου, ἣν, τέλος ἐσχηκυίας τῆς συνόδου, γράφει πρὸς τὰς ἐκκλησίας. τούτου ἕνεκεν, φησὶ, πλείστων ὅσων συναθροισθέντων, αὐτὸς δὲ καθάπερ εἷς ἐξ ὑμῶν ἐτύγχανον συμπαρών. οὐ γὰρ ἀρνησαίμην ἄν, ἐφ' ᾧ μάλιστα χαίρω, συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι. ὅπερ τῇ ἀληθείᾳ ἔπραττε. ὡς γὰρ ὁ Εὐσέβιος, καὶ οἱ λοιποὶ ἱστοροῦσιν ὁ Κωνσταντῖνος ἐν τῇ συνόδῳ οὐ πρότερον, ἢ τοὺς ἐπισκόπους ἐπινεῦσαι, ἐκάθιζε. καὶ ὡς διηγεῖται Γελάσιος καὶ Σωκράτης ἐν τῷ α. βιβλίῳ κεφαλ. η. λιβέλλων ἐπιδο-

θέν-

Alterum huic affine,notatu dignum eſt, Matthæum Blaſtarium in protheoria ſui nomocanonis,de canonum origine tractantem, & ſeruili adulatione Imperatoribus cedentem, mentiri. Ait enim, Oecumenicas Synodos appellari,quoniam Romanorum Imperator Orbis imperium tenens de ſuo mandato omnes Epiſcopos diuerſarum Prouinciarum Orbis in vnũ locum conuenire iubet. Quod ſanè proprium eſt, primaria ratione Romani Epiſcopi, cum expreſsè Canon Eccleſiaſticus id iubeat, & Impelator inſeruire Concilijs debeat, vt eſt videre in operibus heroicis Conſtantini Magni. Euſebius enim in 4. lib. de vita ipſius hæc diſſerit: Porrò & populorum rectoribus lex miſſa eſt, qua dies dominicus honorari iubebatur ſanctione imperatoria, & feſta Martyrũ coli, & quæ ab Eccleſijs obſeruari tẽpora celebritatibus dicata ſolent,in venerationem pariter haberi, & hæc omnia alacri animo ab Imperatore fiebant. Quare non incongruè cũ aliquando Epiſcopos aliquot,conuiuio excepiſſet, in has voces prorupit, & ſeſe Epiſcopum eſſe, addiditq; nobis audientibus verba hæc; At vos quidem Epiſcopi rerum,quæ intra Eccleſiam,Ego verò quæ extra ipſam à Deo conſtitutus Epiſcopus ſum. Ergo & re ipſa præſtabat,quæ dixerat, & ſubditorum ſaluti conſulens, Epiſcopi officio fungebatur, hortabaturque, vt ad pietatem omnes vitam ſuam pro viribus informarent. Et in lib. 3. eiuſdem vitæ in epiſtola Conſtantini, quam poſt celebratũ Concilium Nicænum ſcripſit ad Eccleſias: Idcircò,inquit,quamplurimis Epiſcopis coactis ipſe tanquam vnus ex vobis pręſens aderam; neq,enim inficiabor id,quo maximè delector,veſter eſſe conſeruus. Quod re ipſa cõprobauit. cum, vt ait Euſebius lib.3. & Gelaſius Cyzicenus 1. par. Cõmentarij Actorum Concilij Nicęni,& reliqui hiſtorici, non prius ſedebat,quam

θέντων αὐτῷ καί τινων ἐπισκόπων τῷ πυρὶ κατέκαυσε, τούτοις χρώμενος τοῖς ῥήμασι, τοῦ Θεοῦ ὑμᾶς προχειρισαμένου ἱερεῖς τε καὶ ἄρχοντας κρίνειν τε καὶ διακρίνειν τὰ πλήθη, καὶ Θεοὺς εἶναι ἅτε δὴ ἀνθρώπων ἁπάντων ὑπερέχοντας, ἱερωσαμένους, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες, χρὴ τῶν κοινῶν ὀλιγορεῖν πραγμάτων.

Οὐκ ἄρα ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν ἥρπαζεν, ἐν τῷ βούλεσθαι συναθροίζειν τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὴν σύνοδον, ἀλλὰ συνεπόνει τοῖς ἐπισκόποις ἐφόδια διδοὺς, καὶ τὰ πρὸς χρείαν ἑτοιμάζων καὶ πορίζων. Οὐδὲ ἐξῆν τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι ἀναμιγνύειν αὐτοὺς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι καὶ κανόσιν, ἀλλ' ἐξῆν καὶ προσῆκον ἦν τοῖς εὐσεβέσι τῶν βασιλέων τὸ ξίφος ἔχειν αὐτοὺς παρεσκευασμένον κατὰ τῶν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνθισταμένων αἱρετικῶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς αὐτομολούντων καὶ ἀποσταζούντων τῷ προτρέπειν, ἀντιβολεῖν, συνιστᾶν, ἐκδικεῖν καὶ ἀμύνειν παντὶ τρόπῳ αὐτῇ ὑπερασπίζοντας.

Πρὸς τούτοις, ὡς φησὶν Εὐσέβιος ἐν τῷ γ. βιβλίῳ εἰς τὸν βίον τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, οἱ τῶν Περσῶν ἐπίσκοποι παραγένοντο εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, καὶ ὅμως ἡ Περσὶς οὐκ ἦν ὑποτεταγμένη τῷ Ῥωμαίων βασιλεῖ, ἀλλὰ παρῆσαν οἱ ἐπίσκοποι τῇ προθεσμίᾳ κεκλημένοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων, κἀκείνῃ πειθόμενοι.

Τελευταῖον εἴπερ τῶν βασιλέων ἦν κηρύσαι, καὶ συναθροῖσαι τὰς συνόδους τῶν ἐπισκόπων, καὶ διωρίσαι τὸν καιρὸν, διὰ τί οἱ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἢ τινῶν τὸν Ἰούλιον, ἅτε δὴ τὴν προθεσμίαν, ὡς αὐτοὶ ἔφασκον, στενὴν διωρίσαντα.

Οἱ δὲ τῶν μεταγενεστέρων τοῦ κλήρου πρῶτοι καὶ Πατριάρχας τοὺς αὐτῶν κοσμικοὺς βασιλεῖς τῇ κολακείαις θωπεύοντες, ἀφέντες τὸν Πάπαν, ἐκείνοις τὰ ἐκκλησιαστικὰ διοικεῖν καὶ κυβερνᾶν ἐπέτρεψαν, καὶ τὰ νῦν καθ' ἑπόμενον θείᾳ

facultate ab Episcopis data. Et cum, vt narrat idem Gelasius ibidem, & Socrates lib. 1. cap. 8. Libellos omnes supplices ab Episcopis primùm, contra Episcopos, deindè & à Laicis contra quosdam Episcopos oblatos, igni concremari iussit, his vsus verbis: Cum Deus creauerit vos Sacerdotes, & principes, qui iudicetis, & regatis populos, & Dij sitis, omnibusq; hominibus supereminere statuerit, iuxta quod dictum est, ego dixi, Dij estis, & Filij excelsi omnes, res oportet à vobis contemni populares.

Non ergo vsurpauit Constantinus, qui primus inter Imperatores Synodos congregasse dicitur, potestatem Ecclesiasticam; nec licuit vnquam Romanis Imperatoribus immiscere sese rebus sacris, aut Ecclesiasticas cōdere leges, sed collaborabat Episcopis, viaticum præbens, & quæ ad necessitatem spectabant, præparans, & exhibens. Sed licuit, & decuit, pios principes gladium suum stringere in rebelles Ecclesiæ, hortari, rogare, fauere, & vindicare Ecclesiam ab insidijs hæreticorum omnibus modis eam protegentes.

Ad hæc, vt ait Eusebius 3. lib. in vita eiusdem Constantini, Persarum Episcopi conuenerunt Nicæam ad Synodum, & tamen Persia non erat subiecta Romanorū Imperatori, sed aderant Episcopi legibus profectò Ecclesiasticis, non Imperatoris mandato obtemperantes.

Postremò, si Imperatorum erat iubere, & congregare Synodos Episcoporum, ac præfinire tempus, cur qui Antiochiæ Synodum congregarant, causabantur Iulium tanquam eum, qui tempus Synodi, vt ipsi aiebant, angustum præfinierat?

Posteriores autē clerici primi, & Patriarchæ Imperatoribus suis laicis, adulationibus more gerentes, relicto Papa, ipsis Ecclesiasticas res disponere, & gubernare permittebant. Et modò per consequens, diuino iudicio,

Mau-

δίκη ὁ Μωάμεθ κυριεύει. ἀλλ᾽ οὐ τὸ πάλαι ποτὲ Χρυσόστομος καὶ Ἀμβρόσιος ταῦτα τοῖς βασιλεῦσι συνεχώρουν.

Νῦν δὲ τὰ λοιπὰ πληρώσωμεν τὰ ζωνιστῶντα τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης. Ἐκείνου γὰρ ἦν τοὺς ἐν ἐξορίᾳ διάγοντας, καὶ τῶν ἰδίων στερηθέντας ἐκκλησιῶν, πάλιν αὖθις ἀποκαθιστᾶν. οὕτω γὰρ περὶ Ἀθανασίου καὶ τινῶν ἄλλων ἐπισκόπων ἱστορεῖ Σωκράτης ἐν τῷ β. βιβλίῳ κεφ. ιε. Ἀθανάσιος μὲν τοι ὀψέπω διαβῆναι ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐξίχνευσε &c. κατ᾽ αὐτὸ δὲ καὶ Παῦλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως (ἀλλ᾽ οὐχ ὁ ψευδοπατριάρχης Κύριλλος Καλβινιστὴς ὤν) καὶ Ἀσκληπᾶς Γάζης, καὶ Μάρκελλος Ἀγκύρας τῆς μικρᾶς Γαλατίας, καὶ Λούκιος Ἀδριανουπόλεως, ἄλλοι δὲ δι᾽ ἄλλο κατηγορηθέντες, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξελαθέντες ἐν τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ εὑρίσκονται, γνωρίζουσιν οὖν τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης Ἰουλίῳ τὰ καθ᾽ ἑαυτούς· ὁ δὲ ἅτε προνόμια τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας ἐχούσης, παῤῥησιαστικοῖς γράμμασιν ὠχύρωσεν αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἐπιστέλλει, τὸν οἰκεῖον ἑκάστῳ τόπον ἀποδιδοὺς, καὶ καθαπτόμενος τῶν προπετῶς καθελόντων αὐτούς.

Τὸ αὐτὸ ἱστορεῖ καὶ Σωζόμενος ἐν τῷ γ. βιβλίῳ κεφαλ. η. Μαθὼν δὲ ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος (Ἰούλιος) τὰ ἑκάστου ἐγκλήματα, ἐπειδὴ πάντας ὁμονοοῦντας εὗρε περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὡς ὁμοδόξους αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν προσήκατο. οἷα δὲ τῆς πάντων κηδεμονίας αὐτῷ προσηκούσης διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ θρόνου, ἑκάστῳ τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἀπέδωκεν.

Τοῦτ᾽ αὐτὸ φησὶ περὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Παύλου ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ γ. τόμῳ τῶν χρονικῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου περὶ τὸ τέλος τοῦ κεφαλαίου.

Εἶτα ὁ Σωκράτης ἐν τῷ προρρηθέντι κεφαλαίῳ ἐπάγει λέγων. οἱ δὲ ἀναζεύξαντες ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ τοῖς τύποις τοῦ ἐπισκόπου Ἰουλίου θαῤῥοῦντες, τάς τε ἑαυτῶν ἐκκλησίας καταλαμβάνουσι, καὶ τὰς ἐπιστολὰς, πρὸς οὓς ἐγράφησαν,

Maumetus imperat. At non olim aliquando Chrysostomus, atq; Ambrosius hæc Imperatoribus concedebant.

Nunc verò quæ supersunt suppleamus; quę nimirum facultatem Episcopi Romani constituunt. Illius enim erat, eos, qui degebāt in exilio, & proprijs Ecclesijs priuabantur, denuo restituere. Sic enim de Athanasio, & quibusdam alijs Episcopis narrat Socrates lib. 2. cap. 15. Athanasius verò vix dum in Italiam traiecerat, &c. eodem tempore Paulus Episcopus Constantinopolis (sed non Pseudopatriarcha Cyrillus cū sit Caluinista) Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyræ Vrbis minoris Galatiæ, & Lucius Adrianopolis, alias ob aliam causam accusati, & Ecclesijs suis eiecti, Romæ omnium ciuitatū facilè principis versantes, Iulium Episcopum Romanum de suo ipsorum statu certiorem faciunt; ille verò ob ea, quæ Romana Ecclesia habet priuilegia, literis suis ad Episcopos Orientis libertate increpandi plenis eos communiuit, & ad Orientem misit, in sedem vnumquemq; suam reponens, & illos à quibus impudenter eiecti fuerant, acriter repręhendens.

Idem refert Sozomenus lib. 3. cap. 8. Quorum criminationes cum Episcopus Romanus (Iulius) intellexisset, & omnes fidei Concilij Nicęni consentientes reperisset, in communionem recepit. Et cum propter sedis dignitatem cura omnium spectaret ad ipsum, singulis suam Ecclesiam restituit.

Hoc idem fatetur de Confessore Paulo Zonaras in 3. tomo Annalium in imperio Constantini Magni circa finem capitis.

Deindè Socrates in prędicto capite infert dicens: ij verò Roma discedentes, & Episcopi Iulij literis freti, in suam quisque Ecclesiam reuersi sunt; & epistolas, ad quos mittebantur, reddiderunt eos, qui accepere, iniu-

ria

διαπέμπονται. Οἱ δὲ δεξάμενοι ὕβριν ἐποιοῦντο τὴν ἐπίπληξιν, καὶ σύνοδον ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ κηρύξαντες ἐν αὐτῇ, γνώμῃ κοινῇ σφοδρότερον δι᾽ ἐπιστολῆς ἀντεγκαλοῦσι τῷ Ἰουλίῳ, δηλοῦντες, μὴ δεῖν κανονίζεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ, εἰ βούλοιντο ἐξελαύνειν τινὰς τῶν ἐκκλησιῶν. μηδὲ γὰρ αὐτοὺς ἀντειπεῖν, ὅτε Ναύατον τῆς ἐκκλησίας ἤλαυνον.

Οὐδὲ Ἰούλιος, ὡς ἱστορεῖ Σωκράτης ἐν τῷ β. βιβλ. κεφ. ιζ. τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ συναχθεῖσιν ἀντιγράφων ἐμέμφετο, πρῶτον μὲν τὸ ἐπαχθὲς τῆς ἑαυτῶν ἐπιστολῆς, ἔπειτα ὅτι παρὰ κανόνας ἐποίουν, διότι εἰς τὴν σύνοδον αὐτὸν οὐκ ἐκάλεσαν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κελεύοντος, μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονίζειν τὰς ἐκκλησίας.

Τὸ αὐτὸ φησὶ καὶ ὁ Σωζόμενος ἐν τῷ γ. βιβλίῳ κεφ. ι. τοῖς δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθοῦσιν (ἔτυχε γὰρ τηνικαῦτα τὴν τούτων δεξάμενος ἐπιστολὴν) ἔγραψεν, ὡς λάθρα περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου νεωτερίζουσι, καὶ παρὰ τοὺς νόμους τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν εἰς τὴν σύνοδον οὐκ ἐκεκλήκασιν. εἶναι γὰρ νόμον ἱερατικὸν, ὡς ἄκυρα ἀποφαίνειν τὰ παρὰ γνώμην πραττόμενα τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου.

Ἐντεῦθεν δῆλον, τοὺς Ἀρειανοὺς πρότους μὴ βουληθῆναι διορθοῦσθαι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, καὶ ἑαυτοὺς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας χωρίσαι καὶ ἀπαλλοτριῶσαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἅπαξ ἤρξαντο ἀναισχυντεῖν, τῇ χάριτι καὶ δυνάμει τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων θαῤῥοῦντες, παρόντος Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, παρὰ γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης συνεκρότουν πολλὰς συνόδους ἀκεφάλους, ἃς οἱ Ὀρθόδοξοι ἐξεφαύλιζον, ὡς μηδεμίαν ἰσχὺν ἐχούσας. ὡς ἱστορεῖ Σωκράτης καὶ Νικηφόρος ἐν τῷ θ. βιβλ. κεφ. ε. τούτοις τοῖς ῥήμασιν· οὐδὲ Ἰούλιος παρῆν ὁ τῆς μεγίστης Ῥώμης Ἐπίσκοπος. οὐδὲ μὴν εἰς ἕτερον αὐτοῦ ἀπέστειλέ τινα. καίτοι κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ κελεύοντος μὴ δεῖν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης τὰς ἐκκλησίας κανονίζειν. ἐν ταύταις οὖν ταῖς συ-

ria se affectos ob incusationes querebantur. Quare Synodo Antiochia indicta, & communi consilio conscripsere epistolam, qua vehementius & ipsi Iulium vicissim accusabant. Significantes nõ debere sese, si quos velint ab Ecclesijs eijcere corripi ab ipso. Quemadmodum & Orientales non obstitere Episcopo, & Cõcilio Romano, quando Nauatum ab Ecclesia eiecerant. Iulius verò, vt narrat Socr. lib. 2. c. 17. ijs, qui Antiochiam conuenerãt rescribens, illos coarguit. Primum quidem quod arroganter scripsissent, deinde quod canones transgressi essent, quia non & ipsum in Concilium conuocassent, præcipiente Ecclesiastico canone non debere per Synodos citra sententiam Episcopi Romani statui canones.

Hoc idem etiam ait Sozom. lib. 3. c. 10. ad illos autẽ, qui Antiochiã in vnũ conuenerant (nam forte fortuna id tẽporis eorũ acceperant epistolam) scripsit atq; adeò accusauit, quod clã contra fidẽ Concilij Nicæni nouas res moliti fuerant. Quodq; contra leges Ecclesiæ ipsum ad Conciliũ non vocarant; nam legem esse ad dignitatẽ Sacerdotij spectantẽ, quæ pronunciat, acta illa irrita esse, quæ præter sententiam Episcopi Romani constituuntur.

Hinc cõstat, Arianos primos noluisse à Rom. pontifice corrigi, & eos à catholica Ecclesia separatos fuisse, atq; alienatos. Cũ enim semel cepissent aduersari Rom. pontifici, & Synodos citra ipsius sententiam conuocassent; atq; vt semel correpti à Iulio perfricuere frontẽ, quamplurimas & ipsi, & qui sectatores, aut imitatores ipsorũ fuere postea, Synodos acephalas celebrauere, principũ ipsis fauentiũ auxilio freti, præsente Constantio Imperatore, quas tñ Synodos omnes Orthodoxi nullius fuisse momenti cẽsebant, vt narrant historici Socr. & Niceph. lib. 9. c. 5. istis verbis: Neq; Iulius aderat maximæ Romæ Episcopus, neq; quẽquam, qui eius locũ suppleret, eò mi-

νόθοις τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον καὶ τὸ ὁμοούσιον ἀναθεματίζον. ὡς ἱστορεῖ Σωκράτης ἐν τῷ β. βιβλ. κεφ. κ.

Τούτους ἐμιμήθη μετὰ ταῦτα ὁ ἐπισαλάστωρ καὶ παλαμναῖος Φώτιος, ὁ ψευδοσυνόδους πλείστας ἱκανώτατος. καὶ κατ' ἀρχὰς πρώτην σύνοδον συνήθροισαν ὅ, τε Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς καὶ Βάρδας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Φώτιος ἀποδιώξαντες τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον, καὶ διὰ Γρηγορίου τοῦ Συρακουσίου σχισματικοῦ καὶ καθῃρημένου ὁ Φώτιος ἐδέξατο χειροτονίαν.

Δευτέραν σύνοδον συνήγειρεν ὁ Φώτιος κατὰ Ἰγνατίου πειρώμενος ἀπ' αὐτοῦ ἀποξενῶσαι καὶ ἀπαλλάξειν τοὺς αὐτῷ ἀγαπωμένους, καὶ οὐκ εὐνοϊκῶς ἔχοντας κληρικοὺς, ἣν προσαγορεύουσι πρώτην καὶ δευτέραν, ἐν ταύτῃ ἐξέδωκε τρεῖς κανόνας, οὓς ἐν τῷ νομοκάνονι παρενέθηκε, καὶ κατωτέρω ἑρμηνεύομεν τὸ εἰκοστὸν. καίπερ ὁ Βαλσαμὼν ἄλλως ἑτέρῳ γεγονέναι τοὺς κανόνας οἴεται, μνημονεύων ἐν τῷ τετάρτῳ Ἰωάννην τὸν ὄγδοον.

Τρίτην ἐμηχανεύσατο ὁ Φώτιος κατὰ Ἰγνατίου παρόντων τῶν λεγάτων τοῦ Πάπα Ῥωμουάλδου καὶ Ζαχαρίου, οὓς δώροις καὶ ἀπειλαῖς ἐξηπάτησε. καλέσαντες οἱ κρατοῦντες τὸν Ἰγνάτιον ἐκ τῆς ἐξορίας μετὰ τῶν λεγάτων τοῦ Πάπα αὐτὸν καθῄρεσαν, καὶ πάσης ἀρχιερατικῆς ἀξίας, ὡς αὐτοῖς ἐδόκει, ἀπεγύμνωσαν.

Τετάρτην ἔπλασε κατὰ Νικολάου τοῦ πρώτου, τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως, καὶ ψευδοσχηματίσας τοὺς τοποτηρητὰς τῶν πατριαρχῶν, μὴ εὑρισκομένων ἐπισκόπων εἰμὴ δύο πρὸς τοῖς εἴκοσιν οὓς αὐτὸς ἐξηπάτησεν, ὑπὲρ τοὺς χιλίους ψευδεπισκόπους τῇ φανταστικῇ τοῦ νοὸς ἐπινοίᾳ ἐχάραξε, καὶ ἐδήλου τὸν Πάπαν ὑπὸ τῆς συνόδου εἶναι ἀφωρισμένον καὶ ἀναθεματισμένον. ταύτην ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ῥῆγα τῆς Γαλλίας.

Πέμπτη συνεκροτήθη οὐκέτι παρὰ Φωτίου, ἀλλὰ κατὰ Φωτίου γνησία σύνοδος καὶ οἰκουμενικὴ παρὰ τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ δευτέρου παρόντων καὶ τῶν αὐτοῦ λεγάτων Δονάτου Στεφάνου

καὶ

sit; cū tñ Canō Ecclesiasticus iubeat Ecclesijs, nō oportere citra facultatē Romani Episcopi statui canones. In his igitur Concilijs Synodū Nicænā, & consubstantiale anathematizauerant, vt narrat Socrates in 2. lib. c. 20.

Hos Arianos postea imitatus est ter pestis infernalis, & execrandus Photius, qui ad pseudosynodos fingēdas sufficiētissimus, & aptissimus fuit, & quidem à principio.

Primam Synodum collegerunt Michaël Imperator, & Bardas Cæsar, ipseq; Photius, & expulso S. Ignatio per Gregorium Syracusanum schismaticum, & depositum, Photius suscepit sacros ordines.

Secundam Synodū conuocauit Photius contra Ignatiū, tentans ab ipso alienare erga ipsum benè affectos & beneuolos clericos. Quam nuncupauit primam, & secūdam. In ea edidit tres canones, quos in nomocanone inseruit. De primo illorum paulò infrà dicemus quæ sunt conuenientia. Quamuis Balsamon alio tempore conditos esse videtur existimasse, cum in primo canone mentionem faciat Ioannis Octaui.

Tertiā machinatus est Photius cōtra Ignatiū præsentibus Legatis Papę Nicolai I. Romualdo, & Zacharia, quos donis, & minis decepit. Et reuocato Ignatio ab exilio; qui rerū potiebātur vnà cū Legatis Pont. eū deposuerūt et omnipōtificia dignitate, vt ipsis videbatur, expoliarūt.

Quartam finxit Photius contra Nicolaum I. Romanorum Pontificem, & falso formans locū tenentes aliorum Patriarcharū, cum non reperirentur, nisi duo de viginti Episcopi, quos ipse seduxerat, supra mille pseudepiscopos phantastica mentis solertia exarauit. Atq; in ea significabat, Papā esse à Synodo excōmunicatum, & anathematizatū. Hanc misit ad Regem Galliarū Ludouicū.

Quinta Synodus celebrata est non amplius à Photio, sed contra Photiū legitima, & œcumenica, præsentibus

καὶ Μαρίνου, καὶ τῶν ἐπιστηριχθέντων ἄλλων θρόνων τῶν πατριαρχικῶν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ τῶν ἡμῶν κυρίων, ἐν ᾗ ὁ τοῦ φωτὸς ἐπώνυμος σκότος ἐγένετο, καὶ παραιτησάμενος μωράς τινας ἀπολογίας τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐξεφώνησε, τῆς δόσης ἀξίας παντελῶς ἐστερήθη, καὶ λαϊκῶν κοινωνίαν δέχεσθαι συνεχωρήθη, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς ἐξορίαν ἐπέμφθη· ὕστερον δὲ Βέκλας γενόμενος, διὰ ταύτης τῆς ἀκροστιχίδος τῷ βασιλεῖ φιλιωθεὶς, τὰ ἔσχατα τῶν προτέρων χείρω εἰργάσατο. ὁ γὰρ βασιλεὺς ἀποκαθιστάμενον αὐτὸν ἐκέλευσε παρὰ Ἰωάννην τὸν ὄγδοον, μετὰ τὸν τίμιον θάνατον τοῦ ὁσίου Ἰγνατίου, καὶ δεηθεὶς ὑπὸ Φωτίου, ἔπεισε τὸν Πάπαν πέμψαι λεγάτας μετά τινων γραμμάτων, ὧν ἁπάντων τἀναντία ἔπραξε Φώτιος, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα διαφθείρας, ἄλλα ἀντ' ἄλλων κομπώδη ὑπ' αὐτοῦ ἑλληνικῶς ἔγραψεν, ἴδιον μεταφράσας τὰ λατινικά, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ταῖς συνόδοις. καὶ οὕτως ἀποκατέστη ἁπλῶς πατριάρχης, οὐχ ὡς μείζων τῶν ἄλλων πατριαρχῶν τοῦ Ἀλεξανδρείας, φημὶ, καὶ Ἀντιοχείας (τοῦτο γὰρ ἐγένετο ὕστερον παρὰ Ἰννοκεντίου τοῦ τρίτου ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ συνόδῳ, ὃς ὢν τριάκοντα ἐτῶν διὰ τὴν πολλὴν φρόνησιν καὶ θειότατον βίον ἀρχιεράτευσε τῷ χιλιοστῷ ἑκατοστῷ ἐννενηκοστῷ ὀγδόῳ ἔτει, ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα ζήσας ἔτεσιν. οὗτος ἀνανέωσε μεταλλάξας τὰ προνόμια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο μετὰ ταῦτα παρὰ Εὐγενίου τοῦ τετάρτου ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ) δεξάμενος δὲ τὴν ἀξίαν παρὰ τοῦ Πάπα Ἰωάννου ὀγδόου ὁ Φώτιος, ἤρξατο κηρύττειν εἶναι τὸν Πάπαν αἱρετικόν. ὥστε παρανόμως ἔλαβεν ὁ Φώτιος τὴν ἀξίαν παρὰ τοῦ αἱρετικοῦ, καὶ καθ' ἑπόμενον οὐκ ἔστι πατριάρχης. τὸ δὲ ἀληθὲς οὐκ ἔστι γνήσιος πατριάρχης μηδὲν ὅλως φυλάξας, ὧν ἐπρόσταξεν ὁ Πάπας, καὶ ἐφ' οἷς δεκτὸς ἐγένετο. καὶ πλάσας σύνοδον ἄλλην, ὡς ἔδοξεν αὐτῷ, ὀγδόην ὠνόμασε τὴν κατ' αὐτοῦ ὀγδόην βαθείᾳ λήθῃ παραδιδοὺς ἣν οἱ ψευδοκανονισταὶ,

Legatis Papæ Adriani II. scilicet, Donato, Stephano, & Marino, & Locūtenentibus aliarum sediū Patriarchaliū tēpore Basilij Macedonis, & filiorū eius, & qui lucis cognomen habebat, factus est tenebrarū, atq; superbè stultas quasdam respōsiones sanctæ Synodo eructans, omni dignitate penitus priuatus est, & Laicorū communionē sumere concessum est illi. Ac ab imperatore in exilium missus est. Postea verò Beclas factus, & per hanc, quæ dicitur, ἀκροςιχὶς, hoc est initiū versus, insinuauit se in gratiam Imperatoris. Atq; hoc modo posteriora facta sunt peiora prioribus. Quippe Imperator post venerandū obitum S. Ignatij misit Apocrisiariū ad Ioannē VIII. supplicans pro Photio, persuasitq. pontifici, vt mitteret Legatos cum quibusdam mandatis, quorū omnium totum oppositū præstitit Photius, & corrūpens epistolam Papę alia pro alijs, magnifica pro se, atq; elata gręcè scripsit, quasi interpretans Latina, vt est videre in Synodis. Et ita restitutus est simpliciter Patriarcha, non tanquam maior alijs Patriarchis Alexandrino inquam, & Antiocheno (id .n. factū est postea ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi. Qui cū esset triginta annorū, & paulò amplius ob nimiam prudētiam suam, & Deo gratam vitam creatus Pontifex anno 1198. renouauit priuilegia Constantinopolitano Patriarchæ, & idem factum est postea ab Eugenio Quarto in Concilio Florentino. Accepta verò dignitate à Papa Ioanne Octauo. Photius posteà cępit prędicare Papam esse hęreticū. Quare contra leges accepit Photius dignitatē ab hęretico, & per cōsequens nō est Patriarcha. Illud certè verum est, eū non esse legitimum Patriarcham, cum nihil omninò eorū obseruauerit, quę iussit Pontifex, & propter quæ receptus fuit. Atq: fingēs alteram Synodū ex animi sui sententia, octauam nominauit. Octauam aduersus eum celebratam

pro-

Ζωναρᾶς καὶ Βαλσαμὼν σχολίοις ἐλάμπρυναν εἴπω ἢ μᾶλλον ἠμαύρωσαν καὶ ταύτην οἱ γραικοὶ διὰ στόματος ἄγουσι, καὶ σέβονται, νῦν δὲ λείπεται μνημονεῦσαι τοῦ πρώτου τῶν τριῶν κανόνων, οὓς ὁ ψευδοπατριάρχης Φώτιος ἔπλασεν. ἐν ᾧ ὡς ἄλλος Πάπας μερίζεταί πρὸς τοὺς Ρωμαίων ἀρχιερεῖς τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ πλέον αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ ἑαυτοῦ σφετερίζεται, οὕτω φάσκων ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος (ἡ πεπλασμένη, καὶ σκοτεινὴ Φωτίου) ὥστε εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν, ἢ ἐπισκόπων, ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἢ Εὐρώπῃ, ἢ Λιβύῃ διατρίβοντες, ὑπὸ δεσμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα ἐγένοντο Ἰωάννου ἵνα ὦσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρὰ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, τουτέστιν ἢ καθῃρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφωρισμένοι. οὓς μέντοι Φώτιος ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν πατριάρχης κληρικοὺς, ἢ λαϊκοὺς ἢ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ τάγματος, ἐν οἵᾳ δήποτε παροικίᾳ ὑπὸ ἀφορισμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν ποιήσῃ. ἵνα ἔχῃ αὐτοὺς καὶ ὁ ἁγιώτατος Πάπας Ἰωάννης, καὶ ἡ κατ᾽ αὐτὸν ἁγία τοῦ Θεοῦ Ῥωμαίων ἐκκλησία, ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, μηδὲν τῶν προσόντων πρεσβείων τῷ ἁγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας; μηδὲ τῷ ταύτης προέδρῳ τὸ σύνολον καινοτομουμένων (καινοτομία δοκεῖ εἶναι τῷ Φωτίῳ τὸν Πάπαν ἔχειν τὸ πρωτεῖον, τὴν ἔκκλητον, τὴν προθεσμίαν, τοῦ συγκαλεῖν τὰς συνόδους, τὸ ἀποδοῦναι τοῖς ἐπισκόποις τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ λοιπὰ) μήτε νῦν, μήτε εἰς τὸ μετέπειτα. οὕτω Φώτιος οὐ μόνον τῆς ἴσης ἀπολαύειν ἐξουσίας τῷ Πάπᾳ διισχυρίζεται, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ μὲν τὴν ὑφήλιον ἅπασαν, τῷ δὲ Πάπᾳ μόνους ἀποδίδωσι τοὺς ἐξ Ἰταλίας. εἶτα διὰ τοῦ κανόνος τούτου καὶ τὰς πρὸς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ἐκκλήτους δοκεῖ ἐκκόπτειν εἴγε τοὺς ὑπὸ Φωτίου κατακειμένους λῦσαι τε καὶ ἀθωῶσαι μὴ ἐξῇ τῷ Πάπᾳ. ὅπερ ἐστὶ παν-

τὸς

profunda obliuione sepeliens, antiquauit. Hanc suam octauã excogitatã à Photio pseudocanonistæ Zonaras, & Balsamon scholijs illustrarunt ne dicam?an potius obscurarunt? Hancue Greci in ore habent,& venerantur. Nunc verò restat,vt cõmemoremus primum canonẽ ex tribus,quos Pseudopatriarcha Photius finxit, in quo,vt alter Papa, diuidit cũ Romanis Pontificibus imperiũ, & maiorẽ partem illius sibi vendicat, & appropriat, sic dicens:Statuit sancta,& œcumenica Synodus (ficta nimirum,& pseudosynodus obscura Photij)vt si qui ex Italię Clericis, vel Laicis, vel Episcopis in Asia, vel Europa, vel Libya versãtes sub vinculo, vel depositione,vel anathematizatione apud sanctissimum Papam Ioannem fuerunt,vt, ij quoq; sint eiusmodi etiam apud Photium sanctissimũ Patriarcham Constantinopolitanum in eadẽ pęnę definitione,idest,vel depositi,vel anathematizati,vel segregati. Et quos Photius quidẽ sanctissimus noster Patriarcha Clericos, vel Laicos, vel episcopalis, & sacerdotalis ordinis,in quacumq; parochia segregationi, vel depositioni,vel anathematizationi subiecerit; Sanctissimus quoq; Papa Ioannes,& sancta Dei Romanorum Ecclesia eosdẽ in eodem pœnæ iudicio habeat. Priuilegijs, quæ adsunt Sanctissimæ Romanorũ Ecclesiæ sedi,& eius Antistiti,nihil penitus innouatis,nec nunc,nec imposterũ. Innouatio videtur esse Photio, Pontificẽ habere primatum, appellationẽ, determinare præstitutum tempus vocãdi Synodos,restituere Episcopis suas Ecclesias,&c. Sic Photius,non tantum ęquali potestate frui cum Papa nititur,sed etiam sibimet omnes, quę sub cęlo sunt, Papę verò solos attribuit,qui sunt ex Italia. Deindè per hunc canonẽ etiam appellationes ad Apostolicum thronum scindere videtur. Siquidem à Photio condẽnatos soluere,& innocentes ostendere Papæ non liceat. Quod sanè
est

τὸς δικαίου καὶ τῶν κανόνων ἀνατρέπει, κατ' ἐξαίρετον δὲ τοῦ πέμπτου τῆς ἐν Σαρδικῇ οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἔνθα περὶ τῶν εἰς τὸν Πάπαν διώρισαι. πρὸς ἔτι ἐν τῷ τέλει τῶν ψευδοκανόνος, ἅπερ προνόμια ἐδωρήσατο ὁ Χριστὸς τῷ θρόνῳ τῆς Ῥώμης, ταῦτα ὁ Φώτιος ἀφαρπάζει, καὶ παντελῶς ἀνατρέπει, ὡς οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχοντα, καὶ μάτην ἐνεργούμενα.

Καὶ ὅμως ὁ κακῶς ὄζων Βαλσαμὼν τὰ τοιαῦτα ψευδεπίπλαστα καὶ κομπώδη τοῦ Φωτίου ἀλαζονεύματα διασαφηνίζει καὶ λαμπρύνει, ἢ βέλτιον εἰπεῖν, μηχανίζει, καὶ ἐπ' αὐτοῖς σκότος ἐπάγει.

Ἀλλὰ περαιτέρω προΐωμεν, καὶ ἀποδείξωμεν τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης ἀνήκειν ἔχειν φροντίδα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφορᾶν τὰς ἐκκλήτους, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς λέγειν ὁρμώμενοι.

Ἀνάκλητος ὁ Πάπας, ὁ καὶ μάρτυς, πέμπτος ἀπὸ τοῦ Πέτρου. ὁ δὲ Εὐσέβιος τοῦτον οἴεται εἶναι Κλῆτον ἐν τῷ γ. βιβλ. τῆς ἱστορίας κεφ. ιδ. οὐκ ἔστι δὲ, ὁ γὰρ Κλῆτος ἐστὶ Ῥωμαῖος, καὶ πρὸ τοῦ Κλήμεντος, ὁ δὲ Ἀνάκλητος Ἀθηναῖος, καὶ μετὰ τὸν Κλήμεντα. οὗτος τρίτην χαράττων ἐπιστολὴν, οὕτως ἑαυτὸν ἐπιγράφει. Ἀνάκλητος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Ἀποστολικῷ θρόνῳ παρὰ τοῦ Κυρίου καταστασθεὶς, καὶ παρὰ τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις καὶ λοιποῖς ἱερεῦσι τοῦ Χριστοῦ σωτηρίαν. ἐρωτηθεὶς περὶ τῶν προστρεχόντων καὶ περὶ τῆς Ἀποστολικῆς ἐξουσίας, ἀποκρίνεται οὕτως.

Περὶ τῶν προστρεχόντων, ἀγαπητοὶ, περὶ ὧν μέν τινες ὑμῶν ἠρώτησαν, καὶ τῆς ἀποστολικῆς αὐθεντίας, ἣν καίπερ ἀνάξιοι, Θεοῦ οἰκονομοῦντος ἔχομεν, ᾐτήσατο δόγμα εἰ χρὴ τούτοις, εἶναι ἢ μή, οὐ δυνάμεθα ὑμῖν ἀπαρνήσασθαι. ὅσα περὶ τοῦ ζητήματος μέχρι τοῦδε δεδογματισμένα γινώσκομεν παρά τε τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου Κλήμεντος τοῦ πρὸ ὑμῶν ἀρχιερατεύσαντος, τοῦ

καὶ μεν-

eſt euerſio totius iuſti, & Canonum, potiſſimùm verò quinti Canonis Concilij Oecumenici Sardicenſis, vbi agitur & ſancitũ eſt de appellationibus ad Pontificem. Ad hęc in fine Pſeudocanonis quę priuilegia donauit Chriſtus Romanæ Sedi, hęc Photius aufert, ſibi approprians, & penitus euertit, tanquam nullam vim habentia, & quę fruſtra exercentur.

Et tamen malè olens Balſamon eiuſmodi fictas, & ſuperbas Photij iactantias explanat, & illuſtrat, aut vt melius dicam denigrat, & ſuper ipſis tenebras adducit.

Sed vlterius progrediamur,& oſtẽdamus ad Romanũ Epiſcopũ ſpectare habere curã, omniũ Eccleſiarum, & ad ipsũ pertinere appellationes ab antiquo, hinc dicẽdi ſumpto principio.

Anacletus Papa, qui etiam eſt Martyr; quintus à Petro (Euſebius verò hunc exiſtimat eſſe Cletum in 3. lib. Hiſtoriæ cap. 14. Sed non eſt; Cletus enim eſt Romanus, & ante Clementem, Anacletus verò eſt Athenienſis, & poſt Clementem.) Hic igitur tertiam exarans epiſtolam, ſic ſe ipſum inſcribit. Anacletus ſeruus Chriſti Ieſu in Apoſtolica Sede à Domino conſtitutus, & à Sancto Petro Apoſtolorum Principe Presbyter ordinatus, omnibus Epiſcopis, ac reliquis Chriſti Sacerdotibus, Salutem, Interrogatus de primatibus, & de poteſtate Apoſtolica Eccleſiæ Romanæ, ſic reſpondet.

De primatibus, Chariſſimi, ſuper quibus me quidam veſtrum conſuluerunt, & Apoſtolicæ auctoritatis, (qua licet indigni, Domino diſpenſante, fungimur,) decretum poſtulauerunt, aut ſi eſſe deberent, aut non. Quantum hactenus de his à Beato Petro Apoſtolo, & à reliquis Apoſtolis, ac à Beato Clemente

καὶ μάρτυρες· τίς γὰρ ἂν δύναιτο ζητοῦσι τοῖς ἀδελφοῖς μὴ δοῦναι τὰς λύσεις τῶν ἀπορειῶν, καὶ βοηθῆσαι ταῖς ἀνάγκαις; τῶν ἱερέων, ἀδελφοὶ, ἡ τάξις ἐστὶ διμερής, καὶ καθὼς ὁ Κύριος διετάξατο, οὐδεὶς αὐτὴν ὀφείλει συγχέειν. γινώσκετε δὲ, ὅτι ὁ Κύριος ἐξελέξατο τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες μετὰ ταῦτα εἰς διαφόρους τόπους ἐπὶ τὸ κηρύξαι διεσκορπίσθησαν. ἀρξαμένου δὲ αὐξάνειν τοῦ θερισμοῦ κατιδὼν τοὺς ἐργάτας ὀλίγους εἰς βοήθειαν ἐκείνων ἑβδομήκοντα δύο μαθητὰς ἐκλεχθῆναι προσέταξεν. οἱ γοῦν ἐπίσκοποι τὸν τόπον τῶν τοῦ Κυρίου ἀποστόλων; οἱ δὲ ἱερεῖς τὸν τῶν λοιπῶν ἐπέχουσι τῶν ἑβδομήκοντα δύο μαθητῶν. τοὺς δὲ ἐπισκόπους οὐ χρὴ γίνεσθαι ἐν κώμαις, ἢ μικραῖς πόλεσιν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων πρεσβύτεροι, ἐν κώμαις καὶ μικραῖς πόλεσι καὶ χωρίοις ὀφείλουσι χειροτονεῖσθαι, καὶ καθίστασθαι, ἕκαστος μέντοι ἐν ἰδίᾳ αὐτοῦ παροικίᾳ. καὶ ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ἀφ' ἑνὸς, ἀλλ' ὑπὸ πλειόνων ὀφείλει ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι. καὶ καθὼς ἔφημεν, οὐκ ἐν μικραῖς πόλεσιν, ἵνα μὴ τὸ ἐπισκόπου ὄνομα ἐξευτελίζηται ἀλλ' ἐν τιμίᾳ πόλει, ἐν ᾗ ἔχοι τὴν διοίκησιν, καὶ ἀφ' ἧς ὀνομάζοιτο. πρεσβύτερος δὲ ἐν ᾡτινιοῦν τόπῳ, ἡ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ δοθείσῃ προσκαθεζέσθω; μένων ἐν ἐκείνῃ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. πλείους τῶν δύο τούτων τάξεων τῶν ἱερέων οὔτε παρὰ τοῦ Κυρίου δεδομένας ἔχομεν, οὔτε παρὰ τῶν ἀποστόλων ἐδιδάχθημεν. τῶν δὲ ἐπισκόπων ἡ τάξις μία ἐστὶν, εἰ καὶ πρωτεύοντες εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ τὰς πρώτας ἔχουσι πόλεις, οἵτινες καὶ ἔν τισι τόποις παρά τινων πατριάρχαι καλοῦνται. ἐκεῖνοι δὲ, οἵτινες παρὰ τοῦ μακαρίου Αποστόλου Πέτρου διὰ ἐπιταγῆς τοῦ Κυρίου, ἢ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἀρχιερατεύσαντος τοῦ προρρηθέντος ἁγίου Κλήμεντος, ἢ καὶ παρ' ἡμῶν μητροπολῖται καθέστησαν, οὐχὶ πάντες εἶναι δύνανται πρωτεύοντες ἢ πατριάρχαι, ἀλλ' αἱ πόλεις ἐκεῖναι, αἱ τότε τοῖς πάλαι καιροῖς πρωτεύουσαι ἐχέτωσαν τὸ τῶν πατριαρχῶν, ἢ τῶν πρωτευόντων ὄνομα. αἱ δὲ λοιπαὶ μητροπόλεις ἀρχιεπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν, οὐ πατριαρχῶν, ἢ πρωτευόντων ὄνομα κατεχέτωσαν. καὶ

γὰρ

nostro sancto Prædecessore, & martyre nouimus statutum, denegare vobis minimè possumus. Et quis est, qui quærẽtibus fratribus denegare possit dubitationes, vel necessitates eorũ? Sacerdotũ, frates, ordo bipartitus est, & sicut Dominus illũ cõstituit, à nullo debet perturbari. Scitis autẽ à Domino Apostolos esse electos, & cõstitutos, & posteà per diuersas prouincias ad prędicandũ dispersos. Cùm verò messis cæpisset crescere, vidẽs paucos esse operarios ad eorũ adiumentũ septuaginta duos eligi pręcepit discipulos. Episcopi verò, Domini Apostolorũ. Presbyteri quoque septuaginta duorũ discipulorũ locũ tenent. Episcopi autẽ non in Castellis, aut modicis ciuitatibus debent cõstitui, sed Presbyteri per Castella, & modicas ciuitates, atque villas debẽt ab Episcopis ordinari & poni; singuli tamen per singulos titulos suos. Et Episcopus nõ ab vno, sed à pluribus debet Episcopis ordinari, & vt dictũ est, non ad modicam ciuitatem, ne vilescat nomẽ Episcopi, aut alicubi, sed ad honorabilẽ vrbẽ titulãdus, & denominandus est. Presbyter verò ad quemcumq; locũ, & Ecclesiam in eo cõstitutam, est præficiendus, atque in ea diebus vitæ suę duraturus. Amplius quã isti duo ordines Sacerdotũ, nec nobis à Deo collati sunt, nec Apostoli docuerũt. Episcoporũ verò ordo vnus est, licet sint primates illi, qui primas ciuitates tenẽt, qui & in quibusdam locis Patriarchæ à nonnullis vocãtur. Illi autem qui in Metropoli à B. Petro Apostolo, ordinante Domino, & à prędecessore nostro prædicto S. Clemẽte, seu à nobis cõstituti sunt, nõ omnes primates, vel Patriarchæ esse possunt; sed illę vrbes, quæ præfatis, & priscis temporibus primatũ tenuere, Patriarcharũ, aut primatũ nomine fruãtur. Reliquę verò Metropoles, Archiepiscoporũ, aut Metropolitanorũ aut primatũ vtantur nominibus; quia hęc eadẽ & leges sæculi in suis cõtiẽnt principi

 bus

γὰρ τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ οἱ κοσμικοὶ νόμοι φυλάττουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. ἄλλαι δὲ πρῶται πόλεις, ἃς ὑμῖν γεγραμμένας ἔν τινι τόμῳ πέμπομεν, παρὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου Κλήμεντος, εἴτε παρ' ἡμῶν προτείνοντας κήρυκας ἔλαβον. αὕτη δὲ ἡ ἁγία Ρωμαϊκὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία οὐ παρὰ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἔλαβε τὸ πρωτεῖον, καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐξουσίας ἐπὶ πάσας τὰς ἐκκλησίας, καὶ ὅλον τοῦ χριστιανοῦ λαοῦ τὸ ποίμνιον, τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν αὐτὸς τῷ μακαρίῳ ἀποστόλῳ Πέτρῳ εἶπεν, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ, σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὅσα ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. προσετέθη δὲ ἡ ἑτέρα ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Ρωμαίων πόλει τοῦ μακαριωτάτου ἀποστόλου Παύλου, τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς, ὃς τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τῷ αὐτῷ καιρῷ, ἐνδόξῳ θανάτῳ μετὰ Πέτρου ἐπὶ Νέρωνος τοῦ βασιλέως ἀγωνισάμενος ἐστέφθη. καὶ ἀμφότεροι τὴν ἁγίαν Ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν καθιέρωσαν, καὶ πασῶν τῶν ἄλλων πόλεων τῶν καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τῇ ἑαυτῶν παρουσίᾳ καὶ τῷ τιμίῳ θριάμβῳ ἐκείνην προέκριναν, κἂν δὲ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων σωτηρίας ἐκτενεῖς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεις γίνονται παρὰ τῶν ἁγίων, ἀλλ' οὖν ὁ μακαριώτατος ἀπόστολος Παῦλος ἰδίῳ χειρογράφῳ Ρωμαίοις ἐπαγγελλόμενος λέγει τοῖς ῥήμασι τούτοις. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ Θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου.

Πρῶτος λοιπὸν θρόνος ἐστὶ τῇ οὐρανόθεν εὐεργεσίᾳ ὁ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὃν ὡς ἤδη προείπομεν, οἱ μακαριώτατοι Πέτρος καὶ Παῦλος τῷ ἰδίῳ καθιέρωσαν μαρτυρίῳ. καὶ οὕτως ἡ Ρώμη πρότερον οὖσα τῇ τοῦ κακοδαίμονος τεχνουργίᾳ μήτηρ, καὶ τροφὸς πάσης δυσσεβείας, ἀποτιναχθέντος τοῦ

σκό-

bus, aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conſcriptas in quodã tomo mittimus, à Sanctis Apoſtolis, & à Beato Clemente ſiue à nobis primates, prædicatores acceperunt. Hæc verò Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Saluatore noſtro primatum obtinuit, & eminentiam poteſtatis ſuper vniuerſas Eccleſias, & totum Chriſtiani populi gregem aſſequuta eſt, Sic vt ipſe Beato Petro Apoſtolo dixit, tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & quæcumque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Adhibita eſt etiam ſocietas in eadem Romana Vrbe beatiſſimi Apoſtoli Pauli, vaſis electionis, qui vno die, vno quoque tempore glorioſa morte cum Petro ſub Principe Nerone agonizans coronatus eſt. Et ambo Sanctam Romanam Eccleſiam conſecrarunt, alijſque omnibus Vrbibus in vniuerſo mundo eam ſua pæſentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus aſſidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatiſſimus Apoſtolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens. Teſtis enim eſt mihi Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo, in Euangelio filij eius, quod ſine intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis.

Prima ergo ſedes eſt, cœleſti beneficio Romanæ Eccleſiæ quam vt memoratũ eſt, beatiſſimi Petrus, & Paulus ſuo martyrio cõſecrarunt. Sic Roma, quæ prius erat Cacodæmonis artificio omnium errorum Mater, & altrix, excuſſis tenebris, & varijs ſuperſtitionum ritibus abie-

σκότοις, καὶ τῶν ματαίων δυσιδαιμονιῶν τοῦ σεβάσματος ἀπορριφθέντος, γέγονεν ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ πολύπαις γεννήτρια.

Δεύτερος δὲ θρόνος ἐστὶν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅς τις, ὡς ἀπὸ τοῦ μακαρίου Πέτρου, ὑπὸ Μάρκου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καὶ εὐαγγελιστοῦ καθιέρωται. οὗτος γὰρ σταλεὶς ὑπὸ Πέτρου πρῶτος ἐν Αἰγύπτῳ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐκήρυξε, καὶ ἔνδοξον ὑπέστη μαρτύριον. ὃν ὁ αἰδέσιμος διεδέξατο Ἀνιανός, εἶτα Ἀβίλιος.

Τρίτος δὲ θρόνος ὁ τῆς Ἀντιοχείας, ὅς καὶ αὐτὸς τίμιός ἐστι διὰ τὸν αὐτὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον. ἐκεῖ γὰρ πρὶν τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην κατῴκησε, καὶ Ζακχαῖον, μεθ' ὃν Εὐόδιον εἶτα Ἰγνάτιον κατέστησεν ἐπίσκοπον. κἀκεῖ πρῶτον τοῦ νέου ἔθνους τῶν χριστιανῶν τὸ ὄνομα ἐβλάστησε. τὰς δὲ λοιπὰς ἐκκλησίας, ὡς προείπομεν, ἔν τινι τόμῳ γεγραμμένας τὸ μῆκος τῆς ἐπιστολῆς φεύγοντες, ὑμῖν πέμπομεν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ μακάριοι ἀπόστολοι ὁμοφρόνως ἐδογμάτισαν, ἵν' οἱ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἐπίσκοποι γινώσκωσι τίς αὐτῶν πρῶτος ἐστίν, ὅπως ἐκεῖνος ἔχῃ τὴν περισσοτέραν αὐτῶν φροντίδα. ἦν γάρ τις καὶ ἐν τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις διάκρισις, εἰ γὰρ καὶ πάντες ἦσαν ἴσοι ἀπόστολοι, ὅμως παρὰ τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ δέδοται. καὶ αὐτοὶ ἐν αὐτοῖς ἀλλήλοις τοῦτο ἠθέλησαν, ὅπως τῶν λοιπῶν ἁπάντων προέχοι ἀποστόλων, καὶ Κηφᾶς εἴη, εἴγουν ὅτι τὴν κεφαλὴν ἔχοι καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποστολικῆς ἀξίας, ὃς τοῦτ' αὐτὸ φυλάττεσθαι τοῖς ἑαυτοῦ διαδόχοις καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι τοῖς ἐπισκόποις κρατεῖν παρέδωκαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ νέᾳ μόνον διαθήκῃ νενομοθέτηται, ἀλλ' ἦν ἔτι κἀν τῇ παλαιᾷ. ὅθεν γέγραπται, Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ, δηλαδὴ πρῶτοι ἐν αὐτοῖς ἦσαν. καὶ κατωτέρω. εἰ δέ τινες παρ' ὑμῖν ὑποθέσεις βαρύτεραι φανῶσιν, ἀναφέρετε ταύτας ὡς εἰς κεφαλήν, εἰς τὴν ἀκρότητα τοῦ θρόνου τούτου, ἵνα συμπερανθῶσιν ἀποστολικῇ κρίσει. ὅτι γὰρ τοῦτο θέλει ὁ Κύριος καὶ οὕτω διετάξατο,

abiectis, filiorum Dei, exorto Sole iustitiæ, facta est copiosa propagatrix.

Secunda Sedes apud Alexandriam Beati Petri nomine à Marco eius discipulo, atque Euangelista consecrata est, quia ipse & in Aegypto primum verbum veritatis directus à Petro, prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium: Cui venerabilis successit Anianus, & post hunc Abilius.

Tertia autem sedes apud Antiochiam eiusdem, (idest beati Petri) Apostoli nomine habetur honorabilis, quia illic priusquam Romam veniret, habitauit, & Zacchæum, posteà Euodium, post quem Ignatium Episcopum constituit, & illic primùm nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Reliquas verò Ecclesias, vt prædiximus in quodam tomo, prolixitatem vitantes epistolæ, vobis conscriptas direximus. Inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum solicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apostolos, quædam fuit discretio, & licet omnes pares essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas, idest caput, & principium teneret Apostolatus, qui & eandem formam suis successoribus, & reliqui Apostoli Episcopis tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in nouo testamento est constitutum, sed etiam in veteri fuit. Vnde scriptum est, Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius, idest, primi inter eos fuerunt. Et paulo post. Si quę verò causę difficiliores inter vos ortę fuerint, ad huius sanctæ Sedis apicem, eas quasi ad caput referre, vt Apostolico terminentur iudicio, quia sic Dominum velle ab eoque ita con-

το, φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν προῤῥηθεισῶν μαρτυριῶν. οὗτος δὲ ὁ ἀποστολικὸς θρόνος κατέστη στρόφιγξ καὶ κεφαλὴ, ὡς προλέλεκται, πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν παρὰ τοῦ Κυρίου, καὶ οὐ παρ' ἄλλου τινός. καὶ καθὼς ἡ θύρα τῷ στρόφιγγι κυβερνᾶται, οὕτω τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἁγίου τούτου θρόνου πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι κυβερνῶνται.

Ταῦτα παρ' Ἀνακλήτου Πάπα γέγραπται διακοσίοις πεντήκοντα ἐνιαυτοῖς πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Συνόδου. ὥστε ψεύδονται οἱ λέγοντες τοὺς πατέρας δεδωκέναι τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ τὸ πρωτεῖον, διὰ τὸ εἶναι τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην τῶν ἄλλων βασίλισσαν.

Ἄλλοι δὲ φασὶν ὡς ὁ Νεῖλος, ὅτι οἱ βασιλεῖς θεσπίζουσι τὸν Ῥώμης πρῶτον εἶναι τῶν ἱερέων, ἀλλ' οὐχ ὡς νέον τι θεσπίζουσι· τοῦτο γὰρ παρὰ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν ἔχει ὁ πάπας· ἀλλὰ τοῦτο γέγονε διὰ τὸν τῦφον τῶν πατριαρχῶν τῆς πόλεως οἵτινες ἑαυτοῖς ἥρπαζον τὴν προσηγορίαν τοῦ λέγεσθαι οἰκουμενικοὺς καὶ ἐξισάζειν ἑαυτοὺς τῷ πάπᾳ.

Ἐρωτητέον οὖν τίνες εἰσὶν οἱ πατέρες οἱ δεδωκότες τῷ Πάπᾳ τὰ τοιαῦτα προνόμια; φήσουσιν οἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. ἀλλ' ὁ κανὼν φησὶ, τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω κατὰ τοὺς γραικοὺς ὥστε παλαιοτέρους πατέρας δεικτέον τοὺς δεδωκότας ἔπειτα δὲ εἰ πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου ὁ Πάπας οὐκ εἶχε τὸ πρωτεῖον, τίνι λόγῳ τινὲς κατηγόρησαν Διονυσίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας παρὰ τῷ ὁμωνύμῳ Διονυσίῳ τῷ Ῥώμης πρὸ ἑξήκοντα ἐτῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. καὶ ὁ μὲν ἀποδέχεται ὡς κριτὴς, ὁ δὲ οὐκ ἀποστρέφεται τὴν κρίσιν, καίτοι ἀμφότεροι ἦσαν ἅγιοι. οὕτω γράφει Ἀθανάσιος ἐν τῷ βιβ. περὶ τῆς γνώμης Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξέθεμεν.

Καὶ Βίκτωρ ὁ Πάπας ἑκατὸν εἴκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσιν ἐνιαυτοῖς γεγονὼς πρὸ τῆς πρώτης Συνόδου Θεοφίλῳ μητροπολίτῃ Καισαρείας τῆς Παλεστίνης γράφων, (ἧς δὴ ἐπιστολῆς καὶ ἄνω μνήμην ἐποιησάμεθα) εἰπὼν ὁ Πάπας πότε χρὴ τελεῖν

λεῖν

constitutum esse, antedictis testimonijs declaratur. Hęc verò Apostolica Sedes cardo, & caput, vt prędictum est, omnium Ecclesiarum à Domino, & non alio est constituta. Et sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctę Sedis auctoritate omnes Ecclesiæ, Domino disponente, reguntur.

Hęc ab Anacleto Papa scripta sunt, ducētis quinquaginta annis ante primam Nicęnam Synodum. Itaq; mētiuntur qui dicunt, Patres dedisse Romanę Ecclesię primatum, eo quod senior Roma esset aliorum Regina. Alij verò dicunt, vt etiam Nilus, quod Imperatores sanciunt Romanum Pontificē esse primum inter Sacerdotes. Sed ipsi hoc sanciunt, non tanquam quid nouum, cum istud Pontifex à Christo acceptum habeat, sed propter superbiam Patriarcharum Constantinopolitanorū, qui sibi vsurpabant titulum œcumenici; & se æquabant Pōtifici.

Interrogandi igitur essent, quinam sunt isti Patres, qui dederunt eiusmodi priuilegia? Dicent, Patres Nicænæ Synodi. verùm Canon ait; secundum Græcos, antiquæ consuetudines teneant. Itaque antiquiores Patres ostendendi sunt qui dederint.

Deinde si ante Concilium Nicęnum Papa non habuit Primatum, quo iure Alexandrinus Patriarcha Dionysius annis circiter sexaginta ante Nicænam Synodum accusatur apud Romanum Pontificem Dionysium? & nec Romanus Pontifex Iudicem se esse negauit, nec Alexandrinus Iudicium illud recusauit, cum tamen vterque Sanctus esset. Hæc autem ita esse scribit Athanasius in libro de sententia Dionysij Alexandrini.

Victor Papa centum viginti, & quatuor annos ante Synodum Nicænam scribens ad Theophilum Metropolitam Cæsariæ Palestinæ, cuius sanè epistolæ & supra mentionem fecimus, cum dixisset quando opus est

λεῖν τὸ πάσχα καὶ βαπτίζειν, ἐπιφέρει, ὁμοίως εἰς τὸν ἀποστολικὸν ἀνήνεκται θρόνον; ὅτι ἐκεῖνα κρίνετε ὑμεῖς ἃ χωρὶς τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας ὑμῖν ὁρίζειν οὐκ ἔξεστι, δηλαδὴ τὰς κρίσεις τῶν ἐπισκόπων. ἔτι γὰρ ἐστὶ ὡρισμένον ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν ἀποστόλων πρόδηλον, καὶ ἔκτοτε ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοπος κατηγορηθεὶς, ἢ κριθεὶς ἔν τινι δίκῃ ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, θεμιτῶς ἐκκαλῆται, ἢ προσέρχηται τῷ ἀρχιερεῖ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ὃς ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ τοποτηρητῶν αὐτοῦ πάλιν ἀνακριθῆναι ποιήσει τὴν δίκην. καὶ ἐν ᾧ κρίνει τὸ δεύτερον ὁ Πάπας τὸ πρᾶγμα, μηδεὶς ἄλλος ἀντ' ἐκείνου χειροτονείσθω ἐπίσκοπος. εἰ γὰρ καὶ τὸ παρὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ἐξετάζεσθαι τὴν δίκην τοῦ κατηγορηθέντος ἐστὶ θεμιτὸν, ἀλλ' οὐ τὸ ποιῆσαι τῆς κρίσεως τὴν ἀπόφασιν χωρὶς γνώμης τοῦ τῆς Ρώμης ἀρχιερέως οὐ συγκεχώρηται, ἐπειδὴ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τῷ ἀποστόλῳ οὐ παρ' ἄλλου τινὸς, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ εἴρηται τοῦ Κυρίου, ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσαι δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσαι λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἀλλαχόθι ἐν ταῖς διαταγαῖς τῶν ἀποστόλων ἀναγινώσκεται, εἴ τις νομίσει ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου βαρύνεσθαι, κρινέσθω παρὰ τῷ πατριάρχῃ, ἢ τῷ προστάτοντι τῆς διοικήσεως, ἢ παρὰ τῷ οἰκουμενικῷ τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας θρόνῳ. οὐδὲν ἐστὶν ἄλλα ἀδελφοὶ τὸ τοιαῦτα τολμᾶν, ἢ παραβαίνειν τοὺς ὅρους τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, καὶ τὰ ἐκείνων δόγματα παραφθείρειν, ἐγκαλοῦνται γὰρ ὡς γέγραπται, ἀδελφοὶ, ὅσοι παρατολμῶσι κρίνειν τοὺς ἐπισκόπους ἄλλως ἢ ὡς τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῷ Πάπᾳ γενέσθαι ἀρέσει. καὶ τίς ὁ κρίνων ἐκεῖνον ἐστὶν ὃν ὁ Κύριος τῇ κρίσει τῇ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου θρόνου ἐφύλαξεν;

Περὶ γοῦν τὸ διακοσιοστὸν, ἑξηκοστὸν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἔτος, μεγάλη τις καὶ βλάσφημος πάνυ, δι' ἣν ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία τοσαύτην πρῶτον ἐν Αντιοχείᾳ ἐποιήσατο

συνό-

celebrare pascha & baptizare, infert, similiter, eas vos iudicare, ad Apostolicam delatum est sedem; quæ præter nostram vobis definire non licet auctoritatem, idest; Episcoporum causas. vnde ita constitutum liquet à tempore Apostolorum & deinceps placuit, vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa Episcopus, licenter appellet, & adeat Apostolicæ Sedis Pontificem, qui aut per se; aut per Vicarios suos eius retractare negotium procuret. Et dum, iterato iudicio, Pontifex causam suam agit, nullus alius in suo loco ponatur, aut ordinetur Episcopus; quoniam quamquam à comprouincialibus Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen definiri, inconsulto Romano Pontifice permissum est, cum Beato Petro Apostolo, non ab alio quam ab ipso dictum sit Dominò: (quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in Cœlo: & quęcunque solueris super terram, erunt soluta & in Cœlo) & alibi in institutis legitur Apostolicis: si quis putauerit se à proprio Metropolitano grauari, apud Patriarcham vel primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Vpostolicæ Ecclesię iudicetur sedem. Nihil aliud est fratres talis pręsumptio, nisi Apostolorum, suorumque successorum terminos transgredi, eorumque decreta violare. Culpant enim, vt scriptum est, fratres, qui aliter circa Episcopos iudicare præsumunt, quam Apostolicę Sedis Papę fieri placuerit. Et quis est, qui iudicat eum, quem Dominus sibi, & huic sanctæ Sedi reseruari voluit iudicandum?

Circa annum incarnationis Domini ducentesimum sexagesimum excogitata est quędam hęresis magna & valde blasphema à quodam Artema, & Paulo Samosateno Episcopo Antiocheno. Propter quam Orien-

σύνοδον, αἵρεσις ἐπενοήθη παρά τινος Ἀρτεμᾶ, καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἐπισκόπου Ἀντιοχείας. ἐκόσμει δὲ τὴν σύνοδον ταύτην Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς, ὃς μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκεῖσε συνελθόντων ἐπισκόπων ἀναθεματίσας τὸν Σαμοσατέα. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἤθελεν ὁ Παῦλος ἐπακοῦσαι τῇ ψήφῳ τῆς συνόδου, δυναστικῶς δὲ τὸν θρόνον ἐκεῖνον ἔχειν ἐσπούδαζε καὶ ταῦτα ἄλλου χειροτονηθέντος. ὅθεν ἡ ἁγία σύνοδος προσέδραμεν Αὐρηλιανῷ τῷ τότε βασιλεῖ Ῥώμης, ὃς δὲ καίπερ ὢν εἰδωλολάτρης ἔκρινεν ὅμως ἐκεῖνον ἔχειν τὴν Ἀντιοχείας ἐπισκοπὴν, ὃν ἂν ἐπικρίνοι ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος καὶ δέχοιντο οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας, μαρτυρεῖ ταῦτα ὁ Παμφύλου Εὐσέβιος ἐν τῷ ζ. τῆς ἱστορίας κεφαλαίῳ λ. ὃς καὶ ἐπαινεῖ τὸν βασιλέα ὅτι ἔκρινεν ὁσιώτατα τοῦτ᾽ ἔστι καὶ δικαιότατα. οὕτω λοιπὸν ἡ Ἀντιοχέων ἐκκλησία ὀρθόδοξον ἔλαβεν ἐπίσκοπον, καὶ ἦν μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας φυλάττουσα τὴν ὁμόνοιαν. μετὰ ταῦτα ἐπισκοποῦντος ἐν Ῥώμῃ Μαρκέλλου μετὰ τὸ τριακοσιοστὸν τῆς θεογονίας ἔτος φέρεται ἐν τῷ βίῳ τούτου ἐπιστολή τις αὐτοῦ δὴ τοῦ Πάπα πρὸς Ἀντιοχεῖς οὕτως ἔχουσα. τοῖς κατὰ τὴν διοίκησιν Ἀντιοχείας ἐπισκόποις ἅπασιν ἀδελφοῖς, ἀγαπητοῖς Μάρκελλος.

Τὴν φροντίδα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν ἀπόστολον περιφέροντες, τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ χάριτος μνημονεύειν ὀφείλομεν τοῦ διὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ καταξιώσαντος ἡμᾶς ἀναβιβάσαι ἐπὶ τὴν ἀκρότητα τοῦ ἱερατικοῦ ὕψους, ἵνα τοῖς αὐτοῦ προστάγμασι προσκολλώμενοι, ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς τινὸς τῶν ἱερέων τὰ ἀθέμιτα μὲν ἀπαγορεύωμεν, διδάσκωμεν δὲ τὰ πρακτέα. Παρακαλοῦμεν οὖν ἡμᾶς ἀδελφοὶ, ἵνα μηδὲν ἄλλο διδάσκητε, ἢ φρονῆτε παρ᾽ ὃ ἐλάβετε παρὰ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Πέτρου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. παρ᾽ ἐκείνου γὰρ πρῶτον ἐμαθητεύθητε. οὐ δεῖ λοιπὸν ὑμᾶς τὸν ἴδιον ἀφέντας ποιμένα, ἑτέροις ἀκολουθεῖν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκκλησίας, ᾧ λέγει ὁ Κύριος, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλη-

σίαν

talis Ecclesia primam prouincialem Antiochiæ celebrauit Synodum. Ornabat verò hanc Synodum Gregorius ille Thaumaturgus, qui vnà cum alijs Episcopis eò se conferens anathematizauit Samosatenum. Ceterum nolens Paulus obedire decreto Synodico, parabat per vim occupandam esse illam Sedem præsertim cum & alter Episcopus esset ordinatus. Vnde S. Synodus confugit ad Aurelianum tunc temporis Imperatorem Romanum. Is verò quamuis esset idololatra sanciuit nihilominus eum esse Episcopum Antiochenum, quem iudicauerit Romanus Pontifex, & receptus fuerit ab Episcopis Italię. Testatur hæc Eusebius Pamphili in 7. libro suę Historiæ cap. 30. qui etiam laudat Imperatorem quod rectissimè iudicarit. Sic deinceps Antiochena Ecclesia recepit Episcopum Orthodoxum, qui vna cum alijs orientalis Ecclesię seruabat vnitatē. Deinde cum Episcopus Marcellus regeret Episcopatum Romanū post trecentesimum quintum annum Natiuitatis Christi in vita ipsius Papę ante concilium Nicęnū, fertur epistola quædam ad Antiochenos quę ita se habet: Dilectissimis fratribus vniuersis Episcopis per Antiochenam prouinciā constitutis Marcellus.

Sollicitudinem omnium Ecclesiarū iuxta Apostolū circūferentes, Diuinę circa nos gratię memores esse debemus, qui nos per dignationis suę misericordiam, ob hoc ad fastigiū Sacerdotale prouexit, vt mandatis ipsius inhęrentes, in quadam Sacerdotū eius specula cōstituti, prohibeamus illicita & sequenda doceamus: Rogamus ergo vos, fratres, vt nō aliud doceatis neq; sentiatis, quam quod à B. Petro Apostolo, & reliquis Apostolis & Patribus, accepistis. Ab illo enim primo instructi estis. ideo non oportet vos proprium derelinquere Patrem & alios sequi. Ipse enim caput est totius Ecclesię, cui ait

Do-

σίαν καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ γὰρ ἐκείνου θρόνος παρ' ὑμῖν πρώτοις ὑπῆρξεν, ὁ μὴ ταῦτα, τοῦ Κυρίου προστάξαντος, εἰς Ῥώμην μετενεχθείς. ἐν ᾧ τὴν σήμερον ἡμεῖς, ὑποστηριζούσης τῆς θείας χάριτος, περιϊστάμεθα. οὐδὲ ὑμᾶς χρὴ τὴν ὑπ' ἐκείνου θεσπιζομένων ἀφίστασθαι, πρὸς ὃν τὰ μεγάλα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, τῆς θείας χάριτος νομοθετούσης, κεκέλευσαι ἀναφέρεσθαι, ἵνα παρ' οὗ τὴν ἀρχὴν εἰλήφασι κανονικῶς, παρ' ἐκείνου διοικῶνται, εἴπερ ὁ ὑμέτερος τῆς Ἀντιοχείας θρόνος ὃς πρῶτος ποτὲ τὴν τῆς Ῥώμης παρεχώρησεν, οὐδείς ἐστι τῶν ἁπάντων, ὃς οὐχ ὑπόκειται τῇ ἐκείνου αὐθεντίᾳ. πρὸς ὃν οἷα κεφαλὴν οἱ ἐπίσκοποι πάντες κατὰ τὰ θεσπίσματα τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, ὅσοι ἢ οὕτω βουλητὸν, ἢ ἀνάγκη ἐπίκειται, προσφεύγειν καὶ ἐκκαλεῖσθαι ὀφείλουσιν. ἵν' ἐκεῖθεν προστασίας τύχωσι καὶ ἐλευθερώσεως, ὅθεν ἔλαβον τὴν διαδοχὴν καὶ τὴν ἀφιέρωσιν. τούτου δὲ οὐδένα δεῖ στερίσκεσθαι τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ χωρίς τινος φυλακῆς, ἢ ἀφορισμοῦ, ἢ κατακρίσεως, ἢ ἀπεκδύσεως, ἐλεύθερος προσέρχεσθαι συγχωρείσθω. ἅμα δὲ οἱ αὐτοὶ, κατ' ἐπίνοιαν τοῦ Κυρίου, ἐθέσπισαν, μηδεμίαν συνέρχεσθαι σύνοδον χωρὶς τῆς τοῦ αὐτοῦ θρόνου αὐθεντίας. Καὶ μηδένα ἐπίσκοπον ἐπὶ οἱστισινοῦν ἐγκλήμασιν ἐναγόμενον ἀκούεσθαι, ἢ κρίνεσθαι, εἰμὴ ἐν συνόδῳ νομίμῳ τοῖς ἰδίοις καιροῖς ἀποστολικῇ ἐξουσίᾳ συναθροισμένῃ. ὅτι, καθὼς ὑμῖν ἀνώτερον εἴρηται, αἱ τῶν ἐπισκόπων κρίσεις καὶ τῶν μεγίστων ὑποθέσεων τὰ πράγματα, καὶ τὰ ἀπορούμενα πάντα πρακτέα καὶ ὁριστέα ἐστὶ διὰ τῆς τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἐξουσίας. καὶ πάντα τὰ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας πράγματα τῇ κρίσει τῆς ἁγίας ταύτης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ὀφείλουσι πάλιν ἀνακρίνεσθαι, εἴπερ οὕτω δόξει ταύτης τῆς ἐκκλησίας τῷ ἀρχιερεῖ, μηδ' ἐξέστω τινὶ χωρὶς προκρίματος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, (ἧς φυλακτέον ἐστὶν ἐν πάσαις ταῖς ὑποθέσεσι τὴν εὐλάβειαν) ἀφεθέντων τῶν ἱερέων τούτων, οἵ τινες ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ θείῳ

νεύματι

Dominus, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & reliqua. Eius enim Sedes apud vos fuit, quę posteà, iubente Domino, Romam translata est. Cui, adminiculante gratia diuina, hodierna præsidemus die. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora Ecclesiastica negotia (diuina disponente gratia) iussa sunt referri, vt ab ea regulariter disponantur, à qua sumpsere principia. Si vestra verò Antiochena, quę olim prima erat Romanę cessit Sedi, nulla est, quę eius non subiecta sit ditioni, ad quam omnes, quasi ad caput iuxta Apostolorum, eorumq; successorum sanctiones, Episcopi qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, refugere eamque appellare debent: vt inde accipiant tuitionem, & liberationem, vnde acceperunt informationem, atque consecrationem. Quod omnibus minimè cõuenit denegare Episcopis, sed absque vlla custodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione, liberè ire concedatur. Simulque ijdem inspirante Domino, constituerunt, vt nulla Synodus fieret pręter eiusdem Sedis auctoritatem nec vllus Episcopus, nisi in legitima Synodo, suo tempore, Apostolica auctoritate conuocata, super quibuslibet criminibus pulsatis, audiatur, vel iudicetur. Quia vt paulò superius pręlibatum est, Episcoporum iudicia, & summarum causarum negotia, siue cuncta dubia, Apostolicę Sedis auctoritate sunt agenda, & finienda. Et omnia comprouincialia negotia huius sanctę vniuersalis, & apostolicę Ecclesię, sunt retractanda iudicia, si huius Ecclesię Pontifex pręceperit. Nec cui liceat sine pręiudicio Romanę Ecclesię (cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Ecclesias nutu diuino gu-

νόματι τὰς ἐκκλησίας κυβερνῶσιν, εἰς ἑτέρας δὲ πίπτειν ἐπαρχίας, καὶ κρίσεως ἐπισκόπων ἑτέρων διοικήσεων πέραν λαμβάνειν, ἢ ἀνέχεσθαι. ἀλλὰ συνελθόντων τῶν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἡ κρίσις, ἐξουσίᾳ τοῦ θρόνου τούτου συμπεραινέσθω. ἥπερ μέντοι, καθὼς εἴρηται, διὰ τῶν αὐτοῦ τοποτηρητῶν, εἰ δόξει, πάλιν ἐξεταθήσεται, καὶ εἴ τι ἀδίκως πέπρακται διορθωθήσεται. τοῦ γοῦν ποιμαντικοῦ ἔργου ἡ φροντὶς ἡμῖν παρακελεύεται καὶ τοῖς ἀπολελειμμένοις βοηθεῖν, καὶ τὰ παραμεληθέντα πάντα, ἢ φαύλως πραχθέντα διορθοῦν, ἐφ' ᾧ τὸ πῦρ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐλθὼν ὁ Κύριος ἔβαλεν εἰς γῆν πυκνῇ ἀνακινήσει τῆς ἐπανορθώσεως, ἢ συχνῆς μητέρης διαδοθὲν, θερμανθῆναι τοσοῦτον, ὥστε ζέειν, καὶ οὕτως ἀναφθῆναι, ὥστε αὐγάζειν καὶ τὰ ἑξῆς.

Ταῦτα περὶ τῆς πρώτης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἥτις συνεκροτήθη περὶ τὸ τριακοσιοστὸν δέκατον ὄγδοον ἔτος, καὶ αὐτὴ κανόνα ἐξέδωκε τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν μεγάλων ὑποθέσεων πρὸς τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα ἐπὶ διεργεσίᾳ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως θείᾳ προνοίᾳ προϊδοῦσα, ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ ἔμελλον πολλοὺς ὀρθοδόξους τῶν ἐπισκόπων ἐλαύνειν, τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν.

Τὰ αὐτὰ δογματίζουσι πῇ μὲν καὶ ἄλλοι ἀρχιερεῖς περὶ τῆς συνόδου ὄντες μάρτυρες, πῇ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον. εἰ καὶ μὴ μάρτυρες ἀλλ' οὖν ἅγιοι καὶ θεάρεστοι ἄνδρες. εἰσὶ δὲ οὗτοι περὶ τὴν σύνοδον Ἀνάκλητος, Βίκτωρ, Ζεφερῖνος, Κάλλιστος, Φαβιανὸς, Ξύστος, μετὰ τὴν σύνοδον Σίλβεστρος, Ἰούλιος, Λιβέριος Γελάσιος, Σύμμαχος, Γρηγόριος, Νικόλαος. οὗτοι πάντες πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ πάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς οἰκουμένης γράμματα ἐπιστέλλουσιν (ὡς καὶ οἱ λοιποὶ) καὶ τῆς ἐκκλήτου πρὸς ἑαυτοὺς μνημονεύουσι. καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν ἐξουσίας κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ἑαυτοῖς εἰκότως σφετερίζουσιν.

gubernant; ad alias conuolare prouincias; vel aliarum prouinciarum Episcoporum iudicium experiri; vel pati, sed omnibus eiusdem prouinciȩ Episcopis congregatis, iudicium auctoritate huius Sedis terminetur. Quod tamen, vt præfatum est, per eius Vicarios, si libuerit, erit tractandum, & quidquid iniustè actum est, reformandum. Pastoralis ergo cura officij nos admonet, & destitutis succurrere, & cuncta neglecta, vel malè acta reformare; vt ignis ille, quem Dominus veniens misit in terram, motu crebrô emendationis; vel crebrȩ meditationis agitatus, sic feruè calescat, vt feruéat, & sic inflammetur, vt luceat, & quȩ sequuntur.

Hæc ante primam Synodum, quæ celebrata est iuxta Græcos anno 318. & ipsa edidit Canonem appellationis, & maximarum rerum ad Romanum Pontificem in beneficium Episcoporum, & rectæ fidei, cum præuidisset, diuina prouidentia, quod Ariani erãt expulsuri multos Orthodoxos Episcopos à proprijs Eclesijs.

Eadem statuunt alij quoque Pontifices, partim quidem ante Synodum, qui sunt martyres, partim verò & post Nicænam Synodum. Qui quamuis non sint martyres, sunt tamen Sancti, & Deo grati viri. Sunt autem isti ante Synodum: Anacletus, Victor, Zepherinus, Calixtus, Fabianus, Xistus; post Synodum, Syluester, Iulius, Liberius, Gelasius, Symmachus, Gregorius, Nicolaus. Hi omnes ad omnes Episcopos, & ad omnes Ecclesias totius Orbis literas mittunt, sicut & cæteri, & appellationes ad se spectare commemorant, & omnem excellentiam potestatis iuxta Euangelium sibi ipsis meritò vendicant.

Ἀλλὰ φαίη τις αὖ, αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν μαρτυροῦσιν, ἀλλ' οὐ περὶ πάντων τοῦ λεχθῆναι εἰκός ἐστι. γράφουσι γὰρ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς ἐπισκόπους, τὰ ἴδια προνόμια κηρύττοντες, καὶ μετὰ πάσης πληροφορίας ἄνω καὶ κάτω προσμαρτυροῦντες, καὶ βοῶντες, ὅτι ὁ Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔχει πληρεστάτην ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ τῷ κρίνειν τοὺς ἐπισκόπους, καὶ μόνος ἔχει τὰς ἐκκλήτους κανονικῶς, καὶ ὅτι τοῦτο ἐβεβαίωσαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος διὰ τὰς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλάς. οὕς τινας οἱ τῆς ἑῴας μὴ ἀληθεύοντας ἤλεγξαν αὖ καὶ ψεύδεσθαι ἔφασαν.

Ἐξαιρέτως δὲ Ἰούλιος ὁ Πάπας μετὰ παῤῥησίας τὰ αὐτὰ μαρτυρεῖ, καὶ ἐπιστέλλει ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἣν Ἀθανάσιος μετεφράσατο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἐν τῇ β. ἀπολογίᾳ ἣν κατωτέρω παρενθήσομεν ὁλόκληρον, ἐν ᾗ ὁ Ἰούλιος ὁ Πάπας μνημονεύει κανόνος τῆς ἐκκλήτου.

Τοιαῦτα γράψαντος Ἰουλίου τοῦ Πάπα, καὶ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ ὄντων οὐκ ἀποκρύφων, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀνατολικοῖς ἐγνωσμένων, πῶς λέγει ὁ Ζωναρᾶς, ὅτι οἱ Ῥώμης ἀρχιρεῖς ἔχουσι τὴν ἔκκλητον ἀπὸ τοῦ κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ἢ ὅτι ψεύδονται λέγοντες τοῦτον εἶναι κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου; εἰ γὰρ ἐκεῖνοι ψεύδονται, ψεύδονται ἄρα καὶ πάντες οἱ ἀνατολικοὶ παλαιότατοι ἱστορικοὶ, ψεύδεται καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ἀναφέρων παρ' ἑαυτοῦ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἐν ᾗ μνημονεύει ὁ Πάπας κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ· ἔδει γάρ, φησι, κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν. ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν. ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια;

Ποῦ εὑρίσκεται οὗτος ὁ κανὼν ἐν τοῖς εἴκοσι τῆς πρώτης συνόδου, ἢ ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς; καὶ εἰ ψευδῆ λέγει ὁ Πάπας; πῶς τὰ ψευδῶς ἔχοντα φέρει παρ' ἑαυτοῦ Ἀθανάσιος, ἐπειδὴ αὐτὸς διηγεῖται ἐν τῷ β. ἀπολογητικῷ, ὅτι τὴν

ἐπι-

Sed dicet aliquis, ipsi de se ipsis testimoniũ perhibẽt. At de omnibus hoc dici, par non est. Scribunt enim ad oriẽtales Episcopos, & propria priuilegia prædicãt, atq; cum omni plenitudine sursum, deorsum testãtur, & clamãt, quod Romanus Põtifex habet plenariam potestatẽ à Christo, iudicandi Episcopos; & solus habet appellationes canonicè, & quod istud confirmarunt Apostoli, & Nicęna Synodus propter improborum hominum insidias. Quos quidem orientales Episcopi, si vera non dixissent, reprehendissent, & mentitos esse dixissent.

Præcipuè verò Iulius Pontifex cum maxima libertate dicendi eadem testatur, & ad eos mittit in epistola quã S. Athanasius ex latino reddidit in græcam in 2. apologia quam ponemus infra, vbi Iulius mentionem facit canonis appellationis.

Cum talia Iulius Papa scripsisset, & eius literæ non sint apocryphæ, sed omnibus orientalibus notæ, quomodo dicit Zonaras, Romanos Pontifices habere appellationem à canone Sardicensis Synodi? vel quod mentiãtur dicentes, hunc esse canonẽ Nicænæ primæ œcumenicæ Synodi? Si enim illi falluntur, falluntur igitur & omnes oriẽtales vetustissimi Historici. Fal litur etiam ipse magnus Athanasius, referens pro se epistolã Papæ, vt superius dictum est, in qua mentionem facit Papa Canonis ecclesiastici, oportuit enim, inquit, secundum Canonem ecclesiasticum, & non isto modo iudicium fieri. Oportuit scribere omnibus nobis. An ignari estis, hanc consuetudinem esse, vt primùm nobis scribatur, vt hinc quod iustum est definiatur?

Vbi reperitur iste Canon inter illos viginti primę Synodi, vel in apostolicis? Et si falsa dicit Papa, quomodo quę falsa sũt adducit pro se Athanasius? Quoniã ipse narrat in 2. apologia epistolã, in qua hęc asserit Papa Iulius,

ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ταῦτα λέγει ὁ Πάπας Ἰούλιος καὶ ἡ ἐν Ῥώμῃ σύνοδος ἔγραψεν, ἥτις ἀπεδέξατο τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ἐκύρωσεν εἰς αὐτὸν τήν τε κοινωνίαν, καὶ τὴν ἀγάπην. καὶ διὰ τοῦτο γέγονε καὶ αὐτὸς ἐκείνης μέρος. καὶ τοῦτο περὶ τοῦ συγκροτηθῆναι τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον, ἥτις ὀλίγον ὕστερον τρεῖς κανόνας τὸν τρίτον, τὸν τέταρτον, καὶ τὸν πέμπτον ἐξέδωκε τὸ ἔκκλητον ἢ δέον αὐτὴν ἀναφέρεσθαι πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Ζωναρᾶ. ἄλλως γὰρ ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος τὸν δ. καὶ ζ. κανόνα ἐκύρωσε τὸ ἔκκλητον τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Πάπαν. τὸν ιζ. τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους.

Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν ἐστὶν, εἰ ἀφανισθέντων ἐν τῇ ἀνατολῇ τῶν πρακτικῶν τῆς ἁγίας πρώτης συνόδου, ἀναφέρει ὁ Πάπας κανόνα μὴ εὑρισκόμενον ἐν τοῖς εἴκοσιν, ὑπ' οὐδενὸς γὰρ ἄλλου ἠδύνατο γεγενημένους εἶναι, κανὼν ἁπάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ παρὰ τῶν ἀποστόλων αὐτῶν, καὶ τῆς πρώτης συνόδου. οὐδὲ Ἀφρικανοὺς ἔδει μετὰ ταῦτα τοὺς κανόνας ζητεῖν τῆς ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχῶν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πάπας γράφων τοῖς Ἀρειανοῖς λέγει, καὶ παλιλλογεῖ, ὅτι καὶ παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, γέγονεν ὁ κανών. ὅπερ εἰ ψευδὲς ἦν, οὐκ ἂν ἐβάστασαν οἱ Ἀρειανοί, καὶ μάλιστα Εὐσέβιος καί τινες ἄλλοι τῶν Ἀρειανιζόντων ἐπισκόπων, οἵτινες ἦσαν αὐτόπται, καὶ αὐτήκοοι ὅτε ἐγίνετο ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος, καὶ ἐγίνωσκον, ὁποίους καὶ ὁπόσους κανόνας ἐκύρωσαν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι πατέρες. καὶ ὅμως τοῦ Πάπα βοῶντος καὶ ἐλέγχοντος αὐτοὺς ἐκ τῶν κανόνων τῆς συνόδου, οὐδεὶς ἀντεῖπεν, οὐδεὶς ἠρνήσατο οὐδ' ἀπελογήσατο, ὅτι ψεύδεται ὁ Πάπας, ἀναφέρων τοὺς μὴ γεγενημένους κανόνας. καὶ τοῦτο ἐδύνατο κατιδεῖν ὁ Ζωναρᾶς, καὶ μὴ προσφεύγειν τῇ ἐν Καρθαγένῃ συνόδῳ, ἥτις γέγονεν ἑκατὸν ἐνιαυτοῖς ὕστερον μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ. μᾶλλον γὰρ ἠπίσταντο τὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου Εὐσέβιος καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρειανοί, ἤπερ ἡ

etiam Romanam Synodum ſcripſiſſe, quę excepit Athanaſium, & ſanciuit in eum cõmunionem, & charitatem; Propterea & ipſe illius pars factus eſt, idque antequam celebraretur Concilium Sardicenſe factum eſt. Quod paulo poſt tres Canones tertium, quartum, & quintum edidit appellationis, quæ debeat referri ad Epiſcopum Romanum ſecundum diſpoſitionem Zonaræ. Alias enim Sardicenſe Concilium quartum, & ſeptimum Canonem ſanciuit appellationis Epiſcoporum ad Papam; Presbyterorum verò, & Diaconorum decimum ſeptimum canonem ad proprios Epiſcopos.

Nihil igitur mirum, ſi amiſſis in Oriente actibus primæ Synodi, recenſet Papa Canoném, qui non reperitur inter illos viginti. Quippe à nemine alio poterat eſſe factus Canon toti Eccleſiæ, quam ab Apoſtolis ipſis, & à prima Synodo. Neque debebant Aphricani poſtcà Canones Nicænos quærere ab orientalibus Patriarchis, ſed à Romano Põtifice. Ipſe verò Pontifex ſcribẽs, ad Arianos, dicit, & ſæpius repetit, quod à Chriſto Domino, & ab Apoſtolis, atq; à Nicæna Sýnodo factus eſt Canõ. Quod ſi falſum eſſet, non ſuſtinuiſſent Ariani, & præcipuè Euſebius, & quidam alij Epiſcopi Arianizantes, qui fuerant oculati & auriti teſtes, quando celebrata eſt Nicæna Synodus, & nouerãt quales, & quot canones ſanxerant illi Sancti Patres. Et tamen vociferante Papa, & eos redarguente ex vi Canonum Synodi, nemo contradixit, nemo inficiatus eſt, neque reſpondit, quod mentitur Papa, referens Canones non factos. Atq; id poterat aduertere Zonaras, & non recurrere negando appellationes ad Chartaginenſem Synodum, quæ facta eſt, centum annis poſt Nicænum Concilium. Magis enim quæ erant Nicænæ Synodi nouerant Euſebius, & reliqui Ariani, quam deinde Chartaginẽſis Synodus.

Cum

ἐν Καθαργένῃ σύνοδος. δυνάμενοι οὖν οἱ Ἀρειανοὶ ἀπολογήσασθαι κάλλιστα ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ ἀπελέγξαι τὸν Πάπαν, ὅτι ψεύδεται, καὶ οὕτως ἀποδεῖξαι τὰς ἑαυτῶν συνόδους ὀρθῶς καὶ νομίμως γεγενημένας, οὐδὲν τοιοῦτον ἀντέγραψαν. ὅθεν ἀνάγκη, τὸν Πάπαν πρὸς ἄνδρας γράφοντα πάντα καλῶς εἰδότας μὴ ψεύδεσθαι.

Ὁ δὲ Ζωναρᾶς διεστραμμένως περιφέρει τὰ πράγματα· εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἦν σχισματικὸς ἀλλότριος, καὶ ἀπεξενωμένος τῆς ἀποστολικῆς καθολικῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἔδει αὐτὸν μὴ εἰδότα τὰς τῶν ἀρχαίων ἁγίων ἱερομαρτύρων ἄκρων τῆς Ῥώμης ἀρχιερέων ἐπιστολάς, τέως ἀπολογηθῆναι, καὶ εἰπεῖν Νικαίαν σύνοδον τοὺς Ρωμαίους νοεῖν τὴν ἐν Σαρδικῇ. ἡ γὰρ Σαρδικὴ ἐστὶ μέρος τῆς ἐν Νικαίᾳ καὶ παραφυὰς ἐκείνης ὀλίγον ὕστερον ὑπὸ τῶν αὐτῶν πατέρων σχεδὸν μετὰ τριακοστὸν ἕκτον ἔτος συγκροτηθεῖσα, καὶ μὴ ἀναισχύντως ψεύδεσθαι λέγοντα μὴ εἶναι κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ. οὐ γὰρ μόνον τῆς ἐν Νιαίᾳ, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀποστόλων περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ, καὶ αὐτῆς τῆς ἐν Νικαίᾳ καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ ἐστὶν ὁ κανὼν τῆς ἐκκλήτου. μάτην ἄρα ὁ Ζωναρᾶς ἐπισημειοῦται περὶ τὸ τέλος τοῦ πέμπτου κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ. ἐκ τούτου τοῦ κανόνος οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἀρχιερεῖς αὐχοῦσιν ἐνδεδόσθαι αὐτοῖς τὰς ἐκκλήτους πάσας τῶν ἐπισκόπων πρὸς αὐτοὺς ἀναφέρεσθαι, τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τοῦτον εἶναι τὸν κανόνα ψευδῶς λέγοντες, ὅπερ ἐν Καθαργένῃ ἀθροισθείσῃ συνόδῳ προστεθὲν ἠλέγχθη, μὴ ἀληθεύειν, ὡς ἡ περὶ τῶν κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου γραφὴ παρίστησι. οὔτε οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐστὶν ὁ κανών, οὔτε πάσας τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθησιν αὐτῷ, ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ. ὑπέκειντο δὲ τῇ Ρωμαίων ἐκκλησίᾳ αἱ δυτικαὶ πᾶσαι σχεδὸν ἐκκλησίαι, αἱ Μακεδονικαὶ δηλαδή, αἱ Θετταλικαί, αἱ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, αἱ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς Πέλοπος, αἱ τῆς λεγο-

Cum igitur possent Ariani respondere pro se, & redarguere Papam, quod mentiatur, & ita probare ipsorum Synodos rectè, & legitimè celebratas esse, nihil tale rescripserunt. Vnde necesse est, Papam ad homines scribentem, qui omnia benè nouerant, non mentiri.

Zonaras autem res peruersè profert: Si enim non esset schismaticus ab alienatus ab Apostolica, catholica Romana Ecclesia, oportuit eum nescientem antiquorum Sanctorum martyrum summorum Pontificum epistolas, interim respondere ac dicere, Nicænam Synodum, Romanos intelligere Sardicensem. Quippè Sardicensis est pars Nicænæ, germen, & appendix illius, paulo post ab ijsdem Patribus fermè post vigesimum septimum, vel nonum annum celebrata, & non impudenter mentiri dicendo, non esse Canonem Nicænum. Non enim solum est Nicænus, sed Christi, sed Apostolorum ante Synodum Nicænam, & ipsius Nicęnæ, & Sardicensis est Canon appellationis. Frustrà igitur Zonaras adnotat circa finem quinti Canonis Sardicensis: Huius Canonis decreto summi Sacerdotes antiquæ Romę in quacunque causa ab Episcopis prouocationem ad ipsos dari iactant; ac eundem in prima Nicęna Oecumenica Synodo conditum fuisse falsò affirmant. Quod quidem cum in Synodo Chartaginensi propositum fuisset, minimè cum veritate consentire probatum est. Vt satis quę ante Canonū expositionem ab ipsa Synodo scripta testantur. Neque igitur hic Canon à Nicęna Synodo editus fuit, neq; ad ipsū (Romanum Pontificem) prouocationes ab omnibus Episcopis, sed ab ijs tantūmodo qui eidem subiecti erant, dari oportere, decernit. Romanę autē Ecclesię ditioni eo tempore omnes ferè occidētis Ecclesię subijciebantur. Macedonię nimirum, Thessalię, Illyrici. Pelo-

μθύης Ηπείρε, αἵ τινες ὕστερον τῷ Κωνσαντινεπόλεως ὑπετέθησαν, ὡς ἐκείνῳ λοιπὸν τὰς ἐκκλήτες αἰήκειν.

Εν ταύτη τῇ ἐπισημειώσει ὁ Ζωναρᾶς πολλὰ ψεύδεται. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον μακρὰν ἀπέχειν δοκεῖ τῦ σκοπῦ τῦ κανόνος. ἐ γαρ λέγει ἤρεσεν, ἵνα ὁ Ρώμης ἔχῃ τὴν ἔκκλητον, ἀλλὰ ἤρεσεν ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος καθαιρεθεὶς ἐκκαλέσηται, καὶ καταφύγη ἐπὶ τὸν μακαριώτατον Ρώμης ἐπίσκοπον, εἰ φανῇ τῷ Πάπα δοθῇ ἡ ἐξέτασις τῦ πράγματος τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἐπαρχίας. καὶ πάλιν εἰ θέλει ὁ καταφυγὼν πρὸς τὸν Πάπαν ἐξετασθῆναι ἐκ δευτέρε τὸ πρᾶγμα καὶ παρακαλῇ ἵνα ὁ Πάπας σείλῃ, εἰ ἕτως αὐτῷ φανῇ πρεσβυτέρους ὑπὸ τῶν ἰδίων, οἵ τινες ἐξεσίαν τῦ ἐπισκόπε Ρώμης ἔχοντες κρίνωσι μετὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας.

Εἰ δὲ κρίνοι ὁ Πάπας μὴ εἶναι ἀιαγκαῖον τὸ πρᾶγμα ἐκ δευτέρε κριθῆναι, λέγει, ἵνα γένηται ὅπερ ἂν τῇ ἐκείνε φρονήσει δόξῃ, ὁ ταῦτα λέγων ὐκ ἐξεσίαν δίδωσι τῷ Πάπα ἔχειν τὴν ἔκκλητον, ἀλλὰ ἐχομένην καὶ εἰθισμένην γίνεσθαι κανονίζει, πῶς διὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀτάκτους παρανομίας τῶν Αρειανῶν, οἵ τινες ἐδίωκον, καὶ ἐξώριζον, ἐχειροτόνουν ἐπισκόπους κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν βέλησιν, ὡς μαρτυρῦσιν αἱ ἱςορίαι, καὶ παρήκεσεν τῦ Πάπα δεχομένε τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ ἐπισκόπους, βέλεται γοῦν ὁ κανὼν, ὡς καὶ ἐξ αὐτῶν αὐτῦ τῶν ῥημάτων ἐςὶ φανερὸν, ἵνα μὴ ἐκπίπτωσιν οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἰδίων θρόνων δικαςικῶς, ἀλλ' ἔχωσι καὶ δεύτερον ἐξειπεῖν τὰ ἑαυτῶν δίκαια διὰ τῆς παρὰ τῦ Πάπα συνήθες βοηθείας. ὥςε ὐνομοθετεῖ τὴν ἔκκλητον ὁ κανὼν, ἀλλὰ πῶς ἂν ἔχοιεν ἱκανὴν βοήθειαν οἱ ἐπίσκοποι διορίζεται. ὅθεν ὐ λέγει ὁ ἐπίσκοπος ἐκβληθεὶς ἐκκαλείσθω τὴν κρίσιν ἐπὶ τὸ Πάπαν ἀλλ' ἐκκαλεσαμένε τῦ ἐπισκόπε, τὸ πᾶν ἔσω τῆς ἐξεσίας καὶ θελήσεως τῦ Πάπα; καὶ αἱ κρίσεις καὶ αἱ ἀνακρίσεις, εἰ δὲ παρὰ τῦ κανόνος ἔλαβε τὴν ἐξεσίαν τῆς ἐκκλήτε ὁ Πάπας, πῶς ἄρα πρὸ τῦ γενέσθαι τῦτον τὸν κανόνα Αθανάσιος αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι τῆς

loponesi,& eius quæ Epirus dicitur, quę posteà in Constantinopolitani iura transiere; vt proinde ad illum prouocationes ex his locis referri sit consentaneum. ita Ioannes Zonaras.

In hac notatione Zonaras multa mētitur. Primum igitur à scopo Canonis lōgè abesse videtur. non enim asserit,placuit,vt Romanus Pontifex appellationem habeat; sed si quis Episcopus depositus ad beatissimū Episcopū Romanū appellauerit, & ad eū cōfugerit,& visum fuerit Papę Episcopis Prouincię negotiū committēdum esse:& rursus,si qui cōfugerit voluerit secūdo,vt inquiratur negotiū, & supplicauerit Papę,vt mittat suos presbyteros, qui accepta potestate à Romano Pōtifice vnà cum Episcopis Prouincię iudicēt. Quod si Romanus Pōtifex iudicauerit, non esse necessariū vt negotiū secūdo iudicetur,fiat quod suę prudētię visum fuerit.Qui hęc profert, non prębet Pōtfici facultatē habēdi appellationem, sed eā cū habeat consuetā decernit, qua ratione ob improbam nequitiā Arianorū, qui persequebātur Episcopos, & eos in exiliū mittebāt, & alios cōsecrabant,iuxta volūtatem propriā vt testantur Historię, & nō obediebant Papæ qui Episcopos ad eū confugiētes suscipiebat &c. vult igitur Canō vt ex ipsiusmet verbis cōstat, ne expellātur Episcopi per vim à suis sedibus, sed habeāt semel & iterū promouēdi sua iura ob cōsuetū à Papa pręstitum auxiliū.Quare non decernit Canō appellationē,sed qua ratione Episcopi habeāt sufficiēs auxilium determinat. Quare nō dicit Episcopus depositus appellet ad iudiciū Pōtificis, sed Episcopo appellāte totū sit in potestate & volūtate Papę, & ipsa iudicia exercēdi & etiam eadem iudicia ad inuestigādum verum renouādi. Quod si Papa accepisset facultatē appellationis à Canone, qua igitur ratione, antequā fieret ipse Canō Athanasius ipse & alij

ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι ὡς μαρτυροῦσιν αἱ προειρημέναι ἱστορίαι, κατέφυγον πρὸς τὸν Πάπαν, ἅτε δὴ ὡς λέγει Σωκράτης προνόμια ἐχούσης τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας. πάντως δὲ οἱ ταῦτα λέγοντες εἰσὶν ἀνατολικοὶ καὶ Γραικοὶ πολλοὶ, καὶ τινὲς αὐτῶν ἅγιοι καὶ οἰκουμενικοὶ διδάσκαλοι, καὶ ἀρχαιότεροι τοῦ Ζωναρᾶ ὃς ἔγραψεν ἐν καιρῷ τοῦ σχίσματος.

Δεύτερον ἁμαρτάνει, εἰ γὰρ ἐστὶ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ, διατὶ ἐξηγούμενος τοὺς ἐν Καρθαγένῃ ὕστερον γεγενημένους κανόνας οὐ παράγει, καὶ οὐ σαφηνίζει, ἐκείνους τοὺς πατέρας ὀφείλειν φυλάττειν τοὺς παλαιοὺς κανόνας τῶν συνόδων; ὥστε ἐκεῖνοι ἁμαρτάνουσι μὲν ὑπ' ἀμαθείας μὴ εἰδότες τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον λαμβανομένην ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ, οὗτος δὲ ὑπὸ φθόνου καὶ πονηρίας. Καὶ ταῦτα ἐν τῇ ὀγδόῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Φωτίου συγκροτηθείσῃ περὶ τῆς ἐκκλήτου τοῦ Πάπα φασκούσῃ πράξει ἕκτῃ. εὕρηται τοίνυν ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος πειθαρχήσασα μᾶλλον τῇ κρίσει Ζωσίμου. Ὁ δὲ Ζωναρᾶς καὶ οἱ κατ' αὐτὸν μεταγενέστεροι, οὐδ' ὅλως οἴδασιν εἰ εὑρίσκεται σύνοδος κατὰ Φωτίου, καὶ ταῦτα οἰκουμενική. εἰ καὶ ὕστερον μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ ὄγδοος ταῖς πρεσβείαις τοῦ βασιλέως ἀπατηθεὶς, τὸν Φώτιον ἀποκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον. Οὗτος δὲ τοὺς ληγάτους τοῦ Πάπα Παῦλον καὶ Εὐγένιον, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα φενακίσας, τὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου διαφθείρει πλεῖστα ἐναλλάξας, καὶ τὰς προγεγενημένας συνόδους Νικολάου καὶ Ἀδριανοῦ καταργεῖ, καὶ ἀφανίζει πλάτας αὐτὸς ληστρικὴν καὶ ψευδοσύνοδον, ἐν ᾗ τὸ ἴδιον ὄνομα προστίθησι, καὶ κανόνας ψευδεπιπλάστους ἀποφαίνεται ὡς οἰκουμενικοὺς, καὶ τὴν οἰκουμενικὴν δῆθεν ἑβδόμην σύνοδον ἐπιβεβαιοῦντας κατὰ τῶν οἰκονομάχων. τὴν γὰρ ὀγδόην κατ' αὐτοῦ συστᾶσαν, οὐδ' ὅλως ὀνομάσαι βούλεται, καὶ τὴν ἴσην τοῦ Πάπα, εἰ μὴ καὶ μείζονα ἐξουσίαν αὐτῷ οἰκειοῦται. ταύτην ὀγδόην οἱ Γραικοὶ ὀνομάζουσι, καὶ ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσα-

non pauci Orientalis Ecclesiæ Episcopi orthodoxi, vt testantur prædictæ Historiæ, confugium habuerunt ad Pontificem qui eis Ecclesias proprias restituit. Quippe Ecclesia Romana teste Socrate, habuerit priuilegia hęc faciendi. Qui verò hęc asserunt sunt omninò Orientales Gręci & nonnulli eorum Sancti Oecumenici doctores, atque antiquiores ipso Zonara qui tempore Schismatis scripsit.

Secundò peccat, si enim Canon est Sardicensis, cur exponēs Canones Chartaginēses posteà factos, non producit, neque declarat, illos Patres debere seruare antiquos Canones Conciliorum? Quare illi peccāt quidem ex ignorantia, cum nesciant Synodum Sardicensem accipi pro Nicęna; iste verò ex liuore & malignitate. Prędertim cum in octaua œcumenica Synodo Constantinopoli aduersus Photium celebrata de appellatione ad Papam, actione 6. hæc habeantur. Synodus ergo Sardicensis Zosimi iudicium voluit sequi. At Zonaras & posteriores sui similes, neque omninò sciunt, si reperitur Synodus contra Photium. Quamuis posteà post mortem Sancti Ignatij Romanus pontifex Ioannes VIII. pręcibus Imperatoris deceptus, Photium restituerit in thronum Constantinopolitanum. Is verò legatos Pontificis Paulum, & Eugenium, & ipsum Imperatorem deludens, epistola Ioannis corrupta, & in multis immutata, antiquas Synodos Nicolai Primi, & Adriani Secundi, abrogat. Ficto conciliabulo, in quo suum nomen proponit, & Canones fictos decernit, tanquam œcumenicos, qui septimam œcumenicam Synodum confirmāt aduersus Iconomachos. Octauam siquidē Synodum contra ipsum congregatam, nequidem nominare vult, & ęqualem sibi, nisi etiam maiorem potestatē cum Papa appropriat. Hanc

μῶν ἐξηγοῦνται. διὸ καὶ ὁ χιλιαστὴς ἐν τῇ πρώτῃ πρά-
ξει δι᾽ ἐρυθρῶν γραμμάτων, ὅρα, φησὶ, καὶ ἐν ταῦθα
τὴν κακεργικὴν σκαιότητα Φωτίου καὶ ὑπόμνησιν, μαρτυροῦ-
σαν, ὡς αὐτοῦ ὦσι σοφίσματα, καὶ τεχνάσματα ταῦτα τὰ
λεγόμενα πρακτικὰ τῆς ὀγδόης συνόδου. καὶ γὰρ τῇ πα-
ρούσῃ δῆθεν εὐφημίᾳ προτάττει ἑαυτὸν τοῦ Ρώμης Ιωάννου.
οὕτω μετὰ ταῦτα πολὺ χεῖρον ὁ Φώτιος γενόμενος παντελῶς· μετὰ
τῶν συμμύστων αὐτοῦ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ταυτὸν δ᾽ εἰπεῖν
καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀπηλλοτρίωται, ὅθεν ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ παρὰ
τῷ Τριωδίῳ οἱ Γραικοὶ οὐκ ηὐλαβήθησαν τυπῶσαι, Ιγνατίου
καὶ Φωτίου τῶν ἁγιωτάτων καὶ ὀρθοδόξων πατριαρχῶν αἰωνία ἡ
μνήμη, τρίς. καίτοι κορυφαῖος τοῦ σχίσματος καὶ τῆς κακοδο-
ξίας ὁ Φώτιος. καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, φασὶν, ἅπαντα τὰ
κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ιγνατίου καὶ Φωτίου γραφέντα, ἢ
λαληθέντα, ἀνάθεμα, τρίς. οὕτω τὴν ὀγδόην οἰκουμενικὴν
σύνοδον, καὶ τὸν Φώτιον πλεῖστα λαλήσαντα καὶ γράψαντα,
καὶ ψευδῶς πλάσαντα κατὰ Ιγνατίου, ἄκοντες καὶ μὴ εἰδότες
ἀναθεματίζουσιν οἱ Γραικοί. καὶ τὸν Φώτιον τὸ δεύτερον ὑπὸ
τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐξορισθέντα διὰ τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν δογ-
μάτων καὶ κακῶς τελευτήσαντα, ἅγιον ὀνομάζουσι.

Μετὰ τὴν πικρὰν τοῦ Φωτίου ἀνάλυσιν ἐν τῷ προτεμε-
νίσματι τῆς μεγάλης σοφίας, ἣν τύποις κεχαραγμένην μετὰ
τὰς ἑπτὰ συνόδους αὕτη ἡ ὀγδόη καὶ γνησία σύνοδος τούτοις
τοῖς ῥήμασιν. Ογδόη δὲ ἁγία μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνο-
δος γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασι-
λείου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Κωνσταντίνου Λέοντος καὶ Αλεξάν-
δρου. ἐπὶ Αδριανοῦ Πάπα Ρώμης καὶ Ιγνατίου τοῦ νέου θεο-
φόρου καὶ ὁμολογητοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. καὶ τῶν
ἱερωτάτων τοποτηρητῶν τῆς τε πρεσβυτέρας Ρώμης καὶ τῶν λοι-
πῶν ἀνατολικῶν πατριαρχικῶν, θρόνων· καὶ ἑκατὸν δύο
ἐπισκόπων, ἐξάρχοντος τῆς συνόδου Μαρίνου τοῦ θεολήπτου ἀρ-
χιδιακόνου τῆς ἀποστολικῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας τοῦ μετὰ ταῦτα
γεγονότος Πάπα. συνηθροίσθη δὲ κατὰ Φωτίου τοῦ παραβάτου,

Græci octauam nominant, Zonaras que & Balsamon intepręrantur. Quocirca & Scholiasta in prima actione rubris literis notat: vide, inquit, etiam hic malitiosam peruersitatem Photij, subdolosam, & stultam, quæ testatur ipsius esse sophismata, & machinamenta, quæ dicuntur acta octauæ Synodi. Quippe in acclamatione Ioanni Romano Pontifici se ipsum præposuit. Sic deinceps Photius longè peior factus cum suis socijs penitus à Romana Ecclesia, idē verò est dicere à Christi, defecit, & abalienatus est: vnde in Orthodoxia apud Triodium nō reueriti sunt Græci imprimere, Ignatij,& Photij Sanctissimorū & Orthodoxorū Patriarcharum sempiterna memoria, ter. Atqui coryphæus Schismatis, & cacodoxiæ est Photius; Et in eodem loco aiunt; Omnia, quæ contra Sanctos Patriarchas Ignatium,& Photium scripta sunt, seu dicta,anathema,ter. Sic octauam Synodum œcumenicam, & Photium,qui multa scripsit,dixit, & mendaciter finxit contra Sanctum Ignatium, Græci inuiti & nescientes anathematizant, & ipsum Photium, qui secundò ab Imperatore Leone in exilium missus est, propter sua scelera,& inconuenientiam dogmatum,pessimè que mortuus est, Sanctum nominant.

Post acerbam Photij resolutionem in vestibulo S. Sophię, in marmore sculptū erat, post septē Synodos, hoc octauū Cōcilum his verbis: Octaua autem S.& œcumenica Synodus Cōstātinopoli celebrata, Imperātibus Basilio,& tribus illius filijs Cōstātino, Leone,& Alexādro, Adriano II. Papa Romano, tùm Ecclesiā totā administrante, & per legatos agēte, & Ignatio, altero illo Deiphero,& cōfessore Patriarcha Cōstantinopolitano,& sacratissimis veteris Romę legatis, reliquarumq; Sediū patriarchaliū Vicarijs, & centū ac duobus Episcopis præsentibus, auspicante Synodū Deo gratissimo Archidia-

cono

καὶ σαυροπάτου, καὶ καταφρονητοῦ, τῶν θείων ἐνταλμάτων, καὶ κοσμικοῦ, καὶ μοιχοῦ τῆς ἐκκλησίας, καὶ δυσεπιβήτορος ὡς λῃστρικῶς τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον.

Τρίτον ἡμαρτηκὼς φαίνεται ὁ Ζωναρᾶς ὅτι τοῦ κανόνος καθόλου περὶ παντὸς ἐπισκόπου φθεγγομένου, ὁ Ζωναρᾶς συντετμημένως φησὶν, οὔτε πάσας τὰς ἐκκλήσεις τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθησιν αὐτῷ. καὶ μὴν οἱ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἐπίσκοποι ὑπόκεινται αὐτῷ.

Τέταρτον ἁμαρτάνει λέγων, ὑπέκειντο δὲ τότε τῇ Ρωμαίων ἐκκλησίᾳ αἱ δυτικαὶ πᾶσαι σχεδὸν ἐκκλησίαι, αἱ Μακεδονικαὶ δηλαδὴ, αἱ Θετταλικαὶ, αἱ τοῦ Ιλλυρικοῦ, αἱ τῆς Ελλάδος καὶ τῆς τοῦ Πέλοπος, αἱ τῆς λεγομένης Ηπείρου. καὶ τί χρὴ ταύτας ὑπαριθμεῖν, εἰ πᾶσα ἡ οἰκουμένη ὑπέκειτο ἐκ τῶν ἀψευδῶν ῥημάτων τοῦ Σωτῆρος ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, ὡς προαπεδείξαμεν, τί χρὴ λοιπὸν περὶ τούτου μικροπρεπῶς στρέφεσθαι;

Πέμπτον ἁμαρτάνει φάσκων, αἵ τινες ὕστερον τῷ Κωνσταντινουπόλεως ὑπετέθησαν, ὡς ἐκείνῳ λοιπὸν τὰς ἐκκλήτους αὐτῶν ἀνήκειν. ποία σύνοδος, τίνες ψῆφοι τῶν πατέρων ταῦτα ἐδογμάτισαν, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως μηδέποτε τελειωτικὴν ἔκκλητον ἐσχηκότος, εἰ μὴ μόνου τοῦ Πάπα;

Καὶ κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ πραγματείᾳ ἐξηγούμενος ὁ Ζωναρᾶς τὸν τριακοστὸν πρῶτον κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ὅπου φασὶν οἱ πατέρες, μὴ ἐκκαλεῖσθαι εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἄλλως γὰρ, ἵνα παρ' οὐδενὸς ἐν τῇ Αφρικῇ δεχθῶσιν εἰς κοινωνίαν. Ο Ζωναρᾶς μίγνυσι τὸν κανόνα περὶ τῆς ἐκκλήτου τῶν ἐπισκόπων μετὰ τοῦ τῶν πρεσβυτέρων, διακόνων, καὶ τῶν καταδεεστέρων κληρικῶν. σφάλλεται δὲ ὑπ' ἀμαθείας καὶ σκαιότητος ἢ καὶ πάθους οὕτω περὶ τῶν δύο τούτων κανόνων διανοούμενος. οἴεται γὰρ βούλεσθαι τὸν Πάπαν τὴν ἔκκλητον τῶν πρεσβυτέρων καὶ ὑποδεεστέρων κληρικῶν καθάπερ τῶν ἐπισκόπων πρὸς ἑαυτὸν ἀναφέρεσθαι. ὁ δὲ Ζώσιμος κελεύει ἅπαν τοὐναντίον. ἔστειλε γὰρ πρὸς

τοὺς

cono (qui Ioanni VIII. ſucceſſit poſteà) Marino, cõtra Photium periurũ, prȩuaricatorem, profanum legũq; diuinarum cõtemptorẽ, adulterum Eccleſiæ, quibus, velut latro thronũ cõſtãtinopolitanũ inuaſit, & quȩ ſequũtur.

Tertiò peccare videtur Zonaras. Quoniã cum Canon vniuersè de omni Epiſcopo loquatur, Zonaras concisè neque omnes appellationes Epiſcoporum ipſi attribuit. Et tamen Epiſcopi totius orbis ſunt ipſi ſubiecti.

Quarto peccat dicẽs, ſubiectȩ verò Romanȩ Eccleſiȩ erãt fortè omnes Eccleſiȩ occidẽtales, nimirũ, Macedoniȩ, Theſſaliȩ, Illyrici, Grȩciȩ, Peloponeſi, & quȩ dicũtur Epiri. Et quid opus eſt, eas ſubnumerare, ſi totus orbis ſubijciebatur ipſi ex veriſſimis verbis Saluatoris, paſce oues meas, quȩ ſunt vbique, vt anteà oſtendimus? Quid igitur opus eſt circa iſtud exiliter verſari?

Quinto peccat aſſerens; Quæ poſteà Conſtantinopolitano ſubiectæ ſunt, vt ipſi deinceps appellationes ipſarum pertineant. Quæ igitur Synodus, quæ ſuffragia Patrum hȩc decreuerunt, cum Conſtantinopolitanus nunquam vltimam appellationem obtinuerit, niſi ſolus Pontifex Romanus?

Et paulo infra in eodẽ tractatu, exponens Zonaras trigeſimum primũ Canonẽ Chartaginenſem, vbi fatẽtur Patres, non eſſe appellandum ad iudicia, quȩ ſunt vltra mare, aliter enim. vt à nemine in Aphrica ad communionem recipiantur; Zonaras coniũgit Canonem appellationis Epiſcoporum cum iſto presbyterorum, Diaconorum, & inferiorum clericorum. Errat autem propter ignorantiam, & ineptitudinẽ, vel etiam paſſionẽ, & malitiam, ita hos duos Canones intelligẽs. Exiſtimat enim Pontificem velle appellationẽ Presbyterorũ, & inferiorum clericorũ ſimiliter atq; Epiſcoporum ad ipſum inferendas eſſe. At Zoſimus Papa totũ oppoſitũ prȩcipit.

Quippè

τοὺς Ἀφρικανοὺς, ἵνα φυλαχθῶσιν οὗτοι οἱ δύο κανόνες. καὶ οἱ μὲν ἐπίσκοποι ἔχωσι τὴν ἔκκλητον πρὸς τὸν Πάπαν, οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους. ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Κομμωνιτορίου, οὗ περ Ναυάτος ἐπίσκοπος ληγάτος τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης μνημονεύει, οὑτωσὶ λέγων. μεμνήμεθα τοῦτο τὸ Κομμωνιτόριον περὶ πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν διακόνων περιέχειν, πῶς ὀφείλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, ἢ ἐκ τῶν ὁμορούντων ἀκούεσθαι, ὅπερ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ οὐδαμῶς ἀνέγνωμεν. Οὐκ ἄρα ἐκ τούτου τοῦ κανόνος τῶν πρεσβυτέρων αὐχοῦνται οἱ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεῖς ἔχειν πάσας τὰς ἐκκλήτους, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄλλων κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ. ἡ γὰρ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος ἐν τῷ δ. κανόνι καὶ ζ. διορίζουσα τὴν ἔκκλητον τῶν ἐπισκόπων ἀναφέρεσθαι πρὸς τὸν Ῥώμης, ἡ αὐτὴ σύνοδος ἐν ιζ. κανόνι βούλεται τοὺς πρεσβυτέρους, διακόνους, καὶ κατωτέροις κληρικοὺς ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων κρίνεσθαι τῆς ἐπαρχίας. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἀναδέχοιντο οἱ κληρικοὶ ἐκ συναινέσεως τῶν ἰδίων ἐπισκόπων παρὰ τῶν γειτόνων ἐπισκόπων τὴν κρίσιν κωδωνίζεσθαι. Καὶ σημείωσαι ὅτι οἱ κανονισταὶ τῶν Γραικῶν διαφόρων συνόδων τῶν Ἀφρικανῶν τοὺς κανόνας ὡς μιᾶς οὔσης συναθροίσαντες ἔθεσαν. οἵτινες παρὰ τοῖς Λατίνοις ἐν ταῖς συνόδοις εἰ καὶ συγχέονταί πως ἐν πολλοῖς, ὅμως εἰσὶ διῃρημένοι, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ὁ λα. παρὰ Γραικοῖς, ἐστιν κβ. παρὰ Λατίνοις τῆς Μηλεβιτάνης συνόδου.

Εἰ δὲ καὶ περὶ τῆς ἐκκλήτου τῶν ἐπισκόπων ἦν ὁ λόγος τῆς συνόδου, ὤφειλεν ὁ Ζωναρᾶς δηλῶσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ δεῖξαι τοὺς Ἀφρικανοὺς ἐνέχεσθαι τοῖς κανόσι τῆς ἐκκλήτου ἐκ τῆς ἐν Σαρδικῇ καὶ δέον αὐτοὺς τὴν ἔκκλητον φυλάττειν. ὁ δὲ τοὐναντίον διϊσχυρίζεται λέγων, ἐντεῦθεν ὁ τῦφος τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας καταβάλλεται αὐχούντων αὐτοῖς δεδόσθαι πάσας τὰς ἐκκλήτους τηρεῖν. εἰ γὰρ τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐν Ἀφρικῇ, οὐ συγχωροῦνται τηρεῖν (καὶ ἡ Ῥώμη γὰρ πέραν θαλάσσης διάκειται πρὸς τὴν Ἀφρικὴν) πολλῷ

Quippè misit ad Aphricanos, vt hos duos Canones seruent; & Episcopi quidem appellationem habeant ad pontificem, Presbyteri verò, & Diaconi ad proprios Episcopos, vt cõstat ex Commonitorio cuius Nauatus Episcopus Legatus Mauritaniæ Sisiphensis memoriam facit, sic dicens; Nunc huius meminimus quod Commonitorium Presbyteros, etiam Diaconos comprehendit, quod debeant à proprijs Episcopis, vel à vicinis audiri, quod sanè in Nicæna Synodo minimè legimus. Sic illle. Non igitur ex hoc Canone presbyterorum iactant se Romani Pontifices habere appellationes, sed ex alijs Canonibus Concilij Sardicensis. Quippè Sardicense Concilium in 4. Canone, & 7. determinat appellationem Episcoporum referendam esse ad Pontificem. Idem Concilium in 17. Canone vult, Presbyteros, Diaconos, & inferiores Clericos à proprijs Episcopis prouinciẹ iudicãdos esse; sin autẽ istud Clerici recipere, & acceptare noluerint, ex consensu suorum Episcoporum à vicinis Episcopis causam illorũ esse examinandam. Et nota, quod Canonistæ Græcorum, diuersorum Cõcilorum Aphricanorum Canones, tanquam vnius essent Concilij, in vnum collegerunt. Qui apud Latinos in concilijs, quamuis quodammodo sint inordinatè positi, nihilominus sunt diuisi, vt verbi gratia, trigesimus primus apud Græcos, est vigesimus secũdus apud Latinos Mileuitani Cõcilij.

Quod si etiã Synodus loqueretur de appellationibus Episcoporũ, Zonaras debuisset declarare veritatem & ostẽdere Aphricanos teneri obseruare Canones prouocationis Cõcilij Sardicẽsis. Is verò contrarium conatur probare dicẽs: hinc certè vẽtosa illa Romanorũ Ecclesię superbia ab alijs omnibus Ecclesijs ad illã prouocationes dari iactantiũ, subsidat, necesse est. Si enim ab Aphricanis Ecclesijs non datur (& quidem certè Roma trans

μᾶλλον καθ' ἑτέρων χωρῶν ἐχ ἔχουσι τοιοῦτον δίκαιον.

Αλλ' ἐχ ὕτως ὁ θαυμάσιος Αυγουστῖνος ἐν τῇ ἑκατοστῇ ἑξηκοστῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ καὶ ἀνάγνωθι. Οὐδὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς τὸν μονήρη βίον ἀσκοῦντας, κληθεὶς γὰρ παρὰ Ιυλίυ πρὸς κρίσιν, ὅς τις κέκληκε καὶ τοὺς Αρειανοὺς πέμψας τοὺς ἑαυτοῦ πρεσβυτέρους Ελπίδιον καὶ Φιλόξενον, ὁρίσας καὶ προθεσμίαν, ἵνα ἢ ἔλθωσιν, ἢ γινώσκοιεν ἑαυτοὺς ὑπόπτους εἶναι κατὰ πάντα, καὶ περὶ μὲν ἑαυτοῦ Ἀθανάσιος φησὶ, καὶ μόνον ἀκούσας ἔπλευσεν, εἰς τὴν Ρώμην, (σημείωσαι τὸ ἔπλευσεν εἰς τὴν Ρώμην) περὶ δὲ ἐκείνων, ἀλλ' οἱ περὶ Εὐσέβιον, ὡς μόνον ἤκουσαν ἐκκλησιαστικὴν ἔσεσθαι κρίσιν, ἐν ᾗ κόμης ἐ παραγίνεται, ἐ στρατιώτης πρὸ τῆς θυρῶν, ἐ βασιλικῷ προστάγματι τὰ τῆς συνόδου τελεῦται, ἐν τούτοις γὰρ ἀεὶ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἴσχυσαν, καὶ ἄνευ τούτων οὐδ' ὅλως λαλῆσαι θαῤῥοῦσιν, οὕτω κατέπληξαν, ὡς τοὺς μὲν πρεσβυτέρους κατασχεῖν, καὶ μετὰ τὴν προθεσμίαν, πλάσασθαι δὲ πρόφασιν ἀπρεπῆ, ὅτι μὴ δυνάμεθα νῦν ἐλθεῖν διὰ τοὺς παρὰ τῶν Περσῶν γινομένους πολέμους. τοῦτο δὲ οὐκ ἦν ἀληθὲς, ἀλλὰ φόβος τοῦ συνειδότος. προστίθησι δὲ Ἀθανάσιος ἅπαν τοὐναντίον, παρ' ὃ λέγει ὁ Ζωναρᾶς. ἔδει γὰρ, φησὶν, αὐτοὺς παρεῖναι, διότι ἡ Ρώμη ἦν μακρὰν που κειμένη ἀπὸ τῶν Περσῶν, καὶ πέραν θαλάσσης. τὶ γὰρ, φησὶ, κοινὸν πόλεμος πρὸς ἐπισκόπους, ἢ διατὶ μὴ δυνάμενοι διὰ τοὺς Πέρσας εἰς Ρώμην ἐλθεῖν, καίτοι μακρὰν ἀπέχουσαν, καὶ πέραν θαλάττης οὖσαν, τοὺς τῆς ἀνατολῆς τόπους καὶ τοὺς ἐγγὺς ἐκείνων περιήρχοντο;

Οἱ δὲ τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου πατέρες προσκαλούμενοι ὑπὸ Δαμάσου τοῦ Πάπα παραγενέσθαι εἰς τὴν μέλλουσαν ἐν Ρώμῃ συγκροτηθήσεσθαι σύνοδον, οὐκ εἶπον μὴ δύνασθαι ἐλθεῖν, ὅτι ἡ Ρώμη πέραν θαλάσσης ἐτύγχανεν, ἀλλ' ᾐτιῶντο τὸ στενὸν τῆς προθεσμίας, καὶ τὸ πρὸς οὕτω μακρὰν ὁδὸν μὴ εἶναι παρεσκευασμένους μήτε μεθ' ἑαυτῶν

ἔχειν

mare, si ad Aphricam comparetur) multo minus in regiones magis adhuc sepositas, ius eiusmodi obtinebit.

At non ita admirandus Augustinus in epistola 162. & lege eam. Neque magnus Athanasius, qui vocatus est ad iudicium vt est videre in epistola ad solitariam vitam agentes, à Iulio; qui etiam per suos presbyteros Elpidium, & Philoxenem literis missis ad Eusebianos vocauit eos certum diem definiens propter causam Athanasij, vt aut præsentes se sisterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi, de se Athanasius autē quidem dicit, & semel audiēs Romam nauigauit, de illis autem, Eusebiani, inquit, vbi semel audiuissent, iudicium fore Ecclesiasticum, vbi neque Comes affuturus esset, neque Satellites pro foribus excubarēt, nec ex Imperatoris præscripto omnia fierent, quibus rationibus & non alijs Episcopos vicerant, immò qui sine hoc præsidio nę loqui quidem auderent, ità inhorruerunt, & metu contracti sunt, vt Presbyteros detinerent vltra diem condictam, excusationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse, sed in ea re nihil veri; metus enim conscientiæ eos impediebat. Addit Athanasius totū oppositum illius quod ait Zonaras, propterea debuisse venire, quod Roma valdè longè distaret à Persis, & transmarina esset, quid enim, inquit, negotij Episcopis cum bello, aut quid obstaculi illis à Persis oriebatur, quo minus Romam quamuis longinquam, & transmarinam Vrbem proficiscerentur?

Patres verò secundi Concilij Oecumenici inuitati à Romano Papa ad Concilium Romanum, non dixerunt se non posse venire, quod Roma esset vltra mare, sed excusarunt se propter angustias præscripti tēporis, & quod ad tam longum iter non essent parati, neque secum accepissent consensum aliorum Episcoporum,

ἔχειν τὴν συναίρεσιν τῶν ἐναπομεινάντων ἐπισκόπων. καὶ οὐδὲν ἧττον αἱ αὐτῶν τρεῖς τῶν ἐπισκόπων διὰ θαλάσσης ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Ῥώμην ἔστειλαν. ὥστε λῆρον ληρεῖ ὁ Ζωναρᾶς, καὶ ἀναισχύντως ψεύδεται.

Οὐχ οὕτως ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πεντηκοστῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐν ᾗ φησίν, ἐφάνη δὲ ἡμῖν ἀκόλουθον ἐπιστεῖλαι τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης (δηλονότι ἀπωτέρῳ τυγχάνοντι, καὶ πέραν θαλάσσης) ἐπισκέψασθαι τὰ ἐνταῦθα καὶ δοῦναι γνώμην, ἵνα ἐπειδὴ ἀπὸ κοινοῦ καὶ συνοδικοῦ δόγματος ἀποσταλῆναι τινὰς δύσκολον τῶν ἐκεῖθεν, αὐτὸν αὐθεντῆσαι (σημείωσαι) περὶ τὸ πρᾶγμα, ἐκλεξάμενον ἄνδρας ἱκανοὺς μὲν ὁδοιπορίας πόνους διενεγκεῖν, ἱκανοὺς δὲ πρᾳότητι καὶ ἀπονείᾳ (lentitudine μὴ τραχύτητι) ἤθους τοὺς ἐν διαστρόφους τῶν παρ' ἡμῖν νουθετῆσαι, ἐπιτηδείως καὶ οἰκονομικῶς κεχρημένους τῷ λόγῳ, καὶ πάντα ἔχοντας μεθ' ἑαυτῶν τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πεπραγμένα, ἐπὶ λύσει τῶν κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ γινομένων. καὶ τοῦτο μηδενὸς εἰδότος ἀψοφητὶ διὰ θαλάσσης ἐπιστῆναι τοῖς ὧδε, ὥστε φθάσαι τὴν αἴσθησιν τῶν ἐχθρῶν τῆς εἰρήνης.

Καὶ ἐν τῇ πεντηκοστῇ ἑβδόμῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἅγιον Μελέτιον ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας φησὶν ὁ οὐρανοφάντωρ σχεδὸν τὰ αὐτὰ ῥήματα. Γνώμη ἐκράτησεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην διαβῆναι τὸν αὐτὸν τοῦτον ἀδελφὸν Δωρόθεον διαναστῆσαί τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν ἡμῶν, θαλάσσῃ χρησαμένους, ἵνα τοὺς ἐμποδίζοντας διαφύγωσι. Ποίων οὖν ὁ σατανικὸς τῦφος καταβάλλεται τῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν Κωνσταντινοπολιτῶν ὁ βουλόμενος κρινάτω.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ὅθεν ἐξέβην καὶ τὴν τῶν Ἀρειανιζόντων ἐπιστολὴν, τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συναθροισθέντων εἰς σύστασιν τῆς ἀληθείας παραστήσω· ἐκεῖνοι, ὡς λέγει Σωζόμενος, κεκαλλιεπημένην, καὶ δικανικῶς συντεταγμένην, ἐπέστειλαν. δι' ἧς ἀπεκρίθησαν τῷ Πάπᾳ, καλέσαντι αὐτοὺς εἰς κρίσιν ἐπὶ τὴν Ῥώμην. οὐ καθὼς δὲ αὐτοὶ πρᾶττειν

ξυνέ-

qui remanſerant; & tamen loco illorum tres Epiſcopos Conſtantinopoli Romam per mare miſerunt. Quare ſunt meræ nugæ Zonaræ, & impudenter mentitur.

Neque magnus Baſilius in epiſtola 52. ad magnum Athanaſiũ hoc idem teſtatur, in qua dicit: Viſũ eſt conſentaneũ ſcribere ad Epiſcopum Romanum, vt loca iſta viſitet, (quæ lõgius à Roma diſtãt, & ſunt vltra mare) & ſentẽtiam pronunciet, vt quia difficile eſt, mittere inde aliquos cõmuni, & Synodica facultate, ipſe ſua auctoritate (nota) rem cõficiat, delectis viris, qui laborẽ quidẽ itineris perferre poſſint, lenitate verò ac facilitate morũ, tum cõmoda, & prudẽti oratione eos, qui à recta via deflexerũt, monere, quiq; acta Ariminẽſis Cõcilij ſecum ferant ad ea reſcindẽda, quæ illic violenter acta ſunt. Et hoc nemine ſciente, abſque ſtrepitu, tacitè per mare ad eos, qui hic ſunt, vadant, ne pacis inimici aduentum ipſorum præſentiſcant.

Et in epiſtola 57. ad S. Meletium Epiſcopum Antiochenum eadem ferè verba Baſilius cœleſtium rerũ peritiſſimus enunciat. Decretum eſt, vt hic ipſe frater noſter Dorotheus Romam vſque proficiſcatur, & permoueat quoſdam ex Italia, vt nos viſitent, idque per mare (nota) quo eos fugiant, à quibus poſſent impediri. Quorum igitur, non dicam ventoſa, ſed Satanica ſuperbia reijcitur, ac deprimitur Romanorum ne, an Conſtantinopolitanorum, qui vult, iudicet.

Sed redeo, vnde exiui, & Arianorum epiſtolam, qui Antiochiæ congregati erant, in confirmationem veritatis adducam, quam ipſi, vt ait Sozomenus, ornatam & more iudiciali compoſitam, miſerunt. Per quam reſponderunt Pontifici, qui eos Romam vocauerat ad iudicium. Non autem ſicut ipſi primùm græcè ſcripſerant, (neque enim reperitur) ſed ex Romano

ξυνέγραψαν ἑλληνικῶς, οὐδὲ γὰρ εὑρίσκεται, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ρωμαϊκοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἡρμηνεύθη. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ μὴ γνησίαν αὐτὴν ἀποφαίνονται. οὐ γὰρ περιέχει ἐκεῖνα ἅπερ ἀπολογεῖται Ἰούλιος ὁ Πάπας, ἀλλ' ἴσως ἐπισκελαίτων τῶν Αρειανῶν διαφόρους αἰθρόπους εἰς Ρώμην καὶ πολλῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τοῦ Αθανασίου συνέγραψαν καὶ διαφόρους ἐπιστολάς, ἡ μὲν οὖν ἐπιστολὴ εἴπερ γνησία, οὕτως ἔχει.

Κυρίῳ μακαριωτάτῳ
ΚΑΙ ΤΙΜΙΩΤΑΤΩ ΠΑΤΡΙ ΙΟΥΛΙΩ
Τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου προσκυνητῷ ἐπισκόπῳ Ευσέβιος, Θεογόνιος, Θεόδωρος καὶ Βρείνθιος σὺν τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν, τοῖς ἐν Αντιοχείᾳ συναθροισθεῖσιν.

Εἰ καὶ περὶ πάντας οἴδαμεν φιλοτιμίᾳ χρωμένην τὴν Ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀποστολικὴν φροντίδα ἐπέχουσαν, καὶ ἐξ ἀρχῆς οὖσαν μητέρα τῆς εὐσεβείας, (εἰ καὶ ἐκ τῆς ἕω ἐνεδήμησαν αὐτῇ οἱ τοῦ δόγματος εἰσηγηταὶ,) ὑποθοῦμεν ὅμως συμφωνεῖν καὶ ὑμᾶς ἡμῖν, καὶ ἀκοινωνήτους εἶναι παρ' ὑμῖν οὓς ἡμεῖς ἀποκηρύκτους ἐποιησάμεθα. καὶ οὓς ἡμεῖς ἀξιοῦμεν ἐπισκοπικῆς τάξεως, καὶ παρ' ὑμῶν ἀξιοῦσθαι, καὶ μὴ παρὰ τούτῳ τὰ δευτερεῖα φέρειν ἡμᾶς. ἐπειδὴ ἐνθένδε ὡς ὑμᾶς κηρύξοντες ἀφίκοντο οἱ ἀπόστολοι. οὐ δὲ γὰρ ἡμεῖς τοῖς ὑμετέροις ἀντείπομεν, δυνάμενοι ἀντειπεῖν, ὅτε Ναυατιανὸς τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἠλάθη, ὡς γὰρ ὁ κοινὸς ἔχει λόγος, ἔχθραν ζητεῖ πᾶς ὁ βουλόμενος τὴν φιλίαν ἀπείπασθαι, οὐδ' ἔστιν ἀνέγκλητος ὁ κοινωνῶν τῷ παρ' ἄλλου ἀκοινωνήτῳ παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, ὑφ' οὗ τῆς κοινωνίας ἐστέρηται, καὶ τὰ θεσπίσματα δηλαδὴ τῶν κανόνων, τὸν παρ' ἄλλων ἀκοινώνητον ὄντα, μὴ δεῖν ἑτέρους ἀποδέχεσθαι, διακελευομένων, ἐκείνων ζώντων ὑφ' ὧν ἐξεβλήθη τῆς κοινωνίας. καὶ οὐκ ἐν τούτοις μόνον ὑβρίσμεθα, ἀλλ' ἐν οἷς ἔτι τὰς ἡμετέρας συνόδους δια-

no ſermone in græcum translata eſt. Sunt autem qui eam non eſſe legitimam cenſent, non enim continet ea omnia ad quæ reſpondet Iulius Pontifex, ſed fortaſſis cum Ariani diuerſos homines miſerint Romam contra multos alios & potiſſimum aduerſus Athanaſium, compoſuerunt etiam diuerſas epiſtolas. igitur epiſtola ſi eſt legitima, ſic ſe habet.

Domino Beatiſſimo
ET HONORABILI PATRI IVLIO
Apoſtolicæ Sedis venerabili Epiſcopo, Euſebius,
Theogonius, Theodorus, & Berinthius vnà
cum reliquis fratribus, & coepiſcopis
noſtris in Antiochia congregatis.

Licet, circa omnes Romanam Eccleſiam ſciamus eſſe munificam, & apoſtolicam habere curam, & ſemper matrem exiſtere pietatis,(quāquam ab Oriente ad eam prædicatores pietatis aduenißent) tamen optaremus vos, nobiſcum concordare; & quos à cōmunione ſuſpendimus,à vobis eſſe ſuſpenſos,& quos in ordine confirmamus Epiſcoporum à vobis eſſe confirmandos, cum ex his partibus ad vos vſque dogmatizantes Apoſtoli peruenerint. Nec enim nos veſtris reſultauimus, quamuis hoc agere potuiſſemus, quando Nouatianus à Romana expulſus eſt Eccleſia. Quoniā (vt iuxta vulgarē cōſuetudinem loquamur) inimicitias quærit omnis qui vult recedere ab amico. Nec crimine carere poteſt, qui alterius excommunicatū abſque eius licētia, à quo cōmunione eſt priuatus, in communionem ſuſceperit. Canonibus ſcilicet iubentibus, vt excommunicatus ab alijs,ab alijs nō ſuſcipiatur, viuētibus illis, à quibus cōmunione priuatus eſſe dignoſcitur. Nec ſolū in his nobis

διαλύετε, καὶ τὰς ἀποφάσεις ἀναιρεῖτε: γεγόνασι γὰρ ἡμῖν, μάλιστα δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἀνὰ ἕω ἐπισκόποις ἀποκήρυκτοι Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, Παῦλος Κωνσταντινουπόλεως, Μάρκελλος Ἀγκύρας, Ἀσκληπᾶς Γάζης, καὶ Λουκιανὸς Ἀδριανουπόλεως ἐπ' αἰτίαις τισὶν ἐγκληθέντες, ὧν παρ' ἡμῖν ἐγράφησαν οἱ ἀντίδικοι. ταύτας δὲ ἁπάσας διηγήσασθαι ἀψευδεῖ γεγραμμένας τῶν διακομιστῶν τοῦ παρόντος γράμματος τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιότητι γνωρίσαι οὐ κατωκνήσαμεν. ἃ δὴ μετὰ τὸ ἐλθεῖν εἰς ὑμετέραν ἐπίγνωσιν, εἰ τοῖς ἡμῖν δόξασι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἐκείνων μηχανήμασι σύμψηφος ἔσῃ, καὶ τοὺς χειροτονηθέντας ἐπισκόπους ἀντὶ τῶν ἐληλαμένων ἐπιστηρίξαι θελήσεις, εἰρήνην μεθ' ὑμῶν καὶ κοινωνίαν ἔχειν βουλόμεθα. ποιοῦντι δέ σοι ἑτέρως, κἀκείνους μᾶλλον ἢ ἡμᾶς ἀποδεχομένῳ τἀναντία προαγορεύομεν, καὶ τοῦ λοιποῦ μεθ' ὑμῶν οὔτε συνέρχεσθαι, οὔτε ὑπακούειν ὑμῖν οὔτε ὑμᾶς οὔτε τὰ ὑμέτερα σπουδάζειν βουλόμεθα, ἀλλ' ὅπερ αὖ ὡς κρεῖττον προειλώμεθα, δι' ἡμῶν πειρασόμεθα πράττειν. Οὐδεὶς γάρ ἐστι τῶν ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς χώραις διαγόντων ἡλικίαν ἔχων ὃς οὐκ οἶδε τῶν λαοπλάνων τουτωνὶ τὰ μηχανουργήματα. δι' αὐτοὺς γὰρ πολλὰ γέγονε κακὰ, πολλαὶ κατὰ διαφόρους καὶ δυσκόλους καιροὺς συγκεκρότηνται σύνοδοι, πολλαὶ στάσεις, ἐνέδραι πολλαὶ, πολλὰ ἡμῶν ὀνείδη κατακέχυται, ἄλλα τε πολλὰ, ἅπερ ἀπαριθμῆσαι μακρὸν ἂν εἴη. εἰ δὲ τούτοις συναινεῖν ἐθέλετε, πρόδηλον, ὅτι εἰς ἀπώλειαν ἡμᾶς ἐλαύνετε, καὶ οὐχὶ ὡς πατὴρ τέκνα θεραπεύετε. φασὶ γὰρ καὶ διαβεβαιοῦνται οἵ τε πολῖται καὶ ἱερεῖς αὐτῶν τοῖς ἀνθρωποκτόνοις τουτοισὶ σπουδάζειν ὑμᾶς ἐθέλειν, τοῖς τὰ ἱερὰ καταστρεψαμένοις, τοῖς τῶν παρθένων διαφθορεῦσι, τοῖς ἐμπρήσασι τὰς θείας βίβλους, καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη, καὶ τὴν λοιπὴν ἱερὰν διακονίαν καπηλευσαμένοις, τοῖς καταφρονηταῖς τοῦ καθήκοντος, τοῖς περὶ τοὺς βασιλέας ἀπίστοις, τοῖς τοῦ γένους καὶ τῆς πατρίδος προδόταις, τοῖς μεγίστην ἀλληλομαχίαν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν ἀνάπτουσι, διὰ τὸ προσθεῖναι τοὺς συμ-

συμβώ-

bis contumeliam irrogatis,ſed etiam in his,quod cōcilia noſtra diſſoluitis, neq; ea rata ſinitis eſſe. Sunt namque à nobis,& maximè à totius Orientis Epiſcopis damnati Athanaſius Alexandrinus,Paulus Cōſtantinopolitanus, Marcellus Ancyræ, Aſclepius Gazæ, Lucianus Adrianopolites pro certis criminibus, quibus aduerſarij ſunt apud nos inſcripti, quæ per præſentes huius epiſtolæ latores, omnia ſub certa relatione veſtræ innoteſcere non omittimus Sanctitati. Quibus agnitis, ſi noſtris placitis magis, quam eorum machinationibus aſſentire, & ordinatos Epiſcopos in damnatorum loco firmare eligitis, pacem vobiſcum, & communionem habere volumus. Si verò aliter egeritis, & eis amplius quam nobis aſſentire iudicaueritis, contraria celebrabimus, & vobiſcum deinceps nec congregari, nec vobis obedire, nec vobis, veſtriſque fauere volumus; ſed per nos quicquid melius elegerimus, agere conabimur. Nam nullus eſt in hac parte terrarum ętatē habens, qui ignoret prędictorū molimina ſeductorū; propter eos enim multa sūt mala peracta, multa Cōcilia diuerſis & aſperis temporibus celebrata, multæ ſeditiones, multæ machinationes, multa nobis opprobria allata, & alia multa, quæ enumerare perlongum eſt. Nam ſi his conſentire eligitis, tunc liquet, quod nos perdere vultis, & non vt Pater filios fouere. Dicunt enim & affirmant, tam Ciues iſtorum, quam etiam Sacerdotes eorum hos fouere vos velle homicidas, ſacrorū templorum euerſores, Virginum ſtupratores, ſacrorum librorum incenſores, ſacrorumque vaſorum, ac cæterorum ſanctorum miniſteriorū fraudatores, officiorum neglectores, Imperatorū infidos, gentis & patriæ proditores, & inter Sacerdotes maximā generantes diſcordiā, eo quod conſubſtantialitatis vocem, quæ ſcripta non inuenitur,

βόλῳ τὴν ἄγραφον φωνὴν τοῦ ὁμουσίου. τί πλείω ἀπαριθ-
μεῖν, ὅτι διὰ τούτοις, εἰδότων ἡμῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς χώ-
ραις ταύταις οἰκούντων, τοσοῦτος γέγονε φόνος ἀνδρῶν, ὥστε
πεσεῖν ὑπὲρ τοὺς χιλίους. τὸ δὲ τοὺς τοιούτους ἀποδέχεσθαι, τί
ἄλλο ἂν εἴη, ἢ τοῖς ἐκείνων συναινεῖν ἀνοσιουργήμασιν,
ἀπαγορευούσης ταύτῃ τῆς θείας γραφῆς, ἐν οἷς λέγει, οὐ
μόνον οἱ ποιοῦντες ὑπαίτιοι. ἀλλὰ καὶ οἱ συνδοκοῦντες τοῖς
πράττουσι, χρὴ γὰρ τοῖς τοιούτοις ὑμᾶς, ὅση δύναμις ἀντι-
τείνειν, ἵνα μὴ τῶν ἐκείνοις ἡμαρτημένων μετάσχητε, καὶ τῆς
αὐτῆς ἐκείνοις ἀκοινωνησίας κοινωνοὶ γένησθε. τοὺς τοιούτους
γὰρ πόῤῥω ἀφ᾽ ὑμῶν ἀποῤῥίψατε, ὅπως μὴ διὰ τὸ θρά-
σος τοιούτων ἀνθρώπων, αἱ ἀσθενεῖς ψυχαὶ, καὶ ἀμαθεῖς
δῆμοι ἱεροσύλῳ διαφωνίᾳ διαπόλωνται. πρέπει τοιγαροῦν
ὑμᾶς σπουδαίως τοῖς φαύλοις ἀνθίστασθαι. ὅθεν εἰ διακόπτειν
ἀμελήσετε τὴν πονηρίαν, δῆλον ὅτι, τῆς ἐκείνων προΐστασθε
ἀνομίας, οὐ γὰρ ἂν ἐκφύγοι τὴν τοῦ λάθρα εἶναι τῆς αὐτῆς
συμμορίας ὑποψίαν, ὁ τοῖς προφανῶς ἁμαρτανομένοις μὴ
ἀντιβαίνων. πρέπει γὰρ ὑμᾶς πρὸς τὸ καθάψασθαι τῆς
ἐκείνων ἀναισχυντίας, τὴν ὑμετέραν παραθῆξαι γλῶτταν,
καὶ ἀφ᾽ ὑμῶν οἷα φαρμακώδεις ἀποδιῶξαι, ἵνα μὴ τύχητε
τῷ ἐκείνων ἰῷ ὑμεῖς, καὶ οἱ ὑμέτεροι κατά τι πληγέντες.
Αὐτάρκεις λοιπὸν ἡμῖν αἱ κατ᾽ αὐτῶν κατηγορίαι. ἐπιλεί-
ψει γὰρ ἡμᾶς ὁ χρόνος κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο, εἰ διη-
γεῖν βουλοίμεθα πάντων τῶν ἐκείνοις αἰτιωμένων τὰς κατ᾽ αὐ-
τῶν ἐπενεχθείσας κατηγορίας, Ἀρκούντων δὴ μάλιστα τού-
των, ὧν εἰπόντες ἔφθημεν ἀνωτέρω. οὐδὲ ἀνάγκη ἡμᾶς
τὰ ἐκείνων αὖθις δημοσιεύειν κακὰ, αὐτόθεν δῆλα τυγχά-
νοντα, καὶ μάρτυρας ἔχοντα πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἕω. ἐπὶ
στόματος γὰρ, καθὰ γέγραπται, δύο μαρτύρων, ἢ τριῶν
σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. πόσῳ δὴ μᾶλλον ἐπὶ πλήθους τοσ-
ούτων ἱερέων, καὶ δήμων, Ἀββάδων, καὶ μοναχῶν ἐγγρά-
φως καὶ ἀγράφως κατὰ τῆς ἐκείνων πονηρίας ὁσημέραι βοώντων;
ἀλλ᾽ ἡμεῖς αὐτοὺς διὰ πολλῆς ὑπομονῆς συχνὸν προσεδο-

κῶμεν

in fidei doctrina posuisset . Quid plura enumerare necesse est, cũ propter eos nobis,& cunctis huius regionis habitatoribus scientibus , tanta cædes hominum sit perpetrata vt amplius quam mille homines sint prostrati? Talibus autem fauere quid aliud est , quam sceleribus eorum consentire? cum sacra Scriptura hoc prohibeat dicens , non solum qui faciunt , culpabiles existunt, sed etiam qui consentiunt facientibus . Talibus enim vos obsistere totis viribus oportet ; ne inuoluamini in peccatis eorum & excommunicationem eorum ne suscipiatis . Tales enim procul à vobis abijcite , ne propter animositatem talium hominum, infirmæ animæ, & ignari populi, sacrilega distensione dispereant . Itaque oportet vos , improbis probè resistere . Quapropter si neglexeritis deturbare peruersos , liquet , quod eorũ protegatis errorem . Nec verò caret scrupulo societatis occultæ , qui manifestis facinoribus desinit obuiare . Decet enim vos ad arguendam proteruiam eorum , linguã vestrã exacuere , & veluti venenosos à vobis repellere, ne eorum veneno vos , vestrique in aliquo sauciemini . Igitur sufficiunt nobis quærimoniæ contra eos delatæ . Quoniam derelinquet nos tempus , secundum quod ait Apostolus, si voluerimus omnium obloquentium oblatas contra eos producere querelas , maximè cum hæc nobis sufficiant, quæ superius dicta sunt . Nec nobis necesse est , iterum eorũ diuulgare mala , cum ipsa per sese prodeãt , & maximè omnes Orientales testes super eorum malis existant . In ore enim(iuxta quod scriptũ est) duorũ , vel trium testium , stabit omne verbum . quanto magis in multitudine tantorũ Sacerdotum,& populorũ, Abbatum, vel monachorũ in scripto, & sine scripto cõtra horũ prauitatem nos quotidie vox acclamantium? Nos verò diù expectauimus eos per multã patientiam,

κῶμεν χρόνον, ἵνα ποιήσωσι σαφυλὰς, οἱ δὲ ἐποίησαν ἀκαίθας. οὐ χρὴ λοιπὸν ὑμᾶς ἀμελεῖν τοῦ λοιποῦ, καὶ φέρειν τοὺς τοιούτους, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ, ὅπερ ἀπείη, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐγκλημάτων ἔνοχοι γένησθε, οὐκ εὐλόγως αὐτοῖς τοὺς θρόνους ἀποδιδόντες. οἵτινες ἣν μὴ τὴν ταχίστην ἐπανορθώσεως τύχωσιν, ὡς ὁ μακάριος ἐπιμαρτύρεται ἀπόστολος, κατὰ τὴν σκληρότητα αὐτῶν καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. οὗτοι μὲν οὖν ἐπανορθώσεως δέονται, ἵνα μὴ διὰ τῆς προσκαίρου ἡδονῆς, καὶ τῶν ψευδῶς αὐτοῖς πεπλασμένων, συγκαταινούντων ὑμῶν, ἀποτύχωσι τῆς ἀϊδίου μισθαποδοσίας, ἧς ἂν εἶχον διὰ τῆς ἀληθοῦς μετανοίας ἀντιλαβέσθαι. καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἅπερ ἡμῖν εἴρηται, προστεινόμενα Ἀθανασίῳ καὶ τοῖς ὀπαδοῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ παρὰ κανένα ἔναγχος ἡμῖν τεθεσπισμένον, εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσεπήδησε, μὴ προηγησαμένης συνοδικῆς ἐπισκόπων ψήφου, ἀλλ' ἑαυτῷ τὴν ἱερωσύνην ἐπέτρεψε, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀντελάβετο καὶ τοῦ θρόνου, παρὰ τὴν ἡμῖν ἐκφωνηθέντος θεσμοῦ, μηδένα παρ' ἐλάττονος ἀριθμοῦ ἐπισκόπων ἀποκαθίστασθαι, οὗ τυγχάνει καθαιρεθείς. ἐπὶ τούτοις ὅτι ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ ταραχὴ ἐγένετο, καὶ πολλοὶ ἐν τῇ στάσει ἀπέθανον. καὶ οὐ ταῦτα μόνον δι' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν ἐγένοντο, ἀλλὰ καί τινες ὑπ' αὐτοῦ αἰκισθέντες τοῦ Ἀθανασίου, τοῖς κριταῖς, ὡς λέγουσι, παρεδόθησαν. ταῦτα καὶ ἕτερα ἀναρίθμητα παρά τε ἐκείνου καὶ τῶν αὐτῷ συμπαρομαρτύντων ἀναιδῶς παρατετόλμηται. οὓς γε ἀποκοινωνήτους ὄντας, εἰς κοινωνίαν ὡς ἤκουσται ἡμῖν, ἐφ' ὕβρει τῶν ἀνὰ τὴν ἕω πάντων ἐδέξασθε. Ἡμεῖς τῆς ὀφειλομένης τῇ τοῦ μακαρίου Πέτρου τιμῇ προσρήσεως ἀφοσιωσάμενοι τὸ χρέος, αἰτούμεθα, ἵνα εἰς τοὔπιον μὴ εὐκόλως οὕτωσὶ παραδέχησθε τοὺς ἀφ' ἡμῶν εἰς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς ἐρχομένους, μήτε τοὺς ἀφ' ἡμῶν ἀφορισμῷ ὑποπεσόντας αὐτοὶ προσλαμβαίνησθε. ὅπως μὴ παραβάται τῶν κανόνων φα-

vt crearent vuas, ſed illi è contrario fecerũt labruſcas. Vos ergò non oportet de cætero negligere & differre, tales; ne (quod abſit) memoratis criminibus eorum ſubmittamini, irrationabiliter eos Epiſcopos ponentes. Ipſi enim niſi citò corrigantur (iuxta quod beatus Apoſtolus proteſtatur) ſecundum duritiam eorum, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius. Qui corrigendi ſunt, ne per temporalem delectationem, & per mendacia, atque figmenta ſua, vobis aſſenſſum præbentibus, æterna perdant præmia, quæ per veram pænitentiam conſequi potuerũt. Nec hæc, quæ prædicta ſunt, ſolummodo Athanaſio, & ſequacibus eius irrogamus, ſed etiam quod contra regulam egerit, quam nos decreueramus. Quia, non decreto communis concilij Epiſcoporum recepit Sacerdotium, ſed ſibimet arrogando Eccleſiam fuiſſet ingreſſus, & in Sede ſediſſet, cum dudum decretum fuiſſet, nullum à pauciore numero reſtitui debere, quam depoſitum fuiſſe, conſtaret. Deinde quoniam eius aduentu ſit turba generata, plurimique ſeditione ſint mortui; & non ſolum hæc per eum, & propter eum ſunt peracta, ſed etiam quidam iam à dicto Athanaſio cæſi, Iudicibus dicuntur eſſe traditi: hæc & alia innumerabilia ſunt ab eo, ſuiſque ſequacibus impudenter perpetrata. Quos excommunicatos communioni, vt audiuimus, contra regulam in contumeliam omnium Orientalium ſociaſtis. Præfato itaque debitæ ſalutationis officio, propter beati Petri honorem impenſo, poſtulauimus, vt deinceps ad veſtras hinc venientes aures, non tam facile admittatis, neque à nobis excommunicatos, vltra velitis excipere; ne Canonum tranſgreſſores inueniamini, ſed magis, ſalua fraterna charitate, erratum hoc imposterum minimè patiamini. Et ſubſcri-

ptio

ραθῆτε. μᾶλλον δὲ τῆς ἀδηριχῆς φυλαττομένης ἀγάπης, μηκέτι πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἐξαμάρτητε. καὶ ἡ ὑπογραφὴ. Εὐχομένων ὑπὲρ ἡμῶν τῆς ἀποστολικῆς σου ἀξίαν εἰς ἔτη πολλὰ διαφυλάττοι κύριος, πάτερ μακαριώτατε.

Ταῦτα ἀντέγραψαν οἱ Ἀρειανοὶ τῷ Πάπᾳ. μνημονεύουσι δὲ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, ὡς ἄνω εἴρηται, οἱ ἀρχαῖοι. πρὸς ταύτην γὰρ καί τινας ἄλλας ἐπιστολὰς μὴ εὑρισκομένας, ἔτι δὲ τὰ ἐνστάσεις, καὶ ψευδεῖς ἀπολογίας κατὰ Ἀθανασίου τῶν ἀποσταλέντων παρὰ τῶν Ἀρειανῶν, ἀντιλεγόντων, καὶ νικόντων τῶν ἐκ τοῦ μέρους Ἀθανασίου, ἀποκρινόμενος ὁ Ῥώμης Ἰούλιος ἔγραψε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου φερομένην ἐπιστολήν. ἀλλ' οὐδαμῶς ἀντιλέγουσιν, ὅτι ψεύδεται προφέρων οὐκ ἀληθὲς τοὺς κανόνας ὁ Πάπας. Καίτοι μετὰ τοσαύτης ἀναισχυντίας γράφουσιν. ὡς εἶναι φανερὸν, ὅτι εἰ ἐψεύσατο κἂν ἐν μιᾷ συλλαβῇ, οὐκ ἂν ἐνετράπησαν οἱ βλασφημοῦντες τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπέρμαχον ἔχοντες τὸν βασιλέα Κωνστάντιον, εἰπεῖν τῷ Πάπᾳ κατὰ πρόσωπον, ὅτι ψεύδεται. Ὥστε κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἀληθές ἐστι, τὸν κανόνα τῆς ἐκκλήτου τοῦ Πάπα, πρῶτον ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου γεγράφθαι, μετὰ ταῦτα δὲ ἀνανεωθῆναι, καὶ βεβαιωθῆναι ὑπὸ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καθὼς τῶν εἴκοσι ἐκείνων οὓς ἔχομεν τῆς πρώτης συνόδου, τὸν πεντεκαιδέκατον ἐβεβαίωσεν ὁ πρῶτος τῆς ἐν Σαρδικῇ, καὶ τὸν δεύτερον ὁ ἑνδέκατος, καὶ τὸν πέμπτον ὁ ἑξκαιδέκατος, καὶ τὸν ἑκκαιδέκατον ὁ πεντεκαιδέκατος. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ ἀνατολικοὶ Ἀρειανοὶ πρὸς τὸν Πάπαν. τί δὲ ὁ Πάπας ἀντέγραψε πρὸς αὐτοὺς, μετεφράσατο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ β. ἀπολογητικῷ.

ptio Orantem pro nobis Apoſtolatum veſtrum, Dominus æuo cuſtodiat longiore, beatiſſime Pater, Amen.

Hæc reſcripſerunt Ariani Papæ, huius verò epiſtolæ mentionem faciunt, vt ſupra dictum eſt, antiqui Hiſtorici ad hanc enim, & ad quaſdam alias, quæ non reperiuntur, præterea inſtantias & falſas apologias contra Athanaſium eorum, qui erant miſſi ab Arianis, contradicentibns, & vicentibus ijs, qui erant ex parte Athanaſij, reſpondens Romanus Iulius ſcripſit epiſtolam ab Athanaſio relatam. Sed minimè contradicunt, quod mentiatur proferens Papa Canones non veros. Et tamen tanta cum impudentia ſcribunt, vt manifeſtum ſit, quod ſi vel in vna ſyllaba mentitus eſſet, non verecundati eſſent, qui blaſphemabant filium Dei, & propugnatorem habebant Imperatorem Conſtatium, dicere Papæ in faciem, quod mentiatur. Itaque omnino neceſſarium eſt, vt verum ſit, Canonem appellationis ad Papam, primùm à Nicęna Synodo ſcriptum eſſe, ac deinde renouatum, & confirmatum fuiſſe à Sardicenſi; vt etiam ex illis viginti Canonibus, quos habemus, primę Synodi, decimum quintum confirmauit primus Synodi Sardicenſis, & ſecundum vndecimus, & quintum decimustertius, & decimumſextum, decimus quintus. Hęc igitur Orientales Ariani ad Papam. Quid autem Pontifex reſponderit refert magnus Athanaſius in ſecunda apologia.

EPI-

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΟΥΛΙΟΥ

Ἰούλιος, Δανίῳ, καὶ Φλακίλλῳ, Ναρκίσσῳ, Εὐσεβίῳ, Μάρι, Μακεδονίῳ, Θεοδώρῳ, καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς, τοῖς ἀπὸ Ἀντιοχείας γράψασιν ἡμῖν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἀνέγνων τὰ γράμματα, τὰ διὰ τῶν πρεσβυτέρων μου Ἐλπιδίου καὶ Φιλοξένου ἀποκομισθέντα καὶ ἐθαύμασα. πῶς ἡμεῖς μὲν ἀγάπῃ καὶ συνειδήσει ἀληθείας ἐγράψαμεν, ὑμεῖς δὲ μετὰ φιλονεικίας καὶ οὐχ ὡς ἔπρεπεν, ἐπεστείλατε. ὑπεροψία γὰρ καὶ ἀλαζονεία τῶν γραψάντων διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδείκνυτο. ταῦτα δὲ ἀλλότρια τῆς ἐν Χριστῷ πίστεώς ἐστιν. ἔδει γὰρ τὰ μετὰ ἀγάπης γραφέντα, ἀμοιβῆς τῆς ἴσης μετὰ ἀγάπης τυχεῖν. καὶ μὴ μετὰ φιλονεικίας. ἢ οὐχὶ ἀγάπης ἐστὶ γνώρισμα πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι συμπαθεῖν τοῖς πάσχουσι, προτρέψασθαι τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἵνα πάντα θᾶττον λύσιν λαβόντα διορθωθῆναι δυνηθῇ, καὶ μηκέτι μήτε οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν πάσχωσι, μήτε ὑμᾶς τινες διαβάλλωσιν; ἀλλ' οὐκ οἶδα τί τὴν δόξαν οὕτως ὑμᾶς διατεθῆναι ὥστε καὶ ἡμᾶς ποιῆσαι λογίζεσθαι, ὅτι καὶ ἐν οἷς ἐδόξατε ῥήμασιν ἡμᾶς τιμᾶν, ταῦτα μετασχηματιζόμενοι μετ' εἰρωνείας τινὸς εἰρήκατε. καὶ γὰρ καὶ οἱ πρεσβύτεροι οἱ ἀποσταλέντες, οὓς ἔδει μετὰ χαρᾶς ἐπανελθεῖν, τοὐναντίον λυπούμενοι ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς ἑωράκασιν ἐκεῖ γινομένοις, καὶ ἔγωγε τοῖς γράμμασιν ἐντυχών, πολλὰ λογισάμενος, κατέσχον παρ' ἐμαυτῷ τὴν ἐπιστολήν. νομίζων ὅμως ἥξειν τινάς, καὶ μὴ χρείαν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς, ἵνα μὴ καὶ εἰς φανερὸν ἐλθοῦσα, πολλοὺς τῶν ἐνταῦθα λυπήσῃ. ἐπειδὴ δὲ μηδενὸς ἐλθόντος, ἀνάγκη γέγονεν αὐτὴν προκομισθῆναι, ὁμολογῶ ὑμῖν, πάντες ἐθαύμασαν, καὶ ἐγγὺς ἀπιστίας γεγόνασιν, εἰ ὅλως παρ' ὑμῶν τοιαῦτα ἐγράφη. φιλονεικίας γὰρ μᾶλλον καὶ οὐκ ἀγάπης ἦν ἡ ἐπιστολή. εἰ μὲν οὖν φιλοτιμίας λόγων ἕνεκεν ὁ ὑπαγορεύσας ἔγραψεν,

EPISTOLA IVLII.

Iulius Danio, Flacillo, Narciſo, Euſebio, Mari, Macedonio, Theodoro, cęteriſque eorum, qui nobis dilectiſſimis in Chriſto fratribus ex Antiochia ſcripſerunt, ſalutem.

LEgi epiſtolã veſtrã, quam mihi mei Presbyteri Elpidius,& Philoxenus attulerũt: miratusq́; ſũ cum à nobis ex vera dilectione & bona conſcientia ſcriptum eſſet, cõtentiosè à vobis,& non vt decuit, reſcriptũ eſſe: faſtus enim,& arrogãtia ſcribẽtiũ in epiſtola apparebat. Atqui aliena ſũt iſta à fide in Chriſtũ, decuit enim eum, qui cum dilectione ad vos ſcriberet, eãdẽ viciſſim dilectionem, non autẽ cõtentionẽ referre. Quid? an non dilectionis indiciũ erat, nos Presbyteros miſiſſe, qui cõpaterẽtur patiẽtibus, & incitarẽt eos qui iudicium ſcriptis poſtulauerãt? Vt preſto eſſe vellent, quo primum omnia componerentur & emẽdationẽ acciperent, ne diutius aut fratres noſtri iniurias, aut vos calumnias pateremini? Nec ſcio, cur vobis ita rem agere placuit, vt nos in hãc opinionem redigatis, & arbitremur nos ſub ſpecie reuerẽtiæ pro ludibrio eſſe habitos, dictaq́; veſtra irridẽtium fuiſſe, cum & Presbyteros noſtros ad vos miſſos, quos cum gaudio remiſſos oportuit, cum luctu remiſeritis ob ea, quę iſtic geri cõſpiciebãt. Ego certè cum literas veſtras euoluerẽ, poſt varias vltrò citroq́; cogitationes, eas ſupprimẽdas putaui, ea ſpe quod crederem ſaltẽ aliquos ex veſtris aduenturos, nec opus fore iſtiuſmodi epiſtolis, ne ſi illæ in publicũ promerẽtur, multos hic dolore afficerent. Cæterũ vbi nullus veſtrũ ſuperuenerat, neceſſum fuit vt eas proferrem. Credite mihi, omnes admiratione pleni vix induci poterãt, vt crederẽt iſtiuſmodi literas à

ἄλλων τὸ τοιοῦτον ἐπιτήδευμα. ἐν γὰρ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, οὐ λόγων ἐπίδειξίς ἐστιν ἀλλὰ κανόνες ἀποστολικοὶ καὶ σπουδὴ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν ἕνα τῶν μικρῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. συμφέρει γὰρ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον, μύλον ὀνικὸν κρεμασθῆναι εἰς τὸν τράχηλον καὶ καταποντισθῆναι, ἢ σκανδαλίσαι κἂν ἕνα τῶν μικρῶν. εἰ δὲ ὡς τινῶν λελυπημένων διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους μικροψυχίαν, οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι πάντων εἶναι ταύτην τὴν γνώμην, τοιαύτη γέγονεν ἡ ἐπιστολή, ἔπρεπε μὲν μηδὲ ὅλως λυπηθῆναι, μηδὲ ἐπιδῦναι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῇ λύπῃ. ἔδει δὲ ὅμως μὴ εἰς τοσοῦτον προαχθῆναι, ὥστε καὶ ἔγγραφον αὐτὴν ἐπιδείξασθαι. τί γὰρ καὶ γέγονεν ἄξιον λύπης; ἢ ἐν τίνι ἦν ἄξιον λυπηθῆναι ὑμᾶς, οἷς καὶ ἐγράψαμεν; ἢ ὅτι προετρεψάμεθα εἰς σύνοδον ἀπαντῆσαι; ἀλλὰ τοῦτο ἔδει μᾶλλον μετὰ χαρᾶς δέξασθαι. οἱ γὰρ παῤῥησίαν ἔχοντες ἐφ' οἷς πεποιήκασι, καὶ ὡς αὐτοὶ λέγουσι κεκρίκασιν, οὐκ ἀγανακτοῦσιν, εἰ παρ' ἑτέρων ἐξετάζοιτο ἡ κρίσις, ἀλλὰ θαῤῥοῦσιν, ὅτι ἃ δικαίως ἔκριναν, ταῦτα ἄδικα οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ συνόδῳ συνελθόντες ἐπίσκοποι, οὐκ ἄνευ Θεοῦ βουλήσεως συνεχώρησαν ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ τὰ τῆς προτέρας ἐξετάζεσθαι, ἵνα καὶ οἱ κρίνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν ἐσομένην δευτέραν κρίσιν, μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἐξετάζωσι, καὶ οἱ κρινόμενοι πιστεύωσι, μὴ κατ' ἔχθραν τῶν προτέρων, ἀλλὰ κατὰ τὸ δίκαιον ἑαυτοὺς κρίνεσθαι. εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον ἔθος παλαιὸν τυγχάνον, μνημονευθὲν δὲ καὶ γραφὲν ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ, ὑμεῖς τοῦτο παρ' ὑμῖν ἰσχύειν οὐ θέλετε, ἀπρεπὴς μὲν ἡ τοιαύτη παραίτησις. τὸ γὰρ ἅπαξ συνήθειαν ἐσχηκὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπὸ συνόδων βεβαιωθὲν, οὐκ εὔλογον ὑπὸ ὀλίγων παραλύεσθαι, ἄλλως τε οὐ δὲ ἐν τούτῳ δικαίως ἂν φανεῖεν λυπηθέντες. οἱ γὰρ παρ' ὑμῶν τῶν περὶ Εὐσέβιον ἐπισταλέντες μετὰ γραμμάτων, λέγω δὴ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, καὶ Μαρτύριος, καὶ Ἡσύχιος οἱ διάκονοι ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα, ὡς οὐκ ἠδυνήθησαν

vobis profectas esse,in quibus rixādi potius,quā charitatis affectus eminebat.Quod si ambitione eloquētię ostētādæ ita exceptæ sūt à dictatore,id certè studiū ad alios spectat. In rebus enim ecclesiasticis, non specimen eloquētię,sed Canones apostolici requirūtur, operaq; dari solet,nequis ex paruis in Ecclesia scādalizetur. Expedit enim, secundum ecclesiasticū verbum molam asinariam suspendi à collo, atq; ita demergi, quam vnū ex pusillis scādalizare. Quod si aliquibus in alios ob pusillanimitatē offensis(non enim omnium talē mētem fuisse arbitror) istiusmodi epistolā scribi placuit,primùm decuit,neminē offendi,neq;solē occidere super huiusmodi offensis, certè eò res deduci nō oportuit, vt offensiones suas scriptis proderent.Quid enim actum est dignum offensa,aut qua in re vobis quibus scripsi, causā succēsionis præbui? An quia adhortati vos sumus, vt ad Synodū occurreretis? atqui illud potius cū gaudio excipi oportuit. Qui enim benè sentiūt de ijs, quę egerūt, & in quibus ipsi(vt aiūt) iudices fuere,non indignātér ferre solēt,si quod ab ipsis iudicatū est, ab alijs excutiatur, quippe qui securi sunt, ea quę ipsi iusti iudicauerūt,iniusta nunquam fieri posse. Quocirca Episcopi in magna Synodo Nicęæ cōgregati, non sine Dei cōsilio permiserunt prioris Synodi acta, in alia Synodo examinari, vt & illi, qui iudices erant, præ oculis habētes secundū de ea ipsa re iudicium futurum, cnm omni diligētia causā expenderent, & illi qui sentētiā acceperant recto agnoscerēt, se non per simultatem priorum iudicum sed iure & merito condemnatos esse. Quod si istiusmodi cōsuetudo olim fuit, eiusq;memoria renouata est,& scripto prodita in magna Synodo,eamq; apud vos valere non sinitis, rem profecto indecoram facitis.morē enim, qui semel in Ecclesia obtinuit, & à Synodo confirmatus est iniquū est à paucis abrogari, quin

πρὸς τοὺς ἐλθόντας Ἀθανασίου πρεσβυτέρους ἀντιστῆναι, ἀλλ' ἐν πᾶσι διετρέποντο, καὶ διηλέγχοντο, τὸ τηνικαῦτα ἠξίωσαν ἡμᾶς ὥστε σύνοδον συγκροτῆσαι, καὶ γράψαι καὶ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, γράψαι δὲ καὶ τοῖς περὶ Εὐσέβιον, ἵνα ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων, ἡ δικαία κρίσις ἐξενεχθῆναι δυνηθῇ, τότε γὰρ καὶ ἀποδεικνύναι πάντα τὰ κατὰ Ἀθανασίου ἐπηγγείλαντο, κοινῇ γὰρ ὑφ' ἡμῶν διηλέγχθησαν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, καὶ οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι, μετὰ πεποιθήσεως ἀνθίσταντο, οἱ δὲ περὶ Μαρτύριον, εἰ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐν πᾶσι διετρέποντο, ὅθεν καὶ ἠξίωσαν σύνοδον γενέσθαι. εἰ τοίνυν μηδὲ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον ἀξιωσάντων γενέσθαι σύνοδον, προτρεψάμενος ἤμην ἐγὼ σκύλαι τοὺς γράψαντας, ἕνεκεν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰτιωμένων ἀδικίαν πεπονθέναι, καὶ οὕτως εὔλογος ἦν καὶ δικαία ἡ προτροπή, ἔστι γὰρ ἐκκλησιαστικὴ καὶ Θεῷ ἀρέσκουσα, ὅτε δὲ οὓς ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον ἀξιοπίστους ἡγήσασθε, καὶ οὗτοι ἠξίωσαν ἡμᾶς συγκαλέσαι, ἀκόλουθον ἦν τοὺς κληθέντας μὴ λυπηθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως ἀπαντῆσαι. οὐκοῦν ἡ μὲν δόξασα ἀγανάκτησις τῶν λυπηθέντων, ἀπρεπής, ἡ δὲ παραίτησις τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι, ἀπρεπὴς καὶ ὕποπτος ἐκ τούτων δείκνυται, αἰτιᾶταί τις ἃ πράττων αὐτὸς ἀποδέχεται εἰ παρ' ἑτέρου γινόμενα βλέποι; εἰ γὰρ ὡς γράφετε ἀπαράλλακτον ἔχει τὴν ἰσχὺν ἑκάστη σύνοδος, καὶ ἀτιμάζεται ὁ κρίνας, ἐὰν παρ' ἑτέρων ἡ κρίσις ἐργάζηται, σκοπεῖτε ἀγαπητοὶ, τίνες εἰσὶν οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες, καὶ τίνες τὰ τῶν φθασάντων κρίναι, διαλύουσι, καὶ ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον νῦν ἐξετάζων ἐπιβαρεῖν τινὰς δοκῶ, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον γενόμενον ἐφ' ᾧ καὶ φρίξειεν ἄν τις ἀκούων, ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν πάντων τῶν παραλειφθέντων. Οἱ Ἀρειανοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ ἀσεβείᾳ ἐκβληθέντες, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην πόλιν ἀπεκηρύχθησαν, ἀλλὰ

ne hoc quidem concesso, quidquam æqui habet vestra offensio. Siquidem vestri legati, Macarius Presbyter, & Martyrius atq; Hesichius Diaconi, nullo modo cũ huc venissẽt, pares Presbyteris ab Athanasio missis, ac sẽper ab illis cõuicti, refutatique, Cõcilium indici postularunt, literasque, & ad Eusebianos, & Athanasiũ Alexandriam, quibus inuocarẽtur, mitti, vt corã omnibus iusto iudicio de causa cognosci posset: tùm enim se de Athanasio probatũros esse, quod iam nequirẽt. Publicè enim corã nobis Martyrius, & Hesichius refellebãtur, Athanasij Presbyteris bona cũ fiducia alacriter resistẽtibus. Martyrius verò cũ suis, si vera dicenda sunt, vbiq; profligabatur, ac proinde Cõciliũ generale postulauit. Si igitur Martyrio & Hesichio nullam Synodum postulantibus adhortatus fuissem, vt ad Synodũ, qui ad me scripsissent, conuocarẽtur, idq; in gratiã fratrũ, qui se iniuriã pati cõquerebantur, etiã vel ita ęqua, & iusta fuisset nostra cohortatio, cũ ea sit & ecclesiastica, & Deo grata: iam vbi ijdẽ qui à vobis pro grauibus viris, & fide digni habiti fuere, auctores mihi fuerint, vt vos cõuocarẽ, certè id à vobis ęgrè ferri non debuit, sed potius alacriter ad citationẽ occurrere. Quapropter indignatio eorũ, qui hac citatione offendũtur, temeraria, & tergiuersatio sistẽdi se in iudicio inhonesta, & suspitiosa videtur. An quispiã stomachari debet, si quæ ipse fecit, ab alijs fieri videat? Si enim, vt scribitis, incõcussam habet auctoritatẽ quęlibet Synodus, & cõtumeliosè, agitur cum iudice, cuius iudicium ab alijs examinatur, cõsiderate quæso dilectissimi, quinã sũt, qui Synodũ improbant, & qui aliorũ iudicata rescindũt, ne singula excutiendo certos homines grauem. Certè id, quod postremè gestũ, cum sit horrẽdum auditu, sufficit ad cætera, quæ à me omittuntur, conprobanda. Ariani à beatæ memoriæ Alexãdro, quõdam Alexandriæ Episco-

po

καὶ ὑπὸ πάντων τῶν κοινῇ συνελθόντων ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν με-
γάλῃ συνόδῳ, ἀναθεματισθῆναι, οὐ γὰρ ἦν αὐτῶν τὸ τυ-
χὸν πλημμέλημα, οὐδὲ εἰς ἄνθρωπον ἦσαν ἁμαρτήσαντες,
ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ
Θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ὅμως οἱ ὑπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης ἀποκη-
ρυχθέντες, καὶ κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν στηλιτευθέντες, νῦν λέ-
γονται δεδέχθαι. ἐφ' ᾧ καὶ ὑμᾶς ἀκούσαντας, χαλεπαίνειν
δίκαιον ἡγοῦμαι. τίνες οὖν εἰσιν οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες; οὐχὶ
οἱ τῶν τριακοσίων τὰς ψήφους παρ' οὐδὲν θέμενοι, καὶ ἀσέ-
βειαν εὐσεβείας προκρίναντες; ἡ μὲν γὰρ τῶν Ἀρειομανιτῶν
αἵρεσις, ὑπὸ πάντων τῶν πανταχοῦ ἐπισκόπων κατεγνώσθη καὶ
ἀπεκηρύχθη. Ἀθανάσιος δὲ καὶ Μάρκελλος οἱ ἐπίσκοποι,
πλείονας ἔχουσι τοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγοντας καὶ γράφοντας.
Μάρκελλος μὲν γὰρ ἐμαρτυρήθη ἡμῖν, καὶ ἐν τῇ κατὰ Νί-
καιαν συνόδῳ, τοῖς τὰ Ἀρείου φρονοῦσιν ἀντειρηκώς. Ἀθα-
νάσιος δὲ ἐμαρτυρήθη, μηδὲ ἐν Τύρῳ καταγνωσθείς, ἐν δὲ
Μαρεώτῃ μὴ παρεῖναι ἔνθα τὰ ὑπομνήματα κατ' αὐτοῦ γεγε-
νῆσθαι λέγεται. οἴδατε δὲ ἀγαπητοὶ, ὅτι τὰ κατὰ μονομέ-
ρειαν ἰσχὺν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὕποπτα τυγχάνει, καὶ ὅμως τού-
των ὄντων, ἡμεῖς ὑπὲρ ἀκριβείας, οὔτε ὑμῖν, οὔτε τοῖς ὑπὲρ
αὐτῶν γράψασι πρόκριμα ποιοῦντες προετρεψάμεθα τοὺς
γράψαντας ἐλθεῖν, ἵν' ἐπειδὴ πλείους εἰσὶν οἱ ὑπὲρ αὐτῶν
γράψαντες, ἐπὶ συνόδου πάντα ἐξετασθῇ πρὸς τὸ μηδὲ τὸν
ἀναίτιον κατακριθῆναι, μήτε τὸν ὑπεύθυνον ὡς καθαρὸν
λογισθῆναι. οὐκοῦν οὐ παρ' ἡμῶν ἀτιμάζεται σύνοδος, ἀλ-
λὰ παρ' ἐκείνων τῶν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοὺς παρὰ πάντων
κατακριθέντας Ἀρειανοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν κρινάντων,
δεξαμένων. οἱ γὰρ πλείονες ἤδη ἀναλύσαντές εἰσι σὺν
Χριστῷ. οἱ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἐξετάζονται,
ἀγανακτοῦντες, ὅτι τὴν αὐτῶν κρίσιν, ἔλυσαν τινες. τοῦτο
δὲ καὶ ἀπὸ τῶν γενομένων ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἔγνωμεν, καὶ
γὰρ καὶ Καρπώνης τις ἐκβληθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν Ἀρείου
αἵρεσιν μετά τινων, καὶ αὐτῶν ἐκβληθέντων διὰ τὴν αὐτὴν
αἵρεσιν

po,ob impietatẽ ad cauſam dicendam citati, non ſolum in eo iudicio à ſingulis ciuitatibus reijciebantur, ſed ab omnibus ſimul,qui ad Nicænũ Concilium coierant,anathemate feriebãtur. Nihil enim erat in eorũ delicto vulgare,neque in hominem peccauerant, ſed in ipsũ Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum filium Dei viuẽtis: ijdẽ tamen ita ab vniuerſo orbe reiecti & per omnẽ Eccleſiam famoſiſſimè notati, nunc denuò in Eccleſia(quod quidẽ triſte veſtris animis arbitramur)recipi perhibẽtur. Quinam igitur ſunt, qui Synodũ vituperant, & trecentorum Epiſcoporum calculos pro nihilo habẽt, & impietatem pietati anteponũt? niſi Ariomanitæ ab omnibus vbique Epiſcopis cõdemnati,& abdicati? Athanaſius contra,& Marcellus Epiſcopi plurimos habẽt, qui verbis ſcriptiſque ſuis eorũ innocentiam tuẽtur. Marcelli enim fides, cõfeſſioq;Nicęæ ſpectata eſt,cum Arianis cõtradiceret. Ibidẽ quoque Athanaſij ſynceritas in tuẽda fide ſpectata fuit. Qui nec Tyri cõdemnatus eſt,nec Mareotæ præſens fuit,vbi contra eum abſentẽ in lite proceſsũ eſt. Scitis autẽ dilectiſſimi, monumenta actorũ,vbi vna dumtaxat pars adfuerit, nullarũ virium eſſe,& ſuſpecto haberi. Nos tamẽ,quãquam ita actũ eſſet, pro re certius cognoſcẽda,neq; vobis, qui contra eũ,neq; illis,qui pro eo literas miſere, præiudicium facientes, cohortati ſumus omnes quotquot ſcripſerãt,vt pręſẽtes ſe iudicio ſiſterent,quo omnia ad amuſſim,quia quãplurimi pro vtroq; ſcribunt, in Synodo examinari poſſent, ne vel innocens cõdemnetur,aut qui rei sũt,puri habeantur. Non igitur à nobis vilipẽditur Synodus, ſed ab illis,qui quouis modo, & temerè Arianos ab omnibus condemnatos, cõtra ſententiam eorũ,qui causã iudicauerũt,recipiunt,quorũ pleriq; ſoluti iam à corpore cũ Chriſto viuũt, alij adhuc in vita manẽtes, indignè ferũt, ſua iudicia ita à quibuſdã re-

αἵρεσιν, ἐληλύθασιν ἐν ταῦθα ἀποσταλέντες παρὰ Γρηγορίου τινός, ὅμως δὲ ἐμάθομεν καὶ παρὰ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρτυρίου, καὶ Ἡσυχίου τῶν διακόνων, πρὸ τοῦ γὰρ ἀπαντῆσαι τοὺς Ἀθανασίου πρεσβυτέρους, προετρέποντο ὑμᾶς γράφειν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πιστῷ τινι, ἡνίκα καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦν. τοῦτον δὲ τὸν Πιστόν, οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι παραγενόμενοι, ἀπέδειξαν εἶναι Ἀρειανόν, ἐκβληθέντα μὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, κατασταθέντα δὲ ὑπὸ Σεκούνδου τινός, ὃν ἡ μεγάλη σύνοδος Ἀρειανὸν ὄντα, ἐξέβαλε. τοῦτο δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ περὶ Μαρτύριον ἀντέλεγον, οὐδὲ ἠρνοῦντο τὸν Πιστὸν ὑπὸ Σεκούνδου ἐσχηκέναι τὴν κατάστασιν. σκοπεῖτε τοίνυν καὶ ἐκ τούτων, τίνες ἂν ὑπὸ μέμψιν δικαίως γένοιντο, οἱ μὴ πεισθέντες ἡμεῖς ὥστε τῷ Ἀρειανῷ γράψαι, ἢ οἱ συμβουλεύοντες ἀτιμάσαι τὴν μεγάλην σύνοδον, καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὡς εὐσεβέσι γράψαι; καὶ γὰρ καὶ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, ὁ παρὰ Εὐσεβίου μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον ἀποσταλείς, ὡς ἤκουσεν ἐπιστάντας τοὺς πρεσβυτέρους Ἀθανασίου ἐκδεχομένων ἡμῶν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἀπεδήμησε νυκτός, καίτοι νοσῶν τῷ σώματι, ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἡμᾶς ἀκολούθως ὑποστοχάζεσθαι, ὅτι αἰσχυνόμενος τὸν κατὰ Πιστοῦ ἔλεγχον, ἀνεχώρησεν. ἀδύνατον γὰρ τὴν κατάστασιν Σεκούνδου τοῦ Ἀρειανοῦ, ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἰσχῦσαι. ἀτιμία γὰρ ἀληθῶς αὕτη κατὰ τῆς συνόδου, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συνελθόντων ἐπισκόπων, ἐὰν τὰ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς καὶ εὐλαβείας ὡς Θεοῦ παρόντος γενόμενα, ἀντὶ μηδενὸς λυθῇ. εἴπερ οὖν ὡς γράφετε ἐκ τοῦ κατὰ Νοβάτον καὶ τὸν Σαμοσατέα Παῦλον παραδείγματος τὰ τῶν συνόδων ἰσχύειν δόγματα χρή, ἔδει μᾶλλον μὴ λυθῆναι τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον, ἔδει τὴν καθολικὴν σύνοδον, ὑπὸ τῶν ὀλίγων μὴ ἀτιμασθῆναι. αἱρετικοὶ γὰρ οἱ Ἀρειανοί, ὥσπερ κἀκεῖνοι, καὶ ὅμοιαι αἱ κατὰ τούτων ψῆφοι, ταῖς κατ' ἐκείνων. τούτων δὲ τολμηθέντων, τίνες εἰσὶν οἱ φλόγα δι-

χονίας

rescindi.Hęc ita esse ex ijs,quę Alexādrię acta sūt deprę-
hēdimus.Nam Carpones quidā ab Alexandro ob Arianā
hæresim cū quibusdā alijs eiusdē criminis reis olim cita-
tus huc ad nos venit,missus à Gregorio.Id ipsū quoq,ex
Macario Presbytero, & Martyrio ,& Hesychio Diaco-
nis dicimus, qui antequam iudicio se sisterent Athanasij
Presbyteri,auctores nobis fuere, vt scriberemus Alexan-
driā cuidā Pisto quo tempore etiā tum Athanasius Epi-
scopus Alexādrię versabatur. Hunc autē Pistū Athanasij
Presbyteri superuenientes docuerūt Arianum esse,& eo
nomine,& ab Alexandro , & Synodo Nicæna Reū factū,
gradusq; ordinis sui,à quodā secundo,quē magna Syno-
dus, vt Arianū reiecerat, accepisse. Videtis igitur,vel ex
hac causa , qui potius in culpa habendi sunt, Nos ne,qui
persuaderi nō potuimus, vt Ariano Pisto literas scribere-
mus , an illi, qui mihi cōsiliū dedere,vt cōtempto magno
cōcilio,ad impios hęreticos,veluti ad pios homines lite-
ras darem . Certè Macarius Presbyter, cum legatus ab
Eusebio venerat,vbi audiuit Athanasij presbyteros istos
obsistere, hosq; eius præsētiam non admittere, vnà cum
Martyrio,& Hesychio, quāuis graui valetudine de nocte
profectus est,vt nō incōcinnè diuinaremus,eū impatien-
tia refutati Pisti fugā arripuisse.Impossibile .n. est,Secūdi
ordinationē,vtpote Ariani,vim vllā in catholica Ecclesia
habere : id enim verè ad Synodi & ad Episcoporū,qui in
Syodo fuere,cōtumeliā vergeret,si quę illi tāto studio,&
cura,veluti Deo pręsēte egissēt,à nobis vt vana,futiliaq;
abrogarētur . Quod si igitur(quemadmodū scribitis)pro
exemplis in Nouatū;& Paulū Samosatensē editis,decre-
ta Synodorū obseruari oportet , certè minimè oportuit
calculos trecentorū Episcoporum irritos haberi, aut ca-
tholicam Synodū à paucis contemni. Aequè enim,vt illi
Ariani hæretici sūt , & calculi cōtra istos dati paris sunt

 mo-

χονοίας ἀνάψαντες; ἡμᾶς γὰρ τοῦτο πεποιηκέναι γράψαντες, ἐμέμψασθε. ἆρ' οὖν ἡμεῖς διχονοίας εἰργασάμεθα οἱ συναλγοῦντες τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς, καὶ κατὰ κανόνα πάντα πεποιηκότες, ἢ οἱ φιλονείκως, καὶ παρὰ κανόνα τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον λύσαντες καὶ κατὰ πάντα τὴν σύνοδον ἀτιμάσαντες; οὐ γὰρ μόνον οἱ Ἀρειανοὶ ἐδέχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεμελετήκασιν ἐπίσκοποι διαβαίνειν. εἰ οὖν ἀληθῶς ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἡγεῖσθε τιμὴν, τῶν ἐπισκόπων, καὶ μὴ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων ὡς γράφετε, κρίνετε τοὺς ἐπισκόπους, ἔδει τὸν πεπιστευμένον μικρὰν, μένειν ἐν τῇ πιστευθείσῃ, καὶ μὴ ἐξουθενεῖν μὲν τὸν πεπιστευμένον, μεταβαίνειν δὲ εἰς τὴν μὴ ἐγχειρισθεῖσαν, ἵνα τῆς μὲν παρὰ Θεοῦ δοθείσης καταφρονῇ, τὴν δὲ τῶν ἀνθρώπων κενοδοξίαν ἀγαπήσῃ. οὐκοῦν ἀγαπητοὶ ἔδει ἀπαντῆσαι καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα καὶ τέλος λάβῃ τὸ πρᾶγμα, τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ἀπαιτεῖ. ἀλλ' ἴσως ἡ προθεσμία ἐνεπόδισε, γράψαντες γὰρ ἐμέμψασθε ὅτι στενὴν τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου ὡρισάμεθα. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀγαπητοὶ, πρόφασίς ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ἐρχομένους τινὰς συνέκλεισεν ἡ ἡμέρα, στενὸν ἂν τὸ διάστημα τῆς προθεσμίας ἠλέγχθη, εἰ δὲ οἱ ἐλθεῖν μὴ βουλόμενοι, κατεσχήκασι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἕως αὐτοῦ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς, μὴ θαῤῥούντων ἐστὶν ἡ πρόφασις, ἦλθον γὰρ ἂν ὡς πρέπον, εἰ ἐθάῤῥουν, οὐ πρὸς τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ σκοποῦντες, οὐ δὲ πρὸς τὴν προθεσμίαν ὁρῶντες, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς εὐλόγοις παῤῥησιαζόμενοι. ἀλλ' ἴσως διὰ τὸν καιρὸν οὐκ ἀπήντησαν, τοῦτο γὰρ γράφοντες πάλιν ἐδηλώσατε, ὡς ἄρα ἔδει ἡμᾶς σκοπήσαντας τὸν ἐπὶ τῆς ἑώας καιρὸν, μὴ προτρέψασθαι ὑμᾶς ἀπαντῆσαι. εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν, οὐκ ἀπηντήσατε, ὡς φατὲ, ἔδει πρότερον ὑμᾶς τὸν καιρὸν τοῦτον σκοπήσαντας, μὴ αἰτίους σχίσματος μηδὲ ὀλολυγῆς καὶ θρήνων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γενέσθαι. νῦν δὲ οἱ ταῦτα πε-

ποιη-

momenti cũ calculis,quibus illi damnati ſunt. Tali igitur cómiſſa audacia, quinam dicẽdi sũt, flammam diſcordiæ accẽdiſſe? ſiquidem id nobis in veſtris literis obijcitis. Nos ſcilicet diſcordiã induximus, qui cõpatimur cũ patiẽtibus fratribus, & omnia ſecundum Canonẽ facimus? An qui cõtentiosè violato Canone trecentorũ decreta pręuaricãtur & per omnia Synodũ cõtemptui habẽt? Cũ nõ ſolũ Arianos recipiãt, ſed iã in vſu habeant de loco in locũ ad Epiſcopatus capiẽdos trãſilire. Si igitur verè parem, eundẽq; honorẽ in omnibus Epiſcopis cẽſetis eſſe, neq; ex magnitudine ciuitatũ(vt vos ſcribitis)honorem eius rei creſcere arbitramini, oportuit eũ cui cõcredita eſt parua ciuitas, in ea quæ credita eſt,permanere,& nequaquam reiecta cõcredita, ad eam quæ cõcredita non eſt,trãſuolare:ne eã quę à Deo data eſt,aſpernari,illã verò quę hominũ ambitu cõceſſa eſt,magnificare videatur. Oportuit igitur vos dilectiſſimi huc accedere, & nequaquam tergiuerſari,vt res ad finem deducatur:id enim ratio requirit. Sed fortaſſe dies cõſtituti temporis breuior, quã par erat, impedimẽto fuit,(nam huiuſmodi in literis veſtris quærimoniam facitis)atqui illud, dilectiſſimi, pro mera cauillatione putandũ eſt: ſi enim aliquos in itinere dies oppreſſiſſet, arctitudo breuitasq; temporis accuſari potuiſſet. Iam cũ illi qui nec ipſi venire voluerũt,& presbyteros ſuos vſq; ad mẽſem Iannuarij,nè venirent detinuerint, liquidè apparet, iſtam cauſificationẽ eorũ hominum eſſe, qui ſibi nõ ſatis cõfidũt:veniſſent enim,vt dixi, ſi de ſua cauſa benè ſperaſſent, nõ reſpectantes ad interuallum itineris, aut temporis conſtituti ſpatiũ,ſed ex iure ſuo,& rationibus fiduciã collegiſſent. Eſto vt tempus in cauſa fuerit, cur nõ venerint?id enim quoq;in ſcriptis veſtris ſignificatis, cũ dicitis,æquum ſcilicet fuiſſe vt reſpectu tantorũ temporũ, quæ veniẽtibus ex Oriente ne-

πεποιηκότες, ἔδειξαν μὴ τὸν καιρὸν αἴτιον, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι. θαυμάζω δὲ κἀκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς πῶς ὅλως καὶ ἐγράφη παρ' ὑμῶν, ὅτι δὴ τοῖς περὶ Ευσέβιον μόνοις, καὶ οὐ πᾶσιν ὑμῖν μόνος ἔγραψα. δυσχέρειαν γὰρ τῶν μεμψαμένων μᾶλλον ἄν τις εὕροι ἤπερ ἀλήθειαν. ἐγὼ γὰρ οὐκ ἄλλοθεν λαβὼν κατὰ Αθανασίου γράμματα, ἢ διὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ησύχιον, ἐκείνοις ἀνάγκῃ ἔγραψα τοῖς καὶ γράψασι κατ' αὐτοῦ. ἔδει τοίνυν ἢ τοὺς περὶ Ευσέβιον μὴ μόνους χωρὶς πάντων ὑμῶν γράψαι, ἢ ὑμᾶς οἷς μὴ ἔγραψα, μὴ λυπεῖσθαι, εἰ ἐκείνοις ἐγράφη τοῖς καὶ γράψασιν. εἰ γὰρ ἐχρῆν καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, ἔδει καὶ ὑμᾶς σὺν ἐκείνοις γράψαι, νῦν δὲ τὸ ἀκόλουθον σκοποῦντες, ἐκείνοις ἐγράψαμεν τοῖς καὶ δηλώσασιν ἡμῖν, καὶ τοῖς ἀποστείλασι πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὲ καὶ τὸ μόνον ἐμὲ γεγραφέναι ἐκείνοις ἐκίνησεν ὑμᾶς, ἀκόλουθόν ἐστιν ὑμᾶς ἀγανακτεῖν, ὅτι καὶ μόνῳ ἐμοὶ ἔγραψαν. ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ πιθανὴ μὲν καὶ οὐκ εὔλογος ἡ πρόφασις ἀγαπητοί, ὅμως δὲ γνωρίσαι ὑμῖν ἀναγκαῖον, ὅτι εἰ καὶ μόνος ἔγραψα, ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ μόνου ἐστὶν αὕτη ἡ γνώμη, ἀλλὰ πάντων τῶν κατὰ τὴν Ιταλίαν, καὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπισκόπων. καὶ ἔγωγε τοὺς πάντας οὐκ ἠθέλησα ποιῆσαι γράψαι, ἵνα μὴ παρὰ πολλῶν τὸ βάρος ἔχωσιν. ἀμέλει καὶ τῇ ὁρισθείσῃ προθεσμίᾳ συνῆλθον ἐπίσκοποι, καὶ ταύτης τῆς γνώμης γεγόνασιν ἣν πάλιν γράφων ὑμῖν σημαίνω. ὥστε ἀγαπητοὶ εἰ καὶ μόνος ἐπιστέλλω, ἀλλὰ πάντων εἶναι γνώμην ταύτην γινώσκετε. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ μὴ εὐλόγως τινὰς ἐξ ὑμῶν προφάσεις, ἄλλα ἀδίκους καὶ ὑπόπτους πορίσασθαι. περὶ δὲ τοῦ μὴ δυσχερῶς μηδὲ ἀδίκως ἡμᾶς ὑποδεδέχθαι εἰς κοινωνίαν τοὺς συνεπισκόπους ἡμῶν Αθανάσιον καὶ Μάρκελλον, εἰ καὶ τὰ πραχθέντα ἱκανά, ὅμως διὰ βραχέων εὔλογον ὑμῖν δεῖξαι. ἔγραψαν οἱ περὶ Ευσέβιον πρότερον κατὰ τῶν περὶ Αθανάσιον, ἐγράψατε δὲ καὶ νῦν ὑμεῖς,

ἔγρα-

cessaria essent, veniēdi citationē omitteremus. Si igitur, quia dies breuior fuit, iter omissum est, nequaquā oportuit ijs ipsis temporibus vos præbere auctores schismatis, luctus, & lacrymarū in Ecclesia. Iam qui talia agunt, ostendunt non tempora ipsorū profectioni, sed cōscientiā obsistere. Admiror quoq; eā partē epistolę, & nescio quomodo hoc scribere potuistis, id vobis ęgrè esse, quod Eusebio cū suis dūtaxat, & non itidē omnibus vobis literas scripserim, in hac expostulatione morositatē promptissimā, quàm veri quid depręhēdas. Ego enim cum non aliūde literas cōtra Athanasiū accepissem, quā à Martyrio, & Hesychio, necessario illis respōdi, qui scripserant cōtra Athanasiū. Oportuit igitur non solum Eusebianos absq; vobis scribere; aut vos, quibus nō scripsi, nō molestè ferre, si rescripserim illis, qui mihi scripserāt: Nam si par erat ad vos omnes literas dari, par quoq; erat, & vos vnà cū illis literas mittere. Nunc autē quod cōsentaneū erat respiciētes, illis scripsimus, qui nos certiores reddiderāt, & literas misere. Quod si vos cōmouet, quod illis scripserim, cōsequēs est vt indignemini quoq; quod illi, soli mihi scripserint. Verū in hoc ipsa iusta, & rationabilis causa est, dilectissimi, quā vobis intimandū puto. Nam tametsi solus sim, qui scripsi, nō tamē meam solius sententiā, sed omniū Italorū, & omniū in his regionibus Episcoporum, scripsi. Ego autē omnes nolui scribere, ne à multis onerarentur: certè ad constitutū tempus cōuenere Episcopi & eius sentētiæ fuere quā vobis iterū significo. Quapropter dilectissimi, etiāsi solus scribo, scribere me tamē cōmunē omniū sententiā vos scire volo. Et hęc quidē à nobis aduersus non æquas vestrorū hominū, sed iniustas, & suspectas causidicationes dicta sūto. Quod autē non temere aut iniustè susceperim in cōmunionē Coepiscopos nostros, Athanasiū & Marcellū, etiamsi prius dicta sufficiant

ἔγραψαν δὲ καὶ πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν ὑπὲρ Ἀθανασίου. πρῶτον μὲν οὖν τὰ κατ' αὐτοῦ γράμματα παρ' ὑμῶν μάχεται πρὸς ἑαυτὰ, καὶ οὐδεμίαν συμφωνίαν ἔχει τὰ δεύτερα πρὸς τὰ πρῶτα, ἀλλ' ἐν πολλοῖς τὰ πρῶτα ὑπὸ τῶν δευτέρων λύεται, καὶ τὰ δεύτερα ὑπὸ τῶν πρώτων διαβάλλεται, ἀσυμφώνων δὲ ὄντων τῶν γραμμάτων, οὐδεμία πίστις περὶ τῶν λεγομένων ἐστίν. ἔπειτα εἰ τοῖς παρ' ὑμῶν γραφεῖσιν ἀξιοῦτε πιστεύειν, ἀκόλουθόν ἐστι καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ γράψασι, μὴ ἀπιστῆσαι, καὶ μάλιστα ὅτι ὑμεῖς μὲν πόῤῥωθεν, ἐκεῖνοι δὲ ἐν τοῖς τόποις ὄντες καὶ εἰδότες τὸν ἄνδρα, καὶ τὰ ἐκεῖ γινόμενα πράγματα γράφουσι, μαρτυροῦντες αὐτοῦ τῷ βίῳ, καὶ διαβεβαιούμενοι ἐν πᾶσιν αὐτὸν συσκευὴν πεπονθέναι, καὶ πάλιν, Ἀρσένιός τις ἐπίσκοπος ἠλέγχθη ποτὲ ὡς ἀναιρεθεὶς παρὰ Ἀθανασίου, ἀλλὰ τοῦτον ἐμάθομεν ζῆν. ἀλλὰ καὶ φιλίαν ἔχειν πρὸς αὐτόν. τὰ ὑπομνήματα τὰ ἐν Μαρεώτῃ γενόμενα διεβεβαιώσατο κατὰ μονομέρειαν γεγενῆσθαι. μήτε γὰρ ἐκεῖ παρεῖναι Μακάριον τὸν πρεσβύτερον τὸν κατηγορούμενον, μήτε αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ Ἀθανάσιον. καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑπομνημάτων, ὧν ἐκόμισαν ἡμῖν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἔγνωμεν. ἀναγνόντες γὰρ εὕρομεν, ὅτι ὁ μὲν κατήγορος Ἰσχύρας ἐκεῖ παρῆν, οὔτε δὲ Μακάριος, οὔτε ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρους Ἀθανασίου ἀξιοῦντας παρεῖναι καὶ μὴ συγχωρηθέντας. ἔδει δὲ ἀγαπητοὶ, εἴπερ μετ' ἀληθείας ἐγίνετο τὸ κριτήριον, μὴ μόνον τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον παρεῖναι. ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ Τύρῳ Μακάριος παρῆν ὁ κατηγορούμενος, καὶ Ἰσχύρας ὁ κατήγορος, καὶ οὐδὲν ἐδείχθη, οὕτως ἔδει καὶ ἐν τῷ Μαρεώτῃ μὴ μόνον ἀπελθεῖν τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον, ἵνα παρὼν ἢ ἐλεγχθῇ, ἢ μὴ ἐλεγχθεὶς, δείξῃ τὴν συκοφαντίαν, νῦν δὲ τούτου μὴ γενομένου, ἀλλὰ μόνου ἀπελθόντος τοῦ κατηγόρου, μεθ' ὧν παρῃτήσατο Ἀθανάσιον,

ὑπο-

ciant, breuibus tamē ratio vobis iſtarū rerū demonſtanda eſt. Scripſere prius Euſebius cū ſuis cōtra Athanaſiū, ſcripſiſtis & vos in præſentia, ſcripſere etiā plurimi ex Aegypto, & ex alijs prouincijs Epiſcopi pro Athanaſio: nā quod ante omnia obſeruari oportet, literæ veſtræ aduerſus Athanaſiū inter ſe pugnant, & primæ cum ſecūdis nullū concentū habēt, ſed in pleriſq; primæ à ſecūdis deſtruūtur, & ſecūdæ à primis reddūtur ſuſpectæ, ex diſcrepātibus autē literis, nulla certitudo cōſtitui poteſt. Quod ſi veſtris literis fidē dari poſtulatis, ęquū eſt & literis eorū, qui pro eo ſcribūt, fidē nō abnegare, & maximè quod vobis à patria eius lōgè diſtātibus, illi, qui in ijſdē locis cū Athanaſio degūt, vt de homine noto, rebuſq; ibi geſtis certiores, probū teſtimoniū de vitę eius innocentia perhibēt, affirmantes eū, non niſi cōfictis criminibus opprimi. Quin & Arſenius aliquando dictus ab Athanaſio interfectus, quē iam cognouimus in vita eſſe, & cū Athanaſio amicitiā, fouere, is ipſe affirmat, ea quæ acta ſunt Mareotę, in abſentia alterius partis acta fuiſſe: neq; enim ibi pręſto fuiſſe Macariū Presbyterū, qui reatum ſuſtinebat, neq; Epiſcopū eius Athanaſiū, & hoc non ſolū ex verbis eius, ſed ex monumētis actorum per Martyriū, & Heſichiū allatis cognouimus: ea enim perlegētes, inuenimus accuſatorē Iſchyram ibi pręſto fuiſſe: Macariū autem & Athanaſiū nequaquā adfuiſſe, neq; Athanaſij Presbyteros, quāquam hoc ipsū magnopere ſolicitātes, admiſſos eſſe. Oportebat autē dilectiſſimi, ſi quidē ſynceriter illud iudiciū agebatur, non ſolū accuſatorem ſed & reum pręſētem ſiſti. Et vt Tyri Macarius aderat reus & Iſchyras accuſator, vbi nihil criminū docere potuit, ita quoq; in Mareoten nō ſolū oportuit accuſatorē, ſed & reū quoq; vnà proficiſci, vt vel præſens cōuinceretur, vel ſi victus non eſſet, appareret eū calumnijs petitū fuiſſe: iam cum

hoc

ὕποπτα τὰ πράγματα φαίνεται. ᾐτιᾶτο δὲ καὶ τοὺς ἀπελθόντας εἰς τὴν Μαρεώτην, παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀπεληλυθέναι, ἔλεγε γὰρ ὅτι Θεόγνιον, καὶ Μάριν, καὶ Θεόδωρον, Οὐρσάκιον, καὶ Οὐάλεντα, καὶ Μακεδόνιον, ὑπόπτους ὄντας ἀπέστειλαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Θεσσαλονίκης ἐδείκνυε. προσήνεγκε γὰρ ἐπιστολὴν αὐτοῦ γραφεῖσαν πρὸς Διονύσιον τὸν ἐν τῇ συνόδῳ κόμητα, ἐν ᾗ δηλοῖ φανερὰν συσκευὴν γενέσθαι κατὰ Ἀθανασίου. καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ κατηγόρου Ἰσχύρα, προσεκόμισε χεῖρα ὁλόγραφον αὐθεντικὴν, ἐν ᾗ μάρτυρα τὸν Θεὸν τὸν παντοκράτορα ἐπικαλούμενος, μήτε ποτηρίου κλάσιν μήτε τραπέζης ἀνατροπὴν γεγενῆσθαι ἔλεγεν, ἀλλ' ὑποβεβλῆσθαι ἑαυτὸν ὑπό τινων, πλάσασθαι ταύτην τὴν κατηγορίαν, ἀπαντήσαντες δὲ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Μαρεώτου, διεβεβαιώσαντο μήτε τὸν Ἰσχύραν πρεσβύτερον εἶναι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, μήτε τὶ τοιοῦτον πεπλημμεληκέναι Μακάριον, ὁποῖον ἐκεῖνος ἐκατηγόρησεν. Οἱ πρεσβύτεροι δὲ καὶ οἱ διάκονοι ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα, οὐκ ὀλίγα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, διαβεβαιούμενοι μηδὲν ἀληθὲς εἶναι τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων, συσκευὴν δὲ αὐτὸν πεπονθέναι, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύης πάντες ἐπίσκοποι, γράφοντες διεβεβαιώσαντο καὶ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ἔννομον καὶ ἐκκλησιαστικὴν γεγονέναι, καὶ πάντα τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα κατ' αὐτοῦ εἶναι ψευδῆ, οὔτε γὰρ φόνον γεγενῆσθαι, οὔτε τινὰς ἀναιρεθῆναι δι' αὐτὸν, οὔτε κλάσιν ποτηρίου γεγενῆσθαι, ἀλλὰ πάντα εἶναι ψευδῆ. καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων δὲ τῶν ἐν Μαρεώτῃ κατὰ μονομέρειαν γεγενημένων ἐδείκνυεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ἕνα κατηχούμενον, ἐξεταθέντα, καὶ εἰπόντα ἔνδον εἶναι μετὰ Ἰσχύρα, ὅτε Μακάριος ὁ πρεσβύτερος Ἀθανασίου, ὡς λέγουσιν, ἐπέστη τῷ τόπῳ. καὶ ἄλλους δὲ ἐξεταθέντας καὶ εἰπόντας, τὸν μὲν ἐν κελλίῳ μικρῷ, τὸν δὲ ὄπισθεν τῆς θύρας κατακεῖσθαι τὸν Ἰσχύραν τό-

hoc factū non sit, sed solū ibi accusator steterit, cum ijs, quos vt suspectos Athanasius reijciebat, actorū illorum monuméta suspicione carere nō possūt. Addebat prętcrea in sua querela eos, qui Mareoten profecti sunt, se inuito eò profectos esse: misere enim eò (vt ipse dicebat) Theognium, Marium, Vrsacium, Valentem, & Macedoniū, homines suspectos, neq; hoc ita esse solūmodo verbis suis, sed literis quoq; Alexandri Thessalonicensium Episcopi demōstrabat: protulit enim epistolā illius scriptā ad Dionysiū, qui in ea Synodo Comes erat, quibus Episcopis ille liquidò declarat, Athanasiū calumnijs & ipsius quoq, accusatoris Ischyræ cōiurationibus opprimi, verā manum & authenticā protulit, in qua ille testatur Deū omnipotentē inuocans, neq; calicis confractionē neq; mensæ subuersionē vllam fuisse, sed se subornatū esse à certis hominibus, vt crimē cōfingeret: Deinde cū huc excurrissent Mareotæ Presbyteri, affirmarunt, neq; Ischyrame sse Catholicæ Ecclesiæ Presbyterū, neq; tale quid cōmisisse Macariū, quale illi imputabat. Quinimò Presbyteri, & Diaconi cū huc venissent, nō tenuiter, sed prolixè testimonia dixere pro Athanasio, affirmantes nihil eorū, quę illi obijcerētur, verū esse, eumq; cōiurationibus premi, quin & Episcopi ex Aegypto & Africa in suis scriptis affirmarunt, constitutionē Athanasij in suscipiēdo episcopatu, legitimā, & ecclesiasticam fuisse, neq; cędem cōmissam, neq; quemquā per illum sublatum esse, neq; poculum vllum cōfractum, sed omnia esse conficta. Et ex ipsis iudicijs in Mareota per absentiā alterius partis habitis, ostēdebat Athanasius, vnū catechumenum in examinatione sui dixisse, se intus cum Ischyra fuisse, quò tempore Macarius presbyter Athanasij eò, vt aiunt, se in eum locum immisisset, alios itē examinatos pro testimonio dixisse Ischyram in cellula parua latuisse, alios, post

τε, νοσοῦντα, ὅτι Μακάριον λέγουσιν ἀπηντηκέναι ἐκεῖ. ἀπὸ δὴ τούτων ὧν ἔλεγε καὶ ἡμεῖς ἀκολούθως στοχαζόμεθα, ὅτι πῶς οἷόν τε τὸν ὄπισθεν τῆς θύρας νόσῳ κατακείμενον, τότε ἑστηκέναι καὶ λειτουργεῖν καὶ προσφέρειν; ἢ πῶς οἷόν τε ἦν προσφορὰν προκεῖσθαι, ἔνδον ὄντων τῶν κατηχουμένων; εἰ γὰρ ἔνδον ἦσαν οἱ κατηχούμενοι, οὔπω ἦν ὁ καιρὸς τῆς προσφορᾶς. ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται, ἔλεγεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἐδείκνυε, διαβεβαιουμένων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, μηδὲ ὅλως αὐτὸν πρεσβύτερον γεγενῆσθαί ποτε ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ συνῆχθαι αὐτόν ποτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς πρεσβύτερον. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ὅτι Ἀλέξανδρος ἐδέχετο κατὰ φιλανθρωπίαν τῆς μεγάλης συνόδου τοὺς ἀπὸ σχίσματος Μελιτίου, ὠνομάσθαι αὐτὸν ὑπὸ Μελιτίου μετὰ τῶν αὐτοῦ διεβεβαιοῦτο, ὃ καὶ μέγιστόν ἐστι τεκμήριον, μὴ εἶναι αὐτὸν μήτε Μελιτίου. εἰ γὰρ ἦν, πάντως καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συνηριθμεῖτο. ἄλλως τε καὶ ἐν ἄλλοις ὁ Ἰσχύρας ψευσάμενος ἐδείκνυτο ὑπὸ Ἀθανασίου, ἐκ τῶν ὑπομνημάτων. κατηγορήσας γὰρ ὡς βιβλίων κεκαυμένων, ὅτε ὡς λέγουσι Μακάριος ἐπέστη, ἠλέγχθη ὑφ' ὧν αὐτὸς ἤνεγκε μαρτύρων ψευσάμενος. τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων, καὶ τοσούτων μὲν ὄντων τῶν μαρτύρων, τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, τοσούτων δὲ δικαιωμάτων προφερομένων ὑπ' αὐτοῦ, τί ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς; ἢ τί ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ἀπαιτεῖ; ἢ μὴ καταγνῶναι τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέξασθαι καὶ ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, ὥσπερ καὶ ἔχομεν; καὶ γὰρ πρὸς τούτοις πᾶσι, παρέμεινεν ἐνταῦθα ἐνιαυτὸν καὶ ἓξ μῆνας ἐκδεχόμενος τὴν παρουσίαν ὑμῶν, ἢ τῶν βουλομένων ἐλθεῖν. τῇ δὲ παρουσίᾳ ἐδυσώπει πάντας, ὅτι οὐκ ἂν παρῆν, εἰ μὴ ἐθάρρει. καὶ γὰρ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐλήλυθεν, ἀλλὰ κληθεὶς καὶ λαβὼν γράμματα παρ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ ὑμῖν ἐγράψαμεν, καὶ ὅμως μετὰ ταῦτα, ὑμεῖς ὡς παρὰ κανόνας ποιήσαντας ἡμᾶς ἐμέμψασθε. σκοπεῖτε τοίνυν τίνες εἰσὶν οἱ παρὰ κα-

νόνας

ostium ægrotum eodē tempore decubuisse, quo Macarius superueniebat. Ex istis rationibus Athanasij, facilè colligebamus, fieri non potuisse, vt qui morbo post ostiũ decumbebat, in sacris constiterit, & oblationem cōfecerit, nec oblationē proponi potuisse, cum intus catechumeni versarentur, quibus intus adhuc agētibns, tempus oblationis nondum esse potuit. Hæc vt iam exposui, pro se dicebat Athanasius, & rem ita esse, ex actis declarabat, idem affirmantibus cæteris, qui cum eo erant, prorsus nunquam Ischyram Ecclesiæ Presbyterum fuisse, aut vt Presbyterum Synaxim cum alijs fecisse. Neque enim quo tempore Alexander ex humanitate magni concilij, eos, qui erant ex schismate Meletij recipiebat, hunc à Meletio tanquam suum nominatum fuisse affirmabant, quod ipsum maximum signum est, non fuisse illum ex numero Meletianorum: nam si Meletianus fuisset, omnibus modis illum in eorum classe recensuissent. Quin & alibi falsa dixisse Ischyram ex ipsis actis comprobatum est ab Athanasio, quippe qui in crimine de combustis libris falsi conuictus sit ab ijs, quos in testes adduxerat. Quum igitur istiusmodi allegarentur, & tot testes pro Athanasio starent, & ipse tam iusta pro se adferret, quid quæso nos oportuit facere? An non quod Ecclesiastici Canonis est? hominemque proinde non condemnaremus, sed potius reciperemus? eumque pro Episcopo, quemadmodnm est, haberemus? Præter hæc omnia annum totum, & integros sex menses apud nos hæsit, vestram præsentiam expectans, aut quotquot comparere auderent, suaque præsentia pudefecit omnes: non enim iudicio stetisset, nisi sui fiduciam habuisset, neque spontè, sed literis nostris ad iudicium vocatus, comparuisset, quemadmodum vos per literas citauimus, & tamen post tanta argumenta nos velut insolitum quiddam agentes

νόνας παραλύσαντες, ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσούτων ἀποδείξεων τὸν ἄνδρα δεξάμενοι, ἢ οἱ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἓξ μονῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀνομάσαντές τινα ὡς ἐπίσκοπον ξένον, καὶ ἀποστείλαντες εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ στρατιωτικῆς ἐξουσίας; ὅπερ οὐδὲ εἰς Γαλλίας αὐτοῦ ἀποσταλέντος. ἐγεγόνει γὰρ ἂν καὶ τότε, εἰ ὄντως ἦν καταγνωσθείς. ἀμέλει ἐπανελθὼν σχολάζουσαν καὶ ἐκδεχομένην αὐτὸν τὴν ἐκκλησίαν εὗρεν, ἀλλὰ νῦν οὐκ οἶδα ποίῳ τρόπῳ γέγονε τὰ γενόμενα. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐκ ἔδει γραψάντων ἡμῶν σύνοδον γενέσθαι, προλαβεῖν τινας τὴν ἐκ τῆς συνόδου κρίσιν, ἔπειτα, οὐκ ἔδει τοιαύτην καινοτομίαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι. ποῖος γὰρ κανὼν ἐκκλησιαστικός, ἢ ποία παράδοσις ἀποστολικὴ τοιαύτη; ὥστε εἰρηνευούσης ἐκκλησίας, καὶ ἐπισκόπων τοσούτων ὁμόνοιαν ἐχόντων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον, ἀποσταλῆναι Γρηγόριον, ξένον μὲν τῆς πόλεως, μήτε ἐκεῖ βαπτισθέντα μήτε γινωσκόμενον, τοῖς πολλοῖς, μὴ αἰτηθέντα παρὰ πρεσβυτέρων. μὴ παρ' ἐπισκόπων, μὴ παρὰ λαῶν, ἀλλὰ κατασταθῆναι μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀποσταλῆναι δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, οὐ μετὰ πρεσβυτέρων, οὐ μετὰ διακόνων, τῆς πόλεως, οὐ μετὰ ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ μετὰ στρατιωτῶν, τοῦτο γὰρ ἔλεγον καὶ ἠτιῶντο οἱ ἐνταῦθα ἐλθόντες. εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ὑπεύθυνος ἦν εὑρεθεὶς ὁ Ἀθανάσιος, οὐκ ἔδει τὴν κατάστασιν οὕτως παρανόμως καὶ παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα γενέσθαι, ἀλλ' ἐπ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱερατείου, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κλήρου, τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους ἔδει καταστῆσαι, καὶ μὴ νῦν τοὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κανόνας παραλύεσθαι. ἆρα γὰρ εἰ καθ' ἑνὸς ὑμῶν ἐγεγόνει τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἂν ἐβοήσατε, οὐκ ἂν ἠξιώσατε ὡς παραλελυμένων τῶν κανόνων, ἐκδικηθῆναι; ἀγαπητοὶ ὡς Θεοῦ παρόντος μετ' ἀληθείας φθεγγόμεθα καὶ λέγομεν, οὐκ ἔστι τοῦτο εὐσεβές, οὐδὲ νόμιμον, οὐδὲ ἐκκλησιαστικόν. καὶ γὰρ καὶ τὰ λεγό-

repræhēditis. Qui igitur sunt qui contra Canones agūt? nosne, qui cum tantis rerum documentis virum recipimus, an qui Antiochiæ fuere qui externum hominem ad triginta sex mansiones distantem Episcopum nominarunt, eumque militari manu Alexandriam deduxerunt? quod ne tunc quidem factum est, quum Athanasius in Galliam relegebatur, quod tum haud dubiè factum fuisset, si pro verè damnato habitus fuisset: certè cum inde ab exilio rediret, etiam tum suam Ecclesiam, à qua recipiebatur, vacantem inuenit. Prorsus ignoro quanam ratione facta sunt, quæ facta sunt. Primum enim (si verum dicendum est) non decebat, cum nos ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos præoccupare iudicium Synodi; deinde non decuit nouos istos modos contra Ecclesiam induci: vbi enim est istiusmodi Ecclesiasticus Canon, aut istiusmodi traditio Apostolica? vt in pace agente Ecclesia, & Episcopis concordibus cum Episcopo Alexandriæ Athanasio immittere Gregorium peregrinum, & externum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitum, neque postulatum à Presbyteris, eumq; Antiochiæ creare Episcopum, atq; inde deducere Alexandriam, non cum Presbyteris aut Diaconis Ciuitatis, non cū Episcopis Aegypti, sed cum militibus? Hæc enim dixere & conquesti sunt, qui huc venerūt: Si enim post Synodum in culpa fuisset depræhensus Athanasius, non tamē oportuit, creationem noui Episcopi ita illegaliter, & præter Canonē Ecclesiasticū fieri, sed in ipsa Ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, & ex ipso clero eius prouinciæ Episcopos constitui, & nequaquam ex illis, qui nunc Apostolorū Canones violāt. Age si in quenquā vestrū id cōmissum esset; nonne vociferaturi essetis? nōne vindictā quasi violatis Canonibus, postulaturi fuissetis? Dilecti credite, tanquā Deo presēte

cum

μένα γεγενῆσθαι παρὰ Γρηγορίου ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ, δείκνυσι τὴν τῆς καταστάσεως τάξιν. ἐν γὰρ τοιούτοις εἰρηνικοῖς καιροῖς. ὡς αὐτοὶ οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπήγγελλον, καθὼς καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἔγραψαν, ἡ ἐκκλησία ἐμπρησμὸν ὑπέμεινε, παρθένοι ἐγυμνώθησαν, μονάζοντες κατεπατήθησαν, πρεσβύτεροι δὲ πολλοὶ τοῦ λαοῦ ᾐκίσθησαν καὶ βίαν πεπόνθασιν, ἐπίσκοποι ἐφυλακίσθησαν, περιεσύρησαν πολλοὶ, τὰ ἅγια μυστήρια, ἐφ' οἷς ᾐτιῶντο Μακάριον τὸν πρεσβύτερον, ὑπὸ ἐθνικῶν διηρπάζετο, καὶ εἰς γῆν κατεβάλλετο, ἵνα τὴν Γρηγορίου τινὲς κατάστασιν δέξωνται, τὰ δὲ τοιαῦτα δείκνυσι τοὺς παραλύοντας τοὺς κανόνας. εἰ γὰρ νόμιμος ἦν ἡ κατάστασις, οὐκ ἂν διὰ παρανομίας ἠνάγκαζε πείθεσθαι τοὺς νομίμως ἀπειθοῦντας αὐτῷ, καὶ ὅμως τοιούτων γενομένων, γράφετε εἰρήνην μεγάλην γεγενῆσθαι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ, ἐκτὸς εἰ μὴ ἀντιμεταβέβληται τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης, καὶ τὰ τοιαῦτα εἰρήνην ὀνομάζετε. κἀκεῖνο δὲ ὑμῖν ἀναγκαῖον ἐνόμισα δηλῶσαι, ὅτι Ἀθανάσιος διεβεβαιοῦτο Μακάριον ἐν Τύρῳ ὑπὸ στρατιώτας γεγενῆσθαι, καὶ μόνον τὸν κατήγορον ἀπεληλυθέναι μετὰ τῶν ἀπελθόντων εἰς τὸν Μαρεώτην, καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἀξιοῦντας παρεῖναι ἐν τῇ ἐξετάσει μὴ συγκεχωρῆσθαι, τὴν δὲ ἐξέτασιν γεγενῆσθαι περὶ ποτηρίου καὶ τραπέζης, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ, παρόντων ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων. τοῦτο δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἄπιστον ἦν, εἰ μὴ καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἐδείκνυτο, ἐφ' ᾧ καὶ ἐθαυμάσαμεν, νομίζω δὲ καὶ ὑμᾶς ἐπιθαυμάζειν ἀγαπητοί. πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ἐπιτρέπονται παρεῖναι οἱ καὶ τῶν μυστηρίων λειτουργοὶ τυγχάνοντες, ἐπὶ δὲ ἐξωτικοῦ δικαστοῦ παρόντων κατηχουμένων, καὶ τὸ χεῖρον ἐπὶ ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων τῶν διαβεβλημένων περὶ τὸν χριστιανισμὸν, ἐξέτασις περὶ αἵματος Χριστοῦ καὶ σώματος Χριστοῦ, γίνεται. εἰ γὰρ καὶ ὅλως ἐγεγόνει τι πλημμέλημα, ἔδει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ κληρικῶν νομίμως ἐξετάζεσθαι

τὰ

cũ veritate loquimur. Non eſt illud piè factũ, nõ ex iure non eccleſiaſticè. Quinimò quę feruntur acta in introitu Gregorij oſtẽdũt qualis fuerit ordo in eius ordinatione: temporibus enim ita pacatis prout renunciant qui inde veniunt, & quemadmodũ Epiſcopi ſcribunt, ipſa Eccleſia incendiũ paſſa eſt, virgines denudatæ, monachi conculcati, Presbyteri, & multi ex populo indignè habiti, & violati, Epiſcopi in carcerẽ detruſi, multi item ſpoliati. Sacra myſteria, de quibus incuſabãt Macariũ Presbyterum, ab Ethnicis direpta, & in terram abiecta ſunt, vt vi cogerent nõnullos, ad cõſtitutionem Gregorij approbãdam. Hæc & iſtiuſmodi oſtendunt, quinam ſint Canonũ pręuaricatores. Nam & ſi legitima fuiſſet eius cõſtitutio, non tamẽ cum præuaricatione legum coegiſſet eos ſibi obtemperare, qui ei legitimè o baudiebãt. Et tamẽ cum talia ſcelera deſignata ſint, ſcribitis magnificam pacem Alexãdriæ, & per Aegyptum fuiſſe, quaſi res officiũq; pacis in cõtrariam iam ſignificationẽ abierit. Illud quoque neceſſariũ exiſtimaui, quod vobis indicaretur, Athanaſiũ affirmaſſe Macariũ ſub cuſtodia militũ habitum eſse, & ſolũ accuſatorẽ vnà cum illis, qui Mareoten proficiſcebãtur, abijſse, & Presbyteris rogantibus, vt in quæſtione adeſse liceret, pernegatum, & quæſtionẽ habitã fuiſse de calice, & mẽſa in præſentia præfecti & eius cohortis, aſſiſtentibus tum Ethnicis, tum Iudęis. Id principio nobis incredibile videbatur, niſi ex ipſis actorũ monumentis demonſtratũ fuiſset, certè nobis magnæ admirationis fuit, vt etiam vobis eſſe puto. Atqui ne Presbyteris quidem adeſse permittitur in myſterijs, quum tamẽ ipſi quoq; ſacrorũ adminiſtri ſint. Iam quis non execretur ſub externo iudice præſentibus Catechumenis, & quod peius eſt, Ethnicis & Iudæis Chriſtianiſmũ blaſphemantibus, quæſtionẽ de sãguine, & corpore Chriſti haberi? Nam ſi omninò

τὰ τοιαῦτα. Περὶ δὲ Μαρκέλλου ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτοῦ ὡς ἀσεβοῦντος εἰς τὸν Χριστὸν ἐγράψατε, δηλῶσαι ὑμῖν ἐσπούδασα, ὅτι ἐνταῦθα γενόμενος, διεβεβαιώσατο μὲν μὴ εἶναι ἀληθῆ τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα παρ' ὑμῶν, ὅμως δὲ ἀπαιτούμενος παρ' ἡμῶν εἰπεῖν περὶ τῆς πίστεως, οὕτως μετὰ παῤῥησίας ἀπεκρίνατο δι' ἑαυτοῦ, ὡς ἐπιγνῶναι μὲν ἡμᾶς ὅτι μηδὲν ἔξωθεν τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖ, οὕτως γὰρ εὐσεβῶς περὶ τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡμολόγησε φρονεῖν, ὥσπερ καὶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία φρονεῖ, καὶ οὐ νῦν ταῦτα πεφρονηκέναι διεβεβαιώσατο, ἀλλὰ καὶ ἔκπαλαι, ὥσπερ οὖν καὶ οἱ ἡμέτεροι πρεσβύτεροι τότε ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ γενόμενοι, ἐμαρτύρησαν αὐτοῦ τῇ ὀρθοδοξίᾳ. καὶ γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Ἀρειανῶν πεφρονηκέναι διϊσχυρίσατο, ἐφ' ᾧ καὶ ὑμᾶς ὑπομνῆσαι δίκαιόν ἐστιν, ἵνα μηδεὶς τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀποδέχηται, ἀλλὰ βδελύττηται ὡς ἀλλοτρίαν τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας. ὀρθὰ τοίνυν αὐτὸν φρονοῦντα, καὶ ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ μαρτυρούμενον, τί πάλιν καὶ ἐπὶ τούτου ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς, ἢ ἔχειν αὐτὸν ὥσπερ καὶ εἴχομεν, ἐπίσκοπον, καὶ μὴ ἀποβάλλειν τῆς κοινωνίας; ταῦτα μὲν οὖν ἐγὼ οὐχ ὡς ὑπεραπολογούμενος αὐτῶν γέγραφα, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πιστεῦσαι ὑμᾶς, ὅτι δικαίως καὶ κανονικῶς ἐδεξάμεθα τοὺς ἄνδρας, καὶ μάτην φιλονεικεῖτε. ὑμᾶς δὲ δίκαιόν ἐστι σπουδάσαι καὶ παντὰ τρόπον καμεῖν, ἵνα τὰ μὲν παρὰ κανόνα γενόμενα, διορθώσεως τύχῃ, αἱ δὲ ἐκκλησίαι, εἰρήνην ἔχωσι, πρὸς τὸ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παραμεῖναι, ὁμολογῶ γὰρ τὰ γενόμενα, οὐκ εἰρήνης, ἀλλὰ σχίσματος προφάσεις εἰσίν. οὐ γὰρ μόνον οἱ περὶ Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον οἱ ἐπίσκοποι ἐληλύθασιν ἐνταῦθα, αἰτιώμενοι κατ' αὐτῶν ἀδικίαν γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐπίσκοποι ἀπὸ Θρᾴκης, ἀπὸ Κοίλης Συρίας, ἀπὸ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, καὶ πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ὀλίγοι, ἄλλοι δέ τινες ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων με-

ρῶν

nino delictũ aliquod perpetratum fuiſſet, oportebat de eo in Eccleſia inquiri ſub legitimis clericis. De Marcello autem poſtquam de illo quoque, vt impio in Chriſtum perſcripſiſtis, vobis ſtudui ſignificare, eũ cum huc veniſſet, affirmaſſe falſa eſſe, quę de ſe in literis veſtris ſcripta eſsēt, ſed tamen cum a nobis poſtularetur, vt de fide diceret, tanta cum fiducia per ſe reſpondit, vt nemo non perciperet, eum nihil à veritate profiteri alienum, ſed eadem cum pietate, qua Eccleſia de Domino & Saluatore noſtro ſentire, neque iam tantummodo, ſed etiam olim huius ſententiæ ſe fuiſſe confirmabat, vti & noſtri Presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipſius recta fide conteſtabantur: Nam & eum tunc quoque in ſententijs dicendis dimicaſſe cum Ariana hæreſi teſtes fuere, cuius quoque vos admonitos velim, nequis talem hæreſim appreobet, ſed abominetur, vt alienam à ſana doctrina. D viro igitur, quem rectæ opinionis & ſyncerę religionis eſſe, teſtimonijs approbatũ eſt, quid quæſo nos facere oportuit? anne, vt eũ pro Epiſcopo haberemus queadmodum habemus? an potius à cõmunione repelleremus? Hæc quidẽ ego nõ tanquam eorum cauſam agẽs ſcribo, ſed vt & vobis fidẽ facerem, viros iuſtos iuſtè & canonicè à nobis receptos eſſe, & vos minimè habere causã litigandi: par autẽ eſt vt ſtudiũ adhibeatis, & omnibus modis elaboretis, vt quæ cõtra Canonẽ acta ſunt, emendationẽ accipiant, & Eccleſiæ pacẽ habeãt, vt Chriſti pax nobis data permaneat, & nõ ſcindatur Eccleſia, ne vos eã culpã veluti ſchiſmatis authores ſuſtineatis. Dico enim, & planè proteſtor, ea quæ à vobis acta sũt, non eſſe pacis ſed ſchiſmatis. Non enim ſolũ Athanaſius, & Marcellus Epiſcopi cũ querimonijs de illatis iniurijs, ſed & plurimi Epiſcopi ex Thracia, Cœloſyria, Phœnicia, Palæſtina, huc cõuenere, Presby-

ερῶν, ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐνταῦθα σύνοδον, ἐπὶ πάντων τῶν συνελθόντων ἐπισκόπων, πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς ἔλεγον, ὅτι καὶ ἀπωδύροντο, βίαν καὶ ἀδικίαν τὰς ἐκκλησίας πεπονθέναι, καὶ ὅμοια τῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὰς ἑαυτῶν, καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις γεγενῆσθαι διεβεβαιοῦντο, οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγμασι, καὶ ἐξ Αἰγύπτου δὲ καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας πάλιν ἐλθόντες νῦν πρεσβύτεροι μετὰ γραμμάτων, ἀπωδύροντο, ὅτι πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι θέλοντες ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, ἐκωλύθησαν. μέχρι γὰρ νῦν καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου ἀποδημίαν ἔλεγον, ἐπισκόπους ὁμολογητὰς κατακόπτεσθαι πληγαῖς, καὶ ἄλλους φυλακίζεσθαι, ἤδη δὲ καὶ ἀρχαίους, πλεῖστον ὅσον χρόνον ἔχοντας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, εἰς λειτουργείας δημοσίας παραδίδοσθαι καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἐπιβουλεύεσθαι καὶ διώκεσθαι, καὶ γὰρ καί τινας ἐπισκόπους, καί τινας ἀδελφοὺς, ἐξορίους ἔλεγον γεγενῆσθαι, δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα καὶ ἄκοντες ἀναγκάζωνται κοινωνεῖν Γρηγορίῳ, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Ἀρειανοῖς. καὶ ἐν Ἀγκύρᾳ δὲ τῆς Γαλατίας, οὐκ ὀλίγα γεγενῆσθαι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ πάλιν τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν γενομένοις. ἠκούσαμεν καὶ παρ' ἑτέρων, καὶ Μάρκελλος δὲ ὁ ἐπίσκοπος διεμαρτύρατο. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοιαύτας κατηγορίας, καὶ οὕτω δεινὰς κατά τινων ἐξ ὑμῶν, ἵνα μὴ λέγω τὰ ὀνόματα οἱ ἀπαντήσαντες εἰρήκασιν, ἃς ἐγὼ μὲν γράψαι παρῃτησάμην. ἴσως καὶ ὑμεῖς παρ' ἑτέρων ἀκηκόατε. διὰ τοῦτο γὰρ μάλιστα καὶ ἔγραψα προτρεπόμενος ὑμᾶς ἐλθεῖν, ἵνα καὶ παρόντες ἀκούσητε, καὶ πάντα διορθωθῆναι καὶ θεραπευθῆναι δυνηθῇ, καὶ διὰ τοῦτο προθυμοτέρους ἔδει τοὺς κληθέντας ἀπαντῆσαι, καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα μὴ τέως ὕποπτοι περὶ τὰ λεχθέντα, ἐὰν μὴ ἀπαντήσωσι, νομισθῶσιν, ὡς μὴ δυνάμενοι ἐλέγξαι ἃ ἔγραψαν. τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων, καὶ οὕτως τῶν ἐκκλησιῶν πασχουσῶν, καὶ ἐπιβουλευομένων, ὡς οἱ ἀπαγγέλλοντες διεβεβαιοῦντο,

teri item non pauci,partim ex Alexandria,partim aliũde ad hoc Concilium occurrerunt, & coram omnibus Episcopis ibi congregatis inter reliqua dicta sua conquesti sũt, vim,& iniuriã Ecclesijs illatas esse,suasq; Ecclesias eadem, quæ Alexandrina passas esse, & in alijs Ecclesijs similia designata.Ex Aegypto autẽ,& Alexandria cũ denuò superuenissent Presbyteri,literas secũ attulere, quibus plurimorũ Episcoporum, & Presbyterorum querimonia cõtinebantur, se, cum huc ad Cõciliũ pergerent, detentos fuisse,atq; etiam nũc detineri. Et quemadmodum post Athanasij exiliũ cõtingit, Episcopos homines Cõfessores flagris cõscindi, alios in carceribus haberi, Præsulesq;lõgissimi in suo Episcopatu temporis publicis ministerijs mancipari, & fere omnes Clericos, & populos Ecclesię Catholicę insidijs appeti,& persecutionem pati: quosdã item Episcopos, & fratres finibus suis eiectos esse,nulla alia de causa, nisi vt inuiti cogerẽtur cõmunicare cum Gregorio, & Arianis: & Ancyræ quæ in Galatia est,non pauca aut parua designata esse,sed prorsus eadem cum factis Alexandrinis. Audiuimus etiam ista ab alijs, & Marcellus quoq; Episcopus, rem ita esse suo testimonio confirmabat. Hæc,& huiusmodi crimina contra quosdam ex vestris(vt nomina eorum omittam) hi,qui huc venerunt, detulere, quæ ego adscribere subterfugi, & fortasse ea ab alijs, quænam sint,resciueritis. Et hęc potissima mihi scribẽdi causa fuit, vt huc veniretis,quo vobis pręsẽtibus,omnia corrigi & sanari possẽt, ac propterea alacrius à vobis & sine recusatione occurrendum fuit, ne qui hactenus infamia istorum scelerum laborant, cõtumacia non comparẽdi in iudicio, libellos cõtra se datos,videantur refellere nõ potuisse. Cum igitur talia rumoribus, famaq; circumferantur, tantasque iniurias Ecclesię patiãtur, & istiusmodi insidijs vexẽtur,

τίνες εἰσὶν οἱ φλόγα διχονοίας ἀνάψαντες, ἡμεῖς οἱ λυπούμενοι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ συμπάσχοντες τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς, ἢ οἱ τὰ τοιαῦτα ἐργασάμενοι; θαυμάζω γὰρ πῶς τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐκεῖ ἀκαταστασίας καθ᾽ ἑκάστην ἐκκλησίαν οὔσης δι᾽ ἣν καὶ οἱ ἀπαντήσαντες ἦλθον ἐνταῦθα, γράφετε ὑμεῖς ὁμόνοιαν γεγενῆσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τὰ δὲ τοιαῦτα οὐκ ἐπὶ οἰκοδομῇ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ᾽ ἐπὶ καθαιρέσει ταύτης γίνεται, καὶ οἱ ἐν τούτοις δὲ χαίροντες, οὐκ εἰσὶν εἰρήνης υἱοὶ, ἀλλὰ ἀκαταστασίας. ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν, οὐκ ἔστιν ἀκαταστασίας, ἀλλ᾽ εἰρήνης. διόπερ ὡς οἶδεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηδόμενος μὲν καὶ τῆς ὑμῶν ὑπολήψεως, εὐχόμενος δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας μὴ ἐν ἀκαταστασίᾳ εἶναι, ἀλλὰ διαμένειν ὥσπερ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐκανονίσθη, γράψαι ὑμῖν ταῦτα ἀναγκαῖον ἡγησάμην, ἵνα ἤδη ποτὲ δυσωπήσητε τοὺς διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀπέχθειαν, οὕτως διαθεμένους τὰς ἐκκλησίας. Ἤκουσα γὰρ ὅτι τινές εἰσιν ὀλίγοι, οἱ τούτων πάντων αἴτιοι τυγχάνοντες, καὶ σπουδάσατε ὡς σπλάγχνα ἔχοντες οἰκτιρμῶν διορθώσασθαι ὡς προεῖπον, τὰ παρὰ κανόνα γενόμενα, ἵνα εἰ καί τι προελήφθη, τοῦτο τῇ ὑμετέρᾳ σπουδῇ θεραπευθῇ καὶ μὴ γράφητε ὅτι τὴν Μαρκέλλου καὶ Ἀθανασίου, ἢ τὴν ἡμῶν ἕλου κοινωνίαν, οὐ γὰρ εἰρήνης, ἀλλὰ φιλονεικίας καὶ μισαδελφίας τὰ τοιαῦτα γνωρίσματα. διὰ τοῦτο οὖν κἀγὼ τὰ προειρημένα ἔγραψα, ἵνα μαθόντες ὅτι οὐκ ἀδίκως ἐδεξάμεθα αὐτοὺς, παύσηθε τῆς τοιαύτης ἔριδος. εἰ μὲν γὰρ ἐλθόντων ὑμῶν ἦσαν καταγνωσθέντες, εἰ μὴ εὐλόγους ἀποδείξεις ἔχειν ἐφαίνοντο ὑπὲρ ἑαυτῶν, καλῶς ἂν τὰ τοιαῦτα γεγραφήκετε. ἐπειδὴ δὲ, ὡς προεῖπον κανονικῶς καὶ οὐκ ἀδίκως τὴν πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν κοινωνίαν, παρακαλῶ ὑπὲρ Χριστοῦ μὴ ἐπιτρέψητε διασχισθῆναι τὰ μέρη τοῦ Χριστοῦ. μὴ δὲ τοῖς προλήμμασι πιστεύσητε, ἀλλὰ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην προτιμήσατε, οὐ γὰρ ὅσιον, οὐδὲ δίκαιον δι᾽ ὀλίγων μικροψυχίαν, τοὺς μὴ καταγνωσθέντας

vt affirmauere qui huc veniebant, quinam quæso sunt, qui flammam discordiæ accendũt? nos ne qui ista dolemus, & patientibus fratribus cõpatimur, an illi qui hæc scelera designant? Miror autem cum tantæ, ac tales turbationes sint in singulis Ecclesijs, vt non alia de causa itere susceperint, qui ad Cõciliũ venere, vos interim scribere cõcordiam in Ecclesijs voluisse, cum istiusmodi facta, non ad ędificationẽ Ecclesiæ, sed ad subuersionẽ fieri solẽt & qui istiusmodi rebus oblectãtur, non sunt pacis filij sed perturbationis. Deus autẽ noster non est perturbationis, sed pacis Deus. Quapropter quẽadmodum cõscius est Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, hæc putaui necessaria esse, quæ vobis scriberentur, tum vt parcerem vestræ existimationi, tum quia optarẽ Ecclesias non in perturbatione esse, sed secundum Canones Apostolorum regi, & vt nunc tandem pudefaceretis illos, qui ob mutuum inter ipsos odium ita Ecclesias vexant. Audio paucos esse istorum malorum authores, quapropter operam date, vt habentes viscera misericordiæ, corrigatis ea, quę, vt dixi, contra Canonem facta sunt, vt si quid vitij anteuertit, id vestro studio emendetur, & ne mihi scribatis, quod Marcelli, & Athanasij communionem potius, quam vestram pręoptauerim: nam hęc non pacis, sed contentionis, & odij fraterni argumenta sunt. Atque superiora scripsi, quo certiores facti, eos non iniustè receptos esse, desisteretis ab huiusmodi iurgio, qui si à vobis hic cum cęteris cõgregatis in iudicio conuicti fuissẽt, neq; probas rationes pro sui defensione habuissẽt, rectè nobiscũ in scriptis vestris expostularetis. Postquam autẽ, vt dixi canonicè, & non iniustè cũ ijs fouemus cõmunionẽ, obsecro vos per Iesum Christũ, ne sinatis discindi membra Christi, neq; pręoccupationibus fidem habere, sed Domini pacẽ anteponatis: nõ enim ius

aut

ωθέντας ἀπερρίφθαι καὶ λυπεῖν ἐν τούτῳ τὸ πνεῦμα. εἰ δὲ νομίζετε δύνασθαί τινα κατ' αὐτῶν ἀποδεῖξαι, καὶ εἰς πρόσωπον αὐτοὺς ἐλέγξαι, ἐλθέτωσαν οἱ βουλόμενοι· ἑτοίμους γὰρ ἑαυτοὺς καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐπηγγείλαντο, ὥστε καὶ ἀποδεῖξαι, καὶ διελέγξαι περὶ ὧν ἡμῖν ἀπήγγειλαν. σημάνατε οὖν ἡμῖν ἀγαπητοὶ περὶ τούτου, ἵνα κἀκείνοις γράψωμεν, καὶ τοῖς ὀφείλουσι πάλιν συνελθεῖν ἐπισκόποις, πρὸς τὸ πάντων παρόντων, τοὺς ὑπευθύνους καταγνωσθῆναι, καὶ μηκέτι ἀκαταστασίαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι. ἀρκεῖ γὰρ τὰ γενόμενα, ἀρκεῖ ὅτι παρόντων ἐπισκόπων, ἐπίσκοποι ἐξορίζονται, περὶ οὗ οὐδὲ μακρηγορεῖν δεῖ, ἵνα μὴ βαρεῖσθαι οἱ παρόντες τότε δοκῶσιν. εἰ γὰρ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐκ ἔδει μέχρι τούτων φθάσαι, οὐδὲ εἰς τοσοῦτον ἐλθεῖν τὰς μικροψυχίας. ἔστω Ἀθανάσιος καὶ Μάρκελλος ὡς γράφετε, μετετέθησαν ἀπὸ τῶν ἰδίων τόπων, τί καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄν τις εἴποι; τῶν ἐκ διαφόρων τόπων ὡς προεῖπον ἐλθόντων ἐνταῦθα ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων. καὶ αὐτοὶ γὰρ πάλιν ἡρπάσθαι ἑαυτοὺς καὶ τοιαῦτα πεπονθέναι ἔλεγον, ὦ ἀγαπητοὶ, οὐκέτι κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λοιπὸν ἐπὶ ἐξορισμῷ καὶ θανάτῳ αἱ κρίσεις τῆς ἐκκλησίας εἰσίν· εἰ γὰρ καὶ ὅλως, ὡς φατὲ, γέγονέ τι εἰς αὐτοὺς ἁμάρτημα, ἔδει κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν, ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα οὕτως παρὰ πάντων ὁρισθῇ τὸ δίκαιον. ἐπίσκοποι γὰρ ἦσαν οἱ πάσχοντες, καὶ οὐχ αἱ τυχοῦσαι ἐκκλησίαι αἱ πάσχουσαι, ἀλλ' ὧν αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι δι' ἑαυτῶν καθηγήσαντο. διατὶ δὲ περὶ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως μάλιστα οὐκ ἐγράφετο ἡμῖν; ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια; εἰ μὲν οὖν τι τοιοῦτον ἦν ὑποπτευθὲν εἰς τὸν ἐπίσκοπον, τὸν ἐκεῖ, ἔδει πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐκκλησίαν γραφῆναι. νῦν δὲ οἱ ἡμᾶς μὴ πληροφορήσαντες, πράξαντες δὲ αὐτοὶ ὡς ἠθέλησαν, λοιπὸν καὶ ἡμᾶς οὐ καταγνόντας βούλονται συμψήφους εἶναι. οὐχ οὕτως αἱ

Παύ-

aut fas eſt,ob paucorũ degeneres animos eos abijci, qui condemnati non ſunt aut Spiritum Domini contriſtari. Quod ſi creditis poſſe,quędam illis obiecta oſtẽdi,& coram in facie redargui, veniant qui volunt: nam & ſe paratos eſſe,& probaturos dicũt,quę denunciauerũt. Certiores igitur nos, dilectiſſimi,de ea re facite, quo & illis ſcribamus,& cęteris item Epiſcopis,qui huc debent cõuenire,vt coram omnibus, qui culpę obnoxij ſunt, condemnentur, & ne vlterius conturbatio in Eccleſia fiat: ſufficiunt enim quę facta ſunt, ſufficit quoq; in pręſentia Epiſcoporum, Epiſcopos in exilium actos eſſe: de qua re non eſt prolixior ſermo habẽdus, ne grauari videãtur, qui tum adfuere. Nam ſi verum eſt dicendum, minimè decuit, eo vſque procedere, aut eo vſque euadere iſtas animorũ degeneres puſillanimitates. Eſto vt ſint Athanaſius,& Marcellus, vt ſcribitis,tranſlati è ſuis ſedibus,

ſed quid de alijs dicas quj ex diuerſis locis tum Epiſcopi,tum Presbyteri,quemadmodũ dixi,huc venere? Nam & iſti ſe denuo abreptos, & iſtiuſmodi paſſos eſſe dixerunt. O dilecti nõ iam vlterius Eccleſię iudicia ſecundũ Euangeliũ, ſed vel ad exiliũ, vel ad mortem inſtituũtur. Nam ſi, vt dicitis, omnino in culpa fuerunt,oportuit ſecundũ Canonem & non iſto modo iudicium fieri,oportuit ſcribere omnibus nobis, vt ita ab omnibus quod iuſtũ eſſet,decerneretur. Epiſcopi enim erant non vulgaris Eccleſię qui iſta patiebãtur,ſed quã ipſi Apoſtoli ſuamet opera ad fidem inſtruxerãt. Cur igitur, & in primis de Alexandrina Ciuitate nihil nobis ſcribere voluiſtis? an ignari eſtis,hanc cõſuetudinem eſse,vt primùm nobis ſcribatur,& hinc quod iuſtũ eſt,definiri poſset? Quapropter ſi iſthic huiuſmodi ſuſpicio in Epiſcopum cõcepta fuerat,id huc ad noſtrã Eccleſiã referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minimè fecerũt, poſtquam

Παύλου διατάξεις. οὐχ οὕτως οἱ πατέρες παραδεδώκασιν, ἀλλὰ τύφος ἐστὶν τοῦτο καὶ καινὸν τὸ ἐπιτήδευμα. παρακαλῶ μετὰ προθυμίας ἐνέγκατε, ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντός ἐστιν ἃ γράφω. ἃ γὰρ παρειλήφαμεν παρὰ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ταῦτα καὶ ὑμῖν δηλῶ, καὶ οὐκ ἂν ἔγραψα φανερὰ ἡγούμενος εἶναι ταῦτα παρὰ πᾶσιν εἰ μὴ τὰ γενόμενα ἡμᾶς ἐτάραξεν. ἐπίσκοποι ἁρπάζονται καὶ ἐκτοπίζονται, ἄλλοι δὲ ἀλλαχόθεν ἀντιτίθενται, καὶ ἄλλοι ἐπιβουλεύονται ὥστε ἐπὶ μὲν τοῖς ἁρπαχθεῖσιν, αὐτοὺς πενθεῖν, ἐπὶ δὲ τοῖς πεμπομένοις, ἀναγκάζεσθαι, ἵνα οὓς μὲν θέλουσι, μὴ ἐπιζητῶσιν οὓς δὲ μὴ βούλονται, δέχωνται. ἀξιῶ ὑμᾶς μηκέτι τοιαῦτα γίνεσθαι, γράψατε δὲ μᾶλλον κατὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρούντων, ἵνα μηκέτι τοιαῦτα πάσχωσιν αἱ ἐκκλησίαι, μηδέ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ὕβριν πάσχῃ, ἢ παρὰ γνώμην, ὥσπερ ἐδήλωσα ὑμῖν, ἀναγκάζηταί τις ποιεῖν, ἵνα μὴ καὶ παρὰ τοῖς ἔθνεσι γέλωτα ὀφλήσωμεν, καὶ πρό γε πάντων. τὸν Θεὸν παροξύνωμεν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ἀποδώσει λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως περὶ ὧν ἐνταῦθα ἔπραξε. γένοιτο δὲ πάντας κατὰ Θεὸν φρονῆσαι, ἵνα καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἀπολαβοῦσαι, χαίρωσι διὰ παντὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. δι' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ εὔχομαι ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί.

Καὶ μὴ θαυμαζέτω τὶς εἰ ὁλόκληρον τὴν ἐπιστολὴν ἀντεγράψαμεν. οὐ γὰρ πάντες οἱ τοῖς ποιήμασι τούτοις ἐντυγχάνοντες διὰ χειρὸς ῥαδίως ἔχουσι τὰ συγγράμματα τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, ἐξ ὧν ἐστὶ γνῶναι ἀριδήλως τὴν ἀλήθειαν.

Λείπεται δὲ καὶ ὀνομάσαι τοὺς ἀνατολικοὺς πατριάρχας, ὧν τὰς μαρτυρίας περὶ τῶν προειρημένων ἔργων καὶ προνομίων τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως, μέρος μὲν ἐγράψαμεν. μέρος δὲ καὶ γράψομεν.

Ἀκάκιος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Συμ-

πλίκιον

iam egerint, quod libuit, suffragatores suę damnationis, cui non interfuimus, esse volũt. Non ita se habẽt Pauli ordinationes, non ita Patres docuerũt sed fastus iste, & nouũ studiũ est. Obsecro vos cum charitate audite, pro publico bono ista scribo. Quę enim accepimus à B. Petro Apostolo, ea vobis significo, non scripturus alioqui, quę nota apud vos esse arbitror, nisi facta ipsa nos conturbassẽt. Episcopi abripiũtur, & suis sedibus propellũtur: alij verò aliũde in eorũ loca reponũtur, alij verò insidijs appetũtur, vt subditi, & de abreptis doleãt & à sũmissis vim patiãtur vt quos optãt, frustra requirãt: quos nolũt, inuiti recipiãt. Obsecro ne ista vlterius fiãt vel potius contra illos scribite, qui talia moliũtur, ne deinceps has iniurias Ecclesię patiantur, aut Episcopus, aut Presbyter istiusmodi cõtumelias sentiant, aut pręter animi sententiam ea, quæ nolint, vt nobis indicarũt, cogantur facere, ne apud Ethnicos ridiculi efficiamur, aut, quod prę omnibus grauissimũ est, Deum exacerbemus. Vnusquisque enim nostrum, eorũ quæ hic turbauit, rationem reddet in die iudicij, optoq; vt omnes secundum Deum sentiant, quo Ecclesiæ suis Episcopis receptis perpetuò gaudeant in Christo Iesu Domino nostro, perquem gloria Patri in sęcula sęculorum, Amen. Valere vos in Christo opto desideratissimi fratres.

Et ne miretur aliquis, si integram epistolam transcribendam curauimus: non enim omnes, qui in hæc scripta inciderint, facile præ manibus habebunt opera magni Athanasij, ex quibus clarissimè licet verum agnoscere.

Restat verò, vt in medium adducamus, & nominemus Orientales Patriarchas, quorum testimonia de prædictis operibus & priuilegijs Romani Pontificis partim quidem scripsimus, partim verò scribemus.

Acacius Archiepiscopus Constantinopolitanus ad

πλίκιον. Τῷ μακαριωτάτῳ ἁγίῳ πατρὶ ἀρχιεπισκόπῳ Συμπλικίῳ Ακάκιος.

Τὴν μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν ἀπόστολον περιφέροντες, ἡμᾶς ἀδιαλείπτως προτρέπετε, καίπερ ἑκόντας ἀγρυπνοῦντας καὶ προτρέχοντας, ἀλλ' ὑμεῖς κατὰ τὸ εἰωθὸς τὸν θεῖον ζῆλον ἐπιδείκνυσθε τὰ τῆς Αλεξανδρέων ἐκκλησίας ἀκριβέστερον εἰδέναι ζητοῦντες, καὶ ὑπὲρ τῶν πατρικῶν κανόνων αἰαδέχεσθαι τὸν πόνον, ὑπὲρ τούτων δυσσεβέστατον ἀποστάζοντες ἱδρῶτα, καθὼς πάντοτε ἀποδέδεικται.

Ευάγριος ἐν τῷ γ. βιβ. τῆς ἑαυτοῦ ἱστορίας. ἐν κεφ. ιη. Ο Ιωάννης ἐν Ρώμῃ προσφυγὼς, Φήλικα τὸν μετὰ Συμπλίκιον Ρώμης ἐπίσκοπον παρηνώχλει περὶ τῶν παρὰ Πέτρου γενομένων, καὶ πείθει, ὡς Ζαχαρίας λέγει, καθαιρετικὸν Ακακίῳ διαπεμφθῆναι παρὰ τοῦ αὐτοῦ Φήλικος τῆς πρὸς Πέτρον ἕνεκα κοινωνίας. ὁ ἱστορικὸς οὐ δέχεται τοῦτο. ἀλλ' ἀκριβέστερον διηγεῖται τὴν ἱστορίαν πρὸς τὸ αὐτὸ τείνουσαν. Λιβέλλων ἐπιδεδομένων πρὸς Ιωάννην τῷ Φήλικι κατὰ Ακακίου, ὡς ἀθέσμως Πέτρου κοινωνοῦντος καὶ περὶ ἑτέρων ἀκανονίστως παρ' αὐτοῦ γενομένων. στέλλονται παρὰ τοῦ Φήλικος πρὸς τὸν Ζήνονα Βιτάλιος καὶ Μισῖνος ἐπίσκοποι, ἐφ' ᾧ τὴν ἐν χαλκηδόνι σύνοδον κρατεῖν, ἀπαναθεματίσαι τε τὸν Πέτρον ὡς αἱρετικὸν, καὶ Ακάκιον πεμφθῆναι πρὸς τὸν Φήλικα, περὶ ὧν ἔλεγεν Ιωάννης, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν, ὡς ἐναγεῖ τὰς εὐθύνας παρέξοντα. Τούτων τῶν πατριαρχῶν τὰς καθαιρέσεις παρὰ τῶν ἄκρων τῆς Ρώμης ἀρχιερέων εὑρήσεις ἐν τῇ ὀγδόῃ συνόδῳ κατὰ Φωτίου πράξει ς. καὶ ἀνάγνωθι.

Καί τις ἐπίσκοπος Αρκάδιος τοὔνομα ἐν τῇ γ. συνόδῳ ἐγερθεὶς πρὸς τὴν σύνοδον ἔφη. Κελευσάτω ἡ ὑμετέρα μακαριότης, πατέρες αἰδεσιμώτατοι τὰ προσενεχθέντα ἡμῖν γράμματα τοῦ ἁγίου καὶ μετὰ προσκυνήσεως ὀνομαζομένου Πάπα Καιλεστίνου τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπου ἀναγνωσθῆναι, ἐξ ὧν γνῶναι δυνήσεται ἡ ὑμετέρα

μακα-

Simplicium . Beatissimo Sancto Patri Archiepiscopo Simplicio, Acacius.

Curam omnium Ecclesiarum secundum Apostolum circumferentes, nos indesinenter hortamini, quamuis sponte vigilemus, & præcurramus; sed vos iuxta cõsuetudinem, diuinum zelum ostenditis, diligentius scire cupientes quæ sunt Alexandrinæ Ecclesiæ, & pro paternis Canonibus suscipitis laborem, pro quibus pijssimum sudorem stillatis, vt semper ostensum est.

Euagrius in 3. libro suæ historiæ cap. 18. Ioannes fugiẽs Alexandria ad antiquam Romam contendit, Felicem Romanum Episcopum post Simplicium molestabat de rebus, quæ à Petro fiebant. Et suadet, vt Zacharias ait, depositionem mitti Acacio ab ipso Felice propter communionem, quam habebat cum Petro. Historicus id non recipit, sed diligentius narrat historiam, quæ ad idẽ tendit. Cum à Ioanne dati essent libelli Felici aduersus Acacium, tanquam qui iniquè Petro communicaret, & de alijs, quæ ab eo fiebant, contra Canones; mittuntur à Felice ad Zenonem Imperatorem Vitalius, & Missinus Episcopi, vt Synodus Chalcedonensis robur haberet, & expelleretur tanquam hæreticus Petrus, & mitteretur ad Felicem Acacius. De ijs redditurus rationem, de quibus delatores accusationes præberent eorum, quæ dicebat Ioannes, cuius sæpissimè mentionem fecimus. Horum Patriarcharum depositiones à summis Pontificibus reperies in octaua Synodo contra Photium actione sexta. & legas.

Quidam Episcopus in 3. Synodo, cui nomen Arcadius, surgẽs ad Synodum dixit: Iubeat vestra Beatitudo Patres reuerẽdissimi, vt allatas nobis epistolas Sancti & cum veneratione nominãdi Papæ Cælestini Apostolicæ Sedis Episcopi legãtur, ex quibus poterit vestra Beatitu-

μακαριότης. ὁποίαν ἔχει φροντίδα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.

Ο ἅγιος καὶ ἱερομάρτυς Σιλβέριος ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Βελισαρίου Αντωνίνης, καὶ αὐτοῦ τοῦ Βελισαρίου, τὴν ἔνστασιν ποιούσης τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας, ψευδομαρτυρούντων τινῶν παρασκευασθέντων ὑπὸ Βιγιλίου, οἱ προδοσίαν τῆς πόλεως Ρώμης τῷ Σιλβερίῳ ἐνεκάλουν, κατεδικάσθη καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεται, μηδαμῶς παραιτησάμενος τὸν θρόνον, διὰ τὸ μὴ βουληθῆναι δέξασθαι εἰς κοινωνίαν καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ανθιμον τὸν αἱρετικὸν ἀτυχιανὸν ὄντα, πρεσβευούσης τῆς βασιλίδος. ὁ δὲ Βιγίλιος ὑπέσχετο τοῦτο πράξειν γενόμενος ἀρχιερεύς. οὐ τυχὼν μετὰ ταῦτα τὰ κακῶς ἐπηγγελμένα ἀνύσαι οὐκ ἔστεργεν, ἀλλὰ τὴν κρίσιν τοῦ Αγαπητοῦ, καὶ Σιλβερίου κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ ὡς γνησίαν καὶ κανονικὰς γενομένην ἐδοκίμαζεν, ἡ δὲ Θεοδώρα ἐκάλει τοῦτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, κἀκεῖ παραγενόμενος πλεῖστα ἀνάξια διὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἀναχόμενος δικαίως πάσχειν ὡμολόγει, καὶ ἔτι μειζόνων κακῶν εἶναι ἄξιος, ὅμως κἀκεῖ βουλόμενος ὁ Ιουστινιανὸς λαβὼν πάμπολυ πλῆθος χρημάτων πεῖσαι τὸν Βιγίλιον δέξασθαι Παῦλον τὸν αἱρετικὸν καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὸν θρόνον τῆς Αλεξανδρείας, ὥσπερ ἦν πρότερον, ἥκιστα συγκατανεῦσαι ἠβούλετο, ἄλλου τὸν θρόνον νομίμως ἐσχηκότος. ἀλλὰ τοῦ Πελαγίου τὴν κρίσιν ἐκύρωσε. τοίνυν μὴ βουλομένου τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι, καὶ τῆς βασιλίσσης μεγάλα ἀπειλούσης, τὸν δὲ λέγεται φάναι ὤμην ἐληλυθέναι πρὸς Ιουστινιανόν, ἦλθον δὲ πρὸς Διοκλητιανόν. τοὐντεῦθεν ἐν πολλοῖς δεινοῖς ἦν εὑρισκόμενος διὰ ταῦτα τὰ ῥήματα, καὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων οὐ μόνον καταφρονούμενος, ἀλλ' οἷα τὶς κακοῦργος μαστιζόμενος, καὶ διὰ τῆς λεωφόρου ἐλαυνόμενος, καὶ μετὰ βρόχου δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἑλκόμενος, ὥστε καὶ τότε οἱ βασιλεῖς καίπερ τυραννοῦντες ἐγνώριζον τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα καίπερ μὴ νομίμως τότε ἱεραρχοῦντος ζῶντος τοῦ Σιλβερίου καὶ τἀναντία πράττειν οὐκ ἴσχυον βουλόμενοι χριστιανίζειν.

do cognoſcere, qualem habet curã omniũ Eccleſiarum.

Sanctus Siluerius, & martyr ab vxore Beliſarij Antonina & ipſomet Beliſario, vrgente Auguſta Theodora, quibuſdam ſubornatis falſis teſtibus à Vigilio, qui proditionem Vrbis Siluerio imputabat, condemnatus eſt, & miſſus in exiliũ, eo quod noluerit in cõmunionẽ recipere, & reſtituere in thronum Conſtantinopolitanum Anthimum hæreticum Eutychianiſtam, rogante Imperatrice. qui tamen Siluerius dignitate ſe non abdicarat: Vigilius autem pollicitus eſt id ſe facturum, ſi Pontifex fieret. Deinde Vigilius Pontificatum conſecutus, quæ malè pollicitus fuerat, efficere nolebat. Sed iudiciũ Agapeti & Siluerij aduerſus hęreticum, tãquam legitimum, & canonicè factum approbat. Theodora verò eum vocabat Conſtantinopolim, eòque profectus, multa indigna ob pollicitationem paſſus, meritò ſe pati, & adhuc maioribus malis eſſe dignum fatebatur. Attamen ibi quoque volens Iuſtinianus perſuadere Vigilio, vt reciperet Paulum hæreticum, à quo acceperat multam pecuniam, reſtitueretque in thronum Alexandrinum, vt erat anteà, minimè annuere volebat, cum alter Sedem legitimè occuparet; Sed Pelagij iudicium ratum habuit. Cum igitur nollet pollicitationẽ explere, & Imperatrix magna ſupplicia minaretur, ferunt, hunc dixiſſe; Exiſtimabam veniſſe ad Iuſtinianum, veni autem ad Diocletianum. Vnde propter hæc verba in multis malis reperiebatur, & non ſolum ab Imperatoribus deſpiciebatur, ſed etiam tanquam malefactor verberabatur ac per publicam plateam conductus, cum fune, per totam diem trahebatur. Itaque tunc etiam Imperatores. quamuis eſſent tyranni, agnoſcebant poteſtatem Papæ quamuis non legitimi, viuente Siluerio & contraria agere non valebant, ſi Chriſtiani eſſe volebant.

Beli-

Ο δὲ Βελισάριος τοσοῦτος. καὶ τηλικοῦτος ἀνὴρ, κἀν τοῖς πολέμοις ἐξοχώτατος στρατηγὸς, καὶ κατ' κεῖνο καιροῦ τὰ πρωτεῖα φέρων, δς χάριν τῆς βασιλίσσης, δίκην ἄλλου Πιλάτου τὸν ἀθῶον ἀρχιερέα κατεδίκασε, θείᾳ προνοίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐκτυφλωθεὶς, ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέστρεψεν. εἰ καὶ ὕστερον μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ ἁγίου μεταμεληθεὶς, τὴν ἁμαρτίαν καθαίρων ἐν τῇ Ρώμῃ ναὸν ἤγειρεν. ὡς δῆλον ἐκ τοῦ εὑρεθέντος λίθου, ἐν ᾧ ἐγκεκολαμμένα εἰσὶ τὰ παρόντα ἔπη λατινικὰ, λεγόμενα λεωνίνα.

Ναὸν τόνδε πατρίκιος καὶ φίλος τῶν Ρωμαίων
Ηγειρε πρὸς ἐξιλασμὸν ὧν ἔπραξε ματαίων,
Ο τούτῳ προσερχόμενος προσεύχου τῷ κυρίῳ
Τῶν ἱλασμῶν τὴν ἄβυσσον δοῦναι Βελισαρίῳ.

Αὕτη ἡ πύλη ἐστὶ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου φυλαχθεῖσα Θεοῦ. Μέτελθι τὸν Βαρώνιον ἐν τῷ ζ. τόμῳ φυλ. σος

Ο δὲ Λιβεράτος ἐν τῷ βιβ. τῶν ζωαξαρίων κεφ. κϐ. οὕτω γράφει περὶ τοῦ ἐπισκόπου τῶν Παταρων. τοῦ Σιλβερίου ἐλθόντος εἰς τὰ Πάταρα, ὁ αἰδεσιμώτατος ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς πόλεως παραγένετο εἰς τὸν βασιλέα, καὶ τὴν θείαν δίκην ἐμαρτύρατο περὶ τῆς τοῦ τηλικούτου θρόνου τοῦ ἐπισκόπου ἐξορίας λέγων, πολλοὺς εἶναι βασιλεῖς ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ μὴ εἶναι δὲ ἕνα ὡς εἷς ἐστιν ἐκεῖνος Πάπας, ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ παντὸς ἐκ τοῦ ἰδίου θρόνου ἐξεληλαμένος.

Ταῦτα ἀκούσας Ιουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς, δεῖν ἔγνωκε τὴν κρίσιν ἐν Ρώμῃ γενέσθαι, καὶ τὸν ἀρχιερέα ἀλλότριον εὑρεθέντα τῶν διαβολῶν, τὸν ἴδιον θρόνον ἀπολαμβάνειν. ὑπεύθυνον δὲ ὄντα ἐν οἵᾳ δὴ βούλοιτο ἐπισκοπῇ τὸν βίον διάγειν. ἀλλ' ἡ δαλὶς Θεοδώρα ἡ βασίλισσα, αἱρετικὴ οὖσα πανουργίᾳ ταῦτα διέφθειρε. καὶ ἔπεισε τὸν διάκονον Πελάγιον ἀποκρισάριον τὴν ἐπάνοδον κωλῦσαι τοῦ Σιλβερίου. ὅμως τοῦ βασιλέως προστάσσοντος καὶ ἐνισχύοντος, ὁ ἀρχιερεὺς ἐπανῆλθεν εἰς Ιταλίαν. Ο γοῦν Βιγίλιος φοβηθεὶς τὴν ἔλευσιν τοῦ γνησίου ἀρχιποίμενος φησὶ πρὸς τὸν

Βε-

Belisarius autem talis, ac tantus vir, & in rebus bellicis strenuissimus exercituum Imperator, suoque tempore facilè princeps, qui in gratiam Imperatricis, instar alterius Pilati innocentem Pontificem condemnauit; diuina prouidentia ab Imperatore posteà excecatus, miserabiliter vitam finiuit. Quamuis deinde pœnitens peccatum expiando, Romæ Ecclesiam ædificandam curauerit. Vt constat ex reperto lapide, vbi extant sculpta latinè hæc carmina, quæ appellantur leonina.

Hanc vir Patricius Vilisarius Vrbis amicus
Ob culpę veniam condidit Ecclesiam.
Hanc idcircò pedem sacram, qui ponis in ędem
Vt miseretur eum sæpè precare Deum.
Ianua hęc est templi Domino defensa potenti:
Vide Baronium tomo 7. fol. 276.

Liberatus verò in Breuiario cap. 22. sic scribit de Episcopo Patarensi. Siluerio, inquit, veniente Pataram, venerabilis Episcopus ciuitatis ipsius venit ad Imperatorem, & iudicium Dei contestatus est de tantæ Sedis Episcopi expulsione, multos esse dicens in hoc mundo Reges, & non esse vnum, sicut ille Papa est super Ecclesiam totius mundi à sua sede expulsus.

Hæc cum audiuisset Iustinianus Imperator statuit, vt iudicium Romæ fieret, & si Pontifex alienus inuentus fuisset à calumnijs, proprium thronum reciperet; si verò obnoxius, in quocunque vellet Episcopatu, vitam transigeret. Cæterùm Dalis Theodora Imperatrix heretica sua fraude hęc destruxit, & persuasit Diacono Pelagio Apocrisario reditum Siluerij vt ipmpediret. Nihilominus, iubente Imperatore, & præualente, Pontifex redijt in Italiam. Igitur Vigilius timens aduentum legitimi Archipastoris, ait ad Belisarium, trade mihi Siluerium, aliter non possum soluere auri duo centena-

Βελισσάριον. παράδος μοι τὸν Σιλβέριον. ἄλλως γὰρ οὐ δύναμαι ἀποτίσαι τὰ δύο κεντηνάρια ἃ ὑπεσχόμην. οὕτω παρέδωκαν τὸν Σιλβέριον δυσὶ δούλοις τοῦ Βιγιλίου, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς νῆσον τὴν καλουμένην Παλμαρίαν. κἀκεῖ ἐπιλέλοιπεν αὐτὸν τὸ ζῆν δι' ἔνδειαν τροφῆς. καὶ ἀσιτίαν. μέτρηθι τὸν Βαρώνιον τόμῳ ζ. φυλ. σος.

Ο Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἰαμβικοῖς ἔπεσι περὶ τοῦ ἑαυτοῦ βίου οὕτω γράφει

Δύω μὲν οὐ δέδωκεν ἡλίους φύσις,
Διστὰς δὲ Ῥώμας τῆς ὅλης οἰκουμένης
Λαμπτῆρας, ἀρχαῖόν τε καὶ νέον κράτος.
Τόσον διαφέροντας ἀλλήλων, ὅσον
Τὴν μὲν περιλάμπειν ἡλίου, τὴν δ' ἑσπέρας.
Κάλλει δὲ κάλλος ἀντανίσχειν συζύγως.
Τούτων δὲ πίστις, ἡ μὲν ἦν ἐκ πλείονος
Καὶ νῦν ἔτ' ἐστὶν εὔδρομος, τὴν ἑσπέραν
Πᾶσαν δέουσαν τῷ σωτηρίῳ λόγῳ,
Καθὼς δίκαιον τὴν προέδρον τῶν ὅλων,
Ὅλην σέβουσαν τὴν Θεοῦ συμφωνίαν.
Ἡ δ' ἦν τὸ πρόσθεν ὀρθόπους. νῦν δ' οὐκ ἔτι.
Ταύτην λέγω δὴ τὴν ἐμὴν εἴτ' οὐκ ἐμήν.

Βασίλειος ὁ μέγας ἐν τῇ νβ. ἐπιστολῇ πρὸς Ἀθανάσιον τὸν μέγαν. ὁ αὐτὸς πρὸς Μελέτιον ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας οὗ τινος τὰς μαρτυρίας ἀνωτέρω ἠγάγομεν κατὰ τοῦ Ζωναρᾶ. Καὶ ἐν τῇ νθ. ἐπιστολῇ τῷ αὐτῷ ἁγίῳ γράφων, φησίν. ἐκείνη δέ μοι ἔδοξεν ὥσπερ ἀγύμναστος εἶναι ὑπόθεσις, καὶ χώραν ἔχειν γράμματι, τὸ παρακαλέσαι αὐτοὺς, μὴ ἀκρίτως δέχεσθαι τὰς κοινωνίας τῶν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἀφικνουμένων, ἀλλ' ἅπαξ μίαν μερίδα ἐκλεξαμένους, τοὺς λοιποὺς ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν κοινωνικῶν προσλαμβάνεσθαι. καὶ μὴ παντὶ τῷ γράφοντι ἐπὶ προφάσει τῆς ὀρθοδοξίας προστίθεσθαι. οὕτω γὰρ εὑρεθήσονται τοῖς μαχομένοις κοινωνοῦντες. οἳ τὰ μὲν ῥήματα πολλάκις τὰ αὐτὰ προβάλλονται,

μά-

tenaria, quæ pollicitus ſum. Sic tradiderunt Siluerium duobus ſeruis Vigilij, & adduxerunt ipſum in Inſulam quæ appellatur Palmaria, ibique vitam finiuit propter inediam. vide Baronium tomo 7. fol. 276.

Gregorius Theologus in iambicis carminibus de ſua vita ſic ſcribit.

Natura binos haud quidem ſoles dedit:
Dedit ipſa binas attamen Mundi faces
Romas, vetuſtam ſcilicet Romam, ac nouam,
Hoc diſcrepantes inuicem, quod quà cadit
Sol, illa fulget, fulget hæc quà ſe exerit.
Par vtriuſque pulchritudo, par decus,
Fides vetuſtæ recta erat iam antiquitus,
Et recta perſtat nunc item, nexu pio,
Quodcunque habens Sol videt, deuinciens,
Vt Vniuerſi præſidem Mundi decet,
Totam colit quæ numinis concordiam.
Noua verò quondam (de mea, iam non mea
Nunc ſermo nobis) rectipes erat in fide,
At non item poſt. &c.

Baſilius in epiſtola 52. ad Athanaſium, & in epiſtola 57. ad Meletium, quæ eius teſtimonia ſupra adduximus contra Zonaram, & in epiſtola 59 eidem Sancto Meletio ſcribens, ait: Illud verò mihi argumentum, velut intactum adhuc eſſe, locumque dare ſcribendi viſum eſt, admonere illos, ne ſine diſcrimine quorumuis communionem ex Oriente venientium accipiant; ſed vna ſemel electa parte, reliquos ex conſentientium teſtimonio admittant, & non cuiuſuis, ſub prætextu orthodoxę doctrinæ fidei formulę ſcribendi adſtipulentur. Nam iſto pacto depręhendentur cum aduerſarijs facientes qui eadem ſæpè numero verba prętexunt quidem, inter ſe verò pugnant, vt qui plurimùm diuiſi, diſſiden-

 teſque

μάχονται δὲ ἀλλήλοις, ὅσον οἱ πλεῖστον διεστηκότες. ἵν' οὖν μὴ ἐπιπλεῖον ἡ αἵρεσις ἐξαπατῆται τῶν πρὸς ἀλλήλους διαστασιαζόντων ἀντιπροβαλλομένων τὰ παρ' αὐτῶν γράμματα, παρακληθῆναι αὐτοὺς ἔδει, κεκριμένας ποιεῖσθαι, καὶ τὰς τῶν ἐντυγχανόντων αὐτοῖς κοινωνίας, καὶ τὰς ἐγγράφως γινομένας κατὰ τὸν τύπον τῆς ἐκκλησίας.

Καί ἐν τῇ ξα. ἐπιστολῇ ὀδυρόμενος τὰς δυστυχίας τῆς ἀνατολῆς περὶ τὰ δόγματα δεῖται τῶν δυτικῶν καὶ ἱκετεύει, ἵνα αὐτοὺς ἀπαλλάξωσι τῆς συμφορᾶς τῆς κακοδοξίας, καὶ ταῖς ἰδίαις προσευχαῖς ποιήσωσιν αὐτοὺς ἔχειν τὸ αὐτὸ προνόμιον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅπερ ἔλαβον αὐτοὶ τοῦ μετὰ παῤῥησίας τὴν ὀρθὴν πίστιν κηρύττειν. ἔτι οὖν φησὶ, παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ, κινήθητε πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν, λάβετε ζῆλον εὐσεβείας, ἐξέλεσθε ἡμᾶς τοῦ χειμῶνος τούτου, λαλείσθω καὶ παρ' ἡμῖν μετὰ παῤῥησίας τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο κήρυγμα τῶν πατέρων, τὸ καταστρέφον τὴν δυσώνυμον αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, στερεοῦν δὲ τὰς ἐκκλησίας ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς ὁμοούσιος τῷ πατρὶ ὁμολογεῖται, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοτίμως συναριθμεῖταί τε καὶ συλλατρεύεται. ἵνα ἣν ὑμῖν ἔδωκεν ὁ Κύριος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παῤῥησίαν, καὶ τὸ ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀληθείας, καὶ σωτηρίου πατρίδος καύχημα, τοῦτο καὶ ἡμῖν διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν, καὶ τῆς συνεργείας ὑμῶν χαρίσηται.

Καὶ ἐν τῇ ξθ. ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς αὐτοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπισκόπους. τῷ ὄντι γὰρ τοῦ αἰῶνος τούτου μακαρισμοῦ ἄξιον, τὸ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ χαρισθὲν παρὰ τοῦ Κυρίου (σημείωσαι) τὸ μὲν κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν, τὴν δὲ τῶν πατέρων πίστιν, ἄνευ τινὸς ὑποστολῆς κηρύσσειν. τοῦτο ἀφορᾷ πρὸς τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου.

Καὶ σημείωσαι, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν γράφει μὲν συνθεὶς ὁ μέγας Βασίλειος πολλῶν δὲ ὅμως ἐπισκόπων συναινούν-

tesque fuere. Ne igitur amplius hęresis eorum, qui inter se mutuo diffident, per ipsorum scripta, quę prętexere, & obijcere solent, incautos seducat, admonendi sunt, vt cum iudicio accedentium communiones, & eas, quę cum scriptis fiunt, iuxta formam ecclesiasticam faciant.

Et in epistola 61. deplorat calamitates Orientalium propter infinita absurda, quæ illi Ecclesiæ circa fidem contingerant: tandem rogat Occidentales Episcopos, vt velint ipsis auxilium ferre, & eos liberare ab impietate, suisque precibus efficere vt ipsi quoque sint firmi, & stabiles in fide, non secus atque sunt per priuilegium Christi Occidentales. Quare, inquit, si aliqua dilectionis consolatio, si quædam Spiritus communio, si qua viscerum commiseratio, commoueamini ad nostrum auxilium, arripite pietatis zelum, eripite nos ab hac tempestate, proferatur etiam apud nos cum fiducia bonum illud Patrum præconium, quod infamem Arij hæresim euertat, & Ecclesias in sana doctrina confirmet, in qua filius consubstantialis Patri prædicatur, & Spiritus Sanctus æqualiter connumeratur, & colitur; vt quam vobis Dominus pro veritate fiduciam dedit, & ob confessionem veritatis, & salutaris Trinitatis gloriationem, hanc & nobis per vestras preces, vestramque cooperationem, largiatur.

Et in epistola 69. ad eosdem Episcopos Italiæ. Procul dubio enim summa laude dignum iudico, quod vobis à Domino concessum est (nota) vt fucatum à probato, puroque discernatis; Patrum autem fidem sine vlla pręuaricatione prędicatis. Hoc ad illud spectat, quod dictũ est à Domino, rogaui pro te vt nõ deficiat fides tua.

Et notãdum quod epistolam scribit quidem magnus Basilius, qui eam composuit, multis tamen Episcopis

-των αὐτῶν καὶ ὁμοφωνούντων, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἐχούσης οὕτως. Τοῖς θεοφιλεστάτοις, καὶ ὁσιωτάτοις ἀδελφοῖς συλλειτουργοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν ὁμοψύχοις ἐπισκόποις, Μελέτιος, Εὐσέβιος, Βασίλειος, Βάσσος, Γρηγόριος, Πελάγιος, Παῦλος, Ἄνθιμος, Θεόδοτος, Βῖθος, Ἀβραάμιος, Σαβῖνος, Ζήνων, Θεοδώριτος, Μαρκιανὸς, Βάραχος Ἀβραάμιος, Λιβάνιος, Θάλασσος, Ἰωσὴφ, Βοηθὸς, Ἰάτριος, Θεόδοτος, Εὐστάθιος, Βαρσέμιος, Ἰωάννης, Χοσρόης, Ἰσαάκης, Ναρσῆς, Μάρις, Γρηγόριος, Δαφνὸς, καὶ οἱ λοιποὶ ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Τοῖς αὐτοῖς ἐν τῇ ο. ἐπιστολῇ. ἤδη μὲν οὖν καὶ ἄλλοτε ἐπεβοησάμεθα τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰς ἀντίληψιν ἡμῶν, καὶ συμπάθειαν, ἀλλὰ πάντως διὰ τὸ μὴ ἀναπληρωθῆναι τὴν ἐκδίκησιν ἡμῶν, οὐ συνεχωρήθητε διαναστῆναι πρὸς τὴν ἀντίληψιν. ἐπιζητοῦμεν γὰρ μάλιστα μὲν καὶ αὐτῶν τῶν κρατούντι τῆς καθ' ὑμᾶς οἰκουμένης, φανερὰν γενέσθαι διὰ τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας τὴν ἡμετέραν σύγχυσιν. εἰ δὲ τοῦτο δύσκολον, ἀλλ' ἐλθεῖν τινὰς παρ' ὑμῶν εἰς ἐπίσκεψιν, καὶ παραμυθίαν τῶν θλιβομένων, ἵν' ὀφθαλμοῖς ὑποβάλλωσι τὰ πάθη τῆς ἀνατολῆς, ἅπερ ἀκοαῖς ἀδύνατον παραδέξασθαι, τῷ μηδένα λόγον εὑρίσκεσθαι ἐναργῶς παριστάντα ὑμῖν τὰ ἡμέτερα.

Καὶ ἐν τῇ οβ. ἐπιστολῇ. Εὐσεβίοις γράφων. Ἡμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, μικροὶ μὲν καὶ ταπεινοὶ, ἀεὶ μέντοι οἱ αὐτοὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, οὐδέποτε ταῖς μεταβολαῖς συνδιετέθημεν, πίστις παρ' ἡμῖν οὐκ ἄλλη ἐν Σελευκείᾳ, ἄλλη δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἄλλη ἡ ἐν Ζήλοις, καὶ ἐν Λαμψάκῳ ἄλλη, καὶ ἐπὶ Ῥώμῃ ἑτέρα. καὶ ἡ νῦν περιφερομένη, οὐ διάφορος παρὰ τὰς προτέρας, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτή. ὡς γὰρ παρελάβομεν παρὰ τοῦ Κυρίου, οὕτως βαπτιζόμεθα. ὡς βαπτιζόμεθα, οὕτω πιστεύομεν. ὡς πιστεύομεν, οὕτω καὶ δοξολογοῦμεν.

Καὶ τοῖς δυτικοῖς ἐπισκόποις ἐν τῇ οδ. ἐπιστολῇ· Καί

τινα

conſentientibus, & concordãtibus, vt eſt videre ex ipſa inſcriptione, quæ ita ſe habet: Deo dilectiſſimis, & ſanctiſſimis fratribus,& cõminiſtris in Italia & Gallia vnanimis, & concordibus Epiſcopis,Meletius, Euſebius,Baſilus,Baſſus,Gregorius,Pelagius,Paulus,Anthimus,Theodotus,Vithus,Abrahamus,Sabinus,Zeno,Theodoritus, Marcianus, Varachus, Abramius, Libanius, Thalaſſus, Ioſeph, Boethus, Iatrius, Theodotus,Euſtathius,Barſumas, Ioannes,Choſroes,Ioſaces,Narſes,Maris,Gregorius, Daphnus,& cæteri in Domino ſalutem.

Et in epiſtola 70. ijſdem. Hac itaq; ratione & nunc, & aliàs dilectionẽ veſtram voce lugubri implorauimus, vt noſtræ miſeriæ condoletis, ac ſuccurratis. Verùm planè prohibiti eſtis; ne ad iuuandum nos excitaremini: propterea quod vltio diuina,qua caſtigandi eramus,nõdum eſſet impleta. Nam hoc potiſſimũ eſt, quod requirimus, vt ipſi quoque Imperarori orbis veſtri,per veſtrã pietatẽ innoteſcat noſtra perturbatio;hoc ſi factu difficile fuerit,vt vel aliqui veſtrũ ad viſitandos,& cõſolandos afflictos veniant: qui ipſis oculis cõſpiciant calamitatẽ Oriẽtis›quę auditu percipi nequit.Propterea quod nullo vobis ſermone res noſtras dilucidè exprimere poſſumus.

Et in epiſtola 72. Eueſſenis ſcribẽs:Nos verò,inquit, fratres dilectiſſimi, modici quidem momenti ſumus, & humiles, ſemper tamen in eodem per gratiam Dei conſtantes, nunquam ad rerum innouationem conſenſimus; fides enim apud nos, non alia in Seleucia, alia Gonſtantinopoli,in Zelis alia, & in Lampſaco alia, & alia Romæ, & quę nunc circumfertur non eſt alia à prioribus diuerſa,ſed vna& eadẽ. Sicut enim à Domino accepimus ita baptizamur,ſicut baptizamur,ita credimus quemadmodum, credimus,ita & glorificamur.

Et in epiſtola 74. Occidentalibus Epiſcopis: Et quæ qui-

τίνα μὲν ἐστὶν ἃ προσετέθη αὐτῷ παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Ἐπισκόπου Λιβερίου, τίνα δὲ ἃ αὐτὸς συνέθετο ἀγνοούμενον, πλὴν ὅτι ἐπιστολὴν ἐκόμισε (σημείωσαι) ἀποκαθιστῶσαν αὐτὸν. ἣν ἐπιδείξας τῇ κατὰ Τύανα συνόδῳ ἀποκατέστη τῷ τόπῳ. ἔστι νῦν πορθεῖ τὴν πίστιν ἐκείνην, ἐφ᾽ ᾗ ἐδέχθη. καὶ τοῖς ἀναθεματίζουσι τὸ ὁμοούσιον συνέστι, καὶ πρωτοστάτης ἐστὶ τῆς τῶν πνευματομάχων αἱρέσεως. Ἐπεὶ οὖν αὐτόθεν γέγονεν αὐτῷ ἡ δύναμις τοῦ ἀδικεῖν τὰς ἐκκλησίας (σημείωσαι) καὶ τῇ παρ᾽ ὑμῶν δεδομένῃ αὐτῷ παῤῥησίᾳ κέχρηται εἰς καταστροφὴν τῶν πολλῶν, ἀνάγκη αὐτόθεν ἐλθεῖν, καὶ τὴν διόρθωσιν, καὶ ἐπιστεῖλαι ταῖς ἐκκλησίαις, τίνα μὲν ἐστὶν ἐφ᾽ οἷς ἐδέχθη, πῶς δὲ νῦν μεταβληθεὶς ἀκυροῖ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ διὰ τῶν τότε πατέρων.

Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κληδόνιον κατὰ Ἀπολλιναρίου ἐπιστολῇ· οὐ μόνον δὲ, φησὶν, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ὑπὸ τῆς δυτικῆς συνόδου δεδέχθαι, φασὶν, ὡς πυνθάνομαι, ὑφ᾽ ἧς τὸ πρότερον ἦσαν κατακριθέντες, ὡς πᾶσιν εὔδηλον. εἰ μὲν οὖν ἐδέχθησαν, ἢ νῦν, ἢ πρότερον, οἱ τὰ Ἀπολλιναρίου φρονοῦντες, δειξάτωσαν καὶ ἡμεῖς στέργομεν· δῆλον γὰρ, ὅτι τῷ ὀρθῷ λόγῳ συνθέμενοι, οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται ἄλλως, εἰ τούτου τετυχήκασι. δείξουσι δὲ πάντως ἢ διὰ τόμου συνοδικοῦ, ἢ δι᾽ ἐπιστολῶν κοινωνικῶν. οὗτος γὰρ τῶν συνόδων ὁ νόμος. εἰ δὲ λόγος τοῦτο ἐστὶ καὶ ἀναπλασμὸς, δι᾽ εὐπρεπείας ἕνεκεν αὐτοῖς καὶ πιθανότητος τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς εὑρημένος, διὰ τὸ τῶν προσώπων ἀξιόπιστον, δίδαξον αὐτοὺς ἠρεμεῖν, καὶ διέλεγχε.

Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσιν. Οὐδὲν ψεῦδος ἐν εὐαγγελίοις γέγραπται. οὐδὲ πρόῤῥησις τοῦ Χριστοῦ ἐσφαλμένην ἔχει τὴν ἔκβασιν, διὰ Πέτρου ἔδωκε τοῖς ἐπισκόποις τὴν κλεῖδα τῶν ἐπουρανίων τιμῶν, (σημείωσαι) γίνωσκε ὅτι λυθεὶς, λέλυσαι,

quidem, vt illa, quæ à beatissimo Episcopo Liberio proposita, & ad quæ cõsenserit nobis, ignoramus, nisi quod epistolã attulit, (nota) per quã restitueretur. Eam vbi Synodo Tyanẽsi exhibuit, restitutus est. Iste nũc iam fidem eam, in qua receptus est, depopulatur, cumque illis facit, qui ὁμοούσιον, anathemate percellũt, & hæresi patrocinatur eorum qui Spiritum Sãctum spoliãt diuinitate. Quoniam igitur istinc vires accepit lædendi Ecclesias, (nota) & à vobis tradita ipsi dicẽdi facultate vsus est ad subuersionem multorũ, necesse est vt istinc quoque veniat malorum istorum correctio, scribaturque Ecclesijs, quibusnam conditionibus ad cõmunionem susceptus sit. Quomodo verò nũc immutata sententia, gratiam à Patribus, qui tùm erant, acceptam, irritam reddat.

Gregorius Theologus in epistola prima ad Cledoniũ aduersus Apollinarẽ: Non tantũ verò, inquit, sed quod ab Occidẽtali Synodo sese, vt audio, susceptos esse aiũt, à qua prius cõdemnati sunt vt cuiuis est exploratum. Si igitur vel nũc, vel ante suscepti sũt, qui Apollinarij placita sectãtur, hoc ostẽdant, & nos acquiescemus. Perspicuum enim est, eos, vt rectæ doctrinæ assentiẽtes, susceptos fuisse; nec enim aliter se res habere potest, si hoc cõsecuti sunt. Omninò autẽ ostendent, vel per Synodalem libellũ, vel per epistolas, communionis indices; Nam hic Synodorum mos est. Si autem hoc merus sermo est, ac figmentum, speciosi cuiusdam coloris causa, & vt harũ personarum auctoritate fidem sibi, apud multitudinem concilient, quiescere ipsos doce, & coargue.

Gregorius Nyssenus in oratione ad eos, qui pœnas, quas imponũt pœnitentibus ægrè ferunt: Nihil falsi aut mendacij scriptũ est in Euangelijs, neque Christi prædictio exitũ fallacẽ habet. Per Petrum Episcopis dedit clauem cœlestiũ honorũ (nota) agnosce, quod solutus, so-

lutus

καὶ δεθεὶς, τοῖς ἀοράτοις δεσμοῖς κατασφίγγει.

Τὸν Χρυσόστομον μηδαμῶς σιωπῇ παρατρέχω. ἐν τῇ νδ. ὁμιλίᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον. Τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος, ὁ πανταχοῦ θερμὸς, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος, πάντων ἐρωτηθέντων, αὐτὸς ἀποκρίνεται. καὶ ὅτε μὲν τὴν τοῦ δήμου γνώμην ἠρώτα, πάντες εἶπον τὸ ἐρωτηθέν. ὅτε δὲ τὴν αὐτῶν, Πέτρος προπηδᾷ καὶ προλαμβάνει, καὶ φησί. σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ κατωτέρω. ἃ γὰρ Θεοῦ μόνου ἐστὶν ἴδια, τό τε ἁμαρτήματα λῦσαι, καὶ τὸ ἀπερίτρεπτον τὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι ἐν τοσαύτῃ κυμάτων ἐμβολῇ, καὶ ἄνθρωπον ἁλιέα πέτρας πάσης ἀποφῆναι στερρότερον, τῆς οἰκουμένης πολεμούσης ἁπάσης ταῦτα αὐτῷ ἐπαγγέλλεται δώσειν. καθάπερ ὁ πατὴρ πρὸς τὸν Ιερεμίαν διαλεγόμενος ἔλεγεν, ὡς στύλον χαλκοῦν, καὶ ὡσεὶ τεῖχος τίθησιν αὐτόν. ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν ἑνὶ ἔθνει, τοῦτον δὲ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. φησὶ δὲ ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ιϛ. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον, ὅτι ὁ Ιωάννης πολλαχοῦ ποιεῖ τὰ ἐξαίρετα τοῦ Πέτρου ἐγκώμια μετὰ πολλῆς ἀναγράφων τῆς ἀληθείας. καὶ ἐν τῇ νη. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύει τί ἐστι τὰ δίδραχμα. ὅτε, φησὶ, τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ἀπέκτεινεν ὁ Θεὸς, τότε τὴν Λευῒ φυλὴν ἀντ' αὐτῶν ἔλαβεν. εἶτα, ἐπειδὴ τῶν παρὰ Ιουδαίοις πρωτοτόκων ἐλάττων ὁ τῆς φυλῆς ἀριθμὸς ἦν, ἀντὶ τῶν λειπόντων εἰς τὸν ἀριθμὸν, σίκλον ἐκέλευσεν εἰσφέρεσθαι, καὶ ἐξ ἐκείνου ἔθος ἐκράτησε τὰ πρωτότοκα τὸν φόρον τοῦτον εἰσφέρειν. ἐπεὶ οὖν πρωτότοκος ἦν ὁ Χριστὸς, ἐδόκει δὲ τῶν μαθητῶν πρῶτος εἶναι ὁ Πέτρος, αὐτῷ προσέρχονται. ἐκ δὲ τούτων τῶν γενομένων θαυμάτων περὶ τὸν ἰχθὺν καὶ στατῆρα, καὶ τὸν Πέτρον τρόπον τινὰ τῷ Χριστῷ συγκρινόμενον, καὶ ἐξισούμενον, ἐκπληττόμενος ὁ Χρυσόστομος φησὶν, εἶδες τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς; καὶ κατωτέρω. ἔπαθόν τι ἀνθρώπινον οἱ μαθηταί. διὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται τοῦτο λέγων. ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, δηλονότι

lutus es, & ligatus vinculis inuifibilibus constrictus es.

Chrysostomus silentio non est præter eundus. Nam homil. 54. Super Matthæũ, Petrus Apo stolorũ os, vbique feruens, chori apostolici vertex, cum omnes interrogati essent, ipse respondet. Et quando de sententia vulgi petebat, omnes responderunt; cum verò de sua eos rogaret, Petrus confestim præsiliuit, & præueniens, ait; Tu es Christus filius Dei viui. Et paulo infra. Nam quæ Dei propria sunt, scilicet dimittere peccata, & Ecclesiã immobilem facere, tot tantisq; fluctibus impetu irrubentibus, & hominẽ piscatorem petra solidiorem, toto terrarum orbe reluctante, hæc pollicetur se illi daturum. Ita & Pater ad Ieremiam dicebat, sicut columnam ferream, & sicut murum æneum posui te. Sed ipsum quidem gẽti vni Pater, hunc autem vniuerso terrarum orbi, Christus præposuit. Et homil. 16. super Matth. Chrysostomus dicit, quod Ioannes multoties facit præcipua Petri encomia cum multa veritate literis prodit. Et homil. 58. latinè 59. Chrysostomus exponens, quid sint didragma, quando, inquit, Aegyptiorum primogenita Deus interfecit, tunc Leuiticam tribum accepit, & quoniam huius tribus minor numerus erat, quam primogenita Iudæorum fuissent, prodeficientibus ad supplendum numerum, siclum iussit deferri. Consuetudo igitur ex illo tempore obtinuit; vt primogeniti hoc vectigal persoluerẽt, cumq; ita primogenitus esset Christus, Petrus quoque discipulorum primus esse videretur, ipsum adeunt. ex his verò, & factis miraculis circa piscem, & staterem, & Petrum quodammodo Christò comparatum, & æquiparatum, obstupescens Chrysostomus, dicit, vidisti honoris excellentiam? Et paulo infra: humanum quid passi sunt discipuli, quod Euangelista quoque significat; dicens: In illa hora quando scilicet cæteris omnibus Petrum

ὅτε πάντων αὐτὸν προετίμησε, καὶ Ἰακώβου, καὶ Ἰωάννου, καὶ κατωτέρω. ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἕνα περιέστη τὸ τῆς τιμῆς, τότε ἤλγησαν, οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλὰ συναγαγόντες, τὸ πάθος ἀνῆψαν. καὶ γὰρ εἶπεν αὐτῷ· σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας, καὶ μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ. καὶ ἐνταῦθα, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ, καὶ τὴν ἄλλην δὲ παῤῥησίαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν ὁρῶντες παρεκνίζοντο. καὶ ἐν τῇ ξε. ὁμιλίᾳ. Ἄκουσον γοῦν πῶς ἐστὶν αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ νῦν προσελθὼν ὑπὲρ τούτων, πανταχοῦ τῶν πρωτείων τῷ Πέτρῳ παραχωρεῖ, καὶ δημηγοροῦντι, καὶ θαυματουργοῦντι ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, καὶ οὐκ ἀποκρύπτει αὐτοῦ τὰ κατορθώματα. ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμολογίαν λέγει, ἣν πάντων σιγώντων ἐπεδείξατο. καὶ τὴν εἰς τὸν τάφον εἴσοδον, καὶ προτίθησιν αὐτοῦ τὸν ἀπόστολον. ἐπειδὴ γὰρ ἀμφότεροι παρέμειναν σταυρουμένῳ, τὸ ἑαυτοῦ ἐγκώμιον ὑποτεμνόμενος φησὶν, ὅτι γνώριμος ἦν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος τῷ ἱερεῖ. Καὶ ἐν τῇ ογ. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην. ἐπειδὴ γὰρ ἡ πολλὴ ἀγάπη ἀντιλογικὸν αὐτὸν ἐποίησε, σωφρονίζει λοιπὸν αὐτὸν, ἵνα μὴ καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τοῦτο πάθῃ, ὅταν τῆς οἰκουμένης τὴν οἰκονομίαν ἀναδέξηται. Τελευταῖον προσθήσομεν τὴν πη. ὁμιλίαν, ἐν ᾗ φησὶ σχεδὸν ἐν ἀρχῇ, τὸ μάλιστα πάντων παρέχον ἡμῖν τὴν ἄνωθεν εὔνοιαν, ἡ περὶ τοὺς πλησίον ἐστὶ κηδεμονία, ὅπερ οὖν καὶ ὁ Χριστὸς ἀπαιτεῖ τὸν Πέτρον. ἐπειδὴ γὰρ τέλος εἶχεν αὐτοῖς τὰ τῆς ἐδωδῆς, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς. Σίμων Ἰωνᾶ ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, βόσκε τὰ πρόβατά μου, καὶ τί δήποτε τοὺς ἄλλους παραδραμὼν, τούτῳ περὶ τούτων διαλέγεται; ἔκκριτος ἦν τῶν ἀποστόλων, καὶ στόμα τῶν μαθητῶν, καὶ κορυφὴ τοῦ χοροῦ. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἀνέβη ποτὲ αὐτὸν ἱστορῆσαι παρὰ τοὺς ἄλλους, ἅμα δὲ δεικνὺς αὐτῷ ὅτι χρὴ θαῤῥεῖν λοιπὸν, ὡς τῆς ἀρνήσεως ἐξεληλαμένης, ἐγχειρίζει τὴν προστασίαν αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν.

prætulit, & Iacobo, & Ioanni. Et infra. cum verò ad vnum delatus honor est, tunc nimirum doluerunt. Non autem ex hac re solum, sed ex alijs quoque multis inflammati fuerant. Tum quia dixit illi, dabo tibi claues regni cœlorum, tum quia, beatus es Simon bar Iona, tum etiã hic. Da eis pro me, & te. Denique quia multo liberius eum cum Christo colloqui cõspicientes pectora vrebant. Et in homil. 65. Audias, inquit, quomodo ipse ille Ioannes, qui modo hæc à Christo petebat, primis honoribus petro cedat, tum cõcionanti, tum mirabilia facienti, vt actus Apostolorum testatur. Nec latere patiatur Petri virtutes, sed & confessionem prædicat, quando silentibus cæteris magna edicit voce Ioannes, & ingressum eius in monumentum, cæterisque in omnibus sibi eum anteponit. Quia enim quando patiebatur, ambo adfuerunt, suas laudes Ioannes succidẽs, ait, quod notus erat discipulus ille Sacerdoti. Et homilia 73. in Ioannem, quoniam, inquit, magna dilectio ad contradicendum magistro, aptum fecerat, cohibet eum Iesus, & admonet, vt postmodum emendetur, cum orbis terrarum dispensationem reciperet. Tandem addamus 88. homiliã, in qua fermè à principio dicit. Quod autem maximè diuinum nobis amorem conciliat, est proximi dilectio, quam à Petro exigit. Nam cum finem cibis fecissent, dicit Simoni Petro Iesus, Simon Iona diligis me plus his? dicit etiam Domine, tu scis quia amo te: dicit ei, pasce agnos meos. Et quid tandem, alijs omissis, dumtaxat Petrum affatur? Præcipuus erat Apostolorum, & os discipulorum, & vertex illorum, proptereà & Paulus eum præter cæteros visurus ascendit. Simul vt ei ostenderet, iam sibi fiduciam habendam, tanquam enim negationis obliuisceretur, fratrum curam ei committit. & infra. in eadem homilia

καὶ παρακατιὼν ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ ἐπάγει· καὶ ταῦτα εἰπὼν, λέγει, ἀκολούθει μοι. ἐντεῦθεν πάλιν τὸ κηδεμονικὸν αἰνίττεται, καὶ τὸ σφόδρα πρὸς αὐτὸν οἰκείως διακεῖσθαι. εἰ δὲ λέγοι τὶς, πῶς οὖν ὁ Ἰάκωβος τὸν θρόνον ἔλαβε τῶν Ἱεροσολύμων; ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὅτι τοῦτον οὐ τοῦ θρόνου, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἐχειροτόνησε διδάσκαλον. καὶ αὖθις. ἐπεὶ οὖν μεγάλα αὐτῷ (τῷ Πέτρῳ) προεῖπεν ὁ Χριστὸς, καὶ τὴν οἰκουμένην ἐνεχείρισε, καὶ τὸ μαρτύριον προανεφώνησε, καὶ ἀγάπην ἐμαρτύρησε πλείονα τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς:

Ταῦτα οὖν ἱκανὰ περὶ τοῦ πρωτείου, τοῦτο μὲν κατὰ τὴν θείαν γραφὴν, τοῦτο δὲ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. ὅστις οὐ μόνον τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασι διδασκαλικῶς κηρύττει τὸ πρωτεῖον καὶ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου, γράφων οὑτωσὶ ἐκ τῆς ἐξορίας πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν Πάπαν. Καίτοι νεώτερον ὄντα, ὡς πατέρα αὐτὸν ἐπιφημίζων διὰ τὴν ἀξίαν. μαθόντες τοίνυν ἅπαντα κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι, τὴν προσήκουσαν ὑμῖν ἀνδρείαν, καὶ σπουδὴν ἐπιδείξασθε, ὥστε παρανομίαν τοσαύτην ἐπεισελθοῦσαν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναστεῖλαι, εἰ γὰρ τοῦτο κρατήσειε τὸ ἔθος, καὶ ἐξὸν γένηται τοῖς βουλομένοις εἰς ἀλλοτρίας ἀπιέναι παροικίας ἐκ τοσούτων διαστημάτων, καὶ ἐκβάλλειν οὓς ἂν ἐθέλοι τὶς, κατ᾽ ἐξουσίαν ἰδίαν πράττοντας, ἅπερ ἂν ἐθέλωσιν, ἴστε, ὅτι πάντα οἰχήσεται, καὶ πόλεμός τις ἀκήρυκτος πᾶσαν ἐπιδραμεῖται τὴν οἰκουμένην, πάντων πάντας βαλλόντων καὶ βαλλομένων. ἵνα οὖν μὴ τοσαύτη σύγχυσις καταλάβῃ τὴν ὑφ᾽ ἡλίῳ πᾶσαν, ἐπιστεῖλαι παρακλήθητε, τὰ μὲν οὕτω παρανόμως γεγενημένα ἀπόντων ἡμῶν, καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ οὐ παραιτησαμένων κρίσιν, μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἔχει τῇ οἰκείᾳ φύσει, τοὺς δὲ τοιαῦτα παρανομήσαντας ἐλεγχομένους τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων. ἡμᾶς δὲ τοὺς οὐχ ἁλόντας, οὐκ ἐλεγχθέντας, οὐκ ἀποδειχθέντας ὑπευθύνους, τῶν γραμμάτων τῶν ὑμετέρων δότε

ἀπο-

infert, & cum hoc dixiſſet, inquit, ſequere me. Quibus verbis iterum curam innuit, & familiarem in eum affectum oſtendit. Si verò quis dicat, quomodo Iacobus ſedem Ieroſolymorum acceperit? reſpõderem, non ſedis ſed Orbis illum magiſtrum creatum fuiſſe. Et rurſus, Nam cum Petro Chriſtus magna communicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, & maiorem erga ſe, quam aliorum dilectionem teſtatus eſſet, & quæ ſequuntur.

Hæc igitur de primatu Petri ſufficiant, partim quidem ſecundum diuinam ſcripturam, partim verò ſecundum expoſitionem Chryſoſtomi. Qui non tantum verbis, ſed etiam factis, vt decebat, Doctorem œcumenicum, prædicat etiam primatum ſucceſſorum Petri, ita ſcribẽs ab exilio ad Innocentium Papam. (cum tamẽ Innocentius eſſet iunior, & vt patrem inuocando laudat propter dignitatem.) Igitur poſtquã didiceritis omnia, Domini mei honoratiſſimi, & pijſſimi fortitudinẽ vobis cõuenientem & ſtudium aſcendite. Vt tantam impietatem quæ peruaſit Eccleſias, comprimatis. Si enim talis cõſuetudo præualebit, & licebit volẽtibus in alienas parœcias in tanta diſtantia locorum ſe trãsferre, & expellere quos aliquis voluerit, per propriam poteſtatẽ agẽs quæ libuerit; ſcitote quod omnia peribũt, & bellum indictum totum Orbem occupabit, omnibus percutientibus, & percuſſis. Ne igitur tanta confuſio occupet vniuerſam terram, quæ ſub cœlo eſt rogatos vos velim vt literas mittatis, quibus declaretis quæ abſentibus nobis qui iudicium non recuſauimus, & ab vna parte ita cõtra leges acta ſunt, nullam vim habere, quemadmodum propria natura non habent. Eos verò qui talia contra leges fecerunt, conuictos pœnis eccleſiaſticarum legum ſubiacere; nos verò non depræhenſos, non conuictos, non oſtenſos reos, concedite continuo beneficio frui lite-

ra-

ἀπολαύειν συνεχῶς, καὶ τῆς ἀγάπης, τῆς πάντων τῶν ἄλλων, ὧνπερ καὶ ἔμπροσθεν. καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς. ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, καὶ παρὰ τῶν κυρίων μου τῶν εὐλαβεστάτων ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων σαφέστερον ἅπαντα μαθόντες, τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν σπουδὴν παρακλήθητε. οὕτω γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις χαριεῖσθε, ἀλλὰ καὶ τῷ κοινῷ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψεσθε μισθὸν, τοῦ διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην πάντα ποιοῦντος διηνεκῶς.

Ταῦτα μὲν ὁ Χρυσόστομος. ὁ δὲ Ιννοκέντιος τῆς οἰκουμένης ἔχων τὴν προστασίαν, καθὰ γνήσιος κριτὴς, τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην εὐθὺς ἐχάραξεν ἐπιστολήν. φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ιωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ, ὡς ποτὲ Αβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Κάϊν. καὶ παντὶ τρόπῳ ἐκδικηθήσεται. καὶ τὸν βασιλέα μετὰ τῆς βασιλίσσης τῆς χριστιανῶν κοινωνίας ἐστέρησε. πάντως οὐκ ἂν τοῦτο πράξας, εἰ μὴ κατὰ πάντων καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἐξουσίαν εἶχεν.

Κύριλλος ὁ Αλεξανδρείας οὕτω γράφει πρὸς Καιλεστῖνον τὸν Πάπαν, κατὰ Νεστορίου. ἐπειδὴ δὲ καὶ Θεὸς ἀπαιτεῖ καὶ παρ' ἡμῶν τὸ νηφάλιον ἐν τούτοις, καὶ τὰ μακρὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἔθη πείθουσιν ἀνακοινοῦσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι, γράφω πάλιν ἀναγκαίως ἐκεῖνο δηλῶν, ὅτι διακυκᾷ τὰ πάντα, καὶ νῦν ὁ Σατανᾶς, καὶ κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ μαίνεται. ἀκούεις μακρὰ ἔθη τῶν ἐκκλησιῶν ποῖα ἐστί; καὶ τὸ ἀναγκαίως πρὸς τὸν Ρώμης γράφειν, πρὸς ὃν ἀντιγράφει ὁ Καιλεστῖνος. ὅθεν μενέτωσαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὓς αὐτὸς (ὁ Νεστόριος) ἀντιλέγοντας αὐτῷ ἀπεκίνησε τῆς κοινωνίας. καὶ γινωσκέτω, ὅτι αὐτὸς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν ἔχειν οὐ δύναται, ἐὰν ἐν ταύτῃ τῇ τῆς διαστροφῆς ὁδῷ παραμείνῃ, ἐναντιούμενος τῇ ἀποστολικῇ διδαχῇ, συναφθείσης σοι τοίνυν τῆς αὐθεντίας τοῦ ἡμετέρου θρόνου, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ τοῦ τόπου διαδοχῇ ἐπ' ἐξουσίᾳ χρησάμενος, ταύτην ἐκβιβάσεις ἀκριβεῖ στερρότητι τὴν ἀπόφασιν. ἵνα ἢ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀριθ-

μου-

rarum veſtrarum,& charitatis,& reliquorum omnium, quorum & antea. Et circa finem epiſtolæ. Hæc igitur omnia cōſiderantes, & à Dominis meis deuotiſſimis fratribus meis Epiſcopis clarius cūcta edocti, obſecro vos, vt ſtudiū veſtrum adhibeatis; hac enim ratione non tātum ſolis nobis gratificaturi eſtis, ſed etiam communitati Eccleſiarum,& à Deo mercedē recipietis, qui propter pacem Eccleſiarum omnia perpetuò agit.

Hęc quidem Chryſoſtomus. Innocentius verò habēs patrociniū Orbis, vt legitimus iudex, audito Chryſoſtomi obitu, admirādam illam illicò exarauit epiſtolā. Vox ſanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, Imperator, vt olim clamabat ſanguis Abelis iuſti cōtra fraticidam Cain,& omni modo vindicabitur. atque Imperatorē & Imperatricem communione Chriſtianorum priuauit, omninò id non facturus, niſi ſupra omnes, & ſuper Vrbem Conſtantinopolitanam, poteſtatem habuiſſet.

Cyrillus Alexādrinus ſic ſcribit ad Cęleſtinum Papā aduerſus Neſtoriū: Quoniam verò Deus hiſce in rebus prudētiam à nobis exigit, lōgęque Eccleſiarum conſuetudines ſuadēt, vt eiuſmodi res Sanctitati tuę cōmmunicentur; ſcribo rurſus neceſſariò illud ſignificans, quod perturbat omnia & nunc Satanas,& cōtra Eccleſias Dei inſanit. Audis quę ſint longę cōſuetudines Eccleſiarum; & illud, neceſſariò ad Romanum ſcribere? Ad quem reſcribit Cęleſtinus: Proinde quos ille (Neſtorius) tanquā ſibi obſiſtentes, à communione ſemouit in noſtra ſocietate ſe permanere intelligāt; ac ſciat ſe ipſum communionem poſthac nobiſcum habere non poſſe, ſi doctrinę Apoſtolicæ aduerſatus, peruerſam hāc viam cōtumaciter vigere perexerit. Quamobrem noſtræ ſedis auctoritate adſcita, noſtraq; vice, & loco cum poteſtate vſus, eiuſ-

μουμένων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὑπομνήσεως ταύτης, τὰ κακὰ κηρύγματα ἑαυτοῦ ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ ἀθετήσῃ, καὶ ἑαυτὸν διαβεβαιώσηται ταύτην κατέχειν τὴν πίστιν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἣν καὶ ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἡ τῆς σῆς ἁγιότητος ἐκκλησία, καὶ ἡ καθόλου θρησκεία κηρύττει, ἢ ἐὰν μὴ τοῦτο ποιήσῃ, ἡ σὴ ἁγιότης εὐθὺς ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας προνοησαμένη, μάθοι αὐτὸν παντὶ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου σωματίου ἀποκινητέον τυγχάνειν.

Ταύτην τὴν ἀπόφασιν ὁ αὐτὸς ἀρχιερεὺς ἔστειλε τῷ Νεστορίῳ γράφων πρὸς αὐτόν. φανερῶς τοίνυν ἴσθι ταύτην ἡμῶν εἶναι τὴν ἀπόφασιν, ὡς ἐὰν μὴ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν ταῦτα κηρύξῃς, ἅπερ καὶ ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἡ Ἀλεξανδρέων, καὶ πᾶσα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία κατέχει, ὡς καὶ ἡ ἁγία, ἡ κατὰ τὴν μεγάλην Κωνσταντινούπολιν ἐκκλησία, ἕως σοῦ κάλλιστα κατέχε, καὶ ταύτην τὴν ἄπιστον καινότητα, ἥτις ἐπιχειρεῖ χωρίζειν ἅπερ συνάπτει ἡ ἁγία γραφή, ἐντὸς δεκάτης ἡμέρας ἀριθμουμένης ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς ὑπομνήσεως, φανερᾷ καὶ ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ ἀθετήσῃς, ἀπὸ πάσης κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκβέβλησαι. ὅνπερ τύπον πρὸς σὲ τῆς ἡμετέρας κρίσεως (σημείωσαι) διὰ τοῦ μνημονευθέντος υἱοῦ ἡμῶν Ποσιδωνίου τοῦ διακόνου μετὰ πάντων τῶν χαρτίων πρὸς τὸν ἅγιον, καὶ συνεπίσκοπόν μου τῆς μνημονευθείσης Ἀλεξανδρείας ἱερέα, τὸν περὶ τούτου αὐτοῦ ἐντελέστερον εἰσενεγκόντα, ἀπεστείλαμεν, ἵνα τοποτηρῶν ἡμῖν τοῦτο πράξῃ, ὥστε τὸ παρ' ἡμῶν ὡρισμένον σοί τε καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς φανερωθῆναι. ἐπειδὴ πάντες εἰδέναι ὀφείλουσι τὸ πραττόμενον, ὁσάκις ἡ περὶ κοινοῦ πράγματος ἡ σκέψις.

Ἐπέστειλε δὲ καὶ γράμματα Ἰωάννῃ τῷ Ἀντιοχείας σημαίνων περὶ τὸ τέλος τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν κατὰ Νεστορίου, γινωσκέτω, φησὶν, ἡ σὴ ἁγιωσύνη παρ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου Θεοῦ Χριστοῦ ἐξενηνεγμένην εἶναι τὴν ἀπόφασιν, ἵνα εἰ μὴ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀριθμουμένων, ἀφ' ἧς

ἡμέ-

eiusmodi nō absque exquisita seueritate sentētiam exequeris; nempè vt nisi decē dierū interuallo ab huius nostræ admonitionis die numerandorū, nefariā doctrinam suam cōceptis verbis anathematizet, eamque de Christi Dei nostri generatione fidē imposterū confessurum se spódeat, quam & Romana, & tuæ Sanctitatis Ecclesia, & vniuersa denique religio Christiana prædicat, illicò Sanctitas tua illi Ecclesię prospiciat: Is verò modis omnibus se à nostro corpore segregatum esse intelligat.

Hanc sententiam idem Pontifex misit Nestorio scribens ad ipsum, sic enim habet circa finē epistolæ: Apertè igitur hanc nostrā scias esse sententiā, vt nisi de Christo Deo nostro ea prædices, quæ Romana, & Alexandrina & vniuersalis Ecclesia catholica tenet, sicut & sancta Constantinopolitanæ magnæ Vrbis Ecclesia ad te vsq; optimè tenuit, & hanc perfidam nouitatem, quæ hoc quod venerabilis scriptura coniungit, nititur separare, intra decimum diem à primo innotescentis tibi huius conuentionis die numerandum, aperta & scripta confessione damnaueris, ab Vniuersalis te Ecclesiæ catholicæ communione deiectum. Quam formam ad te nostri iudicij (nota) per memoratum filium meum Possidonium Diaconum, cum omnibus chartis ad Sanctum Cōsacerdotem meum memoratę Alexādrinæ Vrbis Antistitem, qui ad nos super hoc ipso plenius retulit, destinauimus; vt agat vice nostra, quatenus statutum nostrum & tibi & vniuersis fratribus innotescat: Quia omnes debent nosse quod agitur, quoties omnium causa tractatur.

Idem Cælestinus eādem sententiam misit per epistolam ad Ioannem Antiochenū, vbi ait contra Nestorium in fine epistolæ: Nouerit Sanctitas tua à nobis, seu potius ab ipso Domino Deo Christo prolatā esse sentētiā, vt nisi intra decem dies, ab eo connumerandos, à quo

ἡμέρας ὑπομνηθείη, τὰς ἱεροσύλους αὐτοῦ διδασκαλίας περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ καταδικάσῃ, καὶ ταύτῃ ἑαυτὸν ὁμολογήσῃ τῇ πίστει ἀκολουθεῖν, ἣν τινα ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἡ Ἀλεξανδρέων· καὶ ἡ καθολικὴ φυλάττει ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων ἀποκινηθεὶς, γινωσκέτω ἑαυτὸν τῷ οἰκείῳ βεβλάφθαι ὀλέθρῳ.

Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ὁ Εὐάγριος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ τοῦ α. βιβλίου ἱερὰν προσαγορεύει, Ἐγγραφείσης δὲ, καὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἐπιστολῆς Καιλεστίνου τοῦ παίου τῆς πρὸς αὐτὸν Νεστόριον γενομένης. καὶ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλ. φησὶ, καθαιρεθῆναι τὸν Νεστόριον διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ βλασφημίας αὐτοῦ, καὶ ἀποκανόνων, καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Καιλεστίνου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας.

Οτι δὲ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι ἐδέξαντο ταύτην τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης, ὡς δικαίαν, καὶ γνησίαν, καὶ ἰσχὺν ἔχουσαν ἀλλοτριῶσαι τὸν Νεστόριον τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ἐκ τῶν γραμμάτων ἐστι μαθεῖν Ιωάννου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας πρὸς τὸν αὐτὸν Νεστόριον ἐν οἷς καὶ ταῦτα φέρεται. Καὶ γὰρ εἰ καὶ προθεσμίαν στενοτάτην τοῖς γράμμασιν ἐνέθηκεν ὁ κύριός μου ὁ θεοφιλέστατος Καιλεστῖνος ὁ ἐπίσκοπος, δέκα μόναις ἡμέραις, ὡς τὰ γράμματα αὐτοῦ περιέχει, περιείτας τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλ᾽ ἔξεστιν ἔργον αὐτὸ ποιῆσαι καὶ ἡμέρας μιᾶς, τάχα δὲ καὶ ὡρῶν ὀλίγων. τὸ γὰρ χρήσασθαι προσφόρῳ ὀνόματι ἐν τῇ κατὰ τὸν παμβασιλέα Χριστὸν οἰκονομίᾳ ὑπὲρ ἡμῶν, τετριμμένῳ μετὰ πολλοῖς τῶν πατέρων, ἐπαληθεύοντι δὲ καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρείῳ ἐκ παρθένου γεννήσει, τοῦτο ῥᾴδιον. ὅπερ οὔτε ὡς ἐπικίνδυνον χρὴ παραιτήσασθαι τὴν σὴν ὁσιότητα, οὔτε ἐκεῖνο ὑπολογήσασθαι, ὡς οὐ χρὴ τὰ σεαυτοῦ ἐναντία ἐκθέσθαι. καὶ περὶ τὸ τέλος ταύτης τῆς ἐπιστολῆς. ἐννόησον, φησὶν, ὡς εἰ περὶ τῶν νῦν ἀποσταλέντων γραμμάτων, οἱ πολλοὶ ἄχετοι ἦσαν καθ᾽ ἡμῶν, νῦν δεξάμενοι τῶν ἀπὸ τῶν γραμμά-

primũ illi noſtra innoteſcet ſententia, ſacrilegas ſuas doctrinas de Chriſti natiuitate; cõfeſſione ſua, quam ſcriptis mandare debeat reprobauerit; eamque ſe fidem ſequi confeſſus fuerit, quam Romana, & Alexandrina, & catholica ſeruat Eccleſia, à Synodo epiſcoporum amotus, intelligat ſibi, ſuam obfuiſſe perniciem.

Hanc epiſtolam Euagrius in 4. capite primi libri ſacram appellat: Cum eſſet, inquit, ſcripta & illa ſacra epiſtola Cæleſtini Summi ad ipſum Neſtorium. Et in eodẽ capite ait, Neſtorium fuiſſe depoſitum propter multas cauſas, & eius blaſphemias tum à Canonibus, tum etiam ex epiſtola Sanctiſſimi Patris noſtri Comminiſtri Cæleſtini Epiſcopi Romanorum Eccleſię.

Quod autem reliqui Patriarchæ approbauerint hanc ſentẽtiam Pontificis Romani, tanquam iuſtam, & legitimam, & quæ vim haberet alienãdi Neſtorium à corpore Eccleſiæ, ex literis poteſt intelligi eiuſdem Ioannis Epiſcopi Antiocheni ad ipſum Neſtoriũ, in quibus etiã hæc ferũtur: Enim verò licet Dominus meus Cæleſtinus Deo deuotiſſimus Epiſcopus, decẽ tantum dierũ interuallum, terminum vſq; reſponſioni præfinitũ valdè anguſtũ literis ſuis interpoſuerit, tamẽ ea res eiuſmodi eſt, vt, non dico decẽ diebus, ſed vno, immò verò paucis horis totum confici poſſe videatur. Nam quid facilus eſt, quã nomine cõmodo, multiſque Sãctis Patribus vſurpato, & vero nihilominus, ſalutariq. ex Virgine ortui percongruo in Chriſti omniũ noſtrũ Regis diſpenſatione? Cum hoc ergo neq; graue, neq; periculosũ ſit, ęquũ non eſt, vt Sãctitas tua illud refutet; neque id nũc apud ſe cogitet turpe eſſe ſibi pugnãtia docere. Et circa finem huius epiſtolæ: Cogita ſi priuſquã vllæ omninò literæ miſſæ forẽt, multi cõtra nos extitere infrenes, penèq; intolerabiles, quales nunc futuri ſint tota ex allatis literis ſubminiſtrata fidu-

των παῤῥησίας, τίνες οὐκ ἔσονται; καὶ ποία οὐ χρήσονται καθ' ἡμῶν παῤῥησία;

Παρ' οὐδενὶ δὲ τῶν ἁπάντων τοσοῦτον ἐπιλάμπει καὶ διαλάμπει ἡ ἀποστολικὴ ἐξουσία τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως, ὅσον σελαγεῖ, καὶ ἀστράπτει ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι διὰ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μεγάλου Λέοντος, καὶ τὰς ἀποκρίσεις τῶν βασιλέων πρὸς αὐτὸν, Οὐαλεντινιανοῦ, Μαρκιανοῦ, Πλακιδίας, καὶ Πουλχερίας.

Ὁ γοῦν μέγας Λέων πρὸς Θεοδόσιον ἔν τινι ἐπιστολῇ, οὕτως ἄρχεται. ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς γενομέναις συνόδοις, τοσαύτην ἡμεῖς εἰλήφαμεν παῤῥησίαν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πέτρου, καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς ἔχειν τὴν αὐθεντίαν, καὶ ἐκδικεῖν τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ τῆς ὑμῶν εἰρήνης, καὶ μηδενὶ δύνασθαι ὀχυρὰν οὕτως ὑπάρχουσαν περισαλεύειν παραχρῆμα τῆς βλάβης ἀποσειωμένης. καὶ κατωτέρω. πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἡμετέρων μερῶν καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τὴν ὑμετέραν ἡμερότητα μετὰ δακρύων ἱκετεύουσι κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ λιβέλλου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου, ὥστε κελεῦσαι γενικὴν σύνοδον ἐν τοῖς τῆς Ἰταλίας μέρεσιν ἐπιτηρηθῆναι, ὅπως πᾶσα ἡ ἐναντιότης ἐκβληθείη, ἢ καὶ καταπραϋνθείη καὶ μηδὲν ᾖ παρέλκον ἢ ἀμφίβολον ἐπὶ τῇ πίστει, συνερχομένων ἔτι τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν. καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν αὐτὸν τὰ αὐτὰ σχεδὸν γράφει λέγων. πάντων τῶν μερῶν ἡμῶν αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι, τῆς ὑμετέρας φιλανθρωπίας μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων καταδέονται διὰ τῶν ἐπισκόπων. ἐπειδὴ καὶ οἱ ἡμέτεροι σφοδρῶς αἰτειρήκασι, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις (δηλαδὴ οὓς ἡ ἀποστολικὴ καθέδρα ἀπέστειλε) Φλαβιανὸς ὁ ἐπίσκοπος λίβελλον ἐκκλήτου ἐπιδέδωκε, γενικὴν σύνοδον κελεύσατε ἐντὸς τῆς Ἰταλίας συγκροτηθῆναι. καὶ κατωτέρω. Ὅπως γὰρ μετὰ τὴν ἔκκλητον τοῦτο ἀναγκαίως αἰτοῦμεν τῶν κατὰ Νίκαιαν κανόνων αἱ ψῆφοι μαρτυροῦσιν αἵ τινες ἀπὸ τῶν ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐπισκόπων καθιδρύθησαν.

Οὐα-

cia qualiq, inpofterũ aduerfus nos audacia fint vfuri?

Apud neminẽ autem ex omnibus tantũ claret & refplendet Apoftolica poteftas Romani Põtificis, quantum fulget, & corrufcat in Concilio Chalcedonenfi per epiftolas magni Leonis, & refponfa ad ipfum Imperatorum, Valentiniani Marciani, placidiæ, & pulcheriæ.

Igitur magnus Leo ad Theodofiũ in quadã epiftola, fic eã incipit, olim & ab initio in Cõcilijs celebratis, tãtã nos percepimus à Beatifs. Petro Apoftolorũ principe fiduciã, vt auctoritatẽ habeamus, ad veritatẽ pro veftra pace defendẽdã, quatenus nulli liceat, fic eam munitam in aliquo cõmouere, dum repente læfio remouetur. Et infra. Omnes partiũ noftrarum Ecclefiæ, omnes mãfuetudini veftræ cum gemitibus, & lacrymis fupplicant Sacerdotes, vt quia & noftri fideliter reclamarũt, & eifdem libellum appellationis Flauianus Epifcopus dedit, generalẽ Synodum iubeatis intra Italiam celebrari, quę omnes offenfiones ita, aut repellat, aut mitiget, nõ vltra aliquid fit, vel in fide dubiũ, vel in claritate diuifum conueniẽtibus vtique Oriẽtalium Prouinciarum Epifcopis.

Extat prętereà alia quędam Leonis epiftola ad eundẽ Theodofiũ, in qua verbis ferè ijfdem & obteftationibus poftulat, vt Synodus generalis haberetur in Italia nutu, & auxilio Imperatoris. Omnes, inquit, (vt Leo ipfe fcripfit) partiũ noftrarũ Ecclefię, omnes mãfuetudini veftrę cũ gemitibus, & lacrymis fupplicãt Sacerdotes, vt quia, & noftri fideliter reclamarunt; & eifdem (fcilicet, quos Apoftolica Cathedra miferat) libellũ appellationis Flauianus Epifcopus dedit, generalẽ Synodũ iubeatis intra Italiã celebrari. Et infra. Quam autẽ, poft appellationem interpofitam hoc neceffariò poftuletur, Canonũ Nicæę habitorum decreta teftantur, quę à totius mundi funt Sacerdotibus conftituta; Quęque fubtęr adnexa funt.

Ουαλεντινιανὸς ὁ βασιλεὺς πρὸς Θεοδόσιον τὸν πατέρα, ἐπαίρων καὶ γεραίρων τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, δεῖ, φησὶν, ἡμεῖς ἀπὸ τῶν προγόνων παραδοθεῖσαν ὀφείλομεν μετὰ τῆς προσηκούσης καθοσιώσεως ἐκδικεῖν, καὶ τῆς ἰδίας εὐλαβείας τὴν ἀξίαν τῷ μακαριωτάτῳ ἀποστόλῳ Πέτρῳ ἄτρωτον καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις διαφυλάττειν, ἵν' ὁ μακαριώτατος ἐπίσκοπος τῆς Ῥωμαίων πόλεως. ᾧ τὴν ἱερωσύνην κατὰ πάντων ἡ ἀρχαιότης παρέσχε, χώραν καὶ εὐπορείαν ἔχῃ περὶ πίστεως καὶ ἱερέων κρίνειν. τούτου γὰρ χάριν κατὰ τὸ ἔθος τῶν συνόδων (σημείωσαι) καὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος αὐτὸν ἐπεκαλέσατο διὰ λιβέλλου, ἕνεκα τῆς περικυψάσης φιλονεικίας περὶ τῆς πίστεως. καὶ κατωτέρω. ἵνα ὁ προλεχθεὶς ἱερεὺς συναχθέντων ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν λοιπῶν ἱερέων ἐντὸς τῆς Ἰταλίας, παντὸς προκρίματος ἀποκινηθέντος ἐξυπαρχῆς τὴν στρεφομένην αἰτίαν πεφροντισμένῃ δοκιμασίᾳ διαγνοὺς, ἐξενέγκῃ τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἡ πίστις καὶ ὁ τῆς ἀληθοῦς θειότητος λόγος ἀπαιτεῖ.

Ἡ Πλακιδία μήτηρ πρὸς τὸν αὐτὸν Θεοδόσιον περὶ τοῦ Διοσκόρου φησὶν, ὅς τις ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἐφεσίων πόλεως μῖσος καὶ ἀντιμαχίαν μᾶλλον λέγεται γεγυμνακέναι, τῇ τε τῶν στρατιωτῶν παρουσίᾳ καὶ τῷ φόβῳ καταπλήττων τὸν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν Φλαβιανὸν, διὰ τὸ, λίβελλον στεῖλαι πρὸς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῶν μερῶν τούτων διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἐν τῇ συνόδῳ παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου Ῥώμης, οἵτινες κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου εἰθίσθησαν συνεῖναι. τούτου χάριν ἡ σὴ ἡμερότης τοσούτοις θορύβοις ἀντιτιθεῖσα τὴν ἀλήθειαν, ἄσπιλον τὴν πίστιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διαφυλαχθῆναι προσταξάτω. ἵνα καὶ τὸν τύπον καὶ τὸν ὅρον τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ὃν καὶ ἡμεῖς ὡς προηγούμενον προσκυνοῦμεν, ἐν τῇ στάσει τῆς ἱερωσύνης ἀβλαβοῦς μενόντος, ἐν πᾶσι Φλαβιανοῦ ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἡ δίκη παραπεμφθείη, ἐν ᾧ πρῶτος ἐκεῖνος ὁ τὰς κλεῖς ἀξιω-

Valentinianus Imperator ad Theodosium patrem, extollẽs, & magnificans orthodoxam fidem, quam, inquit, nos, à nostris maioribus traditam debemus cum omni competenti deuotione defendere, & dignitatem proprię venerationis beato Apostolo Petro intemeratam nostris temporibus conseruare. Quatenus Beatissimus Romę Ciuitatis Episcopus, cui principatum Sacerdotij super omnes Antiquitas contulit (non Imperatores) locũ habeat, & facultatem de fide, & Sacerdotibus iudicare. Hac enim gratia (nota) secundum solemnitatem Conciliorum, & Constantinopolitanus Episcopus per libellos appellauit, propter contentionem, quę orta est de fide. Et paulò infra: Vt prędictus Sacerdos, congregatis ex omni Orbe etiam reliquis Sacerdotibus (nota) intra Italiam, omni perçiudicio submoto à principio omnem causam, quę vertitur sollicita probatione cognoscens, sententiam ferat, quam fides & ratio verę diuinitatis expostulat.

placidia mater ad eundem Theodosium de Dioscoro inquit, qui in Synodo Ephesinę Ciuitatis odium & contentiones potius exercuisse narratur, militũ pręsentia & metu impetẽs Constantinopolitanę Ciuitatis Episcopũ Flauianum, eo quod libellũ ad Apostolicam sedem miserit, & ad omnes Episcopos harum partiũ, per eos qui directi fuerunt in concilio reuerendissimo Episcopo Romę. Qui secundũ definitiones Nicæni concilij consueti sunt interesse. Hac itaq; gratia tua mansuetudo tantis turbis resistens veritatem immaculatã fidei, catholicæ religionis seruari præcipiat; vt secundũ formã, & definitionem Apostolicæ Sedis, quam & nos tanquam Præcellentem similiter veneramur, in statu Sacerdotij, illęso manente per omnia Flauiano, ad Cõcilij, & Apostolicæ Sedis iudicium transmittatur. In qua primus ille, qui cœlestes

claues

ἀξιωθεὶς ὑποδέξασθαι, τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκόσμησε. δηλαδὴ ὁπότε πρέπει, ἡμᾶς ταύτῃ τῇ μεγίστῃ πόλει, ἥ τις δέσποινα πασῶν ὑπάρχει τῶν γενεῶν, ἐν πᾶσι τὸ σέβας διαφυλάξασθαι.

Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς πρὸς Λέοντα. λοιπόν ἐστιν ἵνα, εἰ ἀρέσκει τῇ σῇ ἁγιότητι, ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη παραγενέσθαι, καὶ τὴν σύνοδον ἐπιτελέσαι, τοῦτο ποιεῖν περὶ τὴν θρησκείαν ἔρωτι, καταξιώσῃ, καὶ γὰρ ταῖς ἡμετέραις ἐπιθυμίαις ποιήσει τὸ ἱκανὸν ἡ σὴ ἁγιότης, καὶ τῇ ἱερᾷ θρησκείᾳ τὰ χρήσιμα διατυπώσει. εἰ δὲ ἐπαχθὲς τοῦτό ἐστι τὸ σὲ πρὸς ταῦτα παραγενέσθαι τὰ μέρη, τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἰδίοις καταμηνύσει γράμμασιν ἡ σὴ ἁγιωσύνη. ὥστε πρὸς ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Θρᾴκην καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν θεῖαι ὑμέτεραι ἀποσταλήσονται προσφωνήσεις, ὅπως πρός τινα ὡρισμένον τόπον, ἔνθα ἂν ὑμῖν δόξῃ, πάντες οἱ ἁγιώτατοι ἐπίσκοποι παραγένωνται. καὶ ἅπερ τῇ τε τῶν χριστιανῶν θρησκείας εἰρήνῃ, καὶ τῇ καθολικῇ πίστει συμφέρουσι, καθὼς ἡ σὴ ἁγιωσύνη κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας διετύπωσε, κατατεθήσονται.

Η Πουλχερία αὔγουστα θυγάτηρ οὖσα τῆς Πλακιδίας μιμησαμένη τὸν σύζυγον τὰ αὐτὰ γράφει. καὶ ἐν τῷ τέλει. κἀκεῖσε γενομένης συνόδου περί τε τῆς καθολικῆς ὁμολογίας, καὶ περὶ τούτων τῶν ἐπισκόπων, οἵ τινες πρὸ τούτου ἐχωρίσθησαν, καθὼς ἡ πίστις καὶ ἡ χριστιανικὴ εὐσέβεια ἀπαιτεῖ, σοῦ αὐθεντοῦντος, ὁρίσωσι. τὸ δὲ σοῦ αὐθεντοῦντος οὐ τοῦτο μόνον δηλοῖ, σοῦ ἐν τῇ τάξει τὸν πρῶτον τόπον ἐπέχοντος ἀλλ' ἐν ἅπασιν, ἐν τῇ κρίσει ἐν τῇ ἀποφάσει, ἐν τῇ τυπώσει καὶ ἐν τῷ κυρῶσαι. καὶ δῆλον ἐξ ὧν φθέγγεται ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ νβ ἐπιστολῇ πρὸς Ἀθανάσιον, αὐτὸν λέγων τὸν Πάπαν αὐθεντῆσαι περὶ τὸ πρᾶγμα, ὡς καὶ μόνον δύνασθαι τὸ πᾶν ἐξανύσαι.

Οἱ αὐτοὶ βασιλεῖς μετὰ τὸ τέλος τῆς συνόδου ἔγραψαν. Παλλαδίῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἐπάρχῳ τῶν Πραιτωρίων;

Ουα-

claues dignus fuit accipere, principatum Episcopatus ordinauit. Quando scilicet docet nos, huic maximæ Ciuitati, quę domina omnium est Ciuitatum tuarum, in omnibus reuerentiam conseruare.

Marcianus Imperator ad Leonem: Superest, vt si placuerit tuæ Beatitudini in has partes aduenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur, nostris vtique desiderijs vestra Sanctitas satisfaciet, & sacræ religioni, quæ vtilia sunt, decernet. Si verò hoc onerosum est, vt tu ad has partes aduenias, hoc ipsum nobis proprijs literis tua Sanctitas manifestet, quatenus in omnem Orientem, & in ipsam Thraciam, & Illiricum sacræ vestræ literæ dirigantur; vt ad quendam definitum locum, vbi vobis placuerit, omnes Reuerendissimi Episcopi debeant conuenire, & quæ Christianorum religioni, atque catholicę fidei prosint, sicut Sanctitas tua secundum Ecclesiasticas regulas definierit, sua dispositione declaret.

Pulcheria Augusta filia Placidię Marcianum coniugem imitata, eadem scribit. Et in fine epistolę; Et illic facto concilio, & de catholica confessione, & de Episcopis, qui ante hoc congregati sunt, sicut fides, & christiana pietas exigit, te auctore decernat. Illud verò, te auctore, non istud solū significat, te in ordine primum locum tenere, sed in omnibus, in iudicio, in sententia, in definitione, & confirmatione. Vt liquet ex his, quę loquitur magnus Basilius in 52. epistola ad Athanasium: Ipsum dicēs, Papam auctoritate sua vsum circa negotium; tanquam eum solum, qui totum perficere possit.

Ijdem Imperatores post absolutum Chalcidonense Concilium, diuersis ad diuersos literis pro eodem Concilio datis, scripsere ad Pręsidem Prętorij, Valen-

Οὐαλεντινιανῷ ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, Τατιανῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως Βιγκομάλῳ Μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων, καὶ Ὑπάτῳ δεσιγνάτῳ. Ταῦτα δέ εἰσιν αὐτῶν τὰ ῥήματα. καὶ δὴ τούτοις ἐπηκολούθησεν ἐκεῖνο. ὅπερ τοῖς αὐτοῦ γέρασιν ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο. ὥστε περισκεπτὴν σύνοδον αναριθμήτων σχεδὸν ἐπισκόπων συναχθεῖν εἰς τὴν Χαλκηδονίων, ἥ τις ἐν ὅσῳ τὰ κατὰ τὴν πίστιν ἐπιμελῶς ἐκζητεῖ διὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ μακαριωτάτου Λέοντος, τοῦ τῆς αἰωνίας τὴν δόξαν Ῥώμης ἐπισκόπου, καὶ τῆς θρησκείας κυροῖ τὰ θεμέλια, Φλαβιανῷ τὸ βραβεῖον τοῦ τε παρῳχηκότος βίου, καὶ τῆς ἐνδόξου παρέσχηκε τελευτῆς.

Ἐπεὶ δὲ μνημονεύομεν τοῦ Λέοντος, οὐ δεῖ ἀμνημονεῖν καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπισκόπου Ῥαβέννης τοὐπίκλην Χρυσολόγου αὐτιγραφείσης πρὸς Εὐτυχῆ τὸν ἀρχιμανδρίτην, ἐν ᾗ παραινεῖ τὸν αἱρεσιάρχην δυστυχέστατον Εὐτυχῆ πείθεσθαι Λέοντι ἐν τοῖς τῆς πίστεως δόγμασιν. ἐπὶ τούτοις δὲ, φησὶ, προτρεπόμεθά σε, ἀδελφὲ τιμιώτατε ὥστε τοῖς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Πάπα τῆς πόλεως Ῥώμης γραφομένοις πειθαρχούντως προσέχειν. ἐπειδὴ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος, ὃς ἐν τῇ ἰδίᾳ καθέδρᾳ, καὶ ζῇ καὶ προκάθηται, δίδωσι τοῖς ζητοῦσι τῆς πίστεως τὴν ἀλήθειαν. ἡμεῖς γὰρ σπουδῇ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πίστεως ἐκτὸς συναινέσεως τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου, πίστεως αἰτίας διαγνῶναι οὐ δυνάμεθα.

Ἐπειδὴ μνείαν ἐποιησάμεθα ἁγίων συνόδων καὶ ἀοιδίμων βασιλέων οὐδαμῶς παραλειπτέον εἰς μέσον ἄξαι τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον, (ἡ γὰρ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος ἀδίκως ἐπιγράφεται ὀγδόη ὑπό τινος ἀμαθοῦς ἐπισκόπου Λατίνου τὸ γένος κρητὸς) ὀγδόη δὲ οἰκουμενικὴ σύνοδος νεωστὶ εὑρεθεῖσα ἐστὶ κατὰ Φωτίου τοῦ παραβάτου ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. ἀνάγνωθι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς συνόδου κατὰ τοῦ τρισκαταράτου Φωτίου οὐδὲν γὰρ ὃ μὴ ἄξιον ἀναγνώσεως κατὰ τῶν προσφάτων γραικῶν, καὶ τύποις δοθῆναι ταῦτα χρεών. ἐν ταύτῃ οὖν τῇ συνόδῳ τρίτη πρά-

ξει

tinianum. Verba ipſa Imperatorum hęc ſunt: Hęc ergo ſubſequutum eſt illud, quod ipſius meritis largitus eſt Deus, vt adoranda Synodus innumerabiliũ ferè Epiſcoporum conueniret in Vrbem Chalcedonenſem. Quæ dum res fidei diligenter explorat per auctoritatem Beatiſſimi *L*eonis Vrbis, cuius ęterna gloria eſt, Epiſcopi,& religionis, fundamenta corroborat, effecit, vt Flauiano prę mium anteactę vitę & glorioſę mortis tribueretur.

Quoniam verò mentionem fecimus magni Leonis, non eſt obliuioni danda epiſtola Sancti Petri Epiſcopi Rauennatis cognomento Chyſologi ad Eutychem Abbatem, in qua hortatur hęreſiarcham infeliciſſimum Eutychem obedire Leoni in fidei dogmatibus. In omnibus autem, inquit, hortamur te, frater honorabilis, vt his quę à Beatiſs. Papa Romanæ Ciuitatis ſcripta ſunt, obedienter oſtendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria ſede, & viuit, & pręſidet. pręſtat quęrentibus fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis, & fidei extra conſenſum Roman ę CiuitatisEpiſcopi, cauſas fidei audire non poſſumus.

Præterea, quoniam mentionem fecimus ſanctorum & glorioſiſſimorum Imperatorum nulla ratione prætereundum eſt, in medium adducere Oecumenicum Octauum Concilium; (quippe Concilium Florentiæ celebratum à quodam Imperito Epiſcopo Latino natione Cretēſi Abraamo, immerito octauum inſcribitur.) Octauum verò Concilium œcumenicum recenter repertum, celebratum eſt contra Photium tranſgreſſorem Pro Sancto Ignatio Patriarcha Conſtantinopolitano. Legas etiã reliqua Concilij contra execrandum Photium. nihil enim eſt, quod non ſit lectione dignum aduerſus recentiores Græcos;& omnino hæc imprimendo erunt. in hoc Concilio actione 3. ſcribit epiſtolã Baſilius Impe-

ξει, γράφει ἐπιστολὴν Βασίλειος ὁ βασιλεὺς Μακεδὼν πρὸς Νικόλαον τὸν Πάπαν ἐν ᾗ φέρεται ταῦτα. ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸν Φώτιον τοῦ θρόνου μετεκινήσαμεν, ὥστε πρὸς ἑαυτὸν ἡσυχάζειν, Ιγνάτιον δὲ τὸν ἀδικηθέντα κατὰ τὴν ἐν διαφόροις ἐπιστολαῖς ὑμῶν κρίσιν, ᾗς οἱ προκατάρξαντες ἡμῶν ἐπιβιῶναι ἐσπούδασαν, ἐπὶ τὸν ἴδιον θρόνον ἀποκατεστήσαμεν. τοῖς λοιποῖς δὲ τὸ πέρας ἐπιθεῖναι, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα ἐπισφραγίσαι τῇ σῇ ὁσιότητι καταλελοίπαμεν.

Ετι δὲ προσθήσομεν καὶ τὰ λοιπά. Ο ἅγιος Θεόδωρος ὁ ὁμολογητὴς ὁ Στουδίτης ἐν τῇ δογματικῇ κατηχήσει περὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων οὕτω φησί. μανθάνω δὲ ὅτι ἐν Ρώμῃ καὶ τὰς κλεῖς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου διὰ τιμῆς ἄγουσι. καίτοι ὁ Κύριος οὐ κλεῖς αὐτῷ δίδωσιν αἰσθητὰς, ἀλλὰ τὰς διὰ λόγου εἰς τὸ δεσμεῖν, καὶ λύειν. οἱ δὲ ἀργυρᾶς πεποιηκότες ταύτας προστιθέασιν εἰς προσκύνησιν. τοσαύτη οὖν αὐτῶν ἡ πίστις. κἀκεῖ ἡ ἀῤῥαγὴς πέτρα τῆς πίστεως τεθεμελιωμένη κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. ἐνταῦθα ὡς ἔοικε πλεονάζουσα ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀνομία.

Ο αὐτὸς Στουδίτης ἐπιστέλλων πρὸς Μιχαῆλον τὸν βασιλέα ἀπὸ προσώπου πάντων τῶν ἡγουμένων, φησίν. ἡμεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνεληλυθότες κατὰ κέλευσιν τῆς θεοσέπτου ὑμῶν βασιλείας, ἐλάχιστοι ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι, διελυσάμεθα πάντα τὰ ὑμῖν ἀπορούμενα. εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενον, ἢ ἀπιστούμενον τῇ θείᾳ ὑμῶν μεγαλονοίᾳ δοκεῖ, διαλύεσθαι παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εὐσεβῶς, ἡ μεγάλη καὶ θεοστήρικτος αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυποῦσα τὰ πάντα ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παντὸς, κελευσάτω παρὰ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης δέξασθαι τὴν διασάφησιν. ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς πατροπαραδότως ἐξεδόθη. αὕτη χριστομίμητε βασιλεῦ, ἡ κορυφαιοτάτη τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς Πέτρος πρωτόθρονος. πρὸς ὃν ὁ Κύριος φησὶ, σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

Καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς Ναυκράτιον, ἧς ἡ ἀρχὴ,

οὐ πλη-

rator Macedo ad Nicolaum Pontificem, vbi hęc reperiuntur: Nos enim Photium gradu mouimus, vt sibi quietè viueret, & turbas non cieret; Ignatium verò iniuria affectum solio suo restituimus, secundum iudicium vestrum varijs in epistolis declaratum, quas qui ante nos imperabant, supprimere conabantur. reliquis verò finem imponere, seu potius hæc approbare & obsignare sanctitati tuæ relinquimus.

Præterea addamus reliqua. Theodorus confessor Studita in dogmatica Catechesi de honore, & veneratione Sãctarum imaginũ sic ait: audio verò quod Romæ etiam claues principis Apostolorum Petri in honore habeant. Cum tamen Dominus claues non materiales ad ligandum, atque soluendum, sed per verbum concesserit: Hi verò argenteas fabrefactas proponunt ad venerationem. Tanta igitur est ipsorum fides, ibique in concussa petra fidei fundata est, iuxta verba Domini; huc verò vt apparet, superabundat infidelitas, & impietas.

Idem Sanctus Studita scribens ad Michaelem Imperatorem nomine omnium Abbatum, ait: Nos in idem conuenientes iuxta mandatũ à Deo Coronati vestri imperij minimi Episcopi, & Abbates, dissoluimus omnia, de quibus vos dubitatis. Quod si quid est ambiguũ, vel minus credibile videtur diuinæ tuæ prudẽtiæ, vt ab Episcopo piè dissoluatur, magna, & à Deo cõfirmata tua manus, vt in omnibus zelũ habens pro vtilitate totius Orbis, iubeat, vt à vetere Roma explanationem accipiat. Vt olim ab antiquo per traditionẽ Patrum traditũ est, hęc Christi imitator Imperator, supremus est apex Ecclesiarũ Dei cuius Petrus primam Sedẽ tenet, ad quẽ Dominus ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non præualebunt aduersus eam.

Et in alia epistola ad Naucratium, cuius initium, non satu-

ἐ πληθήσεται τὸ εἰς μὲν ἀπὸ φωνῶν ἀκεράσεως, φησὶ. μαρτυρῶ ἄρτι κατενώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι ἑαυτοὺς ἀπέῤῥηξαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κορυφιακοῦ θρόνου, ἐν ᾧ Χριστὸς ἔθετο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως, ἧς οὐ κατίσχυσαν ἀπ' αἰῶνος, οὐδ' αὖ κατισχύσωσι ταύτης μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, αἱ τοῦ ᾅδου πύλαι τὰ τῶν αἱρετικῶν δηλονότι στόματα, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις. Ταῦτα οὐχ ἧττον εἴποι τὶς αὖ κατενώπιον Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων πρὸς τοὺς παρόντας Γραικούς.

Ο αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Πασχάλιον τὸν Πάπαν ἐπιστολῇ, ταῦτα φάσκει. Ακουε ἀποστολικὴ κάρα, θεοπρόβλητε ποιμὴν τῶν Χριστοῦ προβάτων κλειδοῦχε τῆς οὐρανῶν βασιλείας, πέτρα τῆς πίστεως, ἐφ' ᾗ ᾠκοδόμηται ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, Πέτρος γὰρ σὺ τὸν Πέτρου θρόνον κοσμῶν, καὶ διέπων. καὶ κατωτέρω. Δεῦρο δὴ ἀπὸ δυσμῶν ὁ χριστομίμητος ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπώσῃ εἰς τέλος, πρὸς σὲ γὰρ εἴρηκε Χριστὸς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξαι τοὺς ἀδελφούς σου. καὶ μετάτινα. Υμεῖς οὖν ὡς ἀληθῶς ἡ ἀθόλωτος καὶ ἀκαπήλευτος πηγὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς ὀρθοδοξίας, ὑμεῖς ὁ πάσης (σημείωσαι) αἱρετικῆς ζάλης ἀνῳκισμένος, ὁ εὔδιος λιμὴν τῆς ὀρθοδοξίας. ὑμεῖς ἡ θεόλεκτος πόλις τοῦ φυγαδευτηρίου τῆς σωτηρίας.

Ο μακάριος Κύριλλος ἐν τοῖς θησαυροῖς λέγει, ὅτι δεῖ ἡμᾶς, ὡς μέλη ἐμμένειν τῇ κεφαλῇ ἡμῶν. τῷ τῆς Ρώμης ἀρχιερεῖ καὶ τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ ἀφ' οὗ ἡμέτερόν ἐστι ζητῆσαι τί πιστεύειν, καὶ τί δοξάζειν μέλλομεν καὶ κρατεῖν. ὅτι αὐτοῦ μόνου ἐστὶν ἐλέγχειν, ἐπιδιορθοῦν, ἐπιτιμᾷν, ἐπικυροῦν, διατιθέναι, λύειν, καὶ δεσμεῖν.

Ταῦτα οἱ θεῖοι πατέρες. ἀφίημι πολλοὺς ἄλλους, καὶ τὰς ἱερὰς καὶ οἰκουμενικὰς ὀνομάσαι συνόδους, καὶ ταύτας εἰς μαρτυρίαν ἄγειν. ἔργον γὰρ τοῦτο πεποίηται ἀνδρί σοφωτέρῳ, καὶ πάντα ἀρίστῳ Ιωάννῃ Ματθαίῳ τῷ Καρυοφύλλῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ικονίου, τῷ συλλέξαντι τὰ προνάμια, καὶ ἐξαί-

ſaturabitur auris mea à vocibus auditionis, ait: Teſtor modò coram Deo, & hominibus, quod ſeipſos ſepararunt à corpore Chriſti, nimirum ſuprema Sede, in qua Chriſtus poſuit claues fidei, aduerſus quam non præualuerunt ab æterno, neque ipſi præualebunt vſque ad cõſumationem ſęculi portæ inferi. Nimirũ, hæreticorum iuxta pollicitationem illius, qui veraciſſimus eſt. Hæc non minus dixerit, aliquis coram Deo, & hominibus aduerſus pręſentes Gręcos.

Idem in epiſtola ad Paſchalem Papam aſſerit: Audi Apoſtolicum caput, paſtor ouium Chriſti à Deo promote, clauiger regni cœleſtis, petra fidei, in qua fundata eſt catholica Eccleſia, quippè Petrus es tu, qui Petri cathedram, ornas & gubernas. Et paulo infrà. Age igitur ab Occidente Chriſti imitator, exurge, & ne repellas in finem. Ad te enim Chriſtus Deus noſter dixit, & tu aliquando conuerſus confirmabis fratres tuos. Et poſt pauca. Vos igitur, vt reuera fons minimè turbidus, & ſyncerus à principio Orthodoxię, vos ſupra omnem turbinem hęreticum ſuperiores. ſerenus portus Orthodoxię vos vrbs à Deo electa refugij ſalutis.

Beatus Cyrillus in theſauris ait, quod oportet nos, vt membra inniti noſtro capiti, videlicet Romano Pontifici, & Apoſtolico throno, à quo noſtrum erit quęrere, quid credendum, quid opinandum, quid tenendum. Quoniam ipſius ſolius eſt redarguere, corrigere, repręhendere, confirmare, diſponere, ſoluere, & ligare.

Hęc Sancti Patres. omitto cõmemorare multos alios, & ſacras, & œcumenicas Synodos, eaſque in teſtimonium adducere. Etenim vir ſapientior, & in omnibus præſtantiſſimus Ioannes Matthæus Caryophylus Archiepiſcopus Iconienſis hoc onus ſubijt; Qui collegit

præ-

ρεῖα προτερήματα τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως ἐκ τῶν ἱερῶν συνόδων, καὶ ἀποσκορακίσαντι Νεῖλον τὸν Θεσσαλονίκης καὶ παῖδα ψευδόπλασον δείξαντι τὸν ἀντίπαλον.

Τοῦτο μὲν τὸ ἔθος παλαίποτε τῶν προγενεστέρων μακαρίων αἰδερῶν, ἐρειδόμενον ἐν τοῖς ἀψευδέσι λογίοις τῆς αὐτοαληθείας. τοῦτο ὁ Βαρλαὰμ οὐ δέχεται, μὴ καὶ τῷ λόγῳ, φησὶ, βοηθούμενον. ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἄλογοι ἦσαν οἱ τοῦτον ἔθος φυλάττοντες. καὶ βούλεται ὁ Βαρλαὰμ γυμνὰ κεῖναι τὰ πράγματα. τὰ δ᾽ εἰσὶ τεθεμελιωμένα ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἀποφάσεσιν.

Ὅτι γὰρ Πέτρος ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας μετὰ Χριστὸν τὸν ἀόρατον, καὶ πέτρα μετὰ τὴν πέτραν· καὶ μετὰ τὸν θεμέλιον, θεμέλιος ἀσάλευτος πλέον τοῦ οὐρανοῦ, ὁ γὰρ Κύριος φησὶν, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν (ὥστε τὸ, ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, καὶ, ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου, καὶ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, καὶ τὰ ἀρνία μου, οὐ μὴ παρέλθωσι.) καὶ πρωτοστάτης ἐστὶν ὁ ἀπόστολος, καὶ στρατηγὸς τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, καὶ κορυφαῖος, καὶ προήγορος, καὶ ἔξαρχων τῶν ἀποστόλων, καὶ μόνος πάντων τῶν χριστιανῶν, καὶ ἐκκλησιῶν καθόλου ἀρχιερεὺς, εἰ καὶ τῆς Ῥώμης μερικὸς, τῶν ἄλλων ὄντων μόνον μερικῶν ἐπισκόπων, ἐκ τῶν ῥητῶν τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν καὶ θείων πατέρων ἀριδηλώτατα γνῶναι οὐκ ἀδύνατον. Αὐτίκα.

Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ ἔτους μδ. ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Ὁ Πέτρος φησὶν. ὁ ἀπόστολος τὸ γένος Γαλιλαῖος, τῶν χριστιανῶν ἀρχιερεὺς πρῶτος. σημείωσαι, οὐ γάρ φησι περὶ τοῦ Πέτρου Ῥωμαίων ἐπίσκοπος πρῶτος, καθάπερ φησὶ περὶ τοῦ Ἰακώβου τῆς τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος πρῶτος ὑπὸ τῶν ἀποστόλων χειροτονηθείς. καὶ περὶ τοῦ Εὐοδίου, πρῶτος Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος χειροτονεῖται Εὐόδιος. καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως. Ἀλλὰ χριστιανῶν

præcipua priuilegia, & præeminẽtias Romani Pontificis è ſacris concilijs, & prorſus confutauit Nilum Theſſalonicenſem, atque veluti puerum fictum oſtendit.

Iſte erat mos quondã beatorũ priſcorum Patrum, qui innititur veraciſſimis eloquijs ipſiuſmet veritatis. Hunc morem Barlaam nõ recipit, niſi, inquit, ratione nitatur; Quaſi diceret, ratione carebant, qui talem conſuetudinem ſeruabant. Sed vult Barlaam nudas res eſſe iudicandas, hæ verò Dominicis ſententijs fundantur.

Quod enim Petrus ſit viſibile caput Eccleſiæ poſt Chriſtum inuiſibilẽ, & petra poſt petram, & poſt fundamẽtum, fundamentum immobile, magis quam cœlũ, Dominus ait: cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. Itaque illud, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &, portæ Inferi non præualebũt aduerſus eã; & illud, Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua; & illud, Paſce oues meas, paſce agnos meos, non tranſibũt. Et anteſignanus eſt Apoſtolus Petrus & veluti exercitus Dux Eccleſiæ Dei, & ſupremus, & primus loquitur, & princeps Apoſtolorũ, & ſolus omniũ Chriſtianorum, & Eccleſiarũ vniuersè Pontifex, quamuis & ſingillatim Romanus; cum cæteri ſint ſolũ peculiares Epiſcopi, ex dictis antiquorũ Hiſtoricorum, & Sãctis Patribus clariſſimè dignoſcitur. Et in promptu probatio.

Euſebius Pamphili in Chronico anni 44. à Chriſti natiuitate: Petrus, inquit, Apoſtolus, natione Galilæus, & Chriſtianorũ Põtifex primus. Nota, non dixit de Petro, Romanorũ Pontifex primus, quemadmodũ de Iacobo dicit, Hieroſolymorũ Eccleſiæ Epiſcopus primus ab Apoſtolis ordinatus. Et de Euodio dicitur, primus Antiochiæ Epiſcopus ordinatur Euodius; & de reliquis ſimiliter: Sed Chriſtianorũ *Põtifex* primus; ab eius poteſtate neminẽ Chriſtianorũ excipiens, cum alij Põtifices,

τῶν ἀρχιερεὺς πρῶτος. οὐδένα χριστιανὸν ἐξαιρῶν τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, τῶν ἄλλων ἀρχιερέων μερικοὺς χριστιανοὺς ἐχόντων ὑπεξουσίους. Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ βιβ. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κεφαλαίῳ ιδ. ὀνομάζει τὸν Πέτρον καρτερὸν, καὶ μέγαν, τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων προήγορον (τουτέστι πρῶτον ἀγορεύοντα, καὶ διὰ τοῦτο κορυφαῖον) καὶ οἷά τινα γενναῖον τοῦ χριστοῦ στρατηγόν.

Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων ἐν τῇ β. κατηχήσει Πέτρος ὁ κορυφαιότατος, καὶ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων, ἐπὶ παιδισκαρίου ἠρνήσατο τρὶς τὸν Κύριον, ἀλλὰ μεταμεληθεὶς, ἔκλαυσε πικρῶς. τὸ κλαῦσαι τὴν ἐγκάρδιον μετάνοιαν παρίστησι. καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἔλαβε τὴν ἄφεσιν ἐπὶ τῇ ἀρνήσει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα ἔσχεν ἀναφαίρετον.

Τοῦ ἁγίου Νίκωνος κανόνες εὑρίσκονται καὶ ὅροι, καὶ μερικὰ διηγήματα, προσήκοντα μοναχοῖς, ὅποι ὁ ἅγιος πραγματεύεται περὶ τῆς ἐξομολογήσεως.

Ο Πέτρος, φησὶ, μετὰ τὴν ἄρνησιν ἐκείνην τὴν χαλεπὴν, ἐπειδὴ ταχέως ἑαυτὸν ἀνέμνησε τῆς ἁμαρτίας, καὶ μηδενὸς κατηγοροῦντος ἐπέγνω τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἔκλαυσε πικρῶς, οὕτως ἀπενίψατο τὴν ἄρνησιν ἐκείνην, ὡς καὶ πρῶτος γενέσθαι τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν οἰκουμένην ἐγχειρισθῆναι ἅπασαν.

Ο Ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ ξε. ὁμιλ. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ζητεῖ τί ἐστὶν ἵνα συναγάγῃ τοὺς ἐγγὺς καὶ τοὺς μακρὰν ἐξηγεῖται, ἵνα ποιήσῃ ἓν σῶμα, καὶ ἐπάγει. ὁ ἐν Ῥώμῃ καθήμενος τοὺς Ἰνδοὺς μέλος εἶναι νομίζει ἑαυτοῦ τί ταύτης τῆς συναγωγῆς ἴσον; καὶ πάντων κεφαλὴ ὁ Χριστός.

Βασίλειος περὶ κρίματος Θεοῦ, πρὸς τὸ τρίτον μέρος τοῦ τέλους, περὶ τοῦ Πέτρου φησίν. Ο μακάριος Πέτρος ὁ πάντων μὲν τῶν μαθητῶν προκριθεὶς, μόνος δὲ πλεῖον τῶν ἄλλων μαρτυρηθεὶς, καὶ μακαρισθεὶς, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πιστευθεὶς. Καὶ ἐν τῷ β. βιβ. κατ' Εὐνομίου. Πέτρον τὸν διὰ πίστεως ὑπεροχὴν ἐφ' ἑαυτὸν τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας δεξάμενον.

Ο Θεο-

Christianos particulares subditos habeant. Et in 2. libro Ecclesiasticę historię cap. 14. vocat Petrũ potentẽ, hoc est, imperiũ, Ecclesiæ obtinẽtem, & magnũ Apostolorum & qui inter reliquos omnes primus loquitur, & ob id est supremus, & veluti quidã strenuus dux militiæ Christi.

Cyrillus Episcopus Hierosolymorum in 2. catechesi. Petrus, inquit princeps excellẽtissimus, & antesignanus Apostolorum coram Ancilla ter negauit Dominum, sed ad se rediẽs, fleuit amarè. Fletus enim, veram & ex corde pœnitentiam designat. Atque ideo non solum negationis illius accepit condonationem, verùm etiam dignitatem Apostolicam non ablatam retinuit.

Sancti Niconis extãt Canones & definitiones, & particulares narrationes, quæ spectãt ad monachos in quodam loco agens Sanctus de confessione.

Petrus, inquit, post illã difficilem abnegationẽ, vbi statim peccatũ in memoriã reuocauit, nemine arguente, & peccatũ agnouit, & fleuit amarè, adeo abnegationẽ illam abstersit, vt etiam fieret primus Apostolorum, & illius curæ totus Orbis fuerit commissus & commendatus.

Sanctus Ioannes Chrysostomus hom. 65. super Ioannem quærit quid sit vt congregaret eos, qui sunt propè, & eos qui sunt longè? Interpretatur vt faciat vnum corpus: & statim infert, qui Romæ sedet Indos sua membra esse opinatur; quid hac coniunctione æqualius reperiri potest? & omnium caput est Christus.

Basilius de iudicio Dei circa tertiã partem versus finẽ de Petro ait: Petrus ille beatus qui & cæteris antelatus discipulis fuit, cuiq; magnificẽtius, quã reliquis omnibus datũ testimoniũ est, magisq; quam reliqui omnes, beatus appellatus, cui claues regni cœlestis cõmissæ, is, &c. Et in 2. l. aduersus Eunomiũ. Petrũ, inquit, qui propter eminentiam fidei, Ecclesiæ ædificationẽ in seipsum recepit.

Ὁ Θεολόγος ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας, περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀποστόλων φησίν. ὁρᾷς τῶν Χριστοῦ μαθητῶν πάντων ὄντων ὑψηλῶν, καὶ τῆς ἐκλογῆς ἀξίων, ὁ μὲν πέτρα καλεῖται καὶ τοὺς θεμελίους τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται, ὁ δὲ ἀγαπᾶται πλέον, καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ ἀναπαύεται, καὶ φέρουσιν οἱ λοιποὶ τὴν προτίμησιν.

Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῇ να. αἱρέσει, ἐξηγήσατο τὸν Πέτρον ἀρχηγὸν εἶναι τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὡς πάντη σαφῶς ἀποδέδεικται. Καὶ ἐν τῇ νθ. αἱρέσει. καὶ ὁ ἀρνησάμενος πρὸς ὥραν ἅγιος Πέτρος, καὶ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων ὃς γέγονεν ἡμῖν ἀληθῶς στερεὰ πέτρα θεμελιοῦσα τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἐφ᾽ ᾗ ᾠκοδόμηται ἡ ἐκκλησία κατὰ πάντα τρόπον.

Καὶ ἐν τῷ ἀγκυρωτῷ. ναὸς Θεοῦ κληθήσονται καὶ οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι κατοικήσαντες ἑαυτοῖς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ πνεῦμα, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων, ὁ καταξιωθεὶς μακαρισθῆναι ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῷ ἀπεκάλυψε. τίνι οὖν ὁ πατὴρ ἀποκαλύπτει τὸν υἱὸν τὸν ἀληθινὸν αὐτῷ καὶ μακαρίζεται, καὶ ὁ αὐτὸς πάλιν ἀποκαλύπτει τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα. ἔδει τὸν πρῶτον τῶν ἀποστόλων τὴν Πέτραν τὴν στερεὰν, ἐφ᾽ ἣν ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ᾠκοδόμηται, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, πύλαι δὲ αἱ αἱρέσεις καὶ οἱ αἱρεσιάρχαι. κατὰ πάντα γὰρ τρόπον ἐν αὐτῷ ἐστερεώθη ἡ πίστις ἐν τῷ λαβόντι τὴν κλεῖν τῶν οὐρανῶν, ἐν τῷ λύοντι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λύοντι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ δέοντι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δέοντι ἐν τῷ οὐρανῷ. ἐν τούτῳ γὰρ εἰσι πάντα τὰ ζητούμενα λεπτολογήματα τῆς πίστεως εὑρισκόμενα. καὶ κατωτέρω. Ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ αὐτοῦ, Πέτρε ποίμαινε τὰ ἀρνία μου, ὁ πεπιστευμένος τὴν ποίμνην, ὁ καλῶς ὁδηγῶν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ἰδίου δεσπότου. καὶ τὰ λοιπά.

Ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Λέοντα ἐπίσκοπον Ῥώμης, ἥ τις ἐστὶ ριγ. Ἐγὼ δὲ, φησὶ, τοῦ ἀποστολικοῦ ὑμῶν θρόνου περιμένω τὴν ψῆφον, καὶ ἱκετεύω καὶ ἀντιβολῶ τὴν σὴν ἁγιότητα τὸ ὀρθὸν ὑμῶν καὶ δίκαιον ἐπικαλουμένῳ

κρι-

Gregorius Theologus in oratione de moderatione in diſputationibus ſeruanda, de ordine Apoſtolorum ait: Vides quemadmodū ex Chriſti diſcipulis, magnis vtiq; omnibus, & excelſis, atq; electione dignis; hic petra vocetur atq; Eccleſiæ fundamēta in fidē ſuam accipiat, ille impenſius ametur, & ſupra pectus Ieſu requieſcat ac reliqui diſcipuli eos ſibi præferri æquo animo ferant.

Sāctus Epiphanius in 51. hæreſi, Petrum, inquit, diſcipulorum principem elegit, vt perſpicuè declaratum eſt. Et in 59. hæreſi: Petrus Apoſtolrum princeps qui Dominū aliquādo negauit. Qui quidē ſolidę petræ inſtar nobis extitit, cui veluti fundamēto Domini fides innititur; ſupra quam Eccleſia modis omnibus extructa eſt.

Et in Ancorato, templum Dei vocabūtur etiam Sācti homines, qui Sanctum Dei Spiritum in ſe ipſis habitare ferūt. Quemadmodum teſtatur princeps Apoſtolorum, qui dignus factus eſt, beatus prędicari à Domino, quod Pater ipſi reuelaſſet. Si itaq; Pater reuelat ipſi filium verum & beatus prædicatur, idē etiam rurſus reuelat Sanctum eius Spiritum. Iſte autē Dominus inſtituit eū primum Apoſtolorū, petram firmā, ſuper quā Eccleſia Dei ędificata eſt, & portæ inferorū non pręualebūt aduerſus illam. Portę autē inferorum ſunt hęreſes & hęreſiarchæ. Iuxta enim omnem modum in ipſo firmata eſt fides, qui accepit clauem cœlorum, & ſoluit in terra, & ſoluit in cœlo. & ligat in terra, & ligat in cœlo. In hoc enim omnes quæſtiones, & ſubtilitates fidei inueniuntur. Et paulo infra, hic eſt qui audiuit ex ipſo, Petre paſce agnos meos. cui creditum eſt ouile, qui benè deducit per virtutem Domini ſui.

Theodoretus in epiſtola ad Leonē magnum Romanū Pontificem, quę eſt 113. Ego autem, inquit, Apoſtolicę veſtrę Sedis expecto ſentētiam. Et ſupplico & obſecro

ve-

κριτήριον ἐπαμῦναι καὶ κελεῦσαι δραμεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐπιδεῖξαι μου τὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀποστολικοῖς ἴχνεσιν ἑπομένην. ἔστι γάρ μοι τὰ μὲν πρὸ εἴκοσι ἐτῶν συγγεγραμμένα, τὰ δὲ πρὸ ὀκτωκαίδεκα, τὰ δὲ πρὸ πεντεκαίδεκα, τὰ δὲ πρὸ δυοκαίδεκα. τὰ μὲν πρὸς Ἀρειανοὺς καὶ Εὐνομιανοὺς, τὰ δὲ πρὸς Ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. τὰ δὲ πρὸς τοὺς ἐν Περσίδι μάγους, ἄλλα περὶ τῆς καθόλου προνοίας, ἕτερα δὲ περὶ Θεολογίας, καὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἡρμήνευταί μοι διὰ τὴν θείαν χάριν. καὶ τὰ ἀποστολικὰ συγγράμματα, καὶ τὰ προφητικὰ θεσπίσματα, καὶ ῥᾴδιον ἐκ τούτων καταμαθεῖν, εἴτε ἀκλινῆ τὸν κανόνα τῆς πίστεως διετήρησα, εἴτε τὴν τούτου παρέβην εὐθύτητα,

Καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Ῥενάτον τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας πρεσβύτερον Καρδινάλιν, ἥτις ἐστὶ ρις. διὰ τοι τοῦτο, φησὶ, τὴν ὑμετέραν ἁγιωσύνην παρακαλῶ πεῖσαι τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον τῇ ἀποστολικῇ χρήσασθαι ἐξουσίᾳ, καὶ εἰς τὸ ὑμέτερον αἰαδραμεῖν κελεῦσαι συνέδριον, ἔχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκεῖνος τὴν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅτι αἱρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύντος καὶ οὐδεὶς ταἰαντία φρονῶν εἰς ἐκεῖνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἀκήρατον διεφύλαξε. τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν κριθησόμενα στέρξομεν ὁποῖα ἂν ᾖ, τῇ ὑμετέρᾳ δικαιοκρισίᾳ θαῤῥοῦντες, καὶ ἀξιοῦμεν ἀπὸ τῶν ἐγγράφων κριθῆναι.

Ἐκ τῶν ῥημάτων τοῦ Θεοδωρήτου τέσσαρά τινα σημειωτέον. Πρῶτον μὲν ὅτι ὁ ἀποστολικὸς θρόνος πρωτεύων τῶν ἄλλων τὴν κηδεμονίαν ἔχει πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς οἰκουμένης. Δεύτερον δὲ ὅτι ὁ Θεοδώρητος οὐ μάτην ἐπεκαλέσατο τὸν ἀποστολικὸν θρόνον, τοῦ γὰρ Λέοντος ἀθῷον αὐτὸν ἀποφήναντος, ἡ ἐν χαλκηδόνι σύνοδος τοῦτον ἀπεδέξατο, ὡς δῆλον ἐστὶν ἐκ τῆς πρώτης πράξεως. εἰσίτω, φασὶ, καὶ ὁ εὐλαβέστατος Θεοδώρητος κοινωνήσων τῇ συνόδῳ, ἐπειδὴ καὶ ἀπεκατέστησεν αὐτῷ τὴν ἐπισκοπὴν ὁ ἁγιώτατος Ἀρχιεπί-

σκο-

vestram Sanctitatē, vt mihi appellāti iustū vestrum & rectum iudicium opem ferat, iubeat ad vos accurrere & ostendere meā doctrinā vestigia Apostolica sequentem. A me enim scripta sūt alia quidē ante viginti annos; alia verò ante decem & octo; alia ante quindecim; alia ante duodecim, partim quidē aduersus Arianos & Eunomianos; partim verò aduersus Iudæos & Gētes; partim verò aduersus Magos, qui sunt in Perside; alia rursum de vniuersa ac generali prouidētia; alia rursum à me per diuinam gratiā sunt explicata de Theologia & diuina humanæ naturæ susceptione; & scripta Apostolica & propheticæ prędictiones: & ex eis facile sciri potest, an seruauerim rectam atq; expletam fidei regulam, an rectitudinem eius transilierim. Et in epistola ad Renatū Ecclesiæ Romanæ Presbyterū Cardinalem, quæ est 116. Hac igitur, inquit de causa tuam oro Sanctitatē, vt persuadeas Sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo, vt Apostolica vtatur auctoritate, & præcipiat ad vestrū conuolare Conciliū. Habet enim sanctissima illa sedes omniū per Orbem Ecclesiarū principatū multis quidem de causis pręcipuè verò, quod hęretica labe immunis permāsit, & nullus qui cōtraria sentit veritati in illa vnquā sedit, sed Apostolicam gratiā integram & immaculatā seruauit. Quæ enim à vobis decernūtur cōtenti his erimus & illis acquiescemus, quęcūq; illa fuerint, vestro iusto iudicio cōfisi; & rogamus vt ex ijs, quæ scripta sunt iudicium proferatur.

Ex verbis Theodoreti quatuor quædam notāda sunt. Primum quidē quod Apostolicus Thronus alijs eminēs curam gerit omnium Ecclesiarū Orbis. Secūdum verò, quod Theodoretus non frustra appellauit Apostolicum Thronū, cum enim Leo innocētem ipsum declarauerit, Synodus quæ Chalcedone celebrata est, hūc recepit, vt cōstat ex prima actione vbi aiunt. Ingrediatur & Reueren-

σκοπος Λέων. Καὶ πάλιν, φασὶ, Θεοδώρητος ὁ εὐλαβέστα-
τος ἐπίσκοπος τὸν οἰκεῖον ἀπολαβὼν τόπον παρὰ τοῦ ἁγιωτά-
του Αρχιεπισκόπου τῆς μεγαλωνύμου Ρώμης, εἰσῆλθε νῦν
κατηγόρου τάξιν ἐπέχων, ὅθεν ἀνέχεσθε ὑπὲρ τοῦ μὴ σύγ-
χυσιν γενέσθαι τῇ ἀκροάσει, τὰ ἀρχὴν λαβόντα περαιωθῆ-
ναι. καίτοι ἐν τῇ δευτέρᾳ λῃστρικῇ συνόδῳ τῇ ἐν Εφέσῳ
ἦν καθῃρημένος. Τρίτον ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν διὰ τί ὁ
ἀποστολικὸς θρόνος κέκτηται ταυτὶ τὰ προνόμια, ἔχει γὰρ
φησὶν, ὁ πανάγιος θρόνος ἐκεῖνος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκ-
κλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁ-
πάντων ὅτι αἱρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύητος, καὶ οὐ-
δεὶς τἀναντία φρονῶν εἰς ἐκεῖνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τὴν ἀποστο-
λικὴν χάριν ἀκήρατον διεφύλαξεν. ὥστε τὸν Πάπαν οὐδέποτε
σφαλῆναι συνέβη, οὔτε συμβήσεται. τοῦτο δὲ ἐξήρτηται ἐκ
τῶν ἀψευδῶν λογίων τοῦ δεσπότου λέγοντος, ἐδεήθην περὶ σοῦ
ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου. ὥστε φλυαροῦσιν οἱ τἀναντία λέ-
γοντες, καὶ ἀδίκως οἱ ἀνατολικοὶ μόνοι κατέκριναν τὸν ὀρθόδο-
ξον Ωνόριον. Τέταρτον ὁ Θεοδώρητος ἀνατίθησι τῷ ἀποστο-
λικῷ θρόνῳ τὰ αὐτοῦ συγγράμματα, καὶ περὶ τούτων φέρειν ψῆ-
φον εἴτε τῇ ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ συμφωνοῦσι καὶ ὀρθῶς, εἴτε
καὶ ἄλλως ἔχουσι. μᾶλλον μὲν οὖν ἀναπτύξας τὴν ὀρθόδοξον
πίστιν καυχᾶται, σύμφωνος εἶναι τοῖς ἀποστολικοῖς δόγμασιν,
οὑτωσὶ γράφων πρὸς Ρενάτον. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παρα-
πλήσια διατελῶ διδάσκων. ταῦτα καὶ ἐν τοῖς γράμμασι τοῦ
ἁγιωτάτου καὶ ὁσιωτάτου Αρχιεπισκόπου τοῦ δεσπότου μου Λέον-
τος εὗρον ἐγκείμενα, καὶ τὸν τῶν ὅλων ὕμνησα δεσπότην,
ὅτι τοῖς ἀποστολικοῖς αὐτοῦ δόγμασι συμφωνῶ. Εστι δὲ ὁ
Θεοδόρητος τῷ ὄντι σοφώτατος ἀνὴρ καὶ τοιοῦτος εἶναι μαρτυρεῖ-
ται καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βαρλαάμ.

Ο δὲ Γρηγόριος, ὁ καὶ Θεοφάνης Κεραμεὺς, ἀρχιεπίσκοπος
Ταυρομενείας τῆς Σικελίας ἐν τῇ κε. ὁμιλίᾳ εἰς τὸ, ἐξελθὼν
ὁ Ιησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, περὶ τοῦ Πέτρου
οὕτω διεξέρχεται, λέγων. Τὴν περὶ αὐτοῦ τοίνυν τῶν πολ-

λῶν

rendiſſimus Epiſcopus Theodoretus vt ſit,particeps Synodi, quia & reſtituit ei Epiſcopatum ſanctiſſimus Archiepiſcopus Leo; & rurſus: Theodoretus Reuerendiſſimus Epiſcopus proprium recipiens locum à Sāctiſſimo Epiſcopo inclytæ Vrbis Romæ, in locum nunc accuſatoris ingreſſus eſt. Vnde patiamini ea quæ inchoata ſunt finiri, vt ſine aliqua confuſione auditorium fiat. Atqui in ſecundo conciliabulo, quod habitum eſt Epheſi erat depoſitus. Tertium reddit cauſam, cur Apoſtolicus Thronus poſſidet hęc priuilegia;habet enim,inquit, Sanctiſſimus ille Thronus omniū per Orbem Eccleſiarū principatū multis quidē de cauſis præcipuè verò quod hæretica labe immunis permanſit; & nullus qui cōtraria ſentit veritati in illo vnquā ſedit, ſed Apoſtolicam gratiam integram & immaculatam ſeruauit. Itaq;nunquam contigit errare Pontificem neq; in poſterum continget. Iſtud verò pendet ex infallibilibus Eloquijs Saluatoris dicentis, rogaui pro te,vt non deficiat fides tua. Itaque nugātur qui cōtraria aſſerunt,& immerito Orientales ſoli condemnarunt Orthodoxū Honoriū. Quartum Theodoretus Apoſtolico Throno imponit iudicare ſua ſcripta,& de his ferre ſententiam, ſi Apoſtolicæ doctrinæ conueniant, & rectè, an ſecus habeant. Immò verò explicata orthodoxa fide gloriatur omnino non diſſentire ab Apoſtolicis dogmatibus, ita ſcribens ad Renatum: Hæc & his ſimilia frequenter doceo: hęc etiam in litteris ſanctiſſimi & beatiſſimi Achiepiſcopi Domini mei Leonis ſcripta inueni, & omnium Dominum laudaui; quod Apoſtolicis eius dogmatibus conſona ſentio. Eſt autem Theodoretus reuera doctiſſimus vir & talem eſſe teſtatur etiam ipſe Barlaam.

Gregorius, qui & Theophanes Cerameus, Archiepiſcopus Tauromeniæ in Sicilia in 25. Codicis Vaticani

λῶν δόξαν ἀκηκοὼς, οἷον ἀποδοκιμάζων, οὐδεμιᾶς τούτων ἐπαφωμένης τῆς ἀληθείας; ἀνεξίκακος αὖθις ἐπερωτᾷ. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; εἶεν, φησὶν, ἡ μὲν ὑπόληψις τῶν πολλῶν οὕτω πολυσχιδὴς ἐστὶ καὶ ἀβέβαιος. ὑμεῖς δὲ οἱ περὶ ἐμοῦ πεῖραν εἰληφότες οὕτω μακρὰν, τίνα κατάληψιν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλάβετε; οἱ μὲν οὖν ἄλλοι μαθηταὶ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἰλιγγίασαν. οἱ μὲν τὸν λογισμὸν ἴσως ταλαντευόμενοι, οἱ δὲ ὀφθῆναι προπετεῖς εὐλαβούμενοι. Πέτρος δὲ ἡ ἀκρότης τῶν μαθητῶν κοινὴ τῶν συμφοιτητῶν γίνεται γλῶσσα, καὶ τῷ λογισμῷ τῶν αἰσθητῶν πάντων ὑπεραρθεὶς, διέπτη τὸν ἀέρα, παρῆλθε τὸν αἰθέρα, κάτω λέλοιπε τοὺς ἀστέρας ὑπεράνω γέγονε τῆς ἀνάστρου σφαίρας, καὶ μετὰ τῶν ἀΰλων γενόμενος καὶ τοὺς πυρίνους τῶν σεραφὶμ ὑπερβὰς ποταμοὺς, καὶ μυηθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ μονογενοῦς τὴν εὐγένειαν, τὴν θεολογικὴν ἐκείνην ἀφῆκε φωνὴν, σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὄντως οὐ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἀλλ' οὐρανίου πατρὸς ἀποκάλυψις. σκόπει γὰρ ὅσος ἐν ἑνὶ ῥήματι κέκρυπται θεολογίας βυθός. ὁ μὲν γὰρ σωτὴρ ἐπύθετο, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς προσθήκης τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν δηλῶν. ὁ δὲ Πέτρος τὸν αὐτὸν εἰδὼς καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, μίαν ὑπόστασιν ἐκ δυοῖν συντεθεῖσαν ἀφύρτως φύσεων, πρὸς τὴν τῆς Θεότητος φύσιν ἀνέθορε. σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὅσον τὸ ῥῆμα τοῦτο καταισχύνει τὸν ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον, τὴν μιαρὰν γλῶτταν, τὸ βλάσφημον, καὶ φαυλίστριαν, τὴν ὀξεῖαν κατὰ τῆς εὐσεβείας μάχαιραν, τὴν τὸν ἕνα Χριστὸν εἰς δύο υἱοὺς τεμαχήσασαν. ὅπως δὲ καὶ τοὺς ὀδόντας συνθλάττει τῆς τῶν Αρειανῶν αἱρέσεως, ὡς πολυκέφαλον ὕδραν συγκόπτων τὴν ἀκέφαλον αἵρεσιν. τὰ γὰρ τῶν ἀκεφάλων καὶ τὰ Νεστορίου δόγματα ἐναντία μὲν ἧσαν, ἐναντιοῦνται δὲ καὶ ἀλλήλοιν, καὶ ὑπάρχετον, θεολογικῶς εἰπεῖν, ἐκ διαμέτρου κακὰ, καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν.

Νεστό-

& 45. Codicis Siculi homil., in illud, egressus Iesus in partes Cesareæ Philippi, de Petro sic disserit: Cum, inquit, de se aliorũ opinionẽ audiuisset, & veluti reprobasset, cum nulla eorũ veritatẽ attingeret clementer rursus interrogat, Vos verò quem me esse dicitis? Age dum, inquit, concepta aliorũ multorũ opinio, cum in multas partes scindatur, & incerta sit; Vos verò de me qui experiẽtiam non paruam habuistis, quam depræhensionẽ ex rebus accepistis? Cæteri igitur discipuli ad responsionem exæstuarunt, partim quidẽ ipsorum mentẽ fortè in vtroque ancipitem habentes, partim, verò præcipites se esse timẽtes. Petrus verò Summitas discipulorũ, communis aliorũ fit lingua, & mente omnia sensibilia prętergressus, transcedit aera, pręterijt æthera, inferius reliquit stellas superior factus est Sphærę quę stellis caret, & vnà cum immaterialibus, & igneos fluuios Seraphim superans, & initiatus à Patre, vnigeniti nobilitatẽ theologicam illam vocem emisit, tu es Christus filius Dei viui. Non carnis profectò & sanguinis, sed cœlestis patris reuelatio. Cõsidera verò quãta in vno verbo lateat theologię profunditas: Quippè Saluator interrogauit, quem me dicunt esse homines filium hominis? additione filij hominis, naturam humanam significat; Petrus autem, eundem esse sciens, & filium hominis, & filium Dei, vnam hypostasim ex duabus compositam incommixtam naturis ad Deitatis naturam prosiliuit, tu es Christus filius Dei viui. Hoc verbum quanto dedecore afficit Nestorium, qui hominem latria prosequitur, impurissimam linguam, blasphemã & contemptricẽ, acutum aduersus pietatẽ gladium, vnũ Christum in duos filios diuidentẽ. Quam verò dentes conterat Arianorũ hæreseos; tanquam multicipitem Hydrã hæresim carentẽ capite concidens. Etenim Acephalorũ & Nestorij dogmata contraria cum sint, contra-

 riantur

Νεςόριος μὲν γὰρ εἰς δύο διαιρεῖ τὸν ἕνα Χριςὸν, εἴς τε τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν τῆς Μαρίας· Αρμένιοι δὲ τὰς δύο τοῦ Χριςοῦ φύσεις εἰς μίαν συγχέουσιν. ἀμφότερα γοῦν ἡ τοῦ Πέτρου θεολογία διήλεγξε, τὸν αὐτὸν καὶ υἱὸν Θεοῦ καὶ υἱὸν ἀνθρώπου τρανῶς δογματίσασα. σκόπει δὲ καὶ τὴν τῆς θεολογίας ἀκρίβειαν. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ χριςοὶ, καὶ πολλοὶ υἱοὶ, καὶ πολλοὶ Θεοὶ, εἷς δὲ ὁ φύσει καὶ ἀληθὴς, διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, σὺ εἶ χριςὸς, ἀλλ' ὁ χριςὸς, οὐδὲ υἱὸς, ἀλλ' ὁ υἱὸς, οὐδὲ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. πάντα γὰρ μετὰ τοῦ ἄρθρου εἰπὼν, γεγονώτερον τῆς μακαρίας καὶ μονοειδοῦς φύσεως ἐδήλωσε τὸ ἐξαίρετον. Τί γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ σωτήρ; μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ιωνᾶ, τίνος ἕνεκεν μακαρίζων αὐτὸν καὶ τοῦ πατρὸς ἐμνημόνευσεν; υἱὸν αὐτὸν εἰπὼν Ιωνᾶ; μονονουχὶ τοῦτο φησὶν, ὥσπερ αὐτὸς υἱὸς εἶ φύσει τοῦ σοῦ πατρὸς Ιωνᾶ, οὕτω κἀγὼ φύσει, καὶ κατ' οὐσίαν υἱός εἰμι τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, μᾶλλον δὲ ἐπεὶ τὴν ἀποκάλυψιν οὐκ ἀπὸ σαρκὸς εἶπε γεγενῆσθαι καὶ αἵματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. αὕτη δὲ ἡ ἀποκάλυψις διὰ ἁγίου πνεύματος γέγονε. διὰ τοῦτο υἱὸν αὐτὸν ὀνομάζει τοῦ πνεύματος. Ιωνᾶς γὰρ περιςερὰ ἑρμηνεύεται. συνήθες δὲ τῇ θείᾳ γραφῇ τούτῳ τῷ ὀνόματι τῆς περιςερᾶς καλεῖν τὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν, ἧς τὰς πτέρυγας γενέσθαι αὐτῷ καὶ Δαβὶδ ὁ προφήτης ἐπεθύμησε. Καὶ κατωτέρω κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. σὺ, φησὶ. Πέτρος ὢν, πέτρα γενήσῃ τῆς κατὰ λόγον πίςεως, καὶ τῆς ἑδρασομένης ἐκκλησίας θεμέλιος, καὶ πρώτη τῆς τοῦ πνεύματος οἰκοδομῆς ἀφορμή. ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ γὰρ ταύτῃ, ἣ ὡμολόγησας τὸν αὐτὸν εἶναι με υἱὸν Θεοῦ, καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ἐπὶ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ θεμέλιος ςήσεται. Τοιαύτης γὰρ κρηπίδος τεθείσης; καὶ τὰ λοιπὰ δόγματα ἀσφαλῶς οἰκοδομηθήσεται. Καὶ κατωτέρω. Αλλ' οἱ τῆς ἑλληνικῆς ἀπάτης τὴν ζύγα ἐῤῥοφηκότες, καὶ κατὰ τῆς ὑγιοῦς ἡμῶν πίςεως πολλὰς

δυσ-

riantur etiã inuicem, & exiſtunt, vt theologicè aſſeram, è diametro mala, & ęqualiter impia. Quippè Neſtorius vnũ Chriſtum in duos diuidit, in filiũ Dei,& filium Marię. Armenij verò duas Chriſti naturas in vnam confundũt. vtraq; igitur Petri theologia redarguit,eundẽ,& filium Dei,& filiũ hominis clarè dogmatizans. Conſidera verò & theologię exactã diſcuſſionẽ; Quoniã enim multi Chriſti, & multi filij,& multi Dij, vnus autẽ eſt naturalis, & verus,propterea non dixit, Tu es Chriſtus, ſed tu es ille Chriſtus, neq; filius, ſed ille filius: neq; Dei, ſed illius Dei viui;omnia enim cum dixiſſet,græcè cum articulo, clarius beatæ & vniformis naturæ ſignificauit excellentiã. Quid igitur ad eũ Saluator? Beatus es Simon Bar Iona. Qua de cauſa beatũ illum prædicans etiã Patris cõmemorationem fecit,filium appellans Ionæ? Propemodũ hoc dicit,quemadmodũ ipſe es filius natura tui Patris Ionæ,ſic etiam ego natura & ſecundum eſſentiam ſum filius Dei Patris. Immò verò quoniam reuelationẽ non à carne dixit, & ſanguine eſſe factã, ſed à Patre ſuo cœleſti, hæc verò reuelatio per Spiritum Sanctum facta eſt, propterea ipſum filiũ appellat Spiritus. Ionas enim, columba exponitur: cõſuetudo verò eſt, diuinæ Scripturæ, hoc nomine columbæ, Spiritus virtutem appellare, cuius alæ vt etiam ipſi prophetæ Dauid fierent, exoptauit. Et paulo infrà. Et ego dico tibi,tu es Petrus,& ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam. Tu,inquit,cum ſis Petrus, petra fies ſecundum rationẽ fidei, & fundãdæ Eccleſiæ fundamentũ, & prima Spiritualis ędificij cauſa. Super hanc enim confeſſionẽ, qua confeſſus es eundem eſſe me & filiũ Dei & filium hominis, ſuper hanc, inquã, Eccleſiæ fundamentum ſtabit. Tali enim baſe cõſtituta & reliqua dogmata tutò ædificabuntur. Et paulo infra. Sed qui gentilium deceptionis fecẽ abſorbuerunt & cõ-

δυσφημίας, ὥς τινα βόρβορον ἐρεύξάμενοι, πρὸς τοῖς ἄλλοις ληρήμασι καὶ τοῦτο εἰπεῖν ἐθρασυνθησαν, πῶς ὁ Πέτρος ἀξιωθεὶς τοιούτου μακαρισμοῦ, καὶ μαρτυρηθεὶς ὑπὸ Ἰησοῦ, ἐκ τοῦ πατρὸς δεδέχθαι τὴν ἀποκάλυψιν, καὶ τὰς κλεῖς εἰληφὼς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν ἠρνήσατο τὸν διδάσκαλον, φαύλης παιδίσκης τοῦτον μορμολυξάσης ὡς βρεφύλλιον. ταῦτα φάσκουσιν οἱ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς ὡς βέλη νηπίων τὰς τοιαύτας πληγὰς ἀποκρουόμεθα. φαμὲν γὰρ ὡς οἰκονομία ἦν ἡ ἐκ Θεοῦ παραχώρησις τῆς τοῦ Πέτρου ἀρνήσεως. ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους συμφοιτητὰς ἐκαυχήσατο συναποθανεῖν τῷ μυσταγωγῷ, οὐ πάνυ περισκεψάμενος τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν, καίτοι τοῦ Κυρίου διαβεβαιοῦντος, ὡς πάντες σκανδαλισθήσεσθε, διὰ τοῦτο ἔδει καὶ αὐτὸν ἐλεγχθῆναι, ὡς ἄνθρωπος ἦν, δειλίᾳ σαρκικῇ ὑποκείμενος, καὶ τοῦ Κυρίου δειχθῆναι τὸν λόγον ἐπαληθεύοντα. καὶ τὴν ἄρνησιν προμηνύοντα. Καὶ μετ᾽ ὀλίγα. Ἄλλως τε ἐπειδὴ ὅσπερ ἔμελλεν τὴν λογικῶν προβάτων τὴν προστασίαν εἰσδέξασθαι, καὶ τοῦ δεσμεῖν, καὶ λύειν τὴν ἐξουσίαν λαβεῖν, ἵνα μὴ βαρύς τις ἦ καὶ ἀσύγγνωστος τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἀποτόμως καὶ ἀσυμπαθῶς ἐπάγων τὰ ἐπιτίμια, πραμυθείᾳ κρείττονι, παραχωρεῖται πεσεῖν, ὡς ἂν ἐξ ἑαυτοῦ παιδευθῇ τοῖς πταίουσιν εἶναι μακρόθυμος, ἀνεξικάκως καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδιδοὺς, ἧς αὐτὸς εἰλήφει χρηστότητός τε καὶ συγχωρήσεως. εἰ γὰρ μὴ ἦν οἰκονομία τοῦ Πέτρου ἡ ἄρνησις, οὐκ ἂν περὶ τοσούτων γενεῶν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ τοῦτον προεμήνυσε, λέγων, ἐκ προσώπου Χριστοῦ, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ᾽ ἐμοῦ ὤμνυον. ὁ γὰρ νῦν ἐπαινέσας αὐτὸν, καὶ υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ὁμολογηκὼς, ὤμνυε τότε μὴ εἰδέναι αὐτόν.

Ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Βαρλαὰμ. ἔφυγεν ὁ πολέμιος διάβολος αἰσχυνθεὶς τῇ μετανοίᾳ τοῦ Πέτρου. ὁ δὲ κορυφαῖος αὖθις ἦν, ὥσπερ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης χειροτονηθεὶς.

Ὁ Θεοφύλακτος ἐν τῷ κβ. κεφ. τοῦ κατὰ Λουκᾶν, εἰς ἐκεῖ-

tra ſanam noſtrã fidem multa conuicia, veluti quaſdam ſordes eructarunt, præter alias nugas, hoc etiam dicere auſi ſunt: Quod Petrus dignus huiuſce beatitudinis factus, & Chriſti teſtimonio, ex Patre accepiſſe reuelationem comprobatus, & claues regni cœleſtis adeptus, tempore paſſionis, negauit Magiſtrum cum vilis puella hunc veluti puerulum deterruiſſet. Hæc obijciunt qui veritatem impugnant. Cæterum nos, vt ſagittas paruulorum huiuſmodi plagas aduerſariorum exiſtimantes, ſic eas reijcimus. Dicimus enim, quod œconomia erat Dei, permiſſio negationis Petri. Quia enim pluſquam alij Diſcipuli, gloriatus eſt, emori cum pręceptore, non valde conſiderans carnis imbecillitatē, cum tamen Dominus affirmaret, omnes ſcandalum paſſuros. Propterea oportuit, & ipsũ redargui, quoniã homo erat, carnis imbecillitati ſubiectus, & Domini ſermonem veracem eſſe oſtendere, & negationem prædicentis. Et poſt pauca. Aliter, quoniam iſte debebat recipere curam rationalium ouium, & ligandi, atque abſoluendi poteſtatem, ne grauis quidam eſſet, & inexorabilis peccantibus, rigidè & ſeuerè inducens pœnitentię pœnas, diuina prouidentia permittitur cadere, vt à ſe ipſo edoctus, lapſis eſſet patiens & clemens, & alijs pręberet eam benignitatem, & condonationē, quam ipſe conſequutus eſt. Si enim non eſſet œconomia Petri negatio, non ante tot generationes diuinus Dauid hoc prędixiſſet, dicens ex perſona Ghriſti, Et qui laudabant me, aduerſus me iurabant. Etenim qui nunc ipſum laudauit, & filium Dei confeſſus eſt, tunc iurabat, ſe eum ne ſcire.

Damaſcenus in vita Barlaam; fugit hoſtis, Diabolus pudore affectus ob pœnitentiã Petri, is verò rurſus erat princeps, tanquam magiſter totius Orbis erectus.

Theophylactus in 22. cap. Lucæ, in illud, tu verò conuer-

νο, σὺ δὲ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. τὸ μὲν πρόχειρον νοῆσαι τοῦτ' ἐστὶν ὅτι ἐπειδή σε τῶν μαθητῶν ἔξαρχον ἔχω, μεθ' ὃ ἀρνησάμενός με, κλαύσεις καὶ εἰς μετάνοιαν ἔλθῃς, στήριξον τοὺς λοιπούς. τοῦτο γὰρ προσήκει σοι, ὡς μετ' ἐμὲ ὄντι τῆς ἐκκλησίας πέτρᾳ καὶ στηρίγματι. Ἐξηγεῖται δὲ καὶ ἄλλως. Νοήσειε δ' ἄν τις τοῦτο οὐ μόνον περὶ τῶν τότε ἀποστόλων εἰρῆσθαι, ὡς ἂν ὑποστηριχθῶσιν ὑπὸ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος πιστῶν. σὺ γὰρ ὦ Πέτρε ἐπιστρέψας, καλὸν ὑπόδειγμα γενήσῃ πᾶσιν εἰς μετάνοιαν, καὶ οὐδεὶς τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ ἀπογνώσεται, ἀποβλέπων πρὸς σὲ τὸν ἀπόστολον μὲν ὄντα, ἀρνησάμενον δὲ, καὶ πάλιν τὰ πρωτεῖα πάντων καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης ἐπιστασίαν λαβόντα διὰ τῆς μετανοίας.

Ἐν τοῖς μελῳδικοῖς ᾄσμασι τῆς ἑορτῆς Πέτρου καὶ Παύλου, Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασιν ἀναδήσωμεν Πέτρον καὶ Παῦλον, τοὺς θεοκηρύκων προτοστάτας, τὸν μὲν, ὡς τῶν ἀποστόλων προεξάρχοντα, τὸν δὲ ὡς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους κοπιάσαντα. καὶ ἐν τῷ δ. μελῳδήματι, Τῷ τριττῷ τῆς ἐρωτήσεως, τῷ Πέτρε φιλεῖς με; τὸ τριττὸν τῆς ἀρνήσεως ὁ Χριστὸς διωρθώσατο, διὸ καὶ πρὸς τὸν κρυφιογνώστην ὁ Σίμων, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. ὅθεν πρὸς αὐτὸν ὁ σωτὴρ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, ποίμαινε τὴν ἐκλογάδα μου, ποίμαινε τὰ ἀρνία μου, ἃ τῷ ἰδίῳ αἵματι περιεποιησάμην εἰς σωτηρίαν. Ὥστε τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, εἴτε πρόβατα, εἴτε ἐκλογάδες, δηλονότι πατριάρχαι, μητροπολῖται, καὶ ἐπίσκοποι, εἴτε ἀρνία ὑπὸ τοῦ Πέτρου, καὶ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου ποιμαίνονται. οἱ δὲ ὑπὸ τούτων μὴ ποιμαινόμενοι, οὐκ εἰσὶ τῆς μάνδρας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἄλλως ὀνομάζονται χριστιανοὶ, μὴ ὄντες ἐκ τοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ. ἀλλ' ἐκ τῆς συμμορίας Φωτίου τοῦ ψευδοπατριάρχου, Παλαμᾶ, καὶ Μάρκου, καὶ Νείλου, καὶ Καβάσιλα τῶν ψευδομητροπολιτῶν, καὶ σχισματικῶν. καὶ τελευταῖον ἵνα μὴ κατ' οὐδὲν προκό-

ψαν-

uerſus confirma fratres tuos. Planus, inquit, huius intellectus is eſt, quia te habeo principem Diſcipulorum, poſtquam negato me fleueris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim decet te, qui poſt me Eccleſiæ petra es, & fundamentum. Addit & aliam expoſitionem Theophylactus; Poſſet autem aliquis iſtud intelligere dictum eſſe, non tantum de Apoſtolis, qui tunc erant, vt à Petro confirmarentur, ſed etiam de omnibus fidelibus vſque ad conſummationem ſeculi. Tu enim Petre conuerſus, bonum exemplum pœnitentiæ eris omnibus, & nemo credentium in me, deſperatione afficietur, in te reſpiciens. Qui cum Apoſtolus fueris. & negaueris, iterum receperis primatum omnium & præfecturam Orbis.

In melodicis Canticis feſtiuitatis principum Apoſtolorum Petri, & Pauli, habes: Quibus laudum coronis coronabimus Petrum, & Paulum? anteſignanos Dei præconum. Alterum quidem, vt Apoſtolorum principem, alterum verò, tanquam qui plus alijs laborauerit. Et in 4. Cantico, terna interrogatione, ſcilicet, Petre amas me, ternam negationem Chriſtus correxit. Idcirco & Petrus ad abſcondita cordis ſcrutantem, Domine, inquit, omnia noſti, nihil te latet, tu ſcis, quia amo te. Vnde ad eum Saluator, paſce oues meas, paſce ſelectos meos, paſce agnos meos, quos proprio ſanguine in ſalutem acquiſiui. Itaque Ouile Chriſti, ſiue ſint oues videlicet Patriarchæ, Metropolitæ, & Epiſcopi, ſiue agni à Petro, & ſucceſſoribus Petri paſcuntur. Qui verò ab his non paſcuntur, non ſunt ex ouili Chriſti & temerè vocantur Chriſtiani. Sed ſunt ex claſſe Photij Pſeudopatriarchæ, & ſocietate Palamæ, Marci Epheſij, Nili, Cabaſilæ Pſeudometropolitarum, & Schiſmaticorum, ac tandem (ne quid deſit perfectionis) noſtra

 æta-

ψαντες λείψωσιν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν Λουθήρου, Καλβίνου, καὶ τοῦ παρόντος κακοπατριάρχου Στοφίμου αὐτοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν.

Οὐ δὲ ἀρκεῖ φᾶναι τὸν Χριστὸν εἶναι ποιμένα, κεφαλὴν, θεμέλιον, καὶ τὰ τοιαῦτα. παρὰ ταῦτα γὰρ, ἅπερ κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἐστὶν ὁ Χριστὸς, τὰ αὐτὰ κατὰ δεύτερον λόγον εἰσὶ καὶ ἄλλοι. καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ φησὶν ὁ Παῦλος, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς, ὁ δὲ Χριστὸς περὶ τοῦ Πέτρου σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἐστι μεθερμηνευόμενον Πέτρος, καὶ πέτρα. Ἄλλως γὰρ τοῦ Κυρίου ὡς πρώτου αἰτίου διὰ τῶν μυστηρίων τελοῦντος τὸν χριστώνυμον λαὸν, ἔδει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν πάντως ματαίαν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μηδὲν χωρεῖν, μὴ ὄντος μηδενὸς ἄλλου, εἰμὴ μόνου τοῦ Χριστοῦ προεστῶτος.

Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος περιγράφων τὸ μυστικὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας, κατὰ μίμησιν τοῦ Παύλου, ἐν τῷ λόγῳ περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας. Τάξις, φησὶ, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις, τὸ μὲν εἶναί τι ποίμνιον, τὸ δὲ ποιμένας, διώρισε, καὶ τὸ μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι, καὶ τὸ μὲν οἷον εἶναι κεφαλὴν, τὸ δὲ πόδας, τὸ δὲ χεῖρας, τὸ δὲ ὀφθαλμὸν, τὸ δὲ, ἄλλό τι τῶν μελῶν τοῦ σώματος πρὸς τὴν τοῦ παντὸς εὐαρμοστίαν, καὶ τὸ συμφέρον, ἢ προεχομένων, ἢ προεχόντων. καὶ οὐκ ἀτιμίαν ἡγεῖται φέρειν τῷ Χριστῷ ὁ διδάσκαλος κεφαλὴν ὄντι, διότι ἄλλοι τῇ τοιαύτῃ προσηγορίᾳ ὠραΐζονται. οἱ δὲ τὸν Πάπαν ἀρνούμενοι κεφαλὴν εἶναι, καὶ λέγεσθαι, αὐτοὶ οὐκ αἰσχύνονται καλεῖσθαι οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι τὸ πᾶν ἀπωλολεκότες, καὶ τὸ χεῖρον τοῦ Χριστοῦ μάνδρας ἔξω τυγχάνοντες, καὶ κατάσκοποι τῶν τούρκων ὄντες κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ μηδὲ πόδες ὑπάρχοντες τοῦ μυστικοῦ σώματος. καὶ κεῖται τῆς οἰκουμένης ὑποχείριοι ὄντες, καὶ ἀνδράποδα καταπεκειμένα τῶν ἀγαρηνῶν. καὶ τρισκαιδέκατοι τῶν ἀποστόλων, μηδ' ὁτιοῦν ἀγιωσιωσύνης μετέχοντες, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις τρισάθλιοι ἐναριθμούμενοι, ἐπὶ τῇ ψευδοδεξουσίᾳ γαυριῶσιν.

Ὁ δὲ

ætate Lutheri, Caluini, & præſentis Cacopatriarchæ ipſius alumni, & reliquorum hæreticorum.

Nec ſatis eſt dicere, Chriſtum ſolum eſſe paſtorem, caput, fundamentum, & cætera huiuſmodi: Prȩter hȩc enim, quæ propriè & primariò eſt Chriſtus, hæc eadem ſecundariò ſunt & alij, atque de Chriſto ait Paulus, petra autem erat Chriſtus; Chriſtus verò de Petro, tu vocaberis Cephas, quod eſt interpretatum Petrus, & petra. Alioquin cum Dominus ſit prima cauſa, qui per myſteria conficit populum Chriſtianum, oporteret Eccleſiaſticam hierarchiam, vanam & inutilem eſſe atque ad nihilum redigi, cum nemo ſit alius præter Chriſtum, qui præſit.

At verò Gregorius Theologus deſcribens myſticum corpus Eccleſiæ ad imitationem Pauli in oratione de moderatione in diſputationibus ſeruanda: Ordo, inquit, in Eccleſijs quoque conſtituitur, vt alij oues ſint, alij paſtores; alij prȩſint, alij ſubſint, ac pareant: alius velut caput ſit, alius pedes, alius manus, alius oculus, alius aliud quoddam corporis membrum, ad totius Eccleſiȩ concinnitatem. & vtilitatem, vel inferius, vel prȩſtantius. Et non cenſet doctor ignominiam afferre Chriſto caput exiſtenti, quoniam alij hac appellatione exornantur. Qui verò negant, Papam eſſe & dici caput non eos pudet vocari œcumenicos Patriarchas, amiſſis omnibus, & quod peius eſt, cum extra caulas Chriſti permaneant, & ſint exploratores Turcarum aduerſus Chriſtianos, neque pedes exiſtant myſtici corporis, & tamen Iudices Orbis ſe iactant, cum ſint ſubditi, & mancipia cōdemnata agarenorum. Et decimi tertij Apoſtolorum ſe nominant, ne tantillum quidem Sanctitatis habentes, ſed in feliciſſimi inter alios enumerantur, & falſa poteſtate gloriantur.

 Gre-

Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος τὴν ἀφορμὴν λαβὼν παρὰ τοῦ Παύλου, οὕτως ἐφιλοσόφησεν ἐν οἷς λέγει ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ α. πρὸς Κορινθίους κεφ. ιβ. ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω οὐ δύναται εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἁρμόζει τῷ Χριστῷ δυναμένῳ εἶναι κεφαλὴν αὐτοῦ τῆς χρείας τῶν ποδῶν, ὥστε περὶ τοῦ Πέτρου δύνασθαι λέγεσθαι. ἐστὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία ἓν σῶμα καὶ κεφαλήν τινα ὁρατὴν ἔχει τὸν Πέτρον, παρὰ τὸν ἀόρατον Χριστὸν, ὡς δοκεῖ τῷ Παύλῳ καὶ Γρηγορίῳ τῷ οἰκουμενικῷ διδασκάλῳ, καὶ τοῦ κλειδούχου Πέτρου τῷ ὑπερλάμπρῳ μαρτυρίῳ κατωκάρα σταυρωθέντος καὶ ἑαυτῷ τὰς ἱερὰς ἀνοίξαντος, δεῖ τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἀκέφαλον εἶναι ἀλλὰ τὸν διάδοχον αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν εἶναι καὶ εὐφημίζεσθαι.

Οὐδὲ ξένον ἔδοξε τῷ αὐτῷ Γρηγορίῳ περὶ τῆς ἁγίας Γοργονίας τῆς ἀδελφῆς εἰπεῖν, οὐδ᾽ ὅτι κεφαλὴν ἔχει τὸν ἄνδρα διὰ τοῦτο τὴν πρώτην κεφαλὴν ἠγνόησεν, ἤγουν τὸν Χριστόν. Ἀνάγνωθι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἑορτῆς, ἐν ᾗ εὑρήσεις κάλλιστα ἐγκώμια τοῦ πρωτοκορυφαίου, οἷον ἐστὶ κἀκεῖνο, σοὶ Χριστὸς πρώτῳ κληθέντι, καὶ σφοδρῶς ἀγαπήσαντι ὡς προέδρῳ εὐκλεῶς τῶν Ἀποστόλων πρώτῳ ἐμφανίζεται, ἀναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος. καὶ ἐν ἄλλῳ τροπαρίῳ ἔχεις, ἐγχειρίζει τὸ φίλτατον ποίμνιον. πρὸς τούτοις ᾄδουσι, σὺ ἐπαξίως πέτρα προσηγορεύθης, ὅτε τὴν ἀκράδαντον πίστιν ὁ Κύριος τῆς ἐκκλησίας ἐκράτυνεν, ἀρχιποιμένα τῶν λογικῶν προβάτων κατέστησεν. ἐντεῦθεν κλειδοῦχον σε τῶν οὐρανίων πυλῶν, ὡς ἀγαθὸν ἐνεχείρισεν ἀνοίγειν πᾶσι τοῖς μετὰ πίστεως προσερχομένοις. καὶ ἐν ἄλλῳ, χαίρετε Πέτρε, καὶ Παῦλε δογμάτων τῶν θείων θεμέλιοι ἀρραγεῖς, καὶ ἀλλαχοῦ τὰ Ῥώμης περιφανῆ ἐγκαλλωπίσματα, καὶ πάλιν τοῦ σταυροῦ τὰ κέρατα, τουτέστιν ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δύναμις.

Ἄγε δή συμπεράνωμεν τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Νείλου περὶ ὑπεροχῆς τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως. Ὁ γὰρ Νεῖλος κατὰ τούτου πολλὰ ἐμέσας καὶ ψευσάμενος, ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβ. ἑαυτὸν δικαιῶν ταῦτα προστίθησιν, Κεφάλαιον τῶν λεγομένων. ἕως μὲν ὁ

Πά-

Gregorius verò Theologus arrepta occasione ex paulo, sic est philosophatus: ex ijs in quibus dicit Apostolus in prima ad Corinthios c. 12. Non potest dicere caput pedibus, vestra opera non indigeo; non enim conuenit Christo, qui potest esse caput sine opera pedum, quapropter de Petro potest intelligi. Est enim Ecclesia vnum corpus caput visibile habens Petrum præter inuisibilem Christum, vt videtur Paulo, & Gregorio œcumenico doctori cum inclytus Petrus illustri martyrio deorsum capite fuerit confixus, & cœlos sibi aperuerit, oportet Ecclesiam non carere capite, sed successorem eius caput esse Ecclesiæ, & laudari.

Neque alienum visum est eidem Gregorio de Sancta Gorgonia sorore dicere, nec quia caput virum habebat, ideo primum caput ignorauit. idest, Christum. Legas etiam reliqua festiuitatis, in qua reperies egregia encomia Principis Apostolorum. Quale est illud, tibi Christus, qui primò vocatus est, & vehementer dilexisti, tanquam inclyto Præfecto Apostolorum, primo quoque apparuit resurgens ex mortuis, & clarissimum ouile committit. Ad hæc canunt: Tu meritò petra appellatus es quoniam fidem inconcussam Dominus Ecclesiæ confirmauit, & Archipastorem rationabilium ouium te constituit. Hinc clauigero cœlestiũ portarum egregio commisit aperire omnibus, qui cum fide tibi adhęrẽt. Sed Gręci non adhęrẽt Petro, & successoribus Petri. Et in alio cãtico: Saluete Petre, & Paule diuinorũ dogmatũ fundamenta immota. Et alibi, Romanę Vrbis celebratissima ornamenta Et rursus, Crucis cornua, scilicet virtus & potentia.

Concludam præsentem quæstionem de primatu Pontificis, ipsius testimonio Nili. Postquam enim Nilus aduersus primatum Romani Pontificis multa falsa euomuit, in fine libri se iustificans addit; Summa dictorum hęc est,

Πάπας σώζῃ τὴν τάξιν, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας ἔςηκε, καὶ τῆς πρεσβύτης, καὶ κυρίως ἀρχῆς οὐκ αφίσαται, καὶ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀρχιερεὺς ἄκρος, καὶ Πέτρου, καὶ πάντων τῶν ἀποςόλων διάδοχος καὶ δεῖ πάντας αὐτῷ πείθεσθαι, καὶ οὐδὲν ὃ τὴν τιμὴν ἐκείνου χωρεῖ. Ταῦτα μὲν ἔσωσαν ἡμῖν ὑπὲρ τῆς μείζονος προτάσεως, ἡμεῖς δὲ τὴν ἐλάττονα προσθήσομεν. ἀλλ᾽ ὁ ἀρχιερεὺς σώζει τὴν τάξιν, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας ἔςηκε. οὔτε πώποτε ἐν τοῖς τῆς πίστεως δόγμασιν ἥμαρτεν οὔτε ἁμαρτάνειν δύναται, ὡς διὰ πολλῶν ἐδείξαμεν, ἄρα ἐκ τῆς πρεσβύτης καὶ κυρίως ἀρχῆς οὐκ ἐκπέπτωκε, καὶ κεφαλὴ ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀρχιερεὺς ἄκρος, καὶ Πέτρου, καὶ πάντων τῶν ἀποςόλων διάδοχος, καὶ δεῖ πάντας αὐτῷ πείθεσθαι, καὶ οὐδὲν ὃ τὴν τιμὴν ἐκείνου χωρεῖ. τὸ δὲ παρὰ τῷ Νείλῳ ἑπόμενον, εἰ δὲ τῆς ἀληθείας ἀποχωρήσας, οὐ βούλεται πάλιν πρὸς ἐκείνην ἐπανιέναι, τὰ τῶν καταδίκων πείσεται. τοῦτο δὲ οὐχ ἧττον, οὐδὲ μᾶλλον ἐκείνοις, ἢ τῷ ἀρχιερεῖ, ἀλλὰ πάντως ἐκείνοις μόνοις τοῖς Γραικοῖς, φημὶ ἁρμόζειν, οἵτινες ἐν τοῖς δόγμασι τῆς πίστεως ἐκείνου καταδικάσαντες ἀτυχίαν, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πλειςάκις εἰς τὸν αὐτὸν ἔμετον ἐπανέςρεψαν, καὶ ἐλεεινὸν, δεινόν τε πτῶμα τοῦ σχίσματος, καὶ αἱρέσεων ἐγένοντο, μὴ πιςεύοντες τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἁγίων καθὸ ψυχαὶ, τὸ ἄζυμον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ, τὴν ὑπεροχὴν τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου, τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, καὶ τὰς ἄλλας φλυαρίας πιςεύουσιν, ἅςπερ ἐν τῷ ἑαυτοῦ νομοκάνονι ὁ Βλαςάρης, καὶ οἱ λοιποὶ, ὡς σφάλματα καὶ ἁμαρτήματα, καίπερ μὴ ὄντα, τοῖς λατίνοις ἀδίκως προσςρίβουσιν καὶ οἴονται δύνασθαι δικαιοῦσθαι μετὰ τούτων τῶν ἁμαρτημάτων, ἅ τινα ἡ Ρωμαϊκὴ ἐκκλησία οὐδέποτε συνεχώρησεν, οὔτε δύναται συγχωρῆσαι, ἅτε ςάθμη οὖσα καὶ κανὼν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἀψευδοῦς τοῦ Χριςοῦ τῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας. οἱ δὲ ἄκροι τῆς Ρώμης ἀρχιερεῖς τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ μὴ ἀρχιερατεύειν καὶ εἶναι γνησιωτάτους

ἀρχι-

quamdiu quidem Papa ordinem ſeruat, & cum veritate ſtat, à primo & proprio principatu non remouetur, & caput eſt Eccleſiæ, & ſummus Pontifex, & Petri & reliquorum Apoſtolorum ſucceſſor, omneſque ei obedire oportet, nihilque eſt, quod ipſius honorem capiat: Hæc ſeruiant nobis pro maiori propoſitione, addamus minorem; Sed Pontifex ſeruat ordinem, & cum veritate ſtat, neque errauit vnquã, neq; errare poteſt vt multis probauimus; igitur à primo & proprio principatu non cecidit, & caput eſt Eccleſiæ, & Summus Pontifex, & Petri, reliquorumque Apoſtolorũ ſucceſſor, & omnes ei obedire debent, nihilque eſt, quod ipſius honoris ſit capax. Quod autem ſequitur apud Nilum, ſi verò cum ſemel à veritate receſſerit, ad eam redire noluerit, damnatorum pœnis erit obnoxius. Iſtud verò, non dicam magis, & potius ipſis, quam Pontifici, ſed penitus ipſis ſolis Græcis quadrat. Qui cum eum propter dogmata parui penderint, non ſemel, neque bis, ſed ſæpiſſimè ad eundem vomitum redierunt, & lapſi ſunt in fœda & execranda ſchiſmata, & tetras hęreſes; non credentes proceſſionẽ Spiritus Sancti etiam ex Filio, fruitionem Sanctorum, quatenus ſunt animę, panem azymũ in ſacrificio, excellentiam ſucceſſoris Petri, & ignem purgatorium. Et putant, ſe poſſe iuſtificari cum iſtis erroribus quos Eccleſia Romana nunquam admiſit, neque poteſt admittere, cum ſit norma, & Canon ex promiſſione infallibili Chriſti, veritatis dogmatum. Et prætereà reliquas ineptias creduut, quas tanquam errores in ſuo nomocanone Blaſtarius, & reliqui immeritò Latinis infligunt. Summi verò Romani Pontifices tantum abeſt vt non fungatur Pontificia dignitate, & ſint legitimi totius populi chriſtiani Principes & Paſtores, vt ſynceritatem & immaculationem Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſię non aliter

ἀρχιποιμένας παντὸς τοῦ χριστωνύμου λαοῦ, ὥστε τὸ ἀκραιφνὲς, καὶ καθαρὸν, καὶ ἄσπιλον τῆς καθολικῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας μὴ ἂν ἄλλως ἀποδεῖκνυσθαι οἱ παλαιοὶ ἅγιοι τῶν πατέρων ἠβουλήθησαν, ὅτι μὴ Πέτρος, καὶ Παῦλος οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων τὴν Ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐκ προστάγματος τοῦ Κυρίου ἐθεμελίωσαν· καὶ ὅτι ἐκ τῆς χρυσῆς σειρᾶς τῆς ἐφεξῆς ἀρχιεραρχούντων ἡ διαδοχὴ πώποτε οὐ διέλιπεν. οὕτω γὰρ φιλοσοφεῖ ὁ ἱερομάρτυς Εἰρηναῖος ἐπίσκοπος Λουγδούνου μαθητὴς Πολυκάρπου ἐν τῷ γ. κεφ. τοῦ γ. βιβ. ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου, ὁ θαυμαστὸς Αὐγουστῖνος καὶ οἱ λοιποί.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἐπεί τοίγε, φησὶν ὁ Βαρλαάμ, ἐὰν μὴ οὕτω, ἀλλὰ τῷ ἔθει τὰ πράγματα κρίνωμεν, πάνθ᾽ οὕτως ἐξέσται λύειν ἀμφοῖν. τουτέστιν ἕκαστος προβαλεῖται τὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας κρατοῦντα. καὶ ταῦτα ἡγήσεται εἶναι κύρια, καὶ οὕτως οὐδέποτε ἀλλήλοις συμβήσονται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἐνταῦθα δὲ σημειωτέον τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαν μηδὲν ὅλως προνόμιον ἔχειν, ὃ μὴ παρὰ τῆς πρεσβυτέρας ἔλαβε Ρώμης. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Ανατόλιος ἐδεήθη τοῦ Λέοντος, ὅπως πρῶτος εἴη μετὰ τὸν Ρώμης. ὁ δὲ ἥκιστα πάντων συνεχώρησεν. ὡς ἐστὶν ἰδεῖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν χαλκηδόνι συνόδου. οἱ δὲ μέτεροι τολμῶσιν, ὡς κυρωθέντα τὸν κανόνα τὸν ὑπὸ τοῦ Λέοντος ἀποδοκιμασθέντα, τοῖς ὀρθοῖς κανόσιν ἐγκαταλέγειν, καὶ πανούργως ἐξαπατᾶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. Εἶτα τῷ χρόνῳ ποτὲ, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος τῇ σιωπηρᾷ συναινέσει τῶν ἄκρων ἀρχιερέων βεβαιωθεὶς ὑπὸ Ιννοκεντίου τρίτου ἐν τῇ ἐν Λατεράνῳ συνόδῳ αἰνισώθη, καὶ μάλιστα ἐν τῷ καιρῷ τῆς

ἐν Φλω-

ter antiqui patres ostendere voluerint, quam quod Petrus & Paulus Principes Apostolorum Romanam Ecclesiam de mandato Domini fundauerint; Quod etiam ex aurea serie subsequentium pontificum nunquam successio defuerit. sic enim philosophatur Ireneus martyr Episcopus Lugdunensis, discipulus Polycarpi in tertio capite libri tertij; Epiphanius Cypri, Admirandus Augustinus, & reliqui.

TEXTVS.

SI enim, inquit Barlaam, non ita rem instituamus, sed ex consuetudine de rebus iudicemus, hoc pacto vtrique parti, quæuis dissoluere in promptu erit. Hoc est, vnusquisque proponet, quæ in eius Ecclesia tenent; & hæc censebit, esse rata; & sic nunquam inuicem conuenient.

RESPONSIO.

HOc loco verò Notandum est, Constantinopolitanam Ecclesiam, nullum omninò habere priuilegium, quod non acceperit à vetere Roma; Et primum quidem Anatolius rogauit Leonem, vt primus esset post Romanum, is verò nulla ratione concessit, vt est videre in actis Concilij Chalcedonensis. Nostrates verò, vt approbatum Canonem, quem Leo improbauit, audent inter probatos Canones enumerare, & malitiosè decipere, qui eos obuios habent. Deinde tempore procedente, Constantinopolitanus Thronus, tacito consensu Romanorum Pontificum stabilitus & etiam ab Innocentio III. renouatus fuit in Concilio Lateranensi, potissimum verò tempore Concilij Floren-

 tini

ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ, Εὐγένιος τέταρτος ὁ Πάπας τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν προμυθούμενος, συνεχώρησε τῷ Κωνσταντινουπόλεως εἶναι μετὰ τὸν Ῥώμης, τὸν δὲ Ἀλεξανδρείας τρίτον. ὁ δὲ τῆς πόλεως καὶ πολὺ πρότερον τὴν πρωτοκαθεδρείαν τούτων τῶν πατριαρχῶν ἑαυτῷ ἐσφετερίσατο, μένουν γε καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα, ἐς τοσοῦτον αὐθαδίας, ὑπερηφανίας, καὶ τόλμης ἦλθεν, ὥστε τὸν ἑαυτοῦ εὐεργέτην, ὡς ἡ χώραξ τὴν ἄμπελον ἐξηπατηκέναι, καὶ δίκην ἑωσφόρου οὐ μόνον βουληθῆναι ὅμοιος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὸν ἑωσφόρον πρῶτος γενέσθαι, συναρπάσας μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ἀναξίους πατριάρχας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καὶ Ἱεροσολύμων.

Καίμοι ἐρεῖς ὁ Βαρλαὰμ ἀσπάζεται τοὺς πατέρας, καὶ τούτους ὀνομάζει οὐκ ὀκνηρῶς ἔχει. λέγει γὰρ, πάσης ἀφεμένους περιλήψεως, καὶ προσθεμένους παρὰ τὰ λόγια καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν διδασκάλων, κανέσιν αὐτοῖς χρησαμένους, καὶ στάθμῃ πρὸς ταῦτα, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὑφορῶμαι τὸν Βαρλαὰμ ταῦτα λέγειν, ὅπως ἐξαπατήσῃ πολλοὺς τῶν ἀμαθῶν μνείαν τῶν διδασκάλων ποιούμενος. ἡμεῖς δὲ τοὺς πατέρας καὶ διδασκάλους ὁποῖοι εἰσὶ, καὶ τί κηρύττουσιν ἤδη παρηγάγομεν. αὐτοὶ δὲ τούτους ἀναγνῶναι ἴσα καὶ ὄφεων ψαύειν φοβηθήσονται, ἵνα μὴ τὴν ἀλήθειαν γνωρίσαντες, ταύτην δέξασθαι προθυμηθήσωνται. καὶ τούτῳ μιμηταὶ γίνονται τῶν ἑβραίων, οἳ τὰς προφητείας οὐκ ἀρνοῦνται, αἱ δὲ περὶ τοῦ Χριστοῦ προσαγορεύουσι, ταύτας δὲ οὐ δέχονται. οὕτως οἱ ἡμέτεροι ἄνω καὶ κάτω στρέφονται, καὶ διὰ γλώσσης ἔχουσι τοὺς ἀποστολικοὺς πατέρας. τῷ γὰρ τῆς δύσεως μακρὰν ἀπέχουσι, καὶ οὐδὲ ὀνομάσαι αὐτοὺς βούλονται. ὅταν δὲ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀποστολικῶν ἴδωσι, ταύτας ἀρνοῦνται, καὶ οὐ δέχονται. ὥστε τῷ ὀνόματι τοὺς ἀποστολικοὺς προσίενται, τοῖς ἔργοις καὶ τῇ ἀληθείᾳ πόρρω τούτους ἀποδιοπομποῦνται. ἐς τοῦτο ἀμαθείας τὸ γένος ἔφθασε, καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ τὴν Λατίνων γλῶτταν βέλτιον ἐπίστανται, ἢ τὴν ἰδίαν τὴν ἑλληνικὴν, ταῦτα ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν ἅμα τοῖς σαθροῖς καὶ

ψυ-

tini Eugenius IV. pontifex pacē Ecclesiarum procurās concessit, Constantinopolitanum esse post Romanū, Alexandrinum verò tertium. At verò Constantinopolitanus longè antea etiam sibi vsurpauerat præeminentiā horum Patriarcharum, immò & Summi Pōtificis, atq; in tantum arrogantiæ superbiæ, & audaciæ deuenit, vt benefactorē suū, sicut calamus quo sustētatur & fulcitur vitis (quod est in prouerbio) vitē deceperit; & instar Luciferi non solū voluerit esse similis, sed etiā plusquā Lucifer fieri primus, secum rapiens etiam reliquos indignos Patriarchas Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum.

At enim dices, Barlaam amplectitur Patres, & hos nominare nō negligit, Ait enim: Omni præsumptione, & cōsuetudine, quę ratione nō nitatur, seposita, nudas res iudicemus, eas cōferentes examinantesque ad sacrā scripturā, & declarationes doctorū vtentes ijs tanquā regulis, & norma, à qua non deflectamus. & quæ sequuntur. Suspicor, Barlaam hæc dicere, vt decipiat multos imperitorū, mentione doctorū facta. Nos verò Patres, & Doctores, quales sint & quid prædicent iā adduximus. Ipsi verò hos legere, nō aliter atq; serpētes tangere timebūt, ne veritatē agnoscētes, hanc recipere studeant. Atq; in hoc imitātur Hebræos, qui quidē prophetias non negāt, hæ verò de Christo prænūciant: At illud nō recipiunt. Ita etiā schismatici sursū ac deorsum vertunt se & nominālt Patres oriētales (nam ab occidētalibus lōgè absunt, & ne nominare quidē eos volunt) cum verò testimonia orientalium viderint, & inficiantur, & non recipiunt. Itaq; nomine tenus Orientales acceptant, factis autem & reuera longè eos reijciunt. Ad hoc imperitiæ natio peruenit; & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Nonnulli verò eorum, & Latinorum linguam melius norunt. quam propriam græcam; idque ab hæreticis vnà cum perni-

ψυχοφθόροις δόγμασι διδαχθέντες.

Εἶτα τὸ χεῖρον, ὅταν ἐπιδείξωμεν αὐτοῖς τὰ ῥητὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὕτως εἰώθασιν αὐτὰ ἐξηγεῖσθαι, οἷον φέρε εἰπεῖν, ὁ Χριστὸς φησὶν πρὸς τὸν Πέτρον, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ἐπειδὴ τινὲς τῶν διδασκάλων κάλλιστα ἑρμηνεύουσιν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Πέτρου, τὴν ἐκκλησίαν ἱδρύσθαι, ἐκ τούτων τῶν ῥημάτων πάντες οἱ αἱρετικοὶ ἀφορμὴν λαβόντες φασὶν αὐτοὺς ἔχειν τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, καίτοι τἀναντία φρονοῦντες. Ἀλλὰ τίς αὕτη ἡ ὁμολογία, καὶ ποῦ εὕρηται; ἐν τοῖς διαδόχοις τοῦ Πέτρου καὶ τῇ ἀποστολικῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ὡς οἱ προενεχθέντες πατέρες ἀπεφήναντο, ἢ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις καὶ ἐχθροῖς τῆς πίστεως; καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. οἱ αἱρετικοὶ πολυσχιδεῖς ὄντες ἀλλήλοις μάχονται, καὶ οὐδὲν ἧττον ὁμονοοῦσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐγειρόμενοι, ἀλλ' οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς κατὰ τὸν ἀψευδῆ τοῦ λόγου λόγον. Ὅταν πάλιν λέγῃ σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, φασὶ, πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δεδομένῃ, ὥστε, τὸ, σοὶ σημαίνει, τὸ πᾶσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρὸς τὸν μείζονα.

Καὶ δέδωκεν ὁ Χριστὸς πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις τὴν ὁμοίαν ἐξουσίαν, ἣν δέδωκε τῷ Πέτρῳ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. καὶ αὐτὸς ἐξελέξατο τοὺς ἀποστόλους. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς, καθὼς ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ πατὴρ μετὰ πάσης ἐξουσίας σπείρειν τὴν πίστιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ οὕτως ἔδει ἀπ' ἀρχῆς ποιῆσαι τὸν Χριστόν. καὶ ὁ κορυφαῖος Πέτρος οὐκ ἐξελέξατο εἰς ἀπόστολον τὸν Ματθίαν, ἀλλὰ φησὶ πρὸς τὸν Θεὸν, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω. Ὁ δὲ Παῦλος πρὸς Γαλάτας φησὶ, Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ πατρὸς. εἶχον οὖν οἱ ἀπόστολοι τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἐκέκτητο ὁ Πέτρος, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οἷον εἰπεῖν παρὰ τὴν τάξιν καὶ ἔξω τῆς τάξεως ἦσαν προσκαίρως ἕως αὖ ἐσώζετο

αὐτῶν

ciosis, & letiferis dogmatibus, edocti.

Deinde, quod peius est, cum ostenderimus ipsis dicta Euangelij, sic ea soliti sunt interpretari: Vt, verbi gratia Christus ait ad Petrum, Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prę-ualebunt aduersus eam. Quoniam nonnulli Doctorum interpretantur, super confessione Petri, Ecclesiam esse fundatam, ex his verbis omnes hæretici, capta occasione aiunt, se habere confessionem Petri. Cum tamen cō-traria sibi inuicem sentiant. Sed quænam est hæc confessio? & vbi reperitur? in successoribus ne Petri, & Apostolica Romana Ecclesia, vt prædicti Patres enunciarunt, an in alienis & hostibus fidei? Et portæ inferi non pręualebunt aduersus eam. Hæretici, quamuis multiplices sint, secum tamen pugnant, & nihilominus aduersus Ecclesiam excitati, concordant; sed non pręualebunt aduersus eam, secundum veracissima verba verbi. Cum verò rursus dicit, tibi dabo claues regni cœlorum aiunt, omnibus Apostolis dedisse. Quare illud, tibi, significat, omnibus sine vlla relatione ad maiorem.

Et dedit quidem Christus omnibus Apostolis similem potestatem, quam dedit Petro, sed non eodem modo. Et ipse elegit Apostolos, & misit eos, quemadmodum misit ipsum Pater, cum omni potestate ad disseminandam fidem per totum orbem. Atque ita oportebat à principio Christum facere. Et princeps Apostolorum Petrus non elegit in Apostolum Matthiam, sed ait ad Deum, ostende, quem elegeris. Item Paulus apud Galatas ait: Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem. Habebant igitur Apostoli eandem potestatem, quam possidebat Petrus, sed non secundum eūdem modum; sed illi quidem, vt ita dixerim pręter ordinem, &

extra

αὐτῶν ὁ βίος, μὴ μέντοι μετὰ διαδοχῆς καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς ἐξουσίας. οὐ γὰρ ἔθεσιον ἀρῆσαι ἄλλους ἀντ᾽ αὐτῶν. ἔχομεν γὰρ αὖ δώδεκα πατριάρχας καὶ ἰσαποστόλους, καὶ μετὰ τοῦ Παύλου τὸν τρισκαιδέκατον. Ὁ δὲ Πέτρος οὐ προσκαίρως, ἀλλὰ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος μετὰ διαδοχῆς, καὶ τοὺς εὑρισκομένους πατριάρχας τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἀντιοχείας αὐτοὺς κατέστησε, μὴ μέντοι μετὰ τῆς ἀνωτάτω αὐτῷ πρεπούσης ἐξουσίας, οὐ δὲ θέλων ἂν ἴσχυε τοῦτο δρᾶσαι, τὴν ἐκκλησίαν, ἣν μίαν καὶ μόνην ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο, δικέφαλον καθιστάναι, ὁποίαν μετὰ ταῦτα ὁ Ἀνατόλιος καὶ οἱ ἐν χαλκηδόνι, εἰ καὶ μὴ πάντες ποιῆσαι ἐβούλοντο. τὰ ἴσα προνόμια τῷ Κωνσταντινουπόλεως συγχωροῦντες. Ὁ δὲ Πέτρος ὅσον εἶχεν ἐξουσίας, καὶ αἰτῆκ εἰς τὸ κυβερνᾶν πᾶσαν τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν, καὶ ὅλον τὸ ποίμνιον τὸ παρ᾽ τοῖς διαδόχοις κατέλιπε, καὶ ὁ Χριστὸς ὁμοίως. οὐ γὰρ ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ᾠκοδόμησεν ἄχρι τῆς ζωῆς τοῦ Πέτρου ἀλλὰ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. καὶ παρὰ ταῦτ᾽ ἀρχηγὸς ἦν τῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος τὸ κηδεμονικὸν ἔχειν τῶν ἄλλων κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. οἱ δὲ ἐπίσκοποι διὰ Πέτρου, ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως λαβόντες ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν. τὸ γὰρ λῦσαι τὰ ἁμαρτήματα, ἴδιόν ἐστι τοῦ Θεοῦ, τοῦτο ἐχαρίσατο ὁ Χριστὸς τῷ Πέτρῳ, ὡς ἀποδείκνυσι ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ νδ. ὁμιλ. τῇ κατὰ Ματθαῖον, ὁ Πέτρος τοῖς ἐπισκόποις, ὡς μαρτυρεῖ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, οὗ τὴν μαρτυρίαν προὐθήκαμεν. Οἱ δὲ πατριάρχαι, ὅτιπερ ἂν ἔχωσιν ἐκ τοῦ Πέτρου, ἢ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου νομίμως ἔχουσι. Τανῦν δὲ οὐδὲν ὅλως ἔχουσι νεκροὶ ὄντες τοῦ μυστικοῦ σώματος, καὶ μὴ ἐπιγινώσκοντες τοὺς διαδόχους τοῦ Πέτρου. Πάλιν ὅταν ὁ Χριστὸς λέγῃ, ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου ἐνταῦθα ὡς τῆς πίστεως ἐκλελοιπυίας, τὸν Ὀνώριον καὶ ἄκοντα αἱρετικὸν πλάττουσι.

Καὶ σημείωσαι ὅτι ταῦτα ἔχων τὰ προνόμια ὁ θρόνος τοῦ Πέτρου, οὐδέποτε ἔσφηλεν, οὐδὲ ἐκπέπτωκε τῆς ὀρθοδοξίας,

αἱ δὲ

extra ordinē erant ad tempus, quamdiu durabat ipſorū vita,non tamē cum ſucceſſione. Non enim poterāt relinquere alios loco ipſorum.Quippè haberemus duodecim Patriarchas, imò Vicarios Chriſti,& Apoſtolorū ſucceſſores, & vnà cū Paulo Tertiumdecimū. At verò Petrus non ad tempus, ſed vſque ad cōſummationē ſæculi cum ſucceſſione, & eos, qui reperiuntur Patriarchæ, Alexandrinū,& Antiochenum,ipſe cōſtituit,non tamen cum ſuprema poteſtate quę ipſi cōuenit.Neq; volens potuiſſet iſtud efficere,Eccleſiā, quam vnā & ſolam Chriſtus oſtēdit, bicipitē conſtituere,qualē poſteà Anatolius, & Patres, qui Chalcedone fuerūt, quamuis nō omnes,efficere voluerūt, dum æqualia priuilegia Cōſtantinopolitano concedunt.Petrus verò quantū habuit poteſtatis,& ſpectat ad gubernandā totā Chriſti Eccleſiam,& totū ouile, totū id Succeſſoribus reliquit,& Chriſtus ſimiliter.Non enim Chriſtus ſuam Eccleſiā ædificauit vſq; ad finē vitæ Petri, ſed vſq;ad cōſummationē ſęculi;& pręter hoc priuilegium,eſt Princeps Apoſtolorū Petrus, & curā aliorū habet ſecundū Chryſoſtomū. Epiſcopi verò per Petrū, immediatè,vel mediatè acceperunt, quā habēt poteſtatem.Etenim ſoluere peccata propriū eſt Dei,id Chriſtus donauit Petro, vt probat Chryſoſtomus in 44. homil. ſuper Matthæū: Petrus Epiſcopis, vt teſtatur Gregorius Niſſenus,cuius locum attulimus ſupra. Patriarchæ autē quicquid habent, à Petro, vel ſucceſſoribus Petri legitimè habent. In præſentia verò nihil omninò habent,cum ſint mortui à myſtico corpore ſeparati & non agnoſcāt Succeſſores Petri. Rurſus, quando Chriſtus dicit,rogaui pro te vt non deficiat fides tua, hic tanquam, fide Petri deficiēte,Honorium vel inuitum hæreticum fingunt.

Et nota, quod hæc priuilegia cum habeat Sedes Petri,nunquam errauit,neque recidit ab orthodoxia; alio-

rum

αἱ δὲ τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἐκκλησίαι μὴ ἔχουσαι τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Χριστοῦ ἐκλελοίπασιν. εἰ γὰρ εἶχον, ἔτι καὶ νῦν μέχρι τοῦ σήμερον ὁ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνος Ἰακώβου, ἔμεινεν ἄν, τοῦ Ἰωάννου ἐν Ἐφέσῳ, τοῦ Ματθαίου ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ, τοῦ Ἀνδρέου παρὰ τοῖς Σκύθαις.

Πάλιν ὅταν λέγῃ, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου, ἤτοι τοὺς διαδόχους τοῦ Πέτρου ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν σχίσμα καὶ αἱρέσεις τολμηρῶς πειρῶνται παρατρέψαι, καὶ ἐπὶ τὸ κακὸν ἐπιστρέψαι, μὴ βουλόμενοι ἐν τοῖς ὑγιέσι δόγμασιν ὑπ' αὐτοῦ στηριχθῆναι. ταῦτα ἐστὶ τὰ τερετίσματα τῶν σχισματικῶν καὶ αἱρετικῶν. καὶ περὶ τούτων ἅλις.

Ἵνα δὲ φανερῶς σαφώσωμεν τὴν ἀνωτάτω ἐξουσίαν τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης, πάλιν αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς λέγωμεν καὶ ἐπισημειώμεθα. χρὴ γὰρ εἰδέναι, ὅτι ἄλλο ἐστὶν εἶναι ἀπόστολον, καὶ ἄλλο εἶναι ἐπίσκοπον, καὶ μαρτυρεῖ Παῦλος γενόμενος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ πατρὸς, καὶ ὅμως ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων κεφ. ιγ. δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, καὶ τοιουτοτρόπως, ὅτι ὁ Χρυσόστομος περὶ τοῦ ἀποστόλου φησὶν αὐτὸν μεταλλάξαι τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα Σαῦλος ὁ καὶ Παῦλος. ὅτι δὲ Ἰάκωβος ὁ μικρὸς ὁ ἀδελφόθεος, εἷς ἦν τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἄλλως γὰρ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποστόλων οὐκ ἂν σῶον ἑόρταζεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία. τοῦτον Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐχειροτόνησαν ἐπίσκοπον τῶν Ἱεροσολύμων. ἐκ τούτων δὲ συνάγεται καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους χειροτονηθῆναι ἐπισκόπους. ὅθεν Λέων ὁ μέγας ἐν τῷ γ. λόγῳ τῆς ἑαυτοῦ ἀναβάσεως, εἴ τι, φησὶ, μετ' αὐτοῦ (τοῦ Πέτρου) κοινὸν εἶναι τοῖς ἄλλοις ἄρχουσιν ἐβούλετο, μηδέποτε, εἰ μὴ δι' ἑαυτοῦ δέδωκεν, ὅτι ἂν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἠρνήσατο. καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πθ. τούτου τοῦ ἔργου τὸ μυστήριον. οὕτως ὁ Κύριος πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀποστόλους ἀνήκειν ἠθέλησεν, ὥστε ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ πάντων τῶν ἀποστόλων κορυφαίῳ

κυριω-

rum verò Apoſtolorum Eccleſiæ, cum non habeant pollicitationem Chriſti defecerunt. Si enim habuiſſent: adhuc in hanc vſque diem Hieroſolymorum Thronus Iacobi remanſiſſet, Ioannis in Epheſo, Matthæi in Aethiopia, Andreæ apud Scythas.

Rurſus quando dicit, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, hi Succeſſores Petri ad ipſorum ſchiſma, & hæreſes audacter conantur peruertere, & in malo confirmare, cum nolint in dogmatibus ſanis fidei ab ipſo confirmari. Hæ ſunt cantilenę Schiſmaticorum, & Hæreticorum. & de his hactenus.

Vt autem manifeſtè declaremus ſupremam poteſtatem Summi Pontificis Romani, rurſus à principio dicimus, & notamus, opus eſt enim ſcire quod aliud ſit eſſe Apoſtolum, & aliud eſſe Epiſcopum; teſtaturque Paulus factus Apoſtolus non ab hominibus, neque per homines, ſed per Ieſum Chriſtum & Deum Patrem, & nihilominus in Actibus Apoſtolicis capite decimo tertio. per impoſitionem manuum Paulus vnà cum Barnaba ordinatur Epiſcopus, & tali modo, quod Chryſoſtomus de Apoſtolo aſſerit, cum immutaſſet ſuum nomen, Saulus, qui & Paulus. Præterea Iacobus paruus Dei Frater, vnus erat ex duodecim Apoſtolis, aliter enim, numerum Apoſtolorum non integrum celebraſſet Sancta Dei Eccleſia. Hunc Petrus & Iacobus, & Ioannes ordinarunt Epiſcopum Hieroſolymorum. Ex his verò colligitur cæteros quoque Apoſtolos ordinatos fuiſſe Epiſcopos. Vnde magnus Leo in tertia oratione ſuæ aſcenſionis, ſi quid inquit, cum ipſo (Petro) alijs Principibus commune eſſe voluit, nunquam niſi per ipſum dedit, quidquid alijs non negauit, & in epiſtola 89. huius muneris myſterium Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit vt in Beato

κυριωτέρως ἐνθῆναι. ἵνα δι' αὐτοῦ οἱονεὶ κάρας τὰ ἑαυτοῦ χαρίσματα πρὸς ἅπαν τὸ σῶμα ἐκχυθῇ. καθάπερ οὖν ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ἐν ταῖς γυναιξὶ μόνην ἐβάπτισε, καὶ τοῖς ἀνδράσι μόνον τὸν Πέτρον, ὁ δὲ τὸν Ἰωάννην ἐβάπτισεν, οὗτοι δὲ τοὺς λοιπούς, ὅπερ μαρτυρεῖ Εὐόδιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ ἐπιγραφομένῃ φῶς, ὡς φησιν Εὐθύμιος ἐν τῷ γ. κεφ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην. καὶ Νικηφόρος ἐν τῷ β. βιβ. κεφ. γ., οὕτω καὶ τὸν Πέτρον μόνον, ὁ Χριστὸς ἐχειροτόνησεν, ἐν τῷ δείπνῳ πάντας τοὺς ἀποστόλους πρεσβυτέρους χειροτονήσας ἐν τῷ εἰπεῖν, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. καὶ εἰ μὴ ἐχειροτόνησε τὸν Πέτρον ἐπίσκοπον, οὐδένα εἴχομεν ἄν. διὸ καὶ Ἰούλιος ὁ Πάπας ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς οὐδείς φησιν ἑαυτῷ ἁρπάζειν ὀφείλει, ἃ μηδεὶς αὐτῷ δίδωκε. τούτου δὲ τοῦ ἐγκλήματος οὐκ ἂν ἦτε ἔνοχοι εἴπερ ὅθεν λαμβάνετε τῆς τιμῆς τὴν ἀφιέρωσιν, ἐκεῖθεν καὶ τῆς παραφυλακῆς ἀπάτης τὸν νόμον παρελαμβάνετε, καὶ ἡ καθέδρα τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Πέτρου, ἥ τις ὑμῖν ἐστὶ μήτηρ τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, ὑπῆρχε καὶ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας. Καὶ Ἰννοκέντιος ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὴν σύνοδον τὴν ἐν Καρθαγένῃ ἥ τις φέρεται ἐνενηκοστὴ τετάρτη ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, φάσκει, ἀφ' οὗ (Πέτρου) αὐτὴ ἡ ἐπισκοπὴ, καὶ πᾶσα ἡ ἐξουσία τούτου τοῦ ὀνόματος ἐβλάστησεν. ὁ αὐτὸς πρὸς τὴν σύνοδον τὴν Μιληβιτάνην, ἥ τις φέρεται ἐνενηκοστὴ τρίτη ἐπιστολὴ παρὰ τῷ Αὐγουστίνῳ. ὁσάκις ὁ λόγος τῆς πίστεως κωδωνίζεται, νομίζω πάντας τοὺς ἡμετέρους ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους μηδένα πρὸς ἄλλον, εἰ μὴ πρὸς Πέτρον τοῦ ἰδίου ὀνόματος καὶ τῆς τιμῆς αἴτιον ἀναφέρειν ὀφείλειν. Ἀνάκλητος ἐν τῇ α. ἐπιστολῇ, ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ, φησί, μετὰ Χριστὸν ἀρχὴν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Πέτρου ἡ ἱερατικὴ τάξις, Ὁ ἱερομάρτυς Κυπριανὸς ἐν τῷ δ. βιβ. τῶν ἐπιστολῶν, ἐπιστολῇ η. τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν εἶναι, φησὶ, μητρόπολιν, καὶ ῥίζαν πάσης τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. Οὐδὲν ψεῦδος ἐν εὐαγγελίοις γέγραπται

οὐδὲ

Petro omnium Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus omne defunderet. Quemadmodum igitur Chriſtus ſuam matrem ex mulieribus ſolam baptizauit, ſic etiam inter homines ſolum Petrum Baptiſmo tinxit, Petrus verò, Andream, Iacobum & Ioannem baptizauit, hi verò reliquos, quod teſtatur Euodius in Epiſtola quę inſcribitur Lumen, vt ait Euthymius in tertio capite Ioannis, & Nicephorus in ſecundo libro, capite tertio, ita etiam Petrum ſolum Chriſtus ordinauit, cum prius in cœna omnes Apoſtolos Sacerdotes ordinaſſet, quando dixit, hoc facite in meam commemorationem, & niſi ordinaſſet Petrum Epiſcopum, nullum Epiſcopum haberemus, vnde Iulius Papa in epiſtola prima ad Orientales rectè dixit, quam culpam incurrere non potuiſſetis, ſi vnde conſecrationis honores accipitis, inde legem totius obſeruantiæ ſumeretis, & Beati Apoſtoli Petri ſedes, quæ vobis Sacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſet Eccleſiaſtica magiſtra rationis. & Innocentius Primus ad Concilum Cartaginenſe qúæ eſt 91. inter epiſtolas Auguſtini: à quo (Petro) ipſe Epiſcopatus, & tota auctoritas nōminis huius emerſit. Propterea, in epiſtola ad Concilium Mileuitanum, ſcribit, quæ eſt 93. inter epiſtolas Auguſtini: Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & coepiſcopos noſtros, non niſi ad Petrum, ideſt ſui nominis, & honoris Auctorem deferre debere. Anacletus in prima epiſtola dicit, in Nouo teſtamento poſt Chriſtum à Petro Sacerdotalis cœpit ordo; Cyprianus in quarto lib. epiſtolarum epiſtola 8. Romanam Eccleſiam dicit eſſe Matricem & radicem totius Catholicę Eccleſiæ.

Gregorius Nyſſenus in oratione ad eos qui pœnas quas imponunt pœnitentibus ægrè ferunt: Nihil falſi,

οὐδὲ περιέρρησις τοῦ Χριστοῦ ἐσφαλμένην ἔχει τὴν ἔκβασιν, διὰ Πέτρου ἔδωκε τοῖς ἐπισκόποις τὴν κλεῖδα τῶν ἐπουρανίων τιμῶν (σημείωσαι) γίνωσκε ὅτι λυθεὶς, λέλυσαι, καὶ δεθεὶς τοῖς ἀοράτοις δεσμοῖς κατασφίγγῃ. συμφωνεῖ τῷ Γρηγορίῳ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ νδ΄. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον. ἃ γάρ; φησὶ, Θεοῦ μόνον ἐστὶν ἴδια, τὸ τὰ ἁμαρτήματα λῦσαι, ταῦτα αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται δώσειν. σημείωσαι ὅτι ὁ Πέτρος λύει τὰ ἁμαρτήματα, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν οἱ ἐπίσκοποι ὥς φησιν ὁ Νύσσης. Ἐπεὶ οὖν μία ποίμνη ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, εἷς ἐστὶν ὁ βλεπόμενος ποιμὴν, πρὸς ὃν λέγει ὁ Χριστὸς, Πέτρε ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. εἰ γὰρ ἦσαν δώδεκα ποιμένες, οὐκ ἂν εἴη ποίμνη, ὥστε ἀνάγκη φάναι τοὺς λοιποὺς τῶν ἀποστόλων παρὰ τοῦ Πέτρου λαβεῖν τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τῶν ἐπισκόπων. καὶ τὸ μὲν εἶναι ἀποστόλους παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἔλαβον, τὸ δὲ εἶναι ἐπισκόπους παρὰ τοῦ Πέτρου, ὁ δὲ Πέτρος παρὰ τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὡς ἀπόστολοι τρεῖς χάριτας εἴτουν προνόμια εἶχον. πρῶτον ἀμέσως εἶναι πεφωτισμένοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ κηρύττειν τὸ εὐαγγέλιον, ὥστε δύνασθαι καὶ θέλειν γραφὴν συντιθέναι. καὶ τοῦτο ὁμολογοῦμεν μὴ ἁρμόζειν τοῖς διαδόχοις τοῦ Πέτρου. οὐ γὰρ ἀνάγκη καθ᾽ ἑκάστην γίνεσθαι ἀποκαλύψεις, καὶ θείας γραφάς. Δεύτερον θεμελιῶσαι τὴν πίστιν, ὅπου πρότερον οὐκ ἦν τεθεμελιωμένη; τῷ χειροτονῆσαι ἐπισκόπους, καὶ καθιστᾶν ἐκκλησίας.::

Τρίτον οἱ ἀπόστολοι ἅτε τοιοῦτοι εἶχον ἐξουσίαν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς. καὶ τοῦτο ἁρμόδιον ἐστὶ τοῖς διαδόχοις τοῦ Πέτρου. καὶ ἡ πεῖρα τοῦτο δείκνυσι παρὰ τοῖς Αἰθίοψιν Ἰνδοῖς, τῆς Σίνης, τοῦ Ἰαπῶνος, καὶ τῆς δυτικῆς Ἰνδίας ἐν ἀπείροις καὶ ἐπιμηκύστοις νήσοις. διὰ τοῦτο καλοῦνται οἰκουμενικοὶ ποιμένες καὶ ἀρχιερεῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ γ. πράξει τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἐν ᾗ ἀναγινώσκονται τρεῖς ἐπιστολαὶ τῶν Γραικῶν πρὸς Λέοντα τὸν μέγαν, μετὰ τοῦ ἐπιθέτου, τοῦ οἰκουμενικοῦ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ, ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Μάξι-

aut mendacij scriptum est in Euangelijs, neque Christi prædicatio exitum fallacem habet. Per Petrum Episcopis dedit clauem cœlestium honorum (nota) agnosce quod solutus, solutus es, & ligatus vinculis inuisibilibus constrictus es, concordat Diuus Chrysostomus cum Nysseno in quinquagesima quarta homilia secundum Matthæum, quæ enim, inquit, solius Dei propria sunt, peccata soluere, hæc ipsi pollicetur se daturum. Nota quod Petrus soluit peccata & ab ipso potestatem acceperunt Episcopi vt ait Nyssenus. Quoniam igitur vnum est Ouile Christi; vnus est visibilis Pastor ad quem Christus, ait, Petre pasce oues meas; Si enim essent duodecim Pastores non esset vnum Ouile, quare necesse est dicere reliquos Apostolos à Petro accepisse pastoralem baculum Episcoporum, & esse quidem Apostolos acceperunt à Christo, esse verò Episcopos à Petro, Petrus verò à Christo, & tanquam Apostoli tres habebant gratias & priuilegia, primam immediatè esse illuminatos à Deo & prædicare Euangelium, vt etiam possent Diuinã scripturam componere. & hoc fatemur non quadrare successoribus Petri, non enim necesse est quotidie fieri reuelationes & Diuinam scripturam; Secundum fundare fidem vbi prius non erat, ordinando Episcopos & cõstituendo Ecclesias.

Tertiũ Apostoli, quippe tales habebant potestatẽ vbique terrarũ, & hoc conuenit etiam successoribus Petri, experiẽtiaque id probat apud Aethiopas & Sinensia Regna, & Iaponica, & etiã Indiam occidentalẽ, ac ingentes Insulas. Propterea vocãtur Vniuersales Pastores, & Põtifices Ecclesiæ Catholicæ, vt est videre in 3. actione Cõcilij Chalcedonensis, vbi legũtur tres epistolæ Græcorum ad Leonem magnũ cum titulo Oecumenici, hoc est Vniuersalis & in eodem Concilio Theodoretus, &

Ma-

μος τῆς Αντιοχείας δεκτοὶ ἐγένοντο τῇ Συνόδῳ, διότι ἐδέξατο αὐτοὺς Λέων ὁ μέγας. καὶ ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ιουστινιανοῦ γράφει, ὅτι Βιγίλιος τῆς Ρώμης τὸν Ανθιμον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην ἐκάθηρε, καὶ ἀντ᾽ αὐτοῦ κατέστησε τὸν Μηνᾶν. καὶ τοῦτο ἀγνοῆσαι οὐκ ἐδύνατο ὁ Νεῖλος. Ο δὲ τῆς Ρώμης ἀρχιερεὺς ἐστὶν ἐπίσκοπος, ἀρχιεπίσκοπος, πατριάρχης, καὶ Πάπας. συγκρινόμενος μὲν τοῖς ἐπισκόποις, ἐστὶ πρῶτος ἐπίσκοπος, καὶ μετὰ τοῦτον ἕπεται ὁ τῆς Οστίας, καὶ τρίτος ὁ τοῦ Πόρτου, παραβαλλόμενος δὲ τοῖς ἀρχιεπισκόποις, τοῦ Ραβέννης, τοῦ Μεδιολάνου, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐστὶ πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος, εἰ δὲ συμβάλλοιτο τοῖς πατριάρχαις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Αλεξανδρείας, τοῦ Αντιοχείας, τοῦ Ιεροσολύμων, ἐστὶ πρῶτος πατριάρχης. ὡς δὲ πάπας ἐστὶν ἀσύγκριτος, μὴ ἔχων τὸν παραβαλλόμενον. οὐ γὰρ πολυκέφαλος ἡ ἐκκλησία, καὶ ἐστὶ πατὴρ πάντων τῶν πατέρων, καὶ ἀρχιποιμὴν πάντων τῶν ποιμένων, καὶ μόνη κεφαλὴ, πάσης τῆς ἐκκλησίας τὴν κηδεμονίαν ἔχων τῶν ἁπανταχοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ, καὶ γνήσιος διάδοχος τοῦ Πέτρου. τὴν δὲ Ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν τῇ δοθείσῃ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ ἀνήγαγεν εἰς τὸ πρωτεῖον τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἔτεσιν ἐν αὐτῇ διατρίψας, καὶ καταλύσας τῷ λαμπρῷ μαρτυρίῳ τὸν βίον.

Οἶδα καὶ ἄλλους τούτῳ τῷ ὀνόματι χρωμένους, οἷον εἰπεῖν καὶ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος περὶ τοῦ Αλεξανδρείας φησὶν ὁ πάπας Αθανάσιος, καὶ ἄλλοι περί τινων Αφρικανῶν· ἀλλ᾽ ὅμως τὴν σημασίαν τούτου τοῦ ὀνόματος ἀναχωρίζονται. ἅπαντες γὰρ ἐπιγινώσκουσι τὸν ἑαυτῶν γεραρώτερον τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. ὅθεν ὁ ἅγιος Ιγνάτιος ὁ νέος θεοφόρος καὶ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐν τῇ ὀγδόῃ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ κατὰ Φωτίου συγκροτηθείσῃ πρὸς Νικόλαον τὸν Πάπαν Ρώμης τῆς ἐπιστολῆς οὕτως ἄρχεται.

Ιγνά-

Maximus Antiochenæ Ecclesiæ fuerunt recepti à Synodo eo quod Leo magnus ipsos acceptasset & restituisset eis Episcopatus. Et Zonara in vita Iustiniani. Vigilius Romanus Pontifex Anthimũ Constantinopolitanum Patriarcham deposuerat, & in locum ipsius substituerat Menam, idque non poterat ignorare Nilus. Porro Romanus Pontifex est Episcopus, Archiepiscopus, Patriarcha, & Papa; collatus quidem cum Episcopis est primus Episcopus, & eum sequitur Episcopus Ostiensis, & tertius Portuensis; comparatus verò cum Archiepiscopis Rauennati, Mediolanensi, & reliquis, est primus Archiepiscopus. Si verò cõferatur cum Patriarchis, Cõstantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, est primus Patriarcha. vt verò Papa est incõparabilis, non habens qui conferatur cum illo, non enim est Ecclesiã multorum capitum, & est Pater omnium Patrum, & Archipastor omniũ Pastorum & solus caput totius Ecclesię, curam & solicitudinem habens omnium vbique Ecclesiarum, & Vicàrius est Christi, & legitimus successor Petri, Romanam verò Ecclesiam concessa sibi potéstate in primatum Pontificij Throni euexit cum viginti quinque annis in ipsa conspicuus fuerit & illustri martyrio e vita migrando eam decorauit.

Noui etiam alios qui hoc nomine vtuntur; vt etiam Sanctus Epiphanius qui Alexandrinum Antistitem appellat Papam Athanasium, & alij nominant nonnullos Aphricanos. Non tamen significatum huius nominis propriè vsurpant. Quippe omnes agnoscunt proprium veterem ac præstantem Romanum Pontificem. Vnde S. Ignatius nouus Deifer & Cõstantinopolitanus Patriarcha tempore Basilij Macedonis in octaua Oecumenica Synodo aduersus Photium congregata, ad Nicolaum Romanum Pontificem sic initium exornat Epistolæ.

Igna-

Ἰγνάτιος ὁ τυραννηθεὶς καὶ πολλοῖς πειρασμοῖς προσομιληκώς, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ τούτων τὴν καιρῶν πεῖραν λαβόντες, δέκα μητροπολῖται, δέκα πρὸς τοῖς πέντε ἐπίσκοποι, ἡγουμένων δὲ, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ ἑτέρων μοναχῶν πλῆθος ἄπειρον τῷ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ ἁγιωτάτῳ, καὶ μακαριωτάτῳ προέδρῳ, καὶ πατριάρχῃ πάντων τῶν θρόνων, καὶ τῷ κορυφαίου διαδόχῳ καὶ οἰκουμενικῷ Πάπᾳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ πάσῃ τῇ σοφωτάτῃ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ χαίρειν.

Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, κατὰ τὸ λόγιον, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρύων, καὶ κλαύσομαι τὰ συμβεβηκότα μοι κακὰ καὶ τὴν τῶν διωκόντων με βαρβάρων ἀπήνειαν; ἐν ψύχει γάρ με καὶ γυμνότητι, καὶ λιμῷ, καὶ παντίοις ἄλλοις κακοῖς, ἐξήτασαν οἱ ἀλάστορες. δεκαπέντε ἡμέρας ἐν καταψύχῳ καὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἔν τινι παρ' αὐτοῖς ἀπορρήτῳ ἐγκατακλείσαντες δωματίῳ, ἀδάπανόν τε καὶ ἀνεπισκόπητον κατεδέσμευσαν, καὶ ταῦτα νόσῳ βαρείᾳ προκατειλημμένον. αἰκίζοντές τε δεινῶς καὶ πᾶν μέλος συνθλῶντες ῥάβδοις, ὅθεν δὲ ταῦτα μοι συνεκέρασεν ἰδοὺ γράφω.

Περιὑπῆρχον ἐν πάλῃ καὶ μάχῃ πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Βάρδαν τὸν τυραννήσαντα, καὶ παίων τοῖς τοῦ πνεύματος λόγοις οὐκ ἐπαυόμην, ἀντετυπτόμην δὲ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς. Ἡ δὲ αἰτία ὅτι ἤλεγχον τοῦτον διὰ τὴν περὶ διακονὴν χαμαιτυπίαν, καὶ μὴ πειθόμενον, ἔξω ἐθέμην τῆς ἐκκλησίας. ἐπὶ τούτοις ὁ κρατῶν ποτὲ μὲν ἐδυσώπει, ποτὲ δ' ἠπείλει δεινά. εἰ μὴ πείθοιμι δέξασθαι τὸν θεῖον αὐτοῦ, ὡς δὲ τούτῳ πεισθεὶς ὁ κρατῶν ἠβουλήθη τὴν μητέρα, καὶ τὰς ἀδελφὰς ἐξοστρακίσαι τῶν βασιλείων, ἐγκελεύεταί μοι

κεῖραι

Ignatius Tyrannide oppressus, multis ærumnis conflictatus, iuxtaque mecum infelicium temporum Metropolitani decem, & quindecim Episcopi, Cœnobiarcharum insuper & Presbyterorum, Monachorumque infinita multitudo, Sanctissimo Domino nostro & Beatissimo Præsidi Patriarcharum Patriarchæ, Sancti Petri Principis Apostolorum successori Papæ œcumenico, Episcopisq; illius Sanctissimis, & Sapientissimæ Ecclesiæ Romanæ Vniuersæ in Domino Salutem.

QVis dabit capiti meo, vt est in sacris literis, aquā, & oculis meis fontem lacrymarum, & deplorabo mala quæ acciderunt mihi, & eorum qui me persequuntur barbaricam immanitatem, frigore enim, & nuditate, fameque & extremis malis omnibus infesti me hostes, & alastores exagitarunt. Quindecim ipsos dies acerrimo frigore, locoq; gelidissimo, ergastulo me occulto tenebricosoq; rebus destitutum omnibus incluserunt, vinculisq; constrinxerunt, morbo iam alias graui laborantem, crudelem insuper in modum cruciarunt, omnesque artus meos verberibus afflixerunt. Causam porrò, ex qua hæc mala in me redundarunt, ecce iam totam expono.

Versabar in palestra & lucta cum Imperatoris auunculo imperium affectāte Barda, quē ego gladio Spiritus seu verbo Dei euerberare non desinebam, qui cōtra me minacijs, insidijsq, appetebat. Argumētum & causa reprehensionis erat Herodiacum in Barda exemplū & incestus. Bardam enim cōtumacem, neq; resipiscentem ab Ecclesia reieci. Deinde Imperator ipse quādoq; pro illo

κεῖραι αὐτὰς, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπιθόμην διὰ τὸ τὴν γυναικῶν περὶ τὴν κουρὰν ἀκούσιον. διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθην, εἶτα καὶ ἐτυπτήθην, καὶ ἐξωρίσθην, καὶ δέδεμαι, καὶ κέκλεισμαι περὶ τῆς τῶν καθ' ὑμᾶς κριτῶν ἐνδημίας. καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ δὲ ταῦτα πεπόνθασιν. αἱ δὲ παρ' ἡμῶν δοθεῖσαι τοῖς ἐπισκόποις ἔγγραφοι πίστεις, ἤγουν ἐπιστολαὶ διὰ τοῦ πρεσβυτέρου Λαυρεντίου, καὶ τῶν δύο Στεφάνων τοῦ τε ὑποδιακόνου. καὶ τοῦ λαϊκοῦ. οὓς καὶ ἐνορκώσαμεν ταῖς χερσὶ τῆς σῆς ἁγιότητος αὐτὰς ἀποδοθῆναι, ἄπρακτοι μεμενήκασιν, ὡς δὲ παραστῆναι ἐκελευόμεθα εἰς τὸ Καϊαφαϊκὸν ἐκεῖνο κριτήριον, ἐκράξαμεν ἐπὶ τῆς ὑμῶν ἁγιότητος προσκαλούμενοι κριθῆναι. ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ ἀκούων. μετὰ τοῦτο μετάκλητοι πάλιν γενόμενοι ἠρωτήσαμεν πῶς κελεύετε ἡμᾶς ὦ πατέρες πρὸς ὑμᾶς παραγενέσθαι; ὡς μοναχοὺς καὶ καταδίκους, ἢ ὡς κριθησομένους; αἱ τέπεμψαν ἡμῖν, ὡς ἐστὲ ἄξιοι. ἐφορέσαμεν οὖν τὰς ἱερατικὰς στολάς, καὶ οὕτως ἐχωροῦμεν πρὸς τὸ συνέδριον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λῃστήριον, καὶ ὡς πλησίον ἐγεγόναμεν, πέμψας ὁ τύραννος ἐπὶ τοῦ λεωφόρου τὴν ἱερὰν ἀπέδυσε στολήν. εἶτα ὡς ἔνδον τοῦ ναοῦ συνωθίσθημεν, ἀπέστειλαν πρὸς ἡμᾶς οἱ προειρηθέντες τρεῖς τῶν κριτῶν ὑπηρέται ὅ τε Λαυρέντιος. καὶ οἱ δύο Στέφανοι. καὶ εἶπον τί ὅτι κατεγνωσμένος ἐπὶ τοσαύταις αἰτίαις καὶ καθῃρημένος τὴν ἱερὰν ἐτόλμησας περιβαλέσθαι στολήν; ἐπιστάντες οὖν με τῶν σὺν ἐμοὶ βίᾳ, μόνῳ τῷ κρατοῦντι παρέστησαν. καὶ ὁ κρατῶν εὐθὺς ὕβρεσι πλύνει με. ἐμοῦ δὲ φιλανθρωποτέρας τὰς ὕβρεις τῶν βασαίων εἰπόντος, μικρὸν κατέπαυσε τὸν θυμόν. καὶ εἰς ξυλόστρωμνον καθεσθῆναι με ἐκέλευσεν, καὶ διαλόγου μεταξὺ γεγονότος, Ρωμυάλδον, καὶ Ζαχαρίαν ἐζήτουν προσαγορεῦσαι τοὺς τοποτηρητάς, καὶ ἐνδοθέντος μοι προσηγόρευσα. οὓς καὶ ἠρόμην τὴν ἐπιδημίας τῆς σφῶν αἰτίαν, οἱ δὲ εἶπον τοποτηρηταί ἐσμεν Νικολάου Πάπα Ρώμης, καὶ ἀπεστάλημεν κρῖναι τὰ κατὰ σέ. πάλιν ἠρόμην εἰ γράμματα κεκομίκασι τῆς ἁγιωσύνης σου;

οἱ δὲ

deprecabatur, quandoq; atrociter minabatur, nisi auunculum in gratiam reciperem. Postquam verò impulsus à Barda statuit matrē cum sororibus à Palatio submouere, præcepit mihi vt illas attonderē, quas ego inuitas tondendas non existimaui. Has ergo ob causas à throno deturbatus sum, & pulsatus atq; eliminatus, & in custodia, vinculisq, cum ijs, qui mecum fuere, senseruntq, eadem passis, detentus ante Iudicū vestrorum aduentum. Cum autē ad vos literas, quibus Episcopos statū rerum omniū docebant, per Laurentiū Presbyterum, & duos Stephanos dedissemus (quorum alter Subdiaconus alter laicus erat) illos etiam sacramento adegimus, vt eas ipsi manu sua tuæ Sanctitati porrigerent, nihil egere. Nos verò vt iussi sumus ad tribunal, Caiphano non absimile cōparere, ad Sanctitatis tuæ iudicium magno clamore prouocauimus. Sed non erat qui nos audiret. Alio deinde tempore rursus citati rogauimus. Quomodo nos ò Patres iubetis comparere, an vt monachos & damnatos an vt damnandos? Qui renunciarunt perinde, vt digni vobis videmini. Sacro igitur ornatu induti ad Concilium immo latrocinium dicas, processimus, cumq; iam prope ab essemus submisit tyrannus in publicam viam vt sacras vestes poneremus. Cumq; iam ad templū protrusi essemus, tres iudicū viatores, & duo illi sęui Stephani ad nos mittūtur qui ad me: Quid tu, inquiūt tot ob crimina damnatus, ex auctoratusq; sacrā stolam tamē ausus es induere? Ergo me per vim à meis auulsum solum ad Imperatorem sistūt, qui me cōtumelijs ex templo onerat. Respondente porrò me, cōuitia paulò mitiora esse tormētis, paululum repressit furorē iussitq; in ligneo scamno me sedere, collato interim Cōsilio, rogaui vt Rodoaldū, & Zachariā legatos tuos liceret mihi salutare, factaq; potestate, eos cōsalutaui, atq; interrogaui quid adessent? legati inquiūt

οὐδ᾽ εἶπον μὴ ἔχειν. διὰ τὸ μηδὲ πρὸς πατριάρχην ἔρχεσθαι. ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας συνόδου καθαιρεθέντα καὶ ἕτοιμοί ἐσμεν τὰ κατὰ κανόνας πράττειν, οὐκοῦν ἔφην ἐγώ, πρότερον ἐκ μέσου τὸν μοιχὸν ποιήσατε. εἰ δὲ μὴ τοῦτο δύνασθε, οὐδὲ κριταί ἐστε. ἐκεῖνοι δὲ ἀντέφησαν πάλιν δείξαντες τῇ χειρὶ τὸν κρατοῦντα, οὕτως θέλει ἐκεῖνος. ἐπὶ τούτοις πρὸς παράκλησιν μετέπεσον οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἀπόταξιν ἐζήτουν ποτὲ μὲν παραινοῦντες, ποτὲ δὲ καὶ ἀπειλοῦντες. ἀλλ᾽ οὐκ ἔπειθόν με διὸ καὶ πρὸς τοὺς μητροπολίτας ἐξάπτησαν, ἄλλους ἄλλως διαβάλλοντες καὶ αἰτιώμενοι, ὅτι τὴν ἀπόταξιν τὴν ἐμὴν τάχα αὐτοὶ ἔφερον. καὶ πῶς πάλιν ζητοῦσί με πατριάρχην, καὶ πρὸς οὓς οἱ μητροπολῖται ἀντεῖπον, ὅτι δύο κακῶν προκειμένων, τοῦ τε βασιλικοῦ θυμοῦ καὶ τῆς τοῦ πλήθους ἐπαναστάσεως, τὸ κουφότερον ἐξελεξάμεθα τότε. ἀλλ᾽ ὑμεῖς εἰ περὶ τὸν βασιλέα ἀπόδοτε τὸν θρόνον τῷ πατριάρχῃ, καὶ περὶ ἡμῶν μὴ φροντίσητε. ἀλλ᾽ ἐν τούτοις πάλιν πρὸς παράκλησιν ἐχώρησαν οἱ βασιλικοὶ αἰτοῦντες ἐμὲ καθαρῶς ἀποτάξασθαι. καὶ οὕτως τὸν μοιχὸν τὴν ἐκκλησίαν ἀδεῶς κατέχειν. ὡς δὲ οὐκ ἐπειθόμην, ἀπῆλθεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ἐπὶ τούτοις διελύθη τὸ σύστημα. τὸ αὐτὸ δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐποίουν. ὡς δὲ τοῦ σπουδαζομένου ἀπέτυχον, ἐπὶ ἕτερον μηχανῆς εἶδος τρέπονται. καὶ τοὺς προῤῥηθέντας τῶν κριτῶν λειτουργοὺς πέμψαντες εἰς τὸ συνέδριον προσκαλοῦνταί με, ἐγὼ δὲ ἔφην, ὅτι κἀκεῖ οὐκ ἔρχομαι. οὐδὲ γὰρ οἶδα ὑμᾶς τοὺς κριτὰς κατὰ βαθμὸν ἐκκλησιαστικόν τι πράττοντας, ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἐπιβήτορα ἐκ μέσου πεποιήκατε, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συνεσθίετε τούτῳ καὶ τὰ δῶρα αὐτοῦ μακρόθεν ἐδέξασθε. κατὰ γὰρ τὴν Ῥαιδεστὸν ὑμῖν αὐτὰ ἀπηντήκασιν. ἱμάτιά τε, καὶ φηλόνια, καὶ ἐγκόλπια, ὑμᾶς κριτὰς τοιούτους οὐδέχομαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν Πάπαν με ἀπάγετε κἀκεῖθεν τὴν κρίσιν ἀσμένως δέχομαι. Τοῦτο καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἐξεβόησαν. εἶτα τὰς προδηλωθείσας ἐπιστολὰς ἀναγνῶναι ἐζητήσαμεν αὐτούς.

κανο-

ſumus Nicolai Papæ Romani cauſæ tuæ cognoſcendæ gratia miſſi. Quærenti rurſum, an à Sanctitate tua literas haberent, reſponderunt nullas ſe habere, eò quod, inquiũt, non ad Patriarcham, ſed iam in prouinciali Cõcilio ſuo damnatum veniremus parati omnia ex Canonũ decretis definire. Quamobrem, inquam, non prius adulterum ex medio remouetis? quod ſi facere non poteſtis, iudices non eſtis, qui manu Imperatorem indigitantes ita imperat, inquiunt, ille. Deinde Palatini ad me cõuerſi ſolantur, exiguntque nunc blandiendo, nunc minitando abdicationẽ; ſed fruſtra fuerunt. Ergo ad Metropolitanos verſi alios alijs, atque alijs calumnijs & criminationibus inſectati ſunt, cur qui prius exauctorationem meã probauiſſent, nunc denuò me Patriarcham peterẽt? Quibus Metropolitæ, duobus, inquiũt, malis propoſitis, ita nempe Imperatoris ac populi ſeditione, minus ſcilicet elegimus. Enimverò vos Palatini Proceres reddite nũc Patriarchæ noſtro dignitatẽ ſuam, & de nobis nihil laborate. Hic rurſum Regia factio me impellit, vt mea volũtate ſponteq; animi me Patriarchatu abdicem, adulteroq; Eccleſiam ſecurò occupandã tradam: Recuſante me cum dies abijſſet, cõuentus eſt dimiſſus. Idem poſteà cum fruſta ſæpius tentaſſent, ad alias artes ſe conuertũt, ſupraq; nominatos Iudicij miniſtros ad me allegant, atq; ad cõciliabulum citãt. Ego verò, inquio, non compareo, neq; video Iudices quidquam ex præſcripto Eccleſię facturos, Photio tyranno non eiecto, qui cum etiam cõmunicaſſent, atque ad menſam accubuiſſent, muneraque ab illo iam diu accepiſsẽt. Ad Rhædeſtũ enim Vrbem vobis miſſæ veſtes, phelonia, torques. Huiuſcemodi ergo Iudices non agnoſco: ad Papam prouoco, illius Iudicium lubens ſubibo. Hæc vnà mecum Symmiſtæ mei magna voce clamitarunt. Deinde declaratas antea epiſtolas legi peti-

κανονικαὶ γὰρ ἀποδείξεις ἐν αὐταῖς ἐνεφέροντο. τοῦ Ἰννοκεντίου Πάπα ὑπὲρ τοῦ ἐν ἁγίοις χρυσοστόμου. ὅτι οὐ δεῖ Ἰωάννην εἰς τὸ δικαστήριον εἰσελθεῖν, πρὶν αὐτὸν εἰς τὸν οἰκεῖον ἀποκαταστῆσαι θρόνον. καὶ τὸν ἐν Σαρδικῇ κανὼν δ. ὡς ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ, καὶ λέγῃ πάλιν ἔχειν ἀπολογίας μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀντικαταστῆναι, πρὶν ἂν τὸν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, ὅρον περὶ τούτου ἐξενεγκεῖν. καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ταῖς ἐπιστολαῖς ἐνεγέγραπτο, ἃ δὲ ζητῆσαί σε δυσωποῦμεν πατέρων καὶ προέδρων αἰδεσιμώτατε, καὶ φιλαδελφότατε καὶ ἀναγνῶναι. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι ἐνέκειντο ζητοῦντες, ἐλθεῖν ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς. καὶ ταύτην πεποιήκαμεν τὴν ἀπολογίαν. ὡς ἔοικε πατέρες μου, οὔτε κανόνας ἀνέγνωτε, οὔτε ὅρον ἐκκλησιαστικὸν οἴδατε. ὅρος γάρ ἐστι τοιοῦτος, ἵνα ὁ καλούμενος ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου, διὰ δύο ἐπισκόπων καλῆται. καὶ τοῦτο γίνεσθαι δὶς, καὶ τρὶς. ὑμεῖς δὲ διὰ δύο, διακόνους, καὶ λαϊκοῦ ἡμᾶς προσκαλεῖσθε. καὶ ἡμεῖς μὲν τοιαῦτα ἀπελογούμεθα. ἐκεῖνοι δὲ παρήγαγον μάρτυρας τοὺς λέγοντας ἑτοίμους εἶναι ὀμόσαι, ὡς ἀψήφιστος προεβλήθην, καὶ ἐχειροτονήθην, πρὸς ὅπερ ἐγὼ πάλιν ἀντεῖπον. τίνες οὗτοι; καὶ τίς πιστεύσει αὐτοῖς; ποῖος δὲ κανὼν παρακελεύεται μάρτυρας τῶν κρατούντων παράγειν; οὐκοῦν, εἰ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἀρχιερεὺς οὐδὲ σὺ βασιλεὺς, οὐθ' οὗτοι ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὐδ' ὁ μοιχὸς, πάντες γὰρ ὑμεῖς τῶν ἀναξίων μοι χειρῶν καὶ εὐχῶν ἐστὲ ἀποτέλεσμα. εἰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἦν ὁ μοιχὸς συνεύδουσα ἂν καὶ ἑκὼν αὐτῷ. νῦν δὲ ἀλλότριον, πῶς καταστήσω ποιμένα τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων; πολλὰ τούτῳ τὰ ἐναντία πρόσεισιν. ἓν μὲν ὅτι ἐκ τῶν ἀκοινωνήτων, καὶ ἀναθεματισμένων ἐστὶν, οὐ μόνον δὲ παρ' ἡμῶν τοῦτο πεπόνθασι καὶ τῶν λοιπῶν θρόνων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς ὑμῶν ἐξουσίας ἐπιτιμηθέντες διὰ τοῦ φίλου Ζαχαρίου, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν λειτουργῆσαι, ἢ χειροτονῆσαι, οἱ τοὐναντίον ἅπαν πεποιήκασι πρὶν λυθῆναι αὐτοὺς, ἕτερον δὲ, ταξιώτης ἦν καὶ

ἐκ

petiuimus, quæ Canonicas Innocentij Papæ pro Diuo Chrysostomo sanctiones cōtinebant; Ioanni Concilium adeūdum non esse, priusquam loco suo thronoq, restitutus esset. Et in Sardicensi Concilio Canon quartus; si quis Episcopus fuerit depositus, dicatque se habere iustam sui defensionem non sufficiat in eius locum alius, quam de eo Romanæ Pontifex Ecclesiæ decernat. Hæc & alia id genus multa illis epistolis continebantur, quæ vti quæras, legasque te Patrum, & Antistitum honoratissime, fratrumque amantissime rogamus. Cum verò nihilominus adhuc nos vrgerent vt ad se veniremus, ita testati sumus. Vt apparet Patres mei, neque Canones legistis, neq, decretum Ecclesiasticum nostis. Lex enim ista est, vt citatus à Synodo Episcopus, per duos Episcopos vocetur & hoc iterum atque tertiò. Vos autem per duos me accersistis, Diaconum alterum, alterum politicum. Atque nos quidem hæc excusabamus, illi verò testes produxere qui dicerent. se paratos esse iureiurando confirmare, me non ritè & lege creatum, consecratumq; esse. Hic ego, qui, inquam, illi? quis illis credat? quis verò Canon decernit vt Imperator testes producat? Nūquid si ego Archiepiscopus non sum, nec tu Imperator es, neque illi Episcopi, neque ille mœchus? omnes enim vos indignis manibus meis, precibusque estis consecrati. Si Photius adulter ab Ecclesia non esset exclusus, annuissē fortè spontè, nunc verò alienum ab Ecclesia, quomodo pastorē ouium Christi constituam? multa huic aduersantur, primum ex ijs quod sit qui ab Ecclesia damnati, & anathemate præcisi, qui quidem id non à nobis dūtaxat passi sunt, sed ab alijs quoque Patriarchis, & ab ipsa vestra potestate cum illis propter impium Zachariam interdictum esset, ne sacris operarentur, neue communicarent, aut sacris quemquam initiarent. Qui tamen his cō-

ἐκ λαϊκοῦ τάγματος, καὶ πρὶν γενέσθαι πρόβατον ποιμένα ἐσχημάτισεν. ἐπιγεμένω ὅτε καὶ παρὰ ἀναθεματισθέντος, καὶ καθαιρεθέντος ἐχειροτονήθη. ἀλλὰ καὶ ὅτι τοὺς μητροπολίτας ἔπεισε συνελθεῖν αὐτῷ ἀπῃτήθη παρ᾽ αὐτῶν ἰδιόχειρον περὶ ἐμοῦ· καὶ ἔγραψεν ἐνομότως, μηδὲν πράττειν παρὰ τὸν ἐμὸν λόγον ὡς οἰκείου πατρός. καὶ ἐπεὶ τεσσαράκοντα ἡμέραι μετὰ τὴν χειροτονίαν παρῆλθεν, καὶ καθήρησέ με δημοσίως καὶ ἀνεθεμάτισε μὴ παρόντα. κατέθλασαν δὲ καὶ τοὺς δακτύλους τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυζίκου κατ᾽ ἐπιβουλὴν αὐτοῦ, καὶ ἥρπασαν ὡς ἐνόμισε τὸ ἴσον τοῦ ἰδιοχείρου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον καθήρησε· καὶ εἰς μέσον κακῶς διέθετο ἐφ᾽ ᾧ πατῆσαι τὸ πρός με χειρόγραφον. οὓς δὲ δώροις ἐδεξιώσατο. ἀλλ᾽ ὁ τύραννος πρὸς ταῦτα μὴ ἀποκριθεὶς ἀντεπέφερε τοὺς προθυμημένους ὁμόσαι, ὅτι ἀψήφιστος προεβλήθην, καὶ ἐχειροτονήθην: ἐγὼ δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ἐπισκόπους ἀνέκραξα. δέξασθε πατέρες τοῦ ταπεινοῦ γέροντος μίαν δέησιν καὶ δεῦτε πρὸς ἡμᾶς. λαβόντες οὖν με μόνον, οἵ τε κριταὶ καὶ ὁ τύραννος, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστήσαντες πάλιν ἐξῃτάρουν με περὶ τῶν προτέρων. ὡς δὲ οὐδὲν ἤνυον, πρὸς ἀπειλὰς ἐχώρουν. εἶτα κατέλειψαν τοὺς ἐπισκόπους οἱ δήμιοι σὺν ἐμοὶ καὶ ὑπεχώρησαν. καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοῖς αὐτοῖς ἐνεχείρουν, ἐγὼ δὲ ἔλεγον ὅτι χρὴ αὐτοὺς μαθεῖν τὰ κατ᾽ ἐμέ, καὶ τότε ἀπαιτεῖν με ὃ ἀπαιτοῦσι πόθεν δὲ μαθεῖν ἔχουσιν, ἢ ἀπ᾽ ἐμοῦ μόνου, ἄλλος γὰρ οὐ τολμᾷ ἀπὸ τοσούτου πλήθους τῶν ἡγουμένων, τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν πεπαῤῥησιασμένως λαλῆσαι. Εἶδον γὰρ ἐκεῖνον τὸν μητροπολίτην Ἀγκύρας ἀνακράξαντα τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὐτόχειρ ὁ βάρβαρος τῷ κελεῷ τοῦ ξίφους κατὰ κεφαλῆς ἔπληξε, καὶ αἵματος τὴν ἐκείνου στολὴν ἔπλησε, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὅσα ἔπραξε τὰ δεινὰ τοῦτο εἶπον ἐγώ, καὶ συνθεμένων ἐκείνων τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν, διέστημεν ἀπ᾽ ἀλλήλων οἴκαδε. καὶ μετὰ δεκάτην ἡμέραν τοῦ Καϊαφαϊκοῦ συνεδρίου ἀνήρπασέν με παρέ-

στησαν

traria omnia, priusquam censura solueretur, factitarunt. Alterū erat Photium forēsem, seu militarē ac politicum prius creatū esse Pastorē quam fuisset ouis. Præterea eūdem ab excommunicato, & exauctorato consecratum. Quando deinde Metropolitanis persuasit, vt suas partes sequerētur, dedit potētātibus Chirographum de me, & iuratus scripsit nihil se cōtra meas rationes, veluti Patris facturū. Nec omnino dies quadraginta ab eius inauguratione fluxerunt, cum ille me publicè quamuis absentē exauctorauit, & anathemate damnauit. Archiepiscopo quoq; Cyziceno mādato Photij digiti fracti, exemplūq; chirographi surreptum, ipse de throno eiectus est. Alios verò vexādo, alios donis placādo adduxit vt chirographū, quod de me scripserat delerēt. Ad quę tyrannus respondit nihil, sed subornatos ad iuramentum contra me edendū, perinde quasi non ritè, sanctèq; ordinatus essem testes produxit. Hic ego pręsētes Episcopos magna voce appellaui. Admittite Patres, abiectissimi senis vnicam hāc petitionē atq; huc ad nos venite. Ergo reuocatū me à reliquis, legati Iudices, Principesq; rogarunt denuò vt iuri meo renunciarē atq; cederē, Recusanti minitari cæperūt. Tum carnifices illi Episcopos reliquerūt, qui mecum steterāt, & se subduxerūt. Episcopi verò rursū agere mecū instituerūt (de libello nēpe renunciationis) quibus ego respondebā oportere illos statū meæ causæ cognoscere, ac tum demū à me exigere, quod peterēt, nec illos aliunde nisi à me solo res meas posse discere, quod aliorū nemo præ tāta multitudine pręposítorū Sacerdotum, Monachorum & laicorū accederet liberè apertèq; quod sētiret proferre. Viderant. Enim Ancyrannū Metropolitanū, dū in cōcilio liberius pro veritate loqueretur à nefario parricida, vagina gladij secūdum caput ita vulneratū, vt vestē suam totā sanguine perfunderet. Vi-

στησαν. καὶ ὅσας μοι τότε πληγὰς ἐπέθεντο τί χρὴ λέγειν; ἐν ἑπτὰ γὰρ οὕτω κολασθέντα ἡμέραις ἄσιτον, ἄυπνον, ἀκάθιστον διαμεῖναι ἐβίασαν. ταῦτα ἐν ὀλίγῳ ἐδήλωσα, σὺ δὲ ἁγιώτατέ μου δεῖξον ἐν ἐμοὶ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν καὶ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἰπὲ καὶ αὐτὸς, τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; ἐν θυμήθητι τοὺς πρὸ σοῦ πατριάρχας, λέγω δὴ Φλαβιανὸν, Ἰούλιον, Ἰννοκέντιον, Λέοντα, καὶ ἁπλῶς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας αἰδρισαμένους. καὶ ζήλωσον τούτους, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν τῶν ἀδικηθέντων τοσαῦτα ἐκδίκησιν διανάστηθι.

Ἄλλη δὲ ἐπιστολὴ φέρεται ἐν τῇ τρίτῃ πράξει τῆς συνόδου ἔχουσα οὕτως.

Τῷ θεοτιμήτῳ
ΗΓΑΠΗΜΕΝΩ ΜΟΙ ΑΔΕΛΦΩ
καὶ συλλειτουργῷ Νικολάῳ τῷ ἁγιωτάτῳ Πάπᾳ
τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἰγνάτιος ἐλέῳ Θεοῦ
Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
νέας Ῥώμης.

ΤΩν ἐν τοῖς μέλεσιν ἀνθρώπων παρυφισαμένων τραυμάτων τε καὶ μωλώπων πολλοὺς ἰατροὺς ἡ τέχνη προεχειρίσατο. τῶν ἐν τοῖς μέλεσι δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος τῆς πάντων ἡμῶν κεφαλῆς, καὶ νυμφίου, τῆς καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἕνα καὶ μόνον ἐξηρημένον τε καὶ καθολικώτατον ἰατρὸν, αὐτὸς ὁ θεαρχικώτατος, καὶ παναλκέστατος λόγος προεχειρίσατο, τὴν σὴν δηλονότι ἀδελφικὴν, καὶ πατρικὴν ὁσιότητα. δι' ὧν φησι Πέτρῳ τῷ τιμιωτάτῳ, καὶ κορυφαιοτάτῳ τῶν ἀποστόλων, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ πάλιν σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας, καὶ ὃ ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἂν λύσῃς ἔσται λελυμένον. τὰς δὲ τοιαύτας μακαρίας φωνὰς, οὐ κατά τινα πάντως ἀπο-

derāt item quæ in alios immaniter idē ausus fuisset. Hæc ego cum cōmemorassem illi conuentū in sequentē diem indixerūt. Nos separati in diuerso domicilio deducti sumus. Post decimū verò diē me ad Caiphanū tribunal raptū adstiterūt, testesq; qui me non legitimè creatū dicerēt apposuere. Quid hic dicam me tot plagis afflictū? septēdiali inedia peruigilia stationeq; perpetuò cruciarūt. Hæc sūma causę cōpendio exposita. Tu sanctissime Domine ostende in me viscera miserationum tuarū, & cum magno Apostolo & ipse dicas. Quis infirmatur, & ego nō infirmor? intuere maiores tuos Patriarchas. Fabianū inquam, Iuliū Innocentiū Leonē, & omnes deniq, pro fide & veritate viriliter pugnātes, illosq; æmulare, & vindex in iudicium pro nobis tam indigna passis exurge.

Extat & alia epistola in tertia actione Synodi Chalcedonensis, quæ ita se habet.

Diuino honore afficiendo
ET AMANTISSIMO FRATRE
Nicolao comministro Sanctissimoque papę antiquæ Romæ Ignatius misericordia Dei Archiepiscopus Constantinopolitanus nouæ Romæ.

AD artus humani corporis plagis, & vulneribus saucios curandos, medendi ars magnā medicorū copiā suppeditauit, in membris autē Christi Dei, ac Saluatoris omniū capitis, ac sponsi Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ vnū tantū ac solum selectū ac Catholicissimum medicū, tuam nempe fraternā, paternamq, sanctitatē, supremum Dei verbum, quod omniū est medela morborū, cōstituit, cum Petro supremo sanctissimoq; vertici Apostolorū dixit: Tu es Petrus. & super hāc petrā ædificabo

ἐπικλήρωσιν τῷ κορυφαίῳ μόνῳ περιέγραψεν, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ καὶ πρὸς πάντας τοὺς κατ' ἐκεῖνον ἱεράρχας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης παρέπεμψε. καὶ τούτου χάριν ἔκπαλαι καὶ ἀνέκαθεν ἐν ταῖς ἀναφυείσαις αἱρέσεσι καὶ παρανομίαις ἐκριζωταὶ τῶν πονηρῶν ζιζανίων γεγόνασιν, οἱ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ὑμῶν διάδοχοι. καὶ νῦν δὲ ἡ σὴ μακαριότης ἀξίως διατεθεῖσα τῆς δεδομένης σοι χριστόθεν ἐξουσίας, τοὺς τῆς ἀληθείας ἀντιπάλους κατέβαλε, καὶ τὸν διὰ θυρίδος εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων λῃστρικῶς εἰσελθόντα καὶ καταλαζονευσάμενον τοῦ Θεοῦ τοσοῦτον, ὥστε καὶ συνόδους ἀναπλάσαι κατὰ τῆς σῆς ἀνεπιλήπτου ἱεραρχίας, καὶ πρὸς τὸν Ῥῆγα λανθανόντως ἐκπέμψαντα. τῇ χειρουργίᾳ τῆς ἱεραρχικῆς καὶ ἀποστολικῆς σου ἐξουσίας τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐξέτεμες σώματος. καὶ τοὺς ἠδικημένους ἡμᾶς ὡς φιλάδελφος ἐδικαίωσας δικαίως, καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ δι' ὧν ἔγραψας ἀπεκατέστησας. ὁ γὰρ θεοπρόβλητος ἡμῶν βασιλεὺς τῇ γνώμῃ καὶ ψήφῳ τῆς σῆς ὁσιότητος ἐξυπηρετούμενος, ὡς τέκνον ὑμῶν πιστότατον ἑκατέρῳ τὰ κατ' ἀξίαν ἀπένειμεν. ἀνθ' ὧν ἁπάντων τῷ Θεῷ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς πέμψαντες, ἀπεπόμψαμεν Ἰωάννην τὸν εὐλαβέστατον μητροπολίτην Συλαίου. ἅμα μὲν ἀνθ' ἡμῶν ἀπολογησάμενον, ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν ἐφεξῆς ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων ληψόμενον τὰς δοκούσας Θεῷ καὶ τῇ ὑμετέρᾳ σοφίᾳ διατάξεις. Διττῆς γὰρ οὔσης τῆς τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου χειροτονίας, καὶ τῶν μὲν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν δεδεγμένων, καὶ χειρογραφησάντων ὑφ' ἡμῶν αὐθαιρέτως. τῶν δὲ παρὰ τοῦ ἀνοσιωτάτου καὶ παλαμναίου Φωτίου, ἄλλων μὲν ἑκόντων, ἄλλων δὲ βιαζομένων παρ' ἐκείνου. περὶ τούτων ἀξιοῦμεν δοῦναι διάταξιν. ἔτι γε μὴν ζητοῦμεν καὶ τοποτηρητὰς τῆς ὑμετέρας μακαριότητος ἐπισκόπους ἀξιολόγους ἐλθεῖν ἵνα σὺν αὐτοῖς καλῶς καὶ προσηκόντως, διοικήσωμεν τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίαν.

Ecclesiam meã & portæ inferi non præualebũt aduersus eã. Et rursũ tibi dabo claues regni cœlorũ & quod ligaueris super terram. ligatũ erit in cœlis:& quod solueris, erit solutũ. Huiusmodi beatas voces nõ solũ Apostolorũ Principi hęreditarias transcripsit,& assignauit, sed per ipsũ ad omnes Romanæ Sedis Põtifices illi successoretrãsmisit. Hinc retrò,olimq; semper cũ hæreses & sceles ra pullularent, noxias illas herbas,& Zizania Apostolicæ Sedis vestrę successores extirparũt. Et nũc tua beatitudo dignè cõstituta, accepta à Christo potestate,veritatis hostes fudit & latronũ more in Christi ouile per fenestam ascendentẽ, contraq;Deum adeo se surrigẽtem, vt aduersus sacrosanctam & inculpatam tuam potestatẽ Synodum refingeret, & clãculũ Regẽ per Legatos sollicitaret, medica manu sacrosanctæ & Apostolicæ auctoritatis, à cõmuni Ecclesiæ corpore præcidisti, & nos ab illo per scelus oppressos, vt amantissimus frater rectè innocẽtes pronũciasti, nostræq;nos Ecclesiæ per Legatos restituisti. Nam à Deo electus Imperator noster amãtissimus filius vester tuę sanctitatis sentẽtiam & decretũ exequutus,vtrũq; me inquam & Photiũ pro ęquitate causę tractauit. De quibus omnibus Deo votis ritè persolutis, Virũ religiosissimũ Ioannẽ Syllei Metropolitã misimus, qui & nostrã causam tueretur, & simul rerũ Ecclesiasticarũ deinceps administrandarũ rationẽ, quę Deo,& vestrę Sapiẽtię probaretur,acciperet. Etenim cũ geminus sit sacrorũ hominũ Syllogus aliorũ quidẽ qui se à nobis initiatos ostẽdũt,quiq, pro nobis spõte animi chirographa cõscripserunt. Aliorũ verò qui ab execratissimo,& cruẽto cordibus Photio, vel lubẽtes,vel coacti sũt cõsecrati,ęquũ putamus vt de his aliquid decernatur. Demũ petimus vt vestrę Sanctitatis Legati prętãtissimi ad nos mittantur,quibus cũ Ecclesiæ nostrę statũ cõponamus.

TEX-

Επεὶ δὲ τῷ ἐσχάτῳ καὶ λογισμῷ πρὸς τὸ προκείμενον ἐχρήσασθε συνεργῷ, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ἐπεχειρήσατε, γινώσκειν ὑμᾶς ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ ἡμῖν οὐχ ἥκιστα δυνατὸν λογισμοῖς τισὶ πρὸς ἅπερ ἡμεῖς λέγομεν χρήσασθαι, καὶ αὐτὰ ταἰαντία συναγαγεῖν, ὧν ὑμεῖς συμπεραίνετε, ἀπό τε τῆς φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Θεοῦ ὁρμώμενοι. προσέτι δὲ καὶ τῆς τῶν ἐκεῖσε διαφόρων μονῶν ἀνάγκης, καὶ τῶν τῆς ἀπολαύσεως ἐκείνης βαθμῶν, ἥ τις ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι πάντας ἐπίσης. ἔτι δὲ ἐξ ἄλλων λόγων πολλῶν, ὧν τοὺς μὲν πλείους ἐν καιρῷ ἀποδώσομεν, εἰ δεήσει. τανυνὶ δὲ ὀλίγα τινὰ περὶ τούτων εἰπόντες, τὸν λόγον καταπαύσομεν ἐπὶ τούτοις. φαμὲν γὰρ μᾶλλον προσήκειν τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν, ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν. ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς μεγάλα ἡμαρτηκόσιν, οὐ δεινῆς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνειν διὰ τὴν τῆς πονηρίας πλεονεξίαν, οὐδ᾽ ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς μεγάλα κατωρθωκόσι προσήκει δίκης τυχεῖν. διὰ τὸ τὰ βελτίω νικᾶν. εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ τό, τε ἧττον ὂν εἴη. οὐδ᾽ ἄρα καθαρτήριον προσήκει νομίζειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐνταῦθα ὁ Βαρλαὰμ δύο τινὰ προφέρει, ἓν μὲν ὅτι δύναται καὶ αὐτὸς λογισμοῖς τισι χρήσασθαι, πρὸς ἅπερ λέγουσιν οἱ Γραικοὶ καὶ ταἰαντία συναγαγεῖν, ὧνπερ συμπεραίνουσιν οἱ Λατῖνοι ἀπό τε τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τῶν ἐκεῖσε διαφόρων μονῶν ἀνάγκης, καὶ τῶν τῆς ἀπολαύσεως βαθμῶν, ἥ τις ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι πάντας ἐπίσης. ὑπόσχεται δὲ καὶ ἄλλους λόγους ἐρεῖν ἐν καιρῷ, οὓς δηλονότι τανυνὶ ἀφίησιν. ἕτερον δὲ φησὶ, μᾶλλον

TEXTVS.

CVm verò ad extremum etiam ratiocinationis ope ad propositam quęstionē vsi sitis, & à iustitia Dei argumētum duxeritis, necesse est, vt intelligatis quod & nobis nihilo impossibilius sit rationibus quibusdā ad ea quę nos dicemus cōfirmanda, & quidē contraria ijs quę vos cōcluditis inferre, à Dei benignitate erga homines ortis, ac prętereà de diuersarū apud eum mansionū, necessitate ac fruitionis illius diuinæ gradibus, quæ quidē fruitionis inęqualitas necessariò postulat, vt nō ex ęquo omnes sint purgati. Ex alijs etiā multis rationibus quarum plures, suo tempore reddemus, si opus fuerit. Nunc verò cum pauca quędam ex ijs dixerimus, de his finē faciemus. Dicimus .n. magis esse cōsentaneum diuinę bonitati, exiguum bonum non cōtemnere, quam exiguum peccatum punire velle. Atqui exiguum bonum in ijs qui grauia peccata cōmiserūt, nullum præmium, siue compensationem sequitur, propter peccatorum vim, atque abundantiā, ergo neq; exiguum peccatū in ijs qui multa bona opera fecerunt, pœnam meretur; quia quę meliora sunt, hoc est virtutes vincūt. Si enim id quod videtur, magis non est, nullo modo id, quod minus est, erit. Ergo neque purgatorium ignem esse credendum est.

RESPONSIO.

HOc loco Barlaam duo quędā profert; alterū quidē quod potest & ipse rationibus quibusdā vti ad ea, quæ Græci dicunt, & contraria colligere ijs quæ cōcludunt Latini, à benignitate Dei, & à necessitate diuersarū mansionum, quę illic sunt, & à gradibus illius fruitionis, quę de necessitate requirit nō omnes ęqualiter esse purgatos

προσήκει τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν, ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν, ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς μεγάλα ἡμαρτηκόσιν οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνει διὰ τὴν τῆς πονηρίας πλεονεξίαν. οὐδ' ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς μεγάλα κατωρθωκόσι προσήκει δίκης τυχεῖν διὰ τὸ τὰ βελτίω νικᾶν. εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ γε, τὸ ἧττον ὂν εἴη, οὐδ' ἄρα πῦρ καθαρτήριον προσήκει νομίζειν.

Ὑπὸ τῆς ἄγαν σοφίας ὁ Βαρλαὰμ, οὐκ οἶδε τί καταφάσκει, τί ἀποφάσκει, τί ἀρνεῖται, τί συγχωρεῖ, ὅμως ἔοικε μαινομένῳ ξίφος ἔχοντι καὶ σκιαμαχοῦντι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καθ' ἑαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθοῦντι. ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ πιστεύοντες πῦρ τὸ καθαρτήριον, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἐπιγινωσκόμενοι, καὶ τὰς διαφόρους μονὰς ἐξ ἀνάγκης ὁμολογοῦμεν. καὶ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἀπολαύσεως κηρύττομεν. ἥ τις ἀπόλαυσις ὡς αὐτός φησιν ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι πάντας ἐπίσης. ἡμεῖς δὲ φαμέν. ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ κεκαθάρθαι πάντας ὁμοίως, φάσκοντος τοῦ ἠγαπημένου μαθητοῦ ἐν τῇ ἀποκαλύψει, μὴ δύνασθαι εἰς τὴν οὐράνιον πατρίδα εἰσιέναι πᾶν κοινοῦ καὶ ποιοῦν βδέλυγμα, καὶ ψεῦδος, καὶ ταῦτα πάντα μὴ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις, κἂν αὐτὸς ἐν τούτοις ἐναντιότητάς τινας μάτην φαντάζεται.

Σημείωσαι πρῶτον, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα κατὰ τὸ παρὸν διχῶς διαιροῦμεν. (οὐ γὰρ περὶ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας ταννῦν ὁ λόγος) ἀλλὰ λέγονται συγχωρητικὰ, οὐχ ὅτι τὰ λοιπὰ εἰσὶν ἀσυγχώρητα, οὐδὲν γάρ ἐστιν ἁμάρτημα, ὃ διὰ μετανοίας μὴ δύναται ἐξαλειφθῆναι. ἐκτὸς τῆς εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤγουν ἡ ἀμεταμέλεια καὶ ἀμετανόησις, ἐναντίον ἐστὶ τῶν Γραικῶν, ὁμολογούντων μὲν τὸ πνεῦμα εἶναι πνεῦμα Χριστοῦ. ὡς καὶ τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ἀντιστρεφόντων τῶν ὀνομάτων, οὐ γὰρ λέγεται ὁ πατὴρ, οὐδὲ ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος, καθάπερ λέγεται τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ

τὸ

gatos. Pollicetur verò, & alias rationes se dicturum suo tempore, quas nimirū nūc missas facit. Alterum verò, inquit, magis cōuenire bonitati diuinæ, paucū bonum non despicere, quā paruū peccatum dignū ducere pœna. Sed parū boni in ijs, qui magna peccata fecerunt, nullā retributionē cōsequitur propter excessū malitię. Neque igitur parū malū in ijs, qui magna, & pręclara gesserunt, decet pœnā consequi; eo quod quæ pręstantiora sunt, vincūt. Si enim quod magis videtur nō est, frustra quod minus est, esset. nō igitur Ignē purgatoriū decet existimare.

Præ nimia Sapientia Barlaā nescit quid affirmet, quid neget, quid inficietur, quid cōcedat, similis homini furēti, gladiū gestanti, & vmbras verberanti, seu vt magis dicam, cōtra se ipsum gladiū impellēti. Nos enim, qui credimus ignē purgatoriū, & benignitatē Dei agnoscimus, & diuersas mansiones de necessitate fatemur, & diuersos gradus fruitionis prędicamus. Quę fruitio, vt ipse asserit, de necessitate requirit, non omnes æqualiter esse purgatos. Nos verò fatemur, de necessitate requirit, æqualiter omnes esse purgatos. Cum discipulus dilectus dicat in Apocalypsi, non posse in cœlestem patriam ingredi omne commune, & faciens abominationem, & mendacium; Et hæc omnia non aduersari inuicem. Quamuis ipse in his contrarietates quasdam frustra videre imaginatur.

Nota primùm, quod peccata in præsentia dupliciter diuidimus, (nō enim de originali peccato nūc sermo est) alia dicūtur synchoretica, nō quod reliqua sint, quæ cōdonari non possunt; nullum enim est peccatum quod per pœnitētiam nō possit obliterari, excepto quod in Spiritum Sanctum cōmittitur, scilicet, impœnitētia, quale est peccatū Græcorum, qui nolunt agnoscere Sūmum Pōtificē esse caput Ecclesiæ, & qui confitentur quidē Spiritum, esse Spiritum Christi, quēadmodū & Patris, neq; re-

τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ. ἀρνούμεθα δὲ ἐκπορεύεσθαι αὐτὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἐκ τοῦ πατρὸς ἢ διὰ τοῦ υἱοῦ. καίτοι τοῦ Δαμασκηνοῦ λέγοντος ἐν τῷ γ. κεφ. περὶ θείων ὀνομάτων, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον (οὐχὶ τὰ χαρίσματα) ἡ ἐκφαντορικὴ τῆς κρυφίου τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς, ἐκ πατρὸς μὲν δι' υἱοῦ ἐκπορευομένη, ὡς οἶδεν αὐτὸς, οὐ μὴν γεννητῶς. καὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου φάσκοντος, καὶ προχεῖται τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς. τὸ δὲ προχεῖται ὁ αὐτὸς διδάσκαλος ἑρμηνεύει ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ συμβόλου, φάσκων προχεῖται ἤγουν ἐκπορεύεται. προχεῖται δὲ λέγεται ὥσπερ ὕδωρ κατὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰωάννου, ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος, τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

Συγχωρητικὰ οὖν λέγονται διότι εὐκόλως λύονται, καὶ οὐκ εἰσὶ τοιαύτης φύσεως, ὥστε δύνασθαι τὴν θείαν χάριν ἀφανίσαι καὶ γενέσθαι τὸν συγχωρητικὰ ἁμαρτήματα ἐργαζόμενον ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ. ἅτινα διαφόροις τρόποις ἐξαλείφονται. δηλονότι ῥαντισμῷ τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος, εὐλογίαις τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἱερέων, εἰκόνων προσκυνήσει, τῷ λαμβάνειν τὸ ἀντίδωρον, καὶ τοῖς παραπλησίαις εὐλαβείαις. τούτων δὲ ἐνταῦθα μὴ συγχωρηθέντων, ἐν τῇ ἑτέρᾳ ζωῇ καθαρισθήσονται, εἴτε διὰ πυρὸς, εἴτε καὶ ἄλλως, διάφοροι γὰρ ἐπιστασίαι ἐφάνησαν. αἱ δὲ καλοῦνται πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι, ὅτι θνήσκειν τὴν ψυχὴν πνευματικῶς παρασκευάζουσιν, αἵπερ οὖσαι ἧττον καὶ μᾶλλον βαρεῖαι τινὲς ἀναμφιβόλως δέονται τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς κατὰ τοῦ Βαρλαὰμ τοῦ τὰ μικρὰ πλάσματα περὶ οὐδενὸς τιθεμένου, τὴν ἀπόδειξιν τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου ποιούμεθα, ληψόμεθα ἐπὶ παραδείγματος τὰ βαρύτερα τῶν ἁμαρτημάτων περὶ ὧν τοὺς αὐστηροὺς κανόνας τῆς ἐπιτιμίας τῆς πενταετίας, ἑπταετίας, δεκαετίας, καὶ ἔστιν ὅτε δι' ὅλου τοῦ

βίου

ciprocari fatētur nomina,nō enim dicitur Pater,neq; Filius Spiritus Sancti, quēadmodum dicitur Spiritus Sanctus,Spiritus Dei, & Patris,& Spiritus Filij; negant verò procedere ipſum ex Filio, quēadmodū ex Patre,vel per Filium;cum tamē Damaſcenus dicat in 13. c. de diuinis nominibus, Spiritus verò S. (non dona) manifeſtatiua arcanorū Deitatis, vis Patris, ex Patre quidē per Filium procedit,vt nouit ipſe,non per generationē. Et S. Cyrillus aſſerat, & effunditur Spiritus ex Filio,quēadmodum profectò & ex Patre. Illud verò, effunditur, vel effluit, idē Doctor interpretatur in expoſitione Symboli dicēs, effunditur, ideſt, procedit. Effunditur verò dicitur,tanquam aqua iuxta dictum Ioannis, qui ſitit,veniat ad me, ſicut dixit ſcriptura,flumina de ventre illius fluent aquæ viuæ, hoc autem dixit de Spiritu, (non ſolum de donis) quem accepturi erant qui credebant in ipſum.

Synchoretica igitur dicūtur, quoniam facili negotio ſoluūtur,& nō ſunt huiuſmodi naturæ,vt poſſint diuinam gratiā deſtruere, & eum,qui ſynchoretica peccata committit,inimicū Dei conſtituere. Quæ quidē diuerſis modis delētur, nimirū aſperſione aquæ benedictæ, benedictionibus Epiſcoporū,& Sacerdotū,imaginum adoratione, eo quod accipiāt panem eulogicū,& ſimilibus deuotionibus.His verò in hac vita nō cōdonatis in altera vita expiātur ſiue per ignē ſiue alio modo.Alia verò peccata appellātur ad mortē, quoniam emori animam ſpiritualiter præparāt. quæ magis & minus ſunt grauia & nōnulla eorum ſine dubio indigēt igne purgatorio. Quoniā verò nos cōtra Barlaam qui parua peccata & venialia pro nihilo ducit, probationem ignis purgatorij, agimus,accipiemus in exemplum grauiora peccata; de quibus extāt auſteri Canones pœnarum, quinquennij, ſeptennij, decennij,& aliquando per totam vitam quos Sancti Patres

βίου οἱ θεῖοι πατέρες συνέθεντο. θῶμεν οὖν τινὰ βαρέως ἡμαρτηκέναι, καὶ δεξάμενον τὸ ἐπιτίμιον τῆς δεκαετίας φθάσαι τοῦ τῇδε βίου ἀπελθεῖν, μήπω πληρώσαντα τὸν κανόνα, τοῦτον ὁ Θεὸς μὴ ἔνοχον ποιήσας τοῦ αἰωνίου πυρὸς διὰ τὴν μετάνοιαν, καὶ ἐξαγόρευσιν, βούλεται ὅπως κολασθῇ διὰ τοῦ προσκαίρου πυρός. καὶ ἔστιν ἄφατος ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ μεταλλάξαντος τὸ διηνεκὲς εἰς τὸ πρόσκαιρον.

Ἔτι σημείωσαι, ὅτι ἐάν τις ποιήσῃ πάσας τὰς δικαιοσύνας ἐπὶ πλεῖστον χρόνον, ὕστερον δὲ ἁμαρτήσῃ ἐν τῷ ὑστέρῳ τούτων πρὸς θάνατον ἁμαρτημάτων, γεγονὼς ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ἠφάνισε πᾶσαν τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ προσεκτήσατο ἀδικίαν, δεομένην καθαρθῆναι διὰ μετανοίας ἱκανῆς ἢ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. εἰ ὅλως ὁπωσδήποτε μετενόησεν. εἰ γὰρ ἀμετανόητος ἔμεινε, πάντως ἐν τῷ ᾅδῃ εἰς τὸν αἰῶνα κολασθήσεται. καὶ ἐξεναντίας, ἐάν τις πᾶσαν ἀδικίαν ἐνεργήσῃ σχεδὸν δι' ὅλου τοῦ βίου, ὕστερον δὲ ἀληθῶς μετανοήσῃ, ἐξήλειψε πᾶσαν ἀνομίαν, καὶ ἀναλόγως κατὰ τὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ συντριβὴν ἐνίοτε καὶ πᾶσαν τιμωρίαν. ὥστε οὐ δεῖ συγκρίνειν πλεονεξίαν πονηρίας, καὶ ὑστερότητα μετανοίας, καὶ ἀγαθῶν ἔργων ὀλιγότητα. οὐδ' αὖ πάλιν, πλῆθος καλῶν ἔργων, καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχὴν μετανοίας. ὁ δὲ Βαρλαὰμ συγκεχυμένως φθέγγεται, μὴ διακρίνων ὕστερον καὶ πρότερον, καὶ τὴν ἄφεσιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὴν τιμωρίαν, ἥτις μετὰ τὴν ἄφεσιν, ὡς ἐπιτίμιον ἐναπομένει. καὶ χρὴ πληρωθῆναι τὸν κανόνα εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε ἀλλαχοῦ. Ὅτι δὲ οὐδὲν συμπεραίνει ὁ Βαρλαὰμ, ἐπανάλαβε τὴν περίοδον αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ τέλει ὅπου αὐτός φησιν, οὐδ' ἄρα πῦρ καθαρτήριον προσήκει νομίζειν. φάθι καὶ αὐτός, οὐδ' ἄρα εἱρκτήν, σκότος, ἀνίαν, ὀδύνην, καὶ στεναγμόν, ὧν εὔχονται τοὺς κεκοιμημένους ἀπαλλαγῆναι, προσήκει νομίζειν. εἰ γὰρ ταῦτα προσήκει νομίζειν, ἅπερ συγχωρεῖ ὁ Βαρλαάμ, διὰ τί μὴ καὶ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον;

composuerunt. Ponamus igitur aliquem grauiter peccasse,& admissa pœna decennij, prius ex hac vita discedere, nōdum adimpleto canone pœnitentiæ; hunc Deus non faciens reum ignis æterni propter pœnitentiam, & exomologesim, nihilominus vult, vt puniatur per ignem ad tempus. Et est ineffabilis Dei benignitas, qui commutauit sempiternum in temporaneum.

Præterea nota, quod si quis faciat omnes iustitias per multum temporis, posteà verò peccauerit vnum ex istis postremis peccatis ad mortem, factus inimicus Dei, perdidit omnem iustitiam, & acquisiuit iniustitiam quæ indiget, vt per pœnitentiam sufficientem purgetur, vel in præsenti vita, vel in futuro sæculo, si omninò quomodocunque pœnitentiam egit. Si enim impœnitens mansit, & decessit, omninò in Inferno in æternum punietur. Et è contrario, si quis omnem iniustitiam operatus fuerit fermè per totam vitam, posteà verò reuera pœnitentiam egerit, deleuit omnem iniquitatem, & analogicè secundum cordis sui contritionem, aliquando & omnem pœnam. Itaq; nō oportet cōparare excessum malitiæ & posteritatē pœnitentiæ, bonorumque operum paucitatem, neque contra, multitudinem bonorum operum, & deinde principium pœnitentiæ. Barlaam autem confusè loquitur non distinguens prius, & posterius, & dimissionem peccati, atque pœnam, quę post remissionem vt pœna remanet; & opus est adimpleri Canonem, vel hìc, vel alibi. Quod verò nihil cōcludat Barlaam, resume periodum ipsius, & in fine, vbi ipse ait: non igitur ignem purgatorium opus est censere, dic & ipse: nòn igitur, carcerem, tenebras, molestias, dolores, & singultus, à quibus rogant, mortuos liberos fieri, opus est censere. Si enim hæc decet existimare, quę concedit Barlaam, cur non etiam ignem purgatorium?

Πρὸς τούτοις ὁ Βαρλαὰμ νομίζει πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἢ μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων κατορθωμάτων, καὶ μικροῦ καὶ ὀλίγου πταίσματος, ἢ μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀδικημάτων, καὶ μετὰ μικρᾶς ἀγαθοεργίας. Τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει διαφέρον ὄντων τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ μὲν πρῶτον πιθανόν ἐστι τὰ μεγάλα κατορθώματα ὄντος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, δυνάσθαι σβέσαι τὰ μικρὰ πταίσματα. Τὸ δὲ δεύτερον, μὴ ὄντος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἰς οὐδὲν λογίζεται. εἰ δὲ τὸ μικρὸν ἀγαθὸν εἰργάσατο ὁ ἄνθρωπος φίλος ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, πρὶν πρᾶξαι τὴν πολλὴν ἀδικίαν, προσκαίρῳ τινὶ εὐεργεσίᾳ ἀνταμείβεται τοῦτον ὁ Θεός. τὴν δὲ πλεονεξίαν τῆς πονηρίας, ἀμετανοήτου μένοντος, αἰωνίῳ πυρὶ, καὶ ἄλλοις βασάνοις μετὰ τὸ πολυειδὲς τῆς ἁμαρτίας κολάζει ὁ Θεός. ἀψευδὲς γάρ ἐστι τὸ τοῦ σωτῆρος, ὅτι καὶ τὸ ποτήριον τοῦ ψυχροῦ δοθὲν εἰς ὄνομα μαθητοῦ διὰ χριστὸν, μισθὸν ἔχει. καὶ τὸ διδόναι λόγον περὶ ῥήματος ἀργοῦ ἀληθές ἐστιν. ὅθεν οὐ ξυνίημι, τί βούλεται ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, τὸ σμικρὸν ἀγαθὸν ἐν τοῖς φαύλοις οὐκ ἀντίμειψιν δύναται ποιεῖν ἀγαθῶν, ἀλλὰ διαφορὰν ἀπολαύσεως. εἰ γὰρ ποιεῖ διαφορὰν ἀπολαύσεως, αὐτῷ τούτῳ ποιεῖ ἀντίμειψιν ἀγαθῶν. Τὸ δὲ λέγειν ἐξ ἀνάγκης μὴ ἐπίσης κεκαθάρθαι τοὺς σωζομένους, ψευδέστατόν ἐστι.

Ἀλλ' ἴσως τοῦτ' ἔφησεν ὁ Βαρλαάμ. εἰ γὰρ πάντες ἦσαν κεκαθαρμένοι ἐξίσου, πάντως ἂν ἔλαβον πάντες τὰς αὐτὰς μονὰς, τοὺς αὐτοὺς βαθμοὺς τῆς μακαριότητος. οὐκ ἔστι δέ.

Μανθανέτω γοῦν ὁ Βαρλαάμ, ὅτι ἡ κάθαρσις ἀφορᾷ τὴν κηλῖδα τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἀπὸ παντὸς ἡμαρτηκότος ἀφαιρετέα ἐστίν. ἡ δὲ διαφορὰ τῶν μονῶν, καὶ ὁ μείζων, ἢ ἥττων βαθμὸς τῆς μακαριότητος, ἐξήρτηται τῆς ἀγάπης καὶ τῶν καλῶν ἔργων, λέγοντος τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ α. πρὸς Κορινθίους κεφ. ιγ. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν,

καὶ

Ad hęc, Barlaam existimat, omnes homines esse vel cum multis, & magnis meritis, & paruo,& exiguo lapsu, vel cum multis & maximis sceleribus, & cum paruis bonis operibus. Hoc autem non ita se habet, diuersis existentibus hominibus. Et illud primum verisimile est, magna merita pręclarè gesta, existente homine in gratia Dei posse extinguere exigua peccata. Secundum verò, non existente homine in gratia Dei ad nihilum reputatur. Si verò parùm boni operatus fuit homo amicus existens Dei antequam egisset multam iniquitatem, temporanea quadam benignitate remunerat eum Deus, excessum verò malitię impœnitente manente, æterno igne, & alijs pœnis secundum varias species peccati, Deus punit. Infallibile enim est illud Saluatoris, quod & poculũ aquę frigidę nomine discipuli exhibitũ propter Christum mercedẽ habuit. Et illud, reddere rationẽ de verbo otioso, verũ est. Vnde non intelligo quid sibi velint illa verba exiguũ bonũ in malis non potest retributionẽ efficere, sed tantũ differentiã fruitionis, si enim differentiã efficit fruitionis, hoc ipso facit bonorum retributionem.

At fortassis hoc dixit Barlaam. Si.n. homines purgati æqualiter essent, profectò, omnes vtiq; reciperent easdẽ mansiones, eosdẽq; gradus beatitudinis, non est verò ita.

Discat igitur Barlaam, quod purgatio respicit maculã peccati, quę ab omni peccatore auferenda est; diuersitas verò mamsionũ, & maior, vel minor gradus beatitudinis pẽdet ex charitate & bonis operibus, dicente Apostolo in prima ad Corinth. cap. 13. Si linguis hominũ loquar, & Angelorum, charitatẽ autem non habeam, factus sum velut ęs sonans, aut cymbalũ tinniens. & si habuero prophetiã, & nouerim mysteria omnia, & omnẽ scientiã; & si habuero omnẽ fidẽ ita vt montes transferam, charitatem autẽ nõ habuero, nihil sum. Etsi distribuero in cibos paupe-

καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάναι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω οὐθέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμα μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ὥστε ὁ ἔχων μείζονα ἀγάπην, ἔχει μείζονα βαθμὸν εὐδαιμονίας. ὁ ἥττονα ἀγάπην, ἥττονα βαθμὸν, καὶ διάφορον μονήν. καὶ ταῦτα τοῦ Χριστοῦ ἀφιέντος τῇ πόρνῃ τὰ πολλὰ ἁμαρτήματα διότι ἠγάπησε πολύ.

Ὁ δὲ ἐπόμενος παράγραφος, Ἔτι ὡς ἔχει τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τ᾽ ἄλλα φαύλοις, οὕτω τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς τ᾽ ἄλλα ἀγαθοῖς. ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐκείνοις οὐ δύναται ἀγαθῶν ἀνταπόδοσιν ποιεῖν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν ἀπολαύσεως. οὐκ ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομιστέον. Ὁ αὐτός ἐστι, καὶ ζήτει ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν λύσιν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἔτι, ἡ τῆς αἰωνίου κολάσεως δικαιοσύνη καὶ τοῦτο μάλιστα δείκνυται, μετὰ τὸ ἀμετάβλητον τῆς τῶν ἡμαρτηκότων θελήσεως τῇ γὰρ ἀϊδίῳ (λέγε αἰωνίῳ οὐ γὰρ εὑρίσκεται ἀΐδιος ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας) πονηρίας θελήσει, καὶ ἀΐδιος ὀφείλεται δίκη. ὥσπερ καὶ τοὐναντίον κατὰ τὸ ἀκόλουθον δή, εἰ ἡ τοῦ πονηροῦ ἀκίνητος ἀϊδίως θέλησις ἀϊδίῳ δίκῃ κολάζεται, ὃς δὴ εὐθύνεται οὐδ᾽ ἀμεταβλήτην θέλησιν ἕξει, εἰ γὰρ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, αἰωνίῳ δίκῃ τηρεῖται, εἰ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ, τίς χρεία κολάσεως, ὥγε ἴστε φανὲν προσήκει; ἀλλὰ μὴν τοὺς τούτῳ καθαιρομένους τῷ πυρὶ, θέλησιν ἀμετάβλητον ἔχειν φατὲ καὶ ὑμεῖς. οὐκ ἄρα πυρὶ τούτους ἀνάγκη καθαίρεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἐνταῦθα οἴεται ὁ Βαρλαὰμ τοὺς κολαζομένους τῷ προσκαίρῳ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ ἀμετάβλητον θέλησιν ἔχειν,

perū omnes facultates meas,& si tradidero corpus meū, ita vt ardeam,charitatē autē non habuero nihil mihi prodest. Itaq; qui habet maiorē charitatem,habet maiorem gradum felicitatis,qui habet minorem,minorem gradum & diuersam mansionē,cum presertim Christus dimiserit peccatrici multa peccata,quoniam dilexit multum.

Sequens verò Paragraphus (Prætereà queadmodū se habet exiguū aliquod bonū in ijs, qui cætera mali sūt;ita exiguū malū in ijs qui,cæteroqui boni sunt. sed exiguum bonū in illis non potest bonorū retributionē efficere, sed tantū differentiā fruitionis. Non est igitur putandū purgatoriū ignē esse.) Idē est, & ex dictis quęre solutionē.

T E X T V S.

PRæterea, æterni supplicij æquitas in hoc maximè ostēditur, post immutabilē eorū,qui peccarunt voluntatē(idest quod habeant ij, qui peccarūt immutabilē voluntatē.)Perpetuę.n. peccādi voluntati,perpetua etiā debetur pœna; quemadmodū etiā è cōtrario,per consequēs certè,si eius,qui malus est immota perpetuò voluntas,perpetuà pœna punitur,qui vtiq;corrigitur,immutabilē etiā voluntatē non obtinebit.Si enim à malo æternæ pœnæ seruatur, (hoc est, si is qui est malus æterna pœna punitur.)Si verò à bono,(hoc est,si verò est bonus,)quid necesse est,pūnire eū,quē coronare cōuenit? Atqui eos, qui hoc igne purgantur, voluntatem immutabilē habere dicitis etiā vos. Non igitur igne eos purgari necesse est.

R E S P O N S I O.

HOc loco putat Barlaam, eos, qui puniuntur temporaneo igne purgatorio, immutabilem volunta-

κτ̄ τὰς βασανιζομένας ἐν τῷ ἅδῃ αἰωνίως. καὶ ἔστι κατά τι ἀληθές. μὴ γὰρ ὄντες ἐν τῇ στάσει τῶν ὁδοιπόρων, οὐχ οἷοί τε εἰσὶν ἐργάζεσθαι ἔργα μισθαποδοσίας ἄξια. ἔστι δὲ ἡ διαφορὰ, ὅτι οἱ ἀμετανόητοι θανόντες, ὁποῖοι εἰσὶ πάντες οἱ αἰωνίως κολαζόμενοι, οὐ δύνανται μὴ θέλειν ἀείποτε τὴν πονηρίαν, διὸ καὶ ἀΐδιος ὀφείλεται αὐτοῖς ἡ δίκη. οἱ δὲ ὄντες ἐν τῷ καθαρτηρίῳ, ἀποθέμενοι ἐν τούτῳ τῷ βίῳ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὰς αὐτῶν ἁμαρτίας, ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ λείπεται αὐτοῖς πληρῶσαι τὸν κανόνα καὶ κατά τι τιμωρηθῆναι.

Ὥστε βέβαιοι εἰσὶ μὴ δύνασθαι μεταβάλλεσθαι εἰς τὸ κακὸν ὥσπερ οὐδὲ οἱ αἰωνίως κολαζόμενοι εἰς τὸ καλόν. κἀκεῖνοι μὲν φίλοι ὄντες τοῦ Θεοῦ, ἀγαπῶσι καὶ δοξάζουσιν ἐν ταῖς αὐτῶν τιμωρίαις τὸν Θεὸν, βεβαίαν ἔχοντες ἐλπίδα ἐυθῆναί ποτε τῆς ποινῆς καὶ ἀπολαῦσαι τὰ αἰώνια ἀγαθά. οὗτοι δὲ αὐτὸν βλασφημοῦσιν. Ὁ δὲ Βαρλαὰμ ψευδεῖς συγκείσεις καὶ ἀναρμόστους πλάττων, οὐδὲν ὑγιὲς συμπεραίνει. ζητητέον οὖν παρ' αὐτοῦ, ἐὰν αἱ τῶν κεκοιμημένων ψυχαὶ, περὶ ὧν τηροῦσι τὰς λειτουργίας, καθειργμέναι ἐν εἱρκτῇ καὶ ζόφῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνιαροῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ παρομοίωσιν τυγχάνουσιν ἀμετάβλητοι, ἢ οὔ; εἰ μὲν εἰσὶν ἀμετάβλητοι καὶ ὅμως καρποῦνται ὠφέλειαν ἐκ τῶν θυσιῶν, κἀκ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τῶν λοιπῶν εὐποιϊῶν, οὐκ ἄρα θαυμαστὸν, εἰ καὶ αἱ οὖσαι ἐν τῷ καθαρτηρίῳ ψυχαὶ ἀμετάβλητοι εἰσὶ, καὶ οὐδὲν ἧττον ἐκπληρώσασαι τὸν κανόνα, σώζονται. εἰ δὲ εἴποις; μεταβάλλονται, ἄρα δύνανται ἑαυταῖς βοήθειαν δοῦναι, καὶ οὐ δέονται τῶν παρ' ἡμῶν εὐποιϊῶν. ὅπερ ψευδέστατόν ἐστι, μὴ δυναμένων οὐδὲν ἀγαθὸν πρᾶξαι ἔξω οὖσαι τοῦ σώματος. εἰ μὴ εἴποις αὐτοῦ τὴν κόλασιν τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου τέλος ἔχειν, καὶ πληρωθείσης τῆς τιμωρίας τὰς ψυχὰς ἐλευθεροῦσθαι. Εἰ δὲ ἐρωτᾷς, ἀγαθοὶ εἰσὶν οἱ κολαζόμενοι τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ; τὸ αὐτὸ ἐρώτα καὶ περὶ τῶν ψυχῶν, αἵτινες κολάζονται τῇ εἱρκτῇ, καὶ τοῖς λοιποῖς στενοχωρίαις. καὶ τὸ αὐτὸ ἀπόκρινεται περὶ αὐτῶν αἵτινες μέντοι σώζονται:

ΚΕΙ-

tem habere ad eũ modũ, quo qui æternè in inferno puniuntur. Et eſt ſecundũ quid verum. Cum enim non ſint in ſtatu Viatorum, non poſſunt efficere opera retributionis digna. Eſt autem differentia quòd qui impœnitentes moriũtur, non poſſunt non velle perpetuò malitiam, propterea & perpetua debetur ipſis pœna. Qui verò degunt in Purgatorio in hac vita prius per exomologeſim, depoſitis ſuis peccatis, in futurá vita reſtat ipſis explere canonem pœnitentiæ, & ſecundum quid puniri. Quare certiſſimi ſunt, non poſſe ſe mutari in malum, quemadmodum neque qui æternè puniuntur in bonum. Et illi quidem amici exiſtentes Dei amãt Deum, & in ſuis ſupplicijs illum laudant, certam ſpem habentes aliquando liberari à pœnis, & æternis bonis frui, Iſti verò Deum ipſum blaſphemant. Barlaam autem falſas comparationes fingens nihil ſani cõcludit. Quærendum igitur ab eo, ſi dormientium animæ, pro quibus offeruntur ſacrificia conluſæ in carcere, & obſcuritate, ac alijs moleſtijs ſecundum ſimilitudinem ipſius, exiſtunt immutabiles, vel non? Si enim ſunt immutabiles, & tamen vtilitatem conſequuntur, ex ſacrficijs, atque eleemoſynis, & reliquis bonis operibus, non igitur mirum, ſi & quæ exiſtunt in purgatorio animę immutabiles ſunt, & nihilominus expleto canone pœnitentiæ ſaluantur. Si verò dixeris immutantur; ergo poſſunt ſe ipſas iuuare, & non indigent à nobis bonis operibus, quod falſiſſimum eſt; cum nihil poſſint boni agere extra corpus, exiſtentes: niſi dixeris, ipſam punitionem ignis purgatorij finem habere, expletaque punitione animas liberari. At ſi quæras, ſint ne boni qui puniũtur igne purgatorio? Idem quæras de animabus quæ puniuntur carcere cæteriſque anguſtijs. Et Idem reſpondeas pro ipſis, quæ tamen ſaluantur.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἔτι εἰ τὸ τέλειον ἔπαθλον τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ ἐστι τὸ ἰδεῖν τὸν Θεὸν, τούτου δὲ οὐχ ὅμοιοι πάντες ἐπιτυγχάνουσιν· οὐδ' ἄρα τῆς αὐτῆς καθάρσεως εἰσὶν ἅπαντες, οὐδ' ἄρα χρῄζουσι τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, εἴπερ ἔν τισιν ἐλλειπὴς ἡ κάθαρσις ᾖ. καὶ γὰρ οὐχ ἅπαντες ἐπίσης κεκαθαρμένοι διὰ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς, καὶ πρὸς θεοπτίαν ὁμοίως ἔχοντες. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς νομοθεσίας ὄρους συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐγένετο. τότε γὰρ οὐ πάντες τῆς αὐτῆς φαίνονται στάσεώς τε, καὶ τάξεως, ἀλλὰ ὁ μὲν τῆς, ὁ δὲ τῆς, πρὸς μέτρον, οἶμαι, τῆς ἑαυτοῦ καθάρσεως ἕκαστος κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον.

ἈΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οὐ λέγομεν πάντας τὸν αὐτὸν τρόπον διὰ πυρὸς καθαρίζεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν πλημμελημάτων ἔστι καὶ διὰ πυρὸς προσκαίρου βασανίζεσθαι, βαρέων ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ μὴ διὰ πυρὸς παιδεύεσθαι, ἐλαφρῶν ὄντων τῶν πλημμελημάτων. καὶ θεωρίας τινὰς διηγεῖται Γρηγόριος ὁ Διάλογος τῶν μὴ αἰκιζομένων διὰ πυρός. Ὁ δὲ Βαρλαὰμ οἴεται, πᾶσαν τοιναοῦν κάθαρσιν μὴ ἂν ἄλλως γίνεσθαι δύνασθαι, εἰ μὴ διὰ πυρός. ὅπερ οὐκ ἀληθεύεται. σφάλλεται δὲ κἀκεῖνο λέγων, ὅτι ἕπεται τὸ αὐτῷ προλεχθέν. τοῦ γὰρ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐν β΄ περὶ θεολογίας λόγῳ σχεδὸν ἐν ἀρχῇ ἀλληγορικῶς κάλλιστα ἐξηγουμένου τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς γερουσίας, καὶ τὴν διαφορὰν τῆς στάσεως καὶ τάξεως τῶν ἀνιόντων, καὶ πλησίον τοῦ ὄρους, οἱ καὶ πόῤῥω ἑστηκότων, καὶ ἐπάγοντος, κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς καθάρσεως, καὶ τοιοῦτος κάθαρσις, οὐ μόνον τὸ μὴ ἔχειν λύμην ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ κτῆσιν ἀρετῆς (οἱ γὰρ ἐγγύτερον πλησιά-

ζοντες

TEXTVS.

INsuper si perfectum præmium eorum, qui sunt puri corde & animo, est videre Deum, hoc verò nō ęqualiter omnes cōsequuntur; neq; par est omnium purgatio. Nullus ergo vsus erit purgatorij ignis. Omnes enim essent æqualiter purgati per eundem ignem, & ex æquo apti ad videndum Deum. Hoc verò etiam in monte vbi lex data fuit, significatiuè, ac figuratè factum fuit. Tunc enim non omnes eiusdē apparuerūt status, atq; ordinis, sed hic quidem huius, alter verò alterius, pro ratione, ac modo suę quisq; purgationis, iuxta Gregoriū Theologū.

RESPONSIO.

NOn dicimus, omnes eodem modo per ignem purgari sed secūdum quantitatem, & qualitatē erratorū. fieri potest, vt ad tempus purgetur aliquis per ignē, si grauia sint peccata, & nō purgetur per ignē, si sint leuia. Atq; visiones quasdam narrat Gregorius Dialogus eorū qui nō puniebantur per ignem. Barlaam autem existimat, quamcunque purgationem non posse aliter fieri, quam per ignem. Quod non verificatur. Errat autem, & illud asserēs, ex quo sequitur, quod prædixit. Cum enim Gregorius Theologus in 2. oratione dę Theologia fermè à principio allegoricè egregiè exponat ascensum Moysis ad montem, & senatus, & differentiam status, & ordinis ascendentium & propè montem, vel longè manentium, & inferat, secundum dignitatem purgationis, & intelligat pugationem, non solum non habere immunditiam peccati, sed & acquisitionem virtutis. (qui enim propius accedebant, & qui longius, magis, & minus sanctitatis participes erant; qui verò intra nebulam, erant san-

ζοντες ἢ οἱ πορρωτέρω μᾶλλον ἢ ἧττον τῆς ἁγιωσύνης μετεῖχον, οἱ δὲ τῆς νεφέλης εἴσω γενόμενοι, ἦσαν οἱ ἁγιώτεροι ἢ πολλαῖς ἀρεταῖς κεκοσμημένοι, καὶ τοῦτο τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς καθάρσεως κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ σωτῆρος ῥηθὲν, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται) ὁ Βαρλαὰμ ὁμωνυμίᾳ χρώμενος, ἐπειδὴ φαμὲν, πάντας τοὺς δεομένους καθάρσεως ἀξίους καθαίρεσθαι, (οὐ γὰρ οἷόν τε ἐστὶν εἰσιέναι εἰς τὸ ὄρος κυρίου τὸ ὂν μετὰ κηλῖδος) νομίζει πάντας τοὺς καθαιρομένους τῆς αὐτῆς καὶ ἴσης ἢ ὁμοίας ἀντιδόσεως ἐπιτυγχάνειν. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει, οἱ γὰρ ἐνταῦθα καθαίροντες ἑαυτοὺς μετανοίᾳ καὶ κακουχίᾳ τοῦ σώματος, προαιρετικῶς, οὐδενὸς ἀναγκάζοντος, ἀλλ' ἑκόντες τοῦτο πράττουσι καὶ ἔπαθλα ἑαυτοῖς μυρία κατορθώματα θησαυρίζουσιν. οἱ τοιοῦτοι οὐδ' ὅλως πεῖραν λαμβάνουσι τοῦ καθαρτηρίου, ἀλλ' οἱ ὀφείλοντες δι' ἔνδειαν τοῦ κανόνος προσκαίρως τιμωρηθῆναι, ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἧττον. Οἱ γοῦν ἐν τῷ καθαρτηρίῳ ἐπιπόνως κολαζόμενοι, ἄκοντες πάσχουσι ἢ οὐκ ἀξιοῦνται μισθοῦ, μὴ πληρώσαντες ἀκριβῶς τὸν κανόνα, πλὴν εἰ μή τις αὐτοῖς βοηθήσηται διὰ θυσίας, νηστείας, προσευχῆς, καὶ ἐλεημοσύνης. ἵνα δὲ σαφὲς τοῦτο γένηται, ἐρωτητέον, τὸν Βαρλαὰμ, γνώμην ἔχει, τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων δι' εἱρκτῆς καὶ ζόφου καὶ τῶν ἄλλων ἀνιαρῶν καθαιρομένας ἀξίους κολάζεσθαι, ἢ μετὰ ταῦτα τῶν αὐτῶν καὶ ἴσων δωρεῶν ἀπολαύειν, ἢ διαφορὰν εἶναι κολάσεως καὶ ἀνταμοιβῆς; οὐ γὰρ οἶμαι αὐτὸν καὶ σκαιὸς καὶ ἀμαθέστατος ὑπάρχῃ, τὸ πρῶτον νοεῖν καὶ ἐρεῖν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἶτα παράγει τὸν αὐτὸν Γρηγόριον, ὅστις τὸν περὶ τοῦ πάσχα λόγον θεωρητικῶς, καὶ ἀναλογικῶς ποιούμενος, ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ φησὶν, οὐκ ἐξοίσομεν δ' οὐδὲν, οὐδὲ εἰς τὸ πρωῒ καταλείψομεν. ἀποφαίνεται ῥητῶς οὕτω καὶ

ſanctiores, & multis virtutibus ornati; idque eſt illud, ſecundum dignitatem purgationis, iuxta dictum Saluatoris, beati mundi corde, quoniã ipſi Deum videbunt.) Barlaam æquiuocatione vtens, quoniam dicimus, omnes, qui indigẽt purgatione, ex æquo purgari, (non enim fieri poteſt, vt aliquid in montem Domini aſcendat, & ingrediatur, quod nõ eſt ſine macula) exiſtimat, omnes, qui purgantur, eandem, & æqualem, ac ſimilem retributionem conſequi. At hoc non ita ſe habet; qui enim hìc ſe purgant metanœa, & caſtigatione corporis, ſpontaneè, nemine cogente, ſed volentes id agunt, & facile ſibi infinita merita congerunt. Iſti tales omnino non experiuntur ignem purgatorium; ſed qui debent puniri ad tempus propter defectum canonis pœnitentiæ, hic quidem magis, ille verò minus. Qui igitur in purgatorio laborioſè puniuntur, inuiti patiuntur, & non ſunt digni retributione, non diligenter expleto canone pœnitentię; niſi ſiquis eos iuuerit per ſacrificia, ieiunia, orationes, & eleemoſynas. Vt autem id clarè fiat, interrogandus eſt Barlaam, vtrum ſentiat, animas dormientium, quę per carcerem, caliginem, & alias moleſtias purgantur ex ęquo purgantur; Et deinde iiſdem & ęqualibus largitionibus fruantur: An differentia ſit punitionis, & retributionis? Non enim reor, quamuis ineptus, & imperitiſſimus ſit, primum intelligere & aſſerere.

TEXTVS.

DEinde adducit illum magnum Gregorium Theologum qui de Paſchate contemplatiuè, atq; analogicè ſermonem faciens, cum ad eam partem venit, in qua dicit, non efferemus autem quidquam, neque poſtridianum relinquemus. Expreſsè apertèque ita ſtatuit

καθαρὸς, ὅτι μὴ μετὰ τὴν νύκτα ταύτην ἐστι τὶς κάθαρσις. νύκτα μὲν τὸν ἑκάστου παρόντα βίον ἀποκαλῶν, καὶ μηδεμίαν κάθαρσιν μετὰ αὐτοῦ (λέγε μετὰ αὐτὸν) εἶναι παραχωρῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Νύκτα τὸν παρόντα βίον ἀποκαλεῖ ὁ Γρηγόριος. καλῶς ἐν τούτῳ ὁ Βαρλαάμ, ὁ δὲ συμπεραίνει μετὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, μηδεμίαν εἶναι κάθαρσιν, τοῦτο διεστραμμένως ἑρμηνεύει. εἰ γὰρ οὐδεμία κάθαρσις, οὐκ ἄρα εἱρκτὴ, οὐ ζόφος, οὐ λύπη, οὐκ ὀδύνη, οὐ στεναγμὸς, ἐξ ὧν ἀπαλλάττουσι τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων εὔχονται. οὐκ ἄρα ὀρθῶς ἑρμηνεύει τὴν κάθαρσιν ὁ Βαρλαάμ. Ὁ δὲ θεολόγος κάθαρσιν νοεῖ τὸ βάπτισμα, ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτοῦ καιρῷ οἱ πλεῖστοι τῶν χριστιανῶν οὐκ ἐλάμβανον τὸ βάπτισμα εἰ μὴ μέλλοντες ἀποθνήσκειν, καὶ ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ, ὁ ἅγιος παροξύνει μὴ ἀναμένειν καὶ προσδοκᾶν τὸ γῆρας, οὐ γὰρ μετὰ τὴν νύκτα καὶ τὸν θάνατον, ἀβαπτίστοις μὲν οὖσιν ἐστί τὶς κάθαρσις. διὸ καὶ ἐπάγει λέγων. καὶ τὸ τῆς ἀναβολῆς οὐκ ἐπαινετὸν τοῖς τοῦ λόγου μεταλαμβάνουσι. καὶ περὶ τούτου λόγον εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐξέδωκε κάλλιστον. ἐν ᾧ φησὶ, βαπτισθῶμεν σήμερον, ἵνα μὴ αὔριον βιασθῶμεν· καὶ μὴ ἀναβαλλώμεθα τὴν εὐεργεσίαν. ὡς ἀδικίαν, μηδὲ ἀναμείνωμεν πλείονας γενέσθαι κακοὶ, ἵνα πλεῖον συγχωρηθῶμεν. Καὶ πάλιν. ὡς ἔστιν ἄτοπον χρήματα μὲν προσαρπάζειν, ὑγείαν δὲ ἀναβάλλεσθαι, καὶ σώματα μὲν προκαθαίρειν, ψυχῆς δὲ κάθαρσιν ταμιεύεσθαι. Καὶ αὖθις. ἀλλὰ φοβῇ μὴ διαφθείρῃς τὸ χάρισμα, καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάλλῃ τὴν κάθαρσιν, ὡς δευτέραν οὐκ ἔχων; (οὐ γὰρ δὶς βαπτίζεται ὁ χριστιανὸς, ὡς οἱ αἱρετικοὶ ἀναβαπτίζουσι). Καὶ τὸ τελευταῖον. εἰ δέ σοι μηδὲν ποιήσαντι, μηδὲ πραγματευσαμένῳ τυχεῖν ἔξεστι τοῦ ποθουμένου, πόσης εὐηθείας τὴν δωρεὰν ἀναβάλλεσθαι; τὸ δ' αὐτὸ πεποίηκε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ χρυσοῤῥήμων

tuit, quod vltra præſentem noctem, purgatio aliqua non ſit; noctem quidem præſentem vniuſcuiuſque vitam appellans, & nullam purgationem poſt hanc admittens.

RESPONSIO.

QVod Gregorius prçſentem vitam appellet noctẽ, rectè in hoc Barlaam; quod verò cõcludit, poſt præſentem vitam, nullam eſſe purgationem, id verò peruersè exponit. Si enim nulla eſt purgatio, nõ igitur carcer, non caligo, non triſtia, non dolor, non ſingultus, ex quibus liberas fieri animas dormientiũ ſupplicãt. Non igitur rectè interpretatur purgationẽ Barlaã. Theologus verò purgationẽ intelligit ipſum baptiſmũ, & vide ipſius expoſitores. Quoniam enim ſiuo tempore pleriq; Chriſtianorũ non recipiebant baptiſmum, niſi moribundi & in extrema ſenectute, Sãctus adhortatur eos nõ expectare ſenectutẽ, nõ enim poſt noctem, mortẽ, qui non sũt baptizati, ijs erit aliqua purgatio; propterea etiã illud infert dicẽs, & in aliud tempus differre non eſt dignũ laude ijs qui rationis participes ſunt. Et de hoc orationẽ egregiam edidit in ſanctũ baptiſma, in qua dicit; baptizemur hodie, ne cras vi aliqua cogamur; ne beneficiũ, tanquam iniuriã differamus; nec expectemus, vt plura peccata cõgeramus, quo plura nobis cõdonentur. Et rurſus, abſurdum enim fuerit, cum pecunias auidè præcipias ſanitatẽ longius differre, atq; extrahere. cum corpus præpurges, animæ purgationẽ in aliud tempus reſeruare. Et iterũ, at metuis, ne gratiã corrumpas, ac proinde purgationi moram producis, vt pote nullã alterã iam vltra habens? (nõ enim bis baptizatur Chriſtianus, vt hæretici Anabaptiſtæ.) Et tandẽ, cum autem tibi nec labore vllo, nec opera vlla ſuſcepta, rei expetitæ compotẽ fieri liceat, quæ tan-

μαν περὶ τοῦ βαπτίσματος. ὅθεν δῆλον ὅτι ὁ Βαρλαὰμ καὶ οἱ κατ᾽ αὐτὸν λίαν σκαιῶς καὶ ἀμαθῶς μετιᾶσι τοὺς ἁγίους πατέρας, παντελῶς αὐτοὺς μὴ συνιέντες καὶ παρερμηνεύοντες. τοῦτο δὲ καθαρώτερον ποιεῖ, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ μὴ ὀργίζεσθαι. ὥσπερ γὰρ, φησὶν, ὁ θεολόγος, τὴν ὀργὴν μὴ διημερεύειν, ἀλλὰ προκαταλύειν ἡλίου καλὸν, καὶ τῷ Θεῷ φίλον, χρονικῶς τε καὶ ἀναγωγικῶς (ἐπιδύεσθαι γὰρ ὀργιζομένοις ἡμῖν οὐκ ἀσφαλὲς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον) οὕτω τὴν τοιαύτην βροχὴν μὴ διανυκτερεύειν, μηδὲ εἰς τὴν ἑξῆς ἀποτίθεσθαι.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΝ τοῖς ἐφεξῆς ὁ Βαρλαὰμ προφέρει τὸν αὐτὸν Γρηγόριον, φάσκοντα ἐν τῷ εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης. Εὦ γὰρ λέγειν τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια, οἷς ἡ ἐνταῦθα φειδὼ παραδίδωσιν, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι, καὶ καθαρισθῆναι, ἢ ἐν τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι ἡνίκα κολάσεως καιρὸς οὐ καθάρσεως. Επάγει ὁ Βαρλαὰμ, παρίστησι φανερῶς (ὁ Γρηγόριος) μηδεμίαν εἶναι κάθαρσιν μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, ἀλλ᾽ ἢ μόνον τὴν αἰώνιον κόλασιν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΕΠειδὴ, ὡς ἔφθην εἰπὼν, οἱ πλεῖστοι τῶν κατηχουμένων ἀβάπτιστοι ἦσαν, ὁ Γρηγόριος ἀφορμὴν λαμβάνει τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης, ἵνα παρορμήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ βάπτισμα. καὶ φησὶ, βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι, δηλονότι διὰ τῆς χαλάζης, καὶ καθαρθῆναι, ἤγουν βαπτισθῆναι, (ὁ γὰρ Θεὸς διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀβαπτίστους, διαφόροις τρόποις ἐπαίδευεν) ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, καὶ αἰωνίως κολασθῆναι, ἡνίκα καιρὸς κολάσεως οὐ καθάρσεως.

ἤγουν

dem ſtultitia eſt, donū in aliud tempus reijcere? Hoc autem ipsū de baptiſmo fecit etiã magnus Baſilius, & Chriſoſtomus. Vnde manifeſtū eſt, quod Barlaam, & ſui ſimiles valde ineptè, & imperitè adeũt ſanctos patres, omninò ipſos nõ intelligentes, & prauè interpretãtes. Id autē magis clarū facit etiã exemplū non iraſcēdi, quod infert Theologus: Quemadmodū enim, inquit, prçclarū ac Deo gratū, vt ita per omnē diei curſum minimè duret, verùm ante ſolē occidat, ſiue id temporali modo, ſiue anagogico intelligas, (nec enim nobis iraſcentibus iuſtitiæ ſolem occumbere tutum eſt) ita nec huiuſmodi eſcam pernoctare, nec in poſterum diem recondi expedit.

TEXTVS.

IN cõſequentibus Barlaam profert eundē Gregoriū, qui aſſerit in oratione ad Patrē ſilentē propter plagã grandinis: Omitto enim dicere, quæ illic ſunt tribunalia, quibus huiuſce vitæ indulgentia, & impunitas eos tradit; vt ſatius ſit nūc caſtigari, & purgari quam ad cruciatum illum tranſmitti; quando punitionis tempus eſt, non purgationis. Infert Barlaaam; manifeſtè ſtatuit (Gregorius) nullam eſſe purgationem poſt migrationem ex hac vita, ſed tantum æternam pœnam.

RESPONSIO.

QVandoquidē vt anteà dixi, pleriq; catechumenorū non baptizabantur, Gregorius occaſionē accipit plagã grãdinis, vt eos incitet ad baptiſmū. Atq; ait, melius eſſe nunc puniri, ſcilicet, per grandinē, & purgari, nimirū per baptiſmū, (Deus enim, eo quod ipſi eſſent ſine baptiſmo, varijs modis puniebat) quàm ad

ἤγουν καιρὸς ἄκαιρος τοῦ δεχθῆναι τὴν κάθαρσιν καὶ τὸ βάπτισμα. Οὗτος ἐστὶν ὁ γνήσιος νοῦς Γρηγορίου. ἀνάγνωθι τὸν θαυμαστὸν αὐτοῦ λόγον εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, ὅπου πανταχοῦ ἔσπαρται αὕτη ἡ φωνή, κάθαρσις. καὶ σημείωσαι ὅτι τὸ βάπτισμα ὀνομάζει φῶς διὰ τὴν λαμπρότητα. κατωτέρω δὲ ἐπάγει λέγων. φῶς καὶ ἡ ἐκεῖθεν λαμπρότης τοῖς ἐνταῦθα κεκαθαρμένοις, ἡνίκα ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος. σημείωσαι δὲ κἀκεῖνα τὰ ῥήματα. ἡ τοῦ βαπτίσματος χάρις καὶ δύναμις οὐ κόσμου κατακλυσμὸν ὡς πάλαι, τῶν δὲ τοῦ καθέκαστον ἁμαρτίας κάθαρσιν ἔχουσα καὶ παντελῆ ῥύψιν τῶν ἀπὸ κακίας ἐπεισελθόντων συγχωσμάτων ἢ μολυσμάτων. καὶ κατωτέρω. μὴ ὀλιγώρει ἀναγνῶναι κἀκεῖνα, εἰδὲ καὶ τὰς οὐλὰς ἐξαλείψωμεν, ἀγαπῴην ἄν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς χρήζω φιλανθρωπίας, πλὴν μὴ δευτέρας δεηθῆναι καθάρσεως, ἀλλὰ στῆναι μέχρι τῆς πρώτης ἄμεινον, ἣν κοινὴν οἶδα πᾶσι, καὶ ἄμοχθον, καὶ ὁμότιμον, δούλοις, δεσπόταις, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ αὖθις παρορμᾷ ἡμᾶς μεταλαβεῖν καθαρσίων ὑδάτων ὑσσώπου ῥυπτικωτέρων, αἵματος νομικοῦ καθαρτικωτέρων, σποδοῦ δαμάλεως ἱερωτέρων, ῥαντιζούσης τοὺς κεκοινωμένους, καὶ πρόσκαιρον ἐχούσης σώματος κάθαρσιν, οὐ παντελῆ τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν. καὶ πάλιν. μὴ διαμέλλειν πρὸς τὴν κάθαρσιν, καί, διὰ τοῦτο μὴ λίαν φοβηθῇς τὴν κάθαρσιν. καί, δεινὸν ὑστεροβουλία καὶ τὰ τηλικαῦτα τῆς ζημίας αἰσθάνεσθαι, ὅτε οὐκ ἔστι λύσις ζημίας. μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν καὶ τὸν πικρὸν συγκλεισμὸν τῶν ἑκάστῳ βεβιωμένων, καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν κόλασιν, καὶ τὴν τῶν κεκαθαρμένων λαμπρότητα. ἐκ τούτων δὴ τῶν ῥημάτων εἰσελθέτω τὶς Βαρλαὰμ καὶ ἀπερισκέπτως συλλεξάσθω, μὴ δίδοσθαι πῦρ καθαρτήριον, ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος ὀνομάζει κόλασιν, καὶ κεκαθαρμένων λαμπρότητα. Ἔτι ὁ διδάσκαλος ἐν τοῖς κατόπιν φησί, δεινὸν γὰρ εἰ ἐν καιρῷ καθάρσεως ῥυπωθήσομαι. σοὶ δέ, φησίν, πᾶς ἀξιό-

ἀξιό-

cruciatū illū transmitti, & æternè puniri, quādo tempus punitionis est, nō purgationis. Scilicet tempus importunū recipiendi purgationē, & baptismū. Hic est legitimus sensus Gregorij. Legas admirādā eius orationē in sanctū baptisma, vbi passim seminata est hæc vox, purgatio. Et nota quod baptismū nominet lumē propter splendorē. Et paulo infrà infert, dicēs: lumē, & qui illinc est splendor ijs qui hìc purgati sūt, quādo iusti resplendēt, sicut Sol. Nota etiā illa verba, baptismi gratia & facultas est, nō orbē terrarū, vt olim, aquis obruens, sed vniuscuiusq; hominis peccatū purgās, easq; obstructiones, vel maculas, quę vitio cōtrahuntur, prorsus abstergēs. Et paulo infrà, ne negligas legere & illa: præclarè mecum agi putarē, si ipsæ quoq; vulnerū notæ delerētur; quandoquidē & ipse misericordia opus habeo. Pręstat tamē, secūda purgatione minimè indigere, verùm in prima cōsistere, quę omnibus cōmunis est, & labore vacua, cūctisq; ex æquo patet, tam seruis, quam heris, & quę sequūtur. Et rursus, adhortatur nos, vt lustraliū aquarū participes simus, quæ & hyssopū abstergēdi facultate superāt, & legalē sanguinē puritate, & vitulæ cinerē sanctitate, inquinatos homines aspergētis ac breuē corporis purgationē afferentis, nō autē peccatū prorsus de medio tollētis. Et rursus, ne differas purgationē, melius est cōsequi bonū, & custodire purgationē. Quocirca ne tātoperè purgationē formides. Et illud, miserū est, serum conciliū capere, ac tum damno affici, quum nulla iam ratione acceptū incōmodū sarcire potest, hoc est, postquā hinc excesserimus, acerbèq, cōsulta fuerint, quæ quisq; in hac vita gessit, atq; & scelerati homines supplicio, & qui animos purgarint, splēdore affecti fuerint. Ex his igitur verbis, accedat aliquis Barlaam, & incōsideratè colligat, nō dari ignē purgatoriū, quādoquidē Doctor nominat punitionē, eorū qui purgati sunt,

splen-

ἀξιόπιστος εἰς τὴν κάθαρσιν μόνον ἔστω τὶς τῶν ἐγκρίτων καὶ μὴ τῶν προδήλως κατεγνωσμένων. καὶ, μὴ φιλοκρίνει μοι τὰς ἀξίας τῶν σε καθαιρόντων μηδὲ διακρίνου πρὸς τοὺς γεννήτορας. καὶ ἐπειδή τινες ἔφασκον χρῆναι αὐτοὺς βαπτισθῆναι τριακοντούτας κατὰ μίμησιν τοῦ Χριστοῦ, ἀποκρίνεται. Θεὸν εἰπὼν λέλυκας τὸ ζητούμενον. ὁ μὲν γὰρ αὐτοκάθαρσις ἦν καὶ οὐκ ἐδεῖτο καθάρσεως, ἀλλὰ σοὶ καθαίρεται. καὶ κατωτέρω. δεῖ δὲ μὴ σοφισθῆναι τὸν καθαρμὸν, ἀλλ' ἐνσημανθῆναι, λαμπρυνθῆναι τελείως. καὶ, μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, τοῦτο τῆς παντελοῦς καθάρσεως. καὶ, φύλασσέ μοι τὴν κάθαρσιν. καὶ, μόνον ἀεὶ φιλοπόνει τὴν κάθαρσιν, ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τιθέμενος. καὶ ἧς ἔτυχες κατὰ δωρεὰν ἀφέσεως ταύτην ἐπιμελείᾳ συντήρησον. καὶ μακρὸν ἂν εἴη διεξελθεῖν ταῦτα, ἃ πανταχοῦ τοῦτο σημαίνουσιν. καὶ εἰ μή τις μαίνεται καὶ ἰσχυρογνώμων ἐστὶν, ὁποῖοι εἰσὶν οἱ ἡμέτεροι Γραικοὶ, ῥᾳδίως ἂν ταῦτα πιστεύσειε καὶ συγχωρήσειε.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΤι ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ πλουσίου, καὶ Λαζάρου διδάσκων τὸν ἑκατέρου διαδεξάμενον κλῆρον, τὸν μὲν Λάζαρον, φησὶν, ἅμα τῷ ἀποθανεῖν ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. τὸν δὲ πλούσιον ὁμοῦ τε ἀποθανόντα, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὑρεθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ ὑπάρχουσαν ἐν βασάνοις. καὶ οὕτω διὰ μὲν κόλπον τοῦ Ἀβραὰμ τὴν ἀκροτάτην κατάστασιν ἐν τῇ εὐδαίμονι λήξει τῶν θεοφίλων ἐμφήνας. διὰ δὲ τοῦ ᾅδου καὶ τῶν βασάνων, τὴν ἐσχάτην κατάκρισιν, καὶ αἰωνίαν δίκην τῶν ἁμαρτωλῶν παραστήσας, οὐκέτι μεταξὺ τούτων ἕτερον τόπον κατέλιπε πρόσκαιρόν τινα βάσανον ἔχοντα, ἀλ-

λὰ

ſplendorẽ. Præterea Doctor in cõſequentibus ait:graue enim fuerit, ſi in purgationis tempore inficiar, atq;commaculer. Tibi verò, inquit, quiuis ad purgationem ſatis idoneus eſt, qui modo inter probatos cenſeatur, & non apertè cõdemnatus ſit. Et illud,nec eorũ, à quibus purgaris dignitates excute, nec inter genitores delectũ habe. Et quoniã nõnulli fatebãtur,oportere ipſos ad imitationẽ Chriſti trigeſimo anno baptizari,reſpõdet,cũ Deũ dixiſti, quæſtio abs te ſoluta eſt; nã ille purgatio ipſemet erat,nec purgationis indigebat,verũ tua cauſa purgabatur. Et paulo infrà: Porrò nõ fucãda eſt purgatio,ſed imprimẽda,tibiq;hoc agẽdũ,vt plenè, ac perfectè ſplendeſcas,nõ vt leuiter,atq;in ſuperficiẽ illinaris. Et illud, beati,quorũ remiſſę ſunt iniquitates.hoc omnimodæ purgationis. Et illud,ſerua mihi purgationẽ.Et illud,modò cures vt purgationẽ ſummo ſtudio excolere nunquã intermittas, aſcẽſiones in cordę tuo diſponẽ, atq;acceptam, Dei beneficio, & gratia, veniã;cura,vt diligẽtia tuearis. Et longũ eſſet hæc cẽſere,quæ vbiq;iſtud ſignificant. Et niſi quis inſanus ſit, & pertinax, quales ſunt noſtrates Græci, facili negotio hæc crediderit, & admiſerit.

TEXTVS.

DOminus etiam noſter in Euangelio ſecundum Lucam docens quę ſit vtriuſq; futura conditio, Lazarũ quidẽ dicit, ſtatim atq, mortuus fuerit delatũ iri ab Angelis in ſinũ Abrahæ; Diuitẽ verò ſimul atq; mortuus fuerit,etiã animã ipſius inuentũ in inferno,exiſtentem in tormẽtis. Atq,ita per ſinũ quidem Abrahæ,ſupremũ illũ ſtatũ in beata requie piorũ ſignificans; per infernũ verò, & tormẽta, extremam damnationẽ, & pœnam æternam. Nullũ inter hæc mediũ locum reliquit, qui temporariam pœ-

λ' ἢ χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον διεῖργον ἑκατέρους ἐξ ἀλλήλων, καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἄμεσον ἐναντίωσιν παριστῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ὁ Δὲ σωτὴρ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ ἐν εἴδει παραβολῆς μνημονεύει τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου, (καίτοι ἱστορίας οὔσης) οὐ μνημονεύει δὲ μέσου τινός, εἱρκτῆς, ζόφου, καὶ ἄλλων βασάνων, οὐκ ἄρα ταῦτα δίδοται, προσέθες ὅτι ὁ μὲν Λάζαρος ἄξιος ὢν τοῦ παραδείσου ἦν σεσωσμένος, ὁ δὲ πλούσιος φαῦλος ὢν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ ὑπῆρχε καταδεδικασμένος. διὸ καὶ βουλόμενος ὁ Κύριος διδάξαι τοὺς ἀνθρώπους τὰ δύο ἔσχατα, τὸν ᾅδην, καὶ τὸν παράδεισον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖ μνημονεύων τοῖν δυοῖν τούτοιν. ἐν γὰρ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οὐχ εὑρεθήσεται καθαρτήριον, καὶ διὰ τοῦτο ὡς γενικώτερον τὸ κριτήριον γενησόμενον περὶ πάντων ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καὶ τῷ θεάτρῳ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀνθρώπων παρεισάγει. ἀλλαχοῦ μέντοι καὶ πανταχοῦ τῆς θείας γραφῆς μνείαν ποιεῖται τοῦ καθαρτηρίου πυρός, ὡς προαπεδείξαμεν. ἔπεισί μοι δὲ θαυμάζειν τῶν παρόντων ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τοῦ ἀμφιβαλλομένου Δαμασκηνοῦ ἡγοῦνται πλείστους ἀνάγεσθαι ἐκ τοῦ πυθμένος τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἐλευθεροῦσθαι, καὶ αὐτῶν εἴποις τῶν ἐθνικῶν καὶ ἀπίστων, τί δήποτε οὖν ξένον αὐτοῖς τοῦτο δοκεῖ, εἰ καὶ περὶ τῶν πιστῶν μετανοησάντων, καὶ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καθαρθέντων, καὶ τὸν κανόνα μὴ πληρωσάντων τῇ θείᾳ γραφῇ πειθόμενοι, μετὰ πολλῶν διδασκάλων ὁμολογοῦμεν καὶ φρονοῦμεν, αὐτοῖς δίδοσθαι τὸ πρόσκαιρον καθαρτήριον;

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἔτι τὴν ψυχὴν ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος, καὶ ἀσώματον παντῇ καὶ ἄϋλον γενομένην, οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σω-

σω-

pœnam contineat;sed ingentem quendam,& imperuium hiatum, separantem vtrosque ad inuicem, & summam omnisque medij expertem contrarietatem statuens.

RESPONSIO.

SAluator in Euangelio secundum Lucam sub specie parabolæ mentionẽ facit diuitis, & Lazari; cum tamen historia sit. non autem mẽtionem facit alicuius medij, nimirum carceris,caliginis, & aliorũ cruciatuum,nõ igitur hæc cõcedi debent. Adde quod Lazarus quidem cum esset dignus Paradiso, erat saluus Diues verò improbus existẽs æterno igne erat cõdemnatus. Præterea volens Dominus docere homines duo extrema,Infernũ, & Paradisum, vt etiam alibi facit,hæc duo cõmemorans; quippe in extremo die iudicij non reperietur purgatorium,propterea vt iudiciũ generalius futurũ de omnibus in illo tempore, & theatro coram Angelis,& hominibus, introducit,alibi tamen, & vbiq; in sacra scriptura mẽtionem facit ignis purgatorij, vt anteà ostẽdimus. Admiror verò præsentiã Græcorũ, qui vnà cum ambiguo Damasceno arbitrantur multos ex profundo inferni sursũ ferri & æterno igne liberari quamuis ex ipsis Ehnicis, & infidelibus dixeris.Cur igitur ipsis id mirũ videtur si etiã de fidelibus pœnitentibus. & per exomologesim purgatis, nondum expleto canone pœnitentiæ, diuinæ scripturæ obtemperantes,vnà cum multis doctoribus confitemur, & sẽtimus, ipsis dari temporaneum ignem purgatorium?

TEXTVS.

PRæterea consentaneum non est, animam, quando migrauit è corpore,vt iã prorsus, incorporeã, ma-

σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ τὸ πῦρ ἔμελλε περιδράττεσθαι, διαφθαρέντος. μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν ἐπαναλαβούσῃ τὸ σῶμα ἄφθαρτον, καὶ τῆς κτίσεως πάσης ἀλλοιωθείσης, καὶ διαιρεθέντος τοῦ πυρὸς, ὡς μανθανόμεθα, εἰκὸς αὐτῇ τὴν ἀπὸ τούτου κόλασιν κατάλληλον ἔσεσθαι, καὶ οὐκ αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ἅτε καὶ αὐτοῖς ζοφεροῖς οὖσι· καὶ οὐχ ὕλην τινὰ καὶ παχύτητα περιβεβλημένοις, καὶ σώματα ἀέρια, ἢ πύρια (λέγε πύρινα) κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. πρὶν δὲ τὸ οἰκεῖον σῶμα ἀπολαβεῖν, εἶδος οὖσα μόνον τῆς ὕλης ἄμικτον, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφέστηκε, πῶς ἂν ὑπὸ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι δύναται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἔτι τὴν ψυχὴν (φησὶν ὁ Βαρλαὰμ) ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος ταύτῃ, καὶ ἄϋλον γενομένην, οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ τὸ πῦρ ἔμελλε περιδράττεσθαι, διαφθαρέντος. καὶ ἐνταῦθα φιλοσοφεῖ ὁ Βαρλαὰμ μὴ δύνασθαι χωρὶς σώματος τὴν ψυχὴν κολάζεσθαι. τὸ αὐτὸ φρονεῖ καὶ περὶ τῶν δαιμόνων, οὓς λήψεσθαι, φησὶ, σώματα ἀέρια ἢ πύρια (λέγε πύρινα) φαντάζεται, ἵνα κολασθῶσιν, ὡς μὴ δυναμένου τοῦ Θεοῦ ἄλλως κολάζειν. πῶς οὖν αἱ ψυχαὶ ἄϋλοι οὖσαι πεῖραν λαμβάνουσιν τῆς εἱρκτῆς, τοῦ σκότους, τῶν ἄλλων αἰσχρῶν, καὶ πρὸς αὐτὰ προσπαθῶς διάκεινται; καὶ θαυμαστοῖς τρόποις κολάζονται; ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἐκ τῶν αἰθεροπίνων καὶ τῆς ἀθεΐας τῶν χαμαιζήλων καὶ χαμαὶ ἐρχομένων ὁ γενναῖος οὗτος τὴν νόσον τεκμαίρεται, καὶ οὐκ ἦλθεν εἰς νοῦν αὐτοῦ ἡ ἀνάστασις τῶν διεφθαρμένων νεκρῶν, τὸ ἐκ τοῦ μηδενὸς παραγαγεῖν τὸν Θεὸν τὰ μεγέθη τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμπεπλεγμένα ἄστρα καὶ σημεῖα, τὰ μακρὰ διαστήματα τῆς γῆς, τὰ ἄπειρα πλάτη τῆς θαλάσσης, τὰ πολυειδῆ γένη τῶν φυτῶν, τῶν δένδρων, τῶν αἰθέρων, τῶν πτηνῶν, τῶν ζώων

teriæque expertem factam à corporali igne puniri, cum corpus ipsius, quod ignis erat apprehensurus, interierit. Post resurrectionem verò cum receperit corpus incorruptibile,& creatura omnis immutata fuerit,igne diuiso, vt docemur, verisimile est, pœnam quæ ab igne proficiscitur, congruentem ipsi fore; neq; ipsi solum, sed etiam Dæmonibus, vt potè etiam his caliginosis existentibus, neque materia aliqua indutis, & crassitie, & corporibus aerijs, vel igneis, iuxta magnum Basilium. Priusquam autem proprium corpus recipiat anima, forma tantum existens, nulli materiæ mixta etiamsi perse ipsam subsistat, quo pacto à corporali igne puniri possit.

RESPONSIO.

ANimam,inquit Barlaam,omninò separatam à corpore,& immaterialem existentem, non esse verisimile à corporali igne puniri, cum corpus ipsius, quod ignis erat apprehensurus iam interierit. Et hoc loco philosophatur Barlaam, non posse sine corpore animam puniri. Idē etiam sentit de Dæmonibus, quos recepturos corpora aerea, vel ignea imaginatur, vt puniantur. Quippè diuinum numen non valeat aliter punire. Quomodo igitur animæ immateriales existentes experiūtur carcerem, caliginem, alias molestias,& affectuosè ad ea se habent,& miris modis puniuntur? Verù, vt apparet ex humanis,& imbecillitate humilium,& humi prouenietibus, Egregius morbum conſectat, & non venit ipsi in mētem resurrectio corruptorū corporum mortuorum, & ex nihilo produxisse Deum immensitates cœlorum, & quæ in ipsis continentur astra, & signa, longas dimensiones terræ, infinitas latitudines maris, multiplicia genera plantarum,arborum,florum,volatilia animalium,terrestrium,

τῶν χερσαίων, τῶν θαλασσίων, καὶ τὰ λοιπὰ θαύματα τῆς κοσμοποιΐας. σκεψάσθω δὲ καὶ τὰ τῆς χάριτος, τὸ τὸν Θεὸν τὸν ἀόρατον ὁρατὸν, τὸν ἄχρονον χρονικὸν, τὸν ἀναφῆ ψηλαφητὸν, τὸν ἀπαθῆ παθητὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν τῆς παρθένου γενέσθαι, καὶ ὑπερφυῶς τὰς δύο φύσεις ἐν ἑνὶ προσώπῳ ὑφεστηκότι ἀσυγχύτως ἑνῶσαι. τὸ πλάσαι τὸν ἄνθρωπον (ἵν' ἐγγύτερον τοῦ ζητήματος ἅψωμαι) ἐκ νοερᾶς ψυχῆς ἀοράτου, καὶ ἀΰλου, καὶ ἀθανάτου, καὶ θνητοῦ, καὶ ὁρατοῦ, καὶ ὑλικοῦ, αἰσθητοῦ σώματος συνιστάμενον. τὸ τελειῶσαι τὸν αὐτὸν κατὰ τὸ πνεῦμα τοῖς μυστηρίοις, οἷον εἰπεῖν τῷ ὕδατι, τῷ ἐλαίῳ, τῷ μύρῳ, τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν, καὶ τοῖς λοιποῖς τούτοις καὶ αἰσθητοῖς καθαγιάζειν τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν ἀνωτάτω ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν τὰς ἁμαρτίας, Πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ καὶ δι' ἐκείνου τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις ὀρθοδόξοις οὖσι, καὶ μὴ σχισματικοῖς χαρίζεσθαι. καὶ τὸ παραδοξότατον τὴν οὐσίαν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον σῶμα, τὸ μαστιχθὲν, τὸ σταυρωθὲν, τὸ τῇ λόγχῃ κεντηθὲν, τὸ ἐκλάμψαν ἐν τῷ Θαβὼρ μεταβάλλειν. κἂν ὁ Καλβινιανὸς ψευδοπατριάρχης Καφαρναΐτης Κύριλλος, ἀπίστου τινὸς ἑβραίου θαυμάζοντος τὴν ὑπερφυᾶ ταύτην μεταβολὴν, ἔφη, ταῦτα οἱ ἀμαθεῖς τῶν θεολόγων δοξάζουσιν. αὐτὸς παρ' ἄλλων ἐρωτηθεὶς τὶ χρήσιμον πιστεύειν, οὐ τολμᾷ φανερῶς ἀρνηθῆναι τὴν μετουσίωσιν. καὶ φησὶ, μὴ εἶναι χρεώστην αὐτὸν δοῦναι λόγον περὶ τούτου, καὶ τρανῶσαι τὴν ἀλήθειαν, ὦ τῆς πατριαρχικῆς ἀποκρίσεως· τὸ τὰ συμβεβηκότα χωρὶς ὑποκειμένου ἑστάναι, ὃν τρόπον ἀπαρχῆς τῆς κτίσεως ἦν τὸ φῶς διακεχυμένον μὴ ὑφεστῶτος αὐτῷ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἐν ᾧ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ μετὰ ταῦτα προσετέθη καὶ ἐρριζώθη, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον περὶ οὗ γέγραπται, ὅτι παρ' αὐτῷ οὐδὲν ἀδυνατήσει ῥῆμα, καὶ σὺ εἶ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος. τίς οὖν ἀπιστήσει τὸ παντοδύναμον καὶ αὐτοκρατορικὸν καὶ μοναρχικὸν θεῖον μὴ δύνασθαι κολάσαι διὰ πυρὸς τὰς νοερὰς ψυχὰς, καὶ τοὺς ἀΰλους δαίμονας; τὸ δὲ λέγειν αὐτοὺς λαμ-

maritimorũ,& reliqua miracula creationis. Animaduertat autẽ & ea quę sunt gratię, Deum inuisibilẽ, visibilem, æternum, temporaneũ; intractabilẽ, tangibilem; impassibilem, passibilem; filium Dei, filium Virginis factũ esse, & mirabiliter duas naturas in vna persona subsistẽte incõfusè cõiunxisse: creasse hominẽ, (vt propius quæstionem attingam) qui ex intelligibili anima, inuisibili, immateriali, & immortali, atq; ex mortali corpore constat. Perfectiorẽ eum reddidisse secundũ spiritũ diuinis mysterijs, vt sic dicam, aqua, oleo, vnguento impositione manuũ, & simplicibus istis, & sensibilibus, sanctificasse animã. Atq; supremam potestatẽ soluendi, atq; ligandi peccata Petro Apostolorũ Principi, & per ipsum alijs Episcopis orthodoxis, & nõ schismaticis, elargitũ fuisse. Et quod mirabilius est, substãtiam panis, & vini, in ipsũ propriũ corpus, quod verberatũ est, quod cruci affixũ, quod lancea perforatum, quod resplenduit in mõte Tabor transmutasse. Quamuis Caluinianus pseudopatriarcha Capharnaita Cyrillus à quodam infideli Hebræo admirãte supernaturalem hanc mutationem, responderit & dixerit, hæc imperiti Theologorũ opinantur. Ipse verò ab alijs interrogatus quid sit credendũ, non audet manifestè inficiari transmutationẽ & ait, non esse obligatũ de hoc rationem reddere, & manifestã facere veritatẽ. O Patiarchale respõsum Accidentia sine subiecto essè ad eum modũ quo à principio creationis erat lumẽ dispersum non subsistente ipsi solari orbe, in quo deinde tanquam in subiecto additum est, & plantatũ. De quo scriptũ est quoniam apud ipsũ nullum verbum impossibile erit, & tu es Deus, qui facis mirabilia solus. Quis igitur non credet, omnipotens, & imperiosum & monarchicũ numen, non posse punire per ignem intelligibiles animas, & immateriales Dæmones? dicere autem eos accipere corpus igneum,

simi-

βαρεῖν σῶμα πύρινον, ἴσον ἐστὶν αὐτοῖς λέγειν τῷ πυρὶ κολάζεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὸ πῦρ κολάζει πῦρ, καὶ ψεύδη τοῦτο φάσκων. οὐ γὰρ λαμβάνουσι σώματα, εἰμὴ ὅταν τοῖς ἀνθρώποις ὁρῶνται. καὶ τοῦτο κατὰ παραχώρησιν. ἐγὼ δὲ ὅτι τανῦν οἱ δαίμονες καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀμετανοήτων τῷ αἰσθητῷ, δριμυτάτῳ καὶ δραστικωτάτῳ πυρὶ κολάζονται, ὑπὸ τῆς θείας γραφῆς διδαχθεὶς ἀνενδοιάστως πεπίστευκα. Τὸν δὲ τρόπον ἀγνοεῖν φημί. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἀρνήσομαι τὴν ἀλήθειαν. καὶ τὴν θείαν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, ὡς καὶ τὰ ἄλλα θεῖα μυστήρια καὶ τὴν κατασκευήν, καὶ ἐπιμιξίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ ἄλλα πλεῖστα. κἂν τούτοις ἅπασι τὸ ἀκατανόητον καὶ ἄφατον μυστήριον τῆς μακαρίας τριάδος, καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ ὁλοψύχως πιστεύω, ὁμολογῶ, καὶ κηρύττω καὶ πεῖραν λαμβάνω τῆς ἀληθείας ἐλεύθερος ὤν, τῷ ἰσοθέῳ αὐτεξουσίῳ τετιμημένος, Τὸν δὲ τρόπον παντελῶς ἀγνοῶ.

Τὸ δ' αὐτό ἐστιν ἰδεῖν κἀν τοῖς θαύμασιν, ἐν οἷς εὑρήσει τὶς πλεῖστα δυσκατανόητα καὶ ὑπερφυᾶ ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἀρνητέα. εἰ δὲ μή, φρασάτω ἡμῖν ὁ σοφὸς Βαρλαάμ καὶ διασαφηνισάτω τὸ τοῦ ἰωνᾶ μυστήριον, ὁ τὸ ὑλικὸν πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ τοὺς αὔλους δαίμονας μὴ δύνασθαι κολάζειν πιστεύων. (ὑλικὸν δὲ φημὶ οὐχ οἷον τὸ παρ' ἡμῖν ἀναμεμιγμένον ἐκ διαφόρων ὑλῶν καὶ μὴ καθαρόν, ἀλλ' ἐκ σταθερᾶς ὕλης οἷον εἰδείη ὁ Θεὸς κατὰ τὸν Δαμασκηνόν. τὸ γὰρ ἡμέτερον τῷ αἰωνίῳ, καὶ ἔτι καθαρτηρίῳ πυρὶ παραβαλλόμενον ζωγραφίας τόπον ἐπέχει καὶ τύπον παριστᾷ. ὑλικὸν δὲ ὅμως, καὶ σωματικόν, καὶ χεῖρον τοῦ ἡμετέρου κολάζον. οἷς οἶδεν ὁ Θεὸς τρόποις.) πῶς ὁ ἐνάλιος θὴρ καταπιὼν τὸν προφήτην ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῇ φυσικῇ αὐτοῦ θέρμῃ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οὐ κατηνάλωσε; πῶς νοῦν εἶχεν ἡσύχιον ὁ καταποθεὶς προσεύξασθαι καὶ εἰσακουσθῆναι; πῶς σῶον καὶ ὑγιᾶ τοῦτον ἐξέμεσεν ὁ ὑπέρμεγας ἰχθύς, τῇ κινήσει καὶ βιαίῳ σκιρτήματι τὸ τούτου σῶμα

ſimile eſt dicere, eos igne puniri, neque enim ignis punit ignem,& mentiris hoc aſſerens; non enim accipiunt corpora,niſi quando ab hominibus vidētur. Idque Deo permittente. Ego verò quod nunc etiam Dæmones, & animæ impœnitentium ſenſibili, ac acerbiſſimo, & efficaciſſimo igne puniantur, à ſacra ſcriptura edoctus ſine vlla ambiguitate credidi, modum verò ignorare me & valdè affirmo. Sed non propterea veritatē negabo,quādoquidem & diuinam generationem Chriſti, atque humanā,vt etiam alia diuina myſteria, & cōſtitutionem, & cōiunctionem,animę,& corporis hominis,& liberū arbitriū,& alia plura, atq; in his omnibus inintelligibili & ineffabile myſteriū beatę Trinitatis ſyncero corde,& toto animo credo,fateor,& pręd ico,& experientiā capio veritatis liberi arbitrij,liber exiſtens libero arbitrio, ſimili Deo honoratus, modum verò penitus ignoro.

Hoc idem eſt videre etiā in miraculis,in quibus reperiet aliquis multa difficillima captu, ſupernaturalia, ſed nō propterea neganda ſunt.Sin minus dicat nobis ſapiēs Barlaam, & explicet myſteriū Ionę, qui credit materialem ignem paratum Diabolo, & Angelis eius non poſſe immateriales Dęmones punire,(materialem,inquam,nō qualis eſt apud nos permixtus, ex diuerſis, materijs, & non purus, ſed qualem nouit Deus ſecundum Damaſcenum; noſter enim ignis ęterno, & etiam purgatorio igni cōparatus, locū picturę tenet,& figuram exprimit,materialis tamen,& corporalis eſt, purus & noſtrate peius puniens, quibus nouit Deus modis)quomodo bellua marina deglutiens prophetam in viſceribus naturali ſuo calori tanto tempore non conſumpſit? quomodo mentem habuit tranquillam deuoratus vt ſupplicaret,& exaudiretur?quomodo integrum, & ſanum hunc euomuit permagnus Piſcis, & motu ſuo, & violento ſaltu huius corpus

ἢ διέφθειρεν ὅτε πρῶτον ἐδέξατο, καὶ ὅτε ὕστερον ἀπώσατο; πῶς τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ ἡ φλὸξ διετήρησε, μᾶλλον δὲ ἐδρόσισε, καὶ τούτων ψαῦσαι οὐκ ἐτόλμησε, τοῦ πυρὸς τὰ δεσμὰ καὶ τοὺς περιεστῶτας κατακαύσαντος; πῶς οἱ λιμώττοντες λέοντες ἐν τῷ λάκκῳ τὸν Δανιὴλ οὐκ ἐσπάραξαν; πῶς ὁ ἥλιος ἔστη τοῦ δρόμου, τοῦ δεσπότου τῷ δούλῳ ὑπείκοντος καὶ ὑπακούοντος κατὰ τὴν θείαν γραφήν; πῶς φωνὴ προφητικὴ θείου ζήλου γέμουσα τὰς νεφέλας ἐδέσμευσε καὶ τριετίζουσαν ἀβροχίαν εἰργάσατο; ταῦτα οὖν μὴ εἰδὼς ὁ σοφώτατος Βαρλαὰμ ἵνα μὴ λέγω, τοῦ μκέρμηκα Βασιλείου περὶ τῶν ἄλλων παραπλησίων μὴ λίαν τολμηρῶς ἀποφαινέτω.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΤι (φησὶν ὁ αὐτὸς) οἱ τὸν ἰσάγγελον ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενοι βίον ὅσιοι πατέρες ἡμῶν, πολλαχοῦ καὶ πολλάκις δι' ὀπτασιῶν καὶ ἐνυπνίων καὶ ἑτέρων θαυμάτων τὰ περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν αὐτοί γε μυούμενοι, καὶ τοὺς ἄλλους μυοῦντες, καὶ παρόντα, καὶ ὡς ἤδη γενόμενα, θέμενοί τε καὶ δεικνύντες τῷ λόγῳ καθάπερ καὶ ἡ κατὰ Λουκᾶν παραβολὴ διαζωγραφεῖ, περὶ καθαρτικοῦ προσκαίρου πυρὸς, οὐδὲν οὐδαμῶς διεσάφησαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Η Διήγησις τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου προτίθεται μὲν ὡς παραβολή, ἔστι δὲ ἱστορία λεγομένων τῶν ὀνομάτων τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Λαζάρου, καὶ ἀριθμουμένων τῶν πέντε ἀδελφῶν τοῦ πλουσίου. ὅθεν ὁ Χρυσόστομος ἀρνουμένων τινῶν τὰ τοιαῦτα, ἐπιφέρει ὡς ἀτοπώτατον, λέγων ἐν τῷ ἠθικῷ τῆς εἰκοστῆς πέμπτης ὁμιλίας πρὸς Ῥωμαίους. οὐκοῦν ῥήματα ταῦτα, καὶ οὔτε ὁ πλούσιος ἐκεῖνος κολάζεται ὁ τὸν Λάζαρον ὑπεριδών; Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν τὸ ἐκκαι-

ἐκκαι-

pus non deſtruxit, quando primùm recepit, & quando vltimò expulit? quomodo tres pueros in camino ardenti conſeruauit ignis, quin potius, & irrorauit, & hos tangere nõ auſus eſt, cum alioquin ignis ligamina, & circumſtantes combuſſerit? Quomodo Leones fame laborantes in lacu, Danielem non dilacerauerũt? Quomodo Sol ſtetit à ſuo curſu, hero cedente, & obediente voci Serui iuxta diuinam Scripturam? Quomodo vox prophetica diuini zeli plena nubes conſtrixit, & triennio ſiccitatem effecit? Hęc igitur cum neſciat ſapientiſſimus Barlaam, ne dicam formicam Baſilij, de alijs ſimilibus ne valdè audacter enunciet.

TEXTVS.

PRæterea Sancti Patres noſtri, qui parem cum Angelis in terra vitam duxerunt, multifariam, & frequẽter per viſiones, & inſomnia, aliaq; miracula de ſupplicio æterno, quo impij, & peccatores cruciantur, cum ipſi inſtituti, tum alios inſtituẽtes, ac veluti præſentia, & iam facta ſtatuentes, atq; exponẽtes, quemadmodum, & parabola illa ſecundum Lucam deſcribit; de purgatorio temporario igne nihil in vniuerſum declararunt.

RESPONSIO.

NArratio Diuitis, & Lazari proponitur quidem vt parabola, eſt autem hiſtoria, cum exprimãtur nomina Abrahami, & Lazari, & numerentur quinque fratres Diuitis. Vnde Chryſoſtomus, cum quidam hæc negarent tanquam non vera, infert vt abſurdiſſimum, dicens in morali 25. homiliæ ad Romanos; igitur verba sũt hæc, & neq; Diues ille punitur, qui Lazarũ deſpexit?

ἐκ [illegible] κεφάλαιον οὑτωσὶ ἐπάγει. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι ἑκάστῳ ἀνταπόδοσις ἐκληρώθη ἀξία. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ σωτὴρ πτωχός τις ἄνθρωπος, ἀλλὰ Λάζαρος. ἵνα τῇ προσηγορίᾳ δείξῃ, πείρᾳ καὶ ἀληθείᾳ ταύτην πεπρᾶχθαι. εἶτα ἐπάγει. Ἔστι τοίνυν παραβολῆς τρόπος ἀστείως ἐσχηματισμένος τά τε ἐπὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου εἰρημένα παρὰ Χριστοῦ, ἔχει δὲ ὁ λόγος, ὡς ἡ ἑβραίων ἔφη παράδοσις. Λάζαρον εἶναί τινα κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐσχάτην νοσοῦντα πτωχίαν καὶ ἀῤῥωστίαν. οὗ καὶ τὸν κύριον μνημονεῦσαι, ὡς εἰς παράδειγμα λαμβάνοντα αὐτὸν εἰς ἐμφανεστέραν τοῦ λόγου δήλωσιν. ὅτι δὲ ὡς ἀληθῶς παρόντα καὶ ἤδη γεγενημένα καὶ γινόμενα καθ᾽ ἑκάστην, διὰ πολλῶν πρότερον σαφῶς ἀπεδείχθη. καὶ ψευδῶς φῆς οὐδὲν οὐδαμῶς διεσάφησαν.

Ἐπεὶ δὲ ὀπτασίας ὠνόμασας, ἀνάγνωθι τὸν λειμῶνα τὸν πνευματικὸν καὶ τὰ καλούμενα πατερικά. ἐν οἷς εὑρήσεις τινὰς ἐκ τοῦ πυρὸς ῥυσθέντας διὰ πρεσβειῶν καὶ θυσιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ. καὶ μὴ ἀπίστει. ὡς καὶ πρότερον σχεδὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ ζητήματος τοῦτο ἔκ τινων τροπαρίων τῆς παρακλητικῆς καὶ τοῦ πεντηκοσταρίου ἐναργῶς παρεστήσαμεν. καὶ σημείωσαι ταῦτα οὐ μόνον ἑλληνικῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μετενεχθέντα παρὰ τοῖς μοναχοῖς ἐν τοῖς μοναστηρίοις εὑρίσκεσθαι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παρ᾽ αὐτῶν καλουμένοις νομίμοις καὶ ὑπ᾽ ἐκείνων λαμπρῶς ἀναγινώσκεσθαι. λέγεται γάρ τις ἀοίδιμος ἀνὴρ ἀναχωρητὴς ἱερεὺς ἐσχηκέναι τινὰ μαθητὴν ἀνυπότακτον καὶ δυσπειθῆ, καὶ μετὰ θάνατον διὰ τὴν ἀπείθειαν ἐντὸς πυρίνου ποταμοῦ, ἢ χειμάῤῥου, χεῖρας καὶ πόδας δεδεμένον ὑποβρύχιον κολάζεσθαι, ὅπου πλῆθος ἄπειρον ἦν ἀνθρώπων κατακαιομένων. ὧν οἱ μὲν μέχρι ὀμφαλοῦ, οἱ δὲ ἀνώτερον, οἱ δὲ κατώτερον, καὶ πλεῖον καὶ ἧττον ἦσαν βεβυθισμένοι ὁ δὲ πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος ἰδὼν τοῦτον ἐν ἀῤῥήτοις βασάνοις παιδευόμενον, λέγεται ὑπὲρ αὐτοῦ εὔξασθαι, καὶ μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἱερουργίαν τῆς

ἀναι-

Sāctus verò Cyrillus aduersus Anthropomorphitas 16. caput sic inscribit, ad eos qui dicunt, quod vnusquisque sortitus est dignā retributionē; non enim dixit Saluator, pauper quidā hōmo, sed Lazarus: vt appellatione ostenderet de facto, & reuera hanc historiā factā esse. Deinde infert Cyrillus: Est igitur parabolæ modus eleganter formatus, quę circa Diuitē, & Lazarum dicta sūt à Christo. fertur autē, vt Hebræorū dicit traditio, Lazarū esse quēdam per id temporis Hierosolymis, qui extrema laborabat paupertate, & morbo, cuius etiā Dominus mentionē fecit, tanquā qui ipsum in exemplū adduxit, in clariorem significationē doctrinæ. Quod autem reuera hæc modo fiant, & iā facta sint quotidie, multis anteà clarè ostēsum est, & mendaciter ais, nihil in vniuersum declararunt.

Quādoquidē verò visiones cōmemorasti, legas Pratū Spirituale & quæ vocātur, πατερικὰ, hoc est, Sanctorum Patrū legēdæ in quibus reperies nonnullos liberatos ab igne per preces, & sacrificia seruorū Dei. Et ne sis incredulus, vt & anteà fermè à principio quæstionis istud ex nonnullis troparijs libri paracletici, & Pētecostarij clarè probauimns. Et nota hæc non solū Græcè, ἑλληνικῶς, sed in communē, & vernaculam linguam translata apud Monachos in monasterijs reperiri. Verum enim verò & in ijs quæ apud ipsos vocantur νόμιμα, hoc est, legitima, hæc ab ipsis egregiè recitari. Fertur enim quidā venerādus Vir Anachoreta Sacerdos habuisse quēdā discipulum inobedientē, & cōtumacē, atq; post mortem propter inobedientiam intra fluuiū igneū, seu torrentem, manibus, & pedibus ligatis submersū puniri, (vbi infinita multitudo erat hominum qui comburebantur, quorum nonnulli vsque ad vmbilicum, alij superius, alij inferius, & plus, vel minus erant submersi.) is verò spiritualis Pater, & magister videns discipulum in tormentis intolerabili-

ἀναιμάκτου θυσίας ὑπὲρ αὐτοῦ προσφερομένης, ἑωρακέναι, οὐκέτι αὐτὸν ὁλοχερῶς, ἀλλὰ μέχρι ὀμφαλοῦ τιμωρούμενον, ὁ δὲ γέρων πατὴρ προθυμηθεὶς πληρῶσαι τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσαράκοντα λειτουργιῶν, ἀπαλλάξαι παντάπασι τοῦ πυρὸς τὸν βασανιζόμενον.

Τὸ αὐτὸ δὲ φέρεται καὶ παρὰ Δαμασκηνῷ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἐν οἷς λέγει ἄλλῳ δὲ πάλιν τῶν θεοφόρων πατέρων μαθητὴν ἔχοντι, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅπερ ἀληθεύεται, καὶ νοεῖται περὶ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. Ὁ δέ γε Δαμασκηνὸς οὐ διακρίνει τὸ πῦρ. ἀλλὰ συγκεχυμένως φθέγγεται. καὶ εἴπερ γνήσιός ἐστιν ὁ περὶ τῶν κεκοιμημένων λόγος τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐν αὐτῷ περιέχονται τινά, τοῦτο μὲν λίαν καλὰ καὶ ἐπαινετά, τοῦτο δὲ οὐ λίαν καλῶς ἐσκεμμένα, καὶ διὰ τοῦτο διορθώσεως δεόμενα, ἅπερ ἐπισημειώσασθαι ἡμᾶς χρή.

Καὶ πρῶτον αἱ μαρτυρίαι τῶν ἁγίων αἱ παρακελεύουσαι ἡμᾶς ποιεῖν ἐλεημοσύνας, καὶ προσευχάς, θυσίας ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων, καὶ μνήμην ἐπὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, καὶ τρίτα, καὶ ἔννατα, καὶ τεσσαρακοστά, καὶ τὰς ἐτησίους μνήμας, καὶ τριετάς, θεάρεσταί εἰσι, καὶ τῷ Θεῷ δεκταί, καὶ μεγάλην ὠφέλειαν παρέχουσι ταῖς ψυχαῖς κἂν ὦσιν ἐν προσκαίρῳ φλογὶ καιόμεναι ταῖς πρεσβείαις καὶ εὐποιΐαις τῶν ζώντων ὑπεραπολύονται, ἐλεύθεραι τοῦ πυρὸς γινόμεναι. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἡμεῖς φαμὲν πῦρ καθαρτήριον. καὶ πρὸς τοῦτο ἀφορᾷ τὸ παράδειγμα τοῦ μαθητοῦ τοῦ γέροντος, τοῦ ἐν ἀμελείᾳ βεβιωκότος. οὐ γὰρ ἴσμεν ὅποι ποτέ εἰσιν αἱ ψυχαί, οἷον εἰ ἐν πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ, ἢ ἐν ἄλλοις ἀναρέσις κατὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν ἁμαρτιῶν. εἰ γὰρ ᾔδειμεν ἀκριβῶς αὐτὰς εἶναι ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ᾅδου, οὐχ ἧττον ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ τοῦ διαβόλου ἐδεήθημεν ἂν κατὰ τὸν μέγαν Αὐγουστῖνον.

Δεύτερον τὴν πρωτομάρτυρα ἐν γυναιξὶ Θέκλαν σῶσαι μετὰ θάνατον τὴν Φαλκονίλλαν, οὐκ ἔστιν ἀπίθανον. πολλοὶ γὰρ καὶ ἄλλοι τῶν ἁγίων τοιαῦτα πεποιήκασι, καὶ ὡς δοκεῖ τοῖς θεολόγοις αἱ τοιαῦται ψυχαὶ οὐ κατάγονται εἰς τὸν ᾅδην,

bus puniri, rogaſſe pro ipſo, & poſt vigeſimum ſacrificiũ in gratiam ipſius oblatum, non amplius eum aſpexiſſe totaliter punitum, ſed vſque ad vmbilicum. Quocirca ſenex pater animatus, expleto numero quadraginta miſſarum, liberaſſe eum omninò ab igne, quo cruciabatur.

Hoc idem fertur & apud Damaſcenum in oratione de dormiẽtibus, vbi dicit rurſus verò cum alter ex Deiferis Patribus diſcipulũ haberet inobedientẽ &c. Quod ſanè verificatur, & intelligitur de igne purgatorio: Damaſcenus verò nõ diſcernit ignem, ſed cõfusè loquitur: Et ſi quidem germanus eſt de dormientibus ſermo Damaſceni, in ipſo continentur nonnulla partim valdè bona, & laudabilia, partim verò nonnulla non adeo bona, neq; valdè benè conſiderata, & propterea correctione indigentia, quæ nos adnotare oportet.

Et primùm quidem, teſtimonia ſanctorũ, quibus hortantur nos Sancti facere eleemoſynas, preces, ſacrificia pro mortuis, & memoriã in incruẽtis ſacrificijs, & terna, & nona, & quadrageſimaria, & annuas cõmemorationes, & officia grata ſunt Deo, & accepta & magnam vtilitatẽ præbent animabus, etiam ſi ſint in igne ad tempus, quo eæ comburuntur, ac precibus, & bonis operibus viuorũ curãtur liberę ab igne factæ; & hoc eſt, quod nos fatemur eſſe ignẽ purgatorium, & ad hoc ſpectat exemplum illius diſcipuli Senis, qui in negligẽtia vixit. Non enim ſcimus vbinam ſint animæ, exempli cauſa ſi in igne purgatorio, vel in alijs moleſtijs iuxta quantitatẽ, & qualitatẽ criminum. Si enim ſciremus certè eas eſſe in profundo inferni, non minus pro ipſis, quam pro Diabolo vtiq; ſupplicaremus, ſecundum magnum Auguſtinum.

Secundo, primam inter mulieres martyrem Theclam ſaluaſſe poſt mortem Falconillam non eſt improbabile; multi enim etiam alij Sanctorum huiuſmodi res geſſerunt

τοῦ Θεοῦ εἰδότος τὴν ἐσομένην πρεσβείαν, καὶ ἀλλαχοῦ διάγειν παραχωροῦντος.

Τρίτον τὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ διαλόγου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάντως οὐκ ἀποδεκτέον, ὅτι ψευδὲς ἐκ τῶν λοιπῶν περιστάσεων παρίσταται. Ὁ γὰρ Δαμασκηνὸς φησὶ μάρτυς ἑῴα πᾶσα καὶ ἑσπέριος. οἱ δὲ λεπτομερῶς γράψαντες τὸν βίον τοῦ παμμάκαρος οἰκουμενικοῦ διδασκάλου, καὶ μόνου οἰκουμενικοῦ Πάπα ἑσπέριοι, οὐδὲν τοιοῦτον λέγουσιν. οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀρχείοις τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐξ ὧν τὸν βίον τοῦ διδασκάλου συνέθεντο, ἔστιν εὑρεῖν τὶ τοιοῦτον. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν τὸν Δαμασκηνὸν ὑπὸ τῆς ψευδοῦς φήμης ἐξαπατηθῆναι, πολλὰ γὰρ τοιαῦτα εἴωθε γίνεσθαι, ἀμέλει, ὁ κατ᾽ ἐξοχὴν Θεολόγος Γρηγόριος τὸν Κυπριανὸν μάγον τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς παρθενομάρτυρος Ἰουστίνης, καὶ τὸν σοφὸν καὶ ῥητορικώτατον τῆς Ἀφρικῆς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἴεται εἶναι, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῆς φήμης. ἀλλ᾽ ὃ τοῦτο δείκνυσι ψευδέστατον εἶναι, ὁ μέγας Γρηγόριος ἐν τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ ἐπιστολῇ τοῦ ἕκτου βιβλίου γράφων πρὸς Γεώργιον πρεσβύτερον, καὶ Θεόδωρον διάκονον τῆς Κωνσταντινοπολιτῶν ἐκκλησίας σαφῶς ἀποφαίνεται, πιστεύειν τὸν Χριστὸν ἐν τῇ σωτηρίῳ αὐτοῦ καθόδῳ εἰς τὸν ᾅδην σῶσαι τοὺς πιστεύσαντας, καὶ τούτους εἶναι πολλοὺς τῶν ἑλλήνων καὶ ἐθνικῶν, τοῦτο εἶναι αἵρεσιν, ἀλλὰ τοὺς προπεπιστευκότας τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ θεαρέστως ζήσαντας, τούτους ὁ Χριστὸς ἔσωσε, καὶ τὸ λέγειν ἄλλως αἵρεσις ἐστίν. Ἡ ἐπιστολὴ πρὸς ἐκείνους οὕτως ἄρχεται, καὶ διέξεισι περὶ τούτου.

ΜΕμνημένος τῆς ὑμετέρας χρηστότητος καὶ ἀγάπης, ἐμαυτοῦ κατηγορῶ, ὅτι ὑμᾶς ἐπαναστρέψαι τάχιον ἐπέτρεψα, ἀλλ᾽ ὅτι ἅπαξ καὶ δὶς ὑμᾶς ἀκαίρως ἐνισταμένους περὶ τῆς ὑμετέρας ἐπανόδου ἑώρακα, ἔκρινα μὴ δεινὸν εἴη τὴν ὑμετέραν ἀγάπην παρ᾽ ἡμῖν πλέον περιμένειν. ἐπεὶ δὲ ἔγνωμεν ὑμᾶς τοσοῦτον χρόνον διὰ τὸ τοῦ χειμῶνος δεινὸν περιμείναντας, ὁμολογῶ ὅτι ἤλγησα ἀφεὶς τάχιον ἀπελθεῖν. εἰ

γὰρ

runt; & vt videtur Theologis, tales animæ non descendunt ad inferos. Deo sciente futuram supplicationem, & alibi degere ipsas permittente.

Tertio, illud Gregorij Dialogi veteris Romæ omninò non est acceptandum, quoniam falsum ex reliquis circumstantijs videtur. Damascenus enim dicit, testis est totus Oriens, & Occidens: qui verò singillatim scripserunt vitã beatissimi œcumenici Doctoris, & solius œcumenici Papæ occidui, nihil tale dicunt, neq; in Archiuijs Romanæ Ecclesiæ, ex quibus vitam Doctoris composuerunt, licet animaduertere tale aliquid. Et mirum non est Damascenum à falsa fama deceptum fuisse, multa enim eiusmodi solent fieri. Certè Gregorius per excellentiam Theologus Cyprianum magnum Antiochenum. atque Virginis & martyris Iustinæ, & sapientem, atque eloquentissimum Aphricanum, vnum & eundem existimat esse, à fama deceptus. Sed quod istud probat falsissimum esse, ipse magnus Gregorius in decima quinta epistola sexti libri scribens ad Gregorium Presbyterum, & Theodorum Diaconum Constantinopolitanæ Ecclesiæ, clarè enunciat, credere Christum in salutari eius descensu ad inferos, saluasse eos qui crediderunt, & hos esse multos Græcorum, & gentilium, istud esse hæresim, sed eos, qui anteà crediderunt in aduentum Christi, & piè vixerunt, hos Christus saluauit, & dicere aliter est hæresis. Epistola ad eos sic incipit, & de hoc differit.

MEmor bonitatis vestrę, atq; charitatis, memetipsũ valdè reprehendo, quod vos ad remeandum citius relaxaui: sed quia semel ac secũdo importunè mihi de relaxatione vestra vos insistẽtes vidi; perpendi, ne graue esset, si vestra apud nos dilectio moraretur. Postquam verò cognouimus vos propter hyemis tempus tã lõgo tempore in itinere remãsisse, fateor, citius dimissos esse

γὰρ τὴν προκειμένην ὁδοιπορείαν ἡ ὑμετέρα ἀγάπη ἀνύσαι οὐκ ἴσχυε, κρεῖττον ἦν παρ' ἐμοὶ τὴν σχολὴν ἄξαι, ἢ μακρὰν ἐμοῦ. ἔτι δὲ μετὰ τὴν ὑμετέραν ἀποδημίαν παρὰ τῶν προσφιλεστάτων υἱῶν μου τῶν διακόνων διηγουμένων ἀκήκοα, ὅτι ἡ ὑμετέρα ἀγάπη εἴρηκε τὸν παντοδύναμον κύριον, καὶ σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὸν ᾅδην κατελθόντα, πάντας τοὺς ἐκεῖ ὁμολογοῦντας αὐτὸν Θεὸν εἶναι, καὶ ἀπὸ τῶν ὀφειλομένων τιμωριῶν ἐλευθερῶσαι. Περὶ οὗ βούλομαι τὴν ὑμετέραν ἀδελφότητα παντάπασιν ἄλλως φρονεῖν, διότι καταβὰς εἰς τὸν ᾅδην μόνους ἐκείνους διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐρρύσατο, οἵτινες αὐτὸν ἐλευσόμενον ἐπίστευσαν, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐντολὰς βιοῦντες ἐτήρησαν. δῆλον δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Κυρίου, οὐδεὶς ἐκεῖ σωθῆναι δύναται τῶν τὴν πίστιν αὐτοῦ κατεχόντων, καὶ τὴν ζωὴν ἁρμόζουσαν τῇ πίστει μὴ ἐχόντων. ὅτι γέγραπται, ὁμολογοῦσιν ἑαυτοὺς εἰδέναι τὸν Θεὸν τοῖς ἔργοις δὲ ἀρνοῦνται. Καὶ ὁ Ἰωάννης φησὶν, ὁ λέγων ἔγνωκα αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστίν. Ἔτι δὲ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος γράφει λέγων, ἡ πίστις ἄνευ τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν. εἰ οὖν οἱ πιστοὶ χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζονται, καὶ οἱ ἄπιστοι καὶ ἀδόκιμοι ἄνευ τῶν ἀγαθῶν πράξεων τοῦ κυρίου εἰς τὸν ᾅδην καταβάντος ἐσώθησαν, κρείττων ἡ τύχη, καὶ κατάστασις τῶν μὴ ἑωρακότων τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ κυρίου, ἢ τῶν γεννηθέντων μετὰ τὸ μυστήριον τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως. ὅπερ λέγειν ἢ φρονεῖν πόσης μωρίας ἐστὶν αὐτὸς ὁ κύριος μαρτυρεῖ τοῖς μαθηταῖς λέγων, πολλοὶ βασιλεῖς καὶ προφῆται ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον. Ἀλλ' ἵνα μὴ διατρίβω τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσει διὰ πολλῶν κατέχων, γνῶτε τί περὶ ταύτης τῆς αἱρέσεως ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν αἱρέσεων γέγραφεν ὁ Φιλάστριος, οὗ τινος ταῦτα εἰσὶ τὰ ῥήματα. Αἱρετικοί εἰσιν οἱ λέγοντες τὸν κύριον καταβεβηκέναι εἰς τὸν ᾅδην καὶ πᾶσι μετὰ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον τοῖς ἐκεῖ οὖσι κηρύξαι, ὅπως ὁμολογοῦντες αὐτόθι σωθείησαν, τοῦτο ὂν ἐναντίον τῷ προφήτῃ Δαβὶδ λέ-

esse vos dolui. Si enim iter propositum vestra dilectio peragere non valebat, melius fuerat, vt apud me moram, quam extra me faceret. Prætereà post discessum vestrũ, dilectissimis filijs meis Diaconis narrantibus agnoui, quod dilectio vestra dixisset, omnipotentem Dominum Saluatorem nostrum Iesum Christum ad inferos descendentem, omnes, qui illi confiterentur eũ Deum, saluasse, atq; à pœnis qebitis liberasse. De qua re volo vt fraternitas vestra longè aliter sentiat. Descendens quippè ad inferos. solos per suam gratiã liberauit, qui eum & venturum esse crediderãt, & præcepta eius viuendo tenuerant. Constat autem quia post incarnationem Domini, nullus etiam ex his saluari potest qui fidem illius tenẽt, & vitam fidei non habent: quia scriptum est, confitentur se nosse Deum factis autem negant. Et Ioannes ait, qui dicit, quia nouit eum, & mandata eius non custodit, mẽdax est. Iacobus autem quoq; frater Domini scribit, dicens: fides sine operibus mortua est. Si ergo fideles nũc sine bonis operibus non saluantur, & infideles, ac reprobi sine bona actione, Domino ad inferos descendente, saluati sunt, melior illorum sors fuit, qui Incarnationem Domini minimè viderunt quam horum, qui post Incarnationis eius mysterium nati sunt. Quod quantæ fatuitatis sit dicere, vel sentire, ipse Dominus testatur discipulis, dicens, multi Reges, & Prophetæ cupierunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt. Sed ne dilectionem vestram in mea disputatione immorer: quiid de hac hæresi Philaster in libro, quem de hæresibus scripsit, dixerit, cognoscat. Cuius hæc verba sunt: Sunt hæretici, qui dicunt, Dominum in infernum descendisse, & omnibus post mortem suam etiam ibidem se nunciasse, vt confitentes ibidem saluarentur· cum hoc sit contrarium dicenti Prophetæ Dauid, in inferno autem quis

λέγοντι, ἐν τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι; καὶ τῷ ἀποστόλῳ, ὅσοι ἀνόμως ἥμαρτον ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. τούτοις καὶ ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ, ὅπερ ἔγραψε περὶ αἱρέσεων. ταῦτα οὖν ἅπαντα διεξερχόμενοι, μηδὲν ἄλλο κατέχετε, εἰμὴ ὅπερ ἡ ἀληθινὴ πίστις διὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διδάσκει. καταβὰς γὰρ εἰς τὸν ᾅδην ὁ κύριος ἐκείνους μόνον ἐκ τῶν μυχῶν τοῦ ᾅδου ἠλευθέρωσεν, οὕς τινας βιοῦντας ἐν σαρκὶ διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν τῇ πίστει καὶ ἀγαθοεργίᾳ ἐφύλαξεν. ὅπερ γὰρ τὸ εὐαγγέλιον φησὶν, ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τῆς γῆς, πάντα ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτὸν, πάντα δηλονότι τὰ ἐκλεκτά. οὐ γὰρ δύναται μετὰ θάνατον πρὸς Θεὸν ἑλκυσθῆναι ὁ κακῶς ἑαυτὸν χωρήσας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀσώτως ζῶν. Ὁ παντοδύναμος Θεὸς τῇ ἑαυτοῦ προστασίᾳ διαφυλάξαι ὑμᾶς, ἵνα ὁπουδήποτε ἐστὲ καὶ ψυχικῶς καὶ σωματικῶς αἴσθησιν λάβητε βοηθείας τῆς αὐτοῦ χάριτος.

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἐπιστολῆς, ἔξεστι γνῶναι, ὅτι οἴχεται τὸ τοῦ Τραϊανοῦ, καὶ ψεῦδόν ἐστι τὸ τοῦ Κρανίου, καὶ αἱ τοιαῦται μυθολογίαι οὐδεμίαν σύστασιν ἔχουσι. Πρόσθες, ὅτι ὁ Τραϊανὸς, οὐχ ὥς τινες ὑποτίθενται, ἀρεταῖς ἦν κεκοσμημένος, ἀλλὰ σφόδρα παιδεραστὴς, καὶ ἀσελγέστατος, καὶ κατὰ χριστιανῶν θηριωδέστατος.

Ἔδει δὲ τοὺς Γραικοὺς, ἵνα μὴ δόξωσιν ὀφλισκάνειν ἄνοιαν, κουφότητα, καὶ ἐλαφροὺς εἶναι, ζητῆσαι παρὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας μὴ δυναμένης σφαλῆναι, καὶ μαθεῖν τί χρὴ πιστεύειν.

Ὁ δὲ Δαμασκηνὸς ἐν οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ ἐστὶν, ἃ γὰρ ἀκήκοεν εἰλικρινῶς γέγραφε πιστεύσας τοῖς λεγομένοις ὑπ' εὐλαβείας, μὴ ἀκριβῶς κωδωνίσαι μηδ' ἐρευνήσας εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα φαμὲν εἴπερ ὁ περὶ τῶν κεκοιμημένων λόγος γνήσιος ἐστὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ. εἰ δὲ μὴ, φάναι, μὴ εἶναι τοῦ διδασκάλου. δύναται γάρ τις εἶναι Ἰωάννης καὶ μοναχὸς γε καὶ ἐκ τῆς πόλεως Δαμασκοῦ, οὐ μὴν ὁ Μανσοὺρ,

ὁ χο-

confitebitur tibi? Et Apoſtolus: Quotquot ſine lege peceauerunt, ſine lege peribunt. Cuius verbis beatus quoque Auguſtinus in eo libro concordat, quem de hæreſibus ſcripſit. Hæc itaque omnia, pertractantes, nihil aliud teneatis, niſi quod vera fides per catholicam Eccleſiam docet: Quia deſcendens ad inferos Dominus, illos ſolummodo ab inferni clauſtris eripuit, quos viuentes in carne per ſuam gratiam in fide, & bona operatione ſeruauit. Qnod autem per Euangelium dicit: cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum, omnia videliect electa; nam trahi ad Deum poſt mortem non potuit, qui ſe à Deo malè viuendo ſeparauit. Omnipotens Deus ſua vos protectione cuſtodiat, vt vbicunque eſtis, & in anima, & in corpore gratiæ eius auxilium ſentiatis.

Ex hac verò epiſtola licet nos cognoſcere, quoniam illud Traiani euaneſcit, & nullum eſt illud Cranij, & huiuſmodi fabulæ nullam habent conſiſtentiam. His adde, quod Traianus non quemadmodum quidam ſupponunt, virtutibus erat ornatus; ſed valdè puerorum amator, & pæderaſtes ſceleſtiſſimus, & aduerſus Chriſtianos ſæuiſſimus.

Oportebat autem Græcos, ne videantur eſſe leues, quærere à catholica, & Apoſtolica Romana Eccleſia, quæ errare non poteſt, ac diſcere quid ſit credendum.

Damaſcenus verò nulla ratione eſt culpandus; quæ enim audiuerat, ſyncerè ſcripſit, fidem adhibens his, quæ dicebantur præ pietate, non diligenter examinans, neque inquirens ſcire veritatem. Et hæc quidem fatemur, ſi oratio de dormientibus eſt germana Damaſceni, ſin minus, non eſt difficile fateri non eſſe ipſius. Poteſt enim aliquis eſſe Ioannes, & monachus, & ex ciuitate Damaſci, non tamen ille Manſur., ille ſchola-

 ſti-

ὁ σχολαστικὸς καὶ ἄκρος θεολόγος, ὁ δὲ προσαρμόσας τὸν μαθητὴν τοῦ γέροντος τοῖς ἐν ᾅδου διηνεκῶς κολαζομένοις μετὰ τοῦ πλουσίου κατὰ τὴν παραβολὴν καὶ ἱστορίαν τοῦ δικαίου Λαζάρου, τῷ ἀληθινῷ Δαμασκηνῷ ἐναντιοῦται. ἐν γὰρ τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν θεολογικῶν φησὶν, ὅπερ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο τοῖς Ἀγγέλοις ἡ ἔκπτωσις. εἰ μὲν οὖν τὶς Ἄγγελος ἐκπεπτωκὼς ἐσώθη ποτὲ, σωθήσεται καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχων ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ᾅδου, ἐν ᾧ τόπῳ διάγουσιν οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ ἄπιστοι μετὰ τῶν δαιμόνων, μετὰ γὰρ, φησὶν ὁ ἅγιος, τὴν ἔκπτωσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μετάνοια, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις μετὰ τὸν θάνατον. καὶ τοῦτο ὃ φησὶν ἡ θεία γραφὴ, ἐν τῷ ᾅδῃ τὶς ἐξομολογήσεταί σοι, ἤγουν οὐδείς. Ὁ δὲ ψευδοδαμασκηνὸς φησὶ, γέγονε πάντως ἐν τῷ ᾅδῃ ἐξομολόγησις. Ἔτι φησὶ τὸν Χριστὸν σῶσαι τοὺς πιστεύσαντας. τὶς καιόμενος ἐν τῷ πυρὶ οὐκ ἂν ἐπίστευσεν; ἔτι ἐπὶ θαυμασμοῦ λέγεσθαι, φησὶ, τὸ, ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ἐρωτηματικῶς. ὡσανεὶ ἔλεγεν πλεῖστοι καὶ μυρίοι καὶ ἄπειροι σώζονται. Τοὐναντίον τῶν ἄλλων διδασκάλων ἀγορευόντων, καὶ τοῦ εὐαγγελίου, πολλοὶ μὲν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ, καὶ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός.

Ἔτι ἀνάγνωθι τὸν αὐτὸν μέγαν Γρηγόριον Ῥώμης ἐν τῷ πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ τετάρτου τῶν διαλόγων βιβλίου κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν Γραικῶν οὑτωσὶ περί τινος Ἰούστου μοναχοῦ ἐν τῷ πυρὶ βασανιζομένου λέγοντα. ὡς δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἤδη τριάκοντα ἡμέραι ὑπῆρχον κυκλούμεναι, ἤρξατο ἡ ψυχὴ συμπαθεῖν τῷ θανόντι ἀδελφῷ, καὶ μεριμνῆσαι μετὰ πόνου τὰ αὐτοῦ βαρέα βάσανα, καὶ εἴ τι ὑπῆρχε τῆς λυτρώσεως αὐτοῦ βοήθημα ζητῆσαι. τότε καλέσαντός μου πρός με τὸν αὐτὸν οἰκονόμον τοῦ ἡμετέρου μοναστηρίου ἀλγούμενος εἶπον. ἀρκετὸν λοιπὸν ὑπάρχει ἐκεῖνον τὸν τελευτήσαντα ἀδελφὸν ἐν τῷ πυρὶ βασανίζεσθαι. ὀφείλομεν αὐτῷ εἰς ὃ δυνάμεθα διὰ ἀγάπην βοηθῆσαι, ἵνα τῆς βασάνου λυτρωθῇ. ἄπελθε οὖν καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας μέχρις ἡμερῶν τριάκον-

κον-

sticus, & summus Teologus. Qui verò adaptauit discipulum Senis his, qui in inferno perpetuo puniuntur, vnà cum Diuite, iuxta parabolam, & historiam iusti Lazari, vero Damasceno contrariatur. Is enim in septimo capite secundi libri Theologicorum, ait: Quod est hominibus mors, hoc est Angelis casus, ; Si igitur aliquis Angelus postquam cecidit vnquam saluus factus est, saluus etiam fiet homo existens in profundo inferni, quo in loco degunt gentiles, & infideles vnà cum Dæmonibus. Nam Sanctus inquit, post lapsum non est ipsis pœnitentia, quemadmodum neq; hominibus post mortem, & hoc illud est, quod ait diuina scriptura, in inferno quis confitebitur tibi? scilicet, nemo. Pseudodamascenus verò ait, in inferno omninò facta est confessio. Prætereà dicit, Christum saluasse eos, qui crediderunt. Quis igitur, igne si comburatur, non crederet? Præterea admiratiuè ait, illud dici, cum interrogatione, pauci saluabuntur? quasi dicat, multi, & infiniti saluantur. Cum tamen conttrarium sacri doctores fateantur, & Euangelio attestante, multi quidem vocati, pauci verò electi; Et angusta porta, & arcta est via.

Præterea legas eundem magnum Gregorium Romanum in quinto capite quarti libri Dialogorum, quod tamen versione Græcorum decimo quinto capite, de quodam, qui igne cruciabatur, dicentem: Cum verò post mortem eius triginta dies iam essent euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati, eiusque cum dolore graui supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium quærere. Tunc euocato ad me eodem monasterij mei Præposito, tristis dixi; diu est quod frater ille, qui defunctus est, in igne cruciatur; debemus ei aliquiq charitatis impendere, & eum in quantum possumus, vt eripiatur adiuuare. Vade itaque, ab

ho-

κοντα, ἀιελλιπῶς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίαν ἀναίμακτον προσενεχθῆναι ποίησον, μη παραχωρῶν παντελῶς, μήτε μίαν ἡμέραν, ἐν ᾗ περὶ τῆς λυτρώσεως αὐτοῦ ἡ σωτηριώδης θυσία οὐ προσκομισθῇ· ὅς τις παρελθὼν συνήνεσε καὶ ἡτοίμασεν. ἡμῶν δὲ ἕτερα φροντιζόντων καὶ τὰς κυκλουμένας ἡμέρας μὴ ἀριθμουμένων, ἰδοὺ ὁ ἀδελφὸς ὁ ἀποθανὼν ἐφάνη τῇ νυκτὶ δι' ὀπτασίας τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σαρκικοῦ αὐτοῦ Κοπιώζῳ καὶ ὡς αὐτὸς ἑώρακεν ἐκεῖνον, ἠρώτησε λέγων, τί ἐστιν ἀδελφὲ πῶς εἶ; ᾧ τινι αὐτὸς ἀπεκρίθη λέγων. ἕως τοῦ νῦν κακῶς ὑπῆρχον, ἀλλ' ἤδη νῦν καλῶς εἰμὶ, ὅτι σήμερον κοινωνίαν ἔλαβον. ὅπερ αὐτὸς ὁ Κοπιῶζος ἐν τῷ μοναστηρίῳ παρελθὼν τοῖς ἀδελφοῖς ἐμήνυσε. μετ' ἀκριβείας δὲ τὰς ἡμέρας οἱ ἀδελφοὶ ἀριθμήσαντες, εὗρον, ὅτι αὕτη ἡ ἡμέρα ὑπῆρχεν, ἐν ᾗ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ τριακοστὴ προσφορὰ ἦν πληρωθεῖσα. ἠγνόει γὰρ καὶ ὁ Κοπιῶζος, τί οἱ ἀδελφοὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐποίουν. ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὶ τί ὁ Κοπιῶζος ὑπὲρ αὐτοῦ ἑώρακεν. ἐν τῇ αὐτῇ οὖν ἡμέρᾳ διέγνω κἀκεῖνος τί οὗτοι ἐποίησαν, οὗτοι δὲ ἔγνωσαν τί ἐκεῖνος ἑώρακεν ἅμα συμφωνούμεναι ἥ τε θεωρία καὶ ἡ θυσία, τοῦτο φανερῶς δείκνυται ὅτι διὰ τὴν σωτηριώδη θυσίαν ὁ ἀποθανὼν ἀδελφὸς τῆς βασάνου ἐλυτρώθη. Ταῦτα ὁ Γρηγόριος. ἐκ τούτου δὲ καὶ παροιμιακῶς φασὶν ἕως τῆς σήμερον λέγεσθαι παρὰ τοῖς ἐν Ῥώμῃ οἰκοῦσιν δεῖν ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων τὰς τριάκοντα λειτουργίας τοῦ Γρηγορίου ἱερουργεῖσθαι. καίτοι ἀξιόπιστος ὁ ἀνὴρ καὶ μᾶλλον ἀκουστέος ἤπερ ὁ Βαρλαὰμ, καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων διδασκάλων ἐκείνῳ συμπαρομαρτούντων, καὶ ὁμοφωνούντων, τοῦ δὲ Βαρλαὰμ ἁπλῶς ἀρνουμένου, καὶ αἰσχυντῶς ψευδομένου. Καὶ ὁ αἰδέσιμος Βέδας ἅγιος ὢν διηγεῖται πολλὰς ὁράσεις τῶν τῷ πυρὶ τοῦ καθαρτηρίου κολαζομένων, ἐν οἷς φησὶν εἶναί τινας, οἳ διάγουσιν ἐν χλοεροῖς καὶ αἰθερίοις καὶ χαρίεσι τόποις, μηδενὸς ἀνιαροῦ αἰσθανόμενοι, μόνον ὅτι τῆς θείας θέας ἐστέρηνται, καὶ τοῦτο αὐτοῖς ἀντὶ καθαρτηρίου πρὸς καιρὸν ἐδόθη. τούτου δὲ τύπος ἦν ὁ Ἀβεσαλὼμ, ὃν ὁ Δα-

βὶδ

hodierna die diebus triginta continuis, offerre pro eo ſacrificium ſtude, vt nullus omninò prętermittatur dies, quo pro abſolutione illius, hoſtia ſalutaris non offeratur. Qui protinus abſceſſit, & dictis paruit. Nobis autẽ alia curantibus, atque dies euolutos non numerantibus, idem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri ſuo germano Copioſo per viſionẽ apparuit. Quem ille cum vidiſſet, inquiſiuit dicens, quid eſt frater, quomodo es? Cui reſpondit: nunc vſque malè fui, ſed iam modo benè ſum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copioſus pergens protinus indicauit fratribus in monaſterio, fratres verò ſolicitè computauerunt dies, & ipſe dies extiterat, quo pro eo trigeſima oblatio fuerat impleta. Cumque & Copioſus neſciret quid pro eo fratres agerent, & fratres ignoraſſent, quid de illo Copioſus vidiſſet, vno eodemque tempore dum, cognoſcit ille quid iſti agerent, atque iſti cognoſcunt, quid ille viderat, concordante ſimul viſione, & ſacrificio, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per ſalutarem hoſtiam euaſit ſupplicium. Hæc Gregorius ex qnibus prouerbium factum eſt ab ijs qui Romę degunt triginta ſacra pro mortuis dicenda eſſe Gregorij. Atqui fide dignus eſt Vir, & magis audiendus, quam Barlaam, pręſertim cum & alij Doctores ipſum ſequantur, & cum eo conueniant; Barlaam verò ſimplciter neget; & impudenter mentiatur. Et venerabilis Beda, qui ſanctus eſt narrat multas viſiones eorum qui igne purgatorio puniuntur, & inter alios dicit eſſe quoſdam qui in ameniſſimis locis degunt nullam moleſtiam ſentientes, tantummodo diuina viſione priuantur, idque datum eſt illis loco purgatorij ad tempus cuius figura fuit Abſalom in libro ſecundo Regum capite decimo quarto quem Dauid precibus Ioab.

&

βὶδ ταῖς δεήσεσι τοῦ Ἰωὰβ, καὶ τῇ ἀπάτῃ τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνεκαλέσατο. καὶ ὅμως δυσὶν ἐνιαυτοῖς ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως οὐκ ἐπέτρεψεν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν βασιλειῶν κεφαλαίῳ δεκάτῳ τετάρτῳ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἔτι τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως δόγμα, καὶ τοῦ τέλους τῆς αἰωνίου κολάσεως, παρὰ Ὠριγένους, ὡς εἴρηται, τὴν ἀρχὴν εἰληφὸς, καί τινων τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπικρατούντων, ὧν ἐστι καὶ Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, ἅτε τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν προβαλλόμενον, καὶ εὐπαράδεκτον ἐν τοῖς ῥαθύμοις γενόμενον, ὡς ὁ θεοφόρος Ἰωάννης ὁ τοῦ οὐρανοῦ (λέγε ὁ τῆς τοῦ οὐρανοῦ) κλίμακος ἀρχιτέκτων φησὶν, ὅμως ἀπεκηρύχθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ τῆς ἁγίας πέμπτης, καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς ἔκλυσιν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦν, καὶ τοὺς ῥαθύμους ἔτι ῥαθυμοτέρους ἀπεργαζόμενον, ἐκδεχομένους ποτὲ τὴν τῶν βασάνων λύτρωσιν, καὶ τὴν ἐπηγγελμένην ἀποκατάστασιν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Καὶ μὴν ταῦτα πρότερον ἤδη ἐλύσαμεν. ἀλλ' ἡμῖν, ὦ Γραικοὶ, ταῦτα μῦθοι δοκοῦσιν, ὑμῖν δὲ τὰ παρ' ὑμῶν ἐκ τῆς ὑμετέρας κοιλίας ἐρευγόμενα, ἀληθῶς ἐρεύγματα σαθρὰ καὶ δυσώδη δοκοῦσιν εἶναι, καὶ εἰσίν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τελευταῖον εἰσφέρει ὁ Βαρλαὰμ οἱονεὶ τραγήματά τινα τῆς πικρᾶς καὶ φαρμακώδους ταύτης τραπέζης, τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ὠριγένους μυθῶδες δόγμα, καὶ ὀνομάσας Ὠριγένην, Δίδυμον καὶ Εὐάγριον τοὺς αἱρετικοὺς,

& mulieris deceptione ab exilio reuocauit, & nihilominus duobus annis videre faciem Regis non permisit.

TEXTVS.

PRætereà dogma illud de instauratione omnium, & fine æterni supplicij, quod ab Origene, vt dictum est, originem sumpsit, & à nonnullis Ecclesiæ Antistitibus, inter quos est etiam Didymus, & Euagrius, tanquam Dei erga homines benignitatem prætendens, & magno cum applausu ab ignauis exceptum, quemadmodum Deiferus ille Ioannes cœlestis schalæ, auctor, ait; explosum nihilominus damnatumque fuit à Sancta quinta, & vniuersali Synodo, tanquam supinitatem animis inferens, & negligentes negligentiores efficiens, expectantes aliquando à tormentis liberationem, & promissam instaurationem.

RESPONSIO.

ET quidem hæc iam nos anteà dissoluimus. sed vobis, ò Græci fabulæ videntur nostra responsa; nobis verò quę à vobis ex ventre vestro eructantur, reuera eructationes fracidæ, fœtidæque videntur esse, & sunt.

TEXTVS.

TAndem infert Barlaam, quasi quædam bellaria acerbæ huius, & venenosæ mensæ fabulosum dogma restaurationis Origenis, & nominatis Origene, Didymo, & Euagrio hæreticis, frustra existimat, omnes,

μάτην οἴεται πάντας τοὺς πιστεύοντας καὶ ὁμολογοῦντας τὸ καθαρτήριον πῦρ, Ὠριγενιστὰς εἶναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἡμεῖς δὲ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀρνουμένους τὸ καθαρτήριον, ὡς δυσπειθεῖς, σχισματικοὺς καὶ αἱρετικοὺς ὀνομάζομεν. χεῖρον γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἔνι. οἳ μηδέποτε λαμβάνουσι πεῖραν τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, ὥσπερ οὐδὲ λήψονται. ἄπαγε. ἀλλὰ γενέσθωσαν ἄξιον ἀνάλωμα τοῦ αἰωνίου πυρὸς μηδέποτε ἀναλωμένον, μηδέποτε ἀπὸ τῶν ἀδικημάτων καθαιρόμενον.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἐκείνων φαμὲν ὅτι ἀπέθανον αἱρετικοὶ τυγχάνοντες, τοὺς δὲ παρόντας Γραικοὺς, οἳ ταῦτα ἀναγνώσονται, καὶ τοὺς ἑαυτῶν διδασκάλους Γραικοὺς ὄντας οὕτω φρονεῖν ὄψονται. Εὐχόμεθα τὸν παντοδύναμον Θεὸν, ἵνα ἑαυτοὺς τοῖς παλαιοῖς πατράσι συνάψωσιν, καὶ ἐπειδὴ τὸ Θεῖον πόρρω ἀπέχει τοῦ ἁμαρτάνειν, αὐτοὶ δὲ ἄνθρωποι ὄντες πολλῶν σφαλμάτων εἰσὶ μέτοχοι, ἐκ καρδίας εὐχόμεθα ἵνα ἐπιστρέψωσι καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου δοκιμὴν λάβωσι, καὶ τέλος τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτύχωσιν.

ΤΕΛΟΣ.

qui credunt, & confitentur purgatorium ignem, Origeniſtas eſſe.

RESPONSIO.

NOs verò, & eos, qui negant purgatorium, vt contumaces, ſchiſmaticos, & hæreticos nominamus. grauius enim dicere non licet. Qui nunquam experiuntur ignem purgatorium, neque in poſterum experientiam ſument. Apage. Sed fiant digna conſumptio ignis æterni, quæ nunquam conſumitur, nunquam à ſceleribus expiatur.

Et hæc quidem dicimus de illis, quia mortui ſunt hæretici, prȩſentes verò Grȩcos, qui hȩc legent & ſuos Doctores Grȩcos videbunt ita ſentire, Deum exoramus omnipotentem, vt ſocios ſe antiquis patribus prȩbeant: Et quoniam Numen Diuinum eſt expers peccati; ipſi vt homines multis mendis obnoxij; optamus ex animo vt conuertantur & ignem purgatorium experiantur, ac tandem æternam felicitatem conſequantur.

FINIS.

Errata ſic corrigenda.

Pag. 4. Verſ. 22. αἵ τε. 6. 3. κἀνταῦθα. 6. 7. διαφερέμθα. 6. 31. ἁμαρτημάτων. 6. 34. παῖδα. 8. 2. παίσαντας. 8. 10. σέβεταί τε. 8. 33. ἐξιλεούμενος. 10. 17. τὸ τοῦ Ὠριγ. 10. 30. τούτου. 10. 33. οὐδαμοῦ τῶν ἑαυτοῦ λόγων. 14. 8. απουδαίοις. 14. 21. καταβαίνοντες. 14. 24. ἀπελεύσεσθαι. 14. 27. τυγχάνειν. 18. 2. τὸ πῦρ. 24. 17. καταλήγει. 38. 12. ἦλθον. 56. 18. ἡμέρα. 58. 7. περιερχόμενος. 60. 19. ζῶντος. 62. 26. ἀστικῶν. 64. 3. συνόντας. 64. 12. παναρμόνιον. 54. 28. ἑκάστου 66. 6. τοῖς τῆς παλαιᾶς. 66. 17. Οἰκουμένιος. 66. 30. στεφανωθῆναι. 68. 3. οὖν. 70. 17. ἑορτὴν. 77. 16. μηναίοις. 77. 22. ἀζαπτῷ. 78. 12. οὐκ ἐν τῇ. 78. 16. τηρεώτερα. 18. 16. δέσμιον. 18. 24. δέξαιο. 80. 17. καταφρονῆσαι. 80. 25. ἐπὶ τῇ θυσίᾳ. 84. 2. μαρτυροῦντος. 88. 29. ἑλληνῶν. 90. 14. παρόντι. 100. 7. προφητείας. 106. 3. τὸν Ἀλεξανδρείας. 112. 32. πλείονος. 114. 15. ὅλῳ νοῒ. 118. 6. τερατεύεται 118. 6. δυστέβημα. 118. 13. καὶ δὴ. 118. 17. ἀπηχαιώνων. 118. 18. τῆς εὐσεβείας. 18. 20. καταβαλεῖν. 118. 20. ἔμελλε. 118. 28. ὑφορώμενος τῆς προσθήκης. 120. 16. ἐπισημειώσασθαι. 124. 5. ἐν τῷ περὶ. 126. 6. διὰ βάθους. 126. 9. θερμά. 169. 9. νεναρκηκότι. 128. 21. ἢ ὡς. 130. 17. φαίνομεν. 130. 27. δυνηθῆναι. 132. 24. κείμενον. 132. 30. τὸ σὸν ψεῦδος. 140. 26. ἀρχιερέως. 142. 19. παρῆχθαι. 144. 3. κατηγορία. 148. 11. ἐνετάξατε. 148. 12. ὑμᾶς ἀγνοεῖν. 154. 3. καὶ ποίημα.

156. 1. τῆς κοινωνίας. 160. 22. ὀρθοδόξων. 162. 25. τὸ ζῆλον. 174. 11. Ἀγκύρας. 174. 30. ἐπάγει. 176. 11. κανόνος. 180. 2. μακεδόνος. 180. 18. ἐγένετο. 180. 23. Κωνσταντινουπόλεως. 182. 11. ἀναθεματισμόν. 184. 7. Βαλσαμῶν. 184. 9. λαμπρυνεῖ. 184. 20. Χριστοῦ

ςοῦ. 184. 29. ὑμῖν ἀπαρνήσασθαι. 184. 30. δεδογματισμένα. 190. 4. Ἀλεξανδρείας. 200. 29. οἰκουμένης. 228. 16. τεθεσπισμένον. 230. 17. κατὰ πρόσωπον. 240. 14. δικαίως. 260. 6. ὑμεῖς γράφετε. 262. 22. τὴν κρίσιν. 266. 27. ἀνάγνωθι. 270. 6. ἐξουσίαν. 270. 21. ἐξουσίας. 286. 3. λογισάμενοι. 290. 14. ἐκκλησίας. 304. 15. παρέλθωσι. 312. 28. Θεοδώρητος. 320. 29. τηνάλλως. 322. 11. τὴν ἐκκλησίαν. 328. 15. κρίνωμεν. 328. 26. οἱ δὲ ἡμέτεροι 330. 6. ὑπερηφανίας. 330. 23. προφητείας. 338. 3. καὶ τοῖς. 340. 32. ἐπιθέτου. 344. 18. παντοίοις. 346. 10. μεμενήκασι. 352. 14. ἀψήφιστος. 354. 12. ἑπτὰ. 370. 5. κολαζόμενοι. 376. 20. μεταλαμβάνουσι. 380. 12. ὀλιγωρεῖ. 380. 17. τὰ ἑξῆς. 384. 23. ἐλευθεροῦσθαι. 386. 30. παραγαγεῖν. 406. 2. προσενεχθῆναι. 406. 5. φροντιζόντων.

Pag. 37. Verſ. 25. valde . 75. 1. de iuſtis . 79. 2. Græci . 81. 16. oratione prima . 87. 24. tyrannorum . 123. 27. Origenem . 133. 1. Latinos . 153. 2. primùm . 153. 7. ſuæ damnationis . 187. 33. continent . 209. 17. Pontifici . 257. 16. oportebat . 257. 17. de viro . 261. 6. iter ſuſcep. 281. 10 irrumpentibus . 327. 20. proceſſionem . 327. 28. credunt . 371. 18. concluſæ . 371. 21. ſacrificijs . 373. 30. purgationem . 377. 15. ſuo . 383. 17. diſponere . 401. 1. dilectio . 401. 5. dilectio . 410. 8. debitis .

Pag. 135. Verſ. 29. poſt illud . ex Patre procedere . deſunt iſta . deberet igitur Photins etiam negare Spiritum ſanctum procedere per filium, quia in &c.

Pag. 223. Verſ. 22. poſt illud . eſſe confirmandos. deſunt iſta . nec nos ſecundo loco habendos .

Pag. 229. Verſ. 6. poſt illud . duritiam eorum. deſunt iſta. & cor impœnitens theſaurizant ſibi iram in die iræ &c.

Reliqua errata leuiora vt accentuum & huiuſmodi facile prudens lector animaduertet.

